

40
A. or.

1866

&

SELECTIONS

FROM THE

GUJARÁTI POETS.

Price, Rs. One & Twelve Annas.

A. or. 1866 6 4°

Dayábhái

-મારોપડા મેહેરબાનડાકુર હાઉક સાહેબને
સાગવર્નાકુલરસોસાઈટીના-મારો-દો-દો
પદમારોપડા-મેહેરકરીનારવર્મા/કર.

Mhauy

Gajapati N. Gajapati, Dajapati
Dajapati, N. Gajapati, Gajapati
N. Gajapati, Gajapati

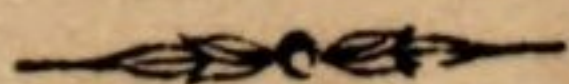
Handwritten text in a cursive script, likely a title or header.

Handwritten text in a cursive script, likely a title or header.

Handwritten text in a cursive script, likely a title or header.

Handwritten text in a cursive script, likely a title or header.

PUBLISHED FOR THE EDUCATIONAL DEPARTMENT.

SELECTIONS

FROM

THE GUJARÁTI POETS

BY

DALPATRÁM DAYÁBHÁI,

Assistant Secretary to the Gujarat Vernacular Society.

SECOND EDITION.

AHMEDABAD:

UNITED COMPANY'S PRESS.

1863.

Price Rs. One & Twelve Annas.

PREPARED FOR THE BIBLIOTHECAL DEPARTMENT

কলিকতা

SELECTIONS

THE GUJARATI POETS

કાવ્યદોહન.

એટલે.

ગુજરાતી ભાષાની કવિતાનો સારસંગ્રહ.

મેહેરબાન ડાયરેક્ટર આવપબ્લીક ઇન્સ્ટ્રક્શન હૌસ સાહેબના

હુકમથી

ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીના આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી

દલપતરામ ડાહ્યાભાઈએ સારોફાર

કર્યો.

અમદાવાદ મધ્યે.

યુનાઈટેડ કંપનીના છાપખાનામાં છપાવ્યો.

સંવત ૧૯૧૯ સન ૧૯૧૭.

આવૃત્તિ બીજી.

કિંમત પૌણાબે રૂપીઆ.

સહિશ્વક

સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક

આ ચોપડી સન ૧૮૪૭ ના ૨૦ મા આક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરેલી છે માટે
સરકારની રજા વગર કોઈ છાપશે તો તેને કાયદા પ્રમાણે સજા થશે.

સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક ... સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક

સહિશ્વક સહિશ્વક સહિશ્વક

પ્રસ્તાવના.

હરેક ભાષામાં પુસ્તક લખવાની એ રીતો છે. એક તો ગદ્યમાં અને બીજી કવિતામાં સાધારણ બાબતો ગદ્યમાં લખવી તે ઠીક છે, પણ શૃંગારરસ, હાસ્યરસ, વીરરસ વગેરે નવરસ વાળી બાબતો કવિતામાં જ ઘણી શોભે છે, એવી હરેક વાતનું વરણન કવિતામાં હોય તે વાંચતાં મોઢાથ ઉપજે છે, અને ફરી ફરીને વાંચવાનું મન થાય છે.

ગુજરાતી ભાષામાં જુનામાં જુની નરસિંહ મહેતાની કવિતા મળી આવે છે, તે જુદા જુદા ગાવાના રાગમાં છે, અને તેણે છુટક છુટક બાબતો ટુંકામાં વરણવેલી છે. તેની રચેલી હારમાળા શિવાય વધારે ગ્રંથ જણાતા નથી, તેની ભાષા શુદ્ધ ગુજરાતી છે, તેમાં મોઢાથ પણ છે. ત્યારપછી, વિજયદાસ, શિવદાસ, વગેરે કેટલાએક કવિયો થયા, અને રામાયણ, ભારત, વગેરે ગુજરાતી કવિતામાં લખ્યાં; પણ તેમની વાણીમાં ઘણી મોઢાથ લાગતી નથી, માટે તેઓ બીજા વર્ગના કવિઓમાં ગણાય છે.

તે પછી પ્રેમાનંદભટ્ટ તથા અખો. એ કવિયો થયા તેમણે કેટલાએક ગ્રંથો કરેલા છે; અને તેમની વરણન કરવાની યુક્તિ ઘણી વખાણવા લાયક છે, અને તે કવિયો પેહેલા વર્ગમાં ગણાય છે.

દોહરા, ચોપાઈ, વગેરે છંદોમાં વ્રજદેશના, તથા અયોધ્યા પ્રાંતના કવિઓની કવિતા પ્રસિદ્ધ થઈ, તેનો અભ્યાસ કરીને ગુજરાતી ભાષાની દોહરા ચોપાઈ વગેરે છંદોમાં સજીથી પેહેલી શામળભટે કવિતા રચી હોય એવું જણાય છે; તેથી વ્રજભાષાના શબ્દો ગુજરાતી કવિતામાં ત્યારથી બળવા લાગ્યા.

પછી વલ્લભ, કાળીદાસ, પ્રોતમ, રૈવાચંકર, મુક્તાનંદ, અહ્મદાનંદ, દયારામ વગેરે પેહેલા વર્ગમાં ગણવા લાયક કવિયો થયા. તેઓએ પણ ઘણું કરીને ગાવાના રાગમાં કવિતા રચેલી છે. તેમાંના કેટલાએક કવિયોએ વ્રજભાષામાં પણ ગ્રંથો કરેલા છે.

નિષ્કુજાનંદ પ્રેમાનંદભટ્ટ કરતાં વધારે ગુજરાતી ભાષામાં ગ્રંથો રચેલા છે, પણ ઘણે ઠેકાણે તાળ તુટે છે, અને ઝડઝમક પણ તેની કવિતામાં ઘણી વખાણવા લાયક નથી, માટે તે બીજા કવિઓના વર્ગમાં ગણવા યોગ્ય છે. મુક્તાનંદનાં પદ નવ હજાર ગુજરાતી ભાષામાં છે, તથા નવહજાર વ્રજભાષામાં છે, તેમજ શિવ ગીતા, ધર્મઆખ્યાન વગેરે ગ્રંથો તેણે ગુજરાતી ભાષામાં કરેલા છે. અને વિવેક ચિંતામણી વગેરે ગ્રંથો વ્રજભાષામાં પણ તેણે કરેલા છે.

દિલ્લી ધલાકાના રાજાઓએ કેશવદાસ, સુંદરદાસ, વગેરે વ્રજભાષાના કવિ-

ચેને મોટી મોટી જગીરો બપ્પશીશ આપીને તે ભાષામાં રસ, અલંકાર, તથા પ્રિંગળ, વગેરેના સારા સારા ગ્રંથ કરાવ્યાં છે, પણ ગુજરાતી ભાષાના કવિયોને ગુજરાતના કેંઈ રાજાએ આશ્રય આપ્યો હોય એવું કાંઈ જણાતું નથી. શામળભટ્ટને માત્ર પરગણે સુંઝગામના રખીદાસ પટેલે આશ્રય આપીને સારા સારા ગ્રંથો કરાવ્યા; તે હરેક ગ્રંથમાં રખીદાસને ગુજરાતનો બોજ કહીને શામળભટ્ટે લખ્યો છે. તે તેનું લખવું યોગ્ય છે.

આ સમયમાં અંગ્રેજ સરકાર તથા ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી જેવી કેટલીએક મંડળિયો ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથ કરનારાઓને કોઈ કોઈ વખતે મદદ આપે છે. અને દેશીલોકોને પણ ચોપડીઓ ખરીદ કરવાને હોંશ વધી છે. માટે ગુજરાતીના ગદ્યમાં તથા કવિતામાં કેટલાએક ગ્રંથો વધ્યા, અને હજુ ઘણા વધશે એવી આશા છે.

કવિતાનો રાગ જાણ્યા વિના તથા અર્થ જાણ્યા વિના વાંચનારને કાંઈ રસ હોવાનો નથી, અને જેને ખરાખર રાગ આવડતા હોય તેની પાસેથી ચીત દેખને સાંભળ્યા વિના અજાણ્યો રાગ ખરાખર ખસતો નથી, પણ કવિતાનો અભ્યાસ સરકારી નિશાળોમાં થોડો થોડો ચાલે છે; તેથી હવે થોડા વર્ષમાં કેટલાએક રાગ અને કેટલાએક છંદ ઘણા પ્રસિદ્ધ થશે, એટલે સેહેલી રીતે લોકો વાંચી શકશે.

જેટલી કવિતા અમને મળી આવી, તેમાંની સારી સારીમાંથી નમુના દાખલ લેઈ આ ચોપડીમાં દાખલ કરી છે. આ ચોપડીના ત્રણ ભાગ કર્યા છે. પહેલા ભાગમાં છંદ પ્રમંથને મળતી આવે એવી કવિતા લીધી છે. બીજા ભાગમાં પુરૂષોને ગાવાનાં તરેહ તરેહ રાગનાં પદ લખ્યાં છે. ત્રીજા ભાગમાં ગરબી, ગીત વગેરે સ્ત્રીઓને ગાવાના રાગની કવિતા દાખલ કરી છે.

આ ચોપડી રચવાનું કારણ એટલું જ છે, કે ગુજરાતના કવિયો કેવી ભાષાથી અને કેવી રીતથી કવિતા રચતા આવ્યા છે, તે સર્વના જાણવામાં આવે. આ ચોપડીમાં આજથી પહેલા થઈ ગયા તેજ કવિયોની કવિતા લીધી છે.

જુની કવિતાઓનાં પુસ્તક લખેલાં અથવા છાપેલાં મળે છે, તે ઘણું કરીને અશુદ્ધ હોય છે, તેથી વાંચનારને કંટાળો આવે છે. તેમ ન થાય તે સારૂ ઘણો તપાસ કરીને આ ચોપડી લખી છે. રૂપ દીર્ઘ ઉચ્ચાર થાય છે, તેમ લખ્યા છે.

આ ચોપડી વાંચવાથી ખાતરી થશે કે, ચારસે વર્ષ ઉપરના અને આ વખતના ગુજરાતના કવિયોની ભાષામાં કાંઈ વધારે ફેરફાર થયેલો નથી.

જો ત્રણ ભાગમાં આવેલા કેટલાક કડાણુ શબ્દોના અર્થ ત્રીજા ભાગમાં છેલા લખેલા છે.

અનુક્રમણિકા.

ભાગ પહેલાની.

નરસિંહ મેહતા.

આપણું ધાર્યું ન થાય તે વિષે.....૧

હથરના સ્વરૂપ વિષે.....૧

તુલસી.

ધ્રુવાખ્યાનમાંથી.....૨

તુલસીદાસ.

અશ્વમેધમાંથી.....૫

પ્રેમાનંદ.

દશમમાંથી અંધાદૃક.....૬

ઓખાહરણમાંથી.....૬

રણુયસમાંથી.....૧૬

જગજીવનસન્યાસી.

સાનમળમાંથી સાખિયો.....૧૮

નરબોધમાંથી સાખિયો.....૨૦

અંખોભક્ત.

છપા.....૨૧

શામળભટ.

સત્યવિષે છપા.....૨૨

અંગદવિષ્ટિમાંથી.....૨૩

પદ્મભલભટ.

આનંદનો ગરબો.....૩૫

દ્વારકોભક્ત.

ચેતવણી.....૧૨

શિખામણ.....૪૩

જીવરામ.

જીવરાજ શેઠનો મુસાફરી.....૪૫

કાળીદાસ.

પ્રહલાદઆખ્યાનમાંથી હંદ.....૫૧

અંખાદૃક.....૫૩

ધ્રુવાખ્યાન.....૧૧૯

પ્રીતમદાસ.

ક્રો.....૫૪

ગુરૂ મહિમા.....૫૭

ચેતવણી હંદ.....૬૧

હેમો.

કર્મકથામાંથી હંદ ઓપાઈ.....૬૨

રેવાશંકર.

દેવીની સ્તુતિ.....૬૩

ખાળલીલા વિષે.....૬૪

નિષ્કુળાનંદ.

નિષ્કામ પ્રકરણ.....૭૭

રણુછોડજીવીવાન.

અંડિકાના હંદ બુલંગી.....૮૧

મુક્તાનંદ.

ઉધવ ગીતામાંથી.....૮૩

દયારામ.

હરિનામમાળા.....૮૮

નરભેરામ.

છપા.....૯૯

ધડપણ વિષે.....૯૨

થોભણદાસ.

ઓપાયા હંદ.....૯૩

ધેત્રોળ્યાસ.

સાહોદરાની નાતના વર્ણનમાંથીછપા.....૯૪

ગીરધર.

મહાકાળીની સ્તુતિ.....૯૫

અનુક્રમણિકા.

ભવાનભક્ત.	
આત્મજ્ઞાન વિષે.....	૬૬
કેશવ.	
છંદ ચોપાઈ.....	૬૬
ધનદાસ.	
અર્જુનગીતા.....	૬૭
નિમાનંદ.	
છંદ ચરચરો.....	૧૦૧

ભુખણ.	
છંદ ભુલંગીના અષ્ટકો.....	૧૦૧
કૃષ્ણારામ.	
કળીકાળનું વર્ણન.....	૧૦૫
શંભુનાથ.	
બહુચરાજીના છંદ.....	૧૨૭
ઉદયરત્ન.	
સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથના છંદ.....	૧૨૮

ભાગ બીજાની.

નરસિંહમેહતો.	
આત્મ જ્ઞાન વિષે.....	૧૨૬
એકુની ગુજરાતી ભાષા વિષે..	૧૩૦
હારમાળામાંથી વૈષ્ણવ વિષે....	૧૩૦
પોપટ વિષે.....	૧૩૧
નરસિંહમેહતો અને સન્યાસિયો- નો સંવાદ.....	૧૩૧
સુખદુઃખ મનમાં ન આણવા વિષે	૧૩૬
તુલસીદાસ.	
પ્રભુની સ્તુતિ વિષે.....	૧૪૦
વિષ્ણુદાસ.	
રામકથાના હિસ્સા કાંડમાંથી....	૧૪૧
શિવાનંદ.	
શિવચક્રિતની આરતી.....	૧૪૩
શિવદાસ.	
દ્રૌપદી સ્વયંવરમાંથી.....	૧૪૫
પ્રેમાનંદ.	
વિવેક વણઝારો.....	૧૪૭
વિનયવિજય.	
શ્રીપાળના રાસમાંથી.....	૧૫૩

અખેભક્ત.	
શિખામણ વિષે.....	૧૫૭
રત્નો.	
મહિતા.....	૧૫૮
દારકોભક્ત.	
જીવને શિખામણ વિષે.....	૧૬૪
જીવન.	
તૃણા વિષે.....	૧૬૪
પરસ્ત્રીનો સંગ ન કરવા વિષે....	૧૬૫
પ્રીતમદાસ.	
મહિતા.....	૧૬૫
ઉપદેશ વિષે.....	૧૭૧
હેમો.	
પોતાના મરણની તિથિ વિષે....	૧૭૩
નિષ્કુળાનંદ.	
વૈરાગ વિષે.....	૧૭૪
મુક્તાનંદ.	
સુગવિરપણા વિષે.....	૧૭૫
મનોહરદાસ.	
મનોહર કાવ્યમાંથી પદ.....	૧૭૮

ધીરોભક્ત.	
શિખામણ વિષે.....	૧૮૩
પદ.....	૧૮૩
ધનાશ્રીરાગનાં પદ.....	૧૮૫
કૃષ્ણારામ મહારાજ,	
પદ પ્રભાતી રાગનું.....	૧૮૬
અલખજીલાખી.	
શિખામણ વિષે.....	૧૮૮
મરણ તિથિ વિષે.....	૧૮૯
ડુંગરખારોટ.	
હપદેશ વિષે.....	૧૮૯
ખાપુ.	
પદ.....	૧૯૧
ખાપુ સધામ પધાર્યાં તે વિષે...	૧૯૪
દયારામ.	
પદ.....	૧૯૪
દેવાનંદ	
જીવને શિખામણ વિષે.....	૧૯૬
નરભેરામ,	
પદ.....	૨૦૦
રણુછોડભક્ત.	
રામકથામાંથી.....	૨૦૨
અંબદેવનું પદ.....	૨૦૪
મીરાંબાઈ.	
પદ.....	૨૦૪
મૂળદાસ.	
શિખામણ વિષે.....	૨૦૬
માંડણ.	
હપદેશ વિષે.....	૨૦૮
સાંતિદાસ,	
પદ.....	૨૦૯
ચોભણ.	

રામજીના વનવાસ વિષે.....	૨૧૨
ગોપાળદાસ.	
પદ.....	૨૧૩
આશારામ.	
પ્રાર્થનાનું પદ.....	૨૧૪
કલ્યાણદાસ.	
વૈરાગ વિષે.....	૨૧૫
મોઘો.	
જીવને શિખામણ વિષે.....	૨૧૬
રાવોભક્ત.	
અંબાજીની સ્તુતી.....	૨૧૯
કેવળપુરી.	
સતસંગ વિષે.....	૨૧૭
લાલદાસ.	
પદ.....	૨૧૮
રાજો.	
રાધિકાજી સ્વપ્નમાં પરણ્યાં તે વિષે, ૨૧૯	
ભોળેભક્ત.	
જીવને શિખામણ વિષે.....	૨૨૧
ભવાનભક્ત.	
દેહરૂપી અંગલા વિષે.....	૨૨૨
રાવણ મંદોદરીનો સંવાદ.....	૨૨૨
રામકૃષ્ણ.	
જીવને શિખામણ વિષે.....	૨૨૪
મુકુંદ.	
ભવિષ્યમાં લખ્યુંહોય તે થાય તે વિષે, ૨૨૬	
સાંકળેશ્વર.	
બહુચરાજીનાં પદ.....	૨૨૮
ઈશ્વરારામ,	
લાવણી.....	૨૨૯
માવદાસ.	
બહુચરાજીની સ્તુતી.....	૨૩૦

અનુક્રમણિકા.

અમૃત.	
અંબાજીનું ધ્યાન ધરવા વિષે...	૨૩૧
સમયસુંદર.	
પ્રજુજીની સ્તુતી.....	૨૩૧
જ્ઞાનવિમળ.	
પ્રજુજીની સ્તુતી	૨૩૨
મુનીશાવળુ.	
જીવને શિખામણુ વિષે	૨૩૨
આદિતરામ.	

આત્મ જ્ઞાન વિષે.....	૨૩૩
રઘુનંદન.	
જીવને શિખામણુ વિષે.....	૨૩૩
મંજુકેશાનંદ.	
અસાની નરને શિખામણુ વિષે...	૨૩૫
ગોવિંદદાસ.	
હાર.....	૨૩૬
દેવીદાસ.	
પદ.....	૨૪૦

ભાગ ત્રીજાની.

નરસિંહમેહોતો.	
પદપણુ વિષે.....	૨૪૬
વહનભલટ.	
ચણગારનો ગરબો.....	૨૪૨
કળીકાળનો ગરબો.....	૨૪૬
અખોભક્ત.	
શુશના મેળાપ વિષે ઘોળ.....	૨૪૬
દક્ષપત.	
કાકરેજીમાતાનો ગરબો	૨૫૦
દારકોભક્ત.	
ગરબો.....	૨૫૨
પ્રાર્થનાની ગરબી.....	૨૫૩
મુક્તાનંદ.	
સંતસમાગમ વિષે ઘોળ.....	૨૫૩
કાળીદાસ.	
સીતારવંશરમાંથી.....	૨૫૬
પ્રહ્લાદઆખ્યાનમાંથી.....	૨૬૨
રઘુનાથદાસ.	
ઓધવજીના સંધેસા.....	૨૬૫

પ્રીતમદાસ.	
કૃષ્ણની ઉપાસના વિષે કફો	૨૬૮
ઉપદેશી ઘોળ.....	૨૭૦
ભજનરામ.	
કોઠાકુદમાંથી.....	૨૭૫
પદ્મવિજય.	
રાખુલના વિરહની ગરબી.....	૨૭૮
મનોહરદાસ.	
જીવતર વિષે.....	૨૭૯
રૂઝાઅવસર વિષે.....	૨૮૦
ગરબી.....	૨૮૧
અન્નાનંદ.	
હરીભજવા વિષે ગરબી	૨૮૫
હરીજનની હિમત વિષે ગરબી ..	૨૯૦
અલખપુલાળી.	
હરી ભજવા વિષે ઘોળ.....	૨૯૨
હરીભટ.	
હાલરડું	૨૯૨
દયારામ.	

અનુક્રમશિક્ષા.

રાધિકાના સ્વપ્નનું ગીત..... ૨૯૩
રાધિકાના વખાણ વિષે ઘોળ... ૨૯૪
રાધિકા પોતાની માતાને કહેછે } ૨૯૫
તે વિષે ઘોળ..... }
પારણ્યું..... ૨૯૬

કલ્યાણદાસ.

હરી ભજવા વિષે ઘોળ..... ૨૯૮

દીપવિજય.

ચંદના રાસમાંથી ઘોળ..... ૨૯૯

દેવાનંદ.

હપદેશ વિષે ગરબી..... ૩૦૧

રૂપવિજય.

રહેનેમી સભય..... ૩૦૩

વિરવિજય.

હિતશિક્ષા છત્રીથી..... ૩૦૪

પ્રેમાનંદસ્વામી.

ચાળ..... ૩૦૭

નરભેરામ.

સુટાયા વિષે..... ૩૧૦

મરણતિથિની ગરબી..... ૩૧૨

મૂળદાસ.

માયા શ્રદ્ધાના વિવાહ વિષે..... ૩૧૨

ગોપાળદાસ.

શુદ્ધિવહુને શિષ્યામણુ વિષે..... ૩૧૩

રણછોડભટ્ટ.

હીલમાં દિવો દરવા વિષે..... ૩૧૪

રામજીને ભજવા વિષે..... ૩૧૫

રાધાવિવાહ..... ૩૧૫

શણગાર..... ૩૧૮

આત્મારામ.

રામચંદ્રજી વનમાં સીધાવ્યા તે વિષે. ૩૧૬

નાનોભટ્ટ.

દાણલીલા..... ૩૨૦

અંબાજીના સ્થાનકનું વર્ણન..... ૩૨૧

ધોભણદાસ.

વાલાજીના મહીના..... ૩૨૨

પુરીબાઈ.

સીતાર્મગળ..... ૩૨૮

મીરાંબાઈ.

સતભામનું રશણું..... ૩૩૨

લઘુનાથ.

શીવનો ગરબો..... ૩૩૫

દેવીદાસ.

નાનો હમ્મર વિવાહ..... ૩૩૭

નામ વિનાની કવિતા.

સીતાજીની કાંચળી..... ૩૪૩

સુભદ્રાની કંકોતરી..... ૩૪૮

બીજીવાર પરણવાના ખાનાનું ગીત, ૩૪૯

રેનાદેનું ઘોળ..... ૩૫૦

વધાવાનું ઘોળ..... ૩૫૦

ચોરીમાં ગાયછે તે ગીત..... ૩૫૧

મલાવરાવતો રાસડો..... ૩૫૨

1714			
1715			
1716			
1717			
1718			
1719			
1720			
1721			
1722			
1723			
1724			
1725			
1726			
1727			
1728			
1729			
1730			
1731			
1732			
1733			
1734			
1735			
1736			
1737			
1738			
1739			
1740			
1741			
1742			
1743			
1744			
1745			
1746			
1747			
1748			
1749			
1750			
1751			
1752			
1753			
1754			
1755			
1756			
1757			
1758			
1759			
1760			
1761			
1762			
1763			
1764			
1765			
1766			
1767			
1768			
1769			
1770			
1771			
1772			
1773			
1774			
1775			
1776			
1777			
1778			
1779			
1780			
1781			
1782			
1783			
1784			
1785			
1786			
1787			
1788			
1789			
1790			
1791			
1792			
1793			
1794			
1795			
1796			
1797			
1798			
1799			
1800			

કાવ્યદોહન.

ભાગ ૧ લો. છંદપ્રબંધસંગ્રહ.

નરસિંહ મેહેતો.

જુનાગઢનો, વડનગરો નાગર.

સંવત ૧૫૧૨, ઈસવી સન ૧૪૫૬ માં હતો.

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા.

ખાળલીલા, દાણલીલા, રાસલીલા, ચાતુરી, હારમાળા,
તથા જુદા જુદા રાગનાં છુટક પદો.

ઝૂલણાછંદની ચાલ.

જે ગમે જગતગુરુ દેવ જગદીશને, તેતણો ખરખરો ફોક કરવો;
આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કાંઈ નવસરે, ઊગરે એક ઉદ્ભવ ધરવો;
હું કરું હું કરું એજ અસાનતા, શકતો ભાર જેમ શ્વાન તાણે;
સૃષ્ટિમંડાણ છે સર્વ એણી પેરે, જોગિ જોગેશ્વરા કોઈક જાણે. ૧
નીપજે નરથિતો કોઈ ન રહે દુખી, શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
રાયને રંક કોઈ દૃષ્ટે આવે નહીં, ભવનપર ભવનપર છત્ર દાખે;
રુદ્ર લતા પત્ર ફળ ફૂલ આપે યથા, માનવી મર્ખ મન વ્યર્થ શોચે;
જેહના ભાગ્યમાં જેહને જે લખ્યું, તેહને તે સમે તેજ પહોંચે. ૨
ગ્રંથ ગડબડ કરો વાત ન કરી ખરી, જેહને જે ગમે તેને પૂજે;
મનકર્મવચનથી આપ માનો લહે, સત્યછે એજ મન એમ સૂજે;
સૂખ સંસારિ મિથ્યા કરો માનજો, કૃષ્ણ વીના ખિન્નું સર્વ કાચું;
જીગજકર જોડિ કરિ નરસિંયો એમ કહે, જન્મ પ્રતિજન્મ હરિનેજ જાચું. ૩

ઈશ્વરના સ્વરૂપ વિષે.

અલિખ્ય બ્રહ્માંડમાં એક તું ઓહરી, જૂજવે રૂપે અનંત ભાસે;
દેહમાં દેવ તું, તેજમાં તત્ત્વ તું, શુન્યમાં શબ્દ થઈ વેદ વાસે;

પવન તું, પાણિ તું, ભૂમિ તું, ભૂધરા, વૃક્ષ થઈ ફૂલિ રહ્યો આકાશે;
 વિવિધ રચના કરી અનેક રસ લેવાને, શિવથકો જીવ થયો એજ આશે. ૪
 એટલો એમ વદે શ્રુતિ સ્મૃતિ સાખ દે, કનક કુંડળવિષે ભેદ નોય;
 ઘાટ ઘડિયા પછી નામ રૂપ જૂજવાં, અંતેતો હેમનું હેમ હોય;
 વૃક્ષમાં બીજ તું, બીજમાં વૃક્ષ તું, જોઉં પટંતરો એજ પાસે;
 બણે નરસિંયો એ મનતાણી શોધના, પ્રીત કરુ પ્રેમથી પ્રગટ થાશે. ૫

તુલસી.

કુંતલપુરનો. સારસ્વત આશ્રમ.

સંવત ૧૬૧૪, સન ૧૫૫૮માં હતો.

તેના રચેલા.

ધ્રુવાખ્યાનમાંથી.

ચોપાઈ.

ધ્રુવ કહે માતા સાંભળે, કિધાં પાપ કોઈયે નવ ટળે;
 કિધાં પાપ ભોગવશે સોય, લખ્યું વિધાતા વ્યર્થન હોય;
 નથી સગું કો આ સંસાર, લણે દણે લ આવતાર. ૧
 માત પિતા સુત દાર સબંધ, એ સરવે માયાનો બંધ;
 અઘાત જળછે આ સંસાર, હરિ નામે તે પામે પાર. ૨
 શીખ દિયો માતા હવે હસી, એહ વાત મારે મન વસી;
 જોટિ આશ શી આ જંજળ, હવે હું સમરૂ શ્રીગોપાળ. ૩
 તપ સાધું મહાવન સંચરી, દર્શન પામું શ્રીનરહરી;
 માત વચન એવાં સાંભળી, થઈ મૂર્છાગત ધરણી ઢળી. ૪
 પામિ અચાનક મૃત્યુ કાળ, બાંહ્ય ગ્રહી બોલાવે બાળ;
 માતા હું નથિ વન સંચર્યો, તો કુળ એવડું શાને કરો. ૫
 અમૃત બોલ ધ્રુવ બોલે અસા, માતા પ્રાણ રૂદે તવ વસ્યા;
 બેડો થઈ ઊઘડ્યાં લોચન, કોમળ નવણે નિરખ્યો તંન. ૬
 માતા વચનજ બોલી એમ, બાપ તું વનમાં જાઈશ કેમ;
 ઘેર બેડાં તું કરજે રાજ, સભામાં તારે શું છે કાજ. ૭
 જવ અંબાજી મોટો કરે, રાજબાર શિરઉપર ધરે;

કરતા તપ ભોગેશ્વર હશે, રાત દિવસ જે વનમાં વસે.	૮
સજકુંવર તું મારા તન, તે કશિ વાત વિચારી મન:	
વનમાં હોય વનચર વિકરાળ, ઉપદ્રવ તુજને કરશે બાળ.	૯
વિકટ પંથને વન અતિ દૂર, અંધારે નવ સૂજે સૂર;	
અનેક પંખિ કરે પોકાર, મનુષ્ય કો નહિ વનમોઝાર.	૧૦
મોટા પર્વત નદિયો જેહ, તેહતણો નહિ લાધે છેહ;	
વિપરિત ત્યાં વિચરે જમદૂત, વિવિધ પેરનાં ત્યાં હોય ભૂત.	૧૧
ચિત્રા સિંહ વિંછૂ વિકરાળ, સાખર રોઝને ભેંસા શિયાળ;	
નાહાર શશા જંગલમોઝાર, વાનર સેન નલાભે પાર.	૧૨
મોટા ભુલંગ મણિધર જેહ, નવકુળના અધિકારી તેહ;	
વસે વીર એતે અતિઘણા, પૂર્ણ વિકટ નહિ કાંઈ મણા.	૧૩

દોહરા.

તૃષા તે તુજને લાગશે, સાંભળ મારા વીર;	
કેમ જઈશ વન એકલો, નહિ હોય પાસે નીર.	૧
પુત્ર ધરણિ પર પોઢવું, નથિ રે તહાં પલંગ;	
ચરણ કોણ ત્યાં ચાંપશે, નથિ સેવક પણ સંગ.	૨
બોરડી બાવળ ગોખર, કઠણ કાંકરા ધણ;	
પંથ જતાં ક્યમ ચાલશે, કોમળ તારા ચણ.	૩
ગિરિ જંગલ બહુ ડુંગરા, વણિ વાનરના ઠાક;	
પંથ દિઠો નથિ આગળે, ક્યમ તું જાણિશ વાટ.	૪
સાદ કર હું કેહને, પુત્ર પુત્ર કહિ નામ;	
સજજનડા ચાલ્યા પછી, બિજડ દીશે ગામ.	૫
દેવો સગળા પૂજિને, પામી છું હું તૂજ;	
રાંકતણું જ્યમ રતનડૂ, એમ ગણું છું હુંજ.	૬
દેવે દુર્બળ-ધાતકી, મેં જાણ્યો છે તેહ;	
શું પેહેલું સુખ આપિયું, શું હવે કાઢ્યો છેહ.	૭
પુત્ર મેં નવ પરણાવિયો, કાંઈ ન કીધું કામ;	
ભૂતળ ભૂત્રાં આવિયાં, હૈડે ન પહોંતી હામ.	૮
અંધાકેરી લાકડી, હું દુખળીનું ધન;	
મુજને તજવા એકલી, કઠણ કરોછો મન.	૯
પુત્ર પાંચ હોય જેહને, તેને સુખને સહાય;	

એકજ હાથે કુખજિને, તેનું કુખ નવ ભય.	૧૭
નેત્રવતી એમ ઓચરે, ઉભો સાંભળે બાળ;	
વશિષ્ઠે વચન કહ્યાં હતાં, તે સાંભર્યાં તતકાળ.	૧૮
વચન રૂદયમાં રાખિયું, નહિ મન ભાશ્યો ભેદ;	
વશિષ્ઠ વાણી સત્ય ગણી, વાચ્યા અવિચળ વેદ.	૧૯
વચન એજ નિશ્ચય કર્યું, રુદન નિવાર્યું માય;	
પુત્ર કને બોલાવિયો, હેતે હૈડામાંય.	૨૦
ધ્રુવતે વળતો બોલિયો, મુખથી એવી વાણ;	
માતા મુજને શોખ દ્યો, નહિતો તજશું પ્રાણ.	૨૧
બાળકનું મન જાણિને, શિખ દેછે વળિ ત્યાંય;	
પુત્ર તમે રહો ત્યાં લગી, ખટરસ ભોજન થાય.	૨૨

ઓપાર્ધ.

નાત કરી સંશય ટાળિયા, ખટરસ ભોજન તત્પર થયાં;	
હેમ થાળ લેઈ આગળ ધરી, પિરસે માતા પ્રેમે કરી.	૧
છપન ભોગ આરોગ્યા બહૂ, દાસી રાજવળાની સહ;	
વળતો ધ્રુવ એણી પેર વદે, વાત તમો આ રાખો રુદે.	૨
ક્રોધને નહિ કરશે જાણ, રખે રાય રાખે મુજપ્રાણ;	
કુંવરે વાર્યાં એણિ પેર કરી, પ્રસ્થાના વેળા થઈ ખરી.	૩
માતાને ધ્રુવ લાગ્યો પાય, વળતી આશિષ દેછે માય;	
પંથે રુપ ત્રણ તુજ રાખશે, કુખ તારૂં હરશે દિન નિશે.	૪

દોહરા.

એકે એક દિશ જોઈલી, જોગણિયો વસે જોઈ;	
બાળક જાણી રાખજો, દયા કરીને દેહ.	૧
મધુ કૈટભ જોણે હણ્યા, લીધા દશ અવતાર;	
વળિ જય વિજય ઉદ્ધારિયા, તે કરશે તુજ સાર.	૨

ઓપાર્ધ.

ધરા ઉપર જોઈલા છે દેવ, રક્ષા તારી કરો તતજેવ;	
સિદ્ધ સાધકને ખેતરપાળ, રક્ષા કરશે તારી બાળ.	૧
ગૌરી પુત્રે કરુણા કરી, તો મેં મુખે કથા ઓચરી;	

(વિપ્ર)સારસ્વત કુંતલપુર ગામ, માધવ સુત તુલસીછે નામ. ૨
કાલા વાલા કીધા જોહ, સરસ્વતિયે ઉપદેશા તેહ;
ખોડ ન દેશે કવિજન કોય, સત્ય વચન હું બોલુ સોય. ૩
સંવત^૧ નારીનો શણગાર, આદ્ય અંકને વેદ વિચાર;
માધ માસને પક્ષ અંધાર, તિથિ એકાદશિને સોમવાર. ૪
તે દિન કથા સંપૂરણ કરી, તે હરિજન રુદ્રે વિસ્તરી;
શુણશે તેની પહોંચે આશ, ચાર પદારથ પામે પાસ. ૫

દોહરા.

ચાર પદારથ પામશે, ગાશે શુણશે જોહ;
સુકથા ધ્રુવ રાજતણી, મોટું કૃણછે તેહ. ૧
શ્રિમત કથા જે સાંભળે, પામે મન બિલાસ;
એક મને જે સાંભળે, તેનો વૈકુંઠ વાસ. ૨

તુલસીદાસ.

લાલી ચોસરનો. રાયકવાડ બ્રાહ્મણ.

સંવત ૧૭૩૨, સન ૧૬૭૬માં હતો.

તેનો રચેલો.

અશ્વમેધના અધ્યાય ૩૦ મા માંથી.

રાગ વૈરાટક ચોપાઈ.

જૈમુનિ કહે સાંભળ રાજન, તેલકઠામાં નાંખ્યો તંન;
શીતળ તેલ કહું જગદીશ, યાદવનાથ અતુલજ ઈશ. ૧
શંખ^૨ લિખિત સંધાતે રાય, આવ્યો સેનામાં ક્ષણમાંય;
પુત્ર^૩ તરંતો દીડો રાય, વિરમય શંખ ધરે મનમાંય. ૨
શંખ વદે તું સાંભળ રાય, શીતળ તેલજ બાળે કાય;

૧. સંવત ૧૬૧૪. ૨. સંખને લિખિત એ બે નામના પંડિત હતા.

૩. સુધન્વા હંસદેવજરાજનો દીકરો.

- મંત્ર જડી જાણે તુજ તંત્ર, સંશય પામે મારે મંત્ર; ૩
 તેજ પરીક્ષા કીજે રાય, તો મનમાંથી સંશય જાય;
 શંખ કહે સુમતી સાંભળો, મંત્રીને મનનો આંખળો. ૪
 નાખંતી વળા શું કયું, કાંઈક એ વીરે આચર્યું;
 સુમતિ કહે નૃપ સાચું કહું, મિથ્યા વાક્ય કદા નવ લહું. ૫
 સ્નાન કરી બહુ આપ્યાં દાન, વારંવાર ભજ્યા ભગવાન;
 વિઠ્ઠલ દેવ ચતુર્ભુજ નાથ, તુલસીમાળા લીધી હાથ. ૬
 હાથ ગ્રહી મેં નાંખ્યો એહ, ઊડ્યા ખિંકુ બાળ્યો નિજ દેહ;
 તે સ્થાનક વિસ્ફોટક થયા, બીજા ગુણ એના નવ લક્ષ્યા. ૭
 વળતો શંખ વદે નિર્વાણ, શીતળ તેજ રહ્યું નકિ જાણ;
 એક પરીક્ષા કીજે સાર, શ્રીકૃષ્ણ એક આણો આ ઠાર. ૮
 શ્રીકૃષ્ણ નાંખ્યો તેની મધ્ય, તેલ પરીક્ષા થાશે સદ્ય;
 શ્રીકૃષ્ણ એક અણાબુ ત્યાંય, શંખે નાંખ્યું તેનીમાંય. ૯
 મધ્યથકી ફાટ્યું તતકાળ, વાગ્યું શંખતણે જઈ ભાળ;
 અર્ધ લિખિતને માથે પડ્યું, વૈષ્ણવ દૂબ્યાનું કૃણ જડ્યું. ૧૦
 લોક હસીજ કલાહલ કરે, ફાટ્યું શિર રાતું જળ ઝરે;
 વૈષ્ણવ જનને જે દૂભશે, તેને તો તેવાં કૃણ હશે. ૧૧
 જૈમુનિ કહે સાંભળ રાજંત્ર, વાડવનાં ઝાંખાં થયાં મંત્ર;
 શંખ વદે આણી મન સાન, વિક જીવત વિક મારી સાન. ૧૨
 વૈષ્ણવ શું આણ્યો અણરાગ, નરક વિષે નહિ મારો તાગ;
 પાતક મેંતો કીધું પ્રૌઢ, કોપિત થાશે ગરુડારૂઢ. ૧૩
 અણ સમજે રાજનો તંત્ર, તેલકઢા નાંખ્યો પાવંત્ર;
 અપજશ લોક તણોતો જાય, તેલકઢામાં નાંખ્યું કાય. ૧૪
 મુધનવા જ્યમ જળમાં તરે, તેલકઢામાં સગળે ફરે;
 વહિતણો ભય નાણે મંત્ર, ચંદન શીતળ લાગે વહંત્ર. ૧૫
 શંખ ધરે પાતક મનમાંય, પડ્યો કઢામાં પોતે ત્યાંય;
 વૈષ્ણવ સંગતિથી ઊગર્યો, કાંઈ ન દાઝ્યો સુખિયો કર્યો. ૧૬
 મુધનવાને મળિયો વિપ્ર, વળતો શંખ દેવ ત્યાં ક્ષિપ્ર;
 મુનધવા તું મોટો વીર, તનેજ વાલા શ્યામશરીર. ૧૭
 તુજ ઊપર નવ આણી દયા, ભગવાને તવ કીધી મયા;

- જે માધવની સેવા કરે, તેનાં કુખ પોતે હરિ હરે. ૧૮
- મેં પાતક કીધું મહારાજ, લોક વિષે ગઈ મારી લાજ;
- જે જન ભક્તિ કરે હરિતણી, તે થઈ એસે પૃથિવી ધણી. ૧૯
- ભૂધર તે વશ કીધા વીર, સદ્ગુણ સાગર શ્યામશરીર;
- પ્રાણતણા દાતા મહારાજ, સેવક જનની રાખી લાજ. ૨૦
- ઊંડ વીર નીકળિયે બાર, તેં જન્મી જીત્યો સંસાર;
- અર્જુન શું જઈ રણ આચરો, ઊત્તમ કુળ પોતાનું કરો. ૨૧
- શંખે તે નૃપ જાણ્યો હાથ, બાર નિસરિયા બન્ને સાથ;
- શંખ કહે ભૂપતિ સાંભળો, સૂધનવાને સહજે મળો. ૨૨
- વિશ્વતણું જે કારણ હરી, તે સાથે એને પ્રિત ખરી;
- માળા મંત્ર બજે સુત સાર, વાર કરી હરિયે નિરધાર. ૨૩
- વળતો હંસદ્વજ રાજન, આલિંગન કીધો નિજતન;
- વાણિ વદે હંસદ્વજ વીર, હર્ષતણાં વહે નયણે નીર. ૨૪
- મેં કીધું સુત ભુંડું કર્મ, જાણ્યો નહિ વૈષ્ણવનો ધર્મ;
- સ્નેહ ન આણ્યો મનમાં વળી, તેલકઢા તાપે ઊકળી. ૨૫
- તેમાં તુજ નંખાવ્યો તન, દુષ્ટ કરો મેં મારું મન;
- તું ઊગરિયો હરિગુણ બજે, રખે પુત્ર અમને તું તજે. ૨૬
- ગોપીનાથ સદાશિવ દેવ, તેહતણી તેં કીધી સેવ;
- અર્જુન સાથ કરો રણ તન, ત્યાં થાશે હરિનું દર્શન. ૨૭
- સૂધનવા વંદે હરિચરણ, મનસા રાખી તેનું શરણ;
- સ્નાન કરી ત્યાં થયો સાવધાન, આયુધ આપ ધર્યાં ગુરુમાન. ૨૮
- હામેડામ સેના થઈ સજ્જ, રથ ઊપર ઝળકે બહુ દ્વજ;
- સેના રાયતણી સંચરે; વીર હકારે આદર કરે. ૨૯
- મારગમાં રથ ચાલે ઘણા, પાર ન આવે હાથીતણા;
- પ્રલય-કાળ જ્યમ સાગર-પૂર, ત્યમ ચાલે સેના અતિશૂર. ૩૦
- મારગ છાંટી કીધા સાર, રજ નવ ઊડે તેને ઠાર;
- પછે પુષ્પનો કીધી વૃષ્ટ, રણ ચાલતાં નાવે કષ્ટ. ૩૧
- શંખ નાદ કરે બહુ યોધ, અશ્વતથો જઈ કીધો રોધ;
- હય હીસારવ બહુલા થાય, મેઘ ઘટા પેરે ગજ જાય. ૩૨
- રથ રણકાર વાજે ધૂધરી, એક જન શોભે શરભરી;
- પાંડવ સેના સામા જાય, એક એકથી આગળ થાય. ૩૩
- રાયતણો સુત ચાલ્યો તેહ, એક સુધનવા બળિયો જેહ;

સૂરથ વીર ભક્ષો બળવંત, જેને વાલા હરિજન સંત.	૩૪
સુમતી રાજતણો પ્રધાન, જેને અતિ વાલા ભગવાન;	
બીજા વીરતણો નહિ પાર, આલ્યા રણ કરવા ઝુઝાર.	૩૫
દુંદભિ મુંદગ ઢોલ અનેક, ગડે નિશાનને વાળે છેક;	
શૂગિ કુંડિ ભેરીને તાલ, બીજા રણ વાગે રણ કાલ.	૩૬
મોહર કાહલ ગોમુખ તૂર, રણશિંગાં વાળે રસ પૂર;	
બંદોજન બોલે જયકાર, માગધ વંશ વદે તે ઠાર.	૩૭
સત્વર થઈ આવ્યો જેટલે, અર્જુન શબ્દ સુણ્યો તેટલે;	
અર્જુન ત્યાં વાણી બિચરે, હંસકેતુ સામો સંચરે.	૩૮
સેનામાં વાળે રણતૂર, રાજા એ બળિયો અતિશૂર;	
પ્રદ્યુમન વાણી સાંભળો, યુદ્ધતણો પડશે આંબળો.	૩૯
હય બાંધ્યો હંસદેવજ રાય, રણ રચવા પોતે ક્ષણમાંય;	
આગળથી નિશ્ચય આવ્યો, પછે અશ્વ લેવા સાંચરો.	૪૦
સર્વે સાથ વિચારો તમો, જેમ કહો ત્યમ કોળે અમો;	
યૌવનાશ્વ અનુશાલવ વીર, વૃષકેતુ કૃતવર્મા ધીર.	૪૧
મેઘવર્ણ કૃતવર્મારાય, હય પ્રાપ્તિનો કોણ ઉપાય;	
હંસદેવજ બળવંત અપાર, પુત્ર વીરનાયક પરિવાર.	૪૨
પ્રદ્યુમન બોલ્યા તવ વાણ, હય આવ્યો તું અર્જુન જાણ;	
હું એકલો રણમાં સંચર, પુત્ર સહિત રાજા વશ કર.	૪૩
આણું અંત સેના સંચર, હંસદેવજને પ્રાજ્ય કર,	
સાંભળ પાંડવ એ કોણ માત્ર, પ્રદ્યુમન દેખાડે ગાત્ર.	૪૪
કહી વાત એમ કરી પ્રકાશ, તનમનથી કહે તુલસીદાસ;	
જૈમુનિ કહે ધરજે તું રહે, કર્ણ કુંવર ત્યાં વાણી વદે.	૪૫

વલણ.

કર્ણ કુંવર પછિથી વદે, સાંભળ પાંડુ કુમાર;	
પુત્ર સહિત નૃપ વશ કર, લાવું યત્ન તોખાર.	૪૬

પ્રેમાનંદ.

વડોદરાનો. ચાતુર્વેદી મોઢપ્રાહ્મણ.

સંવત ૧૭૩૩,

સન ૧૬૭૭.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

દશમસ્કંદ-ભાગવત, ઝોખાહરણ, સુધન્વાજ્યાન, નળાજ્યાન,
સુદામાચરિત્ર, નરસિંહમેહેતાની હુંડી, મામેરું, શાદ્ધ, રણુયત્ત.
દશમમાંથી બંધાષ્ટક.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

- વસીસ્વર્ગ સુરવર્ગ આશ્ચર્યપામે, પરિબ્રહ્મ આશું કરે નંદ ધામે;
અખંડાવિનાશી વપૂવેષ ધારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૧
- પ્રભૂ અચ્યુતાનંદ અવ્યક્ત કહિયે, નહીં ભારતી વેદથી ભેદ લહિયે;
નિરાકાર સાકાર આનંદકારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૨
- ગુણાતીત ગોવિંદ ગરુડગામી, વાયૂ તુલ્ય સર્વત્ર અંતરજામી;
પરાત્પર પ્રાણેશ્વર ઇલા આરી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૩
- સહસ્ત્રશિર્ષા બ્રહ્મ શ્રીશેષશાયી, જેમાં સર્વ સામર્થ્ય છે સૂખદાયી;
અસૂરાંત અધનાથ એ છે મુરારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૪
- અતુર્ભૂજ ચિદ્રૂપ અક્ષયવાણી, ગદા સંખ સારંગધર ચક્રપાણી;
મુક્તાનંદ મહારાજ સંસારતારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૫
- શરદંડુ-મુખ શર્મથી ગ્લાનિ પામ્યું, સંપુટ-હાથથી માતને શીશ નામ્યું;
બકતાધીન થૈદીન ભરે નેત્ર વારો, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૬
- દક્ષિણપાણિ નવનીત દૃઢમુષ્ટિ વાળી, કરે ભક્તને ત્યાં રૂપે વનમાળી;
કરે વ્રજ-વંશ માતને મનુહારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૭
- જ્યોત્સનાતણાં સુકૃતો ડોણ બાણે, ન આવે ગણ્યે પાર વેદો વખાણે;
પ્રેમાનંદ કહે છે મતીકોણ મારી, બાંધે ઊખળે બ્રહ્મને નંદનારી. ૮

ઝોખાહરણમાંથી.

ચોપાઈ ત્રણ તાળની.

આશા ભંગ થઈ ભામીની, રૂપે સ્તૂતિ કરે રવામીની;
ચિત્રલેહા ભણી તે ગઈ, ઊઠ બનિ તું શું સૂઝરહી. ૧

- છે ચતૂર કૌભાંડ-કુમારી, પુછે વાત સકળ વિસ્તારી;
ચિત્રલેહા કહે શુણ બાળી, કેમ રવેછે આંશુડાં ઢાળી. ૨
- જાગિ સૈયર બેબાકૂળી, કેમ રવેછે કન્યા બ્યાકૂળી;
આવડી ઓખા શું કાંપી, શકે ઓથારે તુજને ચાંપી. ૩
- મારિ મીઠી તું રહે છાની, તને રક્ષા કરે રે ભવાની;
કહે બેનિ તને શું હવું, સ્વપનામાં દિહું કાંઈ નવું. ૪
- ઓખા કહેછે કરમે દઈ હાથ, થોડા સાર ફુલ્યો મેં નાથ;
હસતાં રમતાં ચડિ ગયો ક્રોધ, ફેગટ ફાંસૂ થયો વીરોધ. ૫
- કર દીવો ને ધર નિહાળિયે, છેતો આટલામાં પિયુ માળિયે;
ચિત્રલેહા કહે ઘેઝી થઈ, દેવે અહિયાં અવાયે નહીં. ૬
- આવિ નશકે પ્રાણી પંખના, એતો સ્વપ્નાની ઝંખના;
પીયુ પિયુ કરતાં તું સૂતી, માટે સ્વપ્નામાં દીઠો પતી. ૭
- સ્વપ્ને નિર્ધન પામે ધન, સ્વપ્ને વંઝા પ્રસવે તન;
જાગેને ઢાલો ઉછરેંગ, સ્વપ્ન મૃગજળના તરેંગ. ૮
- ઈંદ્રજાળની જેવી વસ્ત, ગ્રહિયેને ઢાલો હસ્ત;
લભ્ય ન થાય દીહું સ્વપ્ને, દર્પણ રૂપ ન આવે કને. ૯
- ગાંધર્વ નગરને ગગન કુસૂમ, ભોગ અસ્થિર સ્વપ્નના તેમ;
નિદ્રા વશ મન ક્યાંહીં ભમે, સ્વપ્ન સુખ નહિ સાચું ક્યમે. ૧૦
- ચિત્રલેહાયે દીઠિ હારણ, સખી ઓખાને આપે ધારણ;
કુંવરીનું મનાવા મન, કીધો દીપક ફેરવિ ભવન. ૧૧
- તપાશું માળિયું ચારે પાસ, પડિ ઓખા થઈને નિરાશ;
વાધિ વિરહતણી વેદના, મુઠાંગત થઈ અચેતના. ૧૨
- ચિત્રલેખાએ બેઠી કરી, રૂદયે ચાંપિ બે ભુજ ભરી;
કામ વશયકી મન લાજતું, વિરહ તપ્પછે તન દાઝતું. ૧૩
- છાંટિ સખિયે પાણું નીર, વિરહે બ્યાકુળ સ્વેદ શરીર;
ચિત્રલેહા કહે શૂણ સતી, સાવધાન થા લાવું પતી. ૧૪
- કેમ વિસર્યું ઉમાનું વચન, સ્વપને વરશો સ્વામીન;
ઓખા કહે મને સ્મરણા થઈ, આણી આપ પ્રભૂને અહીં. ૧૫
- વિધાત્રી કહે શું તેનું નામ, સ્વપ્ને સ્વામીનૂ કોણ ગામ;
કોણ જાત પિતાને માત, લઈ આવુ કહે માંડિ વાત. ૧૬
- ઓખા કહે કરમે દઈ ભૂજ, વારે વારે શું પૂછે મૂજ;
મન મળવા રહ્યું ટમટમી, તેનું રૂપ અંતર રહ્યું રમી. ૧૭

ઓખા કહે હું તો વેલી થઈ, નામ ઠામ પુછાવું નહીં;
 નાત જાતને માત પિતાય, પ્રીછિ નહિ જે પ્રથમ પુછાય. ૧૮
 રૂપ કળા મને મન ગમી, તે સ્વરૂપ રહું ચિત્ત રમી;
 બાઈ તે નાથે મિથ્યા મને દમી, સુખ સુરજ ગયો આથમી. ૧૯
 નિશા નહિ જાયે નિર્ગમી, મળવા મનહું રહું ટમટમી;
 વિરહ દુઃખ ન રહેવાય ખમી, લાવ નાથને ચરણે નમી. ૨૦
 સખી કહે કરમે દઈ હાથ, તું માંડી કહે બધી વાત;
 મિથ્યા વાત કહે છે મને, નામ ઠામ વિના લાવું ક્રોધે. ૨૧
 કરો એકે જો આશરો વદ, તારા સ્વામીને લાવું સદ્ય;
 ઓખા બોલેછે આજપંપાજ, આવે તો ઓજખું તતકાજ. ૨૨
 ઘણું રૂપ સખજ છે સારું, તેણે ચિત્તહું ચોડું છે મારું;
 લાવ સખિ શીઘ્ર તેહને, નહિ તો પાડું મારા દેહને. ૨૩
 સ્વામિ વીના તો જીવવું વૃથા, માટે પિંડ પાડું સર્વથા.

સાખી.

પિંડ હું પાડું સર્વથા, આજ ન આવે સ્વામી;
 ચિત્તલેહા રૂપ ચીતરે, કાગળમાં બહુ કામી. ૨૪

ઓપાર્થ ત્રણ તાળની.

ઓખા કહેછે શુણ સાહેલી, લાવ નાથને વેલી વેલી;
 બાઈ તું છે સુખની દાતા, લાવ સ્વામિને થાય સુખ શાતા. ૧
 ઓખા તને તો પડ્યો એ હેવા, સખી આણ્યાના ઊપાયકેવા;
 તને પરણ્યાતણું મન થાય, નથિ લાવ્યાનો એકે ઉપાય. ૨
 દૂર પંથ છે દ્વારામતી, કેમ જવાય મારીવતી;
 ભાંતો જો નશકે રાય શક, રક્ષા કરવા ફરેછે ચક્ર. ૩
 જીવતાં તો ફરી ન અવાય, નિશ્ચે મસ્તક છેદન થાય;
 જાવું જોજન સહસ્ત્ર અગિયાર, તારો કેમ આવે ભરતાર. ૪
 નયણે નીરની ધારા વહેછે, કર જોડિને કન્યા કહેછે;
 બાઈ તારિ ગતીછે મોટી, તને તો ન કરે કોઈ ખોટી. ૫
 સહિયરને સહિયર વાલી, બાઈ તે મને હાથે ઝાલી;
 આપણે જો બાળ સંઘાતી, તું તો પ્રાણદાતા છે વિધાત્રી. ૬
 મા આપ વેરી થયાં મારાં, મેં તો ચરણ સેવ્યાં છે તારાં;

- ચિત્રલેખા તું દીન દયાળ, એમ કહિને પગે લાગિ બાળ. ૭
- ચિત્રલેહાયે ધારણા દીધી, પછિ કાયા પક્ષીણિનિ કીધી;
- બોલિ ચિત્રલેખા સત્યવાણી, ક્ષણ એકમાં આપું આણી. ૮
- તેશું પરણાવું રૂડી રીત, તો તું જાણજે મારી પ્રીત;
- ઓખા કહે રહેજે રૂડે આચરણે, રખે અનિરૂદ્ધને તું પરણે. ૯
- સખિ સુંદર વરને જાણો, રખે થાતી તું પટરાણી;
- એનો અતિથે છે હાથ રુપાળો, રખે મેળવે તું હાથેવાળો. ૧૦
- બાઈ જાદવ વરછે રૂડો, રખે પેરિને બેસતિ ચૂડો;
- બાઈ જાદવને આવજે તર્તે, રખે તે સાથે મંગળ વર્તે. ૧૧
- સખિ આવજે વેલી વેલી, વહાણુંવાતાં પેહેલી પેહેલી;
- બાઈ તારો છે વિશ્વાસ, રખે કરનિ મને નીરાશ. ૧૨
- ક્રોધ નજાણે એવું કરજે, વેગે સ્વામિને લખને ફરજે;
- જો જાણશે પીતા બાણ, તો તે આપણા લેશે પ્રાણ. ૧૩
- તુંતો કરજે સ્વામીનૂ જતન, મુજ સંકને હાથ રતન;
- પછે પંથે વળાવિ વિધાત્રી, પક્ષિણી મન વેગે જાતી. ૧૪
- દ્વારિકા પહોંતી કામોની, છેલી દોઢ પહોર જામીની;
- જાવા કીધું નગરમાં મન, એવે આવ્યું સૂદરશન. ૧૫
- જેવું મસ્તક છેદે બળમાં, કન્યા પેઠિ ગોમતિના જળમાં;
- એવે નારદરૂપિ ત્યાં આવી, ચક્ર-ભયથકી કન્યા મુકાંવી. ૧૬
- કહે નારદ સૂદરશન, તેને લઈ જાવા દેજે તન;
- એતો કામછે કૃષ્ણને ગમતું, માટે રખે તું એને દમતું. ૧૭
- પછે ઉદકનિ અંજલિ લીધી, મંત્રે વીધાત્રી નિર્ભય કીધી;
- તામસી-વિદ્યા રૂપિયે આપી, પછે પીઠ પ્રેમદાનિ થાપી. ૧૮
- હવે અદ્ય રહિ છે રાત્રી, જા લે અનિરૂદ્ધને તું વિધાત્રી;
- ગયું ચક્ર તે પશ્ચિમ પાસે, રૂપિ નારદ ગયા આકાશે. ૧૯
- આલિ ચિત્રલેખા જોતિ ગામ, સામસામાં શોભિતાં છે ધામ;
- સમ-ભૂમિનાં ભવન તે બાસે, જોતાં ભૂખ તરસ તે નાસે. ૨૦
- બહુ કળશ ધજા બીરાજે, જોતાં અમરાપુરી તો લાજે;
- શોભે છત્ર ઝરખાને માળ, મણીમય યંબ ઝાકઝમાળ. ૨૧
- વાંકિ બારિને ગોખે જાળી, નીલા કાચ મુક્યાછે ઢાળી;
- હોંપિ ભોંતે સોનાની ગાર, ચળકે કામ તે મીનાકાર. ૨૨
- બલાં ચૌડાં શેરોને પોળ, સામસામી હાટનિ ઓળ;

- ઘેર ઘેર તે વાટિકા કુંજ, કરે ભમર તે ગુંજગુંજ. ૨૩
- થાય ગાનના ઘોષ તે કાળે, રસ ભમ્યો વાજિત્રને તાળે;
મોટા માતંગ ધૂમેને ડોલે, ગુણ ગાન બંદીજન બોલે. ૨૪
- દીશે દ્વારિકાં વૈકુંઠ સરખી, ચિત્રલેહાયે નગરી નરખી;
કુર્ગ કોકિયાં રૂડાં બિરાજે, ચારે પાસે રત્નાગર ગાજે. ૨૫
- ત્યાં ગોમતિનો સંગમ, ઉધરે સ્થાવરને જંગમ;
શકે અવાસ અડશે વ્યોમ, જાણે વૈકુંઠ આણ્યું ભોમ. ૨૬
- ઘેર ઘેર હરીગુણ ગાય, ચિત્રલેખા તે જોતી જાય;
વસુદેવનાં ઘર નીહાળી, ગઈ જ્યાં વસે શ્રીવનમળી. ૨૭
- સોળસહસ્ર નારી વીહારી, દીકા ઘેર ઘેર દેવ મુરારી;
હરિના સાહસાખે તન, જોયાં તેહતણાં ભવન. ૨૮
- જોયું કામ ધામ ધાતકાર, દીગો મેડિયે કામ-કુમાર;
અનિરૂદ્ધ સુતોછે હિંડોળે, ત્યાં દાસિયો વાયૂ ઢોળે. ૨૯
- શોભે દીપક ચારે પાસ, જે ચરણ તળાંસે દાસ;
ત્યાં ખાવના ચંદન બેહેકે, બહુ હિંડોળે કૂમતાં લેહેકે. ૩૦
- કામ કુંવર તે કામજ જોયો, ચિત્રલેખાને ચોરી લેયો;
લેવા કુંવરનું કારણ, સમધું નિદ્રાનૂ ધારણ. ૩૧
- રાતે જે ક્રોધ જગતું હતું, તેતો જે જોમ તે તેમ સૂતું;
ધારણ ભારણ ભારી કાયા, વ્યાપમાન થઈ જોગમાયા. ૩૨
- અનિરૂદ્ધતણિ કિંકરી, તેતો સૂતી નિદ્રાયે ભરી;
ચિત્રલેખા ઘરમાં ગઈ, પણ કુંવર જાગ્યો નહીં. ૩૩
- ત્યાં વિચાર અંતરમાં ક્રોધો, કડાં કાઢી હિંડોળો લીધો;
જે જે ડાંડી કરમાં ઝાલો, જેચરી ગતે ચતુરા ચાલી. ૩૪
- કરે જન અંતરમાં વહાલ, એવિ બિડિ જે આવે ન આળ;
ગોવિંદે ગોઠવણી કીધી, જાણિ જોઈને જાવા દીધી. ૩૫
- ઘેર ઓખા જીવેછે વાટ, નાખ્યા નાથને થાય ઉચાટ;
એવે સાંભળિ પાંખજ વાગી, ત્યારે ઓખાનિ આરતભાગી. ૩૬
- લાવિ ચિત્રલેખા કહેવા લાગી, આપ વધામણી મુખમાગી;
આ નાથ તારો હિંડોળે, નરનારિ મળો તમે ટોળે. ૩૭

સાખી.

ટોળે મળો તમે તારણી, આ તારો ભરથાર;

પછે ઓખાએ ચિત્રલેખાને, દિધા સોળ સણગાર.

૩૮

ઓપાર્થ ત્રણ તાળની.

- સુખ ભોગવે શ્યામાને સ્વામી, ચિત્રલેહા કહે શીર નામી;
અન બેનું આપેછે રાય, ત્રીજુ માણસ કેમ સમાય. ૧
- તમે નર નારિ કીડા કીજે, બાઈ મુજને તો જાવા દીજે;
રડતિ ઓખા વળતું બાપે, બાઈ કેમ જીવું તુજ પાપે. ૨
- તમે તાતને ઘેર ન જવાય, જો જાઓતો જાણોવાણો થાય;
રહિ એકઠાં દહાડા નીર્ગમશું, આપણ ત્રણે વેચી અન જમશું. ૩
- બાઈ રહિશ કદી હું ભૂખી, નહિ તુજને થવા દેજી દુઃખી;
તને આપિશ મારો ભાગ, નથિ હમણાં જવાનો લાગ. ૪
- દુઃખ થાયેતો દેઈશું થાવા, પણ નહિ દેઉ તુજને જવા;
ચિત્રલેહા કહે શૂણ રાણી, તમે આંખે ન ભરશો પાણી. ૫
- પ્રધાન-પુત્રિછું કહેવા માત્ર, હુંછું બ્રહ્માણિ માનવ ગાત્ર;
તુજ અર્થે લિધો અવતાર, માટે મેળવ્યાં સ્ત્રી ભરતાર. ૬
- એમ કહિને થઈ અદર્શન, ચિત્રલેખા ગઈ બ્રહ્મ-સદન;
ઓખા રોઈ આંખો ભરી, કુંથે આસના વાસના કરી. ૭
- સ્વામિયે સંબોધી નારી, મુખે વિધાત્રિ મેલિ વિસારી;
બેઠને વિસરિ વિભોગની પીડા, નર નારિ કરે કામ-કીડા. ૮
- બેનિ ચઢતી જોખન કાયા, પ્રીતિ-બંધને બાંધી માયા;
સ્નેહ અર્ણવ ઓખા નારી, ઝીલે અનિરુદ્ધ નાથ વિહારી. ૯
- જેજે જોઈયે તે ઊપર આવે, ભક્ષ ભોજન કરે મન ભાવે;
પહોંત્યો ઓખાનો અભીલાષ, પછે આવ્યો અષાઢો માસ. ૧૦
- આવ્યા વર્ષાતુરુના દીન, ગાજે વરસે નં થાય પરજન્ય;
થાય આકાશે વીજળિ પૂરી, જોલે કોકિલા વાણી મધૂરી. ૧૧
- ત્યાંતો મોર બપેયા જોલે, મહા તપસીનાં મન ડોલે;
માળિયા તજે સાગર ગાજે, અંગે નવસપ્ત શણગાર સાજે. ૧૨
- તેલ મર્દન મંજન અંગે, ચરચે ચંદન કેસર સંગે;
નેત્રે અંજન આભરણ સાર, મુખે તાંબુળકેરો આહાર. ૧૩
- તપે નિત્યવટ આંદલો તેવો, ચંદ્ર શરદ-પુનમના જેવો;
શીર રાખડી શોભા ધણી, ચોટલો જાણે નાગનિ કણી. ૧૪
- શીશ કૂલ સૈયે સિંદુર, તેણે મોહ્યો અનિરુદ્ધ શૂર;

- કાને કાલ અમુલ્યક જોઈ, કામ-કુંવર રહ્યો છે મોહી. ૧૫
- નાકે શોહ મોતીની વાળી, તેને અનિરુદ્ધ રહ્યો છે ન્યાળી;
નારિ તારિ નાસિકાનો મોર, નોય ભૂષણ ચિત્તનો ચોર. ૧૬
- રડત અધર હસે મંદ મંદ, નહિ હાસ્ય એ મોહનો કુંદ;
પંકજમાં મેઘ બિંદુ પડતાં, મોતિ મોરનાં અધરે અડતાં. ૧૭
- અપણ નેત્ર ઝિણું અંજન, જાણે જાણે પડ્યાં અંજન;
મોહ્યો મોહ્યો તે મુખને મોડે, મોહ્યો મોહ્યો ભૂકૂટિને જોડે. ૧૮
- મોહ્યો મોહ્યો સ્નેહને સંધે, મોહ્યો મોહ્યો હાર ગળખંધે;
મોહ્યો મોહ્યો તે હરત-કમળે, મોહ્યો મોહ્યો ઉર ગળરથળે. ૧૯
- મોહ્યો મોહ્યો અલકની લટે, મોહ્યો મોહ્યો કેસરી-કટે;
મોહ્યો મોહ્યો તે પેરણ કાળી, મોહ્યો મોહ્યો તે ક્ષુદ્રધંટાળી. ૨૦
- મોહ્યો મોહ્યો અરગજનને બેહેકે, મોહ્યો મોહ્યો ચાલને લેહેકે;
મોહ્યો મોહ્યો ઝાંઝરને ઝમકે, મોહ્યો મોહ્યો ધુધરિને ધમકે. ૨૧
- મોહ્યો મોહ્યો તે પ્રેમને પાથે, મોહ્યો મોહ્યો તે મંદમંદ હાસે;
દણિ એક સ્યંભનૂ ધામ, તેથિ વીસર્યું દ્વારિકા ગામ. ૨૨
- ધણું ભક્ષ ભોજન પોખ્યું આપ, તેણે વિસરિગયાં મા બાપ;
પામ્યો અધરામૃતનૂ પાન, ગયું વિસરિ હરિનૂ ધ્યાન. ૨૩
- નિરંકૂશ વિષયનો સ્વાદ, તેણે વિસરી કુળ-મરજાદ;
ઓખા સ્નેહતણો સાગર, તેણે વિસર્યો રત્નાગર. ૨૪
- અનિરુદ્ધનિ ચાલછે ગમતી, હીંડે નારી નેહથિ નમતી;
મહિલા મહિલા એમ બચરતો, હીંડે નારિનિ પૂઠે ફરતો. ૨૫
- ઘેલો કીધો છે મૃગા નેણી, નવ જાણે દિવસ કે રેણી;
સ્ત્રિયે મોહિની મદિરાપાઈ, અલિંગન દે ધાઈ ધાઈ. ૨૬

સાખી.

- એમ ચોમાસું વહિગયું, આઠ્યો આશ્વિન માસ;
કન્યા ટળિ નારી થઈ, પામી સૂખ વિલાસ. ૧
- વીરક્ષેત્ર વડોદરું, ગુજરાત મધ્યે ગામ;
ચાતુરવેદી સાતિ શ્રાદ્ધણ, બટ પ્રેમાનંદ નામ. ૨

રણુયસમાંથી.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

- મહારાજ લંકાતણો એમ બાપે, નથી મરણ થાતું લખ્યા લેખપાપે;
તારે મંત હું સુંદરી નાથ બેજો, કિયો જ્ઞાનવિચાર મેં સર્વ પેજો. ૧
- પરિશ્રદ્ધ એ રામ આનંદકારી, મને મારવા માનવિદેહ ધારી;
જાણી જોઈને જનકી હરણ કીધું, બેજીનાર મેં મરણ માગીજ લીધું. ૨
- એને પામવા અષ્ટ જે જોગ સાધે, ખટે દર્શનોમાંહી ખોખો ન લાધે;
તપે તિર્ય સ્નાને જપે જસ દાને, નાવે રામ સ્વપ્નામાં વૈરાગ ધ્યાને. ૩
- ન પામે એનો પાર દાનવ દેવે, જેને પામવા શીવ સમશાન સેવે;
ધનું માનવી રૂપ તે મૂળ માટે, આવો ઊતર્યા રામ સામુદ્ર ધાટે. ૪
- ધન્ય તાતમારો ધન્ય માતમારી, મારે કારણે અવતર્યા શ્રીમુરારી;
ધણું ખાધું પીધું ઘણા જોગ કીધા, ઘણા રાય રાણા જિતી દંડ લીધા. ૫
- તને નાર મંદોદરી વાત પુછું, મારે જોગ વીલાસમાં શુંછે ઓછું;
હવે માયાના સૂખથી મન ભાગ્યું, રઘૂનાથને હાથ હું મરણ માગું. ૬
- શુણી કંથના મુખની ગુહ્ય-વાણી, ઘણું રીઝ પામી નમી પાય રાણી;
કવચ પેઠું રાજે શિરે ટોપ ધરિયા, ખાંદ્યાં ખડગ ખાંડાં બહુ બાણ ભરિયાં. ૭
- ધર્મા આપ ભાથાને ત્રીશૂળ ભારે, છત્રીશે આયૂધો મહારાજ ધારે;
ઝગે કુંડળો લોલ કપોળ ઇંડુ, પુજે કુંમકુમે નાર તોલક ખિંડુ. ૮
- કરે ભૂપને ધૂપ અગર દાઝે, કપૂરે કરે આરતી ઘંટ વાજે;
ચરચે ચંદન કેસર પુષ્પમાળા, ઘણાંગીત ત્યાં ગાય સૌભાગ્યખાળા. ૯
- સાતે લક્ષ પુત્રી પિતાપાસ આવી, કરી વારણાં જાય મોતી વધાવી;
આશીર્ષો વદેછે વધુ મિત્ર મહિલા, જીતી રાયજી આવજો ઘેર વેલા. ૧૦
- અજ મહિષ મારી ઘણા જોગ લીધા, લલાટે લોહી ચાંદલા લાલ કીધા;
ત્યા મંદોદરી-માતને પાયલાગી, ચડ્યો ઇંદ્રજીત રથે વેણમાગી. ૧૧
- અતી-કાય કુમારનો જોઈમાતા, વખાણે ભલી માતરે તું વિધાતા;
કેવી જીવિતથી આપ્યો તે તેજ ધડિયો, મુજરંક માતાતણે પેટ પડિયો. ૧૨
- જઈ રામ સામો સંગ્રામ લેવો, ન જાણું સમાચાર પામીશ કેવો;
કહે પુત્રને માવડી શીખ છાની, રજે બાપ મારા કરો પાછિ પાની. ૧૩
- રઘૂનાથ સાથે રુકુ જીવ કરવું, ધરો દેહ તેને એકવાર મરવું;
પ્રસૂતાતણી શીખ માથે ચડાવી, અતી-કાય બેઠો પછી રથ આવી. ૧૪

- વાય વેગિ તોપાર ત્યાં ચાર જોડ્યા, કરે ઊડવા મન આકાશ ઘોડા;
દેખી છાંય પોતાતણી ચાલ ચમકે, ગળે હેમની માળ ધૂધર ધમકે. ૧૫
- જીલ્લે જાય અતિકાય તે મન માલ્યો, જોયો અલ્પ આકાશમાં ચંદ્ર ચાલ્યો;
કિયો હોમ તે ડુંભનાં પાણિ સેવી, થયાં તુષ્ટ પૂજ્યથકી માત દેવી. ૧૬
- રથ આપિયો એક અખીલ-માતે, અગ્નિદુંડયી નીસર્યો અશ્વસાથે;
હથીયાર બાંધી તેણે રથ ચડિયો, ઇંદ્રજીત ચાલ્યો દેવી પાય પડિયો. ૧૭
- ઊદમાત મેઘનાદને અંગ વ્યાપ્યો, પામ્યો રથ અણભંગ અંખાએ આપ્યો;
નહીં નીર બોળે નહીં હીમ ગાળે, નહીં શસ્ત્ર ભિદે નહીં અગ્નિ બાળે. ૧૮
- પેસે સપ્તપાતાળ આકાશ ઊડે, ઇંદ્રજીત બેઠો એવે રથ રૂડે;
રાજા રાવણે પાટવી પુત્ર નિરખ્યો, દિશે શૂર શોહાણો સૂર્ય સરખો. ૧૯
- એતો મેં વખાણ્યું ઇંદ્રજીત રૂપ, હવે હું વખાણું ડુંભકર્ણ ભૂપ;
જોજન દોઢનો રથછે લાંબો પોળો, અધ કોશ ઊંચો એક કોશ ચોડો. ૨૦
- મુખ આંગળે કેસરી સોળ જોડ્યા, તેણે ત્રેલિયા ત્રણસે શ્રેષ્ઠ ઘોડા;
પરજાતના સાતસે બેહુ પાસે, હાંકે જૂજવા સારથી હેમ-રાશે. ૨૧
- ખુંખારે હોકારે બહુ નાદ ઊઠે, રથ ડેલવા હાથિ પંચાસ પુંડે;
ગદા વાંસલા વીઝણાં નીજહાથે, શત એક સૂતાર છે રથ સાથે. ૨૨
- ગદા ત્રણસે પરિઘ પંચાસ ધરિયાં, બાથા પાંચસે માંહિ બહું બાણ ભરિયાં;
ઘણા ચાપ ખાંડાંતણા નાદ થાય, છત્રીશે આયુધો ભર્યાં રથમાંહે. ૨૩
- બહુ અન્ન પકવાન્ન ભર્યાં માંસ સાથે, લાગે રાયને ભૂખ સંગ્રામ થાતે;
કવચ લોહ પેદું ધર્યો ટોપમાથે, ઇંદ્રચાપ જેવું ધર્યું ચાપ હાથે. ૨૪
- નમ્યો ભાઈને ભૂપ તે કાળભાથી, રથે તે ચડ્યો છે ડુંભકર્ણ હાથી;
કિધી ગર્જના ક્રોધશું મીઠ માંડો, નાઠાં વાંદરાં લંકની પોળ છાંડો. ૨૫
- રુડું રૂપ તેનું કવી શું વખાણે, ચાલ્યો ડુંભકર્ણ મેર શૃંગ જાણે;
લંકા માંહિથી મસ્તકે ટોપ જોઈ, નાઠાં વાંદરાં લોચને ચાલ્યાં લોહી. ૨૬
- વિભીષણ પ્રત્યે રઘૂનાથ પૂછે, મારૂં સેન નાસે તે કારણ શૂંછે;
વિભીષણ કહે એ ડુંભકર્ણ નામે, એ છે વીર મારો ચડ્યો છે સંગ્રામે. ૨૭
- એતો મેં વખાણ્યું ડુંભકર્ણ રૂપ, વખાણું હવે રાય લંકેશ ભૂપ;
અણભંગ નવરંગ છે રથ સાર, જોડ્યા મન-વેગી વડા અશ્વ ચાર. ૨૮
- જ્યેમંગળ, હંસલો રૂપ ધામ, જ્ય, વીજ્ય ચાર ઘોડાનાં નામ;
ખિન્ન રથ કોટી ઘોડા ઊંઠ હાથી, અસ્વારી કિધી લંકભૂનાથ ભાથી. ૨૯
- શુકન શબ્દ બોલ્યા વાણવે અનૂપ, રથે રાવણો રાય બેઠોજ ભૂપ;
જે જે શબ્દ લંકેશને બંદિ બોલે, વાળે ચંગ મુંદંગ ઊપંગ ઢાલે. ૩૦

- ભરી ભર રણતૂરને રણશૃંગી, પટે ઢોલ વાજે છે ત્યાં ઢીંગઢીંગી;
વેણા વાંસળી ધૂધરો બહુ તુરંગી, કાંસી ઝાલરો ઝાંઝરી શંખ સીંગી. ૩૧
- કવીતા કરીને કવી કીર્તિ બોલે, નફેરી શરણાધ્યે ચિત્ત બોલે;
વાગે તાન તાળી ગાયે ગીત સારાં, ગજ-ઘંટ બોલે નોખતો નગારાં. ૩૨
- સાથે લાખછત્રીસ વાજીત બોલ્યાં, ચાળ્યો ચંદ્રને ઇંદ્રિ-આસન ડોલ્યાં;
ધરા ધૂળિ ડોલ્યાં છે પાતાળ સાથે, અશ્વારી કિધી જહાં લંકેશ નાથે. ૩૩
- નેજ ફરહરે થરહરે સંગ બાલા, કરી કડકડાટી કોટી જોડ્ય આલ્યા;
ચતુર રંગનું સેન સંગ્રામ જાયે, થઈ ભીડ ભારે લંકામાં નમાયે. ૩૪
- રુપે સુંદરી રાક્ષસી ગોખ આવે, દશ-ગ્રોવને પુષ્પ મોતી વધાયે;
ભાઈ પુત્ર દોહિત ભત્રીજ સાથે, લિધા સાથ સંગ્રામ તે લંક-નાથે. ૩૫
- આવ્યા ભિટ લેવા સહુ દેવ આપે, રમે રામ હારે પછે એ સંતાપે;
વાયૂ વાટ બૂહારે છે બીક ધરતો, વળી આગળે મેઘ છંટકાવ કરતો. ૩૬
- આવ્યા સમ રૂપી મહા મોટા મોટા, આશિર્વાદ દેછે પણ શબ્દ ખોટા;
નાચે અપ્સરા ગાંધર્વો ગીતગાય, આપે શારદા નારદ વેણ વાય. ૩૭
- મહારાજ આવ્યો રઘુવીર સામો, તાડો વાંદરાસાથ બહુ ત્રાસ પામ્યો;

દોહરો.

ત્રાસ પામ્યાં જોઈ વાંદરાં, શંકાણા રઘુરાય;
ભટ પ્રેમાનંદ કે કથા, યુદ્ધ કેઈ પેર થાય. ૩૮

જગજીવન સન્યાસી.

અમદાવાદ પાસે રાજપુરના શુબ્ધરતનાવ ઊપર
રામનાથ મહાદેવમાં રહેતો હતો.
સંવત ૧૭૭૨, સન ૧૭૧૬ માં હતો.

તેના પ્રસીદ્ધ ગ્રંથ.

જ્ઞાનમૂળ, નરબોધ, જ્ઞાનગીતા,

જ્ઞાનમૂળમાંથી.

સાખ્યો.

સાધન સાધ્ય તો સિદ્ધ પામે, જો કૃપા સાધ્ય કાંઈ હોય;
જેમ જનરમાં અંગારો તે, નથી વાવતું કોય.

- માટે કૃપા સાધ્ય વિના, કાર્ય કો કાળે ન થાય;
જેમ વાંઝણીને વિર્ય આપે, વૃથા સહ તે જાય. ૨
- કાંઈ સાધન સાધ્ય કાંઈ કૃપા સાધ્ય, એ જે પક્ષ જો હોય.
તો આત્મ દશા ઊપજે, અને વિદ્વ કરે નહિ કોય. ૩
- જન સમૂહ દૃષ્ટ દેખી, દ્વેષ ન ભાસે મન;
ત્યારે જ્ઞાન પ્રગટ્યું જાણિયે, જ્યારે શમ્યાં સહ પ્રયતન. ૪
- નહિતો શબ્દ વાદી થાય, મતે ભરાયે મન;
ચાર પાણુ ચૂકે નહીં, ધરે બહુ વિધ તન. ૫
- મુખે ભાષણ કરે બ્રહ્મનું, બીતર વિષય વિકાર;
તે ઉત્તમ જન્મ પામે નહીં, ધરે ક્ષુદ્ર અવતાર. ૬
- સંસાર કાર્ય કરે મુખે, ન કરે કર્મ લગાર;
તે અધમમાં અધમજ કાવિયે, જો હોય વિત્ત વિદ્યાના ભાર. ૭
- અરુણ ઉદય પામ્યા પુંડે, તિમર જો કાંઈ રહે;
તો જ્ઞાની સંસારનું, કાર્ય કાંઈ ના ગ્રહે. ૮
- જનકાદીક વિના બિજો, નહીં આદિ કે અંત;
સંસારમાંહે જ્ઞાન રાખે, એમ વદે વેદાંત. ૯
- જ્ઞાનમૂળ એ ગ્રંથ કહાયે, એમાં વરણવ્યો કાંઈ પિંડ;
પણ પરિપૂરણ જાણજો, પિંડ તે બ્રહ્માંડ. ૧૦
- અર્થ કરે ને આચરે, બણે ને શોખે જોહ;
જીવન મુક્ત તે જન થાયે, વળિ તે થાય વિદેહ. ૧૧
- શ્રુતિ એની સાક્ષી પુરે, સ્મૃતિયો કરે પ્રમાણ;
હાકિ પુકારી હા કહે, અષ્ટાદશે પુરાણ. ૧૨
- ખટ દર્શનનો મત નહીં, નહિ વર્ણાશ્રમ ભેદ;
સહુકો શુણો ને આચરો, રખે કો પામો ખેદ. ૧૩
- નર નારીને નપુંસક, બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશ્ય;
શુદ્ર સુખથી આચરો, જો હોય બ્રહ્મનો અંશ. ૧૪
- અલ્પમાંહિ અતિથે કહ્યું, આ દેવ દુર્લભ દેહ;
તે માનવ મળિ તમને, કરતે કરતે છેહ. ૧૫
- શત સૂધી સંખ્યા થઈ, તો વળિ પાછો એક;
એ સમશ્યાથી સસજજો, કરિને નિત્ય વિવેક. ૧૬
- સર્વથકી ઘેબર ગણ્યું, પણ ધ્રાવે ન ખવાય;
ભક્તી ઉત્તમ ભાવમાં, તે દ્વેષે નવ થાય. ૧૭

દૈત શમ્યુને કામ વામ્યો, ભાગી સગળી બ્રાંતિ;	
નહિ નિવૃત્તિ નહિ પ્રવૃત્તિ, નહીં તાપ નહિ શાંતિ.	૧૮
નહિ જન્યત નહિ સ્વપ્ન પણ, નહીં શુષ્કિ તુરિઆય;	
ઉન્મત્તીપણ આવે નહીં, સહ સેજમાં સમાય.	૧૯
પત્ર પડ્યું જે વૃક્ષથી, વાયૂ વશ જેમ થાય;	
પણ તેતણું સામર્થ્ય નહીં, અન્ય સ્થળ ક્યાંહિ જાય.	૨૦
તેમ અન્ય ઇછાએ આ વપુ, ફરે ફરે વચન;	
જાણનારો તે જાણશે, શું કહે જગજીવન.	૨૧
સંવત સત્તર જોતરો, કૃણુ પક્ષ કાર્તિક માસ;	
સોમ સપ્તમિયે થયો, સમાપ્ત જ્ઞાન પ્રકાશ.	૨૨

નરબોધમાંથી.

સાખ્યો.

જ્ઞાન વિના મુક્તી નહીં, તે નરદેહ વિના નવ હોય;	
પણ સદગુરુ વિના વ્યાપે નહીં, કોટિ કલ્પ લગિ જોય.	૧
એ જ્યાં ત્યાં જઈ વાંચિશ નહીં, નહિ કામ્ય કર્મની વાત;	
મુમુક્ષિ તુજને જો મળે, તો કરજે વિખ્યાત.	૨
એ જીવમે જન્મ માગિને લેછે, તેને કેમ વૈરાગ્યનો ભાવ;	
સંસારનાં સુખ સત્ય માને, ત્યાં નહિ તારો દાવ.	૩
સૌભરી સરખા ફસાયે, એમાં મહા-મુનિ-જન;	
તો તારો કોણ આશરો, ભાઈ જો વિચારો મન.	૪
માટે રજે રોજે સંસાર સુખથી, એ એક નેષ્ટા ભોગ;	
તેમાં પણ વિદ્ય ઘણાં, માટે માન વીરા રોગ.	૫
ગર્ભાધાન એતો કહ્યું, હવે કહું સ્વરૂપ;	
એ જીભેતા જો અનુભવે, તો પાને નિજ-રૂપ.	૬
માનુભાવ મહાદશા પામ્યા, તે વૈરાગથી જાણ;	
વૈરાગ વિના વિદ્યા એહવી, જેવો ચક્રમક પહાણ.	૭
ઝાડે ઝડપે જેમાં અગ્નિ પ્રગટે, તેમ દેહમાં અહંકાર;	
એ સમસ્યા તો સમજજે, જેમ ખર ચંદન-ભાર.	૮
એહથડી અધિકું નથિ કહેવું, શબ્દ ધરે જે કાન;	
જગજીવન જાણ્યાતણું, રજે આણતો અભિમાન.	૯

અખોભકત.

અમદાવાદનો. સોની.

સંવત ૧૭૭૫, સન ૧૭૧૬ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

અખેગીતા. છપા સાતસે.

છપા.

- અણસમજૂ બીજું ઝાંખરું, જ્યાં અડકે ત્યાં વળગે ખરું;
પ્રકૃતિ મળેતો ત્યાં તે અડે, નહિતો પાછું વાટે પડે;
એમ અખા સગળો સંસાર, ઝામરઝોળે કરે વ્યાપાર. ૧
- ભાષાને શું વળગે ભૂર, જે રણમાં જીતે તે શૂર;
સંસ્કૃત બોલ્યાથી શું થયું, શું પ્રાકૃતથી નાશી ગયું;
બાવનનો સગળો વિસ્તાર, અખા ત્રેપનમો જાણે પાર. ૨
- શબ્દ જાળ માયાનો કુંડ, ત્યાં નર ફરી પડે મતિ મૂઢ;
શણગારી વાણી સૌ ગાય, મોહ્યા જીવ સાંભળવા જાય;
અખા શું વાંચ્યું સમજ્યો કશું, આંખનું કાજળ મોઢે ધસું. ૩
- બહુ વિધછે શારતરનું જાળ, ઊરણનાભ મુકે નિજ લાળ;
તેમ બુદ્ધિયે ગુંથ્યા ગ્રંથ, મમતે સહ વધારે પંથ;
શુદ્ધસાનતો આતમ સૂજ, અખા અનૂભવ હોયતો બૂઝ. ૪
- તપ તીરથ દેહ દમવા કાજ, જાણ્યું ઊનમત આવે વાજ;
ફળ સંભળાવી કીધું ખરું, પણ હરિનું કારણ પરહ્યું;
અખા સર્વ એ મનની તોર, કોડિ વટાવે નાવે મોહોર. ૫
- સાન વિના ભક્તી નવ થાય, ચક્ષુ-હિણો જ્યાં ત્યાં અથડાય;
તે માટે સાની-ગુરુ કરો, હરિ દેખાડે સભરે ભયો;
ગુરુજ અખા નવ જાણે રામ, તે શિષ્યને શું આપે નામ. ૬
- અખે જગતથી અવળું કયું, જીવન મુકી મૃતક આદ્યું;
મૃત્યુ સમું મીઠું કાંઈ નથી, સારમાંથી સાર કાઢ્યું કથી;
પ્રત્યક્ષ પરોક્ષ જિવતાને ભે, અખા મુયો તે નિર્ભે રહે. ૭
- કોઈ કહે મોટો મહાદેવ, કોઈ કહે વિજયું અવશ્ય મેવ;
કોઈ કહે આદ્ય ભવાની સદા, બુધ કહીના દે વાયદા;
જૈન કર્મની દેહે શીખ, યવનો માને કલમે શરીર;

અપ્પા સહ બાંધે બાકરી, કોઈ ન વાત તપાસે ખરી. ૮
 લોહનો કાળ રુપાના દેવ, એક દેશમાં થાતી સેવ;
 તેમાં આવી પારશ રહ્યો, સર્વ સાજ સોનાનો થયો;
 ઉત્તમ મધ્યમ સ્થાનજ વડે, અપ્પા સર્વે હરિ નીમડે. ૯
 અપ્પા સમશ્યા સરખી ખરી, જે સમજે તે નિપજે હરી;
 ઊંડા જળમાં રત્નજ પડ્યું, કેમ ડપકી ખાય કને તુંબકું;
 છોડ તુંબીફળ જડશે રત્ન, કર તું પ્રેમ સહીત પ્રયત્ન. ૧૦
 શિલા એક ટાંકી ચીતરી, અણુ-ધડિ બીજી મેલે ભરી;
 જે નાંખી ઊંડા જળ-દિશે, એઉંચે સરખી તરવા-વિષે;
 પંડિત જડ સરખા નીમડે, અપ્પા દ્વૈતને રૂપક ચડે. ૧૧

શામળભટ.

શ્રીગોડમાળવી પ્રાક્ષણ.

અમદાવાદ પાસે વેંગણપુર જેને હાલ ગોમતીપુર કહેછે ત્યાંનો.

સંવત ૧૭૮૧, સન ૧૭૨૫ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

સિંહાસનખત્રીશી, શિવપુરાણ, શુકબહોતેરી, રણછોડજીનોશ્લોકો,
રૈવાખંડ, વૈતાળપચીશી, નંદખત્રીશી વગેરે.

છપા સત્ય વિષે.

જટા ધરે વડ-વૃક્ષ, પતંગ નિજ બાળે કાયા;
 જળચર જળમાં નહાય, ધ્યાન ધરવા બગ ધાયા;
 ગાડર મુંડાવે શીશ, અજ્ઞ મુખ ડાહું રાખે;
 ગર્ધવ લોટે છાર, શૂક મુખ રામજ ભાખે;
 વળિ મોર તજેછે માનની, ધ્યાન સકળનું ખાયછે;
 ભટ શામળ કહે સાચા વિના, કોણ સ્વર્ગમાં જાયછે. ૧
 જીયું ભાળે ઊટ, વાગોળ નિયું ન્યાળે;
 તરુવર સહેછે તાપ, પહાડ આસન દૃઢ વાળે;
 ધર કરી ન રહે નાગ, ઊંઢરો રહે છુપીને;
 નાંખી કુર્મ ગજરાજ, ભક્ષ ફળ પત્ર કપીને;

ઇશ્વર અનુભવ વિણ નવ મળે, સહેજ ભાવના ભંગછે;
 શામળ મનસા સિદ્ધ તેહને, કાથરોટમાં ગંગછે. ૨
 સિદ્ધે મુડાવ્યાં શીશ, કરી ઊઘાડી કાયા;
 કરી માગવી ભોખ, ન મેલી કોઈયે માયા;
 વરતિ ઘણાયે વેષ, લક્ષણો લેશ ન લેતા;
 કાયા માયા કાજ, ફરે ધર્મ લાભ કહેતા;
 વિશ્વંભર તેથી વગળા, જ્યાં લગિ મન ભામિનિ ભજ;
 શામળ કહે સાચો સિદ્ધ તે, મમતાને માયા તજ. ૩

અંગદવિષ્ટિમાંથી.

ઝૂલણાંછંદ.

(અંગદ.)

આજ મહારાજ કરુણા કરોતો કહું, પ્રીત શું દીજીયે પાણિ ભેડું;
 ગરગડે નાદ નિશાન નીર્વોષના, તેતણા ટેક જો વુર્ત તોડું;
 કોડશું જોડ ખેડા દશાનનતણા, કોટિ બાણુંતણાં માન મોડું;
 કુષ્ટની સેવથી દેવ મુકાવિને, ગ્રહ છય ત્રણતણા અંધ છોડું. ૧
 કથન અંગદ કહે શીશ નામી પ્રભૂ, કોડ મુજને અતો હોડ હાંસું;
 આગના હોયતો જાઉં એ ગામમાં, નામ પરતાપથી નહિજ નાસું;
 શીશ દશ છેદિને વીશ ભુજ ભેદિને, દુર્ગ પાડી કરું એત્ર ખાસું;
 રાવણો રોજિ રજ અરણ પરતાપથી, લંક ઉદવસ્ત કરિ હરણ વાસું. ૨

સવૈયો.

હૂકમ હોય હજૂરી કેરો, શોષી નાખું બાધો સાયર;
 હૂકમ હોય હજૂરી કેરો, મહાકામ કરવાહું માહર;
 હૂકમ હોય હજૂરી કેરો, જોરે જુદા કરું ત્યાં જાહર;
 કાશદ કામ સોખું ક્યમ મુજને, છેક મને કેમ કીધો કાયર. ૩

દોહરો.

(રામ.)

કાયર વુજને ક્યમ કહું, સાયર શુર સરદાર;
 જાહર જો મહા જોદમાં, અપરમ પાર અપાર. ૧

સવૈયો.

(અંગદ.)

અંગદ કહે આસા દો મુજને, જોરે જુદા કરું ત્યાં ઝાંઝું;

હાથી ભાથી સાથી એના, દેખી મારા દિલમાં દાઝું;
મંત્ર રામનો સુખછે મારે, બડતાં ભુપતિથી નહિ ભાળું;
નીચ કામ કાશદનું કરવું, લંકામાં જતાં હું લાળું.

૫

ઝૂલણાંછંદ.

કહોતો ગઢ લંકના સહસ્ત્ર કટકા કરે, ધંધોળીને કરે ધૂળધાણી;
કહોતો હું સાત સાગરજળ શોષિને, આળ-પંપાળ કરે પૂર પાણી;
કહોતો રાક્ષસ બધા રોજિ નાંખું વળી, જો વદો વદન મહારાજ વાણી;
કહોતો દશ-કુંવરું દેહવટ વાળીને, રોવરાત્રું બધી રાવ-રાણી.

૬

સવૈયા.

(રામ.)

રામ કહે સાંભળરે અંગદ, ધર્મ બુદ્ધિ હમણાંતો ધારો;
કહ્યું કરશે નહિ એ અહંકારી, ભારે સર્પતણો છે ભારો;
સોગટિ નામે માર કહું નહિ, મોટા વાંક ન કાઢે મારો;
પાપિ પહેલ કાઢે આગળથી, વળતી રાજ તમારો વારો.

૭

(અંગદ.)

કહોતો બાંધિ સાહુ બળવંતો, લંકાપતિ લંકાથી લાવું;
કહો અષોક વાડીને શોષુ, કાયરનામ ક્યમે નહિ કહાવું;
કહોતો પુત્ર એના પરજાણું, જરૂર એ નવ પામે જાવું;
હુકમ કરો શામળના સ્વામી, એક ઘડીમાં શરણે આવું.

૮

(રામ.)

બ્રહ્મરાક્ષસ ભૂપતિ એ ભુંડો, સંહારવો નપડે તો સારું;
લુટાય નહિ લંકાનો લક્ષ્મી, ધર્મ બુદ્ધિ તે માટે ધારું;
ધંદ્રજિત સરખો રલ રોજાશે, માટે મન માને નહિ મારું;
વિષ્ટિ કાંઈ માને નહિ મૂરખ, ત્યારે કામ પડશેજી તારું.

૯

(અંગદ.)

વિષ્ટિ કામ કરવું તે શાને, કરગરિ જોલ શામાટે કહિયે;
નગર ઝગર કરવું નિર્વશી, શત્રુ વચન શામાટે સહિયે;
સુત પરિવાર સંહારું એના, હવે રાજ ખેસી ક્યમ રહિયે;
લક્ષ વસા સીતા અહિ લાવું, જરૂર પણેથી અયોધ્યા જાયે.

૧૦

(રામ.)

અધિકા જોલ કહોજો અંગદ, શૂર-પણુ જાણેછે સૃષ્ટિ;

મારું મન એથી નવ માને, રાડથકી નવ થેયે રજી;
શિવ-સેવકને માર્યા ઊપર, નથી ચાલતી મારી દૃષ્ટી;
મુજને મુખ ઉપજવો અંગદ, વિવેક વાત કરો ત્યાં વિષ્ટી.

૧૧

(અંગદ.)

રાજ તમારે મુખ ક્યમ બોલું, જાણો હુકમ થયો તે જવાબું;
એ ગુણ-હીણો દેશે ગાળો, ભાંડ બોલશે એહ ભવાબું;
શત્રુ વચન ક્યમ સાંખી રહિશું, તે કુખ મારું તન તવાબું;
શામળના સ્વામી કહોછો જે, શહસ્ત્ર વસા તે વચન સવાબું.

૧૨

છપા.

(રામ.)

સામદ સુર સાખાશ, વખાણ કરું શાં સાથે;
હેતે મુક્યો શિર હાથ, રીઝ કીધી રધુનાથે;
મમત ન મુક્યો માન, નૃપતિને ન કરો નમણાં;
ગુણ-હીણો દે ગાળ, બોલ કહેજો ત્યાં બમણાં;
વળિ શામ દામ ભેદ કરી, વિષ્ટિ વધારી વાધજો;
જો મૂરખ મન માને નહીં, શૂરપણું તો સાધજો.

૧૩

અંગદ લંકાની શોભા જીવેછે.

નક્ષત્ર સરખી નારિ, ઝવેરનિ જ્યોતો સરખી;
અંપક વરણાં ચીર, પદ્મમણી પૂરણ પરખી;
કનક મણીમય કુંભ, પ્રેમદા પરવરિ પાણી;
આભૂષણ ઉપમાય, ઇંદ્રકેરી ઇંદ્રાણી;
એ લખ જીંહાયે કવિ કહે, ભાત ભાત ન શકે ભણી;
શામળ કહે હું ક્ય કહિશકું, લિલા લેહેર લંકાતણી.

૧૪

દોહરો.

ચાલ્યો અંગદ ચાંપથી, મુખ જપતો શ્રીરામ;
પોતે આવ્યો પાંશરો, જ્યાં રાવણનું ધામ.

૧૫

છપા.

જળહળ જ્યોતિ ઉદ્યોત, મણી જળહળતા જડિયા;
ચિંતામણિ-ભર ભીંત, નવે ગ્રહ આવી અડિયા;
પરવાળાં પર પોળ, રક્ષાટિક સંયમ ઠ્યા છે;

ચૂડામણિ ચહોપાસ, કનક-કોઠાર કર્યાછે;
 અષ્ટમાસિદ્ધિ નવનિદ્ધિ રિદ્ધિ, મહાલક્ષ્મી વાસો વસી;
 શિવની આપી સમૃદ્ધિ જ્યાં, ત્યાં ઉપમા કહેવી કશી. ૧૬
 ઓળગ કરે જ્યાં ઇંદ્ર, ચંદ્ર જ્યાં છત્ર ધરેછે;
 કરે દિવાકર દીપ, વરુણ જ્યાં નીર ભરેછે;
 વદન ચારથી વેદ, અદ્વાઇ પાઠ ભણેછે;
 ધરિ દૃઢતા ધર્મરાજ, ગાન કરી ગૂણ ગણેછે;
 બહુ રત્ન-ખાણ રત્નાવળી, કલ્પ દ્રૂમ મોટા મણી;
 ઘણી રિદ્ધિ દીઠિ રાવણ ધરે, અલખત ઇંદ્રાસનતણી. ૧૭
 સાત સોનેરી કોટ, અધિક એક જોજન ઊંચા;
 પાંચસે પાંસડ પોળ, ઓળ ખરા જ્યાં ખુંચા;
 દરવાજા દશ વીશ, બસેબાસડ જ્યાં બારી;
 ખેડા ત્યાં બળવંત, ધીર નર ધનુષો ધારી;
 વણ આસાચે વિચરે નહીં, વાયૂ સરખા પણ જહાં;
 એ અતળી-બળ અંગદ અધિક, પલક એક પહોંત્યો તહાં. ૧૮
 સતર સહસ્ત્ર સંગીત, વિવિધ પેર વાજાં વાજે;
 ઘેંટ ઘડિયાળાં ઘોર, ઘણાં નીશાનો ગાજે;
 નવલખ નવે હજાર, નવિન નૃત કિંનર નાચે;
 નાટક ચેટક તહાં, રાય દેખી મન રાચે;
 વણિ દેવ દુંદભી ગડગડે, શોભા સુરનાયકતણી;
 બાણું કરોડ સામદ સહિત, ધન્ય ખેડો લંકા-ઘણી. ૧૯
 પરવાળાં પુખરાજ, જવાહિર પાટે જડિયાં;
 ચોરાશિ જોજન ચોક, મેહેલ મણિ માણક મઢિયા;
 જોજન સોળ સભાય, સિંહાસન શોભા સોહિયે;
 મધવાથી બહુ માન, મેહેલ દેખી મન મોહિયે;
 વૈમાન દેવ વૈકુંઠનાં, શિવ આપી સમૃદ્ધિ ઘણી;
 ખેડા શુર બળિયા બારણે, ધન્ય ખેડો લંકા-ઘણી. ૨૦
 સહસ્ત્ર ક્ષોણી સૈન્ય, શોભે રાવણની સાથે;
 મંદ્રાચળ મંડાણ, ધરે હેતે એક હાથે;
 સાઠ લાખ સરદાર, પ્રેમદા પ્રીતે પરણી;
 અણુવરિ એથી લાખ, વિવિધ રૂપાળો વરણી;
 છે સાત લાખ શીતેર સુત, ઇંદ્રજીત આદે અતી;

અનખી અહંકારી અધિપતો, રાવણ મોટો મહિપતી. ૨૧

એક છત્ર-ધર રાજ, પ્રતાપ પામ્યો તે પ્રૌઢ;
દેવ દનુજ નર નાગ, ક્રોનરો સહુ કર જોડે;
દશ મસ્તક ભુજ વીથ, ઇશ વરદાનજ દીધું;
ઘૌઘ ઘોડડી રાજ્ય, કબુલ એ કર્મે કીધું;
ક્રોધ થયો નહીં થાશે નહીં, બળિયો રાવણ સારખો;
વણ રામ ક્રોધ જીતે નહીં, પંડિત રૂડે પારખ્યો. ૨૨

પાંચ લાખ પરધાન, પાંચ અધુતો પાગેરી;
છે દશ લાખ દિવાન, વીથ હજાર વજીરી;
સામદ સોળ હજાર, લાખ બહોતેરે રાજ;
મંડળિક છંતૂ લાખ, મુગટધર જોડા ઝાઝા;
વળિ બાણુકોડ બેડા રહે, આઠજામ અહોનિશ જહાં;
શામળ કહે અંગદ બળ અધિક, પલક એક પહોંત્યો તહાં. ૨૩

દોહરો.

પ્રતિહાર અચરત પામિયો, દેખી લેહર લંગૂર;
રહે રહે ઊભો વનચરા, સામદ બોલ્યો શૂર. ૨૪

છપ્પ.

(પ્રતિહાર.)

પેશી ન શકે પવન, ભવન ઊભો રહે ઇંદર;
સુર સૌ સેવા સજે, ચાકરીમાં રહે અંદર;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, આણ અવનીમાં જેની;
ઈશ સરીખા પાસ, રહે આસામાં એની;
તું પશુ પોળે ક્યમ પરવરે, હજૂ લગણ ધીરજ ધરે;
જારે જ્યાંથી આવ્યો તહાં, નહિતર કોટિ કટકા કરે. ૨૫

દોહરો.

આણ સમજ્યો આગળ જઈશ, દેખત ઘોળે દીશ;
મારિશ મુદગર જોરથી, તોડિશ તારૂં શીશ. ૨૬

ઝૂલણાં છંદ.

(અંગદ.)

કહેછે અંગદ પ્રતીહાર શુણ પુરતણા, રાત દહાડો બેઠો દેહ દાખે;

ઓળખે નહિ અલ્યા મૂઠ મૂરખ મને, ભાર ખોવા ભલો ભૂર ભાજે;
હાથ દીઠા નથી હોંચશું માહરા, ચોરટા તેહનો સ્વાદ ચાજે;
સત્ય કહેરે અલ્યા કેમ બેઠો અહીં, કોતણાં ઝૂંપડાં રોઝી રાજે.

૨૭

દોહરા.

(પ્રતિહાર.)

એ મંદિર રાવણુતણાં, હીરા કનક જડાવ;
તું જાવા સમરથ નહીં, કોઈ ન પામે દાવ.

૨૮

(અંગદ.)

રાવણુની સમૃદ્ધિ કહો, રાવણુ રાયકે રંક;
પુછે અંગદ પ્રતિહારને, કેવી શોભે લંક.

૨૯

ઝૂલણાંછંદ.

(પ્રતિહાર.)

લંક શોભા તે લંગૂર તું શું લે, ચિંતામણી ચંદ્ર ચોપાસ ચળકે;
ઈંદ્રજિત ઊપમા પૂછ તું ઇંદ્રને, શુરપણુ સાંભળી શેષ સળકે;
દશમુખા ડરથિ દિગપાળ ડોલે દશે, કોડ પંચાસ-પતિ પ્રાણુ પળકે;
યોગિયો કહે પશૂ પેર પ્રીછે નહીં, કુંભકણુ દેખિ તુજ કુંભ ઢળકે.

૩૦

(અંગદ.)

લંક લીલાજી લંગૂર લખ લૂટશે, મેલ મૂરખ મન માંન મટકાં;
ઈંદ્રજિત ઊપમા પુન્ય પરવારિયું, ચાર દીવસતણાં ઓળ ચટકાં;
દશમુખા શિશ દશરથ-સુત છેદશે, લૂટિ લેશે તારાં લાખ લટકાં;
રામ પરતાપથી કામ એતો કરે, કુંભકરણાતણાં કોડ કટકાં.
કપિવર કોપિયો લાજ લખ લોપિયો, ઓપિયો આપથી ક્રોધ-કુંડી;
રણજંગ રોપિયો ચાર દિશ ચોંપિયો, ભ્રમર ચડાવી થયો દૃષ્ટોભુંડી;
સેનશું એનશું રેલશું નગરમાં, દેશ બાધામાં તે દાખ્ય દુંડી;
તાહરે મન અલ્યા લંકપતિ છત્રપતિ, મારે મન લંકપતિ એક લુંડી.

૩૧

૩૨

દોહરા.

છત્ર-પતી તો એક છે, રિક્તિ-પતી રઘુનાથ;
એમ કહી પ્રતિહારનો, હોડે સાહો હાથ.

૩૩

(પ્રતિહાર.)

વડો મુરખ તું વાંદરા, વડી વડી કર વાત;
પોળ બીજિયે પાકતુ, દિન ઊભો રહે સાત.

૩૪

છપપ.

પોદારી પ્રતિહાર, ધીર ઉપર તે ધાયો;
 દિધી ગાળ દશ વીશ, પુંછ શત્રૂયે સાહ્યો;
 અંગદ ઉપર પ્રહાર, કોપ કરિને ત્યાં કીધો;
 ક્યમ લોપે મુજ લાજ, દાવ દેખીને દોધો;
 પછિ અંગદ ખોજ્યો અંગમાં, ઘાટ પ્રથમ એનો ધડું;
 શામળ કહે સેવક રામનો, નરપતિને વળતો નડું. ૩૫

કવિત.

પ્રતિહારે દોધી ગાળ, અંગદને ઊઠી ઝાળ;
 ઊઠ્યો ત્યાંથી તતકાળ, દાખે દાંત કડિંને;
 જે ચારેક ભરી ફાળ, કૃતાંત સરીખો કાળ;
 અધિક કરતો આળ, ઘણી રીસ ધડિંને;
 સવાયો ગવાયો વાલ, ભલેરૂ તિજક ભાલ;
 બુદ્ધિ-નિધિતણો બાળ, બાઝ્યો વપુ વડિંને;
 પકડ્યો ત્યાં પ્રતિહાર, મોહોકમ દોધો માર;
 કહ્યું કે શો વાર લીધાં, પાંચ માયાં મડિંને. ૩૬
 અડાવીને દોધો દોટ, ચાતુરીથી કીધી ચોટ;
 ક્યાં લોટ પોટ સહુ, ધીરપણે ધાધને;
 મસ્તકની માણી મોટ, કૂદતો કનક-કોટ;
 અધિક ભેરની ઓટ, ચડ્યો ચિત્ત ચાહિને;
 હલાવંતો હાથ હોઠ, પુંછનો પ્રહાર પોટ;
 ઘણા ગુણવાળો ગયો, રામ ગુણ ગાધને;
 ખેડો જહાં લંકાધીશ, રૂદેમાંહી રાખી રીશ;
 પાંતરીશ શીશ ઊભો, સભામાંહી સાહિને. ૩૭

છપા.

હાલક હૂલક ત્રાસ, પડ્યો દોઢીને પેઢી;
 બુંબારવ બહુ પાસ, વિકટ વાટ્યો જ્યાં ટેઢી;
 પરાજય કરી પ્રતિહાર, દ્વાર ઉઘાડી ધાયો;
 પાંત્રિશ શિશ કરમાંય, અતી અહંકારી આયો;
 તે ભેદા સહુ ભેદ રહ્યા, કર ઝંચો કોઈ નવ થયો;

શામળ કહે સેવક રામનો, ધાયડમલ ગઢમાં ગયો. ૩૮
 ધાયો અંગદ ધીર, નીર ઊતારણુ નરનાં;
 દેહવટ કિધો દરબાર, વખાણુ શાં કહું વાંદરનાં;
 પુરમા પડ્યો પોકાર, છેક હિમ્મત છૂટાણી;
 વાયે ચાલી વાત, લંકા બાધી લૂટાણી;
 ત્યાં બલક બાધિ તે બળભળી, નાસવા લાગી નારિયો;
 કોઈ ઊંચી ચડે અટારિયે, બંધ કરે કોઈ બારિયો. ૩૯
 લપેટિ વાટે લાખ, ઝપેટી કીધો ભેરો;
 અટપટિ કરતો આળ, ટેક દેખાડ્યો તોરો;
 કરતો હકાહક, ઉડતો એ આકાશે;
 કુદતો કરતો પ્રહાર, વખાણુ ઘણેરાં વાંસે;
 પ્રતિહારને મારી પરવર્યો, ઘાટ ઘણાજનનો ઘડ્યો;
 પછિ રાવ થઈ ત્યાં રાવળે, રાવણ પણ રોસે ચડ્યો. ૪૦
 ગઢ લંકા ઘેર ઘેર, વાત વાયુવત વાધી;
 ચડ્યું રામનું સેન, લંકા લૂટાણી બાધી;
 કહે હણ્યો કુંભકરણુ, કહે રાવણુ રણુ રોજ્યો;
 મંદરજીત અજીત, તેહ ચાંચડ-વત ચોજ્યો;
 ગુલબાન ઘણું ગલિ કુચિયે, લખકરોડ લોકે લહ્યો;
 કહે રહ્યો રામ રાવણુ પરે, ઉલકાપાત એવો થયો. ૪૧
 દેશ બધે ડમ ડોલ, થયો લંકા ગુણુ ગામે;
 છુટ્યા મહિપના મહેલ, કિધી અશ્વારી રામે;
 માથે લીધી મોટ, રૈયત નાઠી દશ દેશે;
 બાંહે લીધાં બાળ, કામની છૂટે કેશે;
 કટ કટરે રાક્ષસ રાવણુ, સતિ સીતા શનિ હરી;
 શામળનો સ્વામી કોપિયો, કનક-લંકા લોહનિ કરી. ૪૨
 થયું રાવણુને જાણુ, દેશમાં દુંડી વાહી;
 પ્રતાપવંત પ્રધાન, ચડ્યો ચોખુંટે ચાહી;
 દિધિ રૈતને ધીર, વીર હકાર્યા વાટે;
 ભેરાળા મહા ભેદ, મુક્યા બહુ ઘાટે ઘાટે;
 પણ તાપ લાગ્યો સહુ તરફડ્યા, ધૈર્ય કોઈનું નવ રહ્યું;
 શામળ કહે સેવક રામના, અંગદથી એટલું થયું. ૪૩
 પાંત્રિય હણિ પ્રતિહાર, શીશ અહિયાં છે હાથે;

ભેરાળા વડ ભેદ, બહુ વળગ્યાછે બાથે;
 હનુમતયડી હજાર, પ્રલય કરતો પરભાતે;
 આબ્યો સભામાં શૂર, ઘણો ભેરાવર બાતે;
 કલપાંત કળાહળ કૂદતો, કોંઈ એનો શું કહું કથી;
 કોઈને ગણતીમાં નવ ગણે, નિમિષ માત્ર નમતો નથી. ૪૪
 પુરમાં પડ્યો પોકાર, ઢાલ ધમકાવ્યા ધીરે;
 બહુ બાણમાં રણતૂર, વિવિધ વજડાવ્યાં વીરે;
 ભારે કુંડી ભેર, ઘુંબારવ બૂમ પડાવી;
 દરવાજે દીવાન, ચોપાજે નાળ ચડાવો;
 વળિ હલ હલ કરી હજારમાં, હલકારો હિત હામનો;
 મહારાજ રાજ શુણ મહિપતી, સેવક આબ્યો રામનો. ૪૫
 દોહરો.

(અંગદ.)

જનની કુણ રાવણતણી, જોણે જણ્યા બહુ બાળ;
 જાત જ્ઞાન કે શૂકરી, શાઉડી કે શીયાળ. ૪૬

ઝૂલણાંછંદ.

પૂછ કરતાં ઘડી પાંચ પૂરણ થઈ, બોલતા શે નથી કર્મ-કૂટ્યા;
 રોસ ચડશે મને શીશ તો તોડિશ, કોપું તો તાહરા કાળ ખૂટ્યા;
 ચોર છો માટે બીહોછો શું ચિત્તમાં, તોલ અહંકારના ટેક તૂટ્યા;
 અંગદ કહે ઉત્તર શે નથી આપતા, સર્વની આંખ કે કાન કૂટ્યા. ૪૭
 દેહ દાઝ્યો દયાનન ઘણો દીન-વિષે, એક આપે થયો તેહ ત્યાથે;
 બીજાઓ એક કર આપ આસનથકી, મૂખ મુછ મરડિ હિત હોડ હાથે;

(રાવણ.)

કોણ તુજ નામને ગામને ઠામ કહે, કામ કશું છે પશૂ ભૂપ સાથે;
 કોણનો મોકલ્યો અહિ લગી આવિયો, આભ બાધા ભરે બાંછ બાથે. ૪૮

(અંગદ.)

વાળિનો પુત્ર ઘર-સૂત્ર શુભ પર્વતે, નામ અંગદ મારું હરખ હેવા;
 ચરણ રહુંછું રઘૂનાથના ચરણને, દેવનો દેવ અધિદેવ દેવા;
 ધુમ્પાને કરી ધ્યાન ભેગી ધરે, ઇંદ્ર બ્રહ્મા કરે ઇશ સેવા;
 તેતણી નારને તસ્કરી લાવિયો, લંક લગિ આવિયો સૂધ લેવા. ૪૯

(રાવણ.)

જા અલ્યા જીવતો કહે તારા રામને, ગામ આવે કેમ ધામ ધાતો;

દૃષ્ટી દીઠી નથી તે દશાનનતણી, કાન શૂણી નથી વાણિ વાતો;
કુંભકણ એક આજસ તજી બિંદુ, લાખ સવામણે ખીચ ખાતો;
કોડ બોહોતેરને પદમ અદારમાં, કાંખશો નહીં કોમ એક જાતો.

૫૦

દોહરો.

વઢવા આવ્યો વાંદરા, તો તે કુરિયે પેર;
જા મૂકું જીવતો, ઘણી દયાથી ઘેર.

૫૧

ઝૂલણાંછંદ.

અંગદા અંગમાં શે તું સમજે નહીં, કૂચ કાયરતણી તુંજ આવ્યો;
કપુત વાળીતણા કુળ વિષે અવતર્યો, કે અલ્યા નીચનું થાન ધાવ્યો;
શત કટકા કર્યા તાત તારાતણા, તેતણી ભક્તિમાં ભૂર ભાવ્યો;
વાંદરા સર્વનો ઘાટ ઘડાવવા, લખવસા લખમણો આંહિ લાવ્યો.

૫૨

(અંગદ.)

અસ પાષાણને પ્રીછવું કેટલું, જેહમાં ગુણ નહીં જ્ઞાન જ્ઞાતા;
વીશ છે નેત્ર પણ અંધ તું તો થયો, સાધતો શે નથી ચિત્ત ચાતા;
જે કરે જેહવું ભાગ્ય તે ભોગવે, તે તમે દેખશો ધંધ ધાતા;
વાળિ વૈકુંઠ પદ પામિયો પ્રીતથી, રામજી મુક્તિ-પદ દિવ્ય દાતા.

૫૩

(રાવણ.)

કાપડી વેષ ધરી વન વિષે જે કરે, શીશ જટા ધરે સંગ સારો;
સીતની સૂધ નવ માસ નિરખી નહીં, આજ સાગરતણો દીઠ આરો;
લાવિયો રીંછ લંગૂર લખ કોટિધા, માનવી મૂળ મુખવાસ મારો;
લંકપતિ છત્રપતિ રાય રાવણથકી, રાડમાં જીતશે રામ તારો.

૫૪

(અંગદ.)

એક કીંકર અહીં આવશે રામનો, તે નહીં તાહરો બોલ સાંજે;
તાત મારાતણી કિરતિનો તું કવી, હું ખમુ બોલજે ભૂંડ ભાજે;
અન્યને તો અશિયાળ શી તાહરી, જો ઘડી એકમાં જોર કાંજે;
લંક પરલંક એ અંક એકે ભરી, નિમિષમાં નિધિતણે નીર નાંજે.

૫૫

(રાવણ.)

કહે દશાનન શુણો વાળિના દીકરા, પ્રીત સંભાળિ કર પેર પુંડી;
રામ બપર તને હેત કેમ બપજે, તાતને મારિયો કાલ કૂટી;
પંડ પાળે તારું વર વાળે નહીં, પેટની વેડમાં વાટ બીડી;
કર ઈહાં ચાકરી બાંધ ત્યાં બાકરી, રામજી રાડ કર આવ્ય રૂઠી.

(અંગદ.)

બુદ્ધિ બળ હીણું તું ક્ષીણું આયુષ્ય થયો, રાવણા મૂઢ મુખ શુંજ ભાખું;
રાજ મહારાજ અધિરાજ રઘુવરતણાં, દરશનો નિત્ય હું દીવ્ય દાખું;
એહ અમૃતરસ ખાણુ પુર પ્રેમની, તે તજી ઝેર નહિ ચિત્ત ચાખું;
સ્વામિ શામળતણા ચરણ પરતાપથી, તુજ સમા કિંકરા કોડ રાખું.

૫૭

છપો.

(રાવણ.)

મૂરખ મૂઢ અજાણ, જૂઠું ખોલે ક્યમ ઝાઝું;
કોણ ગણતિમાં રામ, લવરિ શુંણતાં હું લાજું;
કોઠ બિલાં ખાનાર, લંગુરાં કોટિક લાવ્યો;
વાઘણ કેરાં દૂધ, લેવા મણિધર-મણિ આવ્યો;
વણિ તારણી મારો તાડિકા, તે પ્રાક્રમ દીઠું તમો;
વણિ હોય પરાક્રમ રામનું, કહે કિંકર શુંણિયે અમો.

૫૮

ઝૂલણાછંદ.

(અંગદ.)

ત્રંબક જ્યાં તોડિયો માન તુજ મોડિયો, છોડિયો ત્યાં તને ધર્મ ધાર્યો;
કુશમન જે દાખમાં રાખિયો કાખમાં, પલક એક પાખમાં હોડ હાર્યો;
કોટિ રાક્ષસ હણ્યા ભય તેના નવ ગણ્યા, વેદ ભણિયા હવે તારો વારો;
મારવો રંકને લૂટવી લંકને, પાપથી ઓસરે રામ મારો.

૫૯

(રાવણ.)

માનવી માનવી સંગ રેછે સહુ, માંકડાં સાથ મન એનું મોયું;
નાનપણમાંહિથી નામ કાઢ્યું જીવો, પરવર્યા પુરથકી રાજ ખોયું;
ક્ષત્રિવટ ખોઈને જોગ જટા ધરી, શરમને કરમને ધરમ ધોયું;
મંત્રિ તુજ સારખા પ્રાક્રમી પારખ્યા, રાવણે રામનું જોર જોયું.

૬૦

ઓખોલા.

(અંગદ.)

મંત્રી તો પુન્યવંતા પૂરણ, ઘેર એક લખ લૂટેછે,
શ્રી દશરથના નંદન સાથે, ધારા વેદનિ છૂટેછે;
લાયક લીલા લક્ષ્મણ સાથે, અમૃતના ધન ઊડેછે;
અભાગિયો અકર્મી અંગદ, રત્ન પથરશું કૂટેછે.

૬૧

છપા.

અન્યાઈ ખોલે આળ, ગાળ ગુણ-હીણા દેછે;

અધરમના અવતાર, ભાર શું માથે લેછે;
 મુજને તુજ પર હેત, એદ રાખી નહિ ખીળું;
 આપણ બને ભ્રાત, બતાવું કારણ ખીળું;
 ભે વાળિ તાતછે આપણો, હૈયે સહોદર સૂખમાં;
 તુજને રાખ્યો તો કાખમાં, મુજને રાખ્યો કૂખમાં.

૬૨

(રાવણ.)

વાળી સરખા કોડ, ચરણ મારા ચાંપેછે;
 સુગ્રિવ સરખા લાખ, કૃત્ય દેખી કાંપેછે;
 ઇંદ્ર આદિ સુર-સાથ, હાથ ભેડે જન ઝાઝા;
 નથી શુણ્યો તે કાન, રિદ્ધિપતિ રાવણ રાજ;
 રોલાવું દશ દિગપાળને, સળકાવું શેષ-ધામને;
 તું અલ્પ શુદ્ધિ સમજે નહીં, રહ્યો વખાણે રામને.

૬૩

સવૈયોત્રીશો.

રાંક જાત તે રત્ન શું ઓળખે, આખર ચૈતન આકરનો;
 ગરિબતણે ઘેર પેટ ભરે તે, ઠાક શું જાણે ઠાકરનો;
 મુરતણો મહિમા નવ દીઠો, કુરે વખાણ તે કાંકરનો;
 આખરની ખીલોડી અંગદ, સ્વાદ શું જાણે સાકરનો.

૬૪

કવિત.

(અંગદ.)

માન કહ્યું મૂઠ મતિ, સાનહીન ગંડ-ગતિ;
 આપ દીધો સીતા-સતિ, પડ્યો પાપ પાસમાં;
 મોકલ્યો કાશદ કામ, હુકમ ન દીધો રામ;
 નૈતો વાસુ ધમ ધમ, વાંદરાં આવાસમાં;
 રુદે નથી રેતી રીસ, તોડી નાંખું તારું શીશ;
 ભાગું ભુજ વીશ હજી, હેત રાખું હાસમાં;
 ભલપણે ભાખું ભાખ, શાસ્ત્રતણી દેઉં શાખ;
 ઇંદ્રજીત જેવા લાખ, ઊડાડુ આકાશમાં.

૬૫

વલ્લભભટ.

અમદાવાદનો ભટમેવાડો.

સંવત ૧૭૬૦, સન ૧૭૩૪ માં હતો.

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા.

ધનુષધારીનું વરણન, કાળિકાનું વરણન, ચોસઠ્ઠોગણીનું વરણન,

બહુચરાણનું વરણન, ઇત્યાદિ.

ગરબાછંદ.

આજ મને આનંદ, વાલ્યો અતી ઘણો મા;	
ગાવા ગરબા છંદ, બહુચર-માતતણો મા.	૧
અળવે આજ-પંપાજ, આપેક્ષા આણી મા;	
છો ઈછા પ્રતિપાજ, દો અમૃત વાણી મા.	૨
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાજ, વાસ સકળ તારો મા;	
બાજ કરી સંભાજ, કર ઝાલો મારો મા.	૩
તોતળા મુખ તંન, તોતો તો કહે મા;	
અર્ભક માગે અન્ન, નિજ માતા મન લે મા.	૪
નહિ સવ્ય અપસવ્ય, કહિ કાંઈ જાણું મા;	
કળી કહાવા કવ્ય, મન મિથ્યા આણું મા.	૫
કુલજ કુપાત્ર કુશીલ, કર્મ અકર્મ ભયો મા;	
મૂરખમાં અણુ-મીલ, રસ રટવા વિચર્યો મા.	૬
મઠ પ્રમાણે મત્ય, મન મિથ્યા માપી મા;	
કોણ લહે ઊતપત્ય, વિશ્વ રહ્યાં વ્યાપી મા.	૭
પ્રાકૃત પરમ પ્રચંડ, પ્રજાજ ન-પજ પ્રીછું મા;	
પૂરણ પ્રગટ અખંડ, અસ થકો ઈછું મા.	૮
અર્ણવ ઓછે પાત્ર, અકલે કરિ આણું મા;	
પામું નહિ પજમાત્ર, મનજાણું નાણું મા.	૯
રસના જીવન-હજાર, તે રટતે હાર્યો મા;	
ઇશે અંશ લગાર, લૈ મનમથ માર્યો મા.	૧૦
મારકંડ મુનિરાય, મુખ મહાતમ ભાખું મા;	
જૈમુનિ રૂપિ જેવાય, ઊર અંતર રાખું મા.	૧૧

- અણગણ ગુણ ગતિ ગોત, ખેલ ખરો ન્યારો મા; માત ભગતી જોત, જળહણતો પારો મા. ૧૨
- જશ તૃણવત ગુણગાય, કહું ઊંડળ-ગુંડળ મા; ભરવા જુદિ જે હાથ, ઓઘામાં ઊંડળ મૂ. ૧૩
- પાગ નમાવી શીશ, કહું ઘેલું ગાંડું મા; માત ન ધરશો રીસ, છે ખોલું ખાંડું મા. ૧૪
- આદિ નિરંજન એક, અલખ અકળ રાણી મા; તુજથી અવર અનેક, વિસ્તરતાં જાણી મા. ૧૫
- શક્તી સરજી સૃષ્ટ, સેહજ સ્વભાવ અલપ મા; કવચિત કુરુણા દૃષ્ટ, કૃત કૃત કોટિ કલપ મા. ૧૬
- માતંગી મન મુક્ત, રમવા કીધું મન મા; જોવા જુદિત અજુક્ત, રચિયાં ચૌદ ભુવન મા. ૧૭
- નીર ગગન ભૂ તેજ, સેહજ કરી નિર્મ્યાં મા; માફત વશ જે જેજ, ભાંડ કરી ભરમ્યાં મા. ૧૮
- તતક્ષણ તનથી દેહ, તણ કરી પેદા મા; ભવ કૃત કરતા જેહ, સરજે પાળે સદા મા. ૧૯
- પ્રથમ કર્યા ઊરચાર, પેદ ચાર વાયક મા; ધર્મ સમસ્ત પ્રકાર, ભૂ ભણવા લાયક મા. ૨૦
- પ્રગટિ પંચ મહા ભૂત, અવર સર્વ જે કો મા; શક્તિ સર્વ સંજુક્ત, શક્તિ વિના નહિ કો મા. ૨૧
- મૂળ મહી મંડાણ, મહા માહેશ્વરી મા; જગ સચરાચર જાણ, જય વિશ્વેશ્વરી મા. ૨૨
- જળ મધ્યે જળ શાયિ, પોઢ્યા જગજીવન મા; ખેડાં અંતરિક્ષ આધિ, ખોળે રાખી તન મા. ૨૩
- બોમ વિમાનની વાટ, ઠાઠ ઠંઠ્યો આછો મા; ઘટ ઘટ સરખો ઘાટ, કચ બન્યો કાચો મા. ૨૪
- અજ રજગુણ અવતાર, આકારે જાણી મા; નિર્મિત હિત નર નાર, નખ શિખ નારાયણી મા. ૨૫
- પન્નગને પશુ પંખિ, પૃથક પૃથક પ્રાણી મા; જુગ જુગ માંહે ઝંખિ, રૂપે રૂદ્રાણી મા. ૨૬
- ચખ ચંચળ ચૈતન, વચ ચાહન ટીકી મા; જણાવવા જન મન, મલ્ય માતા કીકી મા. ૨૭

અન્યર તૃણચર વાયુ, ચર વારી-ચરતા મા;	
ઊદર ઊદર ભરિઆયુ, તું ભવની ભરતા મા.	૨૮
રજો તમો ને સત્વ, ત્રિગુણાત્મક ત્રાતા મા;	
ત્રિભુવન તારણ તત્વ, જગતતણી જાતા મા.	૨૯
જ્યાં જયમ ત્યાં ત્યમ રૂપ, તેજ ધર્મો સગળે મા;	
કોટિ કરી દ્યા ધૂપ, કોઈ તુજને નકળે મા.	૩૦
મેર-શિખર મહિમાય, ઘોળા ગઢ પાસે મા;	
બાળી બહુચર આઈ, આદ્ય વસે વાસે મા.	૩૧
ન લહે પ્રહ્લા ભેદ, ગુણ ગતિ તાહેરી મા;	
વાણિ વખાણે વેદ, શી મતિ માહેરી મા.	૩૨
વિષ્ણુ વિમાસી મન, ધન્ય એમ ઊચરિયા મા;	
અવર નહોં તુંથિ અન્ય, બાળી બહુરિયા મા.	૩૩
માને મન માહેશ, માત મયા કીધે મા;	
જાણે સુરપતિ શેષ, સહુ તારે લીધે મા.	૩૪
સહસ્ત્ર કૃણાધર શેષ, શક્તિ સખળ સાધી મા;	
નામ ધર્મ નાગેશ, કીર્તી તો વાધી મા.	૩૫
મછ કછ વારાહ, નૃસિંહ વામન થઈ મા;	
અવતારો તારાહ, તે તુજ મહાત્મ હઈ મા.	૩૬
પરશુરામ શ્રીરામ, રામ બળી બળ જે મા;	
બુદ્ધ કલંકી નામ, દશ વિધ ધરિ દેહે મા.	૩૭
મધ્ય મથુરાંથી બાળ, ગોકુળ તો પોતું મા;	
તેં નાંખી મોહ-જાળ, બીજું કોઈ નોતું મા.	૩૮
કૃષ્ણા કૃષ્ણ અવતાર, કળિ કારણ કીધું મા;	
ભક્તિ મુક્તિ દાતાર, થૈ દર્શન દીધું મા.	૩૯
વ્યંડળને વળિ નાર, પુરૂષ-પણે રાખ્યાં મા;	
એ અચરજ સંસાર, શ્રુતિ સ્મૃતિયે ભાખ્યાં મા.	૪૦
જાણી વ્યંડળ કાય, જગમાં અણજીકની મા;	
મા મોટે મહિમાય, હંદ્ર કથે ઉકતી મા.	૪૧
મેહેરામણ મથિ મેર, કિધો રવૈયો રિથર મા;	
કાઢ્યાં રત્ન એક તેર, વાસુકિનાં નેતર મા.	૪૨
સુર સંકટ હરતાર, સેવકને સન્મુખ મા;	
અવિગતિ અગમ અપાર, આનંદી નિધિ સુખ મા.	૪૩

સનકાદિક મુનિ-સાથ, સેવે વિવિધ વિધે મા;	
આરાધી નવ નાથ, ચોરાશી સિદ્ધે મા.	૪૪
આવિ અયોધ્યા ઈશિ, નામી શીશ વાળ્યા મા;	
દશ મસ્તક ભુજ વીશ, છેદી સીત મળ્યા મા.	૪૫
નૃપ ભોમકનિ કુમાર, તમ પૂજે પામી મા;	
રૂકમણિ રમણ મુરાર, મન ગમતો સ્વામી મા.	૪૬
રાખ્યા પાંડુ કુમાર, છાના સ્ત્રીસંગે મા;	
સંવત્સર એક બાર, વામ્યા તમ અંગે મા.	૪૭
બાંધ્યો તન પ્રદ્યુમન, છટે નહિ કેથી મા;	
સમરી પુરી શંખન, ગયો કારાગ્રહેથી મા.	૪૮
વેદ પુરાણ પ્રમાણ, શાસ્ત્ર સકળ સાખી મા;	
શક્તિ સૃષ્ટિ મંડાણ, સર્વ રહ્યાં રાખી મા.	૪૯
જ્યાં જ્યાં જગતી જોઈ, ત્યાં ત્યાં તું તેવી મા;	
સમવિત ભ્રમવિત જોઈ, કહિ નશકું કેવી મા.	૫૦
ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન, ભગવતિ તું ભવની મા;	
આદ્ય મધ્ય અવસાન, આકાશે અવતી મા.	૫૧
તિમર હરણ શશિ સૂર, તે તારો ઘોઠો મા;	
અમિ અગ્ની ભરપૂર, થઈ પોખો શોખો મા.	૫૨
ખટરિતું રસખટ માસ, દ્વાદશ પ્રતિબંધે મા;	
અંધકાર ઊજસ, અનુક્રમ અનુસંધે મા.	૫૩
ધરતી તું ધન્ય ધન્ય, દયાન ધરે નાવો મા;	
પાલણ પ્રજા પ્રજન્ય, અણચિતવ્યાં આવો મા.	૫૪
સકળ સ્મૃદ્ધિ સુખદાઈ, પય દધિ ધૃત માંહો મા;	
સર્વે રસ સરસાઈ, તું વિણ નહિ કાંઈ મા.	૫૫
સુખ દુખ બે સંસાર, તારાં નીપાયાં મા;	
બુદ્ધિ બળને બળ આહાર, ઘણું ડાહ્યાં વાયાં મા.	૫૬
ક્ષુધા તૃષ્ણા નિદ્રાપ, લધુ જોગ્યન વૃદ્ધા મા;	
શાંતિ શૂર સિમાય, તું સગળે સિદ્ધા મા.	૫૭
કામ ક્રોધ મોહ લોભ, મદ મત્સર મમતા મા;	
તૃણાથી સ્થિર થોભ, શરમ ધરે શમતા મા.	૫૮
અર્થ ધર્મને કામ, મોક્ષ તું મોહ માયા મા;	
તન તનનો વિશ્રામ, ઉર અંતર છાયા મા.	૫૯

ઉદે ઉદારણુ અરત, આદ્ય અનાદેનો મા;	
ભાષા ભૂર સમસ્ત, વાક વિવાદેની મા;	૬૦
હરણ હાસ્ય ઉપહાસ્ય, કાવ્ય કવિત વિત્ત તું મા;	
ભાવ ભેદ નિજ ભાષ્ય, ભક્તિ ભલો ચિત્ત તું મા.	૬૧
ગીત નરત વાજ્ર, તાળ તાન માને મા;	
વાણી વિવિધ વિચિત્ર, ગુણ અગણિત ગાને મા.	૬૨
રતિ-રસ વિલસ વિલાસ, આશ સકળ જગતી મા;	
તન તન મન મધ્ય વાસ, મોહ માયા મગ્ની મા.	૬૩
જાણ અજાણે જગત, જે બાધાં જાણે મા;	
જીવ સકળ આ સૃષ્ટ, સૌ સરખાં માણે મા.	૬૪
વિવિધ ભોગ મરજદ, જગ દાખ્યું ચાખ્યું મા;	
ગરથ સુરત નિસ્વાદ, પદ પોતે રાખ્યું મા.	૬૫
જગ થળ શાખા પત્ર, પુષ્પ ફળે ફળતી મા;	
પરણ માત્ર એક અંત્ર, રસબસ વીચરતી મા.	૬૬
નિપટ અટપટી વાત, નામ કહું કોનું મા;	
સરજી સાતે ધાત, માત અધિક સોનું મા.	૬૭
રત્ન મણિક માણીક, નંગ મઢ્યાં મુક્તા મા;	
આભા અટળ અધીક, અન્યન સંજુક્તા મા.	૬૮
નીલ પીત આરકત, શ્યામ ચેત સરખી મા;	
ઉભય વ્યક્ત અવ્યક્ત, જગ જેવી નરખી મા.	૬૯
નગ જે અષ્ટ કુળ આઠ, હીમાચળ આદે મા;	
પવન ગવન ઠઠિ ઠાઠ, તુજ રચિતા બાધે મા.	૭૦
વાપી કૂપ તળાવ, તું સરિતા સિંધૂ મા;	
જગ તારણ જે નાવ, તું તારણ બંધૂ મા.	૭૧
વૃક્ષ વન ભાર અઢાર, ભૂ ઊપર ઊભાં મા;	
કૃત્ય કર્મ કરતાર, કોશ વિધી કૂભા મા.	૭૨
જડ ચૈતન અભિધાન, અંશ અંશ ધારી મા;	
માનવિ મોટે માન, એ કરણી તારી મા.	૭૩
વરણ ચાર વિધિ કર્મ, ધર્મ સહિત થાપી મા;	
જેને બાર અપર્મ, અનુચર વર આપી મા.	૭૪
વાડવ વહિ નિવાસ, મુખ માતા પોતે મા;	
તૃપ્તે તૃપ્તે આશ, માત જગત જોતે મા.	૭૫

લખ ચોરાશી જંત, સૌ તારા કીધા મા;	
આણ્યો અસુરનો અંત, દંડ ભલા દીધા મા.	૭૬
કુષ્ટ દમ્યા કઈ વાર, દારુણ કુખ દેતા મા;	
દૈત્ય કર્યા સંહાર, ભાગ જગત લેતા મા.	૭૭
શુદ્ધ કરણ સંસાર, કર તરશુળ લીધું મા;	
ભુમિતણે શિર ભાર, હરવા મન કીધું મા.	૭૮
બહુચર બુદ્ધિ ઉદાર, ખળ ખોળી ખાવા મા;	
સંત કરણ ભવ પાર, સાદ કરે સાહાવા મા.	૭૯
અધમ ઉધારણહાર, આસનથી ઉઠી મા;	
રાખણ જગ વ્યવહાર, બુદ્ધિ બાંધી મૂઠી મા.	૮૦
આણી મન આનંદ, મા માંડ્યાં પગલાં મા;	
તેજ કિરણ રવિ ચંદ, દો નાનાં ડગલાં મા.	૮૧
ભર્યા કદમ જે ચાર, મદમાતી મદઝર મા;	
મનમાં કરી વિચાર, તેડાવ્યો અનુચર મા.	૮૨
કુર્કટ કરિ આરોહ, કરુણાકર ચાલી મા;	
નખ પંખી મેલ્યોહ, પગ પૃથિવી હાલો મા.	૮૩
ઊડીને આકાશ, થઈ અદ્ભુત આવ્યો મા;	
અધક્ષણમાં એક શ્વાસ, અવનીતળ લાવ્યો મા.	૮૪
પાપી કરણ નિપાત, પૃથિવી પડ માંહીં મા;	
ગોઠ્યું મન ગુજરાત, ભીલાં-ભડમાંહીં મા.	૮૫
ભોળિ ભવાની માય, ભાવ ભલે ભાળે મા;	
કીધી ઘણી કૃપાય, ચૂંવાળે આળે મા.	૮૬
નવખંડ ન્યાળી નેટ, નજર વજર પેઢી મા;	
ત્રણ ગામ તરભેટ, ડેઠ ઠરી બેઢી મા.	૮૭
સેવક શરણાં કાજ, સંખલપુર શેઠે મા;	
ઊઠ્યો એક અવાજ, દેડાણા નેડે મા.	૮૮
આવ્યાં અશરણશર્ણ, અતિ આનંદ ભર્યા મા;	
ઊદિત મુદિત રવિ કર્ણ, દશ દિશ જશ પસર્યા મા.	૮૯
સકળ સમય જગ-માત, બેઠાં ચિત્ત સ્થિર થઈ મા;	
વસુધામાં વિખ્યાત, વાત વાયુ વિધિ ગઈ મા.	૯૦
જાણે જગ બંધ જોર, જગ જનની જોખે મા;	
અધિક ઉડાડ્યો સોર, વાસ કરી ગોખે મા.	૯૧

- ચાર ખૂટ ચોખાણ, ચરચા એ ચાલી મા;
જન જન પ્રતિ મુખ વાણ, બહુચર બિરદાળી મા. ૯૨
- ઊદો ઊદો જ્યકાર, કીધો નવ ખંડે મા;
મંગળ વરત્યાં ચાર, ચૌદે ખસાંડે મા. ૯૩
- ગાજ્યા સાગર સાત, દૂધે મેહ વૂઢ્યા મા;
અધર્મ ધર ઉતપાત, સૌ કીધા જૂઠા મા. ૯૪
- હરખ્યા સુર નર નાગ, મુખ જોઈ માતાનું મા;
અવિલોકી અનુરાગ, મન મુનિ સરખાનું મા. ૯૫
- નવગ્રહ નમવા કાજ, પાગ પળી આઠ્યા મા;
ઊપર ઊતારવાજ, મણિ મુકતા લાઠ્યા મા. ૯૬
- દશ દિશના દિગપાળ, દેખી દુખ વામ્યા મા;
જન્મ મરણ જંજળ, મટતાં મુખ પામ્યા મા. ૯૭
- ગુણ ગાંધર્વ જથ ગાન, નરત કરે રંભા મા;
સુર સ્વર શુણતાં તાન, ગતિ થૈ ગઈ સ્યંભા મા. ૯૮
- ગુણ નિધિ ગરબો જોહ, બહુચર મા કેરો મા;
ધારે ધારી દેહ, સફળ ફળે ફેરો મા. ૯૯
- પામે પદારથ પાંચ, શ્રવણે સાંભળતાં મા;
નાવે ઊની આંચ, દાવાનળ બળતાં મા. ૧૦૦
- શસ્ત્ર ન અડકે અંગ, આદ્ય શક્તિ રાખે મા;
નિત્ય નિત્ય નવલે રંગ, ધર્મ કર્મ પાખે મા. ૧૦૧
- જળ જે અકળ અધાત, ઊતારે ખેડે મા;
ક્ષણ ક્ષણ નિશંદિન પ્રાત, ભવ સંકટ ફેડે મા. ૧૦૨
- ભૂતપ્રેત જંબુક, વ્યંતર ડાકીણી મા;
નાવે આડિ અચૂક, સમરે સાકીણી મા. ૧૦૩
- ચરણ ભરણ ગતિભંગ, અંગ પંગ વાળે મા;
ગુંગ મુંગ મુખ અંગ, વ્યાધિ બધી ટાળે મા. ૧૦૪
- શેણ વિહીણા નેણ, નેહે નેણાં આપે મા;
પુત્ર વિહીણાં કહેણ, કંઈ મેણાં કાપે મા. ૧૦૫
- કળી કલ્પતરુ ઝાડ, જે જાણે તેને મા;
ભક્ત લડાયે લાડ, પાડ વિના કેને મા. ૧૦૬
- પ્રગટ પુરુષ પુરુષાર્થ, તું આપે પળમાં મા;
ઠાલાં ઘેર ઠકરાઈ, દો દળહળ ભળમાં મા. ૧૦૭

નિર્ધનને ધન પાત્ર, તું કરતાં શું છે મા;	
રોગ દોષ દુખ માત્ર, તું હરતાં શું છે મા.	૧૦૮
હય ગજ રથ સુખપાલ, આજ વિના અજરે મા;	
બિરદે બહુચર બાળ, ગ્યાલ કરે નજરે મા.	૧૦૯
ધર્મ ધન ધન ધાન, ન ટળે ધામથકી મા;	
મહિપતિ દે સુખ માન, માતા નામથકી મા.	૧૧૦
નર નારી ધરિ દેહ, જે હેતે ગાથે મા;	
કુમતિ કર્મ કૃત એહ, થઈ ઊડી જાયે મા.	૧૧૧
ભગવતિ ગીત ચરિત્ર, નિત્ય શુણ્યે કાને મા;	
થઈ કુળ સહિત પવિત્ર, ચડ્યે વૈમાને મા.	૧૧૨
તુંથિ નથી જે વસ્ત, તેથિ તને તરપું મા;	
પૂરણ પ્રગટ પ્રશસ્ત, શી ઉપમા અરપું મા.	૧૧૩
વારંવાર પ્રણામ, કર જોડી કીજે મા;	
નિર્મળ નિશ્ચળ નામ, જનનીનું લીજે મા.	૧૧૪
નમો નમો જગમાત, નામ સહસ્ર તારે મા;	
માત તાતને ભ્રાત, તું સર્વે મારે મા.	૧૧૫
સંવત શત દશ સાત, નેઉ ફાલગુણ શુદ્ધે મા;	
તિથિ તૃતિયા વિખ્યાત, શુભ વાસર બુધે મા.	૧૧૬
રાજનગર નિજ ધામ, પૂર નવિન મધ્યે મા;	
આઈ આદ્ય વિશ્રામ, જાણ જગત બધે મા.	૧૧૭
કરિ ફુલભ સૂલભ, રહું છું છેવાડો મા;	
કરજોડી વલ્લભ, કહે ભટમેવાડો મા.	૧૧૮

દ્વારકોભક્ત.

સંવત ૧૮૦૦, સન ૧૭૪૪ માં હતો.

ચેતવણી.

હંદ રચિરા.

ચેતી લ ચેત્યાનો અવસર, ફરી ફરી ક્યાં મળશેરે;
જોખન જાતાં વાર ન લાગે, જરા આવિને ઢળસેરે;

ઢળથે ત્યારે નહિ રહે ધારણ, થર થર કાયા ધૂળરે;
 માયાની અંધારી નાંખી, તેમાં કાંઈ નવ સૂળરે. ૧
 સૂળે ક્યાંથી સમજણ નથી, કુટુંબ કબીલે વાહોરે;
 અવળે સવળે અંધે બાંધ્યો, હાથેશું અંધાયોરે;
 કહો ભાઈયો એને શું કહિયે, મૂરખ મન નવ આણેરે;
 દુર્મતિ આગળ કાંઈ ન સૂળે, આપે આપ વખાણેરે. ૨
 મોહે ભરિયો મત્સર ભરિયો, અમાને અંજયોરે;
 નારી સાથે નેહ ધણો ને, ધણા ધણાને ધાયોરે;
 ધાયો તેતો ધૂળ મળ્યું ને, ગાંડે ન મળે કોડીરે;
 ઠાલા હાથે ઠાલાં જાતું, શીદ મરોછો દોડીરે. ૩
 સંસારી સુખ જોવામાતર, અંતે સગળું ખોડુંરે;
 આગળ અવસર એવો આવે, દારુણ દુખછે મોડુંરે;
 ખોટામાંથી ખરું કરી લે, તે તું બાંધને તાણીરે;
 સાધૂજનની સેવા સજ ને, ભજને સારંગપાણીરે. ૪
 એ શીખામણ માન્યા સરખી, માની લેજો ક્રોધરે;
 આવ્યા છો તો લાભ કમાવા, જાણો મૂડી ખોધરે;
 ખોધને જાણો ખત્તા ખાણો, કેમ કહ્યું નથિ કરતારે;
 અન્ન માટે આથડતા હોંડો, પેટ પાપથી ભરતારે. ૫
 પરનિંદા ખાડો છે પૂરો, કેમ પડે છે જાણીરે;
 જાણીને તે બાંધ્યું તાણી, જૂઠી વાત વખાણીરે;
 એકઘડી એકાંતે બેશી, હરિનું નામ ન લીધુંરે;
 અમરિતનો રસ અળગો મૂકી, ઝેર હજાહજ પીધુંરે. ૬
 પીતાં પૂરણ તું ન ધરાયો, જોયું નહીં વિચારીરે;
 કહે દ્વારકો રામ ભજીલ્યો, નહિતો જાણો હારીરે;
 સંવત અઢારસૌ પૂરામાં, કારતક શૂદી દસમીરે;
 શીખામણ શુણિ હરિજનહરજે, વિમુખ જીવને વસમીરે. ૭

શિખામણ.

ચોપાઈ.

તું કાં ભૂલ્યો સમજૂ થઈ, મૂઢમતી મતિ તારી ગઈ;
 લખ્યો ચોરાશી ફેરા ફર્યો, કેમ નામ હરિનું વીસર્યો.

- જ્યારે હતો તું ઊદરમાંહિ, પરિશ્રદ્ધ તે પોકાર્યા ત્યાંહિ; ૨
 તહાં હરિતણું સમરણ કીધ, તે શામળિયે ચિત્તમાં લીધ.
 પૂરે માસે આવ્યો બહાર, વિસરીગયા તને મોરાર;
 ઊદરનાં દુઃખ અળગાં કર્યાં, પછે સૂખ સંસારી ધર્યાં; ૩
 માત પિતાને વાલું બાળ, રમવા જાય કરે બહુ આળ;
 વઢવાડો તો લાવે ઘણો, નીશાળેથી ઉતર્યો બણો. ૪
 એટલે આવ્યું વેવીશાળ, પરણ્યો વર્ષ થયાં જ્યાં બાર;
 સોળે વર્ષે આવી સાન, વીશે વર્ષે વળિયાં વાન. ૫
 નારી સાથે માન્યું મન, રણવાને તું લાગ્યો ધન;
 વરણાગીમાં વાંકો ફરે, નવાં નવાં બહુ પ્રાક્રમ કરે. ૬
 ડાહ્યો ડાપણુ સમજૂદાર, બાંધ્યા ધરના માથે બાર;
 વેપાર વણજ કરિયા બહુ, લાગ્યુંછે ઓળખવા સહુ. ૭
 ત્રીસ થયાં ચાળીસની ઝામ, તોય નથી ભજતો શ્રીરામ;
 ધંધામાં નવરો નવ થયો, અવસર બાધો એળે ગયો. ૮
 પંચાશેતો આવ્યાં પળિયાં, મોનાં ડાચાં સર્વે મળિયાં;
 કૂલો જોમ કરમાયે કૂલ, થયુંછે તનતો તેની તુલ્ય. ૯
 સાઠે વર્ષે નાઠી સાન, કાંઈ થયાછે બેહેરા કાન;
 ધરને લોકે સર્વે કહ્યું, ડોસાનું તો ડહાપણ ગયું. ૧૦
 સીતેર વરસ વીત્યાં સહી, ગતી બોલવાની નવ રહી;
 તોય ઉદરમાં જોઈયે અન્ન, માયામાં લલચાયું મન. ૧૧
 લેખું લેશે રાજ ધર્મ, કહે અલ્યા શાં કીધાં કર્મ;
 મરણતણી છે માથે ખોડ, માટે પ્રીત પ્રભૂથી જોડ. ૧૨
 સંભારે તે સુખમાં રહે, સાધૂજન શીખામણ કહે;
 પાણી પેલી બાંધી પાળ, દ્વારકા તું તારું સંભાળ. ૧૩

જીવરામભટ.

ધોળકાનો ઔદીચટોળકિયો.

સંવત ૧૮૦૦,

સન ૧૭૪૪ માં હતો.

જીવરાજશેઠની મુસાફરી.

હીરછંદની ચાલ.

- શીવરાજ શેઠ પુત્ર જીવરાજને, મોકલે વિદેશમાં કહી સુકાજને;
જાઓ મૃત્યુલોકમાં ગુમાસ્તા લેઈને, માલ વોરજોનિ પુત્ર શુદ્ધ જોઈને. ૧
- સાથ રાખજો દલાલ સંત કોઈને, લેવરાવશે સુમાલ સારો જોઈને;
આગવો સુસંગ લેઈ રાખજો કને, ધીરશોમાં કામ ક્રોધ લોભ ચોરને. ૨
- મૂકજો કુસંગ કાંસિયાતણી પુરી, આવશે અપાર મોહની નદી ખરી;
જેસજો વૈરાગ્ય-નાવમાં ફરી ફરી, ચાલજો સુવાટ પેલિપાર ઊતરી. ૩
- વિકટછે અવાટ બીજી વાટ ચૂકશો, જાણુ દેશ રહિ જશે અજાણુમાં જશો;
વિષય-ધૂત મધ્ય જાળમાંહિ ડૂલશો, કામ રૂપ દંભ ત્યાં વિવેક ભૂલશો. ૪
- પારખ્યા વિના પ્રપંચ માલ વોરશો, લાભ કાળ વહિ જશે દેવાળું કુંકશો;
તો ત્રસાજો ખોટ દેખિ પોક મૂકશો, ક્રોધ ધીરશે નહીં વિદેશ સૂકશો. ૫
- દેશ દેશ કાઢજો ડુકાનો ધર્મની, છાંડજો પ્રપંચ વાત કૂર કર્મની;
ધારશો ન કર્ણ વાત વિષય ધાતની, કાવજો ભલાઈ આપ સારી વાતની. ૬
- યજ્ઞ રાખજો શરીર વાટ ધાડમાં, તાપમાં ન-ચાલશો કુકર્મ સાથમાં;
જ્ઞાન યોગ ભક્તિ માલ જો તને ગમે, ખોટ લાભ પૂછશો-ન વોરજો તમે. ૭
- એટલી વિવેક વાત ચિત્ત રાખશો, તો ભવાટવી ફરીને ઘેર આવશો;
એક વાર સર્વ વસ્તુ લેઈ આવશો, તો પ્રદેશ પરહરી સ્વધામ જેસશો. ૮
- શોખ લેઈ શેઠજી પ્રદેશ સંચર્યા, નાત જાત નગરલોક સર્વને મળ્યા;
નગરશેઠ પુત્ર જીવરાજ નીકળ્યા, રામ રામ જોગોપાળ શબ્દ કહિ વળ્યા. ૯
- જીર્ણ મુકિતે નવા પોશાક પેરિયા, દેખતાં પિતાયે નેત્ર નીર ખેરિયા;
ત્યાં કુટુંબ નાત-લોક તો રહી ગયા, જીવરાજ શેઠ ત્યાંથી વિદા થયા. ૧૦
- શેહેર બહાર સર્વ સાથ એકઠો થયો, શીવરાજ શેઠ ત્યાં વળાવવા ગયો;
પુત્રને વળાવિ શીવરાજ ત્યાં રહ્યો, જીવરાજ ત્યાંથી વિદેશમાં ગયો. ૧૧
- જીવરાજ વ્યસનના તરંગમાં ચડ્યો, મનો-વેગ તુર્ત મૃત્યુલોકમાં પડ્યો;
કર્મયોગ ત્યાં ભવાબ્ધિ પારના જડ્યો, ઘણિક વાર જીવરાજ તીર્થ આપડ્યો. ૧૨

દૈવ યોગ એક દેહ નાવ સાંપડ્યું, દ્વાર-સપ્ત ઊર્ધ્વ કાળ-શિલ્પિનું ધડ્યું;
 પંચ પાટિયાં પ્રપંચ લોહનું જડ્યું, જૈ ભવાબ્ધિ નાળ પંક-જાળમાં ખડ્યું. ૧૩
 સ્ત્રી જીવાન એક બેઠિ દીઠિ નાવમાં, બુદ્ધિ આગળી સ્વરૂપ હાવ-ભાવમાં;
 મંદહાસ ચતુરછે વિચાર વેણમાં, મધુરી વાણિમાં અને મૃગાક્ષિ નેણમાં. ૧૪
 શેઠ પાસ આવિ વાત પૂછિ સાનમાં, કોણ માત તાત કોણ નાત જાતમાં;
 કોણ નામ ઠામ વાસ કોણ દેશમાં, કેમજો ઉદાસિ આ ભવાબ્ધિ ઘાટમાં. ૧૫
 સ્વસ્થ ચિત્ત શેઠજી કહે વિચારિ વાત, કોટિ લક્ષ જન્મ કોટિ લક્ષ માત તાત;
 કોટિ લક્ષ નામ કોટિ લક્ષ નાત જાત, મૂળ નામ એકછે શુણો પિતાનિ વાત. ૧૬
 શીવરાજછે વિદેહિ નગર શેઠિયો, પુત્ર તેમનો હું જીવરાજ વેઠિયો;
 ઉદ્યમાર્થ અર્થ મૃત્યુલોક આવિયો, ભૂલમાં હું આ ભવાબ્ધિ મધ્યભટકિયો. ૧૭
 પાર ના જડ્યો હું દેખતોજ આંધળો, ભૂલમાં ભમ્યો હું ચાલતોજ પાંગળો;
 જાત નાત તાતથી થયો હું વેગળો, તાતછે સમીપ તેમને હું ના મળો. ૧૮
 આશરા વિના થયો ઘણો હું આકળો, વાત ઠામ તું મળી થયો હું મોકળો;
 ઘણિક નાર મેં કરી તથાપિ એકલો, દુઃખ સોચનાથકી થયો હું દૂખળો. ૧૯
 નવ મટે થનાર વાત કર્મની લખી, આજ દુઃખ વીસરું થયો ઘણો સુખી;
 ગુહ્ય વાત મેં કહી તને ન ઓળખી, મેં કહ્યું તને તમે મને કહો સખી. ૨૦
 તે નિવૃત્તિ નાર શેઠને કહે કથી, ઓળખો મને પવિત્ર માત તાતથી;
 મન-પિતા સુબુદ્ધિને કુબુદ્ધિ માતથી, ત્રૈણ બેન નીપતી બને ન મૂળથી. ૨૧
 મન-પિતાનું હેત ઝાઝું મા કુબુદ્ધિથી, મારિ મા સગી સુબુદ્ધિ તેથકી નથી;
 હું નિવૃત્તિને તમે સ્વયંવરે હરી, શેઠ જે વિદેહ નામ શેહેર જાઠ વરી. ૨૨
 માત તાત પાસ હું નિવૃત્તિને ધરી, શેઠ મૃત્યુલોકમાં ગયા તમે ફરી;
 ત્યાં ગયા પછી પ્રવૃત્તિ બ્રાંતિને વર્ષા, તેમનું સ્વરૂપ જોઈને તમે ઠ્યાં. ૨૩
 લંપટિ કુબુદ્ધિ સાસુના કહ્યાગરા, મૂળથી ખરી સુબુદ્ધિ સાસુ વીસર્યા;
 તે સુબુદ્ધિ માત મારિ પાસે આવિયાં, માત દીકરી વિદેહ શેહેરમાં રહ્યાં. ૨૪
 શીવરાજ સ્વસુર આશરે સુખી થયાં, સ્વસુર સાસુનાં પવિત્ર ચરણ સેવિયાં;
 ત્યાં તમારિ શાંતિમા રડી રડી મરે, શીવરાજ તાત તે ઉદાસમાં ફરે. ૨૫
 દેહ વસ્તુ સાક્ષિરૂપ ગર્વના ધરે, રોજગાર ના-કરી વૈરાગ્ય આદરે;
 સ્મરપણ ધરું હશે નવું-ન સંધરે, આગતો કમાઈ સંતને મુખે ધરે. ૨૬
 ગણથી અતીત પંચ એકલો ફરે, ખાય-ના પિયે-ન પુત્ર પુત્ર બચરે;
 એકવાર હું નિવૃત્તિ ઘેર આવિયા, સ્વસુરજી અમારિ પાસ ગળગળા થયા. ૨૭
 કહે વહનિ તમે ઘણી વિદેશમાં ગયા, કોટિ કલ્પ વહિગયા હજૂ ન આવિયા;
 ક્યમ થયું હશે મળ્યા શું વિષય કાંશિયા, કામ ક્રોધ લોભ તરકરે શું લૂટિયા. ૨૮

કે શું લેવું દેવું અધિક નૂન્યથી રહ્યા, કે કુસંગ ધૂત સંગથી વહી ગયા;
 જાવહુ નિવૃત્તિ આપ મૃત્યુલોકમે, વૃદ્ધ આ મુનિમ સુસંગ સાથ લો તમે. ૨૯
 સાથ લો દયા સખીયિ વાટ નિર્ગમે, તું ગયા વિના ન થાય કામ આ સમે;
 લેઈ આગના થયાં સવાર તે સમે, આ દયા સખી સુસંગ સાથ જે અમે. ૩૦
 મૃત્યુલોક આવિયાં ભવાબ્ધિ તીરમે, દેશ દેશ ઓળિયા મળ્યા નહીં તમે;
 ઘણિકવાર ઓળિ ઓળિ થાકિયાં અમે, કાલું નાવ દેખિયું ભવાબ્ધિ નાળમે. ૩૧
 પૂછિયું ન કોઈને હું એકિ આ સમે, તેટલેજ શેઠ દૃષ્ટિયે પડ્યા તમે;
 ઓળખું તમોને મને ન ઓળખો તમે, શોદ ઓળખો ગરીબ નાર છું અમે. ૩૨
 હું વિના અનેક નાર ઇશકને ગમે, આજ કાલ ભ્રાંતિ નારમાં રમો તમે;
 ક્યાં ગઈ પ્રવૃત્તિ વાલિ નાર આ સમે, માત તાત વિસર્યા પ્રવૃત્તિ નારમે. ૩૩
 હું નિવૃત્તિ વીસરી ભલીજ ભ્રાંતિમે, આવડા અજાણ શેઠ ક્યમ થયા તમે;
 અમ જેવી દયાનિ વાત કાનમાં ધરો, મુનિમ વૃદ્ધ આ સુસંગનું કહ્યું કરો. ૩૪
 પૂર્વ નાર હું નિવૃત્તિ ચિત્તમાં ધરો, શીવરાજ શાંતિમાની સેવના કરો;
 ભ્રાંતિને પ્રવૃત્તિ નારિ વેગળી કરો, તો ભવાબ્ધિ આ શરીર નાવથી તરો. ૩૫
 ઘાટ ઘાટ ફેરવો સુમાલથી ભરો, વસ્તુ સારિ લેઈને સ્વદેશ સંચરો;
 છેલું વેલું શેઠજી ચડો શરીર વાણ, હું નિવૃત્તિ નાર હાથમાં ગ્રહું સુખાણ. ૩૬
 આગુવા ભલા દયા સુસંગછે પ્રમાણ, પૂર્વદેશ જતાં વાટ રોકનાર કોણ;
 જીવરાજજી થયા પ્રસન્ન ચિત્તથી, હાથ સહી નારનો ચડ્યા સુમાનથી. ૩૭
 પંચ માસનું કળેલ વાણ નાળથી, હાલતું થયું તથાપિ નીકળ્યું નથી;
 જીવરાજ ફેરવે ઘણું ઘણું મથી, નાળ સાંકડેયિ લાગ લાગતો નથી. ૩૮
 તે સમે અનેક બંદગી કરે કથી, કાઢ વાણ કાઢ વાણ નાથ નાળથી;
 વાણ નીકળ્યા પછી છ માસ દૂધ પીશ, ચાર પાંચ વર્ષ પાગડી વિના ફરીશ. ૩૯
 વર્ષ એક એક મુનીવ્રતને ધરીશ, કાઢ વાણ કાઢ વાણ હે કૃપાળુ ઇશ;
 મુનિમ વૃદ્ધ આ સુસંગનું કહ્યું કરીશ, મનશ્વસુરથકી સુબુદ્ધિ સાસુ મેળવીશ. ૪૦
 સ્ત્રી નિવૃત્તિ સંગ પતિવ્રત આચરીશ, શીવરાજ શાંતિ-માનિ સેવના કરીશ;
 આ દયા સખીનિ વાત કાનમાં ધરીશ, મનશ્વસુરથકી કુબુદ્ધિ સાસુ પરહરીશ. ૪૧
 ભ્રાંતિને પ્રવૃત્તિ નાર વેગળી કરીશ, આજથી પરાંગનાને દૂરથી તજીશ;
 એક વાર વાણ સાથ બહાર નીકળીશ, તો ફરીયિ રોજગાર વાણનો તજીશ. ૪૨
 દુરથકી કુસંગ કાંશિયાથકી ડરીશ, કામ ક્રોધ લોભ ચોર વેગળા કરીશ;
 એ પ્રકારે જીવરાજ બંદગી કરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિ સાથ ભક્તિ ભાવને ધરે. ૪૩
 તે સમે પ્રસૂતિ કાળ વાયુ સંચરે, દેહ વાણ નાળમાં અહીં તહીં ફરે;
 નાળમાં નવેક માસ એકલું ખડ્યું, સૂતિકા પ્રચંડ વાયુ ડોલમાં પડ્યું. ૪૪

- ત્યાંયકો મહા-ભવાબ્ધિ પૂરમાં અડ્યું, મોકળું થયું અનેક સાથ આથડ્યું;
 પૂર્વના ગુમાસ્તા શીવરાજના હતા, એ નવાણ શેઠજીનિ ખખર પૂછતા. ૪૫
- જીવરાજ કહે હું આઝપુંછુ લૈજતાં, નિર્વિકારને લેઈ વિકાર મૂકતાં;
 ગુણ અર્થ સમજ્યા વિવેકિ રીઝ્યા, દેહ સાધના કરી વિદેહમાં ગયા. ૪૬
- બુદ્ધિ હીન મૂર્ખ લોક તે ન સમજ્યા, વિષય તુચ્છ લોભથી ભવાબ્ધિમાં વહ્યા;
 એ કયા રહી પછી વિચાર શા થયા, મૃત્યુલોક વાયુ જોડલેજ લાગ્યા. ૪૭
- કેટલેક માસ વાણ ચાલતું કરે, બાર વર્ષ બાળપણમાં જઈ ડરે;
 તે પછી પલાણ જોખન અશ્વનું કરે, નવનવા પોશાક ખાન પાન શું ભરે. ૪૮
- કારમો કુસંગ મિત્ર સાથે સંચરે, તેવિ વાત ચીત કરણ દેશમાં કરે;
 ભ્રાંતિને પ્રવૃત્તી નારિ ચિત્તમાં વરે, મનશ્વસુર કુબુદ્ધિ સાસુથી ઘણું ડરે. ૪૯
- વાણ ફેરવે જીવાનિ અશ્વ ખેલવે, ઘાટ ઘાટથી પ્રપંચ દ્રવ્ય મેળવે;
 દેશ દેશમાં નવી દુકાન ખૂપવે, ત્યાં મુનીમ છે ઘણા હીસાખ ચૂકવે. ૫૦
- નાત શેઠ પારકી લડાઈ શીજવે, કારમૂ કુટુંબ માત તાત રોઝવે;
 મુખ્ય શાહુકાર લાખે લેખું લેખવે, અન્યનિ લખેલી હુંડિ પાછિ નવકરે. ૫૧
- દેશપાળ હાથમાં દિવાન જઈ નમે, અમલનો છેલો સર્વ લોકને દમે;
 કીર્તિ લોભિયાનિ વાત આપને ગમે, દ્રવ્યને મદેથી સાધુ સંતને દમે. ૫૨
- ઉદ્યમે અજાણ પલક નિર્ગમે વૃથા, ધર્મ વાસના ન-થાય કૃષ્ણની કથા;
 દામ સાહેબોનું અભીમાન સર્વથા, સ્વાર્થમાં ખુશાલ પરમાર્થમાં વૃથા. ૫૩
- નવનવી મિઠાઈ દૂધ કૂરશું જમે, રંગ મહેલમાં પ્રવૃત્તિ નારિશું રમે;
 લોભ લાભ પુત્ર પાસ લેઈને ભમે, ભાવહીન આપ કીર્તિ સર્વથા ગમે. ૫૪
- જરકથી પોશાક કીનખાખ ખોળિયાં, પામરી રુમાલ રંગચોળ મોળિયાં
 વેઠ વાંકડા અમુલ્ય કર્ણ ચોકડાં, હીમર ગલેચા શેઠ ગાદિયે પડ્યા. ૫૫
- રંગ તાન નાચ થાયછે ખડા ખડા, થયા ભાઈ સાહેબ તો અમલથી ખડા;
 ઘેર તાયફા અખંડ નાચતા વડા, પ્રેમથી વેચાય રોજ પાનના પડા. ૫૬
- ચૌદ માળની હવેલિ ખૂબ અંગલા, હીંચકે પલંગ ત્યાં સુવર્ણ સાંકળ્યા;
 ભાગ્ય પાંશરેથિ સર્વ વૈભવો મળ્યા, વાંકડું થતાંજ વૈભવેથકી ટળ્યા. ૫૭
- દૈવ કોપતાંજ દેશપાળ કોપિયો, સેજ વાંકમાં અનંત માલ લૂટિયો;
 દેશ દેશની દુકાન સર્વ અટકિયો, માલ ખોટ જોઈ જીવરાજ ફટકિયો. ૫૮
- ઊઘરાણિ અંધ કરજતો ખરું થયું, કોઈ ધીરનાર નહીં નામ ડૂબિયું;
 કરજદાર ઘેરિયો દેવાનું કુંકિયું, એ પ્રકારે પાપ દ્રવ્ય વ્યસ્ત થઈ ગયું. ૫૯
- હાય દૈવ હાય દૈવ કાંઈ નવ રહ્યું, છપન ઉપર ભિરતાન ભુંગણું ગયું;
 નાતશેઠ તે હવે ન કોકરે કહ્યું, અહ-ભોજ્ય દાન પુન્ય કાંઈ ના થયું. ૬૦

- ભાગતી દશાયે તોલ ભાગતો ગયો, મહા દરિદ્રતામાં આહાર યોગણો થયો;
બહુ ખરાબદસ્ત કારભાર ના-રહ્યો, માન-હીન બાપડો ફરે વહ્યો વહ્યો. ૬૧
- એ હેવાલમાં જીવાનિ ઘોડિ ગૂજરી, સ્ત્રીપ્રવૃત્તિયે જણી ખરાબિ દીકરી;
લોભ લાભ પુત્ર તે સમે ગયા મરી, મહા દુઃખમાંહી સાંભર્યાજ શ્રીહરી. ૬૨
- કાળ પેંગડેથિ વૃદ્ધ ઘોડલે ચડ્યો, ટેક લાકડી લગામ એત કાઢડો;
વેગ-હીન ચાલતો તે જો કદી પડ્યો, માન ચાખખાનિ ચોંપથી ફરે ખડો. ૬૩
- કાળનું ભરેલ દેહચાણુ પૂરિયું, આ ભવાબ્ધિ-તીર નામ નર્મદા ગયું;
ચક્રપાણુ ઓરસંગ ઘાટ છીપિયું, શ્રીકૃષ્ણેર સોમનાથ ભેટ્યું થયું. ૬૪
- તીર્થવાસિ વિજયું ભડતને મળ્યો જઈ, તેમને સમાગમે કથારુચી થઈ;
તે સમે સુસંગ મિત્ર તે મળ્યો તહીં, ભેટતાં પ્રવૃત્તિ ભાંતિ વેગળી રહી. ૬૫
- વરણુ વેષ ફેરવ્યો નવો ધર્યો લહી, વૃદ્ધ જેષ્ટ જેઠ લાજ પૂરમાં વહી;
તે વહ્યા પછી પટંતરો રહ્યો નહીં, તે પછી સુસંગ મિત્ર ઓળખ્યો સહી ૬૬
- ઓળખ્યા પછી ફરી મળ્યો હસી ધસી, ભેદ ભાગતાં પ્રવૃત્તિ ભાંતિ ગઈ ખસી;
પૂર્વની વિવેક વાત ચીતમાં વસી, સાંભરી નિવૃત્તિ નાર ને થયો ખુશી. ૬૭
- મિત્ર મેળવો નિવૃત્તિ નાર આ સમે, શીવરાજ શાંતિ-માત ભેટવો તમે;
દેહમાંથિ લઈ જશો વિદેહમાં ક્યમે, તો તમારો પાડ ખૂબ માનશું અમે. ૬૮
- એ પ્રકારે જીવરાજની ફરી મતી, તે સમે સુસંગ તે થયો દયા-પતી;
શૂણિ બોધ જીવરાજને થઈ ગતી, બ્રહ્મ-ભાવથી જડી પ્રકાશ પદ્યતી. ૬૯
- મનસ્વસુર સુખદ્વિ સાસુ એકડાં કર્યાં, પૂર્વની નિવૃત્તિ રાણિ ચિત્તમાં ધર્યાં;
કોટિ વર્ષના વિયોગ રશણાં હર્યાં, અસલનું મળ્યું કુટુંબ દુઃખ વીસર્યાં. ૭૦
- નિવૃત્તિ નાર સંગ પ્રિતડી થઈ ધણી, જીવરાજ વશ કર્યો નિવૃત્તિયે ધણી;
પ્રથમ ભક્તિ દીકરી નિવૃત્તિયે જણી, જીવરાજ શેઠને ગઈ વધામણી. ૭૧
- તે સમે આનંદિ ચિત્ત શેઠનું થયું, કાંઈ ન-રાખિયું કને સહુ સમર્પિયું;
નવ પ્રકાર ભક્તિનું સ્વરૂપ સાધિયું, તે સ્વરૂપ જોઈ પ્રેમરૂપ વાધિયું. ૭૨
- પ્રેમનો ભરેલ શેઠ નાચતો ફરે, રોમહર્ષ થાય ગાય ગદગદ સ્વરે;
પાય ધધરા સતાર વાજતા ફરે, સપ્તસ્વર ભલાથી તાન ગાન ઊચરે. ૭૩
- ભક્તિ પાંચ વર્ષની થતાં પિતા ડરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિથી વૈરાગ્ય પુત્ર અવતરે;
હર્ષનો ભર્યો વધાઈ મસ્તકે ધરે, વણ-સુસંગ વાત ચીત કાંઈ ના ફરે. ૭૪
- જ્ઞાન પુત્ર તે પછી થયો નિવૃત્તિને, ગઈ વધામણી વિવેક શેઠની કને;
સમર્પણે કર્યું સહુ તદા વિવેકને, વિવિ નિબેધના વિવેકની થઈ બને. ૭૫
- જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય પુત્ર હાથમાં ધરે, સ્ત્રી નિવૃત્તિ ભક્તિ પુત્ર સાથ સંચરે;
યોગમાર્ગમાં સુસંગ આગુવા ફરે, જિંગ-દેહ ત્યાગિને વિદેહ પરવરે. ૭૬

- ત્યાં ગયા પછી સ્વધર્મમાં ધણે વળી, જીવરાજ શીવરાજમાં ગયો ભળી;
 પરમશાંતિ-માત આવી તે સમે વળી, શોક મોહ જન્મ મરણની પિડા ટળી. ૭૭
- જીવરામ-ભટ્ટ નામ ગામ ઘોળકું, ટોળક દ્વિજત બામણોલનું પશું;
 તે નરે વિવેક વાત જોઈને લખ્યું, આ અધ્યાત્મ દીપ જીવ શીવ પારખું. ૭૮
- આ વળી નવીન ગ્રંથથી વિચારજો, ઘણીક વાતનો પરંતરો ખુલી જોજો;
 લિંગ-દેહ જીવને વણિક પ્રમાણજો, શેઠને વણિક વિષે ન-મેદ આણજો. ૭૯
- ધામ જે વૈકુંઠ પૂર્વ દેશ જાણજો, શીવરાજ નામ વિષયું દેહ માનજો;
 જીવરાજ તેજ લિંગ-દેહ ભાખજો, શાંતિ-માત તેજ મુકિત દેહ જાણજો. ૮૦
- મન મળે કુષ્ટદિ-માત દામણીન થાય, મન મલિનમાં પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિ ત્રે ભરાય;
 તે પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિથી કુકર્મ કાંઈ કરાય, તે કુકર્મ બાંધે જીવ દેહમાં ભરાય. ૮૧
- ભ્રાંતિ તામસોયિ ભ્રમણતા અજ્ઞાણ થાય, રજગુણી પ્રવૃત્તિથી વિચારમાં પડાય;
 મન મળે સુષ્ટદિમાં ન-દામ ધીન થાય, નિર્મળી નિવૃત્તિ શુદ્ધ સાત્વિકી જાણાય. ૮૨
- પ્રથમ મુખ્ય મુખ્ય તીર્થ સેવના હજો, તીર્થ સેવતાં કથાતણી રુચી થજો;
 કથા રુચી થતાં સુસંગ મિત્ર ભેટજો, મિત્ર ભેટતાં પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિ છાંડજો. ૮૩
- પ્રવૃત્તિ ભ્રાંતિતજી નિવૃત્તિ ચિત્ત રાખજો, નિવૃત્તિ ચીત રાખિ ભકિતસ્વાદ આપજો;
 ભકિતને નવે પ્રકારમાં રમાડજો, તે રમાડતાં પ્રભૂથી પ્રેમ આણજો. ૮૪
- પ્રેમ આણતાં વૈરાગ્ય તુર્ત ભાવશે, તે સમે પ્રપંચ વાતતુરંજ લાગશે;
 જ્ઞાન આવતે વૈરાગ્યમાં ઠરી જશે, તે સમે વિવેક સત્પદાર્થનો થશે. ૮૫
- વિધિ નિષેધના બધા અનિત્ય જાણજો, તે સમે સમાધિ-યોગ માર્ગ જાલજો;
 યોગ માર્ગ જાલિ લિંગ દેહ ભાગજો, લિંગ દેહ ભાગિ જીવ શીવ થઈ જશે. ૮૬
- સંવત અઢાર પડવો પોષ માસનો, આ નવીન ગ્રંથ પૂર્ણ તે સમે બન્યો;
 હું કવી અજ્ઞાણ દોષ રસ દીર્ઘનો, જાણતો નથી સુધારજો કવીજનો. ૮૭

કાળીદાસ.

વસાવડ બ્રહ્મ કાઠિયાવાડનો વડનગરો નાગર.

સંવત ૧૮૧૭, સન ૧૭૬૧ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ધ્રુવાખ્યાન, પ્રહ્લાદખ્યાન, સીતાસ્વયંવર, વગેરે.

પ્રહ્લાદખ્યાનમાંથી.

છંદ તોટકની દેશી.

- પછિ બોલિયો બાળ ભુપાળ ભણી, કહું વાત તે ચલેરિ વિદ્યાતણી; ૧
 મેંતો થાપિયો શીશ શિરામ ધણો, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧
 મને અધ્યારુ વિદ્યા અતેક કહે, મારું તે ભણવામાં ન ચિત્ત રહે;
 મારું ચિત્ત ગોવિંદના ચરણ ચહે, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૨
 મારે શરણે રેવું રૂપિકેશતણે, તરવો ભવસાગર ભક્તિ-પણે;
 પરપંચ વિદ્યા મારે કાણ ભણે, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૩
 ભણે માંહિ હુંતો પંચ ભૂત ગણું, વાળું મિંકુ તે આગળ માયાતણું;
 મને તે ભણતાં ભય લાગે ધણું, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૪
 કહું આગણપડાયતું કર્મ કથી, જેને થાક્યા મુનીવર મોટા મથી;
 એનો અસુરને કુળ અધિકાર નથી, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૫
 જે ક્રોધ નજે વિઠાણે વિઠાઈ રહ્યા, મમ્મા મોળના મોદિક તેણે સહ્યા;
 તેના વેદ પુરાણમાં અર્થ કહ્યા, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૬
 હું તો સૈરાણિ સ્નેહ નરાણું કદા, પાછિવાળિ ડુંડાળિ ન-લોણું તદા;
 હાણે ઢોકળે ગ્રાહો રહ્યો છું સદા, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૭
 મેં તો એન મેન ભાયા અતેક ભણ્યા, બિજા ભાઈના ગૂણ ન-જાય કહ્યા;
 થાય શત્રુને મિત્ર જે માય-જણ્યા, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૮
 મેં તો એ મેં કૈ કૈ વાર લખ્યા, મેં તો આણું વગડને હવે આજખ્યા;
 એમ હરિ રહ્યા મારિ કરશે રક્ષા, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૯
 લલિતર વિખ કાટેલું જેહ લહું, લલિ સૂતાં સાપલાંથી દૂર રહું;
 શાને અંગ સરાશિર ભાર વહું, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૦
 આદિ ક્ષાંત વરણમાંહિ એજ વસે, વળગ્યો નયિ ને અજગો ન ખસે;
 તેનિ વાત ન ભણે તે હાથ ધસે, બિજો નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૧

- સંસારમાં સાર છે નામ હરી, નર દેહ વિના ન જપાય કરી;
તેણે વાત રુદેમાંહિ નિશ્ચે કરી, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૨
- મારે જીવન પ્રાણ ગોપાળ સહી, જગમાંહિ જિવું જગદીશ કહી;
નિશ્ચે તે-વિણ અન્ય ગમેજ નહીં, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૩
- હરિ નામ જપું દિન રાત મુખે, અહિ લોક કૃતારથ થાઈ સુખે;
અવતાર ટળે નહિ તેને કુખે, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૪
- પ્રભુ નામતણો રસ પાન કરે, અન્ય વાતમાં જીવ તેનો ન ઠરે;
તેણે ચિત માંહે હરિ ચરણે કરે, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૫
- મને બોલ્યું ગોવિંદ વિના ન-ગમે, માંહે ચિત મુંકુંદને ચરણે નમે;
મન સુંદર શ્યામને ચરણે ભમે, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૬
- પરિવ્રજ્યું પૂરણ પ્રીત કરી, સમરું પુરુષોત્તમ પ્રેમ ધરી;
પડવું ન પડે ભવમાંહિ કરી, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૭
- સચ્ચિદાનંદ દેવ સમસ્ત પતી, જેનિ શક વિરંચિ ન જાણે રતી;
તેના ચરણને શરણ છે મારી મતી, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૮
- ગુરુ તાત તમારે હું લાગું પગે, નતણું પ્રભુને અવસાન લગે;
મારે વારતા એજ પડીછે વગે, બિન્ને નહિ ભણું વૈકુંઠનાથ વિના. ૧૯

પુર્વછાયો.

- ન ભણું વૈકુંઠનાથ વિણ, અવર પુરુષનું નામ;
એ વિણ વિદ્યા સકળ તે, કાંઈ ન આવે કામ. ૧
- ભક્ત પ્રભુના કળિ વિષે, થયા માનવી દેહ;
દેવને ફૂલેભ થઈ વળી, વૈકુંઠ પૈંચ્યા તેહ. ૨
- ભજન કરતાં જનતણી, જગદીશ ઝાલે બાંહે;
અધિપદ આપે ઇંદ્રસમ, કોમળ મહલોમાંહે. ૩
- તે માટે પ્રહ્લાદના, આખ્યાનનો અભ્યાસ;
પ્રાકૃત વાણી જાણિ મન, કહ્યોજ કાળીદાસ. ૪
- પુરાણ સંખ્યા સંવતે, શૃંગાર ઊપર એક;
એત્ર શુદ્ધ એકાદશી, ગ્રંથ થયો સવિવેક. ૫
- સ્નેહે ગાય જે સાંભળે, પ્રહ્લાદનું આખ્યાન;
યાય જય જયકાર તેનો, સાર લહે ભગવાન. ૬
- એક કર જેડી કહે કવિત, કવિ તે કાળીદાસ;
પ્રહ્લાદની શુણ્ણતાં કથા, પૈંચે મનની આશ. ૭

અંખાજીક.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

- પ્રથમ સરસ્વતી માતને પાય લાગું, વળીને વળી હું રસિક વાણિ માગું;
ભવો ભવ ભવાની કરું સ્તૂતિ તારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૧
- આઈ તું અકળ વિશ્વની મૂળ માયા, હરોહર વિરંચી ત્રિગૂણાત્મ જાયા;
રચ્યો સર્વ સંસાર તે સૂખકારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૨
- તારી કીર્તિ કહેવા મને આશ પૂરી, આઈ દાસ થાપી દો વાણી મધૂરી;
વદનમાં વસો અલ્લ-કન્યા કુંવારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૩
- મારે માત તું તાત તું ભ્રાત ભગ્ની, સહોદર પરીવાર તું મૂળ વગ્ની;
તારે શર્ણુ છું હુંય ત્રીશૂળ-ધારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૪
- નથી જાણતો ધર્મ અટકર્મ સેવા, નથી જાણતો જપ તપે દાન દેવા;
તારા નામનો છે ભરંસોજ ભારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૫
- નથી જાણતો જ્ઞાનની વાત સાચી, રહ્યો તેથકી મોહ માયાને રાચી;
કરો જ્ઞાનવંતો કુષ્ટદી નિવારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૬
- નથી જાણતો મંત્ર કે વેદ વિદ્યા, સકળ શાસ્ત્રનું સાર તું સર્વ સિદ્ધા;
મને ભક્ત જાણી મેલો ભવતારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૭
- મહામંદ મતિહીન છું હું ભવાની, તમારો કરો વાત સર્વે થવાની;
કોને જો ભણું તું વિના માત મારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૮
- પડી પિંડ ને પેટની પીડ મોટી, તેણે જ્ઞાનની વાત કીધી છે ખોટી;
મારાં દુઃખ દારિદ્ર નાંખો વિદારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૯
- હું તો દીન દુર્બળ થઈ શર્ણુ આવ્યો, વળી ભગવતી ભક્ત તારો કહાવ્યો;
તેની લાજછે તને સારી નહારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૧૦
- કાળીદાસની વીનતી મન આણો, મને દાસના દાસનો દાસ જાણો;
ધરો દૃષ્ટિ મીઠી મને રાખ્ય ઠારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૧૧
- જાણે સાંભળે વીનતી ભાવ આણી, તેને દાસ થાપે અંખા દીન જાણી;
મહા પાપના તાપથી લે ઉગારી, કૃપારૂપ જગદંબ આનંદકારી. ૧૨

પ્રીતમદાસ.

સંઘેસરનો ભાટ.

સંવત ૧૮૩૮,

સન ૧૭૮૨ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ગીતા, છપા, પદ, ગુરુમહિમા, ગરબિયો વગેરે.

કુકો.

છપાયાછંદ.

કુકા કર સદગુરુનો સંગ, રુદે કમળમાં લાગે રંગ;
 અંતરમાં અજવાળું થાય, માયા મનથી દૂર પળાય;
 લિંગ વાસના હોયે ભંગ, કુકા કર સદગુરુનો સંગ. ૧
 ખખખા ખરેખરીછે વાત, તે શ્રીમુખે કહી સાક્ષાત;
 સ્નાની મૂની જોગી જતી, ગુરુ કૃપા વણુ સિદ્ધી નથી;
 જન્મ મરણની મટયે ધાત, ખખખા ખરેખરીછે વાત. ૨
 ગગ્ગા ગુરુની સેવા કરો, પર નિંદા પરધન પરહરો;
 પ્રપંચ તે પડવાનો કામ, સાચે રાચે સીતારામ;
 એ શીખામણુ ચિતમાં ધરો, ગગ્ગા ગુરુની સેવા કરો. ૩
 ઘઘઘા ઘણું કહે શું થાય, બવ તરવાનો એ ઊપાય;
 સમજીને સંસય ટાળવા, બાહ્યાભ્યંતર હરિ ભાળવા;
 જોતાં જીવ દશા તો જાય, ઘઘઘા ઘણું કહે શું થાય. ૪
 નના નિર્મળ તેની દશા, જેને હરી રુદયમાં વસ્યા;
 પોતાના અવગુણને હણે, પરના તો રુદયે નવ ગણે;
 કોના દોષ ન દેખે કશા, નના નિર્મળ તેની દશા. ૫
 ચચા ચિતમાં ચેતી લે, માથે મરણતણો છે ભે;
 કાયા ઊપર તાકે કાળ, મોહ પારધિયે માંડી જાળ;
 તેમાં હરિ રાખે તો રહે, ચચા ચિતમાં ચેતી લે. ૬
 છચ્છા છે માયા ગુણમયી, બળવંતી પણ દીશે નહીં;
 દાનવ માનવ ને દેવતા, આધિન થઇ સૌએ સેવતા;
 હરિજન આગે હારી રહી, છચ્છા છે માયા ગુણમયી. ૭
 જજજ વિરલા જણે ભેદ, માયા પ્રપંચ વિધી નિપેદ;

- તે માયાનું તજવું માન, માયાપતિ ભજવા ભગવાન;
અંતરમાં ઉપજે નિર્વેદ, જજન વિરલા જાણે ભેદ. ૮
- ઝઝા ઝાંખી જોને જોહ, વણ વાદળ જ્યાં વસે મેહ;
વિના સરોવર અંબુજ સાર, વિના ભમર ઊઠ ગુંજાર;
વિના અર્ક અજવાળું જોહ, ઝઝા ઝાંખી જોને તેહ. ૯
- નના નામ નાવજે સાર, જે બેસે તે ઉતરે પાર;
કાળ કર્મ નહિ લાગે લેશ, છે આનંદી હરિનો દેશ;
તે પદને પામે નિરધાર, નના નામ નાવજે સાર. ૧૦
- ટકા ટેક જનમનો ટળે, અંતરજામી ઘટમાં મળે;
નાના મોટા હરિના ઘાટ, કાંઈ સુદમને કાંઈ વૈરાટ;
હરિને ભજતાં હુંપદ ગળે, ટકા ટેક જનમનો ટળે. ૧૧
- ઠકા ઠેકાણું છે ઠીક, જ્યાં ન મળે બીજાનો બીક;
નિર્ભય નારાયણનો વાસ, પ્રેમ ધરીને રાખે પાસ;
સમજૂ માની લેને શીખ, ઠકા ઠેકાણું છે ઠીક. ૧૨
- ડડા ડાપણ મૂકી દે, સદગુરુને શરણે જો રહે;
વચનતણો રાખી વિશ્વાસ, કુકલ્પનાનો કરજે નાશ;
ઊપાધીથી અલગો રહે, ડડા ડાપણ મૂકી દે. ૧૩
- ઢઢા ઢોલ વગાડી કહ્યું, રુડા પુરુષને રુદયે રહ્યું;
સમજ્યા તેણે લીધો સાર, ગાફલ નરતો ખાસે માર;
જોતામાં જોખન તો ગયું, ઢઢા ઢોલ વગાડી કહ્યું. ૧૪
- રેણા રણ ચોરાશીતણું, તેનું વ્યાજ વધેછે ધણું;
દાણીગણમાં ડૂલી ગયો, દેવાળું કાઢીને રહ્યો;
જમકિંકર કરશે તાપણું, રેણા રણ ચોરાશીતણું. ૧૫
- તત્તા તાઈ આપ તપાશ, ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં તું જાશ;
જેપ કરીને જોળી કાઢ, હરિક્ષ હોયતો લાગે હાડ;
મૂરખના મનમાં નહિ ત્રાસ, તત્તા તાઈ આપ તપાશ. ૧૬
- થથા થિરતો રહેવું નથી, કોણ રંક કોણ પૃથ્વી પતી;
આજ કાલમાં જાવું સહી કોટિ ઉપાયે રહેવું નહીં;
ભાવ ધરી ભજ કમળા-પતી, થથા થિરતો રહેવું નથી. ૧૭
- દદા દેહ દેવળમાં દેવ, સેવક થઈને કરને સેવ;
પ્રેમ પુષ્પને ચંદન હાર, સાત દિપક ઘટમાં અજવાળ;
અંતરનો ટાળે અહમેવ, દદા દેહ દેહળમાં દેવ. ૧૮

ધક્કા ધરજે ધારણુ ધીર, વાચ કાઢ વશ રાખે વીર;
 શબ્દતણી ગ્રહજે સમથેર, શત્રુ-દળમાં પાડે ભેળ;
 સદગુરુ બક્ષતર પેર શરીર, ધક્કા ધારણુ ધરજે ધીર. ૧૯
 નન્ના નિશાન ગુરુનું છેવ, ધીર વીર પગ રોપી રેય;
 કાયર નરનું નહિ ત્યાં કામ, શુરવિરનો સાચો સંગ્રામ;
 જીત્યા નિર્ગુણ જગમાં જ્યે, નન્ના નિશાન ગુરુનું છેવ. ૨૦
 પપ્પા પૂરાની જે પ્રીત, મરુ ચળે પણ ન ચળે ચિત;
 ધ્રુવની પેરે અવિચળ રહે, સ્તુતિ નિંદા નેં સુખ કુખ સહે;
 નારાણ્યને નિરખે નીત, પપ્પા પૂરાની જે પ્રીત. ૨૧
 કક્કા કોગટ તે કોણુ કરે, સચેત થઈ હરી સમરણુ કરે;
 જન્મ મરણમાં આવે નહીં, જેનું મન વસિયું હરિમહીં;
 જઠરા વાસ ન-નિશ્ચે કરે, કક્કા કોગટ તે કોણુ કરે. ૨૨
 બબ્બા બોલે તેને જાણુ, મૂકી દેને મનની તાણુ;
 હું મારું રુદયેથી ટાળ, પરમારથમાં પિંડજ ગળ;
 દયા દીનતા મનમાં આણુ, બબ્બા બોલે તેને જાણુ. ૨૩
 ભભ્ભા ભજનથકી ભય ટળે, નિશ્ચય કાલ કરાળ ન ગળે;
 ભેખ ધરે જે સિદ્ધિ થાય, ભાંડ ભવૈયા વૈકુંઠ જાય;
 જેવો ભાવ તેવા હરિ ફળે, ભભ્ભા ભજનથકી ભય ટળે. ૨૪
 મમ્મા માયા મનની જાણુ, મારું તારું ખેંચા-તાણુ;
 સગળે સરખો આતમ રામ, સાંધા વાંધા મનનું કામ;
 માટે મન હરિ ચરણે આણુ, મમ્મા માયા મનની જાણુ. ૨૫
 જજ્જ જીવ-પણું જેહને, સંશય શોક સદા તેહને;
 આતમ બુદ્ધિ ન ઉપજે કદા, આશા તૃણા બહુ આપદા;
 દેહ દરશિ દેખે દેહને, જજ્જ જીવ-પણું જેહને. ૨૬
 રેરા રામ ભજનમાં રહે, બીજું બકતું મૂકી દે;
 વળતો શીદ વદેછે વાત, નીર વલોવે ના આવે સવાદ;
 હરિનું હારદ હેતે ગ્રહે, રેરા રામ ભજનમાં રહે. ૨૭
 લક્ષા લે તું આતમ-લાવ, ફરી ફરી નહિ આવે દાવ;
 જીતો બાજી હારિશ નહીં, સમગ્રુને શોખામણુ કહી;
 હવે ન ચૂકીશ આવો દાવ, લક્ષા લે તું આતમ લાવ. ૨૮
 વળા વેદ-વચન નિરધાર, જે પ્રીછે તે પામે પાર;
 ગંચ નીચનો અંતર નથી, સમજ્યા તે પામ્યા સદગતી;

સંશય સૌ તજવો અહંકાર, વળા વેદ-વચન નિરધાર.	૨૯
શશ્થા સાધન સર્વે થયું, જેનું ચિત્ત હરિ ચરણે રહ્યું;	
હરતાં કરતાં હરિનું ધ્યાન, તપ તીરથ તેને બહુ દાન;	
કોટિ વિધન બધા દુકૃત ગયું, શશ્થા સાધન સર્વે થયું.	૩૦
ખખખા ખાંડનાં બીબાં બરે, કોયલ કાગડો કુંજર કરે;	
મીન મગર બહુ જળચર જાત, જેવું બીજું તેવી બાત;	
મિસરી જોતાં તો મન ઠરે, ખખખા ખાંડનાં બીબાં બરે.	૩૧
સરસા સગળે સુંદર શ્યામ, હરી વિના નહિ ઠાલો ઠામ;	
અનેક રૂપે એનાં નામ, આદે અંતે એકજ રામ;	
જો સમજે તો પૂરણ કામ, સરસા સગળે સુંદર શ્યામ.	૩૨
હહા હરી બાળો બરપૂર, દોષ કર્મ તો રહેશે દૂર;	
રવિને રજની નહિ કો કાળ, તેમ આતમા પૂરણ બાળ;	
નિર્મળ નયણે નિરખો નૂર, હહા હરી બાળો બરપૂર.	૩૩
સૌ અક્ષર સંપૂરણ થયા, હરિ ગુરુ સંતે કીધી દયા;	
અક્ષર અક્ષર આતમ બોધ, જો સમજે તો ટળે વિરોધ;	
સંવત અઢાર બત્રીસો સાલ, ચૈત્ર સુદી સાતમ સોમવાર.	૩૪
સંઘેસર સાધૂનું ધામ, ઠાકોર કુંજબિહારી નામ;	
પ્રીતમ પ્રેમ અક્ષર કહ્યા, હરિ ગુરુ સંતે કીધી દયા.	૩૫

ગુરુમહિમા.

સાખ્યો.

પ્રથમ નમૂ ગુરુ દેવને, જોણે આપ્યું જ્ઞાન;	
જ્ઞાને ગોવિંદ ઓળખ્યા, ટળ્યું દેહાબીમાન.	૧
તત્ત્વ સાર ત્રીલોકમાં, ગુરુ ગોવિંદજ રૂપ;	
આદ્ય અંત્ય મધ્ય એહછે, હરિ ગુરુ સંત રૂપરૂપ.	૨

મોતીદામઝંદની ચાલ.

હરી ગુરુ સંત સદા પ્રદ સેવું, જેનું નિત્ય નામ નિરંતર લેવું;	
ગુરુ ગોવિંદ એક રૂપ જાણ, રખે બિન બાવ રહેમાં આણ.	૧
ગુરુ ગોવિંદચક્રી છે અધીક, જેની પરમારથ કારણ શીખ;	

- ગોવિંદના સરજ્યા પડ્યા જિવ જાળ, ગુરુ તેનિ મુક્તિ કરે તતકાળ. ૨
- એવા ગુરુ પૂરણ પ્રેમ દયાળ, પોતાનો જાણીને કરે પ્રતિપાળ;
- ગુરુતણું જ્ઞાન ગ્રહું શુકદેવ, સંસાર સમુદ્ર ત્યાં તતખેવ. ૩
- મળ્યા ગુરુ નારદને સુખ રાશિ, તો ટાળિ તતક્ષણમાંય ચોરાશિ;
- ગુરુ વિના કોઈ ન પામે પાર, જેના જશ ગાય ઉમા ત્રિપુરાર. ૪
- વિરંચી વ્યાસ વદે ગુરુ ઈષ્ટ, ન જાણે મહીમા પ્રાણિ પાપિષ્ટ;
- તેને ગુરુ દ્રોહિ કૃતઘ્નો કહિયે, જેણે ગુરુ જ્ઞાન ધર્મ નહિ હધ્યે. ૫
- ગુરુને આપ ખરાખર જાણે, તેને જમ-દૂત વૈતરણિમાં તાણે;
- ગુરુને ગાળ કાઢે તે કપૂત, તેનું મુખ સૂળે ભરે જમ-દૂત. ૬
- ગુરુનિ સેવામાં ચૂક પડાવે, તેને હરિ ચક્રનિ ધારે ચઢાવે;
- ગુરુની નિંદા સુણે નિરધાર, સિસું ગાળિ રેડે તે શ્રવણ મોઝાર. ૭
- ગુરુને ચરણે નમાવે ન શીશ, તેને શત્રુ રૂપે ગણે જગદીશ;
- ગુરુની સેજે જે પગ ધારે, તેને ત્રીલોકમાં કોણ ઉગારે. ૮
- ગુરુ મરજાદ ન રાખે કોય, તેતો નર રણમાં રાક્ષસ હોય;
- ગુરુ વિના ચાકટ જેવો સાપ, જેનું મુખ દીઠે ચઢે બહુ પાપ. ૯
- ગુરુ વિના નગરો ફરે જન જેહ, મુવા પછિ ઢોર અવતરે તેહ;
- એવું ગુરુ ગીતામાં કહે શિવરાય, જેને વેદ શાસ્ત્ર નિરંતર ગાય. ૧૦
- ગુરુ બ્રહ્મ કેવળ જ્ઞાન સ્વરૂપ, જેને રૂદે આતમ તત્ત્વ અનૂપ;
- છે તત્ત્વ-મસીમાં અખંડ આનંદ, ત્રિગૂણાતીત ટાળે ભવફંદ. ૧૧
- એવા ગુરુ પ્રેમે કરી જે પૂજે, તેના ઘટમાંહિ ત્રિભૂવન સૂજે;
- ગુરુનું પ્રેમે ચરણોદક પીધું, તેણે ત્રીલોકનું તીરથ કીધું. ૧૨
- પામે પરસાદ ગુરુનો પ્રીતે, જાણે તેણે જગ્ન કર્યા લક્ષ નીત્યે;
- ગુરુને પ્રેમ સંતોષ પમાડ્યા, જાણે તેણે ચૌદ લોક જમાડ્યા. ૧૩
- ગુરુને પ્રકમા કરી લાગે પાપ, તેને સહુ સાધન સેજે થાય;
- એવા ગુરુ જાણિને આવ્યો શરણ, નિવારો નાથ જનમ નેં મરણ. ૧૪
- ધરી ધરિ દેહ પામ્યો મહા દુઃખ, હવે હરિ આપો અવીચળ સૂખ;
- પિડાયો પાર વિના મહારાજ, હવે હરિ બાંહે ગ્રહાની લાજ. ૧૫
- જેણે અપરાધ અમારા ઈશિ, ત્યારે કોઈ કાળે હું કેમ તરીશ;
- જ્યારે નિજ માત બાળકને મારે, ત્યારે તેને બીજું તે કોણ ઉગારે. ૧૬
- અભય પદ બિરદ તમારું હોય, આવે શરણે તેને હણે ન કોય;
- તમો ગુણ ગાયે જે કર્મ ન નાસે, ત્યારે કોણ ચરણ તમારા ઉપાસે. ૧૭
- રવીને બીજે રહે અંધકાર, ત્યારે તેને શીદ ઇચ્છે સંસાર;

- અમૃતને પીધે જો રોગ ન જાય, ત્યારે શો અમૃતનો મહિમાય. ૧૮
- સુરતરુ સેવે ન ભાગે ભૂખ, ત્યારે તેને કોણ કહે સુરવૃક્ષ;
- તિરથને નહાયે ન જાયે પાપ, ત્યારે શો તીરથનો પરતાપ. ૧૯
- પારસને પરશે ન હોયે હેમ, ત્યારે તેને પારસ કહિયે કેમ;
- સિંહને શરણે જંપુક ખાય, ત્યારે સિંહ શરણે ગયે શું થાય. ૨૦
- રામનામ લોધે દમે અગતાન, ત્યારે કોણ કહેશે ભલા ભગવાન;
- કામ ક્રોધ લોભ લુટે જ્યારે ચોર, ત્યારે શું નાથ તમારું જોર. ૨૧
- ધણીમાં જ્યારે મળે નહિ ઢંગ, તેની ત્રિયા ફરે ઉઘાડે અંગ;
- પતીવ્રતા નાગિ પતીને લાજ, જીવો મનમાંહિ તમે મહારાજ. ૨૨
- પિડા પામે દાસ પ્રભૂને ખોટ, અમો પર કાળ ચલાવે ચોટ;
- પ્રભૂનું ભજન કરે તે પિડાય, તેનો તમને બદોષે જડુરાય. ૨૩
- આપો નિજ ભક્તિ સંગ ઊમરાવ, રુદે એકું ઊજડ ફેર વસાવ;
- એસારોને ખેરખ નામ તમારું, તેણે કરિ કારજ થાય અમારું. ૨૪
- ત્યારે ફરિ નગર ન લૂટે કોય, જ્યારે રખવાણું હરીનું હોય;
- આવી પ્રભુ કરો રુદેમાં વાસ, ત્યારે સહુ થાય અવિદ્યા નાશ. ૨૫
- વરતાવોને એક તમારો આણ, ઉઘાડોને રામ રતનની આણ;
- દિનપણું દૂર કરો જડુનાથ, હવે હરિ હેત કરી ઝાલો હાથ. ૨૬
- બોલાવી પાસ એસારો ખાપ, પમાડો શીદ હવે પરિતાપ;
- ભમાવો શીદ હવે ભગવાન, દયાકરિ દીજે અભયપદ દાન. ૨૭
- નાઠે નહિ છૂટો ત્રિભૂવન નાથ, ન મૂકું શ્યામ તમારો સાથ;
- વેરો મેઘ બિંદુ બરાબર હોય, તમારો સંગ ન મૂકું તોય. ૨૮
- માયાને વારો તમો રામરાય, નથી મુને જંપવા દેતિ જરાય;
- કરેછે સાંધા વાંધા બહુ જોર, એવું એનું કારમું કામ કઠોર. ૨૯
- હરિ શુરુ સંતમાં અંતર પાડે, જીવને લાલચ લોભ દેખાડે;
- એને કોઈ જીતે મહા શુર વીર, ડગે નહિ ધર્મ ધુરંધર ધીર. ૩૦
- સાગર સાત તે અંજલિ નીર, ગોપદ ભૂમો ગગન સમીર;
- શુન્યમાં પૂરણ દેખે સોય, મૃત્યુ તેને અમૃતનું ફળ હોય; ૩૧
- જાણો કાંઈ માગશે મારી પાસ, એવું રખે રાખતા શ્રીઅવિનાશ;
- રિદ્ધિ સિદ્ધિ મારે ન જોધયે મુકિત, નમાયું જોગ સિદ્ધીની જીકિત. ૩૨
- નમાયું એક છત્ર-સમ રાજ, ઈંદ્રતણા આસનનું શું કાજ;
- ધરધું નહિ અજપદને ફેલાય, ન માયું ગૌલોક વૈકુંઠ વાસ. ૩૩
- પદ્મરજ એક ચઢાવું શીશ, તમારી મેહર માયાને અધીશ;

ધર્યું નહિ અન્ય પદારથ કાંઈ, રાખો નિજ ચરણકમળની છાંઈ. ૩૪
 માગું પ્રેમ ભક્તિ સતસંગ સાર, માગું જથ ગાવા લિલા અવતાર;
 નડે નહિ કોઈ મને સંસાર, રહું નિજ નામતણે આધાર. ૩૫
 પ્રીતમ પતિત ઉધારણ નામ, તારયા કહ કોટિ પામ્યા નિજ ધામ;

સાખી.

સત્ય નામ પ્રભુ તમતણું, સત્ય સતપુરુષ વિચાર;
 કહે પ્રીતમ શુધ ભાવણું, દીજે નિત્ય દેદાર. ૧
 ગાય શિષ્યેને સાંભળે, ધરે નિરંતર ધ્યાન;
 કહે પ્રીતમ નર નારમાં, નહિ કો તેજ સમાન. ૨

છંદ ચોપાયા.

શામાટે તું સૂઝ રહ્યોછે, અચેત પામર પ્રાણી;
 માયા ઊપર મરણ ભમેછે, તેની ખજર ન જાણી. ૧
 મહા મોટા ભેદા ભેરાવર, કૂટી-નાંખ્યા કાળે;
 ક્ષણ માત્રમાં કૂદી જતા, સમુદ્રને એક કાળે. ૨
 જેને ચાલે ધરતી ધ્રુવે, આભ ઊડાણમાં ભરતા;
 જેનો કુંકે પર્વત ફાટે, તે નર દોડા મરતા. ૩
 મધુ કૈટભને મારી નાંખ્યા, દીતો સુત સંહાર્યા;
 અતિ બળિયા અહંકારી આગે, તેના ગર્વ ઉતાર્યા. ૪
 રાવણ કુંભકરણ કુર્ભધન, કાળજવન ને કુંસ;
 ખપી ગયા તે ખોખ્યા ન જડ્યા, જેવા અર્કના અંશ. ૫
 મધુસૂદન છે નામ હરીનું, કોઈનો મદ નવ રાખે;
 કાંકરડાની પેરે તેને, કડાક કાઢી નાંખે. ૬
 અરે ખાપડા જીવ અભાગી, થીદ ફરેછે કૂલ્યો;
 મિથ્યા સુખમાં મોહિ રહ્યો ને, બજન હરીનું ભૂલ્યો. ૭
 હરિ હીરો હારીને ખેડો, કૂડું કામજ કીધું;
 અમૃત-રસને ઢોળાદેધને, ઝેર હળાહળ પીધું. ૮
 સુરતરુ સીતાવર મૂકી, સંસાર શીમળો સેવ્યો;
 પથ્થર સાટે પારસ ખોયો, મૂઠ નહી તુજ જેવો. ૯
 સો ગાડાં શીખામણ દીજે, મૂરખ રતી ન રાખે;
 સાર વસ્તુ તો સમજે નહિ ને, અસાર ઉરમાં નાંખે. ૧૦

જાણે નહિ જે હાણ વૃદ્ધિને, તેને શું સમજાવે;
કહે પ્રીતમ ચેતોલે ચિત્તમાં, ફરિ અવસર નહિ આવે. ૧૧

હીરા મોતી નામ હરીનું, પથ્થર બીજ વાતો;
કહે પ્રીતમ મૃગજળ દેખીને, રખે તું પીવા ધાતો. ૧
ધાયા તેતો ધૂળ કમાયા, ડાહ્યા થઇ દંડાયા;
કહે પ્રીતમ માયાને મૂશળ, ખૂબ તરે ખંડાયા. ૨
ખંડાયા તે ખોળ્યા ન જડ્યા, આટો થઇને ઊડ્યા;
કહે પ્રીતમ સંસાર સિંધુમાં, બહુ વાર તે બૂડ્યા. ૩
બૂડ્યા તેને કોણ બચાવે, આપે અવળા ચાલે;
કહે પ્રીતમ પોતાને હાથે, ફાંસિ ગળામાં ધાલે. ૪
મહા-માયાના મોટા ફાંસા, તે તેડ્યા નવ તૂટે;
કહે પ્રીતમ હરિ દયા કરે તો, જગત જળથી છૂટે. ૫
કાળે કૂટ્યા જમડે લૂટ્યા, ચેરાશીમાં પડ્યા;
કહે પ્રીતમ અસાની એવા, આપે તે આથડ્યા. ૬
આથડતાને કોણ ઉગારે, કર્મતણો કૂટારો;
કહે પ્રીતમ સેવો સદ્યુગુને, એ તરવાનો આરો. ૭
જ્ઞાન વિનાનો ધેત્રો થેન, નહિ કરવાનું કીધું;
કહે પ્રીતમ અમૃત ઢોળીને, ઝેર હળાહળ પોધું. ૮
અમૃત તે ઉપદેશ ગુરનો, ઝેર અવિદ્યા જાણો;
કહે પ્રીતમ પરમારથ મૂકી, સ્વારથને શિદ તાણો. ૯

ચેતવણીછંદ.

ચેત મન ચેત મન, ચાલવાની ચાલછે,
કેડા મોરે સૌકો ચાલે, કોણ છુટા બાળછે;
દિવસમાં ત્રણવાર તાકે, શિર સીચાણો કાળછે,
તેને ત્રાસે સૌકો કંપે, ભલા ભલાને ફાળછે. ૧
કાયાનોછે કાચો પાથો, ધરતી વસમો ઢાળછે,
ધર-ધંધામાં સૌ ગુચવાયું, માયાની મધજાળછે;
આજ માયા મોઢી લાગે, અંતે તો જંજાળછે,
દાતરડાં ગળતાં તો સેજાં, વળતાં તો વિકરાળછે. ૨
બાપા કહિને સૌ બોલાવે, જમવા શાળ દાળછે,

સ્નેહ વધારે સુંદરીને, રહેવા મેડી માળછે;
 દુખ વેળાએ દૂર રહેશે, જ્યો તૂટે વાળછે,
 પ્રીતમના સ્વામીને સમરો, બીજું આળપંપાળછે. ૩

હીમો.

તોરણાનો આહ્વાણ.

સંવત ૧૮૬૪,

સન ૧૮૦૮ માં હતો.

તેની રચેલી કવિતા.

કર્મકથા, પદ, ગરબિયો, વગેરે.

કર્મકથામાંથી.

છંદ ચોપાઈ.

નીચું ઊંચું જોઈ ચાલતી, સૌકો આગળ થાતી છતી;
 ગર્ભ હત્યાઓ કીધી ઘણી, તે પાપે નારી વાંઝણી. ૧
 કહ્યું નમાને કુંથજ-તણું, જે ઉનમત્ત-પણું રાખે ઘણું;
 પણિક વિપ્ર ઘેર પુત્રો થઈ, ભરજોળનમાં રાંડી રહી. ૨
 કીધાં કર્મ અંગ નવ દમે, તે પાપે સંકટ ભોગવે;
 નબળા પુરુષતણે ઘેર નાર, સાસુ સાથ કરે વઢવાડ. ૩
 એક ઘડો જળ આણતિ મરે, પછિ દાસી થઈ પાણી ભરે;
 સાસુનાં સંતાપ્યાં મન, તે પાપે દાસી અર્જૂન. ૪
 કોઈક દેશમાં હાક્યમ ગયો, ત્યાં જઈને અહંકારી થયો;
 કિધી રિસને દીધી ગાળ, ગરીબ શીર ચડાવે આળ. ૫
 મુઆ પછી તે મોક્ષ ન ગયા, વળતા નર તે વૈતરા થયા;
 જોણે તપસા કીધી ઘણી, દેહ દમી વળિ પોતાતણી. ૬
 અડસઠ તિથે કીધાં સ્નાન, તે માટે સરજા રાજન;
 માત પિતા ટળવળતાં ગયાં, તે પાપે મહિપતિ વાંઝ્યા. ૭
 જોણે વડ મીંપળ બહુ હણ્યા, જન્મી પાપ કિધાં પણ ઘણાં;
 કાપી ડાળો તુલસીતણી, તે પાપે કાયા કોઢણી. ૮

અતિ શોભા અંગે આદરે, ચૂપા ચંદન લેપન કરે;
 ચાલથકી ભૂમી ધમધમે, અભાગિયાને આપે ગમે.
 શોહે છોગાં પડખે સહી, કોમળ વાણી મુખમાં નહીં;
 પરનારી શું પ્રીતજ કરે, તે વળતો વ્યંડળ અવતરે.
 ગુરુ કહે તે અવણે ધરે, કૂડ કપટને તે પરહરે;
 ત્રિકમતણું ત્યાં સ્નાન કરી, વળિ ગુરુજીની સેવા ધરી.
 ગુરુ-કારણ ત્યાં કળ્યાં ધન, આપે નિર્મળ કીધાં મન;
 ગુરુ-કારણ વળિ કળ્યાં શીશ, ગુરુને કરિ જાણ્યા જગદીશ.
 એમ ગુરુની કીધી સેવ, તે અશ્વિન અવતરિયા દેવ;
 પ્રાંડવ પ્રતિ જોડ્યા રણછોડ, કહે કવિજન હીનો કરજોડ.

રેવાશંકર.

જુનાગઢનો વડનગરોનાગર.

સંવત ૧૮૭૫, સન ૧૮૧૯ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

દશમનો સાર, ડાકોરલીલા, રામવાળા, કૃષ્ણવાળા,
 ચંદ્રાયણા, છુટક પદ, ગરબિયો, વગેરે.

દેવીની રતુતિ.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

ભજ્યું ભક્તિ ભાવે ભલી ભદ્રકાળી, કરે કોટિ કલ્યાણ કાળી કૃપાળી;
 હરે દુઃખ દારિદ્ર દેવી દયાળી, ભજ્યું ભક્તિ ભાવે ભલી ભદ્રકાળી. ૧
 જે આરાધશે અંખ આરાસુરીને, રુદે રાખશે નિત્ય રવાપુરીને;
 તેનાં દુઃખ દારિદ્ર જશે દુરિને, ભજ્યું ભક્તિ ભાવે ભલી ભદ્રકાળી. ૨
 દેવી દોષનો કોશ હું દાસ તારો, ક્ષણમાં ક્ષમા થાય તે દોષ મારો;
 મહા કષ્ટથી મા મને તો ઊગારો, ભજ્યું ભક્તિ ભાવે ભલી ભદ્રકાળી. ૩
 નથી માત ને તાત કે ભાત નારી, નથી સૂત સૂતા કોઈ સૂખકારી;
 થયા શત્રુ માથે કરો સાહ્ય મારી, ભજ્યું ભક્તિ ભાવે ભલી ભદ્રકાળી. ૪

સદાજો તમિ ઇશ્વરી સૂખદાતા, જાણો કુર્મજો તેતણી તોરો ધાતા;
 શરણાગતોનો સાચી તુંજ માતા, ભણું ભક્તિ ભાવે બલી બદ્રકાળી. ૫
 નિરાધારનાં માત જોજી આધારી, શત્રૂ સેવકોના સહુ દો સહારી;
 મહાબલ્લિમ જો આપપર ભડુંવારી, ભણું ભક્તિ ભાવે બલી બદ્રકાળી. ૬
 કળીમાં કરોને કૃપા મન આણી, આપો રિદ્ધિ સિદ્ધિ સદા દીન જાણી;
 રહું આશરે ગૂણ તારા વળાણી, ભણું ભક્તિ ભાવે બલી બદ્રકાળી. ૭
 નથી બુદ્ધિ કે સ્તાન વાણી વિવેક, મહા મતિમંદ મલિન અંગ છેક;
 માટે માત મારે તમેજોજ એક, ભણું ભક્તિ ભાવે બલી બદ્રકાળી. ૮
 કહે હાથ જોડીને ચકર-રવા, આપો નિત્ય દર્શન ને વળિ સેવા;
 કરો સાહ્ય જો આપ દેવાધિ દેવા, ભણું ભક્તિ ભાવે બલી બદ્રકાળી. ૯

બાળલીલા વિષે.

છંદ ચંદ્રાવળા.

મહા મંગળમાં મુખ્ય મનાયે, ગુણનિધિ ગણપતિ દેવ;
 સિધિ બુદ્ધિ દાયક સિધિ બુદ્ધિ નાયક, ઉત્તમ સર્વ અવેવ;
 ઉત્તમ સર્વ અવેવ તે એના, જથ પ્રસિદ્ધ જગતોમાં જોના;
 પગરણમાંહી પ્રથમ પુજાયે, મહા મંગળમાં મુખ્ય મનાયે. ૧
 શારદ હારદ કોડે કહું, હેતે જોડી હાથ;
 હરિગુણ ગાવા હરણ થયો ને, ગરવી આપો ગાય;
 ગરવી આપો ગાય તો ગાઈ, કિરતન કરી કૃતારથ થાઈ;
 શરણ તારે તે સાઈ રહું, શારદ હારદ કોડે કહું. ૨
 રમણ-દ્વીપ રણજોડ બિરાજે, સકળ સુરા સુગભૂપ;
 અમર અમર કરમાં લે ઊભા, કોટિક સમર સ્વરૂપ;
 કોટિક સમર સ્વરૂપ તે સોભે, લોચન લાવણ્ય જોધને લોભે;
 ત્રિવિધિ વિવિધિ શૃંગાર તન સાજે, રમણ-દ્વીપ રણજોડ બિરાજે. ૩
 શ્રીરણજોડને શરણે રહેતાં, અકૃત જાય અધોર;
 રૈવાચકર ભૂપ ભયંકર, જમ-કિંકરનું જોર;
 જમ-કિંકરનું જોર ન કાવે, ઊભય લોકમાં અભય અપાવે;
 કરે કૃતારથ કીર્તન કેતાં, શ્રીરણજોડને શરણે રેતાં. ૪
 જય રણજોડ જદૂકુળ નાયક, જગપતી જગદીશ;

—અજ ઇંદ્રાદિક અમર ઓળગે, ઈશ નમાવે શીશ;
 ઈશ નમાવે શીશ આનંદે, પ્રભુ-પદ પૂરણ પ્રીત શું વંદે;
 વરણવે વેદ ભેદ વર વાયક, જ્ય રણછોડ જદૂકુળ નાયક. ૫
 પરમ દયાળ કૃપાળ કમળાવર, ઠાકોર ડાકોર દેવ;
 બિદે રાખ્યું બોડાણાકેરં, સહજ માનિ લે સેવ;
 સહજ માનિ લે સેવ સંબંધે, પ્રગટ પધાર્યા પ્રેમ પ્રબંધે;
 શુણિ શરણે થયો રેવાશંકર, પરમદયાળ કૃપાળ કમળાવર. ૬
 દર્શન કીધે દુકૃત જાયે, દુર્મતિ થાયે દૂર;
 ડાકોર ઠાકોર દેવ શિરોમણિ, ભક્તિ આપે ભરપૂર;
 ભક્તિ આપે ભરપૂર પ્રાણીને, કરે કૃપા નિજ જન જાણીને;
 મહિમાંહિ મોટે મહિમાયે, દર્શન કીધે દુકૃત જાયે. ૭
 જુક્તિ ઝમક ઝડ જરા ન જાણું, નથિ અભ્યાસ અનુપ્રાસ;
 મૂઢ મતી અતિ ગૂઢ ગતીમાં, કવિ કોવિદનો દાસ;
 કવિ કોવિદનો દાસ કહેવાર્ણી, ચંદ્રાવળા કરવા ચિત્ત ચાર્ણી;
 જ્યમ ત્યમ જડતા અક્ષર આણું, જુક્તિ ઝમક ઝડ જરા ન જાણું. ૮
 આવણ માસ મહા સુખકારી, કૃષ્ણાષ્ટમિ અધ રાત;
 રોહિણિ શુદ્ધ યુધ જોગ શુભ સુંદર, કરણ બાળવ વિખ્યાત;
 કરણ બાળવ વિખ્યાત તે વારે, જ્યોતિષ-શાસ્ત્રતણે અનુસારે;
 મહર ઘેર સુત જન્મ દુખહારી, આવણ માસ મહા સુખકારી. ૯
 પુત્ર પ્રગટ થયો સાંભળિ કાને, ગુરુજી ગર્ગાચાર;
 નંદ નિલય આનંદથિ આવ્યા, આશિર્વાદ ઉચાર;
 આશિર્વાદ ઉચાર તે કીધો, આઘેથી અતિ આદર દીધો;
 સનમુખ જઈ લાવ્યા સનમાને, પુત્ર પ્રગટ થયો સાંભળિ કાને. ૧૦
 પ્રોહિતને પધરાવી પાટે, પ્રેમે જોડી પાણ;
 કિયો કુંવર થાશે કુળ દીપક, કહો ગુરુજી ગુણ જાણ;
 કહો ગુરુજી ગુણ જાણ તે જોઈ, સાંભળિ સુખ પામે સહુ કોઈ;
 લખિયા શા શુભ લેખ લલાટે, પ્રોહિતને પધરાવી પાટે. ૧૧
 ગ્રહ સગળા સેવા સુખ લેવા, આવ્યા શુભ આગાર;
 પૂર્ણાષ્ટમ પૂરણપુરુષોત્તમ, પણ સંસાર વિહાર;
 પણ સંસાર વિહારનિ રીતે, જન્મપત્રિ લખિ પ્રોહિત પ્રીતે;
 દાસ થઈ મંગળ ફળ દેવા, ગ્રહ સગળા સેવા સુખ લેવા. ૧૨

વૃષભલગ્ન મધ્ય વિધૂ વિરાજે, અરુણ ઇંદુ-સુત ચાર;
 શત્રુસ્થાને શુકર શનિકેતૂ, અમર-ગુરૂ અગિયાર;
 અમર-ગુરૂ અગિયાર આગારે, રાહૂ બળવંત બેઠો બારે;
 ભાગ્ય ભુવન ભુવિનંદન ભાજે, વૃષભલગ્ન મધ્ય વિધૂ વિરાજે. ૧૩
 ગ્રહ ગુણ જોઈ ગુરુજી બોલે, બાળક બહુ બળવાન;
 સુર સમૂહની સહાય કરશે, અસુર અધમ અભિમાન;
 અસુર અધમ અભિમાન ઊતરશે, પ્રૌઢ પરાક્રમ પૃથ્વિમાં કરશે;
 ત્રણ લોકમાં નહીં કોઈ તોલે, ગ્રહ ગુણ જોઈ ગુરુજી બોલે. ૧૪
 દીર્ઘાયૂ ઇંદિરા અખંડિત, અતુલ્ય પ્રતાપ અવનીશ;
 અજ ઇંદ્રાદિ અમર ઓળગશે, અહો-નિશ ધ્યાને ઇશ;
 અહો-નિશ ધ્યાને ઇશ તે ધરશે, વિપુળ વિશ્વમાં જશ વિસ્તરશે;
 પ્રણય પ્રણામ કરશે મહા પંડિત, દીર્ઘાયૂ ઇંદિરા અખંડિત. ૧૫
 કૈકતણાં કલ્યાણજ કરશે, હરશે ભૂમી-ભાર;
 આદિ પુરુષ અવિનાશી પોતે, ઉદર ધર્યો અવતાર;
 ઉદર ધર્યો અવતાર તે ધારી, વ્રજ-વાસીનો વાત વધારી;
 ગ્વાલ ગોધન લે વનમાં કરશે, કૈકતણાં કલ્યાણજ કરશે. ૧૬

(કવિ.) ચૈલ પદ્મવ ચોકે ચિત્રામણ, ચોદશ છાયાં ચીર;
 ઢોલ નિશાન નફેરી નોખત, વાજે સ્વર ગંભીર;
 વાજે સ્વર ગંભીર તે ગાજે, મંગળ કળશ માનની સાજે;
 તણે વેદ રસ ભીના બ્રાહ્મણ, ચૈલ પદ્મવ ચોકે ચિત્રામણ. ૧૭
 ધામ ધામથી ધાધ ધસમસતી, અંગ હિમંગ અપાર;
 કુમકુમ આડ લિલાડ લટકાળી, શોભતા સેજ શૃંગાર;
 શોભતા સેજ શૃંગાર શરીરે, અતિ અનૂપને રૂપ રુચીરે;
 હરણનેણિ હસતી મસમસતી, ધામ ધામથી ધાધ ધસમસતી. ૧૮
 મહરને ઘેર શેહેર સહુ મળિયું, રૂઝિયું ઝાક ઝમાળ;
 મંગળ ગીત પ્રીતથી ગાયે, ગાયો લઈ ગોવાળ;
 ગાયો લઈ ગોવાળ તે ગવે, વાયે વાજિત્ર સામઠાં સર્વે;
 ગાજિ રહ્યું બાધું ગોકળિયું, મહરને ઘેર શેહેર સહુ મળિયું. ૧૯
 ગોપી તનિયા ટોપી લઈને, ગોપ ગોરસ ને ધૃત;
 દૂધ દધી દધિજાત દિશેદિશ, નંદ-નિકેતે નૃત;
 નંદ-નિકેતે નૃત તે કરતા, ગયા ગોકુળ ગલિયે ગલિ કરતા;

એમ ઊભા આંગણમાં જઈને, ગોપી તનિયા ટોપી લઈને. ૨૦

નંદ નિલય આનંદથિ આવી, ઊભા અંબર મોઝાર;

જાત-કર્મ કરવા કુશ કર લઈ, ઝાંઝ ઝાલર ઝણકાર;

ઝાંઝ ઝાલર ઝણકાર તે થાયે, પૂરણ પ્રેમે પિતૃ પુજાયે;

ભર્યા ભંડાર દિધા લૂટાવી, નંદ નિલય આનંદથિ આવી. ૨૧

દિવ્યદંતિ ગુણવંતી ગાયે, દ્વિજને દીધાં દાન;

ભાત ભાતનાં ભૂષણ ભાવે, પેર પેરનાં પરિધાન;

પેર પેરનાં પરિધાન પેરાવે, માગતાં માંગણને મેહર આવે;

તોય નૃપતિ તૃપતી નવથાયે, દિવ્યદંતિ ગુણવંતી ગાયે. ૨૨

સાત શૈલ તિલના તે ટાણે, રત્ન મેળવી માંહે;

સ્વસ્તિવાચન કરિ વિપ્રને આપ્યા, અંગ ઉમંગ ઉત્સાહે;

અંગ ઉમંગ ઉત્સાહે તે ઉરથી, પુષ્પ વૃષ્ટિ થાયે સુરપુરથી;

વ્રજ વાસીનાં ભાગ્ય વખાણે, સાત શૈલ તિલના તે ટાણે. ૨૩

અશન વસન અણિ ઓપતાં અંગે, આપ્યાં એમ અનેક;

સુંદરિયો સહુને શણગારી, વદિને વિનય વિવેક;

વદિને વિનય વિવેક કરીને, જ્યોતિ કહે જીવતીને હરિને;

દ્યો આશિષ ઊછરંગ ઉમંગે, અશન વસન અણિ ઓપતાં અંગે. ૨૪

એક અખંધૂત વિભુત તન ધારી, અશૃત ઉજવળ અંગ;

અકળ અરૂપ સકળ સુર સેવે, અદ્રિસુતા અરધંગ;

અદ્રિસુતા અરધંગ તે આણી, ડમર ડાક પિનાક છે પાણી;

રેવા-શિવ-શંકર શુભકારી, એક અખંધૂત વિભુત તન ધારી. ૨૫

આંગણ આવી અલક જગાવી, કીધો શિંગી સોર;

નંદરાણી ધભરાણી ધરમાં, ગોષમાં વાયો હોર;

ગોષમાં વાયો હોર તે જઈને, માતા મનમાં વિરમય થઈને;

સુતને લીધો રદય લગાવી, આંગણ આવી અલક જગાવી. ૨૬

જ્યોદા જોગીરાજને નરખી, ભાવ ભરી ભરપૂર;

હ્યો ભિક્ષા રક્ષા કરો સુતને, દૃષ્ટિ લાગે રહો દૂર;

દૃષ્ટિ લાગે રહો દૂર દિગંબર, પેરો તો આપું પઠ-અંબર;

હર ઉત્તર હવે દેહે હરખી, જ્યોદા જોગીરાજને નરખી. ૨૭

(શિવજી.)

આદ્ય પુરૂષ નેં અલખ નિરંજન, જે અતંત અવિનાશ;

રોમ રોમ અક્ષાંડ ભમે તે, પડખામાં લેઈ પાસ;

પડખામાં લેઈ પાસ પલંગે, અભંક જાણીને ઊઝરંગે;
અંબુજ આંખે આંજતિ અંજન, આદ્ય પુરૂષને અલખ નિરંજન. ૨૮

(કવિ.)

શ્રવણ શુણી શુભ વેણ શંકરનાં, વાદ્યો ચિત્ત વિચાર;
કારમો ક્યમ લઈ જઈ કુંવરને, સર્વાંગે સુકુમાર;
સર્વાંગે સુકુમાર શરીરે, શિશુ સકુચાચે શીત સમીરે;
વચન જાપ ક્યમ જોગેશ્વરનાં, શ્રવણ શુણી શુભ વેણ શંકરનાં. ૨૯

(શિવજી.)

જશોમતિ બિજું કાંઈ ન જાયું, સાચું કહું શુણ વેણ;
અંતરમાં અભિનાયા એવો, નંદકુંવરને નેણ;
નંદકુંવરને નેણ નિહાળી, પુત્ર પદરાવ વચન પ્રતિપાળી;
રૂપ જોઈ રુદ્રામાં રાચું, જશોમતિ બીજું કાંઈ ન જાયું. ૩૦

(કવિ.)

જન કરી જશોદા મહતારી, બાળક લાવી બહાર;
દર્શન કરી દિગંબર રીઝ્યા, ઉમંગ્યા ઊર અપાર;
ઉમંગ્યા ઊર અપાર અવિનાશી, ક્યું કુતોહળ કૈલાશ-વાસી;
તાંડવનૃત્ય ક્યું ત્રિપુરારી, જન કરી જશોદા મહતારી. ૩૧
પરસ્પરે પ્રભુતાયે પરખ્યા, રીઝ્યા રદય મોઝાર;
અદ્ભુત અવિગતિની ગતિ દેખી, તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર;
તૃપ્ત થયા ત્રિપુરાર તે ટાણે, અન્યો અન્ય બન્યો મન જાણે;
હસિયા હરિ હર હૃદયે હરખ્યા, પરસ્પરે પ્રભુતાયે પરખ્યા. ૩૨

(શિવજી.)

પ્રજા પાળછે બાળરે બાઈ, કંસ કેશિનો કાળ;
લીલા કરવા લઘુવેશ થયા, દેવના દેવ દયાળ;
દેવના દેવ દયાળ દુખ હતાં, સર્વ સૃષ્ટિને મહા સુખ કર્તા;
કોઈ અવતારનિ કૃણી કમાઈ, પ્રજાપાળછે બાળરે બાઈ. ૩૩
ત્રણે લોકતાણો જે ત્રાતા, શ્રુતી શાસ્ત્રનું સાર;
પુત્ર થઈને પારણે પોઢ્યા, ઉદર ધરી અવતાર;
ઉદર ધરિ અવતાર તે આપે, જે જોગીને જડે ન જાપે;
લાડ લડાવી લાવ લે માતા, ત્રણે લોકતાણો જે ત્રાતા. ૩૪

(કવિ.)

શ્રીધર શશિધર રમા ઊમાવર, શિવ કેશવ સમ દેવ;

ગોધર ગંગાધર ને નગધર, પન્નગધરની સેવ;
 પન્નગધરની સેવ જે કરશે, પ્રૌઢ પાપ પરિતાપને હરશે;
 હેતે કરિને બળે હરી હર, શ્રીધર શશિધર રમા ઊમાવર. ૩૫
 શીશ નામિ આશીષ દહને, ઇશ પામ્યા આનંદ;
 ધન્ય વસુધા વ્રજવાસી વનિતા, ધન્ય જશોદા નંદ;
 ધન્ય જશોદા નંદ નરનારી, વિશ્વમાં ખ્યાત વિખ્યાત વધારી;
 પછે પધાર્યા પ્રસન્ન થઈને, શીશ નામિ આશીષ દહને. ૩૬

(નાગદમણ.)

વળી વિવેકે કરી વખાણું, પ્રભુએ પ્રાક્રમ કીધ;
 હાથથકી હળવે હરજીએ, દડો દોડવી દીધ;
 દડો દોડવી દીધ તે દડિયો, જઈ કાલંદ્રી દ્રહમાં પડિયો;
 ઇછા ઓળખિ સહુ અકળાણું, વળી વિવેકે કરી વખાણું. ૩૭
 પાછળથકી પધાર્યા પોતે, પાણિમાં કરી પ્રવેશ;
 નાગણના ગણ નયણે નરખી, કરતી ધણો કજેશ;
 કરતી ધણો કજેશ કળકળતી, ગદગદ કુંડે થઈ ગળગળતી;
 મોહ પામિ મુખ મુખમાં જોતે, પાછળથકી પધાર્યા પોતે. ૩૮
 કોમળ કમળ સુકુમ છે કાયા, સર્વાંગે સુકુમાર;
 ક્યમ આવ્યો કહે કેનો કુંવર, નામ દેને નિર્ધાર;
 નામ દેને નિર્ધાર તે મૂખે, મૃત્યુ માગિ લીધું રોં દુઃખે;
 માત તાતે ઉતારી માયા, કોમળ કમળ કુસુમ છે કાયા. ૩૯
 નાગણિ નીર ભરો કાં નેણે, નિશ્ચે કહુંછું નામ;
 કહાન કુંવર હું નંદજીકેરો, ગોકુળ મારું ગામ;
 ગોકુળ મારું ગામ તે ગમતું, દુષ્ટ દુર્મતી કોય નથિ દમતું;
 નિર્વિશ નીર કરવું કહું વેણે, નાગણિ નીર ભરો કાં નેણે. ૪૦
 વપ્ત વિત્તને વયે વિચારી, વદ ને વદને વાત;
 શુણશે સર્પ તો દર્પ ઉતરશે, કરશે કાળી ધાત;
 કરશે કાળી ધાત તે તારી, માટે માન શિખામણ મારી;
 પ્રથમ કહું પરિણામ પ્રચારી, વપ્ત વિત્તને વયે વિચારી. ૪૧
 કાળનો કાળ હું કહાન કહેવાઈ, નાગણિ નિશ્ચે જાણ;
 નાક ચિરી ને નાથ લે ધાણું, ઝાણું હાથ નિરવાણ;
 ઝાણું હાથ નિરવાણ ઝડપથી, અહિં આવ્યોછું એજ અડપથી;
 કમળ કુંસને કાજ લેઈ જાઈ, કાળનો કાળ હું કહાન કહેવાઈ. ૪૨

વિષમ વેણુ લાગ્યાં વિષધરને, કારમો કીધો ક્રોધ;

બળ ક્રિય બળમંધૂને બાઝ્યો, વાદ્યો ઘણો વિરોધ;

વાદ ઘણો વિરોધ તે વળગ્યો, અંગથિ અહીં ન થાયે અળગો;

સહજ ક્રિડા સરખું શ્રીવરને, વિષમ વેણુ લાગ્યાં વિષધરને. ૪૩

પ્રભુએ પ્રોઠ સ્વરૂપ ધરીને, એવું વધાયું આપ;

કુંધ કુટે પણ બંધ ન છૂટે, સંધથિ તૂટે સાપ;

સંધથિ તૂટે સાપ સંકળાણો, આરતથી અહિ-પતિ અકળાણો;

ભીમી નાગણિ નમણુ કરીને, પ્રભુએ પ્રોઠ સ્વરૂપ ધરીને. ૪૪

નાક ચિરીને નાથ લેઈ ધાલી, નાચે નંદકુમાર;

નંદને મન આનંદ થયો નરખી, હરખી જશોદા નાર;

હરખી જશોદા નાર તે મળતાં, ગોષમાં થયો સંતોષ સાંભળતાં;

ચોદશથી સહુ આબુ આલી, નાક ચિરીને નાથ લેઈ ધાલી. ૪૫

પરસ્પરે પરિચાણ કરીને, પુતના પાપણ નાર;

તેડી કહ્યું તતક્ષણ તું જ, શિશુનો કર સંહાર;

શિશુનો કર સંહાર સધાવી, ગોકુળ મહરતણે ઘેર આવી;

હળવે હળવે લઈ હરીને, પરસ્પરે પરિચાણ કરીને. ૪૬

ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી, કપટ કરીને કહાન;

પરપંચે પ્રભુને પોઢાડી, ઓઢાડી પરિધાન;

ઓઢાડી પરિધાન તે અંગે, અબળા બોલે હર બિહરંગે;

વળગતાં વનિતાને વહવરાવી, ધાઈ ધરીને ધાઈ ધવરાવી. ૪૭

પ્રાણ પિયો પયપાન કરતાં, પુતના પામી પીડ;

બાળકમાં આવડું બળ ક્યાંથી, રીસમાં પાડે રીડ;

રીસમાં પાડે રીડ તે રોતે, જનુની ગતિ દીધી જગ ભેતે;

વાર ન થઈ વૈકુંઠ વરતાં, પ્રાણ પિયો પય-પાન કરતાં. ૪૮

પ્રબળ પ્રલંબ ઘેનુંકને ઢાળ્યો, અધ બગ આદિ અસૂર;

વિકટ શકટ સૂતાં સંહાર્યો, ચરણે કીધો ચૂર;

ચરણે કીધો ચૂર વિચાર્યો, તતક્ષણ તરણાવૃતને તાર્યો;

દંભ દાવાનળ દુરથી ઢાળ્યો, પ્રબળ પ્રલંબ ઘેનુંકને ઢાળ્યો. ૪૯

એમ અનેક અસૂર ઊડાડ્યા, વ્રજની કીધી વાર;

જન આરત હરવા અવતરિયા, ભૂમિ ઉતારણ ભાર;

ભૂમિ ઉતારણ ભાર ભુતળમાં, થઈને ગ્વાળ ક્યાં ગોકુળમાં;

સુત જાણી રાણિયે રમાડ્યા, એમ અનેક અસૂર ઊડાડ્યા. ૫૦

(ગોપિયો.)

કસ ત્રોડેને વછ વછોડે, ફોડે માંખણ માટ;
 હામ હોળે નેં ધામ હોળે, ખંખોળેછે ખાટ;
 ખંખોળેછે ખાટ તે ખાંતે, આવી આળ કરે ઝોકાંતે;
 કરમરાટ કરતો કર જોડે, કસ ત્રોડેને વછ વછોડે. ૫૧

ધેર ઘણી લૈ ધરમાં પેસે, ગોતે ગોરસ ધૃત;
 સુખથી સહુના સુખમાં મેલે, કુખ દેછે દિન-પ્રત;
 કુખ દેછે દિન-પ્રત તે દહાડે, તાણીને તાળાં બિધાડે;
 બાળક થઇને બારણે બેસે, ધેર ઘણી લૈ ધરમાં પેસે. ૫૨

મારગમાં મટુકી બિધાડી, દહાડી માગે દાણ;
 વગડે પણ ગગડે જીવતિને, જનની જીવણપ્રાણ;
 જનની જીવણપ્રાણ તે જાણી, સૂતને દ્યો શિખામણ રાણી;
 કંસને કહું તો મુકશે કાઠી, મારિગમાં મટુકી બિધાડી. ૫૩

શણગટ પનઘટ માંહે સાહે, અણઘટ કરે અપાર;
 વારે વારે વારે તો નવ, હારે નંદકુમાર;
 હારે નંદકુમાર ન જાણે, છેડ કરે નેં છેડલો તાણે;
 વળગે નેં વળિ વાંસળિ વાહે, શણગટ પનઘટ માંહે સાહે. ૫૪

નાહિયે ત્યાં પણ નીર ઉછાળે, વળી કરે વણસાડ;
 ચિર ચોરીને ચતુરાકિરાં, ચડે જઈને ઝાડ;
 ચડે જઈને ઝાડ તે લાડે, અમે ઉદકમાં અંગ ઉધાડે;
 નિર્લજ્જ નિચો થઈ નિહાળે, નાહિયે ત્યાં પણ નીર ઉછાળે. ૫૫
 પ્રસન્ન થઈને વસન ન આપે, વૃક્ષે કરે વિલાસ;
 નિરમાં નગ્ન શરીર સહનાં, અબજા અતી ઉદાસ;
 અબજા અતી ઉદાસ ઉધાડે, દુરથી લેઈ દુકૂળ દેખાડે;
 સુંદરિને સેહેજે સંતાપે, પ્રસન્ન થઈને વસન ન આપે. ૫૬

(જશોદા.)

કોણ કહે કાનૂડો કૂડો, બેહેકું બોલ ન બાળ;
 શું સમજે સુત શિશૂ સકોમળ, અબજા આપો આળ;
 અબજા આપો આળ તે આવી, બાંહ્ય ઝાલિને દિયો બતાવી;
 રાણિયે બિતર દીધો રૂડો, કોણ કહે કાનૂડો કૂડો. ૫૭

(કવિ.)

અનેક ઉત્સવો બાળ ચરિત્રો, કીધાં અપરમપાર;

શ્રીકૃષ્ણ રાધાજીકેરો, વ્રજવધુ સહિત વિહાર;
 વ્રજવધુ સહિત વિહાર વ્રજમાંયે, અખંડ લિલા અવનીપર થાયે;
 ગાય શુણેથી થાય પવિત્રો, અનેક ઉત્સવો બાળચરિત્રો. ૫૮
 વ્રજમાં વ્રજવાશી વધુ સંગે, વ્રજ વનમાંય વિહાર;
 વૃંદાવનમાં રાસ રમ્યાં અતિ, નાગરિ નંદકુમાર;
 નાગરિ નંદકુમાર તે પ્રેમે, સદા સમરં હું રનેહે કેમે;
 રૈવાશંકર ભજે ઉમંગે, વ્રજમાં વ્રજવાશી વધુ સંગે. ૫૯
 રાશ રમણને મૃતકા પ્રાશન, અવર ચરિત્ર અનેક;
 કળિમાંહે કીધાં ઘણાં કૃષ્ણે, વરણવું શો વીવેક;
 વરણવું શો વીવેક વાણિયે, આગળ શાસ્ત્રે જાણવું પ્રાણિયે;
 પ્રગટ્યા પ્રભૂ નિવારણ ત્રાસન, રાશ રમણને મૃતકા પ્રાશન. ૬૦
 ગિરિ ધાર્યો વર્ષાને વાર્યો, સંહાર્યો શકટાસૂર;
 કુંસ માર્યો તરણાવૃત તાર્યો, ચૂરકિધો આણૂર;
 ચૂર કિધો આણૂર અપટિયે, કીધી કોટી કળા કપટિયે;
 નાગ નાથિને દોષ નિવાર્યો, ગિરિ ધાર્યો વર્ષાને વાર્યો. ૬૧

(રાધકાનું રસાણું.)

કૌરુભ કંઠે હરિયે ધરી, જોઈ પોતાની ઝાંય;
 સેહેજે સોક્યતણે સંદેહે, માન ધર્યું મનમાંય;
 માન ધર્યું મનમાંય મુઝાણી, ઊઠી રહી અતિ અકુળાણી;
 કહ્યું લહ્યું નહિ કાને કરી, કૌરુભ કંઠે હરિયે ધરી. ૬૨
 આળવાળ ઊર બાળ ઉપજિયું, માન-વેલિનું મૂળ;
 અંગ અંગ ઉરઝી અબળાને, આભણ દીવ્ય દુકૂળ;
 આભણ દીવ્ય દુકૂળ દેખાણી, પ્રતિપાળી પાઈ મદ પાણી;
 સર્વ શરીર સ્મયથી સંજિયું, આળવાળ ઊર બાળ ઉપજિયું. ૬૩
 રાધા-રાણિ રિસાણી જાણી, જોઈ નંદકુમાર;
 મનમાંહે મુંઝાઈ ઊઠ્યા, તેડાવવા તૈયાર;
 તેડાવવા તૈયાર તે થયા, દૂતી તેડિ સમાચાર કહ્યા;
 શ્રીમુખ જોલે મૃદુલતા વાણી, રાધા-રાણિ રિસાણી જાણી. ૬૪
 સખી સયાણી મોકલિ શ્યામે, શ્યામાને સમજાવ;
 જેમ તેમ કરિ જઈ જીવતીને, તતક્ષણ તેડી લાવ;
 તતક્ષણ તેડી લાવ તે ઠાણે, પુરજન દુર્લભ કોય ન જાણે;
 અલ્પ કલ્પના કીધી આ મેં, સખી સયાણી મોકલિ શ્યામે. ૬૫

મનની વાત મોહનની જાણી, ચાલી ચંચળ નાર;
ચડવડ ચડવડ ચરણે ચોપે, જ્યાં વૃષભાન-કુમાર;
જ્યાં વૃષભાન-કુમાર ત્યાં ગઈ, કર જોડીને ઊભી રહી;
મુખથી જોલી મધુરી વાણી, મનની વાત મોહનની જાણી. ૬૬

(સખી.)

પ્રમદા તું કાં પીઠ દબને, પોઢી રહી પલંગ;
કરગરિ ક્યારનિ કહુધું કામનિ, ઉઠ આજસ તજિ અંગ;
ઉઠ આજસ તજિ અંગ અસાની, તું મોહનના મનમાં માની;
પ્રીત રીતથી જીત જઈને, પ્રમદા તું કાં પીઠ દબને. ૬૭

હજી તજી હઠ થક સાહેલી, સજી સહજ શૃંગાર;
જીકિત જાણુ તો માણુ મોહનશું, તાણુમાં હાણુ અપાર;
તાણુમાં હાણુ અપાર તે પામે, ભુલ્યમાં અજાણુ ભામનિ ભામે;
મુખથી જોલ મરજદા મેલી, હજી તજી હઠ થક સાહેલી. ૬૮

હારી વારીને હરિ-નેણી, મુકતી નથી મરોડ;
લાડલિ લીધી વાત ન મેલો, કીધી કળા કરોડ;
કીધી કળા કરોડ હો કામા, સમા ન-ઉત્તર દીધા સામા;
એવિ ન દીઠી એકલ વેણી, હારી વારીને હરિ-નેણી. ૬૯

વનિતા વિનય વિવેક કરીને, વિનવી વારંમવાર;
અક્ષર એક ન લાગ્યો અંગે, આવડો શો અહંકાર;
અવડો શો અહંકાર ઊરમાંહે, વાતમાં રાત જઈ વહાણું વાહે;
હવે હેત નહિ રહે હરીને, વનિતા વિનય વિવેક કરીને. ૭૦

મેલ રીશ કહું શીશ નમાવી, નેહ નિપુણ શુણુ નાર;
વાલમ વિરહ વ્યથા હરવાને, કરવા વિવિધ વિહાર;
કરવા વિવિધ વિહાર તે વનમાં, મેહર આણુ મારી તું મનમાં;
સમય જોઈ દે સમય સમાવી, મેલ રીશ કહું શીશ નમાવી. ૭૧

હરિ કરિ હેત સંકેત સિધાવ્યા, એત અતુર ચિત્તમાંય;
ઓજાએ નહિ અવસર આગળથી, પાછળથી પસતાય;
પાછળથી પસતાય તે પોતે, પુનર જ વાલ જડે નહિ જોતે;
ભરમમાં ભાવ સરવ સંભળાવ્યા, હરિ કરિ હેત સંકેત સિધાવ્યા. ૭૨

સોજ સહસ્ર મુશિજાએ શ્યામા, બીજી વળિ બહુ બાળ;
હાથ મારે હરિણાક્ષી હમણાં, તેડાવું તતકાળ;
તેડાવું તતકાળ તે તરુણી, અતુર શિરોમણિ ચંપક વરણી;

સમજી રહેલ કળેશ તજ કામા, સોજ સહસ્ર સુશિજ છે શ્યામા. ૭૩
 સુંદરિ સાંભળ અવણુ દધને, કહું કહાનની વાત;
 તું સરખી તરુણી ઘણિ તેને, રંગ રમે દિનરાત;
 રંગ રમે દિનરાત એ સાથે, માટે વાંક તું લેમાં માથે;
 માન મેલિ વેલી મળ જાનને, સુંદરિ સાંભળ અવણુ દધને. ૭૪
 કુતિ કહે સૂતી શું થજ્યા, રૂતી રહિ કાં આમ;
 ક્રોધ ક્રોધમાં છકી ગઈ તું, ભરમાવી ગઈ ભામ;
 ભરમાવી ગઈ ભામ ક્રોધ ખીજી, તેણે તરુણિ તું મુજને ખીજી;
 એવી ક્યમ થઈ તું નિર્લજ્જન, કુતી કહે સૂતી શું થજ્યા. ૭૫
 ક્રોધ રોધથી બોધ ન લાગે, શોધયિ વધે વિરોધ;
 ભેદ જીવતિ ઝાઝો નવ કીજે, મેલ અહંપદ અધ;
 મેલ અહંપદ અધ જે લીધી, કૂર કઠિન કેણે કરિ દીધી;
 કહ્યા વિના ક્યમ સંદેહ ભાગે, ક્રોધ રોધથી બોધ નલાગે. ૭૬

(રાધા.)

કિતવ કહાનનિ કીર્તી કરતી, લાજતિ નથી લગાર;
 ભ્રમર પરે પરધરનો ભોગી, વનિતા કાં નવ વાર;
 વનિતા કાં નવ વાર વિચારી, આંહિ વદછ તું વધૂ વધારી;
 વચ્ચિ વાત મેં વેણમાં વરતી, કિતવ કહાનનિ કીર્તી કરતી. ૭૭

(સખી.)

વિલસે વસંત વનમાળી વનમાં, રહી રંગ મોઝાર;
 નંદ-લાલને નેહે નિરખી, થાશે હરખ અપાર;
 થાશે હરખ અપાર તે તુંને, અટલું મત નિશ્ચે છે હુંને;
 તરુણિ તૃપ્ત થે રહિશ તું તનમાં, વિલસે વસંત વનમાળી વનમાં. ૭૮
 રાધે રોષ રસિયા શું છોડી, વિલસ વસંત વનમાંહ;
 સધન કુંજ તરુણી-તનયા તટ, એલને અતિ ઉત્સાહ;
 એલને અતિ ઉત્સાહ ભરીને, રસભરિ રમી રિઝવ તું હરીને;
 હવે હઠીલો હક દે ત્રોડી, રાધે રોષ રસિયાશું છોડી. ૭૯
 ખટરિતુમાંહી વસંત રિતુ રૂડી, કલરવ કોકિલ કીર;
 વન વેલો અલખેલી સરવે, સુંદર શીત સમીર;
 સુંદર શીત સમીર તે વહે, ઉન્મદ મધુપ મંડળી રહે;
 કાનનમાંહે કુલી કેશુડી, ખટરીતુમાંહી વસંત રિતુ રૂડી. ૮૦
 અલખેલી ઊભી કાં અળગી, રસમય આ રિતુ-રાજ;

સજની સજ શૃંગાર શોહંતા, તજની લૌકિક લાજ;
તજની લૌકિક લાજ તે સર્વે, ગુણ ગુણવંત અનંત નહિ ગર્વે;
કર વિહાર વાલમ કર વળગી, અલખેલી ઊભી કાં અળગી. ૮૧

(કવિ.)

રોમ રોમ રસ થયો રાધાને, રદે રદ્યો નહિ રોષ;
સહિ વાયક સુખદાયક શ્રવણે, શુણતાં થયો સંતોષ;
સુણતાં થયો સંતોષ શરીરે, તરુણી ચાલિ તરણિજન-તીરે;
ખોલી બાળ તજ બાધાને, રોમ રોમ રસ થયો રાધાને. ૮૨

પત્ર લખ્યા સર્વત્ર સંભળાવો, સૌખ્યાં સમિર સુખણ;
પૃથ્વી પર પળમાં પહોંચાડે, જીવતી-જનને જાણ;
જીવતી-જનને જાણ જો કરવું, આસા આપી ત્યમ અનુસરવું;
રમય તજને શરણે સુજ આવો, પત્ર લખ્યા સર્વત્ર સંભળાવો. ૮૩

અલિ તું આગળ કાગળ આવી, વાંચે વિવિધ વિહંગ;
ચક્રવરતિ થયો ચોદશ ચતુરાં, અવનીમાંહી અનંગ;
અવનીમાંહી અનંગ અહંકારો, રમશે ગમશે જો નરનારી;
રહીશમાં હવે રદ્ય રીસાવી, અલિ તું આગળ કાગળ આવી. ૮૪

રસમાં રસ રાધાને વાધ્યો, અધિકો અંગ અનંગ;
સખિ વાયક શ્રવણે અધિકેરું, શુણી માન કર્યું ભંગ;
શુણી માન કર્યું ભંગ નિજ પિયથી, સુખ વસંત જાણ્યું ઘણું જિયથી;
ખેલ કરવા કજેશ તજ બાધો, રસમાં રસ રાધાને વાધ્યો. ૮૫

ચાલી ચતુર ચપળ ચાલેથી, ખાંતે કરવા ખેલ;
કરે ચામીકરની પિચકારી, શિર કેશરની હેલ;
શિર કેશરની હેલ ભરીને, જિતવા જાતી ઈશ અરીને;
અમળજ સળજ વહે બાલેથી, ચાલી ચતુર ચપળ ચાલેથી. ૮૬

રિતૂ રાજનું રાજ થયું રાધે, રતિપતિ પાસ પ્રધાન;
સંજોગી ભોગી સુખદાયક, માનવતીનું માન;
માનવતીનું માન મુકાવે, લોક લાજ ચરચા ચૂકાવે;
વિલસે હસે વિરોધ ન વાધે, રિતૂ રાજનું રાજ થયું રાધે. ૮૭

ચડ્યો મેન લેહ સેન સપરાણું, પોહોપ બાણ લે પાણ;
જાતિ જોગી તપસી સન્યાસી, ભેખમાં પડ્યું ભંગાણ;
ભેખમાં પડ્યું ભંગાણ તે ભાગ્યા, નગન પગે નીસરિયા નાગા;
ગિરિ ગહવર આપ્યું ઠેકાણું, ચડ્યો મેન લે સેન સપરાણું. ૮૮

સંજોગી ભોગીને આપે, મહા સુખ થઈ સહાય;
 હાસ વિલાસ વિવિધ વિધકેરા, રાત દિવસ રિતુરાય;
 રાત દીવસ રિતુરાય રસ રીતે, પ્રસંન પુરુષ પ્રમદાની પ્રીતે;
 સ્તંભ દંભને બહુ સંતાપે, સંજોગી ભોગીને આપે. ૮૨
 મંત્ર મૂકિયો મહા મુનિમારે, આપ્યો એ ઉપદેશ;
 વિષય વિલાસ વિદ્યા વિધિકેરો, અબજાને આવેશ;
 અબજાને આવેશ તે આવે, અંગો અંગ ઉછરે ઉપજાવે;
 આસન કરિને ઉર આગારે, મંત્ર મૂકિયો મહા મુનિમારે. ૮૦
 નૂતન પદ્મવ નયણે નિરખી, હરખી હૃદયા માંય;
 વ્રજ-વનિતા વન વાટે વેગે, જમુના ધાટે જાય;
 જમુના ધાટે જાય ઉમંગે, રમવાને સુંદર વર સંગે;
 સુંદરિ સર્વે સરખા સરખી, નૂતન પદ્મવ નયણે નરખી. ૮૧
 મતું કરીને માનનિ મનમાં, આભરણ સજિયાં અંગ;
 શાડી સોવે ભરી સુગંધિત, કુંચુકિ કેસર રંગ;
 કુંચુકિ કેસર રંગ તે રૂડી, જળકે જાલ ને અળકે ચૂડી;
 ઉદિયો અનંગ તતક્ષણ તતમાં, મતું કરીને માનનિ મનમાં. ૮૨
 પ્રકુલિત લલિત લતા રહિ લેહેકી, માંહિ ગેહેકી રહ્યા મોર;
 મધુકર નિકર ચક્રાર આતક પિક, શુક સારસના સોર;
 શુક સારસના સોર સુહાવે, ઉરમાંહી ઊત્સાહ ઉપજાવે;
 બાળદેખિ બહુ બોલતિ બેહેકી, પ્રકુલિત લલિત લતા રહી લેહેકી. ૮૩
 કુંદી કોમળ કમળ ને કરણી, કેતકિને કણવીર;
 સુમન સુગંધિત સહજ સુશીતળ, સુંદર વહે સમીર;
 સુંદર વહે સમિર સુખકારી, વય વનિતાનો વિરહ વિચારી;
 ચોપે ચાલતિ અંપક વરણી, કુંદી કોમળ કમળ ને કરણી. ૮૪
 લાડલિ લેહેકંતી લધુ વેષે, રાધિકાજી રસ રાસ;
 હરિનું મન હરિ ને હરિનેણી, હજવે કરતી હાસ;
 હજવે કરતી હાસ તે હેતે, ભામિનિ ભેળી થઈ સંકેતે;
 વાક-વિદગ્ધ ને છાક અશેષે, લાડલિ લેહેકંતી લધુ વેષે. ૮૫
 આજ ગોપિ સહુ લાજ લોપિને, રોપીને રિતુ-રાજ;
 છળ બળ કુળથી સકળ અકળ રહિ, કરવુંછે એક કાજ;
 કરવુંછે એક કાજ તે કરિયે, ભોળવિને ભૂધરને ભરિયે;
 કેળિમાં શું કરે કહાન કોપીને, આજ ગોપી સહુ લાજ લોપીને. ૮૬

ચંદ્રભગા ચંદ્રાવળિ ચંચળ, ચક્ષુર્થે, કરતી ચેત;
પળમાંહી પ્રભુ પાસે પહોંતી, વાંસે વનિતા વહેન;
વાંસે વનિતા વહેન તે વહેતું, લોક લજ્યાને ક્રોધ નથિ લેતું;
શ્યામે વરત્યો સાનમાં સંચળ, ચંદ્રભગા ચંદ્રાવળિ ચંચળ. ૯૭

નિષ્કુળાનંદ.

કાઠિયાવાડ ગઢડાનો સાધુ.

સંવત ૧૮૭૭, સન ૧૮૨૧ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ભક્તચિંતામણી, જમદંડ, વચનવિધિ, કલ્યાણનિર્ણય, શિક્ષાપત્રી,
અરજીવિનય, હરિસ્મૃતિ, સ્નેહગીતા, હરિવિચરણ, રૂદ્રપ્રકાશ,
ચિન્હચિંતામણી, મનગંજન, ચોસકપદી, સારસિદ્ધિ, હરિબળગીતા,
પુરુષોત્તમપ્રકાશ, ચાતુરિયું, ગુણગ્રાહક, ધિરજાપ્યાન, ભક્તિનિધિ,
ભક્તચિંતામણીમાંહેનું એકસોને છઠું પ્રકરણ.

નિષ્કામ વિષે.

ચોપાઈ ત્રણ તાળની.

હવે સાંભળો સંતનિ રીત, કહું અતિશય પરમ પુનીત;
જેને મળિયાછે પ્રગટ પ્રમાણ, પુરુષોત્તમ પરમ સુખણ. ૧
મૂળ સાગર સુંદર શ્યામ, જેને સૂખે સુખી સહ ધામ;
પુરુષોત્તમ તે જેના પતી, તેને ન રહે રંકપણું રતી. ૨
ચૌદ લોકમાં ન લોભે ચિત્ત, કીટ બ્રહ્માને દેખે અનિત્ય;
અંતરમાંહિ અત્યંત વૈરાગ્ય, તન મન સુખ કીધાં ત્યાગ. ૩
પંચ વિષેથી બિતારી પ્રીત, અસત્ય સુખમાં ન આપે ચિત્ત;
કામ ક્રોધ નહીં લોભ મોહ, એવા સંતતણો જે સમૂહ. ૪
તેહ કહે પરસ્પર મળી, જોજો જીવ ભ્રમાણાછે વળી;
મહા દુઃખ તણી જે ખાણી, તેમાં જેને પડ્યા સુખ જાણી. ૫
એક આશ્ચર્ય વાતછે એહ, દુખમાં સુખ મનાણું જેહ;

- મહા નારિછે નરકનો કૂપ, કેમ સમજાયછે સુખ-રૂપ. ૬
- જે જે જન જે નરકમાં પડે, તેનો સર્વે નારીસંગ-વડે;
- જમ-પુરિયે જાયછે જીવ, તેનો નારિથકી તતજેવ. ૭
- જન્મ મરણ સહે દુઃખ અંગે, તેનો નારિતણેજ પ્રસંગે;
- લખ ચોરાશી તન લેછે, જેને નારિમાં પ્રીત રહેછે. ૮
- શુણો વાત કહું એક વળી, બહુ દુઃખ પામ્યા એને મળી;
- મોટા મોટા થયા માન-ભંગ, તેનો નારિતણે પરસંગ. ૯
- દેવ દાનવ માનવ માત્ર, નારિ સ્નેહે કરે જમ-જાત્ર;
- પારકીને પોતાનિ જે નાર, કાપેછે તન જેમ તરવાર. ૧૦
- વિષ વહિ વ્યાજમાં એ ગૂણ, તેને પોતાનું પારકું કૂણ;
- મહા ડાકણિ શાકણિ સરખો, સર્વે સુરનર લીધા ભરખી. ૧૧
- જેવિ વ્રહ્મવંતિ હોય વાધણી, ખાય ખીજવિ જેમ નાગણી;
- એહ સાથેજ જેને સનેહ, તે તો હાર્યાંજે મનુષ્યા દેહ. ૧૨
- જોઈ ઝેર કનકને કટારે, જે જે પીવા અડ્યા નર હોરે;
- સારિ જોઈ સજી તરવાર, પેટ નાંખવા કરે વિચાર. ૧૩
- તેમ રૂપવતી નારિ જોઈ, નર મરેછે મૂરખ મોહી;
- જેમ મૃગલાંને ઘંટર વાજ, જેમ પતંગને પાવક ઝાજ. ૧૪
- જેમ કરીને કાગળ-કરિણી, તેમ નરને એ પ્રાણ હરિણી;
- જેમ અમળ સમળ તોય, જોજે લાછ અલછ નરિ દોય. ૧૫
- એહ સાથે થઈ જેને પ્રીત, તેને સૂખ નહીં કોઈ રીત;
- છે તો નિર્લજ કાઢેછે લાજ, એતો પુરુષને જોલાવા કાજ. ૧૬
- કાવે અખળા ને બળછે બહુ, જેણે વશ્ય કર્યા નર સહુ;
- ઝાઝિ લાજમાં જોલેછે ઝીણું, તેનો પુરુષનું કરવા હીણું. ૧૭
- ધીરે ધીરે જે પગલાં ભરેછે, તેણે નરના પ્રાણ હરેછે;
- હાવ ભાવે દેખાડેછે અંગ, તેનો નરતન કરવા ભંગ. ૧૮
- જેમ મૂષી ટુંકી ટુંકિ ખાય, તેની પીડા તેને નજણાય;
- તેમ નારિ મિહું મિહું જોલી, ખાય નરનાં કલેજાં ફોલી. ૧૯
- એવો દગો જે દેખતા નથી, કહો સંતો તેને સુખ ક્યાંથી;
- જેમ શિંદરની પૂતળી, કરિ વેગળા રાખવા વળી. ૨૦
- તેને પાસે જોરે કોઈ જાય, ભાગે પોત મોત તેનું થાય;
- માટે દૂર રહે દુઃખ નથી, જોઈયે તજવી તનમનથી. ૨૧
- તેનો કરવા ઇચ્છે જે સંગ, તેનો મહા દુઃખ પામશે અંગ;

- એને નખ શિખા નંદવા જેવી, કહિ કહી કવી કહે કેવી. ૨૨
- જેના ઘટમાં કામ સિંહ ગર્જે, બીહે નહીં તે કરતાં વિપર્જે;
- અડચા નારિ નયણની ચોટ, તેને મારિ કર્યા લોટપોટ. ૨૩
- એવિ ખોટ ખાયછે અભાગી, તોય તેહને નશકે ત્યાગી;
- આવિ જેથકી અજપર આળ, એઠિ ગિરજા પતીને ગાળ. ૨૪
- એથિ થયો ઇંદ્ર અંગે ભંગ, ગયું તપ સાબરીનું એ સંગ;
- લીધો એકલશૃંગી લટપટ, ઝાલેછે નારિ નરને ઝટ. ૨૫
- તેમાં લોભિ રહ્યા જેહ જન, તે તો શું સમજ્યા હશે મન;
- નારિ ઉપર અંગ ઉજવળે, માંહિ ભરીછે મુત્રને મળે. ૨૬
- મજ્જા મેદને માંસનો પિંડો, થુંક લાળ કફ પિયા શેડો;
- રગ રગમાં ભર્યુંછે રુધીર, અસ્થિર ત્વચાએ મઢિયું શરીર. ૨૭
- પરુ પાચ ઉદરમાં ઓકાર, મુખમાંહિ હાડકાંનિ હાર;
- નખ કેશને શ્લેષ્મ સોય, એમાં કામનિ વસ્તુછે કોય. ૨૮
- જે જે વસ્તુનાં લીધાંછે નામ, તેનું ભરિ લેયે એક કામ;
- તેને કરે ખાવા કોય ખાંત, તે કેમ કહેવાય મનુષ્ય જાત. ૨૯
- એમ જાણિ કાં નકરે અભાવ, બુદ્ધી કેમ કરેછે ભાવ;
- તજે નહિ કાં અષ્ટ પ્રકારે, સુખ શા સારુ એને સંભારે. ૩૦
- અવણુ મનન કરે ગુહ્ય-વાત, ઓસે દર્શે પર્શે નારિ ગાત;
- મળી એકાંતે નારિયું વસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૧
- નાાર કરે જ્યાં ક્રીયા તનની, તે સ્થળ જાવા ઇછે વૃત્તિ મનની;
- વળિ નર તે નારિ સંગ વસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૨
- નારિ નાતિ હોય જ્યાં નીરે, પેહરિ અહપ વસ્ત્ર શરીરે;
- તેને જોવા ઇછે ખોટે મશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૩
- એકા હોય જનો જ્યાં મળી, આવે વારતાં નારિ ત્યાં વળી;
- પછે ઊઠિ ત્યાંથી ન નિકસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૪
- પેરિ અંગે આભૂષણ નારી, સજ્જિ સુંદર વસ્ત્રે તે સારી;
- એનાં વસન ભુષણને પરસે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૫
- નારી ઉપરવાસે નિકળી, દીયે દેહનિ દુર્ગંધ વળી;
- તે ગંધે ન અંતર અકળાશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૬
- વાટે ઘાટે એ હોય એકલી, તેને સંગે ચાલે લાજ મેલી;
- પાપે કરિ જે નારી પેખશે, સંતો એવા પાપી કોણ હશે. ૩૭
- અતિ હોય જહાં અવકાશ, તોય નીસરે નારિને પાસ;

- પંચ હાથથિ હૂકડા ધસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૨૯
- કરે એજા કાંધક જે નારી, બુલ દેખે ન મેલે વિસારી;
- વળી ભિતર અંતરે વસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૩૯
- નારિ વેષે જે વ્યંડળ વરતે, નારિ વેષે જે નરતક નરતે;
- જાય જોવા સાર એહ દશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૪૦
- ધાતુ મૃમિકા કાષ્ટ પાપાણુ, લખિ ચિત્રનિ ચીતારે જાણુ;
- તેને પગેકરીને પરસે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૪૧
- એહ આદિ જે નારિ પ્રસંગ, કોય રીતનો રાખશે અંગ;
- તેતો વારંવાર મરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૪૨
- જેમ કુપ તરણે ઢાંકેલ, વળિ કહિયે એ વિખની વેલ;
- તેને આછાયે જાણિ દિતરશે, સંતો એવા પાપી કોણુ હશે. ૪૩
- નથિ નથિ નારી હેતુ નરની, એતો ભરિછે પરપંચ ભરની;
- સ્ત્રીનાં ચરિત્ર હોય અપાર, માંહિ દગો ન દેખાડે બાહાર. ૪૪
- એજ દારડો દેખિને ડરે, એજ સર્પ ઉપર પગ ધરે;
- એજ ઊંદરથી ડરિ ચાલે, એજ કેસરિના કાન ઝાલે. ૪૫
- એજ ડરે દેખીને અંધારું, એજ ફરે કાળી રાતે બારું;
- એજ પાણીમાં પગ દિતિ ડરે, એજ સમુદ્ર સેજે ઊતરે. ૪૬
- કરે ચરિત્ર બોલતાં જોતાં, ઘણું આવડે હસતાં રોતાં;
- રોઝિ નારી નર સંગે બજે, ખીજિ છેદે શીશ તેનું છજે. ૪૭
- સેજ સ્વભાવે હોયે અવળી, શીખ વાત ન લીયે સવળી;
- શુભ ગુણ ગ્રહવાની ચારણી, કલ્પના માત્રની કારણી. ૪૮
- મને મેલિ ને અંગે અશુદ્ધ, તેનો સંગ રાખે કેમ બુદ્ધ;
- મજે નાગણિ વાઘણિ વળી, કૂપ-પતન જે પડે વીજળી. ૪૯
- વિષ વેરિ આગ્ય બલા-ખારી, એતો મળજો ન મળજો નારી;
- નથિ નથિ ખિજો નરક કૂપ, નરક નરને નારીનું રૂપ. ૫૦
- મેલિ પુરુષોત્તમની મુરતી, કરેછે નારિ જોવા સુરતી;
- તેને ચીતવે વારંવાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર. ૫૧
- મેલિ સુંદર શ્યામ સ્વરૂપ, જામ જૂવેછે નારિનું રૂપ;
- તેમાં થાય નર તદાકાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર. ૫૨
- મેલિ મહા-પ્રભુજીનું મૂખ, દેખે નારિને નર વિમૂખ;
- તેના સ્પર્શનો રાખેછે ખ્યાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર. ૫૩
- મેલિ મોહન મુખની વાત, નારિ શબ્દ શુણે રજિયાત;

નાથે અવગુણ એનો લગાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૪
ઝલિ મૂખે હરો ગુણગાન, કહે નારિ અરિત્ર નિદાન;	
તેણે કૂલે અંગમાં અપાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૫
ઝલિ કેશવ કમળ નેણ, સંભારેછે નારી દુઃખદેણ;	
નથિ સમજતો સાર અસાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૬
નથિ લોભતો લાલને લટકે, મન માન્યુ માનનિને મટકે;	
ખાધિ ખોટને થયો ખુવાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૭
કૃષ્ણ-કથામાં ન દિયે કાન, શુણે નારિતણા ગુણગાન;	
તેમાં વૃત્તિ રાખે એકતાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૮
ઝલિ હરિ હરિજનનો સંગ, રાખે નારી-સંગીનો પ્રસંગ;	
તેનિ લાજ ન આવે લગાર, એવા મૂરખને ધિક્કાર.	૫૯
એમ સમજ્યા જે સાર અસાર, તેતો ઊતરિયા બવપાર;	
તેને કેમ પિડે વણિ કામ, જેણે એ દિશ કરી હરામ.	૬૦
એમ થયા નર નિષ્કામી, જેના અંતરથિ વેદના વામી;	
ઉપર તજતાં અંત ન આવે, જ્યાં લગી ભિંતરમાં બાવે.	૬૧
અંતરમાંથી ઉલટી થાય, ત્યારે તે પાછું નવ ખવાય;	
એ સુખ આકિ નાખ્યું સંતે આપે, સ્વામિ સહજનંદ પ્રતાપે.	૬૨

પુવછાયા.

એમ સંતજન સર્વ તે, નર રહિયા નિષ્કામ;	
જેને મળિયા પ્રગટ પ્રભુ, સહજનંદ સુખધામ.	૬૩
જેવો અભાવ નારિનો, તેવો ધનનો ત્યાગ;	
દેખે નહિ સુખ દામમાં, અંતરમાં વૈરાગ.	૬૪

રણછોડજી દીવાન.

જીનાગઢનો વડનગરો નાગર.

સંવત ૧૮૭૮, સન ૧૮૨૨ માં હતો.

ચંડિકાના છંદ ભુજંગી.

નમો ચંડિકાયૈ ગણેશાંબિકાયૈ, નમો ચંચલાયૈ નમો શારદાયૈ;
કહ્યો મારકુંડે મહીમા વખાણી, જગન્માતને વર્ણવી બાવ આણી. ૧

દોહરા.

- મહિષાસુર દાનવપતિ, સુર માનવ કુળદાયક;
મહા પ્રબળ દળ લાવિયો, ઇંદ્ર રાજ્ય ધરણાય. ૨
- સૈન્ય મરાણ્યું મહિષનું, થયો તે હાહાકાર;
ચાલો કાળી શાંભવી, આઘ્યાં દળ શિરદાર. ૩
- શકાદિક સુર ગણ મળી, અંખાના ગુણ ગાય;
જગત જનનિ ગિરિનંદની, ભય ભંજનિ જય માય. ૪
- રૂપ અનોપમ શોભિતું, વાણીમાં ન સમાય;
સુંદરતા ત્રૈલોકી, તેથી છબી સરસાય. ૨
- વસ્ત્ર ધર્માં છે જરકશી, જાણુ પ્રાત દિનેશ;
કમળ-કોશમાં ચંચળા, શોભે જ્યા સુવેષ. ૩
- કેશપાસ રવિ-નંદની, ગંગા કુસુમનિ માળ;
સૈયે સિંદુર સરસ્વતી, વેણુ ત્રિવેણુ વિશાળ. ૪
- શરદ ઇંદુ સરખું વદન, દંત દાડમી બીજ;
મંદ મંદ મંજુલ હસે, જાણે ઝખુકે વીજ. ૫
- અપળા-વત રુડિ આંખછે, પંક્જ પાંખડી માન;
કીર ચંચુ સમ નાસિકા, કંઠે કંચુ સમાન. ૬
- ષીન પયોધર આપતાં, જાણે કંચન કુંભ;
બલિહારી ભુજ દંડની, માર્યા શુંભ નિશુંભ. ૭
- કંઠામરણુ હિરે જડ્યાં, ઝાલ ઝૂમણાં તાંત;
કંકણ સોહે જડાવતાં, ઝુમણે મોતી પાંત. ૮
- રમઝમ કરતાં કૂદડી, શોભે અપરમપાર;
દેખી રહી દેવાંગનાં, અંગતણા શણગાર. ૯
- વળિ વળિ પાડે તાળિયો, લટકાળી મુરનાર;
કટિ મેખળ ક્ષુદ્ર-ચંટિકા, ઝાંઝરના ઝણકાર. ૧૦
- આચરમાં ગરબે રમે, ગાય મધૂરાં ગીત;
ચંગ મૃદંગ વાજે મધુર, નાચે ગતિ સંગીત. ૧૧
- પાય ધૂધરી ધમધમે, નેપુરના ઝણકાર;
પડછંદે ગાજે ગગન, શેષ સહે નવ ભાર. ૧૨
- સુંદરતા લાવણ્યતા, વાણિયિ ન કહેવાય;
સાગર નિર ગંભીર જેમ, સાગરમાં ન ધલાય. ૧૩

અંડ પરાંકમ અંડિકા, કિંચો દૈત્યનો નાથ;
 ચરણુનિ શરણે આવિયો, જાણુ દાસનો દાસ. ૧૪
 અક્ર ગદા શર આપથી, કાઢી અડગ કોઠાર;
 રક્ષા કરો નિજ શસ્ત્રથી, નોધારાં આધાર. ૧૫
 પાહિ પાહિ માહેશ્વરી, પાહી જગદાધાર;
 પાહી મહિષ અળ મર્દની, પાહિ શ્રીગદાર. ૧૬
 પ્રસન્ન થઈ દેવી કહે, માગો સુર વરદાન;
 દેવ કહે હે અંબિકા, હે દુષ્ણ વિપિન કૃશાન. ૧૭
 કષ્ટ સમે સુર સાથને, થાજો તમે સહાય;
 તથા અશ્તુ કહિને થયાં, અંતરધ્યાન ઉમાય. ૧૮
 શુંભ નિશુંભ સંહારવા, પ્રગટ્યાં રણછોડરાય;
 કથા સકળ વિસ્તારયો, બાળી શ્રી-મુનિરાય. ૧૯

ચોપાઈ.

સંવત અઢાર અઠોતેર, થઈ સૂખ સંપતિની લહેર;
 તિથિ નવમીને આશ્વિન માસ, પૂરી રણછોડરાયનિ આશ. ૧

દોહરો.

અમર પુત્ર રઘુનાથજી, રણછોડજી દલપત;
 ચરણુ શરણુ રાખો સદા, દીજો સુખ સંપત. ૧

મુક્તાનંદ.

ઝઠિયાવાડ ગઢડાનો સાધુ.

સંવત ૧૮૬૪, સન ૧૮૦૮ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ઉધવગીતા, ધર્માખ્યાન, સતિગીતા, રૂકમણી વિવાહ, કૃષ્ણ પ્રસાદ,
 ધર્મામૃત, એ વગેરે તથા છુટક પદ નવ હજાર તરેહ તરેહ રાગનાં.
 ઉધવગીતામાંથી.

ચોપાઈ ત્રણ તાળની.

શુણી દૂતનાં વચન ચિરામ, પુછ્યું સર્વેને તે સુખ ધામ;

- બોલ્યાં સર્વે કુટુંબી એમ, એછે દત્તે કહી વાત તેમ. ૧
 વાલે શીખ સભાને તો દીધી, પોતે વાત વિચારી લીધી;
 તેડ્યા ભરત શત્રૂહન વીર, તેડ્યા લક્ષ્મણ પરમ સુ-ધીર. ૨
 આવ્યા હરિને હુકમ સર્વ ભાઈ, ચરણે શીશ નમાવ્યાંછે ધાઈ;
 શોકે રામનું મુખ થયું એમ, ગ્રહો રાહુએ ચંદ્રને જેમ. ૩
 દીકા બંધુએ ઝાંખા ભુષાળ, ડ્યા ભરતાદિક તતકાળ;
 બોલ્યા શોક સહિત રઘુવીર, શુણો ભર્ત તમે થઈ ધીર. ૪
 લેશ કરશેમાં મનમાં સંતાપ, પુછું તેનો તે આપો જાણાપ;
 પૂરવાસિ ને દેશના લોક, મને ઉપજાવે અતિ શોક. ૫
 બોલે સીતા નિમિત્ત અપવાદ, શુણો અંતર થાય વિષાદ;
 બોલે વેણ મૂરખ આવી આવી, મને પીડેછે અંતરે આવી. ૬
 અપજશથી મરણ ધણું સાહે, મારા મનમાં હું એમ વિચાહે;
 મુક્તાનંદના વાલાનો વાણી, શુણો બંધુ ડ્યા ભય આણી. ૭

કડવાં. ૨૯.

- એધા બોલ્યા વળી રઘુવીર, મને લોકે ક્યોછે અધીર;
 અમે સૂરજવંશિ નરેશ, નિંદા થાય તે કરિયે ન લેશ. ૧
 સીતા પાપ રૂપ અતિ જેહ, પાછિ લાવ્યો હું ધરમાં તેહ;
 તમે જાણોછો લક્ષ્મણ વાત, જેમ વનમાં થયા ઉતપાત. ૨
 કીધું સીતાનું રાવણે હરણ, પામ્યો કુટુંબ સહિત તે મરણ;
 સીતા લાવ્યો વિભીષણ જ્યારે, અમે ગ્રહણ કરી નહિ ત્યારે. ૩
 આવ્યા પાવક મારુત સૂર, આવ્યા ઇંદ્રને ચંદ્ર હજાર;
 આવ્યા બ્રહ્માને દશરથ-તાત, તેણે આવી કહી મને વાત. ૪
 સીતા પરમ સતી રઘુનાથ, એને ત્યાગશેમાં લિયો સાથ;
 આવી અગ્નિમાં ઝીલિને જ્યારે, મને ઇંદ્રે સમરપીછે ત્યારે. ૫
 મૂનિ દેવ મંડળ મોઝાર, જાણી સીતાને શુદ્ધ અપાર;
 શુદ્ધ જાણિ હું લાવિયો આંઈ, બોલે લોકતો કાંઈનું કાંઈ. ૬
 મિથ્યા છે તોય અપજશ વીર, મને ખરે અંતર જેમ તીર;
 મુક્તાનંદનો નાથ કહે ભાઈ, કાઠો સીતાને થાશે ભલાઈ. ૭

કડવાં. ૩૦.

એધા વળી બોલ્યા રઘુરાય, કરવા પ્રથમ વચનની સહાય;

જેનિ અતિશે અકીરતી થાય, તેતો નિશ્ચે નરકમાં જાય. ૧
 સૌને કીર્તિ આભૂષણ ભારી, ઇછે કીર્તિને સૌ નરનારી;
 કીર્તિ સ્વર્ગલોક સુખ આપે, મહા કર્મનાં બંધન કાપે. ૨
 સર્વે આરંભ કીર્તિને કાજ, શિર જતાં ન ખોવી લાજ;
 મૃત્યુલોક કીર્તિથી ભાઈ, પામે સુખ સંપત પ્રભુતાઈ. ૩
 આપે હિમય લોક સૂખ એહ, રાખી કીર્તિને ત્યાગવો દેહ;
 કાં હું મરું નેં કાં સીતાને મારું, લોપો વચન તો તમને સંહારું. ૪
 મારે લોકનિ લાજ અપાર, પડ્યો શોકના સિંધુ-મોઝાર;
 મને ખટકેછે એ દુઃખ ભારી, લેજો લક્ષ્મણ જી ઊરધારી. ૫
 કરો રથને સવારે તૈયાર, માનો વચન થઈ હુંશિયાર;
 તમે સીતાને રથમાં બેસારી, જાજો વનમાં વચન દૃઢ ધારી. ૬
 મૂનિ વાલ્મિકિ દૃઢ-મતિ જેહ, ગંગા-પાર વસેછે તેહ;
 મુક્તાનંદનો નાથ કહે પ્યારી, ત્યાં જઈ મૂકજો સમજિ વિચારી. ૭

કડવાં. ૩૧.

ઓધા એમ બોલ્યા રઘુવીર, શુણો લક્ષ્મણ પરમ સુધીર;
 વસ્તી માત્ર ન હોય જેણે ઠાર, મૂકો સીતાને વન-મોઝાર. ૧
 વેલા આવજો મૂકીને દૂર, મારુ વચન ગ્રહો થઈ શૂર;
 આ ન કહેશો વૈદેહીને વાત, તમે જાણુ પ્રવિણ છો ભ્રાત. ૨
 એમાં ના કહેશો તમે કોય, મારે શત્રુ સમાન છો સોય;
 મારે કરજો વિચારીને કાજ, મારે કામ પડ્યુંછે આજ. ૩
 મારિ તો તમે મોટપ જાણી, જો ન લોપ કરો મારિ વાણી;
 કાલો જનકિ આંહિથિ જ્યારે, મારું વચન ગ્રહું દૃઢ ત્યારે. ૪
 એણે લંકાથિ આવતાં તાત, મને સંભળાવ્યું સાક્ષાત;
 મારે રુષિને પૂજ્યાનિછે આશ, જ્યારે હુકમ થશે અવિનાશ. ૫
 એવું પુછ્યુંતું જનકિ જેહ, આજ આવ્યોછે અવસર એહ;
 એનું મનગમતું કરિ આજ, સારો જીકિતથિ આપણું કાજ. ૬
 એવાં વચન કહી રઘુવીર, પામ્યો કષ્ટ વહે દૃગ નીર;
 મુક્તાનંદનો વાલો કહે બોલ, ઓધા તે સર્વ અધિક અતોલ. ૭

કડવાં. ૩૨.

ઓધા સાંભળિ હરિનો ઊચાર, પામ્યા લક્ષ્મણ કષ્ટ અપાર;

- કાઠી રાત રુદન કરી સોય, તેનો મર્મ ન જાણે કોય. ૧
 પ્રાતઃકાળે તે લક્ષ્મણ વીર, તેડ્યો સૂમંત્ર સારથી ધીર;
 લાવો સારથિ રથ તતકાળ, આસા આપિછે દીન-દયાળ. ૨
 માંખો રથમાં તે આસન સાર, કરો અથ જોતરિ તૈયાર;
 સીતા રાજ ભૂવન-થકિ આજ, જશે મહા-મુનિ પૂજવા કાજ. ૩
 દોડ્યો સારથિ સાંભળિ વાત, લાવ્યો જોતરિ રથ સાક્ષાત;
 જોડ્યો સૂમંત્ર જોડિને હાથ, થયો તૈયાર રથ પૃથિનાથ. ૪
 શુણી લક્ષ્મણ શીઘ્ર સિધાવ્યા, વેગે રાજ-ભવન મધ્ય આવ્યા;
 વંદ્યાં સીતાને પુજ્ય પ્રમાણી, કરજોડિને જોલિયા વાણી. ૫
 ગંગા-તીરે મુની વિખ્યાત, તમને ત્યાં પહોંચાડ્યાં માત;
 રાજ-રામનિ આજ્ઞા છે એહ, તેમાં લેશ નહીં સંદેહ. ૬
 વેહેલાં તૈયાર થાઓ સકુમારી, પૂજા સાજ તે લેજો સંભારી;
 મુક્તાનંદને વાલે કહ્યું જોહ, કરવું આપણે હરખશું તેહ. ૭

કડવાં. ૩૩.

- સીતા શુણિને દેવરિયાની વાણી, વણ સમજે ઘણું હરખાણી;
 લીધાં આભરણ વસ્ત્રના જાર, લીધી પુજવા સામગ્રિ સાર. ૧
 રૂપિ-નારિને મુનિવર કાજ, લીધો અતિથે અમૂલીક સાજ;
 સીતા જોલિયાં લક્ષ્મણ સંગ, લીધાં આભરણ વસ્ત્ર સુરંગ. ૨
 વીરા સંગ લીધુંછે મેં જોહ, રૂપિ-પતિને આપિશ તેહ;
 મારે આશ હતો મન એજ, રધુવીરે પુરી કરી તેજ. ૩
 શુણિ લક્ષ્મણ જોડ્યા ન કાંઈ, સૌને વાત જુદી મનમાંઈ;
 પછે સીતાને રથમાં બેસારી, કરિ શિઘ્ર અલાવા તૈયારી. ૪
 રાખી આડને હાંક્યા તોપ્યાર, આવ્યો રથ કરિ અતિ ઝણકાર;
 સીતા વાટે જતાં કહે વાત, મને અશુભ શુકન થાય ભાત. ૫
 મારું ધૂજોછે થરથર અંગ, મારા ઉરમાંથિ ભાગ્યો ઉમંગ;
 મારું જમણું નયન કર જોય, ફરકે કુખદાયક થૈ સોય. ૬
 મારા મનમાં તે સુખ નથિ લેશ, થયો રોમાંચિત તન વેશ;
 મુક્તાનંદના પ્રભુસંગ પ્યાર, ઓધા જનકિ ઉરખ્યાં અપાર. ૭

કડવાં. ૩૪.

ઓધા અશુકન દેખો અપાર, સીતા ડરપેછે વારંવાર;

જોલિ લક્ષ્મણ સંગ વચન, મારું ભયથકિ દોઝેછે તન. ૧
 મને સૂનો લાગેછે સંસાર, મારો જીવ થયો નિરાધાર;
 તેનું કારણ પરમ સુધીર, મને જોજ્યે મળ્યું નહિ વીર. ૨
 રજે અવધ-નગરમાં ભાઈ, આવી પોડા અચાનક ધાઈ;
 મને અશુભ જણાયછે આવું, આદરાણું નિશ્ચે ભુંડું થાવું. ૩
 સીતા એમ કહિ જોડ્યા હાથ, રૂડું કરજો ત્રિલોકના નાથ;
 એવાં આતુર જનકી જાણી, વંદી જોલિયા લક્ષ્મણ વાણી. ૪
 માતા સૌનું વિચારોછો મારું, તેણે અતિ શુભ થાશે તમારું;
 એવિ કુરતાં પરસ્પર વાત, આવ્યો ગોમતી-તટ સાક્ષાત. ૫
 રહ્યાં ગોમતી-તટ એક રાત, જોડ્યો રથ અતિશીઘ્ર પ્રભાત;
 હાંક્યો રથને એપોર તે જ્યારે, પોત્યા ભાગીરથી-તટ ત્યારે. ૬
 દેખિ ગંગા વહ્યો ઊરતાપ, રોયા લક્ષ્મણ કરી સંતાપ;
 મુક્તાનંદને વાલે કહ્યું જોહ, માલે લક્ષ્મણને ઊર તેહ. ૭

કડવાં. ૩૫.

ઓધા એણીપેર લક્ષ્મણ વીર, રોયા દીન થઈ તજી ધીર;
 તન કંપે નેં વ્યાકુળ ભારી, મૂખ સૂકે વહે દુગ વારી. ૧
 દીડા લક્ષ્મણ દુખિયા અપાર, જોડ્યાં જનકિ કરિને વિચાર;
 જોઈ જા.હવિ-તટ સાક્ષાત, કહો કારણ દુખકેરુ ભાત. ૨
 બહુ કાળથિ ઇચ્છતાં જોહ, પામ્યાં ગંગાનું દર્શન તેહ;
 અતિ હરખ સમે ભય આવ્યો, તેનું કારણ કહિ સમજાવો. ૩
 નિત્ય રહોછો તમે પ્રભુ સાથ, આજ દૂર જાણી રઘુનાથ;
 આવા દુખિયા થયા હશે તાત, કહો દુખના કારણકેરિ વાત. ૪
 મને પ્રાણથિ વાલા શ્રીરામ, તોય જાણિ આનંદનું ઠામ;
 નકરું શોક હું બાળની પેર, રૂપિ પૂજિ જાણું કાલ ચેર. ૫
 તમે બાળપણું તજિ ભાઈ, રાખો ધિરજ રહો સુખદાઈ;
 ગંગા ઉતરી મહા મુનીવ્રંદ, વેગે પૂજિયે થૈને સ્વહંદ. ૬
 વેગે નાવ મગાવો ઉદાર, જ્યે શિવ વિરા સામે પાર;
 મુક્તાનંદને વાલે કરી ધાત, નથી જાણતિ જનકિ વાત. ૭

દયારામ.

ડભોઈનો સાઠોદરો નાગર.

સંવત ૧૯૦૧,

સન ૧૮૪૫ માં હતો.

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા.

રાધાવિવાહ, દાણુલીલા, બાળલીલા, રાસલીલા.

તથા પદ, ગરબિયો વગેરે.

હરિનામમાળા.

છંદ સવૈયા એકત્રીશા.

ગુરુ ગોવિં કૃપાનિધિ કેશવ, કમળાનાથ કૃપાળ;

કમળ નયન કૃણાસાગર, શ્રીકૃષ્ણ હરે ગોપાળ;

ગોપીજનવલ્લભ ગિરધારિ, ગોપિ-નાથ ગોવિંદ;

ગોકુળેશ ગરુડધ્વજ, ગોવર-ધનધારી વ્રજચંદ. ૧

ગોકુળચંદ્ર ગદાધર ગોધર, ગોમતિપ્રીય રમેશ;

નારાયણ નરસિંહ નિરંજન, નીરાકાર નરૈશ;

નરકાંતક નરવીર નરોત્તમ, નંદલાલ નર-રૂપ;

જગંનનાથ જળશાઈ જનાર્દન, જોતિરુપ જગભૂપ. ૨

જગદાધાર જશોદા-નંદન, જગજીવન જગનેશ;

શ્રીજમુનાવલ્લભ જગવંદન, જગદીશ્વર જમુનેશ;

અકૃપાણિ અતુર્ભુજ અચ્યુત, ચિદાનંદ શુભકંદ;

અતુર્બાહુ આણંદરતનમર્દન, અધર પરમાનંદ. ૩

દયાસિંધુ દામોદર દિનપતિ, દીનાનાથ દયાળ;

દીનઅંધુ પ્રભુ દેવકિનંદન, નરપતિ સુરપતિપાળ;

શ્રીપતિ પદ્માપતિ રાધાપતિ, કમળાપતી ભવેશ;

દધિન્નપતિ ગુકમણિપતિ સાગર, સુતા-પતી રૂષિકેશ. ૪

પદ્મનાભ પુરૂષોત્તમ પરિશ્રદ્ધ, પરમપુરૂષ પરમેશ;

પુન્ડરાક્ષ પરમાક્ષ પરમપ્રભુ, મધુસૂદન મધુરૈશ;

ધરણીધર અવનીધર ભૂધર, વસુમતિધર મહિધારિ;

કૌસ્તુભધર પીતાંબરધર, વંસીધર કુંજવિહારિ. ૫

માધવ મુરમદન મધુમરદન, મતિ-વિક્રમ સુખધામ;
 મુકુંદ મધવર્ણ મહાબાહુ, જડુપતિ સુંદર શ્યામ;
 રામચંદ્ર પ્રભુ દશરથનંદન, દયાસિંધુ ભગવંત;
 માં પાહિ માં પાહિ પાહિ માં, પૂર્ણાનંદ અનંત.
 અષ્ટોત્તરશત નામ કૃષ્ણનાં, ગણિગણિ જે જન ગાય;
 રોગ દોષ કુખ કુજેશ જશે, વળિ પળમાં પાપ પળાય;
 મનવાંછીત ફળ તેને મળશે, દ્યો કહે ધ્રુવ વાણી;
 કોટિક કારજ તજિ નેં ભજિયે, દૃઢ કરિ સારંગ-પાણિ.

નરભેરામ.

પેટલાદ પરગણે પીજનો ચાતુર્વેદી મોઢપ્રાક્ષણ.

સંવત ૧૯૦૮, સન ૧૮૫૨ માં હતો.

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા.

નરસિંહમેહેતાના દીકરાનો વિવાહ, બોડાણાની મુછનાં પદ,
 છપા, પદ, ધોળ, ગરબીઓ વગેરે.

પ્રેમ વિષે.

છપય.

નથી નિપજતો પ્રેમ, વાડિમાં પાણી પાતા;
 નથી નિપજતો પ્રેમ, તેલ ચોળ્યાથી તાતાં;
 નથી મળતો કાંઈ પ્રેમ, ગાંધિ દોશીને હાટે;
 નથી મળતો કાંઈ પ્રેમ, ખોળતાં વાટે ઘાટે;
 નથી મળતો પ્રેમ તપાસતાં, ગુજરી ગામો ગામની;
 કહે નરબો પ્રેમ પુરો મળે, કૃપા હોય શ્રીરામની.
 મળ્યો પ્રેમ વ્રજનાર, મગન થઈ મનમાં ફૂલી;
 કહાન કહાન કહિ ફરી, ભાન દેહીનું ભૂલી;
 પ્રેમિ વિદુરની નાર, નાહાતાં નાગો ધાઈ;
 એ લક્ષણ પ્રેમનું, જઈ ભેટી જડુરાઈ;
 તે ગર્ભને કાઢી નાંખતી, છોડાં મુખે ધરાયછે;

કહે નરભા પ્રેમનું પારખું, છળિલો છોડાં ખાયછે. ૨
 જ્યારે પ્રગટ્યો પ્રેમ, તુલસિના દળથી રાજી;
 જ્યારે પ્રગટ્યો પ્રેમ, આધિ ખિચડી નેં ભાજી;
 જેને પ્રગટ્યો પ્રેમ, પ્રેમને તે નર જાણે;
 જેને પ્રગટ્યો પ્રેમ, તેહને વેદ વખાણે;
 મનમાં જો પ્રેમ પ્રગટ થયો, એક રતીભર જેહને;
 કહે નરભિરામ ગુરથકી, નિત ખલિહારી તેહને. ૩
 કરિને યજ્ઞ અનેક, વ્રત વીધી બહુ પાળે;
 વળિ આપે ગૌદાન, હાડ હીમાળે ગાળે;
 ગીત વેદનાં ગાય, તિર્થ પણ બહુ ફરિ આવે;
 દધી દૂધ ઘૂત ખાંડ, વિપ્ર પોષે મન ભાવે;
 એવાં સુકૃત કીધાં ઘણાં, શું આપું જીભે ગણી;
 કહે નરભિરામ એ સર્વથી, જ્ઞાન દાન શીરોમણી. ૪
 આરા જળનો જીવ, મિઠા જળમાંહિ મરેછે;
 મિસરી મીઠી ઘણી, ગંધાના પ્રાણ હરેછે;
 સિંહણકેરે દૂધ, કનકને પાત્રે જામે;
 બીજી ધાતૂ બહુ, માંહિ વીરામ ન પામે;
 છે એમ હરી રસ આકરો, પ્રેમીને દિલ જો ઠરે;
 કહે નરભિરામ ગુરથકી, દુરિજનને વિરમય કરે. ૫
 નથિ મૃતિકામાં માલ, નથી પોતળમાં પેડો;
 કનકની મૂર્તી કરે, નથી ઈશ્વરમાંહિ એડો;
 નથિ ઘોરોમાં પીર, નથી શ્યાવકને દરે;
 અસલ જીવે નહિ કોય, સજી નકલોને હરે;
 છે રામ નામ અક્ષર અસલ, બિજું નકલ કહેવાયછે;
 કહે નરભિરામ ગુરથકી, પ્રેમે પ્રગટજ થાયછે. ૬
 શાસ્ત્ર પુરાણો વેદ, કમાવા કારણ શીખે;
 આઠ પહેરે દિન રાત, જાહેને ઝિકણું ઝીકે;
 વાણી મંથુરી વદે, મોરના જેવી કહિયે;
 સર્પ વિંછીને ખાયે, ઝેર એવુંછે હૈયે;
 જો રામ રહણ કાંઈ નહિ કયું, તે ગવારછે તૈડિયા;
 કહે નરભો ખરને લાભરો, મિસરી ભર કે મૈડિયા. ૭
 જીવતી જળને ડાઙ, જીવો પનઘટ પર જાવે;

જેને જેવો અર્થ, તેટલું તે જાણ લાવે;
 ભાણે ભયાં પકવાન, ભૂખ સમ ભોગ કરેછે;
 હૃદ આવી જે વાર, હાથ આડાજ ધરેછે;
 ભાગવત પકવાન પણ ભટ કહે, અક્ષર એક જેથી પળે;
 કહે નરભિરામ ગુરૂથકી, સત્ય વસ્તુ તેને મળે. ૮
 પ્રજા પતીનિ ઘોડિ, રાંડ શિદ દુરિજન જાણે;
 પેટ ભરે કરિ વિષય, એહમાં શુંએ કમાયો;
 નિદ્રા મૈથુન આહાર, માંહિ તું શું થયો રાજી;
 એ પ્રાણી સર્વને, વિચારી જેને પાણી;
 જે રામ રજણ કાંઈ નવ કયું, અંતે કારણ શાં સર્વાં;
 કહે નરભો પેટ સર્વ ભરે, ગંધાં ખિલાડાં કુતરાં. ૯
 મેગળ નિસરી બહાર, ચાલતો મહા સુખ માણે;
 નહિ શત્રૂ નહિ મિત્ર, વિશ્વને સરખું જાણે;
 ધુંડે ભસે બહુ શ્વાન, કેટલાં બેસિ રહેછે;
 મેગળને મન નહીં, માન અપમાનજ દેછે;
 એમ હરિજન મેગળ રૂપે, જેને હરિતું ધ્યાનછે;
 કહે નરભિરામ ગુરૂથકી, દુરિજન સગળા શ્વાનછે. ૧૦
 ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, જેની પરનારે પ્રીતી;
 ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, જેની ચાલ અનીતી;
 ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, હરી ગુણ ગાતાં લાજે;
 ભટ્ટ પડ્યો અવતાર, કોઈનાં સુખ જોઈ દાઝે;
 વળિ ભટ્ટ પડ્યો અવતાર જે, મોહો મોટમ માનને;
 કહે નરભો રામ રજા નહીં, શિદ વણસાડ્યું ધાનને. ૧૧
 ધાન ખાધું તે ધૂળ, નહીં વાહાલા રઘુસય;
 ધાન ખાધું તે ધૂળ, વળી જે વિષયો થાય;
 ધાન ખાધું તે ધૂળ, પાપ કરિ પેટ ભરેછે;
 ધાન ખાધું તે ધૂળ, ધાન વિશ્વાસ કરેછે;
 સામાનું સુખ જોઈ દાઝતો, નરકે જશે નિદાનરે;
 કહે નરભો કદ ગધેડિના, શિદ વણસાડ્યું ધાનરે. ૧૨
 કુસ્ત્રોડી કહું કપણ, સાંભળો અક્ષર મારો;
 મનુષ્ય દેહ દઈ ભણે, શીદ બ્રાહ્મણ અવતારો;
 અણુસમજૂને એમ, જન્મ બ્રાહ્મણનો મોટો;

મુજને ભાસે એમ, જન્મ બ્રાહ્મણનો ખોટો;
જે જન્મે ઉધાર સાથે થયું, તેના ધરુછું શોકને;
કહે નરભો હાથ ધરી સહ, સાધન સૌપુ લોકને. ૧૩

કોઈ કહેશે એમ, હાથતો શિદને ધરિયે;
હાથ ધર્યે જીવાય, નહીંતો પેટ ન ભરિયે;
ધરિયે નહીં જો હાથ, નવસ્ત્રાં કેમ ફરાય;
હાથ ધર્યાં પરતાપ, ટાઢ તડકો તે જાય;
જે હાથ ધર્યાં વણુ મેનતે, જિવયું તેતો ઠીકછે;
જન નરભિતો નિશ્ચય કયું, હાથ ધર્યાંમાં ધીકછે. ૧૪

વગર મેનતે ખાય, પારકા માગી મેવા;
વગર મેનતે ખાય, હરાયા સાંઢો જેવા;
જિવે પારકું ખાઈ, એહ અવતાર ન સારો;
જોતો નથી વિચારિ, લાભ લૂટાયે મારો;
જે માલ પારકો ખાઈને, મૂર્ખ હૈયે હરખાયછે;
કહે નરભો લાભ અધો ખુવે, નાગો શું લૂટાયછે. ૧૫

ખારતણી ભૂમિમાં, સોમણે બાજરિ વાવી;
ખાર અધું ખાઈ ગયો, પાછિ પાથેર ન આવી;
વિવેક સમજ્યો નહીં, પાત્ર કૂપાત્ર ન જોયું;
ખાધું તેને પર્યું, અવરાળું તેણે ખોયું;
સગળી ભૂમી સરખી નથી, કઈ છાયા કઈ તાપની;
કહે નરભો કુપાત્ર થાયતો, દસુંદ આવે પાપની. ૧૬

જમ્યક જીવન ધીક, વગર મેનત જે જીવે;
જન જમ્યકે થાય, જીવો દેખાડું દીવે;
માગે સાકર ગોળ, તનુજને ટપલી મારે;
જમ્યકને નોંતરી, જમાડે ધીની ધારે;
જમ્યક તો તે નથિ જાણતો, જન અતીથે થાયછે;
કહેછે નરભો મોટમ પણે, લાખો જર લૂટાયછે. ૧૭

ધડપણ વિષે.

સંવત અઢાડ ચોવીશ, હતા એકા ધર માંડી;
અતરિશ માંઠી મુઝા, રાંક જીંહા તે રાંડી;
નહિ સાંભળુ કહે કાન, ચરણુ કહે હું નહિ હોંડું;

તેજ નેત્રનુ ગધું, વાતનું વણિયું મીઠું;
તાણુંની સાલ પૈશાખ, શુદ્ધી પાંચમ ને જાણું;
રામે પાછું વાળ્યું, હટું આળ્યું ને આણું;
એક વારજ પાછું વાણિયું, વણિ વણિને કેમ વાળશે;
જન નરભા રટું રામને, કાળ અપેટી મારશે. ૧૮

થોભણદાસ.

તેની રચેલી કવિતા, પદ, ગરખીઓ, પ્રસિદ્ધ છે.

ચોપાયા ઇંદ.

સાંભળને શીખામણ મારી, પાપી પ્રાણિ અભાગી; ૧
સુખ મેલોને દુખના દાડા, મરવા લેછે માગી;
માથા ઉપર મરણ ભમેછે, ઓ લીધો કે લેશે; ૨
આંખે તો અંધારી બાંધી, મોગમ મારજ દેશે. ૧
સાત પેઢિનું સગું સાગડું, કોઈ ન આવે આડે;
બેઠાં બેઠાં નેશે રોશે, જાણે લૂચ્યાં ધાડે; ૩
પ્રાણ ગયા તે કોઈ ન જાણે, સર્વે પડ્યું રહેશે; ૪
વાલાં હશે તે વેરો થઈને, કાઢો કાઢો કહેશે. ૨
સૌંધું શણનું સાદરડું ને, કાચલિકેરો કડકો; ૫
આળ્યા મધ્યે એજ આવશે, દેશે બહાર ધખડકો;
ખડકે જઈને ખડકશે ને, ચોરિ બાંધશે ચણી; ૬
ગોઠવણીતો ધણિ ગોઠવશે, બંધી કરશે ધણી. ૩
સોડ તાણિને સુવારશે ને, હૃદયે મુકશે ઓડ; ૭
મોઢેથી પરજાળશે ને, વાના બાંધશે ઓઢ; ;
કંચન સરખી કાયા ઉપર, ભડકે હોજી બજશે; ૮
માત પિતાને દારા બંધૂ, વળાવિને તે વજશે. ૪
કાગારોજજ કરતાં કરતાં, જૈને જળમાં નાથે;
પુંડેથી વા આવશે, તે ભભૂત ઊડો જાશે;
મૂવા પુંડે ચોથે દહાડે, ક્રિયા કરવાની પેર;
સવાયા કે દોઢા કાઢી, નાત તેડશે ઘેર.

કરશે એતી લાજ ઇજતને, તારૂં તારી સાથે;
 પુન્ય હશે કીધું તે પામિશ, હેત સહિત નિજ હાથે;
 શ્રાદ્ધ સરાવી સગાં સનેહી, કરશે વડી વડાઈ;
 ચોરે ચોટે બેઠાં હાંકે, બહુ ખરચ્યાનિ બડાઈ.
 ગયાજ ખાતે વાવરિયું ને, રહ્યા ખાતે તે રહિયું;
 દુખ લાગેતો વેલું લાગો, કેહેવું હતું તે કહિયું;
 તેથી પૂજો દીવાકરને, ઊપજ્યા અપ્યા અનંત;
 કહે ઘોભણ સેવો હરિગુરુને, સત્ય સગા તો સંત. ૭

ઘેલોવ્યાસ.

અમદાવાદનો ત્રવાડીમેવાડો.

શામળભટ્ટનો શિષ્ય હતો.

સંવત ૧૯૧૨, સન ૧૮૫૬ માં હતો.

સાઠોદરાની નાતના વર્ણનમાંથી.

છપય.

કૃષ્ણ કરે કલ્યાણ, મહાદેવ રાખે મહિમા;
 અંબા પૂરે આશ, સકળ સુખ સાગર સીમા;
 ભરિ ભંડાર કુબેર, પ્રતાપ વધારે પૂરણ;
 અષ્ટ શિદ્ધિ નવત્રીધિ, અતુર્ભુજ ચિંતા ચૂરણ;
 સાઠોદરિ નાત સમસ્તને, રાજ્ય તેજ નિત્ય દે રવી;
 સંધ્યા વાંદી શિવ પૂજને, કહે આશિષ ઘેલો-કવી. ૧
 સાઠોદ્રા સમતુલ્ય, મુલ્ય કુણ આવે મહિપત;
 કોણ મરદ સુખ મૂઝ, છત્રપત રાખે એતી છત;
 દાન માન સવમાન, ધાન ધન દેવે દાયક;
 ખાન પાન ને ગાન, લક્ષણ બત્રીશ લાયક;
 શશિ શેષ શારદાને સ્તવે, નિત્ય નિત્ય બુદ્ધિ કહે નંવી;
 પરતાપ કોઈ નવ કહિ શકે, કોણ માત્ર ઘેલો-કવી. ૨
 વશિષ્ઠ તુલ્ય વિવેક, તુલ્ય ગૌતમ ગુણ સાની;

પરશુરામ-સમ શૂર, માનધાતા-વત માની;
 ચાતુર ભેતાં ચંદ્ર, શંભુ સરખા સુખ દાતા;
 હરિચંદ્ર-સમ હિતકાર, ગુણ નિધી સરખા સાતા;
 છે સમસ્ત નાત સરદાર એ, શોભીત સરવે સારખા;
 કહે કવિ એતો કરુણા નિધિ, પંડિત રહે પારખ્યા. ૩

ગીરધર.

મહાકાળીની સ્તુતિ.

છંદભુવંગીની ચાલ.

કરે સેવના તાહરી માત દેવા, અહ્યા વિષ્ણુ આદી મહાદેવ નેવા;
 જપે શેષ પોતે જીવો દેવી ન્યાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૧
 દેવી દાનવોને મહા દુઃખ દીધાં, તેનાં શીર છિદી રુધિરપાન પીધાં;
 બિજા દેવ નાદા તને દેવિ ભાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૨
 કિધી કેશરી આડ સિંદૂર રાતી, નાકે પેસરી વાળિ મોતી સોહાતી;
 ઓઢી ચુંદડી પંચરંગી વિશાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૩
 ધર્મા અડગ આંઠાં ત્રિશુળ દેવિ સોહિયે, વાળે ડાક ધંઘાતણે નાદ મોહિયે;
 પાયે ધૂધરી વાજતી હાથ તાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૪
 દરે ડુંગરે આચરે વાસ તારો, જળે નિર્જળે સ્વર્ગ વાટે સધારો;
 ધર્મ રૂપ ધાતા વિધાતા તું આળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૫
 મહામૂઢ હતો તેને શુદ્ધિ દીધી, જઈ ભોજ પાસે સવાનક્ષ લીધી;
 કિધો દાસ કાળી પાવાગઢવાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૬
 નમ્યા માન મુકી મયા તેને કીધી, આપી રાજરિદ્ધી વળી અષ્ટસિદ્ધિ;
 કિધા છત્ર-ધારિ અરે સર્વ ટાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૭
 કિધા ગીરધરે શ્લોક માતાના આઠે, બણે સાંભળે કે કરે નિત્ય પાઠે;
 ચિરંજીવિ જીવો સદાયે મુખાળી, મહા-કષ્ટ ભાગો ભળું માત કાળી. ૮

ભવાન ભક્ત.

ખંભાત પરગણાનો કાનકટાના ધર્મનો હતો.

તેનાં પદ, ગરબીઓ, પ્રસિદ્ધ છે.

આત્મજ્ઞાન વિષે.

ઝૂલણા ઇંદ.

- જ્ઞાન સ્વરૂપ છે આત્મા સર્વદા, ભૂલ પોતાની અજ્ઞાન ભાસે;
 દેહ હું પ્રાણ હું એમ માની રહ્યો, ચિત્તથી જુદી પર સર્વ પાસે. ૧
- હું ને મારું કરે જીવ થઈને કરે, દીન થઈ માંડિ પાપાણ પૂજે;
 પોતે અવળો પડી રોઈને રડવડે, મુક્તિ માગે નેં આપું ન-સૂજે. ૨
- છે પ્રભૂ એકતે શાસ્ત્રમાં સાંભળી, સેવવા લાગ્યો વિશ્વાસ આણી;
 કર્મ કરિ કરિ કરી અર્પતો એહને, પાપ મારું બળે એમ જાણી. ૩
- એમ કૈ કાળ કરતાં ગયા તે પછે, હું તે છું કોણ હું કાં બંધાણો;
 જોણિ સદગુરુતણે ચરણ આવી નમ્યો, કહોને સદગુરુ તમો સર્વ જાણો. ૪
- શું છે અજ્ઞાન આ મૂળ-વીણે ધણું, હું તે છું કોણ હુંતો ન જાણું;
 દેહ હું માનુષ્યું તેતો જાણે જડી, ટાળોને મંત્ર મારે ભ્રમાણું. ૫
- કરિ કૃપા સદગુરુ આચર્યા તે પ્રતી, તારું સ્વરૂપ તું કાં ન જાણે;
 ભૌતિકી દેહ છે ઇંદ્રિ નેં પ્રાણ પણ, મંત્ર નેં જુદીનું સૌ પ્રમાણે. ૬
- જ્ઞાન સ્વરૂપિ જે સાક્ષિ છે તે સદા, તેજ તું એમ મહાવાક્ય જોલે;
 એમ જો જાણ અજ્ઞાન શી વસ્તુ છે, કોઈ આવે નહીં તારે તોલે. ૭
- રૂપ નહિ તાર-સૌ ભાસે છે તુજવડે, તુંતો આકાશ-વત પૂર્ણ પોતે;
 ભજ હું તેજ તું કોઈ બીજો નથી, સર્વ છે બ્રહ્મ વીચારિ જોતે. ૮
- પામિ ઉપદેશ એ રીત સદગુરુયકી, રૂપ સાક્ષાત પોતાનું પામ્યો;
 નાથ-ભવાન એ જ્ઞાન આપ્યું ગુરુ, જન્મનેં મરણનો ત્રાસ વામ્યો. ૯

કેશવ.

પદ, ગરબીઓ.

અધિકમાસનો કથામાંથી.

ચોપાઈ.

કળિ આવ્યો જાણી રુપિ જન, ભય પામિ ગયા બ્રહ્મ-સદન;

- નિમિષ ચક્ર આપ્યું રુષિ હાથ, તે ઠરું ત્યાં ઠરિયો રુષિ સાથ. ૧
- નિજ નિજ ક્રિયા કરે ત્યાં રહી, એટલે સૂત પંચાર્યા તહીં;
- રુષિ પૂછે ક્યાંથી આવિયા, ભરતખંડમાં તિથે ગયા. ૨
- સકળ તિથે કૂળ પૂરણ લહ્યું, તમ દર્શનયિ વચન મુખ કહ્યું;
- તવ પૂછ્યું કરિથી મુનિ જન, કથા શુણાવો સુત પાવન. ૩
- અધિક માસના હતા દીન, તેહ કથા માંડી પાવન;
- ગૌલોકે પહોંચ્યા રુષિ વાસ, પોતા સમ કીધા અવિનાશ. ૪
- મહિમા કહ્યો અધિક અતિજેહ, દુર્વાસા ગુણ સુંદરિ તેહ;
- તેણે નિંદા કીધી અતિ, તે અવતરિ પંચાળી સતિ. ૫
- તે દુખણી જાણીનેં કૃષ્ણ, ગયા જન્મનું ભાખ્યું પ્રશ્ન;
- વળી કથા દૃઢધનવાતણી, સુદેવ વિપ્રનિ ભાખી ઘણી. ૬
- કદરજ કેરો કહિયો ભાસ, વળી કપોતો કહ્યો પ્રકાશ;
- ચંડકભીક્ષ થયો ચંદ્રહાસ, દુષ્ટ-બુદ્ધિ નેં મદન પ્રકાશ. ૭
- વળી વિપ્ર-સુત મરવા કાળ, વરિ આવ્યો તે કન્યા વિશાળ;
- ગાંધર્વ રત્નકળી અપ્સરા, તપ કરતાં ધ્રુવજી અવતર્યા. ૮
- પરમ પદને પામ્યા સહી, વ્રત ઉદ્યાપનની વિધિ રહી;
- પંચાગિયે વ્રત કીધું રહી, દુખ વામ્યાં મુખ પામ્યાં સહી. ૯
- પામ્યાં રાજ નેં સ્વર્ગે વાસ, શ્રીકૃષ્ણે એ કહ્યું પ્રકાશ;
- કવિકુળકેરી સરસ્વતિ સહી, ગોવિંદે દહ પૂરણ થઈ. ૧૦

વક્ત્રણ.

- પૂર્ણ પુરુષોત્તમ માસની, કથા વિસ્તારી કરી;
- ઓતાજન સાવધાન થઈ, બોલો જે જે શ્રીહરિ. ૧
- નર નારી જે સાંભળે, પહોંચે મનની આશ;
- કર જોડી કેશવ કહે, હરિપદ પામો વાસ. ૨

ધનદાસ.

અર્જુનગીતા.

સરસ્વતિચંદની ચાલ.

શ્રીગુરુ પ્રતાપે ગાધયે, કિરપા તે સાધૂ-જન,
પરિશ્રદ્ધ મારો આતમા, મારું મન તે અર્જુન;

- અર્જુન શુભો ગીતા સાર, પાંડવ માનજો નિર્ધાર. ૧
- અર્જુને એમજ પ્રીતિયું, સાંભળો વૈકુંઠ-રાય; ૨
- એક સારગીતા કહો મને, નિજ ભક્તનો મહિમાય; ૩
- ત્યારે અહરિ એમ ઓમર્યા, અર્જુન ધરજો મન; ૪
- એ સાર ગીતા સાંભળે, અવાતાર તેનો ધન્ય; ૫
- ચૈદ લોક તે વશ માહરે, અહ્યાંડકરો ભાર; ૬
- તે ધન્ય મારા દાસને, રાખે રુદ્ર-મોહાર; ૭
- જળ મધ્યે જે છે પદ્મ, તેને સ્પર્શ નહીં લગાર; ૮
- તે ચિહ્ન મારા ભક્તનાં, વળગે ન વિષય વિકાર; ૯
- સંસારમાં સરસો રહે, મેં મન મારે પાસ; ૧૦
- સંસારમાં લોપાય નહિ, તે જાણ મારો દાસ; ૧૧
- મુજ ભક્ત તે મુજને ભજે, હૈયે હોય હેત હમેશ; ૧૨
- તો ભક્ત તેને જાણિયે, જે કરે ન ક્રોધનો દ્વેષ; ૧૩
- કરમાંહિ તુલસી કરણ તુલસી, કંઠ તુલસી-હાર; ૧૪
- બહુ તિલક છાપાં શોભતાં, મુજ ભક્તનો શણગાર; ૧૫
- મારા સાધુને જાણે નહીં, પાપંડ પ્રજે લોક; ૧૬
- જે દંભ આંડખર કરે, તે જાણું સર્વ ક્રોક; ૧૭
- ઉત્તમ વરણ થઈ નહિ ભજે, આંડાળ કહિયે તેહ; ૧૮
- આંડાળ થઈ મુજને ભજે, તે જાણ મારો દેહ; ૧૯
- મુજ ભક્તકેરે કારણે, અવતાર લીધા દશ; ૨૦
- હું નિરંજન નેં નિરાકૃતિ, મને ભક્તે કીધો વશ્ય; ૨૧
- વળિ દેવકેરે કારણે, હું ગયો વસમે વન; ૨૨
- રાવણો મારી રાજ્ય આપ્યું, વિભિષણ રાજન; ૨૩
- દુર્વાસા રુષિયે દૂણિયો, મુજ આતમા અમરીખ; ૨૪
- ભય ચક્ર મેલી છેદિયો, મેં ભલિ લગાડી શીખ; ૨૫
- અજિરાયને મેં બાંધીયો, દેવોનિ કીધી સાર; ૨૬
- પાતાળ આપ્યું રાખને, ત્યાં હું રહ્યો છડિદાર; ૨૭
- ગોકુળ વિષે હું અવતર્યો, શિર પીંછ ધરતો મોર; ૨૮
- ખાતો હું માંખણ તરકરી, જગમાં કહેવયો ચોર; ૨૯
- મા જશોદાયે બાંધિયો, હું જોડિ બીભો હાથ; ૩૦
- હું દીન થયો તે દાસનો, ચોદે ભુવનનો નાથ; ૩૧
- જાળ હંદ્ર જ્યારે કોપિયો, ત્યારે ક્રોધ ન આપ્યું આડ; ૩૨

- ઝોડૂળ રાખ્યું રેલતું, ગોપી લડાવ્યાં લાડ; અર્જુન. ૧૭
- સોળસે સ્ત્રીઓમાં હું રમ્યો, મારો કોઈ ન જાણે ભેદ;
મારા ભક્તકેરે કારણે, મને કહે લંપટ વેદ; અર્જુન. ૧૮
- વિરંચિ વાછરુ હરિગ્યો, તે કરિ ગયોજ અધર્મ;
હું ત્યાં નિપાવી લાવિયો, મારો કોઈ ન જાણે મર્મ; અર્જુન. ૧૯
- મામાને હું મળવા ગયો, ત્યાં મળી કુબળ નારક
ચોડાક ચંદન કારણે, મેં આપ્યું રૂપ અપાર; અર્જુન. ૨૦
- વળિ પ્રથમ પોળે પેસતાં, પરિવટે દીધી ગાળ;
મેં મારિને વસ્તર લિધાં, સોહાવિયા ગોવાળ; અર્જુન. ૨૧
- વળિ ત્યાંધિ આગળ ચાલતાં, માલણી લાવી હાર;
મેં અર્ચ સાધ્યો એહનો, અપ્યાં પદારથ ચાર; અર્જુન. ૨૨
- વળિ માર્ગમાં નાપિક મળ્યો, નેં આપ્યું દર્પણ હાથ;
પૂર્યા મનોરથ તેતણા, મેં રાખ્યો મારે સાથ; અર્જુન. ૨૩
- સંબંધિ જનને જે હણે, ચાંડાળનો તે અંશ;
મારા ભક્તકેરે કારણે, મેં માર્યો મામો કંસ; અર્જુન. ૨૪
- મેં સુધનવા સંતોખિયો, કાગના કારણ કાજ;
સંપત્તિ આપી તેહને, નવનીધિ સૂધાં રાજ; અર્જુન. ૨૫
- એક વાર વીકર ઘેર જઈ, આરોગિ ભાજી પાન;
મેં લાડ પાળ્યાં દાસનાં, રાજનાં મોડ્યાં માન; અર્જુન. ૨૬
- કૌરવનું કુળ સંહારિયું, મેં સાર્યો તારો અર્થ;
હું ચૈદ ભુવનનો રાજિયો, મેં હાડ્યો તારો રથ; અર્જુન. ૨૭
- એકવાર વનમાં હું ગયો, ત્યાં વન હતું ધનધોર;
મેં ભાવ જોયો ભીલડીનો, આધાં એકાં બોર; અર્જુન. ૨૮
- અમે ઘણા મળિ ગોવાળિવા, રમતા ગયા મહાવન;
અહુ ભાવ જોઈ રુષિનારનો, અમે જાણિ લીધાં અન; અર્જુન. ૨૯
- પ્રહલાદ પિતૃયે પરભવ્યો, મેં થંભ પૂર્યો વાસ;
તે દુષ્ટને વીદારીયો, ઊગારિ લીધો દાસ; અર્જુન. ૩૦
- વળિ ધ્રુવને દુઃખ પમાડ્યો, નેં કાઢ્યો વનવાસ;
તે જાળકે મને વશ્ય કર્યો, ધન્ય ધન્ય મારો દાસ; અર્જુન. ૩૧
- ચંદ્રહાસ નેં હરિચંદ રાજ, ભક્ત મારા તેહ;
પડે વિપતપણ તહિ વોસરે, મારા મુગટના મણિ એહ; અર્જુન. ૩૨
- જ્યારે સુધનવાને નાંખ્યો તાતે, તેજ બળતી આળ;

- મારા દાસને ઊગારિયો, સંભારતાં તતકાળ; અર્જુન. ૩૩
- દ્રુપદીનાં પટકુળ કાઢ્યાં, હું પાસ નહિ તે કાળ; અર્જુન. ૩૪
- મારા દાસને વેળા પડી, ત્યારે તુર્ત કરિ સંભાળ; અર્જુન. ૩૪
- પંચાગિને જ્યાં પરભવો, પાસે હતા પંચવીર; અર્જુન. ૩૫
- મારા દાસને મેં પ્રિયાં, નવસે નવાણું ચીર; અર્જુન. ૩૫
- એક કોળિયે કૌતક કિંકું, ને લીધું મારું રૂપ; અર્જુન. ૩૬
- રાજની કન્યા પરભવી, પરદલ કોપ્યો ભૂપ; અર્જુન. ૩૬
- મેં ત્યાં જઈને શું કહ્યું, મારું તેજ મૂક્યું માંય; અર્જુન. ૩૭
- પરદલનો પરાજય કર્યો, મારું જિંદ પાણ્ય ત્યાંય; અર્જુન. ૩૭
- અભમેળ તે મહાપાતકી, મામિકી શુણિકા જેહ; અર્જુન. ૩૮
- જે સ્મરણ કરતાં માહરું, વૈકુંઠ પામી તેહ; અર્જુન. ૩૮
- ગજરાજને ગ્રાહે ગ્રહો, ત્યાં લીધું મારું નામ; અર્જુન. ૩૯
- ત્યાં એક કરતાં ખેડતાં, અર્જુન સીધાં કામ; અર્જુન. ૩૯
- હું માં ને મારા ભક્તમાં, અંતર નહોય લગાર; અર્જુન. ૪૦
- સુજ ભક્તને ઓળખે નહીં, તે બુદ્ધિ ભમે સંસાર; અર્જુન. ૪૦
- મારા ભક્ત સુખિ તો હું સુખી, દુખિ તો દુખી હું જાણુ; અર્જુન. ૪૧
- મારા ભક્તને કોઈ પરભવે, તો મને લાગે જાણુ; અર્જુન. ૪૧
- છે સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં, જળથળમાં મારો વાસ; અર્જુન. ૪૨
- શુણ ઇંદ્રસુત તુજને કહું, હુંથકી અદકો દાસ; અર્જુન. ૪૨
- હું જોગ જગને નહિ મળું, નહિ તપ તિરથકે દાન; અર્જુન. ૪૩
- અર્જુન મહિમા જાણુજો, મારું ભક્તિથીછે સ્થાન; અર્જુન. ૪૩
- હું ભક્તને સંગે ફરું, મને ભક્તનો આધાર; અર્જુન. ૪૪
- અર્જુન મહિમા જાણુજો, કેહેતાં ન આવે પાર; અર્જુન. ૪૪
- હરિભક્ત મહિમા શુણો અર્જુન, પામ્યો હરખ અપાર; અર્જુન. ૪૫
- સુર્જિત થઈ અવની પડ્યો, નેત્રે વહે જળધાર; અર્જુન. ૪૫
- આ ગિતાને જે અનુભવે, જે ગાય નર ને નાર; અર્જુન. ૪૬
- અર્જુન એવું જાણુજો, તે પામે પદનિર્ધાર; અર્જુન. ૪૬
- એ ભક્ત મહિમા માહરો, કોણે કળ્યો નવજાય; અર્જુન. ૪૭
- જેનું ભાગ્ય હોય તે અનુભવે, ધનદાસ ગીતા ગાય; અર્જુન. ૪૭

નિમાનંદ.

તેની પદ, ગરબીઓ, પ્રસિદ્ધ છે.

છંદચરચરી.

- નૈદ નૈદન જગત પંદન, ચરણ-રજ કુખજ તરી;
ચાર જુગ પરિવ્રજ કહિયે, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૧
- વંસિવટ તટ નિકટ યમુના, શામળે મોરલી ધરી;
મોરલિ ધુનિ શુણિ ત્રિલોક મોહે, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૨
- પ્રંદાવનમાં મદન મોહન, અષ્ટ-સિધિ નવનિધિ ખરી;
કાળિ-અહિ ધનશ્યામ નાથ્યો, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૩
- મુગટ લટપટ પેચ રસપટ, તિલક ચંદનનું કરી;
ચનમાળિ લાલ ગોપાળ કહિયે, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૪
- ગોપ ગોપી સંઘ લેઈને, કુંજ કુંજ રમ્યા હરી;
રાસ રમ્યો જહુનાથ-નંદન, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૫
- ઈંદ્ર ચંદ્ર કુખેર બ્રહ્મા, લખે વિગત પ્રભુ ફરિ ફરી;
અનંત મુનિજન કરત જય જય, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૬
- કુંસ વંશ નિકંદ કીચો, દનુજ સર્વ ગયા ડરી;
સંત કારણ દેહ ધારણ, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૭
- કૃષ્ણાષ્ટક જે પડત નિશ્ચિત, સ્વર્ગ જય તે સંચરી;
નિમાનંદ અવતાર અદ્ભુત, કૃષ્ણ રાજત મધુપુરી. ૮

ભુખણ.

ચેહેલાળનો રાયકવાળ આહ્વાણ.

ભવિષ્ય વિષે. આષ્ટક. ૧.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

- કુશીવાતનો અરખરો મન ચાણો, મુખ દુઃખ તે દેહના ધર્મ જાણો;
કરોને તમે કોટિ લક્ષ પ્રકાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૧
- હરીચંદ્ર રાજ મહા પુન્યવાન, નહીં કોય સંસારમાં એ સમાન;
તેણે નીચ ઘેર વહો નીર ભાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૨
- સતી મુખ્ય કહાયે અહ્યાજિ જેહ, જેના નામથી થાય નિપાપ દેહ;
તેણે ઇંદ્ર સાથે કર્યો વ્યભિચાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૩
- જુવો જાનકીજી પડ્યાં ફજ હાથ, જેના સ્વામિ છે કોટિ બ્રહ્માંડ-નાથ;

- આપોઆપ લક્ષ્મીનાથો અવતાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૪
 વળી પાંડવોનો કહું એક વાત, જેના સારથી નિત્ય વૈકુંઠનાથ;
 હાર્યા રાજ રિદ્ધી તથા નીજ નાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૫
 મહા પુન્યકારો જેને સિદ્ધ નાથ, ચાલો નીસર્યા નારિ લે વન સાથ;
 બહુ ઇષ્ટ વેઠ્યું તેણે વર્ષ બાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૬
 શામોટે તમે ભાર માથે ધરોછો, વળી હું કહું હું કહું એ કહોછો;
 કરોને તમે ચિત્ત સાથે કરાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૭
 કરી વીનતી સર્વને કહું વાત, રચ્યા ભૂખણે તે શુણો શ્લોક સાત;
 ધણૂ સાંભળ્યા જોગ સાંતૂ વિચાર, લખી વાત મિથ્યા ન થાયે લગાર. ૮

અષ્ટક. ૨.

- પિતા માત સંતાન નેં મિત્ર ભ્રાત, એતો સર્વ છે આજમંપાળ વાત;
 એમાં અંતકાળે નાવે કોય કામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૧
 ઘટ્ટોમાં ઘટ્ટીજાય આયુષ્ય અલ્પ, ભમંતાં ભમતાં થયા કોટિ કલ્પ;
 માથે મણુંકેરી મહા એક ભામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૨
 ધણીવાર સંસારમાંહી ક્યાંછો, પશૂ પક્ષિ યોની-વિષે અવતર્યાંછો;
 હવે આ સમો છે તર્યાનોજ કામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૩
 કરોછો બિજી અલ્પ વસ્તુનું જલ, તજોછો હરી નામ જેવુંજ રતન;
 નથો બેસતું મુખ્ય એકે બદામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૪
 જરાયે ધણો દેહ તો જીર્ણ થાયે, શરીરેયકો સર્વ સામર્થ્ય જાયે;
 થયે રોગ પીડા જાયે સર્વ હામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૫
 જેને સેવનાં કોટિ કલ્યાણ થાય, બહુ જન્મનું પાપ તો સદ્ય જાય;
 વળી પામિયે જેયકો સિદ્ધ-ધામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૬
 જવું એકલાં ત્યાં નહીં કોય સાદ્ય, વળી જીવને દુઃખ અત્યંત થાય;
 તેણીવાર રક્ષા કરે મેઘશ્યામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૭
 જે કો જનકોનાથના હોય દાસ, નપામે કદી તે કરી ગર્ભ-વાસ;
 કરે લોક આ સર્વ તેને પ્રણામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૮
 રચ્યા ભૂખણે તે શુણો શ્લોક આઠ, હેતે સાંભળે નેં કરે નિત્ય પાઠ;
 થયે તેયકો દુઃખકેરો વિરામ, તે માટે ભજો સર્વથા રામ નામ. ૯

અષ્ટક. ૩.

ધણા પૂન્યના ભાવથી દેહ પામ્યા, હસંતાં રમંતાં સુખે દીન વામ્યા;

- ગયા નાથનું નામતો સદા ચૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧
 બણા શાસ્ત્ર સિદ્ધાંતની સર્વ વાત, નથી ઓળખ્યા શ્રી તમે પ્રાણનાથ;
 વિવેકી થઈ કાં કરો બુદ્ધિ ટુંકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૨
 પરસ્ત્રી પરદ્રવ્યનો ત્યાગ આણી, રૂદેમાં ધરીને તમો ચક્રપાણી;
 એતો દુષ્ટ માયાતણી સર્વ ભૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૩
 મદે અંધ દૃષ્ટી થયાથી ન દીઠું, કુસંસારનું સૂખ લાગેછે મીઠું;
 જરા આવશે આ થશે દેહ શૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૪
 ઘણા જાતથી દેહને સૂખ દીધું, ઘણા ભિદથી સર્વનું દ્રવ્ય લીધું;
 જવું એકલાં સર્વ સંપત્તિ મૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૫
 ઘણા રમ્ય વૈભોગથી દેહ પોખ્યો, કરી તિર્થ જાત્રા કદાપી નસોખ્યો;
 મળી મિત્ર યોગે દેશે સર્વ કુંકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૬
 જદા આપિને જીવને મૃત્યુ ગ્રેશે, તદા સર્વ સંબંધિ જોઈ રહેશે;
 નરક્ષા કરે વૈદ્ય કે ક્ષાયા બૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૭
 ક્રોધે વ્યાધિયે કંકનો રોધ થાશે, રૂદેમાં-થકી જ્ઞાન તો સર્વ જાશે;
 તદા જીવ જીહા થશે સદા ટૂંકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૮
 નથી જાણતા ધર્મની રીત ઠીક, નથી રાખતા મરણની મન બીક;
 શુમાને ભયાં આત્ર આલોછો ચૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૯
 જમકીંકરા મારશે દુષ્ટ મારે, તદા નાથ પાપે નહીં કોય વહારે;
 જીવો મૃત્યુ માથે રહે નિત હૂકી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧૦
 સદા રૈકવસાતી મહા-રંક કહાવે, કથા રામની તો જોને મન બાવે;
 રચી ભૂખણે તે શુણો જ્ઞાન કૂંચી, બળે રામને કામને દૂર મૂકી. ૧૧

અષ્ટક. ૩.

- તમે અવતર્યાં લક્ષ્મ્યોરાશિ વાર, નથી પામિયા તોય સંસાર પાર;
 માટે આ સમે જાપમાળા ધરીને, બળે ભક્તિ બાવે સદા શ્રીહરીને. ૧
 ઉદરમાં અધો મસ્તકે જ્યાં રહ્યાતા, ઘણા વ્યાકુળા તો તમે ત્યાં થયાતા;
 હવે તે સમે કાં ગયો વીસરીને, બળે ભક્તિ બાવે સદા શ્રીહરીને. ૨
 સંચું દ્રવ્ય તો દ્રવ્યને કામ રહેશે, સગાં મિત્ર સંસારની રીત કહેશે;
 જોતાંમાં જશે પ્રાણ તો નીસરીને, બળે ભક્તિ બાવે સદા શ્રીહરીને. ૩
 એતો દેહ સંબંધિ જાણો અનિત્ય, પ્રભૂનાથનું નામતો એક સત્ય;
 નાવે જોથકી ગર્ભવાસે કરીને, બળે ભક્તિ બાવે સદા શ્રીહરીને. ૪
 અભીમાન આડે નથી કાંઈ જોતા, કદાપી નથી કૃણુનું નામ લેતા;

અરે મૂઢ લોકો જુએ મરીને, ભલે ભક્તિ ભાવે સદા શ્રીહરીને. ૫
 કહ્યું માનજે સર્વથા એક મારું, નથી કોઈ સંસારમાંહી તમારું;
 માટે સંગ માયાતણો પરહરીને, ભલે ભક્તિ ભાવે સદા શ્રીહરીને. ૬
 કળી-કાળમાં જન્મ મિથ્યા વગોયો, મહા રત્નને કાચને મૂલ ખોયો;
 ધરો ધ્યાન ગોવિંદનું આદરીને, ભલે ભક્તિ ભાવે સદા શ્રીહરીને. ૭
 જોણે ગોપિકાનાથનું નામ લીધું, તેણે જન્મ પામ્યાતણું સાર્ય કીધું;
 ગયા તેતો સંસાર સેજે તરીને, ભલે ભક્તિ ભાવે સદા શ્રીહરીને. ૮
 એતો વિષ્ણુ ભક્તીતણો છે પ્રબોધ, શુણીને રખે કાં ધરો મન ક્રોધ;
 કહ્યા ભૂખણે શ્લોક આઠે કરીને, ભલે ભક્તિ ભાવે સદા શ્રીહરીને. ૯

અષ્ટક. ૫.

રમ્યા રંગ તે ગોપિકા સંગ રાસ, ઘણે પ્રીતિભાવે કરીને વિલાસ;
 કહાવે તથાપી સદા બ્રહ્મચારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧
 આવી ગોકુળે કામ અત્યંત કીધું, પિતા માતને સૂખ સંપૂર્ણ દીધું;
 એતો નંદનો નંદ આનંદકારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૨
 ઘણા દુષ્ટ મારી હર્યો ભૂમી ભાર, કૃપાયે કરી ભક્ત તાર્યા અપાર;
 જોણે નંદની યેનું નવલક્ષ આરી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૩
 મુદામાતણી સાર અત્યંત કીધી, મુઠી તાંડુળામાં નવેનિધ દીધી;
 કૃપા-નાથ સાધુતણા હિતકારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૪
 જમ-કિંકરે દુઃખ અત્યંત દીધું, ત્યારે નારાયણ પુત્રનું નામ લીધું;
 એવામાં અભમેળ લીધો ઉગારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૫
 સ્તુતિ સાંભળી ભક્તની ભીડ જાણી, આવ્યા સદા વૈકુંઠથી ચક્રપાણી;
 મુકાવ્યો ગજ ગ્રાહ નાંખ્યો વિદારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૬
 અરે બુધિ-હીણા ન જાણો હરીને, તેણે આવશે ગર્ભ વાસે ફરીને;
 જીવોને તમે જ્ઞાન દૃષ્ટે વિચારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૭
 હરીભક્ત પામે વૃથા જન્મ જશે, પછો અંતકાળે ઘણું કષ્ટ થાશે;
 તેમાટે તમે વાત બીજી વિસારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૮
 વિષય વિષરૂપી તેને શું વખાણો, આ સંસાર તે સ્વપ્નને તુલ્ય જાણો;
 વિવેકે કરી મોહ માયા નિવારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૯
 ચતુર્ભૂજ શ્રીનાથ છે સત્ય શર્ણ, મહાલક્ષ્મિ સેવે જેનાં નિત્ય ચર્ણ;
 એતો શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ ધારી, ભલે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી. ૧૦
 તેણે શું થયું જે ઘણું એક ડાહ્યા, તેણે શું થયું દ્રવ્ય ઝાઝું કમાયા;

તેણે શું થયું જે રમ્યા રંગ નારી, બળે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી.	૧૧
પ્રભૂ નાથ પોતે દિશેછે દયાળ, કરે નિત્ય ભક્તોતણી પ્રતિપાળ;	
તેને બળે તો ગતી થાય સારી, બળે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી.	૧૨
સદા ગામ વેઝાળ મધ્યે નિવાસ, પ્રભૂજીતણો નિત્ય દાસાનુંદાસ;	
રમ્યો ભૂખણે તે શુણો મોક્ષખારી, બળે દુઃખહારી સદા શ્રીમુરારી.	૧૩

કૃષ્ણરામ.

કળીકાળનું વર્ણન. ગરબાછંદ.

આજ મને આનંદ, વાલ્યો અતો ઘણો મા. એ દેશી.

કેશવ કૃપા નિધાન, અરજી ઊરમાં આણો;	
ભક્ત-પ્રીય ભગવાન, જીવ દયા મન બાણો.	૧
પૂરુષોત્તમ પ્રતિપાળ, આ અવસર તો આપ્યો;	
કુટિલ કર્મથી કાળ, કેટલોક તો કાપ્યો.	૨
હજી રહ્યો અવશેષ, જીકર કરતાં બચે;	
રીઝ કરો રુપિકેશ, સકળ તમે સુખ થાશે.	૩
બાળક દેખે બાઉ, પ્રીતે ફરે તે પુંડે;	
હઠે બતાવે હાઉ, છાતીમાં છળિ ઊઠે.	૪
એમ હું અંતર્યામિ, હેત દેખાડો હરખું;	
ગોવિંદ ગરુડાગામિ, થોડા કુખથી થરકું.	૫
સેવકને સનમાન, કરિને સૌંપો કામું;	
દાસ હું ઠરી દુકાન, નિત્ય લખું નિજ નામું.	૬
ઉધરાણી ધર ધર, કરવિ ન મુજથી સાધે;	
મન ધૂળે થર થર, બોલ લોકના બાધે.	૭
ત્રીકમ ન રહ્યો તાલ, અર્થ નથી કહ સરતો;	
કળિનો આવ્યો કાળ, કડકડાટ બહુ કરતો.	૮
વિમળ મતી વિપરીત, વહેવા લાગી સહુની;	
પરમારથની પ્રીત, બહાર ખસી ગઈ બહુની.	૯
ઉત્તમ ચારે વરણ, ઉત્તમતાને મૂકી;	
કરે અધર્માચરણ, ચિંતન હરિનું ચૂકી.	૧૦
વાડવ વિદ્યાવાન, થઈ પણ ધરધર ડોલે;	

- શુદ્રતણાં સનમાન, નહિ પણ આશિષ બોલે. ૧૧
- વિદ્યા ભણિને વાદ, પંડિત કરે પરસ્પર;
શીઝોદરના સ્વાદ, ફરે શોધતા સત્વર. ૧૨
- વાંચે જો વેદાંત, કણ લોભે કંઈ ધરમાં;
સમજે નહિ સિદ્ધાંત, ભટકે ભવસાગરમાં. ૧૩
- વિપ્ર પરસ્પર વેર, કામ કારણે કરતા;
જરને માટે જોર, મમતામાં નિત્ય મરતા. ૧૪
- વિદવત થઈને વ્યાજ, ગરીબ જનનું ગમિયું;
કરે અધઠતાં કાજ, ભાંતે મનકું ભમિયું. ૧૫
- શાસ્ત્રતણી નહિ સાન, વામ મારગે ચાલે;
કરિને મદિરા-પાન, મોટા થઈને માલે. ૧૬
- મારણ મોહન જર, ઊચાટન આરાધે;
ઉત્તમ થઈ અભિચાર, સુવરણ માટે સાધે. ૧૭
- ઊણાં અડદ ઉપાન, મંથુ મહિષી નેં મહિનું;
દારુણ લેછે દાન, કાળ સમે કંઈ કંઈનું. ૧૮
- શુદ્રાદિકને ઘેર, શાસ્ત્ર શિખાડે જઈને;
પરમ ધર્મતી પેર, વિપ્રતણી ગમ વહિને. ૧૯
- એકાદશાનું અન્ન, બ્રાહ્મણને પણ ભાવે;
ધણિને નોય જો ધન, ધર ધરેયું વેચાવે. ૨૦
- મસ લઘુશંકા લીંટ, દેખતાં જ્યાં દીસે;
એ ઠેકાણે ઈટ, માંડિ પત્રાળી પ્રીસે. ૨૧
- રામા કરે રુદન, હાથ વાળતી હૃદયે;
આરોગે ત્યાં અન્ન, કોણ કોણને કહિયે. ૨૨
- રડતા રાજદ્વાર, પંડિત થઈને પક્કા;
દેવડિયે છડીદાર, સહિલે તેના ધક્કા. ૨૩
- તો પણ નાચે લાજ, કિંકર મૂકે કાઢી;
વર્ષાશનને કાજ, દરબારે જાય દહાડી. ૨૪
- નાત નાતની નીત્ય, બદો કરે બડબડતા;
વર્ષા ઊજળ નેં શીત, વેડી વાટે વઢતા. ૨૫
- અન્નતણો મુખ ગ્રાસ, તો પણ બોલે ગાળી;
દામતણા થઈ દાસ, પેટે મારે પાળી. ૨૬
- વૈશ્વદેવ નૈવેદ્ય, બ્રહ્મચર્ય કે તર્પણ;

- ભૂત બળીનો ભેદ, જાણે નહિ અહ્માર્પણ. ૨૭
 સસરા કહિને ગાળ, પુત્ર પૌત્રને દેતા;
 એજે ચડાવી આળ, લાંચ પટલ થૈ લેતા. ૨૮
 એક નૌતરૈ ચાર, જમવા કાળે જતા;
 ન જીવે વરણા ચાર, સૌને ઘેર ઘેર ખાતા. ૨૯
 ગ્રીવા લગણુ ભરાઈ, પરનું આવે પ્રાણી;
 રાત બધી રગડાઈ, વાણે નાંખે વાણી. ૩૦
 પલાંડુ લશુન કલીંગ, મધુ-પુષ્પ ને ગાજર;
 અક્રિણુ તમાકુ ભંગ, વ્યસન કર્યામાં હાજર. ૩૧
 ખેડા નિત્ય બજાર, આહ્વાણુ નિંદા સાધે;
 સગાં સગાંમાં ખાર, કળહ કરીને ખાધે. ૩૨
 પરનાતીની રાંડ, નિજ નાતોમાં ધાલે;
 દામે ડળકી ડાઢ, મનને માને ચાલે. ૩૩
 ઘરમાં ક્ષીપ્રા ખાય, સરખા થઈ સંબંધી;
 કુળીન જમવા જાય, ત્યાંહ ધાકની બંધી. ૩૪
 તજી સ્નાન સંધ્યાય, બાવેં બાવું બમવું;
 ચિત્તમાં નિત્ય ચહાય, પૂર્વજિયાંનું જમવું. ૩૫
 વાટે વાટે વ્યાસ, થઈને માણુ વળડે;
 પાંચેક ખેડા પાસ, તેહ તાળિયો પાડે. ૩૬
 શ્રુતિ સ્મૃતીની વાત, કાળ જીવ ધ્રુવરની;
 જાણે નહિ કાંઈ જાત, રાગ તાળ કે સ્વરની. ૩૭
 પીંગળ રીતે હંદ, કવિના કર્યા નજાણે;
 પોતાતણા પ્રબંધ, રચી રાગડા તાણે. ૩૮
 નાતરિયાનો વાત, કેરી ને રેટીડા;
 ગાતાં શ્યામા સાથ, કરે કટાક્ષે કીડા. ૩૯
 અંગુળિયે અંગૂઠ, બંધો ગાય લિજ્જતા;
 મોટા થયાતો મૂઢ, બિજા મરેછે બળતા. ૪૦
 જજમાનોથી શીશ, કરિને દાપું લેતા;
 નહિતર કાડી શીશ, રુધિરે હાથા દેતા. ૪૧
 કંઈ ધન કાળે થાય, વોહોરાના વાણોતર;
 કંઈ કાશદિયે જાય, કંઈ ભીખંતા ધરધર. ૪૨
 કંઈક નાંખતા ટેલ, કંઈ વિંટણિયો વીંટે;

- કહ હાંકતા ખેલ, શકટ ભરીને ઘટ. ૪૩
- કહક કરતા રાસ, નારિ રૂપ થઈ નાચે; ૪૪
- મથકરિયોથી હાસ, કહક કરાવે સાચે.
- કહ પાણી ભરનાર, કહક રસોઈ કરતા; ૪૫
- કહ હોય નાકાદાર, કહક કરોડો ફરતા.
- કહ લે ભરિને દામ, સરપણ શકટ ધનરે; ૪૬
- કહ શેઠોનાં કામ, ખેડા કરે બનરે.
- એક નાતમાં નાત, કળિયે બીજી કીધી; ૪૭
- ગૃહસ્થ બિહુક જાત, દીકરિયો નવ દીધી.
- નમસ્કારની રીત, તણ સલામો કરતા; ૪૮
- પરનાતીની પ્રીત, મનમાં કદી ન ધરતા.
- વાડવ થયા વફીલ, ધરધરકેરા ઠાકર; ૪૯
- દીવ્ય વધારે ડીલ, યવનતણા થઈ આકર.
- ફારશિયોના હરફ, વસ્યા વિપ્રની વાણે; ૫૦
- ગજલ રેખતા તરફ, ગમતા દીઠા ગાણે.
- દીકરિયોના દામ, રુદયે લાગ્યા રશિયા; ૫૧
- કરે કારમાં કામ, કેશ ધરે કાનશિયા.
- ખેસે બહિને ખેશ, ચકલે ડંમર હાંકે; ૫૨
- અરધ ઉઘાડે કેશ, તારણિયોને તાકે.
- કહકે કીધાં કામ, વેળા જોઈને વંડી; ૫૩
- નીચ જનોને નામ, આપી બાંધે કંઠી.
- કહક પુજતા પીર, અવજોકે જઈ ઓરસ; ૫૪
- પયમાં નાખી નીર, કહ વેચંતા ગોરસ.
- કહ પરણેલી નાર, પ્રહાર કરે ત્યાં પેખી; ૫૫
- કહક કરે વ્યભિચાર, દાર પારકી દેખી.
- સાઠે વર્ષે સાન, કહકે મૂકી ધરણે; ૫૬
- વાર થઈ વિદ્વાન, ફરી ફરીને પરણે.
- નાથે કાઢ્યો નરક, પોતે પાછો પેસે; ૫૭
- ગદાઈમાં ગરક, બાધા થઈને બેશે.
- વાડવ ઊપર વેર, આવડું તે ક્યમ આણ્યું; ૫૮
- કળિયે કીધો કેર, કારણ કાંઈ ન જાણ્યું.
- ભલા તમે ભગવાન, હરી હઠાવો હાની;

- ગોવિંદ આપો જ્ઞાન, મુખ્ય બ્રાહ્મણને માની. ૫૯
આ અવસર આલોપ, થઈ જળમાં ક્યમ ઝીલો;
કરિને કરડો કોપ, કળિયે લીધો કીલો. ૬૦
નરપતિ થઈને ન્યાય, પૂછે જોઈ ન પ્રીછે;
ધન લેવાને ધાય, અનર્થ કઈનો ઇચ્છે. ૬૧
વિપ્રને વપુનો દંડ, દેતાં દયા ન આવે;
પેજે પણ પાખંડ, લાંચો લઈ લલચાવે. ૬૨
કંઈક વધારી કર, રાંક લોકને રગડે;
જ્યાં જ્યાં દેજે જર, બુદ્ધિ ત્યાં ત્યાં બગડે. ૬૩
પરદારાનો સંગ, રાતે તેથી રમતા;
ધારી નજીવે ઢંગ, લક્ષ-જનોને દમતા. ૬૪
કૂડી ધરતા કાન, ચુગલ-જનોની આડી;
ઘટવા લાગું જ્ઞાન, દંભો સંગે દહાડી. ૬૫
બેદ શાસ્ત્રની વાત, કદી ધરે નહિ કાને;
રાજી રહે દિન રાત, ગુણકોકિરે ગાને. ૬૬
ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ, કદી કરે નહિ કૂડા;
રાખે નહિ સંભાળ, ભક્ત જનોની બુંડા. ૬૭
શાક ભાજિયો ફળ, એપર અંત ઇન્નરા;
વળી બતાવે બળ, ઝોળીવાળા ન્યારા. ૬૮
કાજી-શકટથી કાઠ, કેટલાક તો કાઠી;
કડકા ભારે સાઠ, દરવાનાદિક દહાડી. ૬૯
વર્ષે વર્ષે સવાઈ, ઇન્નરદારિ વધારે;
રહ્યત રુવે રગડાઈ, કો આગળ પોકારે. ૭૦
ચોટે જણવે તોર, દોડાવીને ઘોડા;
રાતે આવે ચોર, ઘર ઘર પડે દરોડા. ૭૧
ચોરોના અસવાર, બાન પકડતા લૂટે;
દરવાજેથી બહાર, વહાર કરે નહિ પુંડે. ૭૨
દરવાજે દરવાન, રાંક જનોને રોકે;
કોઈ ધરે નહિ કાન, રડે બિચારા પેકે. ૭૩
અન્યાયવાના દામ, લેઈ દરાવે સાચા;
ન્યાયવા લે જો નામ, તો તો હણે તમાચા. ૭૪
રાખ્યતણાં સંતાન, રાય આપણને માને;

- દુષ્મનથઈ દીવાન, કેદ કરે રાજાને. ૭૫
 થોડો જોઈ અપરાધ, મંદિરિયાને મારે;
 અજવંતોનો બાધ, કરી શકે નહિ ક્યારે. ૭૬
 વરતાવે નહિ ધર્મ, રહ્યા જનનો રીતે;
 પોતે પણ સતકર્મ, કદી કરે નહિ પ્રીતે. ૭૭
 ઉત્તમ જનને આંચ, વિષયો નિત્યે દમતા;
 વર્ષ ચાર કે પાંચ, એટલામાં આયમતા. ૭૮
 કળિયે કીધો કેર, જેમ શશી ને રાહુ;
 માધવ કરિયે મેહેર, જોઈ પોતાના બાહુ. ૭૯
 વૈશ્ય કરે વિપરીત, તોલ ન સાચા તોળે;
 પરમારથની પ્રીત, મૂકી મગદળ ચોળે. ૮૦
 બાર પાણુનો માલ, વીશ પાણે વેચંતા;
 દોડા દોડ દલાલ, કળહળ કૈક કરંતા. ૮૧
 કહે ધર્મના સમ, ધર્મ ધસરડે ધૂળે;
 તોયે ત્યમનું ત્યમ, મરદી નાંખે મૂળે. ૮૨
 હેતરથી થઈ હાણુ, કરિને લે જો અશિયે;
 વદે પરસ્પર વાણુ, પોતાની પારશિયે. ૮૩
 દમડી માટે ગાળ, મુખથી માને દેતા;
 એક એકની આળ, જઈ દરબારે કહેતા. ૮૪
 શાણા થઈને શેઠ, પાન તમાકુ ચાવે;
 વાડવ પાશે વેઠ, કાયાતણી કરાવે. ૮૫
 લેઈ આપ્યાની આશ, મનમાં ફરી ન રાખે;
 દામતણા થઈ દાસ, ભુંડું મુખથી ભાખે. ૮૬
 જાતિ ગુરુ બ્રાહ્મણ દેવ, ગોસાંઈ વિધવાનાં ધન;
 સંધરવાની ટેવ, અંતે ઓળવ્યાનું મન. ૮૭
 ચાર રામની ધર, થઈને કરતા કાળું;
 જિરવી કઈનાં જર, દેખાડે દેવાળું. ૮૮
 મનમાં રાખે મેઝ, મૂખ જણાયે મીઠા;
 ધૂતમાં ઘાલી તેલ, દેતાં કઈને દીઠા. ૮૯
 કહી બતાવે કાંચ, આપે વસ્તૂ બીજી;
 મગન થયે મનમાં, તાળી આપે રીઝી. ૯૦
 વૈષ્ણવ થઈને વેષ, અબજાને આરાધે;

- કરે ધર્મનો દ્વેષ, શિવની નિંદા સાધે. ૯૧
- સમર્પણી થઈ સ્વાદ, શીરા પૂરી જમતા;
- ગુરુનો લેખ પ્રસાદ, રામા સંગે રમતા. ૯૨
- વિપ્ર અડે જો અંગ, છુવાઈ જઈને થુંકે;
- ઉરમાં અતી અનંગ, માની જણી નમૂકે. ૯૩
- સાચા મનથી શરણ, ગુરુ ચરણે નવ રહેતા;
- કરે અધર્માચરણ, કહી કહ મત કહેતા. ૯૪
- અજ મૂકાવી ધન, હીસંકને અવરાવે;
- માણસ લાયક અન્ન, આતોને અવરાવે. ૯૫
- જીવદયા પ્રતિપાળ, થઈને કરે ઇન્નરા;
- કઈનો આણે કાળ, આવક થઈને સારા. ૯૬
- ધર્મ એટલો લાભ, બોલે પણ નવ પાળે;
- ગર્ભણિયોના ગાભ, ઓપંધ આપી ગાળે. ૯૭
- પરધનથી પરતંત્ર, સમજે નહીં શિખામણ;
- જપે મુંઠના મંત્ર, કઈને કરતા કામણ. ૯૮
- પરનારીને સંગ, પ્રીતે મનમાં પેસે;
- અળંકારથી અંગ, સરસ સમારી બેસે. ૯૯
- વેદ વિનાના ધર્મ, વાંચે નિત્ય વિખાણે;
- કૃષ્ણચંદ્રનાં કર્મ, જીવ સરીખાં જાણે. ૧૦૦
- કળિ એમ કચરધાણ, કરિને પીડે પ્રાણી;
- કૃષ્ણ કરો કલ્યાણ, ઊર આપનો જાણી. ૧૦૧
- દંભી જનનો દાસ, થઈને શીશ નમાવે;
- વિહલતણો વિશ્વાસ, શુદ્ધોને મન ભાવે. ૧૦૨
- ઉત્તમના આચરણ, કનિષ્ઠ થઈને કરતા;
- સજ્જન જનનું શરણ, ઓળખિ નવ આચરતા. ૧૦૩
- રાજ-સેવાની રીત, જાણે નહિ પણ રાખે;
- મુખમાંહેથી નિત્ય, મંમો ચરચો ભાખે. ૧૦૪
- દેખે પરની નાર, રૂપાળી મનમાની;
- દંડ ભરી દરબાર, તે હંડાવે છાની. ૧૦૫
- સંતાનોના સહિત, અષ્ટ મંગળે આણે;
- નારી પામે નીત, જગ જીત્યો એમ જાણે. ૧૦૬
- ગરીબકેઈ ધર, બિલાળીને એ લે;

- છતનો વાધે છર, મેલા થાયે મેલે. ૧૦૭
- નવ ડેકાણે જઈ, આવે દશમે દ્વારે;
- કાંતા તેને કહી, સુવરણથી શણગારે. ૧૦૮
- પાપી પંડ પ્રણામ, આહ્વાણને નવ કરતા;
- કુઃખે જોડી દામ, દરબારોમાં ભરતા. ૧૦૯
- લેખી ન જૂવે લેશ, નિર્મળ જનને નાગા;
- નિત્ય બનાવે બેશ, દેવ મંદિરે વાગા. ૧૧૦
- જનના જતાં સંગ, જખરા બેલ જોડાવે;
- જ્યમ વળગ્યું હોય વંગ, ત્યમ ગાડી દોડાવે. ૧૧૧
- મલીન મેલું મન, સંત સંગતિ નવ સૂજે;
- કલ્પિત ગાય કીર્તન, જાત જાતને પૂજે. ૧૧૨
- ગૌ આહ્વાણને દાસ, કરિને ધર્મે ધાવે;
- સેવા આહ્વાણ પાસ, કણખી થઈ કરાવે. ૧૧૩
- ઝાઝું હોયજો જર, તો તો તાણા તણાવે;
- વળી ઘરેણાં ધર, આંતક કરી ચણાવે. ૧૧૪
- શુદ્ધ ધર્મની વાત, હકથી ધાલી હેડે;
- જમે જમાડે જાત, જણ્યાં જમાઈ તેડે. ૧૧૫
- કૌતક સરખું કામ, કળિયે કીધું ભારી;
- રક્ષા કરકરજો રામ, પ્રજા પોતાની ધારી. ૧૧૬
- કડિયા સુતાર મજૂર, વચન પ્રમાણ ન ચાલે;
- જોખમ કરે જરૂર, ધર કરતાં ધરધાલે. ૧૧૭
- સોની દેઈ વિશ્વાસ, કાલને વાયદે કૂનું;
- આપે આડે માસ, સોનાનું કરી સૂનું. ૧૧૮
- ધોખી સાળવિ સહ, ફાડી વસ્તર સાંધે;
- રોક મજૂરી લઈ, પણ પોતાનું રાંધે. ૧૧૯
- વૈદ થયા વાલંદ, શાસ્ત્ર-વાત સંતાણી;
- સહયદ કરી સણંદ, પાય મંત્રિને પાણી. ૧૨૦
- આહ્વાણ વિના અનંત, ગૃહસ્થ થઈને બીજે;
- શેરિયે શેરિયે સંત, ટેલ નાંખવી શીજે. ૧૨૧
- વૈરાગી ગોસાંઈ, શસ્ત્ર અંગપર ધરતા;
- મારે માંહોમાંઈ, મમતા માની મરતા. ૧૨૨
- અંતરમાં અભિમાન, ખાનું હરિનું બહિને;

- માંડે દિવનું માન, બ્રાહ્મણ પાસે બણિને. ૧૨૩
- બિલટી વરણ અઢાર, વૈરાગીને વેપે; ૧૨૪
- ગામ ગામને બહાર, બાવા થઇને બેસે.
- કરિને ચારે ધામ, પૂજા કરે પુજારી; ૧૨૫
- દેવતણે લેઇ દામ, નિકળિ જાયે લૈ નારી.
- દેઇ બ્રાહ્મણને ધન, બારે વિદ્યા બણતા; ૧૨૬
- વળતા વ્યાસાસન, બેસે સિદ્ધજ બણતા.
- તિલક છાપને માળ, ધરિને કરથી ખેંચે; ૧૨૭
- કણીક ચોખ્ખા દાળ, કંઠના લાવી વેચે.
- કરમાં લે નહિ દામ, મોટમ રાખે માઝા; ૧૨૮
- લઇ પુસ્તકનું નામ, જર લે કંઠના ઝાઝા.
- માંડીને ધરબાર, લોટ માગતા વહાણે; ૧૨૯
- લાવિ લાકડાં ચાર, જમિ આવે જ્યાં જાણે.
- વિકલજનો વેપ, હીંડે વિકળ વગોતા; ૧૩૦
- મુંડાવીને કેશ, જરને હીંડે જોતા.
- કઢીર થઇને ફળ, બાલાનું કર પકડે; ૧૩૧
- પૈસા લે કરિ બળ, રાંક જનોને રગડે.
- ગૌ બ્રાહ્મણને ત્રાસ, વધતો દિનથી વધે; ૧૩૨
- રુડિ વસ્ત્રની આશ, સાલે સાતે સાંધે.
- અંબુ વરસે અલપ, તે પણ નહિ મુખ-માગ્યું; ૧૩૩
- સત્ય રહ્યું સ્વલપ, તે પણ જાણ લાગ્યું.
- ભજા પુરુષને ભાઇ, બાવે છળવાઇકેરાં; ૧૩૪
- ડહાયા ડહાપણમાં, થઇને કરે અનેરાં.
- પૃથ્વી પણ ગણિજાય, ધન દાટ્યું કર નાવે; ૧૩૫
- રગડે નિત્યે રાય, જ્યમ જે જનથી ફાવે.
- પિતા પુત્રમાં વેર, ભાઇ ભાઇને ભાંડે; ૧૩૬
- જાત જાતમાં ઝેર, મુખ કો કોથિ ન માંડે.
- સગાં સહોદર સાથ, વાંધે વેર વધારે; ૧૩૭
- નર થૈ નારી હાથ, મિત્ર પિતાને મારે.
- પૂરણ પાપે તન, આ અવસરમાં આવે; ૧૩૮
- લેઇ તાતનું ધન, અંતે બહુ અથડાવે.
- લાગે નરને અંગ, કામનિયોનાં કામણ; ૧૩૯
- માને મન થઇ દંગ, સાળાની શીખામણ. ૧૪૦

- સ્નેહી સગાં સમસ્ત, કટ કાળજી કોરે;
દાવે દેખો વસ્ત, આપ આપમાં ચોરે. ૧૪૦
- મુખ તંબોળે લાલ, પહેરે જામા નીમા;
જૂઠો જકડી માલ, સત્ય કરાવે વીમા. ૧૪૧
- રાખીને વેવાર, ગાળી નાખે નામું;
માગે જો દેનાર, જીવે ન તેના સામું. ૧૪૨
- કરનું આપું રોક, નાણું તે પણ નાપે;
સમજે કરવું શોક, વળી ઊલટું શાપે. ૧૪૩
- મેળે મેળે જાય, ડાહ્યા કામને દરદે;
કામનિયોની કાય, મંદિરમાં પણ મરદે. ૧૪૪
- પીતળના શણગાર, સુવરણ સરખા કરિને;
બેચે મધ્ય બજાર, ધન લેઈ જાયે હરિને. ૧૪૫
- રૂપયામાં રોળ, ત્રાંજી ધાલે પેખી;
કોરી ભરતા તોલ, મારે ઊપર મેખી. ૧૪૬
- દામે ડળકે ડાઠ, મનુષ્ય મનુષ્યને મારે;
ખોદી ધાલે ખાડ, અલંકાર ઊતારે. ૧૪૭
- માત પિતાનું ધન, મૂકવું ચોરી જાતા;
માનનિ કરી મગન, ખાંતે ખાવું ખાતા. ૧૪૮
- ગમે ગરોના જોશ, પોમલિયો કર જોતી;
નિર્મેળ જનનો દોષ, કળ્યો ન જાયે કોથી. ૧૪૯
- દુનિયા સગળી ડહાધ, પોત પોતાના મનથી;
સંત રહ્યા સંતાધ, ઝેર ભરેલા જનથી. ૧૫૦
- કળી કરે કલપાંત, કૃપણ જનોને કરડે;
સધાય નહિ સીદાંત, સાખિ શિખીને ભરડે. ૧૫૧
- પતિવ્રતાની પેર, નારી જનની નાઠી;
મરદાઈ ગઈ મહેર, માનનિયો થઈ માઠી. ૧૫૨
- દશ એકાદશ ખાર, વર્ષે ગર્ભજ ધરતી;
વિહળ થઈ વ્યભિચાર, કામનિયો બહુ કરતી. ૧૫૩
- થયા વામણા વેષ, આઠ હાથની સાડી;
લાજ રહી નહિ લેશ, તરુણી ઊઠે તાડી. ૧૫૪
- ઠરી ન એસે ઠામ, ધરોધરે અથડાતી;
દોલમાં ધારી દામ, પર પુરુષોને ચહાતી. ૧૫૫
- જીભે ભરિયું ઝેર, બકોર કરતી બોલે;

- વરથી રાખે વર, ડાકણ સરખો ડોલે. ૧૫૬
 સાસૂને કહે સોક, વહુ સામી રહિ વહતી;
 પછી મૂકતી પોક, રાંક સરીખી રડતી. ૧૫૭
 મારે જો ભરથાર, સામું બોલે સડતું;
 ખરો ધરીને ખાર, કુવે મુકે જઈ પડતું. ૧૫૮
 સાસૂ પણ વહુ સાથ, કહે બાપની બધવર;
 લાંબા કરિને હાથ, શુણતાં સગળી સંધવર. ૧૫૯
 નાગી થઈને નહાય, વિખાણ ત્યાં પણ વાંચે;
 શૌચ જવાને જાય, એક કળશિયે પાંચે. ૧૬૦
 મળી કોયને કોક, ત્યાં પણ બડબડ કરતી;
 જેમ સાંભળે લોક, એ રીતે ઊચરતી. ૧૬૧
 વાટે કરતી વાત, કંઈક મળીને કળવળ;
 જાણી જાય ન જાત, ખસે ન કરતી ખજબજ. ૧૬૨
 કલ્પિત કીધા એમ, ધર્મ દિવસ ધોવાના;
 નિરખે નહિ કંઈ નેમ, પરવ દિવસ રોવાના. ૧૬૩
 કરે કમોતે મરણ, જો દિલમાં એ રહે;
 બેંડળ સરખાં વરણ, પુરુષ પોકારે પુંડે. ૧૬૪
 એક એકથી એક, આગળ પડે ઉજતી;
 અબજા મળી અનેક, પ્રૌઢ પરજિયા ગાતી. ૧૬૫
 કૂટે કંઈ કપાળ, મૂકી ઊર ઉઘાડાં;
 જણાય નહિ જંજળ, સંઘટ પેઠાં ગાડાં. ૧૬૬
 સાયં પ્રાતઃકાળ, મુખવાળીને રડતી;
 લીટ આંશુ ને લાળ, દેહ જીવોને નડતી. ૧૬૭
 સેજ સવારથ કાજ, પતિ પુત્રોને મારે;
 દિલમાં રાખે દાઝ, હઠ પોતે નવહારે. ૧૬૮
 અપરમાત થઈ આપ, દાસ પુત્રને દમતી;
 પ્રૌઢ થાય જ્યાં પાપ, ત્યાં જઈ છાંતી જમતી. ૧૬૯
 ખાય શેર એકેક, તોય કહે નવ ભાવે;
 લડે તજીને ટેક, પોજો ચાર જગાવે. ૧૭૦
 તેલ સરશિયું રાધ, ખાતી એકું ઠાકું;
 શિક્ષાથી રીસાઈ, અબજા બોલે આકું. ૧૭૧
 છાતી લેઈ જાય વસ્ત, મહિયરમાં મતમાની;
 માંડે જીવ થઈ મસ્ત, પાછી નંધરે પાની. ૧૭૨

કાંઈને સાટે કાંઈ, વસ્તુ બતાવે બીજી;
 ધરનાં જન ધરમાં, અરે કહેતાં રહે બીજી. ૧૭૩
 પીટા કહિને ગાળ, શિશુને દેઘ મછાડે;
 પતીતણી પ્રતિપાળ, કરે તહીં પણ ત્રાડે. ૧૭૪
 નગ્ન નદીને તીર, નરને તનુ નિરખાવે;
 પતિને નિજ મંદીર, નિત્ય કરડવા ધાવે. ૧૭૫
 હાય હાય કહિ આદ્ય, વાત કરે વિસ્તારી;
 મૂકી નિજ મર્યાદ, નિર્લજ થઈ કુળ નારી. ૧૭૬
 વિવાહ મંગળ દોન, ભુંડું ગાતી ભામા;
 જાત જાતના જન, સાંભળવા રહે સામા. ૧૭૭
 હોળીની પણ ઘેર, હડી અસે જ્યમ હારી;
 ગાય ત્યમ પૂરણપેર, નરને શુણ્ણતાં નારી. ૧૭૮
 નિરધનને ધનપાત્ર, સુભાગવતી કે રાંડી;
 મળી માનની માત્ર, કાંતે ચરખા માંડી. ૧૭૯
 શેરિયે કરતી સોર. શ્યામા ચરમ ન આણે;
 દિવસ ચડે જ્યાં પહોર, ધરમાં ઘંટી તાણે. ૧૮૦
 ધરમાં હોય જો કુઃખ, ગમતાં ન મળે ધરેણાં;
 મરડીને કહે મુખ, પાપે તમને પરણાં. ૧૮૧
 છડે ન વીણે ઘોષ, તરત ન દેતી તડકા;
 રસોઈમાં પણ હોય, કોપલાકેરા કડકા. ૧૮૨
 ચકલે ચકલે ગાય, ગરખા મળિને ઘણિયો;
 જાલ જોવાને જાય, ભામા એવું ભણિયો. ૧૮૩
 સાસૂ વહુને શીશ, પ્રથમ પેરાવે વાડી;
 અંતે કરતી શીશ, કહે ઘોડાની લાડી. ૧૮૪
 સાસૂ જોઈને સૂખ, વહુકેરું મન ખીજે;
 વહુનું જોઈને કુઃખ, સાસુનું મન રીઝે. ૧૮૫
 અપરમાત કે માત, સુતના ધરમાં આવી;
 જે કાંઈ આવે હાથ, તે તે જાય સંધાવી. ૧૮૬
 દીકરિયો થઈ દૂત, ફાસલાવી-લે માનું;
 શળી ન પામે સૂત, કરવા કાર્ય પિતાનું. ૧૮૭
 મરે જિવે ભરથાર, વગોવિ વિનતા વરને;
 નિકળી જાય કુળનાર, લેઈ પારકા નરને. ૧૮૮
 શ્યામા સુતને કાજ, વિધિ ધરે કહ કહનું;

- મૂકે કુળની લાજ, જ્યમ પાસું હોય ક્ષેપનું. ૧૮૯
- પિતા પુત્ર ભરથાર, સમ આવતે જૂડે;
ચડે ઘડી દિન ચાર, આંખ ચોળતી ઊડે. ૧૯૦
- પતિનું કરે ન માન, માંતનિયો મન માન્યું;
સ્વારથનો રહિ સાન, કળિમાં સગું કલ્યાનું. ૧૯૧
- કંથ પાસ ખડુ કામ, ઘરનાં નિત્ય કરાવે;
ઘરનો કરી ગુલામ, અહર નિશા અથડાવે. ૧૯૨
- વિધવા પણ જણિ બાળ, જઈ ટાંકામાં નાંખે;
ગુણવંતી થઈ ગાળ, સર્વ જનોની સાંખે. ૧૯૩
- પર પુરુષોથી વાત, હસિ હસિ વાટે કતી;
ઊઠી અરધી રાત, અબળા નવ ઓસરતી. ૧૯૪
- દેવ મંદિરે જાય, નિત્ય રઝળતી રામા;
અન્ય પુરુષ અથડાય, મુદરિયોના સામા. ૧૯૫
- નકરે કદિયે નાર, સેવા નિજ સ્વામીની;
વાત કરે બ્યભિચાર, કાંતા જન કામોની. ૧૯૬
- ભાગે પર ધરસુત્ર, તેવી વાતો ચણતી;
થાય પુત્રને પુત્ર, તો પણ પોતે જણતી. ૧૯૭
- બાળા યુવતી વૃદ્ધ, ચડખડતી નવ ચૂકે;
ખડખડ કતી બોધ, મમતા મનથિ ન મૂકે. ૧૯૮
- સાચી જૂઠી વાત, શુણી લડાઈ લડતી;
સમ ખાતી સાક્ષાત, રંગડે રામા રડતી. ૧૯૯
- બાંધા પાડિ વિશેષ, સવળે અવળું સમજે;
એક એકથી એક, ટક્કર લેવી ન તજે. ૨૦૦
- જંખા જાય ત્યાં જન, પરનું થતું ન જાણે;
કરી એકડું ધાન, છાંડે શરમ ન આણે. ૨૦૧
- કૃષ્ણ-કથામાં વાત, એક એકથી કરતી;
કરે આપની ઘાત, કાન કથા નવ ધરતી. ૨૦૨
- મનમાં જાણે ડહાંધ, વરણવ નિજનું ભાવે;
રૂંડું કહે રિસાઈ, જાય કથામાં નાવે. ૨૦૩
- કેટલાં કરં વિખ્યાણ, કળિના જનનાં કંઠે;
ભજન પડે ભંગાણ, વાણી વળતી વંઠે. ૨૦૪
- સર્વ જનોને સાથ, નમસ્કારછે મારો;
જોડીને કહુ હાથ, હું છું રંક તમારો. ૨૦૫

- કોય ન કરશે રોષ, સૌથી હું બહુ પાપી;
ગાવા સૌના દોષ, વાણી જ્યારે વ્યાપી. ૨૦૬
- કળીમાં છે બે ગૂણ, દાસ-તણા નિંદાલક;
કળી શકે તે કૂણ, પોતાના પ્રતિપાળક. ૨૦૭
- મન ચિતવ્યાં સતકર્મ, શીઘ્ર સફળ તે થાશે;
અંકે કર્યાં અધર્મ, મનન કર્યે મરદાશે. ૨૦૮
- કૃષ્ણ-તણાં કીર્તન, ગાવાં શુણવાં ગમશે;
થાશે પાપ પતન, સંકટ સગળાં સમશે. ૨૦૯
- માટે શ્રીમહારાજ, મુજ સામું કાંઈ જોઈયે;
અનાદિકને કાજ, ખોટિ થવું તે ખોઈયે. ૨૧૦
- નાથ દાસને નીત, આ અથડામણ ન ઘટે;
પ્રભૂ કરો તો પ્રીત, સાચી મનમાં પ્રગટે. ૨૧૧
- કોને કહું કરતાર, આતુર થવો અતીશે;
શ્રીધર કીજે સાર, દિલ મારા જ્યમ દિશે. ૨૧૨
- નરતનુકેઈં નૂર, રહી ન જાય વિશંભર;
હરિજી રાખો હજૂર. અથડાવો માં ઇશ્વર. ૨૧૩
- દેવ ન જોઈયે દોષ, દાસતણા મન ધારી;
રંક ઊપર શો રોષ, મહેર કરો મોરારી. ૨૧૪
- અન્ય જનોની આશ, કરવી લાગે કરડી;
જોઈયે જગતનિવાસ, પ્રભુજી પાસું મરડી. ૨૧૫
- પતીત પાવન નાથ, શરણાગતના વત્સજ;
મેં માન્યું મન-સાથ, ખિરદ તમારાનું બજ. ૨૧૬
- સત્ય સચ્ચિદાનંદ, વચન તમારું જાણી;
આવ્યો ધરિ આનંદ, શરણે સારંગપાણી. ૨૧૭
- વિઠંબણાની વાત, દૂર કરો દામોદર;
જડુપતિ જાણો જાત, સંકટ કાપો સત્વર. ૨૧૮
- પ્રભુજી રૂડી પેર, ડગતું મન સ્થિર કરિયે;
માધવ કરિયે મહેર, અરજી અવણે ધરિયે. ૨૧૯
- ગૌ 'બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ, આશરે રાખો અમને;
કૃષ્ણરામ કુંગલ, ચરણ શરણછે તમને. ૨૨૦

ધ્રુવાખ્યાન.

વાસાવડના, કાળીદાસની કવિતા જણાય છે.

ચંદ્રાવળા.

શ્રી ગુરુ ગોવિંદ ને વરણબું, પ્રેમશું લાગુ પાય;
આરાધું અવિનાશી એવા, આદિ નિરંજનરાય;
આદિ નિરંજન અકુળ સ્વરૂપ, રામે લીધાં રમવા રૂપ;
સૃષ્ટિ નિપાવા થઇ મનસાય, શુભટ થઈ પોઢ્યા જળમાંય;
ને ને વૈકુંઠરાય.

૧

હરિ જળમાં પોઢ્યા સહિ શેષ, નાગ ઊપર તે જાયે;
નારાયણની નાભિ કમળથી, બ્રહ્મા પ્રગટજ થાય;

બ્રહ્માના સ્વાયંભૂતન, તેના પાંચે પુત્ર પાવન;

ત્રણ કન્યા એ પુત્ર વિખ્યાત, પ્રીયવરતને ઊત્તાનપાદ;

ને ને. ૨

ઊત્તાનપાદ નર નીપનો, રાજ રૂપ નિધાન;

રાજને એ સુંદરિ તેનાં, સુરતી સુમતી નામ;

સુરતી ઊપર નહિરે માન, તેના ધ્રુવજી એક સંતાન;

સુમતી ઊપર છે ધણું હેત, તેનો કુંવર ઊત્તમ એક;

ને ને. ૩

ઉત્તમ ઉછંગ એસાર્યો રાયે, સભામાંહિ એકવાર;

પુત્ર લડાવે પ્રેમશું રાણી, હૈડે હરખ અપાર;

હરખ ન માયે હૈડામાંય, ધ્રુવજી રમતા આવ્યા ત્યાંય;

ઉછંગ એસવા કીધાં મન, અપરમા કહે કઠણ વચન;

ને ને. ૪

(સુમતી.) અપરમા એમ બોલ્યાં ભુંડા, એ સુખ તુજને ક્યાંથિ;

અભાગણીના પેટતણા તું, જાને અકરમિ ઇલાંથી;

ઇલાંથિ જઈ વનમાં તપ માંડ, હરી ભજીને કાયા છાંડ;

ફરી જનમ લે મારે શરીર, તો તને રાજ અપાવિશ વીર;

ને ને. ૫

વચનો વિનતાનાં સાંભળી, ઊતર્યો મૌનો રંગ;

સભા તે સગળી દેખતાં, ધ્રુવજી થયા મન ભંગ;

મનભંગ થઈ નાંખ્યો નિશ્વાસ, રોતા આવ્યા માની પાસ;

માયે ચાંપ્યાં રહ્યાસાય, કહે કુંવર દોણે દુભવ્યા આજ;

ને ને. ૬

(ધ્રુવ.) આજ સભામાં માવડિ બેઠો, ઊત્તમ રાયને બોળે;

ઉછંગ એસવા હું ગયો ત્યારે, અપરમા એમ બોલે;

અપર કહે અભાગણિકેરા, સુખ વાંછો તો વન જાઓ વેલા;

ફરી જનમ લે મારે શરીર, તો તને રાજ અપાવિશ વીર;

ને ને. ૭

(સુરતી.) વળતી માતા ઊચરે કુંવર, હૈડે ન ધરિયે દુઃખ;
 પૂરણુ પુન્ય ક્રિધાં હથે ત્યારે, તે ભોગવેછે સૂખ;
 સુખ આપણને ક્યાંથી વાલા, નીયમ ધર્મ કયા નથિ પાળ્યા;
 નથિ સંતોષ્યા ભોગી જતી, તપ તીથર વ્રત ક્રીધાં નથી; જો જો. ૮
 નથિ સંતોષ્યા સાધૂને નથિ, આપ્યાં વિપ્રને દાન;
 ઓછાં કરમ જ્યાં આપણાં ત્યારે, ક્યાંથી રાયતાં માન;
 માન ભોગવે ઊત્તમ નિત્ય, દત્ત વિના કયમ પામિયે વિત્ત;
 જો હોય ઇંદ્રાસનનો ખપ, તો કુંવર જો માંડો તપ; જો જો. ૯
 તપ માંડ્યો બ્રહ્માજિયે ત્યારે, પામ્યા પદ્માસન;
 સેવા ક્રિધિ મન બાવતિ ત્યારે, પ્રગટ્યા નારદ મૂન;
 મુનિયે માંડ્યો મોટો જગ, તપ તીરથ વ્રત થયાં સુભાગ;
 જો કરિયે શ્રીહરિ પ્રસન્ન, તો અભાગિયાં ટળિયે તન; જો જો. ૧૦

(ધ્રુવ.) તને અભાગણિ હું ટાળું મા, છુરે તમારો તન;
 વનમાં જાઉં વેગે કરિને સુખ, સંભારું નહિ અન્ય;
 સુખ સંભારે સાલે જોહ, વિશ્વંભરે પરહિયો દેહ;
 હરી મળેતો તાપ ઓલાય, નહિતર પ્રાણ તજુંરે માય; જો જો. ૧૧

(સુરતી.) માતાને આંસૂ આંવ્યાંને, અંતર ઉપજી દાઝ;
 રાજ્યે મને પહરિ કુંવર, તુંયે કરેછે તાજ;
 તૂજ વિના હું રહીશ કેમ, ટોળાં વધુટી મૃગલી જેમ;
 જળ વીના જેવી માંછલી, મારા પ્રાણ જશે ટળવળી; જો જો. ૧૨

(ધ્રુવ.) ટળવળમાંરે માવડિ તું હવે, દુઃખનો આવ્યો અંત;
 બિજ રોપાવિશ સુખનું તેને, ક્ષણ લાગશે અનંત;
 અનંત કરુણા કરશે હરી, આપણિ આશા પુરશે ખરી;
 એછે અનાથનોરે નાથ, તેને ભજવા જાઉંરે માત; જો જો. ૧૩

(સુરતી.) વળિ માતા એમ ઉચરે કુંવર, પાંચ વર્ષનો તન;
 બીજું જાણક એકે નથી, કેમ હું વાળુ મન;
 કેમ મોકલું વનની વાટે, કહેતાં મારાં હૈડાં કાટે;
 આંખનિ આગળ રહોરે જાળ, ઘેર બેઠા ભળિયે ગોપાળ; જો જો. ૧૪

(ધ્રુવ.) ઘેર ગોપાળ ન પામિયે મનમાં, મોહ ઊપજે માય;
 ખાતાં પીતાં પહેરતાં માતા, કેમ દમાશે કાય;
 કાયા દમતાં સરશે કાજ, તપ કરતાં મળશે મહારાજ;
 વનમાં જો વહેલો આવીશ, માતા દો મુજને આશીષ; જો જો. ૧૫

(સુરતી.) આશિષ દેછે માવડી સુતને, હજો કુશળ કહ્યાણ;

મસ્તકે રક્ષા માવનિ કંઠે, કૃષ્ણનિ રક્ષા જાણ;
કંઠે કરજો કૃષ્ણ રક્ષણ, ઉરની આગળ નારાયણ;
કટી કેશવ પુરુષોત્તમ પાય, એવી આશિષ દેછે માય; ને ને. ૧૬
માને આસૂ આંધિયાં ત્યારે, થંભિને રાખ્યાં નીર;
મારી જીભે કેમ કહું વળિ, વનમાં વિચરો વીર;
વીર વચન કોનાં નવ ધરશે, તપ કરતાં માયા નવ કરશે;
તપથી તમને મળશે હરી, વીરા વેગે પધારજો ફરી; ને ને. ૧૭

(કવિ.) ફેરા ફરિયો માતાનેરે, ફરિને લાગ્યો ચર્ણ;
આત્મા માગીને સાંચર્યો, વંદીને શૂકન;
શૂકને મળી સવત્સી ગાય, સુવાસણી ખેડું ભરિ જાય;
વર કન્યા પરણીને વળ્યાં, વેદ બહાંતા વિપ્રજ મળ્યા; ને ને. ૧૮
મળ્યાં શૂકન સહિ હર્ષનાં ધ્રુવજી, નિકળ્યા નગર બહાર;
આગળ જાતાં ધ્રુવજીનેરે, મળિયા બ્રહ્મ-કુમાર;
બ્રહ્મ-કુંવર ભગવાનને ચહાતા, હરિશુણ ગાતા વેણ સુવાતા;
કરજોડી કહેછે ભુપ-તન, ક્ષમા કરો તમે નારદ-મુન્ય; ને ને. ૧૯

(નારદ.) નારદ કહે શીદ જાઓછો, શુંછે તમારે કામ;
કોણ તમરાં માત પિતાને, શું છે તમારું નામ;
(ધ્રુવ.) મારું નામ છે ધ્રુવ નિર્ધાર, મારા પિતાને જે છે નાર;
રાવ રાણા બેઠા સોરંગ, ઊત્તમને તેડ્યો ઊછંગ; ને ને. ૨૦
ઉછંગે બેસવા હું ગયો મારી, ખાંત હૈયાની ખોલિ;
દૃષ્ટિએ મુજને દેખિને ત્યારે, અપરમા એમ ખોલિ;
અપર કહે અભાગણિકેરા, જો સુખ વાંછો વન જાઓ વેલા;
ફરી જનમ લે મારે પેટ, તો તને રાજ અપાવિશ નેટ; ને ને. ૨૧
નેટ નારદ કેમ ભોગવું, એનું આપું ધન;
સભા સગળી દેખતાં મને, કીધાં કહણ વચન;
કહણ વચન તે કેમ વિસરે, લોહા સમ હોય તો નીસરે;
અડગતણો તો સહિયે ધાય, પણ એ ખોલ સહ્યા નવ જાય; ને ને. ૨૨

(નારદ.) જારે વેલા અત્યારથી તું, એવડો શો ધર કાળ;
માન કુમાન શું તારે તુંતો, પાંચ વર્ષનું બાળ;
બાળકને શા ધરવા ખોલ, બાઓ પિયો નેં કરો કલોલ;
અપરમાનાં એવાં હેત, વીચારીને વાળો ચેત; ને ને. ૨૩

(ધ્રુવ.) ચિત્ત તે કંઈપેર વાળિયે મને, ખોલાવ્યો નહિ બાપ;

- કથાયમાં લેખ્યો નહિ હુંતો, તે ઊંકળુંછું તાપ;
 તાપ કુંવર નહિ આણિયે-રતી, સુખ કુખનું કોય સરિગત નથી;
 હરિયે નિમ્નું તેમજ હોય, ક્યાં કરમ છોડાવે નહિ કોય; ને ને. ૨૪
- (નારદ.) કો કાળે વૃદ્ધિ હાણુછે તેનો, નધરો હર્ષ ને શોક;
 અણ-ચિત્તવ્યું ને આવી મળે, તેનો ધર સંતોક;
 સંતોષિ કુંવર ઘેર પધારો, અપરમાના બોલ વિસારો;
 આવ કુંવર તારા બાપને કહું, રાજ અષાઘું ને માને સહુ; ને ને. ૨૫
- (ધ્રુવ.) સભામાં શું દેખાડિયે, સૌકોમાં વળિ નાક;
 સભામાં જ્યારે શોભશું, મન પુરશે અભિલાખ;
 લાખ લાખેણો કરશે હરી, ત્યારે મંદિર આવિશ ફરી;
 તપ કરતાં ને હરિ નહિ મળે, તો મુજ પ્રાણતજિશ હુંબળે; ને ને. ૨૬
- (નારદ.) બળ કીધે હરિ નહિ મળે, માનો મારા તન;
 જન્મથકી જોગી દેહ દમે, સ્વપને નહિ દરશન;
 દર્શન તમને કેમ આપશે, વન જોને વીમાસણ થશે;
 વાઘ વર વનમાં બહુ હશે, તે દેખી તુજ તન ધ્રુજશે; ને ને. ૨૭
- જાશે ચિત્ત સંસારમાં ત્યારે, સાંભરશે રંગ-ભોગ;
 ભૂખ તરશ જ્યારે લાગશે, ત્યારે કુંવર મૂકશે જોગ;
 (ધ્રુવ.) જોગ રૂપિ નહિ મૂકું સ્વામ, મન ઈંદ્રિયો રાખોશ ઠામ;
 ચરુ ચળે પણ ચૂકું નહીં, રુપિજી તમ પરતાપે સહી; ને ને. ૨૮
- (નારદ.) રૂપી કહે તું નિસર્ગો ત્યારે, જાને મધુવનમાંય;
 જમુનાજીમાં નાહિને તું, તપ આદરજે ત્યાંય;
 ત્યાં જઈ કરજે અલપાશન, જળ પત્ર ને ફળ-પ્રાશન;
 વળિ તું ભજજે હરિનું નામ, સ્વરૂપ સ્મરજે શ્રીધનશ્યામ; ને ને. ૨૯
- શ્યામને શીશ મુગટછે કાને, કુંડળ મકરાકાર;
 કોટે કૌરવુજ કટિ મેખળા, પાય નેપુર ઝણકાર;
 પાય પદમ શંખ ચક્રને ગદા, એવું સ્વરૂપ સમરજે સદા;
 કાનમાં અક્ષર કહુંછું જોહ, દ્વાદશ અક્ષર ભણજો એહ; ને ને. ૩૦
- એ કરતાં ખટ માસમાં તુજને, મળશે વૈકુંઠનાથ;
 (કવિ.) આશિર્વાદ દેઈ દાસને, મસ્તક મુક્યો હાથ;
 હાથ જોડી ધ્રુવ લાગ્યો ચરણ, આત્મા માગો વિચર્યો અરણ;
 એહ કથા રહિ એણે ઠામ, રુપિ પધાર્યા રાયને ગામ; ને ને. ૩૧
- મુનિ આળ્યા મહારાજ પે જોવા, રાયતણું સુખ મન;

માન દિધાં બ્રહ્મ-પુત્રને, વળિ આપ્યાં આસન;
આપ્યાં આસન બેઠા રુષી, આશા ઉત્તમ તાતને વસી;
(રામા.) આશારે રુષિ સુખનાં રાજ, ધ્રુવ વિના ચિંતા અતિ આજ; ને ને. ૩૨

આજ સભામાં રુષિજી મારે, ઉત્તમ બોળામાંય;
ધ્રુવજી હોયતો આજ વધે બહુ, ઊછંગની શોભાય;
હુંએ બેસવા ધ્રુવજી આવ્યો, તેને તો મેં નવ બોલાવ્યો;
સ્ત્રીને વરાંસે વિસર્પુ બાળ, અપરમાયે દીધી ગાળ; ને ને. ૩૩

રુષિ એ વચને નીસરિયોરે, વિરો ગયોછે વન;
વનમાં વાઘ વર હથે તેને, દેખી ધ્રુવજી તન;
તન ધ્રુવજી રે તડકે ટાકે, મંદરિમાં માલંતો લાડે;
વાયુ વૃષ્ટિ કેમ સહેજે કુમાર, એની કાવા કોમળસાર; ને ને. ૩૪

કોમળ પટકુળ પહેરતો કેમ, ઓઢ્યે મૃગચર્મ તેહ;
અસ્તક બાંધતો મોળિયું કેમ, જટા રાખજી એહ;
એહ આનંદે હરતો કરતો, ઘોડાની અસવારો કરતો;
કાંઠામાં કેમ સૂથે બાળ, એની શબ્દા અહિ છે સાર; ને ને. ૩૫

સારાં અન્ન આરોગતો તે, કૃળ પત્રા કેમ ખાથે;
પાણી પીતો પળેપળે તે, જળવિણ કેમ રહેવાથે;
તેનિ વતી રહેવાથે કેમ, તેહ વિના હું દાઝું એમ;
સૂઘ વિનાનો થયો શરીર, વીસરતો નથિ તેહજ વીર; ને ને. ૩૬

વળિ વીરો અહિયાં આવતો, રમતો રંગ અપાર;
ભૂખ તરસ જ્યારે લાગતી, સુખડિ માગતો સાર;
સારી સુખડી સુંદર મેળો, કાલું કાલું બોલતો એવો;
તેણે અમને કીધાં તાજ, પુત્ર વિના શું કરવું રાજ; ને ને. ૩૭

શું કરિયે વડિ સાહેબી ચિત્ત, કરવું નથી કોઈ કામ;
શું કરિયે આ રાજ અને શું, કરિયે ધન ને ધામ;
ધન ગયું અમારું આજ, પુત્ર વિના સૌ સૂનો સાજ;
પુત્ર વિના હું દુર્ગળ દુખી, મારા પ્રાણ જશેરે રુખી; ને ને. ૩૮

(નારદ.) રુષી કહે તમે માં રવો મને, મળ્યું હતું તે બાળ;
આશિર્વાદ દેઢ મોકલ્યો, ભજવા શ્રીગોપાળ;
ગોપાળ ભજજી દીવસ થોડે, કુંવર ઘેર પધારજી કોડે;
માંડો રાજને છોડો દુઃખ, એવું કહિને વળિયા રૂખ; ને ને. ૩૯

(કવિ.) રુષિને અરણે લાગીને ધ્રુવ, વિચર્યો વનમોઝાર;

- મધુવન પોચ્યો પ્રેમથિ કીધો, ત્યાં જ તપ વીચાર;
 ત્યાં જઈ માસ કિધા ઉપવાસ, બીજે માસે કુંજકંદ પ્રાપ્ત;
 ત્રીજે માસ છો દિન એમ, ચોથે માસે જળનાં નેમ; ને ને. ૪૦
 નેમ ધરીને નેહથકિ ભજે, ઇશ્વર અશણુ શરણુ;
 પાંચમે પ્રાણુજ રુંધિયા ધ્રુવજી, ઉભા રહ્યા એક ચરણુ;
 ચરણુ ચતુર્ભુજ ચિતમાં ધર્યાં, દ્વાદશ અક્ષર મનમાં ભણ્યા;
 એમ કરતાં વીત્યા અઠ માસ, રૂદિયામાં ઓળખ્યા અવિનાશ; ને ને. ૪૧
 અવિનાશીને ઓળખિયા રે, એમ ઊભો રાજન;
 પૃથ્વી લાગી ડોલવા ત્યારે, ડોલું ઇંદ્રાસન;
 ઇંદ્ર અમર સૌ એકઠા થયા, વેગે કરિ વૈકુંઠે ગયા;
 જઈ કેશવને લાગ્યા પાપ, મધુવનમાં કોઈ કષ્ટ કાપ; ને ને. ૪૨
- (દેવતા.) કાયા કષ્ટી વશ રાખવી એ, ઇંદ્રો મન અચેત;
 અચરત એતો અતી ઘણું એમ, બોલ્યા અમર ધરિ હેત;
 અમર કહે અમને બિંક લાગી, રખે લિયે ઇંદ્રાસન માગી;
 (વિષ્ણુ.) વિષ્ણુ કહે સાંભળ સુરપતી, રાજભોગ એ ઇછતો નથી; ને ને. ૪૩
 નથી ઇછતો સંપત્તિને કે, નથિ ઇછતો સુખ તેહ;
 ચરણુ ધર્યાં ચિત્તે મારાં ક્ષણુ, અળગો ન મુજથી એહ;
 મૂજથકો અળગો નહિ એહ, એણે દમોછે પૂરણુ દેહ;
 સદા સ્મરણુ રાખેછે મારું, કહોજિ એને કેમ વિસારું; ને ને. ૪૪
 વીસાર્યો વિસરે નહિ એને, આપિશ અવિચળ અર્થ;
 નામ નહીં લે તે તમતણું, કાંય બિહોછો વ્યર્થ;
- (કવિ.) ઇંદ્રતણી આસવાસના કરો, સુરથાનક મોકલિયા કરી;
 ગરુડે ચડી ચાલ્યા શ્રીહરી, વનમાં આવ્યા વેગે કરી; ને ને. ૪૫
 ક્યો નાદ જ્યારે શંખનો ત્યારે, ધ્યાનમાંથિ ધ્રુવ જાગ્યા;
 નેત્ર ભરી નીહાણીનેરે, પ્રેમશું પાપે લાગ્યા;
 પ્રેમ કરિ પરણામ્યા નાથ, હરિયે મેલ્યો મસ્તક હાથ;
 નિર્મળ વાણી હવી પ્રકાશ, રતુતી કરે કરજોડી દાસ; ને ને. ૪૬
- (ધ્રુવ.) દાસ દયાળને વિનવે તમો, સર્વ જગતના ભૂપ;
 અકળ તમારો ગતિછે ન્યારું, અકળ તમારું સ્વરુપ;
 સ્વરુપ નામ તમારાં જેહ, ગણતાં પાર ન પામું તેહ;
 સગળી વાતે છો તમે શ્યામ, પ્રાણી માત્ર કરે પરણામ; ને ને. ૪૭
 પરણામી પરમાત્મા શ્રીહરિ, સારંગપાણી હોય;

અદ્ભુત શક્તિ આપની તારો, પાર નળણે કોય;
 પાર ન નળણે કોય લગાર, હું કેમ પામિશ તારો પાર;
 એવું શુણિ હરખ્યા નરહર, કુંવર કંઈ એક માગ્ય તું વર; ને ને. ૪૮
 વર કેમ માગું વિહલા હુ તો, કરિશ તમારી સેવા;
 વિષય ભોગ સંસારછે એ તો, સુપનાનાં સુખ જેવા;
 સુપના જેવી કાચી કાપા, સંસારની શી ધરવી માયા;
 માયામાં ન મને મોકલો, વાહીને ન કરો વેગળો; ને ને. ૪૯
 વેગળો વીરા ક્ષણુ ન કરે વળિ, તું વહેલો આવીશ;
 ને કૃણ દુર્લભ દેવને મળવું, તે કૃણ તું પામીશ;
 તે કૃણ તુજને આપું આજ, સંસારમાં તારિ ન રહે લાજ;
 લોક કહે રઝળીને મુખો, સ્વજનોમાંથિ પડ્યો જૂજવો; ને ને. ૫૦
 પડ્યો સ્વજનથી જુજવો ત્યારે, સુરતીને કુખ થાય;
 ઘેર જાને વીરા તું તારો, વાટ જીવેછે માય;
 માને બાપતણાં કુખ કાપો, ઇલાંથિ ને સૌને સુખ આપો;
 મારો આત્મા પાળજ આજ, છત્રિશહજર વર્ષ ભોગવ રાજ; ને ને. ૫૧
 રાજ ભોગવી તું આવજે તને, મોકલીશ એક વિમાન;
 તેમાં બેશી તું આવજે તારું, થશે જગતમાં જાણ;
 જાણ જગતમાં થાશે રાય, તેણે વધશે તુજ મહિમાય;
 (કવિ.) આપી વચન વળ્યા ગોપાળ, જમુનાજીમાં નાહું બાળ; ને ને. ૫૨
 બાળકને મારગમાં જાતાં, ઉપજ્યો મન વીચાર;
 ને કૃણ દુર્લભ દેવ ગણે તે, મને મળ્યા મોરાર;
 મળ્યા મોરાર પગુ હું નહિ કાવ્યો, હરી જીજને માયા લાવ્યો;
 આગળ રુષિજી કહેતા એમ, તમને ત્રીકમ મળશે કેમ; ને ને. ૫૩
 મુજને ત્રીકમજી મળ્યા મેં તો, જાવા દીધા ક્રોધ;
 ફરી જાઈશું સંસારમાં મને, હસશે દુરીજન લોક;
 લોક કહેશે એનિ બુદ્ધિ થોડી, રત્ન આપીને લાવ્યો કોડી;
 પણ એક જથ હું મોઠો લાવ્યો, હરિનાં દર્શન કરિને આવ્યો; ને ને. ૫૪
 (લોકો.) હરિ દર્શન કરિને આવ્યો રે, રાય તમારો તન;
 (રાજા.) હું કુખિયાને શું હસોજો રે, તમે તે સર્વે જન;
 કુખિયાને શું હસવા સાચા, વને ગયા કેમ આવે પાછા;
 વને ગયાને થયા ખટ માસ, તે કુંવરનો શો વિશ્વાસ; ને ને. ૫૫
 (કવિ.) ઉર વિશ્વાસ ન આવ્યો ત્યારે, આવ્યા તારદ મૂન;

- (નારદ.) હરિ દરશન કરિને આવ્યો રે, રાય તમારો તન;
રાય તમારો તન ધણું જીવો, એ કુળમાં પ્રગટ્યોછે દીવો;
- (કવિ.) વચન શુણી રોઝ્યા નરપતી, વળતિ વધામણી આપી અતી; ને ને. ૫૬
વધામણીમાં આપ્યા રૂડા, રાયે એકાવળ હાર;
રથે બેશિને સાંચરિયારે, સાથે સુત બે નાર;
નારીને ચિરે સુવરણ ઝારી, ભેટ બલી લીધી છે ભારી;
રાય રથેથી ઊતર્યા જ્યારે, પુત્રે પરણામ્યા તે વારે; ને ને. ૫૭
- (ધ્રુવ.) પ્રથમ પ્રણામ અપરમાને તૈ, ભેટાડ્યા શ્રીપત્ય;
(સુમતી.) વળતી માતા એમ બોલ્યાં તું, વાણી બોલ્યો સત્ય;
વાણી બોલ્યો તે સત્ય સહી, આપણિ આશા પૂરણ થઈ;
- (સુરતી.) વીરા હું બેતી હુતિ વાટ, તૈ મારો ટાળ્યો ઊચાટ; ને ને. ૫૮
(કવિ.) ઉચાટ મનનો ટાળ્યો કુંવર, તેડ્યો આનંદ ભેર;
હેતનાં આંસૂ આવ્યાં ત્યારે, કુધની ચાલી સેર;
સેર ચાલિ તે કુંવરે પીધી, માતાયે ધણિ આશિષ દીધી;
- (સુરતી.) ધણાં વર્ષ જીવોરે તન, તમે ક્યાંછે કુળ પાવન; ને ને. ૫૯
પાવન કરિયાં કુળ આપણાં, વંશે વધાર્યાં નામ;
મહિમા વધાર્યો જગતમાં તે, તૈ ભજીને શ્રીરામ;
- (કવિ.) રામ ભગત તડકામાં દીઠા, ઊતમે ત્યાં છાંયડા દીધા;
બને ભાઈની પોતી રળી, હેતનાં આંસૂ આવ્યાં વળી; ને ને. ૬૦
વાળ રોપાવ્યા બારણા આગળ, કોમળ કેળના થંભ;
અક્ષત અંકુર કુમકુમ ને જળ, ભરો ચડાવ્યાં કુંભ;
કુંભ ઊપર અક્ષર લખિયાજ, ધ્રુવને અવિચળ હોજો રાજ;
ઢોલ દદામા ભેરી નાદ, ધ્રુવ પધાર્યાં નિજ પ્રાસાદ; ને ને. ૬૧
પ્રાસાદમાંહિ પધાર્યાં ત્યારે, હરખ્યો સગજો સાથ;
ભાવતાં ભોજન પિરશાં ત્યારે, કાઢિ વિવાની વાત;
વિવાહ કિંવો અહલ્યા સાથે, પ્રેમે કરિ પરણાવ્યા નાથે;
ચંદ્રનિ કુંવરિને રાજકુમાર, ધ્રુવજી પરણ્યા બીજી નાર; ને ને. ૬૨
નારી સાથે રંગે રમે, સુખમાં કાઢે દન;
રાજ્યે વળિ તેને આપ્યું, પોતાનું આસન;
આસને બેઠા ધ્રુવજી જાણુ, વરતાવી પોતાની આણુ;
શાસ્ત્ર પ્રમાણુ કરી નિર્ધાર, વરતાવે વર્ણાશ્રમ ચાર; ને ને. ૬૩
વર્ણાશ્રમના ધર્મ બધાને, સમજાવે સૂજાણુ;

(ધ્રુવ.) આપ આપના ધર્મ પાળિયે, જે લખ્યું હોય ગીર્વાણ;
 ગિર્વાણ-શાસ્ત્ર ભણેરે બ્રહ્મ, આયુધ બાંધવાં ક્ષત્રી-ધમ;
 વૈશ્યને કરવાં એતિ વેપાર, શુદ્રને સેવાનો અધિકાર; જે જે. ૬૪
 સેવા તે સગળી વરણને, હરી ભજ્જેને નિત્ય;
 વરણ ધરમ સૌ પાળિયે સાચું, બોલિયે તે શુભ રીત;
 સાચું બોલિ સંતોષ વાળિયે, મોહ માયા મત્સર ટાળિયે;
 નકરો કૂડ કપટ અન્યાય, એટલિ શિખામણ દેછે રાય; જે જે. ૬૫
 છત્રિશ હજાર વર્ષ વહિ ગયાં ત્યારે, આબું વિમાન પાસ;
 વૈમાને ખેશીને સંચર્યા, ધ્રુવજિ ગયા આકાશ;
 આકાશમાં ધ્રુવ બેઠા જઈ, અવિચળ પદ્મો પામ્યા તહીં;
 જે ગાયે ધ્રુવનું આખ્યાન, તેતો પામે અવિચળ-સ્થાન; જે જે. ૬૬

શંભુનાથ.

છંદ ભુજંગીની ચાલ.

સ્મરે શારદા માત મોટી ભવાની, ચોસઠ જોગિણી દેવ મૂખે વખાણી;
 ઓઠી ચુંદડી મસ્તકે મોડ છાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૧
 અતી તેજ તારે નવે ખંડમાંય, દેવી આદ્ય-શક્તી માતા તું કહેવાય;
 દિપક જોત તારી ભવાની સદા જે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૨
 તું તો તેતળા માત કાળી કરાળી, શિવા સ્યાંભવી બહુચરા તુંજ બાળી;
 ભલું મૂખે દોઢે મહા દુઃખ ભાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૩
 માર્યા ચુંભ નીચુંભ ને ચંડ મુંડ, મહીષાસુરાના કીધા સપ્ત ખંડ;
 ત્રિશુળ ધારિને દેખતાં દૈત્ય ભાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૪
 પુણું મૂતને ભાવચું ભક્તિ આણી, દેવી મારકુંડે ને વેદે વખાણી;
 પાયે નેપુરે ધૂધરી નિત્ય વાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૫
 ધર્યા પુષ્પ કંઠે ઘણું માત ઓપે, દિપક જોત તારી રવિ ત્રણ લોકે;
 વેણા વંશિ કંશિ ચાચર ડાક વાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૬
 ભલો લાજ રાખી રાજને તહાંજી, સ્ત્રિનો પુરુષ કીધો માતા બહુચરાજી;
 ઘણું શું વખાણું પાળો બ્રહ્મ આજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૭
 શંભુનાથ નિત્યે જોડી હાથ રહેછે, મુખે બહુચરા બહુચરા એમ કહેછે;
 ભણે સાંભળે તેતણાં પાપ ખાજે, માતા બહુચરા ગોખ મધ્યે બિરાજે. ૮

ઉદયરત્ન.

ખેડાનોજતી.

સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથના છંદ ભુજંગી.

સેવો પાર્શ્વ સંખેશ્વરો ભાવ શુદ્ધે, નમો નાથ નિશ્ચે કરી એક બુદ્ધે;
 દેવી દેવલાં અન્યને શું નમોછો, અહો ભંવ્ય લોકો ભુલા કાં બમોછો. ૧
 ત્રયી-લોકનો નાથ તેને તજોછો, પડ્યા પાસમાં ભૂતરાજને બજોછો;
 સુર ઘેનું છંડી અજાને યજોછો, મહા પંથ મૂકી કુપંથે વ્રજોછો. ૨
 તજે કોણ ચિંતામણી કાચ માટે, ગ્રહે કોણ રાસબને હરિત સાટે;
 સુરદ્રુમ ઊપાડિને આક વાવે, મહા મૂઠ તે આકુળા અંત પાવે. ૩
 કહીં કાંકરોને કહીં મેરુ શૃંગ, કહીં કેશરીને કહીં રે કુરંગ;
 કહીં વિશ્વનાથ કહીં અન્ય દેવા, કરો એક ચિત્તે પ્રભૂ પાર્શ્વ સેવા. ૪
 પુજે દેવ પ્રભાવતી પ્રાણનાથ, સહ જીવને તે કરેછે સનાથ;
 મહા તત્ત્વ જાણી સદા જોહ ધાય, તેનાં કુખ દારિદ્ર દૂર પળાય. ૫
 પામી માનખોને વૃથા કાં ગમોછો, કુશીજે કરી દેહને કાં દમોછો;
 નહીં મુક્તિ વાસો વિના વીત્ત રાગ, ભજો ભગવંત તજો દૃષ્ટિ રાગ. ૬
 ઉદેરજ બાપે સદા હેત આણી, દયા ભાવ કીજે પ્રભૂ દાસ જાણી;
 આજ આંગણે મોતિડે મેહ વૂઠ્યા, પ્રભુ પાર્શ્વ સંખેશ્વરો આપ ત્રુઠ્યા. ૭

સંવેયો.

ધામ ધરો ગુણ-ગ્રામ-કુધા ગણિ, કામકુધા કવિ લોકનિ વાણી;
 તે તણું દોહન છે મનમોહન, શોહન શોહન જે શુભ જાણી;
 સંગ્રહનો પણ સારજ સંગ્રહ, ખૂબ ખરેખરિ છે રસ-ખાણી;
 સત્ય કથા દલપત કથે મુજ, લેખણ મંથનથી પ્રમથાણી. ૧

દોહરો.

સાત ધાન્ય સંગ્રહ કર્યો, દહ દલપત દિલ લક્ષ;
 ભોગીજન નિજ ભાવતું, ભાવે કરશે ભક્ષ. ૧

ભાગ ૧લો સમાપ્ત.

કાવ્યદોહન.

ભાગ ૨ જો પદસંગ્રહ.

નરસિંહમેહેતો.

એક કવિ લખી ગયોછે કે નરસિંહમેહેતે સવાલાખ પદો રચેલાંછે.

આત્મજ્ઞાન વિષે. રાગ પ્રભાતી. પદ. ૧.

જ્યાં લગી આત્મા તત્ત્વ ચીન્યો નહીં, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી;
માનુષ્ય દેહ તારો એમ એજે ગયો, માવઠાની જેમ વૃષ્ટિ વૂઠી; જ્યાં. ૧
શું થયું સ્નાન સેવા ને પૂજાયકી, શું થયું ઘેર રહિ દાન દીધે;
શું થયું ધરિ જટા ભસ્મ લેપન કરે, શું થયું વાળ લોચન કીધે; જ્યાં. ૨
શું થયું તપને તીર્થ કીધાયકી, શું થયું માળ ગ્રહિ નામ લીધે;
શું થયું તિલકને તુલસિ ધાર્યાયકી, શું થયું ગંગજળ-પાન પીધે; જ્યાં. ૩
શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વદે, શું થયું રાગને રંગ જાણે;
શું થયું ખટદરશન સેવાયકી, શું થયું વરણના ભેદ આણે; જ્યાં. ૪
એછે પરપંચ સહુ પેટ ભરવાતણા, આત્મારામ પરિશ્રદ્ધા ન જોયો;
જાણે નરસંધ્યો કે તત્ત્વ દરશન વિના, રત્ન ચિંતામણી જન્મ જોયો; જ્યાં. ૫

પદ. ૨.

અલ્યા નામ પામ્યો પણ રામને નવલક્ષ્યા, વૈષ્ણવ પદકેરું ખિરદ ઝાલે;
ધરવયે પુત્રવીના જેવું પારણું, વરવિના જેહવી જન માલે; અલ્યા. ૧
વ્યાધિની વેદના વિશ્વની નાટજે, ઠાલો ગગનમાં મેઘ ગાળે;
હરિનેજાણ્યાવિના હરિકેરો જન થયો, વાન પકવાનથો બુખ નભાળે; અલ્યા. ૨
તું એમ જાણે જે હરિજન હું થયો, વિષ્ણુપદ ગાઈ થયો ભકત ભવમાં;
કરણિતો કાગની હોડ કરે હંસની, હંસને તો હથી કાઢે લવમાં; અલ્યા. ૩
પંડમાં પ્રભુ પણ પ્રગટ પેજે નહીં, ફાગટ શ્રદ્ધાને દૂર ભાળે;
અગણિત શ્રદ્ધાનું ગણિત લેખું કરે, કુષ્ટ ભાવે કરી માળ ઝાલે; અલ્યા. ૪
જો નિરાકારમાં જેહનું મન ગણે, ભિન્ન સંસારની ભ્રાંતિ ભાળે;

દાસ નરસંઘ્યો તે તેને ચરણે નમે, જ્ઞાન વિજ્ઞાનની જોત જાગે; અહ્યા. ૫

જેડુની ગુજરાતી ભાષાનું. પદ. ૩.

તું તો હાલને મારે છેતર, રે હો કરહણિયા; ટેક.
 કરહણિયા મને દરહણ દેજે, હું તો ચ્યારની રહિસું તાચી;
 તારે ને મારે હગપણ હાચું, એ તો જાણે જહોદા કાચી; રે હો કર. ૧
 જાહક ઝીમાં મેં તો છીસડો રે રાંધ્યો, મઠ ચોળો મહિ નાંચ્યો;
 આપણ જે ભેળાં જેહીને જમહું, છોરે ઊડાડહે માંચ્યો; રે હો કર. ૨
 નવારે ધઉતો મેં તો પુંખજ પાડ્યો, નેં માળા દેહજ મુંચ્યો;
 તારે મારે અહ્યા કરહણિયારે, મેં તો હજવે રહીને કુંચ્યો; રે હો કર. ૩
 હાંમે રે હેરડે જોરડી પાચી, તેનાં તે મેઠાં જોરાં;
 આપણ જે જણ જોરાં રે વેણહું, છોરે તે ચારહે ઢોરાં; રે હો કર. ૪
 મારા છેતરમાં કારંગડી પાચી, તેનીતે લાંબિ લાંબિ લુંબે;
 મારા છેતરમાં સાનોમાનો આવજે, રહે રે પાડતો હુંમે; રે હો કર. ૫
 કરહણિયા રે મને હેત રાછીને, દાડી દાડી દરહણ દેજે;
 નરસંઘઆના સ્વામિ વેલો પધારી, જોયે તે માજી ધેજે; રે હો કર. ૬

હારમાળામાંથી.

વૈષ્ણવ વિષે. રાગ આશાવરી. પદ. ૪.

વૈષ્ણવ જનતો તેને રે કહિયે, જે પીડ પરાધ જાણે રે;
 પરદુઃખે ઉપકાર કરેછે તો, મન અભિમાન ન આણે રે; વૈષ્ણવ. ૧
 સકળ લોકમાં સહને વંદે, નિંદા તે ન કરે કેની રે;
 વાચ કાછ મન નિશ્ચળ રાખે તો, ધન્ય ધન્ય જનની તેની રે; વૈષ્ણવ. ૨
 સમ-દૃષ્ટી અર્ને તૃણા ત્યાગી, પરસ્ત્રી જેને માત રે;
 જીહાથકી અસત્ય ન જોલે તો, પરધન નવ જાલે હાથ રે; વૈષ્ણવ. ૩
 મોહ માયા વ્યાપે નહિ તેને, દૃઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાં રે;
 રામ નામશું તાળી રે લાગી, સકળ તિરથ તેના તનમાં રે; વૈષ્ણવ. ૪
 વણ લોભીને કપટ રહિત છે, કામ ક્રોધને નિવાર્યા રે;
 જાણે નરસંઘ્યો તેનું દરશન કરતાં, કુળ ધકોતેર તાર્યા રે; વૈષ્ણવ. ૫

પ્રભુવચન. પદ. ૫.

પ્રાણથકી મને વૈષ્ણવ વાલા, રાત દિવસ રુદે બાવું રે;

તપ તીરથ વૈકુંઠ-પદ મુંકી મારા, વૈષ્ણુ હોય ત્યાં હું આપું રે; પ્રાણ. ૧
 અમરિખરાજ મને અતિવણા વાલા, દુરવાસાયે માન ભંગ કીધું રે;
 મેં માંહે અભિમાન તજીને, ચક્ર સુર્યન વાજિ લીધું રે; પ્રાણ. ૨
 ગજને માટે હુંતો પાળો રે પળિયો, હરિજનની સુધ લેવા રે;
 જિયને નિચ હુંતો કાંઈ ન જાણું, મને બજે તે મુજ જેવા રે; પ્રાણ. ૩
 લક્ષ્મીજી અધાંગના મારી, તે મારા સંતની દાસી રે;
 અડસક તિર્ય મારા સંતને ચરણે, કોટિ ગંગા કોટિ કાથી રે; પ્રાણ. ૪
 સંત ચાલે ત્યાં હું આગળ ચાલું ને, સંત સુવે તો હું ભગું રે;
 જે મારા સંતની નિંદા કરેછે તેનાં, કુળ સહિત હું ભાગું રે; પ્રાણ. ૫
 મારા રે બાંધ્યા વૈષ્ણુવ છોડે, વૈષ્ણુવે બાંધ્યા મેં ન છૂટે રે;
 એક વાર વૈષ્ણુવ મને બાંધે તો, તે બંધન મેં ન તૂટે રે; પ્રાણ. ૬
 બેશીને ગાય ત્યાં હું ઉભો ઉભો સાંભળું, બિભા ગાય ત્યાં હું નાચું રે;
 હું તો વૈષ્ણુવથી ક્ષણ નહિ અગગો, બણે નરસંઘ્યો એ સાચું રે; પ્રાણ. ૭

પોપટ વિષે. રાગ રામઘી. પદ. ૬.

પઢોરે પોપટ રાજ-રામના, સતી સીતા પઢાવે;
 પાસે બંધાવી પાંજરું, મુખે રામ જપાવે; પઢોરે. ૧
 પોપટ તારે કારણે, લીલા વાંચ વઢાવું;
 તેનું ઘડાવું પોપટ પાંજરું, હીરા સ્તને જડાવું; પઢોરે. ૨
 પોપટ તારે કારણે, શી શી રસોઈ રંધાવું;
 સાકરનાં કરી ચૂરમાં, જીપર ધી પીરસાવું; પઢોરે. ૩
 પાંખ પીજિને પગ પાંકુરા, કોટે કંહો કાળો;
 નરસંઘ્યાના સ્વામીને બજે, રાગ તાણી રૂપાળો; પઢોરે. ૪

હારમાળામાંથી.

નરસિંહમેહોતો અને સન્યાસિયોનો સંવાદ.

રાગ આશાવરી. પદ. ૭.

(સન્યાસી.)

ગોવિંદાશ્રમ કહે નરસંઘ્યા અમે, પ્રીછી તે પ્રીત તમારી રે;
 મહાવાયક ઉપદેશ વિના તને, ન મળે દેવ મોરારી રે; ગોવિંદા. ૧
 શ્રીપાત થઈને અમે સર્વથ મૂઘું, અષ્ટાંગયોગ અમે સાધ્યો રે;
 હું કમંડળ-ધારીયકી તું, માળાધારી કેમ વાધ્યો રે; ગોવિંદા. ૨

નાચ્યા ખુંદા ને તાળ વળડી એમ, પ્રેમ-પદ નવ લહિયે રે;
 ઊદર ભરવાને પાખંડ કરવાં વળો, લોકને અદેખા કહિયે રે; ગોવિંદા. ૩
 માળા ઉતારીને થા શ્રદ્ધાચારી, અમો આપિયે ઓંકાર રે;
 સાન વિના તને નાચે ને ગાયે, હરિ નહીં આપે હાર રે; ગોવિંદા. ૪

રાગ મારૂ. પદ. ૮

(મેહેતો.)

સિદ્ધિ ન હોય રે, શ્રીપાતને સિદ્ધિ ન હોય રે;
 વૈષ્ણવ વીના ત્યાં નહિ કોય, શ્રીપાતને સિદ્ધિ ન હોય રે; ટેક.
 કીયા સન્યાસી શરણજ પામ્યા, ડંડ ભેળ જટા ધારી;
 તમે વૈષ્ણવની નિંદા કરો તો, નરકતણા અધિકારી; શ્રીપાતને. ૧
 કાં સ્ત્રી મરે કે ખાવા ટળે ત્યારે, તમે ભગુવાં પેરો;
 પ્રેમ ભક્તિ વૈરાગ્ય વિના રે, કુંકાવો કાન ખેહેરો; શ્રીપાતને. ૨
 તમે ઓંકારનું કરો અથાણું મારી, સાથે વ્રંદાવન ચાલો;
 ભણે નરસંધ્યો મેલો કમંડળ, કરમાં આ તાળ ઝાલો; શ્રીપાતને. ૩

પદ. ૯.

(સન્યાસી.)

વાંકી વાણી રે, મહેતા તારિ વાંકી વાણી રે;
 ઓંકારથિ તાળ વાખાણિ, મહેતા તારી વાંકી વાણી રે; ટેક.
 રાગ કરી કરી કીર્તન ગાય, વળિ વળિ કોટ હલાવે;
 ઉતપાતની વાત બોલેછે તું, શ્રીપાતને તાળ ઝલાવે; મહેતા. ૧
 તું નિર્ગુણ-શ્રદ્ધા મેલી મહેતા, શું વિષયીને ગાય;
 નાચી શ્રદ્ધાણુ ભજ થયો શું, સુતો વૈકુંઠરાય; મહેતા. ૨
 નિંદા કરેછે પરમહંસની, કોણે કીધો તને ઘેલો;
 ભીમ ભણે ભજ રામજિને, મૂકી દે છેલછબીલો; મહેતા. ૩

પદ. ૧૦.

(મેહેતો.)

તે કેમ મુક્યો જાય, ભગુવા તે કેમ મુક્યો જાય;
 જેને શિવ શ્રદ્ધાદિક ગાય, ભગુવા તે કેમ મુક્યો જાય. ટેક.
 વિષયો જનને ઊદ્ધારવા વાલે, ભૂતળ અવતાર લીધો રે;
 વાલો છોગાળો ને છેલછબીલો, જેણે વિશ્વ કૃતારથ કીધો રે; ભગુવા. ૧
 જેણે જેવો દીકો તેવો ગાયો, તે મગ વાણિયો ધાઈયો રે;
 રાધાની સંગે બીડી લેતો, તે મારે રૂદયે સમાયો રે; ભગુવા. ૨

મધુર વચન કહિ હરિ રીઝવિયા, હરખ્યા કાનડ કામી રે;
વિહિ વિસારણ સંકટ ટાળણ, મળ્યો નરસંધ્યાનો સ્વામી રે;

બગુવા. ૩

રાગ પરજ. પદ. ૧૧.

તે કેમ મુકિયે રે, અધક્ષણ મુક્યો ન જાય;

તેના જોખનની બલિહાર, જેને રુદયામાં સમાય; તેકેમ. ૧

અમે વૈષ્ણવ છીયે છેલછપીલાના, તેમાં તું નવ જાણે કાંહિ રે;

લલિતા ભામાને ચંદ્રાવળી, ચંદ્ર ભાગાયે લીધું સાહી;

તે કેમ. ૧

નરસયોધ જ્યાં શણગાર ગાયે, ભીમડો રીસે મરશે રે;

આપણ ખેડયે વિવાદ માંડ્યો, કોણ જાણે કોણ તરશે રે;

તે કેમ. ૨

એ રસનો સ્વાદ શંકર જાણે, કે જાણે શુક યોગી રે;

કે જાણેછે વ્રજનીરે નારી, કે જાણે નરસયોધ ભોગી રે;

તે કેમ. ૩

પદ. ૧૨.

(સન્યાસી.)

નથિ પામવા રે, વૈરાગ્ય વિના ભગવાન;

મિતાક્ષરા કાઠી જોવરાવો, વળિ આરે વેદનું સ્નાન;

નથી પામવા. ૧

વૈરાગે સનકાદિક છુટ્યા, ધ્રુવ અમરિખ પ્રહલાદ;

તે વખત તારી ક્યાંથી નાગરા, મિથ્યા કરવો વિવાદ;

નથી પામવા. ૨

વૈરાગ જેને હતો શુકદેવને, પામ્યા દેવ મોરાર;

તારી પેડે કોઠયે ન ગાયો, બિધાડો શણગાર;

નથી પામવા. ૩

લંપટ-પણે તું હાર નહિ પામે, રાડજ મીથ્યા લાગી;

રામાનંદ-સ્વામી એમ કહેછે, નરસંધ્યા થાને વૈરાગી;

પામવા. ૪

રાગ માળવ. પદ. ૧૩.

(મેહતો).

મુંડ મુંડાવિને ટોપી ધાલી, એમ ન થઇયે વૈરાગી રે;

અમો છું વૈષ્ણવ છેલછપીલાના, હરિ શું તાળી લાગી રે; મુંડ. ૧

મમતા ભાગી તે વૈરાગી, અનહદ શૃંગી બોલે રે;

ભિખ ધરીને દૂધ કરે તે, જોગી અસુરને તોલે રે;

મુંડ. ૧

સંસાર વેપાર સર્વે સાચવિયે, વિકારથિ વેગળા રહિયે રે;

સર્વ ભુત સમ-દૃષ્ટે પેજે, તેને તે વૈષ્ણવ કહિયે રે;

મુંડ. ૨

અભિમાને તમે સુકૃત ખોડું, પ્રેમનો રંગ નથી લાગ્યો રે;

જાણે નરસંધ્યો વૈરાગ્ય તજીને, પહેરો પચરંગી વાઘો રે;

મુંડ. ૩

પદ. ૧૪.

(સન્યાસી.)

નરસિંહાશ્રમ કહે સન્યાસી, મેં બાવન ચૌમાસાં કીધાં કાથી રે;
 અઢાર વિદ્યા મેં અભ્યાસી, તોય ન મળ્યા અવિનાશી રે; નરસિંહા. ૧
 બોતેર ખટ-માસાં પ્રાગમાં જૈ રહ્યો, નથી અબાણુ કાંઈ મુજથી રે;
 સવાસો વર્ષ રહ્યો મથુરામાં તોય, ગોવિંદજી દીઠા નથી રે; નરસિંહા. ૨
 પંચાણું વર્ષ રહ્યો નિમિષારણ, ત્રિકમ ન મળ્યા ત્યાંથી રે;
 અમ સરખાને હુકડો નાવે તો, તને માળા ઘાલે ક્યાંથી રે; નરસિંહા. ૩
 આ ચારેને રે સાસરે વળાવો, તારી પ્રતીજ જાશે ખરી રે;
 નરસિંહાશ્રમ કહે સન્યાસો, બેથી રહેશે તારો હરી રે; નરસિંહા. ૪

પદ. ૧૫.

(મેહેતો.)

રહે રહે રે ભગુચા લવરી કરતો, ભજો હોયતો અહિયાંથી જા;
 રણતાં તને સોર ન વહે તો, ટાઢી ચોળીને બાખર આ; રહે. ૧
 ટક ટક કરતો રહેને ટેટા, અહિંયાંથી પરો નાશી જા;
 ઓ પેલા છે વડના ટેટા, ભાવે એટલા વિણી આ; રહે. ૨
 જો તું ભલું વાંછે પોતાતણું, સુંદર-શ્યામ છબીલો ગા;
 બણે નરસંખ્યો કહ્યું કર મારું, માળા ગ્રહીને વૈષ્ણવ થા; રહે. ૩

પદ. ૧૬.

(સન્યાસી.)

મહારંડનો મને માળા ધરાવે, જોતાં કૂડો કપટિ સહી;
 જીભાં તિલક ને છાપાં કરાવે, તે ખાત્તાણને ધરવાં નહીં; મહા. ૧
 મિતાક્ષરા કાઢી જોવરાવો, વળિ વાંચી જીવો વેઃ પુરાણ;
 અઢાર સ્મૃતિયો કાઢિ જોવરાવો, પાળતું શાસ્ત્રતું વચન પ્રમાણ; મહા. ૨
 આણે મધ્યે ને અંત્ય દેખાડો, એવું કહ્યું છે કીયે કામ;
 પોતાનો ધર્મ તજીને રે અહ્યા, તું લેછે જે હરિનુંનામ; મહા. ૩
 ઘેજો રાજા ને તું છે ઘેજો, બેમાંથી કાઢને નથિ કામ;
 મુકંદાશ્રમ કહે સર્વે મેલી, ક્યાં છે રે તારો સુંદર-શ્યામ; મહા. ૪

રાગ સોરઠ. પદ. ૧૭.

ગર્વ ન કીજે ઘેલડા, શું સાન ગમાવો;
 નામ નારાયણનું મેલીને, શો લાભ કમાવો; ગર્વ ન કીજે. ૧

શાને કાળે રે આવિયો, શું કામજ કીધું;	
અમૃત એજે ઢોળિને, હાળાહળ પીધું;	ગર્વ ન કીજો. ૨
નેત્ર છતે થયો આંધળો, જોને મનમાં વિચારી;	
જેવી જનેતા આપણી, તેવો પર-નારી;	ગર્વ ન કીજો. ૩
કૃષ્ણને નામે જે કરે, તે કારજ કાચું;	
વિશ્વાસે સિદ્ધિ પામિયે, જો મન હેય સાચું;	ગર્વ ન કીજો. ૪
રંગ લાગ્યો રુડા રામશું, તેનું કારણ એહ;	
ભીમ બણે એમ જાણજો, જુઠી છે આ દેહ;	ગર્વ ન કીજો. ૫

રાગ ભા. ૩. પદ. ૧૮.

(મેહોતો.)

તારો રહેવા દેને રામ, અમે નવ માનિયે રે;	
તેનું મરતી વેળા છે કામ, અમે નવ માનિયે રે; ટેક.	
કેશ પળાય ને નેણાં ગળે રે, અવણે સાંભળતા રહિયે;	
લલુતા વાધે શ્વાનની પેરે, ત્યારે રામજી કહિયે;	અમે નવ. ૧
જન્મનો જોગિ ને કુટુંબ વિરોધી, ખોધ ખોધો ધણિયાણી;	
અખળા અનંતતણો પતિ કૃષ્ણ, નરસંધ્યો નિર્વાણી;	અમે નવ. ૨

પદ. ૧૯.

(સન્યાસી.)

આવડો ન કીજો વાદ, ઘેલા નાગરા રે;	
તું બોલેછે ઊત્પાત, ઘેલા નાગરા રે; ટેક.	
હરિ-જનને બકવું કશું રે, લક્ષ્મી-વર લે લીન;	
ભૂસણ વસ્તર તાજ્ય કરીને, એક ગ્રહે કોપીન;	ઘેલા નાગરા રે. ૧
જન સનકાદિક શુકદેવ જે, કહ્યું અંગીકાર;	
નટવાની પેઠે વેષ બનાવી, કરોછો શણગાર;	ઘેલા નાગરા રે. ૨
શ્રીકૃષ્ણ સ્વામી સગળે વ્યાપક, સંતતણો વિશ્રામ;	
માધવાશ્રમ કહે નરસંધ્યા, નથી ભિન્ન કાંઈ રામ; ઘેલા નાગરા રે. ૩	

પદ. ૨૦

હાર ન આપે રે અલ્યા તને, હાર ન આપે રે;	
પેલા સન્યાસિ શાપે રે, અલ્યા તને હાર ન આપે રે; ટેક.	
ભક્તિ વિના તું બુલો ભમે રે, મર્મ ન જાણે કાંઈ રે;	
પરનારિ શું પ્રીતજ તારે, મદ ધણો મનમાં;	અલ્યા તને. ૧

પરિશ્રદ્ધ સાથે પ્રીત ન કીધો, જીવ જંજળે વાલ્યો રે;
 આટલા દહાડા છૂટો રમ્યો રે, હવે સાંકડે સાલ્યો; અલ્યા તને. ૨
 આદિને અંતને રૂપને રેખા, તે સગળે અવિનાશી રે;
 તે શું તારે લક્ષ નહીં તો, જાને પરો તું નાશી; અલ્યા તને. ૩
 રામ વિસારો રમતજ માંડી, તે જાણ્યું સર્વે સાચું રે;
 બીમ ભણે હરિ હૈડે ન રાખે, તો જીવત તારું કાચું; અલ્યા તને. ૪

પદ. ૨૧.

(મેહેતો.)

શાપ ન લાગે રે, અલ્યા મને શાપ ન લાગે રે;
 જોને દુર્વાસા બાગે રે, અલ્યા મને શાપ ન લાગે રે; ટેક.
 અમરિખને અવતાર દશમે, શાપ દીધો મહા-મોટો રે;
 સુદર્શનને બયે કરીને રૂપિ, પાછા નાઠા કાઢિ દોટો; અલ્યા. ૧
 શિવ શ્રદ્ધા મહાદેવ દેવે, કોઈયે શરણુ નવ દીધું રે;
 અમરિખે સ્તૂતિ કરી ત્યારે, ચક્ર વાળીને લીધું; અલ્યા. ૨
 રાજા મંડળિક ઘેલો થયો રે, સિદ્ધ જોગીને જાણે રે;
 નરસંઘયો કહે નિષ્કંજ નવ જાય, મેહેતાજી કૃષ્ણ વખાણે; અલ્યા. ૩

પદ. ૨૨.

(સન્યાસી.)

હઠ લીધે શું થાય, ઘેલા હઠ લીધે શું થાય;
 આઠ માસ બપૈયો ટળવળે પણ, મેઘ ન પાણી પાય; ઘેલા. ૧
 સાચા વિના રામજી મળે નહિ, ખોટી તારી પ્રીત રે;
 અકુર આહિર હારજ આપે, જો હોય જોગિની રીત; ઘેલા. ૨
 વાયુને રોધેને શરિરને શોધો, ઘટ ઘટમાં હરિ પ્રેખો રે;
 બીમભારથી કહે નરસંઘયા, જોગી થાઓ તો હરિ દેખો; ઘેલા. ૩

પદ. ૨૩.

(મેહેતો.)

ભોગી રે ભોગી, અલ્યા અમે ભોગી રે ભોગી;
 જેનાં પાપ હોય તે થાય જોગી, અલ્યા અમે ભોગી રે ભોગી; ટેક.
 જટા ધરે જગદીશ મળે તો, વડલા વૈકુંઠ જાય રે;
 ડંડ ધરે દીનનાથ મળે તો, આંધળા લાકડી સાય; અલ્યા અમે. ૧
 ભસ્મ ચોળે ભગવાન મળેતો, ગર્ધવ છારમાં લોટે રે;
 દંડવતે દયાળ મળે તો, ભોરિંગ ભૂમિમાં દોટે; અલ્યા અમે. ૨

વનમાં વસે વ્રજનાથ મળે તો, વનચર ગામ ન-હુકે રે;
શિંગીયે શામળિયો મળે તો, ખેહેરા શંખ બહુ ટુંકે; અલ્યા અમે. ૩
જંગોટા કછોટા કુંડે ગોદડો, શંખ ને શિંગડો ટુંકો રે;
ભણે નરસંઘ્યો ભાવ ન જાણો, તો વઢવું તમે મૂકો; અલ્યા અમે. ૪

પદ. ૨૪.

(સન્યાસી.)

રાત રહી છે થોડી, નાગરા રાત રહી છે થોડી;
શે ન લેયો તારા શામળિયાને તે, શે નવ આવ્યો દોડી; નાગરા. ૧
સોરઠ સરવે જોવા મળ્યું રે, એકે અર્થ ન સિધ્યો રે;
હજીયે આશા તને હાર જડ્યાની, કોણે તને ઘેલો કીધો; નાગરા. ૨
પાય લાગો સર્વે સન્યાસીને, માળા મૂકો ઉતારી રે;
મૃત્યુથકો ઉગરે નરસંઘ્યા, કહે શ્રીધર-પ્રહ્લ્યારી; નાગરા. ૩
સાક્ષી એક સન્યાસી જોલ્યો, નરસંઘ્યો માળા મૂકે રે;
અંગો અંગે ભસ્મ કરીને, સન્યાસીની શિંગ ટુંકે; નાગરા. ૪

પદ. ૨૫.

(મેહેતો.)

જીવને સાટે રે, માળા મારા જીવને સાટે રે;
શું મુંકું મૃત્યુ ભય માટે, માળા મારા જીવને સાટે રે; ટેક.
ઊગ્ર તપે હું માળા પામ્યો, તે કેમ મૂંઝી જાય રે;
જો નરસંઘ્યો માળા મુકે તો, તણુ લોક પ્રલે થાય; માળા. ૧
નવસે નવાણું અવળી ચાલે, સાત સમુદ્રજ સુકે રે;
મેરૂ અંગે રવિ પશ્ચિમ ઊગે, નરસંઘ્યો માળા ન મુકે; માળા. ૨
તમે જોગી સર્વે વૈષ્ણવ થાઓ, મુજ પુંડે તાળ વળડો રે;
ભણે નરસંઘ્યો યોગ ધરીને, શિદને જનમ વણસાડો; માળા. ૩

પદ. ૨૬.

(સન્યાસી.)

મનની રાખો રે, મેહેતા માળા મનની રાખો રે;
તુલસી કાષ્ટમાં ભાર ધણોછે, તે તમે કાઢી નાંખો; મેહેતા. ૧
ભસ્મ-તિલક તો કરો લલાટે, મન આનંદ પમાડો રે;
સોહંપ્રહ્લને બેઠા ગાઓ, અનહદ તાળ વળડો; મેહેતા. ૨
આત્મ શોધ્યા વિના સરે નહીં રે, દુર્લભ મળવા રામ રે;
વિશ્વેશ્વરાશ્રમ કહે નરસંઘ્યા, આમ ન કુદીનું કામ; મેહેતા. ૩

પ્રભુ સ્તુતિ. રાગ પ્રભાતી. પદ. ૨૭.

(મેહેતો.)

હાર કાળે શું વિલેખ કરવો ઘણો, નહિજ કૌસ્તૂભ વિદ્રુમ માળા; ૬૧૨. ૧
 ઊજાળાં ફૂલ ને સૂત્રનો તાંતણો, તેને શું મોહિ રહ્યો નંદકાળા; ૬૧૨. ૨
 ઊંચને મૂકિને નીચને અનુસર્યો, જોઈ નહિ જાદવા જાત દાસી; ૬૧૨. ૩
 રાજની દીકરી રુકમણી પરહરી, કુળજાને મંદિરે થયો નિવાસી; ૬૧૨. ૪
 રત્ન ગુંજ વચે ભેદ નહીં ભૂધરા, સાયર છોલરાં સમ વખાણે; ૬૧૨. ૫
 મંડળિક હારને પેર પેર પરભવે, દોહલાં દાસનાં શે ન જાણે; ૬૧૨. ૬
 લોક કૌતક જીવે રજની તો અહપ રહિ, ક્ષીણુ થૈ જોતને રહ્યા રે દીવા; ૬૧૨. ૭
 કેશવા કંઠથી માળ કરમાં ધરો, પ્રેમે આરોપ નરસંહની ગ્રીવા; ૬૧૨. ૮

પદ. ૨૮.

સાર કર સાર કર સાર કર શામળા, સનમુખ આવિને જોને આજ; ૬૧૨. ૧
 છું અમો નાગરા હઠ લેઈ જોલશું, લોપશું ત્રીકમા તારિ લાજ; ૬૧૨. ૨
 ગોકુળમાંહિ તું મલપતો કાનજી, આહિરનું નવનિત લેતો ચોરી; ૬૧૨. ૩
 ચંચળ ચોર શું મુખ નથી જોલતો, હવે અમો લાજ જોઈશુંજ તોરી; ૬૧૨. ૪
 બહુ પેરે ગોપિને લાડ લડાવિયાં, અન આહીરનું જોતો આખી; ૬૧૨. ૫
 નટવર થઈને ભોગ લોલા કરે, નરસંહયા સંગ શું શેખી રાખી; ૬૧૨. ૬

પદ. ૨૯.

ઊઠને શામળા મૂકિ મન આંખળા, જોલ નહિ શુજ અભિમાન માટે; ૬૧૨. ૧
 આપને હાર કાં હવડે પરગટ કરે, જે કિંધું તે વંસીવટ વાટે; ૬૧૨. ૨
 અણુવરી નાર તે ભોગવી ભૂધરા, પરણતાં ગર્થ શું ખેડું તારે; ૬૧૨. ૩
 હારને વાર થઈ ભાર ભાગી ગયો, શું કહું નંદસુત વારે વારે; ૬૧૨. ૪
 કળિયુગમાં કચી પ્રતિત નહિ લોકની, એમ કરશે ત્યારે કોણ ધાશે; ૬૧૨. ૫
 ભણેરે નરસંહજો હુંરે હજવો પડ્યો, તાહરા ગૂણલા કોણ ગાશે; ૬૧૨. ૬

પદ. ૩૦.

તને શોકિ રહિ રાધિકા રંગ જામ્યો ઘણો, રસિયા રજની રહિરે થોડી; ૬૧૨. ૧
 નંદના નંદ તું શાને આજસ કરે, નાગરા સાથ તે પ્રીત તોડી; ૬૧૨. ૨
 દેવને પાળિને કામ પરજાળિને, ઈશપદ પામિયો હમયા-સ્વામી; ૬૧૨. ૩
 શામળા તૂજને લોક લંપટ કહે, થયો વ્યભિચારિ કાનૂડો કામી; ૬૧૨. ૪
 હઠ કરે તેમ શું હઠ કરો શામળા, તૂજે રતેહ ત્રીકમ તાણે; ૬૧૨. ૫

ભણે નરસંધ્યો જો જામની વહિ ગઈ, મંડળિક મારશે મુજને વાણે; તને. ૩

રાગ આશાવરી. પદ. ૩૧.

સંવત પંદર ખારોતરામાં ચૈત્ર, શુદ્ધિ સપ્તમી રવિવાર રે;
અતિ આનંદે માળા ગાઈ, નરસંધ્યો ઊતર્યો પાર રે; સંવત. ૧
વૈધૂત વ્યતિપાત એકાદશી દિન, વૈષ્ણવ મુખ સંભળાય રે;
અગમ અગોચર પાતક તેનાં, તે સંગળાં બળી જાય રે; સંવત. ૨
જે જન સાંભળે ભાવ ધરીને, તે નર કુખિયો ન થાય રે;
ભણે નરસંધ્યો તે વૈકુંઠમાં, ગરુડે ચડીને જાય રે; સંવત. ૩

મુખ કુખ ન આણવા વિષે.

રાગ વેળાવળ. પદ. ૩૨.

મુખ કુખ મનમાં ન લાવિયે, ઘટ સાથે રે ઘડિયાં;
રાજ્યાં તે કોઈનાં નવ ટળે, રઘુનાથનાં જડિયાં; મુખ કુખ. ૧
નળ રાજા સરખો નર નહોં, જેની દમયંતી રાણી;
અરધે વસ્તરે વનમાં ભમ્યાં, ન મળે અનને પાણી; મુખ કુખ. ૧
પાંચ પાંડવ સરખા બંધવા, જેનાં દ્રુપદી રાણી;
બાર વરષ વન ભોગવ્યાં, નયણે નિદ્રા ન આણી; મુખ કુખ. ૨
સીતા સરખી સતી નહોં, જેના રામજી સ્વામી;
રાવણ તેને હરી ગયો, સતી મહા-કુખ પામી; મુખ કુખ. ૩
રાવણ સરખો રાજ્યો, મંદોદરી રાણી;
દશ મસ્તક છેદાઈ ગયાં, બધી લંકા લુટાણી; મુખ કુખ. ૪
હરિચંદ્ર-રાય સતવાદિયો, તારાલોચની રાણી;
તેને વિપત્તિ બહુ પડી, ભર્યાં નિચ ઘેર પાણી; મુખ કુખ. ૫
શિવજી સરખા સતા નહોં, જેની પાર્વતી રાણી;
ભોળવાયા ભીલડીયકી, તપમાં ખામિ ગણાણી; મુખ કુખ. ૬
સર્વ દેવને જ્યારે ભિડ પડી, સમર્યા અંતરજામી;
ભાવટ ભાગી ભૂધરે, મેહેતા નરસંધને સ્વામી; મુખ કુખ. ૭

તુલસીદાસ.

રાગ ખિહાગ. પદ. ૧.

બાનાની પત રાખ, પ્રભુ તારા બાનાની પત રાખ;
 બાના રે માટે જો કુખ દેશો તો, કોણ પુરે તારિ સાખ; પ્રભુ. ૧૬૬.
 રોહિદાસની રે તમે પાતરી લીધી ને, નવ જોઈ જાતને બાત;
 શાને માટે સનમુખ રહિને તમે, નાઈ કહેવાયા હો નાથ; પ્રભુ. ૧
 પ્રહલાદની રે પ્રતિપાલણા પાળીને, સ્થંભમાં પૂર્યો વાસ;
 તાતી કઢા તમે શીતળ કીધી, સુધનવાને પાસ; પ્રભુ. ૨
 પંચાળીનાં પટકુળ પૂર્યાંને, રાખી સભામાં લાજ;
 સાયરમાંથી જુડતો રાખ્યો, રામ કહેતાં ગજરાજ; પ્રભુ. ૩
 ઝેર હતાં તેનાં અમૃત કીધાં ને, આપ્યાં મીરાંને હાથ;
 મેહેતાને મંડળિક મારવા અવ્યો ત્યારે, કેદારો લાવ્યા મધ્ય રાત; પ્રભુ. ૪
 ભક્તોનાં તમે સંકટ બાળ્યાં ત્યારે, દૃઢ અવ્યો વિશ્વાસ;
 તુળસિના સ્વામીને કહુ કરજોડી જે, પૂરો અંતરની આશ; પ્રભુ. ૫

રાગ કાફી. પદ. ૨.

લાંબી સોડે સુતો રે, સુખની તે શબ્દા કરી;
 કહિયે નવ બોલ્યો રે, મુખથી તું હરી હરી; ટેક.
 આ છે રે તારું ને આ છે રે મારું, તેમાં અંધાણું તારું ચિત્ત;
 અલખેલીનો સંગ ન મૂક્યો, તે વિના આંધળો બીંત;
 એક ઘડી તું તો રે, થીર નવ ખેડો ઠરી; લાંબી. ૧
 શિર ઉપર તો કાળ બમેછે, જેમ તેતર-પર બાજ;
 કહિયે ખરા પણ કહ્યું ન માને, કરે મમતથી કાજ;
 જે જેમ તે તેમજ રે, મૂકી તારે જાવું મરી; લાંબી. ૨
 જામિ જામિ મેડિને બાગ બગીચા, નવિ નવિ બાતના રંગ;
 તે ધર ખેડા કાગ કકળશે, કોય ન આવે તારી સંગ;
 તુલસી કહેછે રે, લીધી લખ્યોરાશિ કરી; લાંબી. ૩

વિષ્ણુદાસ.

રામકથાના કિસ્કંદા કાંડમાંથી કડકું સતાવિશમું.

રાગ દેશાખ.

પવન-નંદન હરખ્યો મનમાંહી રે, ત્યાંથી તે આવ્યો સહી રે;
આકાશ માર્ગે તેહનો ચોભિયો દેહ રે, તેહની ગત્ય ન શકું કહી રે. ૧

ઠાળ.

- તેની ગત્ય ન શકું કહીરે, સંચર્યો તેણી વાર; ૧
જે જે શબ્દ વદે રે પર્વત, ધારી પ્રેમ અપાર.
તેણે સમે એક શર્માસુરે, ત્યાં મોકલિ અવશ્યમેવ;
રાક્ષસિકેરં રૂપ લેખને, ત્યાં આવી તતખેવ. ૨
રાક્ષસી કહે હનુમંતને, ધર હરખ હૈડામાંહી;
હું દિન ધણે પામીશું ભક્ષણ, ભલે આવ્યો આંહી. ૩
હનુમંત વળતો એમ કહે તું, સાંભળ સાચી વાત;
હું રામ કાર્યે જાગીશું તું, વિદ્વ કરીશ-માં માત. ૪
હું રામ કાર્ય કરીને પછે, આવીશ અહિ નિર્ધાર;
તું પછે કરજે માતા રે, જેમ જીવજે મન વિચાર. ૫
રાક્ષસી કહે તું ધણું વાયક, માં જોલીશ મુખ આજ;
હવે પેશ મુખમાં શીઘ્ર ચૈ જેમ, સરે માહરં કાજ. ૬
હનુમંત વળતો એમ કહે જો, હું આવ્યો તુજ પાસ;
તો થયું મુખમાં પેસવું મારે, રાક્ષસી વદન વિકાશ. ૭
દશ યોજન પછે તે રાક્ષસિયે, કહ્યું વદન વિશાળ;
હનુમંત કપી તેથી અધિક, વાલ્યો પછે તતકાળ. ૮
પછે રાક્ષીયે વદન કીધું, વિશ યોજન પ્રમાણ;
ત્યારે ત્રીશ લગી વાલ્યો સહિ, હનુમંત ચતુર સુજાણ. ૯
આજિશ યોજન રાક્ષસીનું, વદન થયું વિસ્તાર;
પંચાસ લગી વાલ્યો તે પછે, પવન-સૂત તેણિ વાર. ૧૦
પછે સાઠ યોજન રાક્ષસિનું, વદન વાલ્યું ત્યાંહે;
હનુમંત શીત્તેર યોજન લગી, વાલ્યો પછે ક્ષણમાંહે. ૧૧
પછે વાલ્યું એંશી યોજન લગી, રાક્ષસીનું વદન;
હનુમંત નેજી યોજન લગી, વાલ્યો પછે તતક્ષણ. ૧૨

પછે રાક્ષીયે વદન કીધું, યોજન શત પર્યંત;
 પછે સુક્ષ્મ થઈ મુખમાંહે પેશી, નીકળ્યો તે હનુમંત. ૧૩
 હનુમંત કહે હવે વદન તું રે, વિકાશિશમાં માત;
 મેં વચન પાળ્યું તાહરે મન, જો તું વિમાથી વાત. ૧૪
 રાક્ષસી અતિ સંદુષ્ટ થઈને, વીરનું કરે વખાણ;
 આશીશ દીધી હનુમંતને જો, તુજને હજો કહ્યાણ. ૧૫
 પછે ત્યાંથકો આકાશ માર્ગે, સંચરિયો વળિ તેહ;
 સામી મળી એક સિંહકારી, હાહા કરતી જોહ. ૧૬
 મૂખ વિકાશી આગળ રહિને, જાણ્યું કરું એહનો આહાર;
 તેણે સમે તેના વદનમાં પોતે, સંચર્યો પવન-કુમાર. ૧૭
 પછે ઉદરમાં જઈ વીરનું, વાહ્યું સ્વરૂપ અનંત;
 ત્યારે નાભી ફાટી નીકળ્યો, મહા પ્રાક્રમિ હનુમંત. ૧૮
 દેવનાં દુંદભી વાજ્યાં શિર, પુષ્પનિ વૃષ્ટી થાય;
 પછે સમુદ્રકેરો પાર પામ્યો, હૈડે હર્ષ ન માય. ૧૯
 આનંદ પામ્યો અંજનિનો સુત, કાંઈ એક પહોંચી હામ;
 સૂવલપર્વત વીધે પછે તેણે, જઈ કીધો વિશ્રામ. ૨૦
 ત્યાંથકિ દીઠો ત્રિકુટાચલને, સોભા ધણો સંઘાત;
 તે ઉપરે લંકાગઢ દેખી, મનમાં થયો રળિયાત. ૨૧
 દેખિ થયો રળિયાત તે, અંજનિનો સુત સર્વથા;
 વિષ્ણુદાસ કહે થઈ, કિરકંઠા કાંડતી કથા. ૨૨

કડવું અઠાવીશમું.

રાગ પ્રભાતી.

એણિપેરે સમુદ્ર ઊર્જંગ્યો સહી, તે કથા સંસેપે કહી;
 સુંદરકાંડ કથા અતિસાર, તેહતણો બોલીશ વિસ્તાર;
 વાયુતણો સુત મહાવ્રજવંત, સીતાને મળશે હનુમંત. ૧
 કહેશે કથા સીતાને ખરી, વળશે શોક નિવારણ કરી;
 પછે આવશે પોતે ત્યાંય, રાવણનાં મંદિર છે જ્યાંય. ૨
 પછી પોતાનું પરાક્રમ જોહ, દેખાડશે રાવણને તેહ;
 પછી સમુદ્ર ઊર્જંગિ આવશે, કપિ સહુકો રળિયાતજ થશે. ૩
 પછે ત્યાંથકિ આવશે સર્વ કોય, લક્ષ્મણને રાધવ જ્યાં હોય;
 શોધ કહેશે તે સીતાતણી, પ્રભુ કૃપા કરશે અતિ ધણી. ૪

કપી-દળ સાથે રણધીર, લંકા વિષે આવશે રધુવીર. ૫
 રાવણ કુંભકરણ બળવંત, તેનો પ્રભુ ત્યાં આણશે અંત;
 સંહાર રણ રાક્ષસનો થશે, રાજ્ય વિભીષણને આપશે. ૬
 સોતા લેઈ આવશે શ્રીરામ, પૂર્ણ હશે મનકેરી હામ;
 હર્ષ પામશે સુરનો સર્વ સાથ, અયોધ્યામાં આવશે રધુનાથ. ૭
 પ્રેમે કરી પ્રભુ પાળશે રાજ, સેવકનાં સરશે સૌ કાજ;
 રામકથાકિરો મહિમાય, ત્રણ ભુવન જોણે પાવન થાય. ૮
 રાગ વાણી કડવાં બોલીશ, સંખ્યા અષ્ટ-શત આગળ વીશ;
 રામ સરિત્ર ગુણ કરે વખાણ, સંખ્યા પદ આઠસે પ્રમાણ. ૯
 સંવત સોળ ચોપન ચિત્ત ધરી, રામ કીર્તિ બોલ્યો વિસ્તરી;
 ચૈત્રમાસ શુકલ પક્ષજ સાર, ત્રયોદશી ઉત્તમ રવિવાર. ૧૦
 તે દિન હર્ષ ધણો મન ધર્યો, પદબંધ પૂરણ ત્યારે કર્યો;
 નરનારી જે શ્રવણે ધરે, ભવસાગર તે તો તરે.
 રામચંદ્ર તેનિ પૂરે આશ, ખેડ કર જોડી કહે વિજયુદાસ;

શિવાનંદ.

રેવાકાઠાનો. સન્યાસી.

સંવત ૧૯૫૭, સન ૧૯૭૧ માં હતો.

તેની આરતિયો વગેરે પ્રસિદ્ધ છે. પણ તે કવિ ત્રીજા વર્ગમાં
 ગણાયે તો ગણાય.

શિવશક્તિની આરતી.

જે આદ્યા શક્તીમા, જે આદ્યા શક્તી;
 અખંડ શ્રદ્ધાંડ નિપાવ્યાં, પડવે પંથકમાં; જ્યો જ્યો મા જગદંબે. ૧
 દ્વિતિયા બે સ્વરૂપ, શિવ શક્તિ બાણું મા;
 શ્રદ્ધા ગુણપતિ ગાંઝી, હરિ ગાંઝી હરિમા; જ્યો જ્યો મા. ૨
 તૃતિયા ત્રણ સ્વરૂપ, ત્રિભુવનમાં બેઠાં મા;
 ત્રયસ્થકી તરવેણી, તૂં તરવેણી મા; જ્યો જ્યો મા. ૩
 ચતુરા મહાલક્ષ્મીજી, સચરાચર વ્યાપ્યાં મા;

ચાર ભુજ ચોદશા, પ્રગટ્યાં દક્ષિણમાં;	જયો જયો મા. ૪
પંચમિ પંચ રૂપી, મંચમ ગુણ પદ્મા મા;	
પંચ સહસ્ર ત્યાં શોહિયે, પંચે તત્ત્વેમાં;	જયો જયો મા. ૫
ષષ્ઠી તું નારાયણિ, મહિષાસુર માર્યો મા;	
નર નારીને રૂપે, વ્યાપ્યાં સગળે મા;	જયો જયો મા. ૬
સપ્તમિ સપ્ત પતાળ, સાવીત્રી સેના મા;	
ગૌ ગંગા ગાયત્રી, ગૌરી ગીતા મા;	જયો જયો મા. ૭
અષ્ટમિ અષ્ટ-ભુજ, આઠ આનંદા મા;	
સુરવર મુનિવર જન્મ્યા, દેવ દૈત્યે મા;	જયો જયો મા. ૮
નવમી નવકુળ નાગ, સેવે નવ દુર્ગા મા;	
નવ-રાત્રીનાં પૂજન, કીધાંછે શ્રદ્ધા;	જયો જયો મા. ૯
દશમી દશ અવતાર, જય વિજયા દશમી મા;	
રામા રામ રમાડ્યા, રાવણ રોળ્યો મા;	જયો જયો મા. ૧૦
એકાદશી અગિયારશ, કાત્યાયનિ કામા મા;	
કામદુધા કાળિકા, શ્યામા ને રામા;	જયો જયો મા. ૧૧
બારશ બાળા રૂપ, બહુચરી અંબા મા;	
બટૂક ભૈરવ શોહિયે, તારાંછે તુલમાં;	જયો જયો મા. ૧૨
તેરશ તુળજ રૂપ, તું તારણિ માતા મા;	
શ્રદ્ધા વિળયુ સદાશિવ, ગુણ તારા ગાતા;	જયો જયો મા. ૧૩
ચૌદશે ચૌદે રૂપ, ચંડી ચામુંડા મા;	
માઠુંડે વખાણ્યાં, ગાઠ શુભ કવિતા;	જયો જયો મા. ૧૪
પુન્યમે પૂર્ણ કરી, સ્તંભાવતી નગરી મા;	
વસિ તેમાંહી વખાણી, શુણિ કરજો કરણા;	જયો જયો મા. ૧૫
સંવત સત્તાવન, સોળે તિથિ ભાવે મા;	
સંવત સોળે પ્રગટી, રેવાની તીરે;	જયો જયો મા. ૧૬
શિવ શક્તિની આરતિ, જે ભાવે ગાશે મા;	
ભણે શિવાનંદ-સ્વામી, સુખ સંપત્તિ થાશે;	જયો જયો મા. ૧૭

શિવદાસ.

ખેલાતનો નાગર બ્રાહ્મણ.

સંવત ૧૯૭૩. સન ૧૯૧૮, માં હતો.

દ્રૌપદી સ્વયંવરમાંથી.

કડવું ૧૪ મું. રાગ ધનાશ્રી.

વૈશંપાયન બોલિયા રે, શુણ જનમેજય રાય રે;
માન તજી મહિષત રહ્યા કોણે, મછ વિંધ્યો નવ જાય રે. ૧
અર્જુન એવું દેખતાં દિજ, રૂપે બોલ્યા વાણ રે;
જો સ્વામી મને આત્મા દો તો, મછ વિંધું નિરવાણ રે. ૨

ઢાળ.

આત્મા દો તો ધનુષ લેઈને, મછ વિંધું મહારાજ;
મને ક્ષણું વાર લાગે નહીં, એમ કહે એ કાજ. ૧
અહીં કીર્તિ થશે આપણી, દિજ સૌને જશ હોય;
આ સર્વ ક્ષત્રી દેખતાં, સુખ પામશે સૌ કોય. ૨
ત્યારે સૌકો દિજ બોલિયા, ધન્ય વિર કરો એ કાજ;
કેટલાક કહેછે ન રહો ખેશી, કેમ લગાડો લાજ. ૩
એ વાત શુણતાં સર્વ દિજને, મુકશે કાઠી આજ;
ભિક્ષા નહીં પામો તમે, સત્ય માનજો સૌ સમાજ. ૪
કહેછે ભિક્ષા અર્થે આવ્યા, દિજ કરે મોટિ હામ;
શિર-ગાળ સૌને ખેસશે, એ આપણું નહિ કામ. ૫
કેટલાક ખીજી બોલિયા, ક્યાં ગઈ તમારી સાન;
બળવંત એ દીશે ધણો, નહિ વિપ્ર એ રાજન. ૬
પ્રચંડ બુજ એના સહી, મછ વિંધશે તે આંહી;
એ વાત મુખથી તો કરે, પણ જોરે મનમાંહી. ૭
જો જીતશે તો એટલું, વિપ્રની વધશે લાજ;
નહિતો બ્રાહ્મણ થઈને છુટશું, ચિંતા શી છે આજ. ૮
પછે ઊઠાડે સર્વે મળી, ત્યાં પારથને દિજ-રાય;
ત્યારે યુધિષ્ઠિર સહદેવને લે, ભિક્ષા અર્થે જાય. ૯
સકળ દિજને ચરણે લાગી, ક્યો દંડ પ્રણામ;

- આશીષ દેતા સકળ મુનિજન, ધન્ય પુત્ર કરો એ કામ. ૧૦
 પછે સ્વયંવરમાં ગયો ચાલી, જ્યાં મછ બાંધ્યો સોય;
 ત્યાં ધનુષ તાણી અર્જુને, જોયું દેખતાં સૌ કોય. ૧૧
 ભીમ નિષ્કુળ સંગ આવ્યા, વકાર્યો નિજ ભ્રાત;
 સ્વયંવરમાં કન્યા રહી, વરમાળ ઝાલી હાથ. ૧૨
 શલ્યને શિશુપાળ આદે, સકળ કૌરવ જોય;
 તે નર નિકટ થઈ તહીં, જોતા હવા સૌ કોય. ૧૩
 તેને શુભટ સરખો દેખતાં, સૌ કરે અન્યોઅન્ય વાત;
 એ વિપ્ર નહિ કોઈ રાયજે, બળવંત ક્ષત્રી જાત. ૧૪
 એના પ્રચંડ ભૂજ ભૂપે દિઠા, એનું મૂખ સુંદર દેહ;
 નરનાથ સરખો શોભિયો, સહિ કન્યા વરસે એહ. ૧૫
 ત્યાં કૃષ્ણ કહે બળભદ્રજી, જીવો પારથકેરા પાણ;
 સૌ દેખતાંજ દ્રૌપદ-મુતાને, લેઈ જશે નિરવાણ. ૧૬
 અર્જુને ત્યાં ધોમ રુષિને, કર્યો દંડપ્રણામ;
 ગુરુ દ્રૌણનું ચિંતન કરીને, ગ્રહ્યું ધનુષ તે ઠામ. ૧૭
 શર આપ ચડાવી અર્જુને, જળ વિષે જોયું તેહ;
 તતક્ષણે વિંધી મછ પાડ્યો, ગગને બાંધ્યો જેહ. ૧૮
 ત્યારે કન્યાયે તતજેવ મુકી, પારથ શિર વરમાળ;
 એવું દેખતાં તેણે સમે, કોપિયા સહુ મહિપાળ. ૧૯
 આજ નર મુગટધારી છતાં, ક્યમ કાપડી લે જાય;
 સંગ્રામ કરિયે તેનિસાથે, લીજીએ કન્યાય. ૨૦
 શલ્ય કુરણને શિશુપાળ આદે, મળ્યા રાણાને રાય;
 સ્વયંવરમાંથી બહાર આવી, રહ્યા મારગમાંય. ૨૧
 ત્યારે કન્યા લેઈ અર્જુન વળ્યા, સંગ સકળ મુનિનાથ;
 તું રખે મન ચિંતા ધરે, હું સહાય છું તમ સાથ. ૨૨
 પુંડે વ્રજાદર નિષ્કુળ બાંધવા, સંઘાતે બહુ ઠામ;
 ત્યારે દૃષ્ટદ્યુમે પારથને ત્યાં, કર્યો દંડપ્રણામ. ૨૩
 પ્રભુ આસા દો જે તમે, કરે તે હમણાં કાજ;
 આ ભૂપ સૌ ટોળે મળી, જીવ સખળ કરશે આજ. ૨૪
 ત્યારે પારથ કહે જાઓ રથ લાવો, મહા ધનુષ બાથા શૂર;
 હું જીવ કરે આજ સર્વશું, મારી કરે ચક્રચૂર. ૨૫
 દૃષ્ટદ્યુમે એવું સાંમળી, દળ સહિત ચડિયો સાથ;

ત્રણે બાંધવા તે રથે ચડીને, ધનુષ લીધાં હાથ.

૨૬

વલણુ.

ધનુષ લીધાં હાથ પાંડવ, ચાલ્યા રણુ વીધે સહી;

શિવદાસ કહે પછિ ભીમસેને, ગરજના કીધી રણે રહી. ૧

સંવત સોળ તોતેર વર્ષે, મકર સંક્રાંતનો દન;

તે દહાડે આરંભ કર્યો મેં, આનંદ બિપનો મન. ૨

એક માસમાં કથા સંપૂર્ણ થઈ, સંભાર્યા શ્રીઅવિનાશ;

શ્રીગુરુ ચરણ કૃપાયે કરિ, બુદ્ધિ આપિ ભૂધર વ્યાસ. ૩

બુદ્ધિ પ્રમાણે આખ્યાન મેં કર્યું, આણી મન બિલાસ;

દક્ષિણ દેશ વિજયપુરમાં, પદબંધ કીધો પ્રકાશ. ૪

કવિ નાગર સ્તંભતીર્થ વાસી, કામેશ્વરનો દાસ;

એજ વિનતિ કહે કર જોડી, જોલો જય અવિનાશ. ૫

આ કવિતા સરસ નથી તોપણ જુની જાણીને લીધીછે, કારણ કે તે સમયની ભાષા જાણવામાં આવે.

પ્રેમાનંદ.

આ કવિ ગુજરાતી ભાષામાં સૌથી સરસ ગણાયછે.

વિવેક વણુઝારો. રાગ પરજ.

સંત સાધૂને હું નમું, વણુઝારા રે;

સતગુરુને લાગું પાય, સમજ મન મારારે;

સમરણ કરિયે શિરામનું, વણુ; પદબંધ મનોહર થાય, સમજ. ૧

કાયા નગર સોહામણું, વણુ; ત્યાં વસવા કીધું ગામ, સમજ;

આણુ કરે ત્યાં તાહરી, વણુ; પુરનાયક એવું નામ, સમજ. ૨

નવ દશ જે ત્રણ સુંદરી, વણુ; વણુઝારી મળી ચોવીશ, સમજ;

તે સાથે તું કિડા કરે, વણુ; તેં વિસાર્યા શ્રીજગદીશ, સમજ. ૩

પટરાણી જે પ્રેમદા, વણુ; તેનાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ નામ, સમજ;

પ્રવૃત્તિ વખાણે ભોગને, વણુ; નિવૃત્તિ વખાણે રામ, સમજ. ૪

સંતાન થયાં જેઝી નારને, વણુ; માંડ્યાં જીજ્ઞવાં જે ધરસૂત્ર, સમજ;

- પ્રવૃત્તિને પાંચ પુત્રી થઈ, વણ; વણિ સાત થયાછે પુત્ર, સમજ. ૫
- આશા, તૃષ્ણા, હિંસા, દીકરી, વણ; વણિ ભ્રાંતિ, અરીશ્યા, નામ, સમજ; ૬
- લોભ, ક્રોધ, મદ, દીકરા, વણ; ગર્વ, મત્સર, મોહ, ને કામ, સમજ. ૬
- પરિવાર પ્રવૃત્તિનો વધ્યો, વણ; હવે નિવૃત્તિનાં સંતાન, સમજ; ૭
- પુત્રી ચાર ચતુર ધણી, વણ; થયા પુત્ર પાંચ ગુણવાન, સમજ. ૭
- શાંતિ, ભક્તિ, દયા, દીકરી, વણ; વણિ મૈત્રિ, મળી થઈ ચાર, સમજ; ૮
- સંતોષ, ને ધર્મ, દીકરા, વણ; વૈરાગ્ય, વિવેક, વિચાર, સમજ. ૮
- નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં, વણ; હવે પ્રવૃત્તિનો વિસ્તાર, સમજ; ૯
- સંતાન જોઈને શાતા થઈ, વણ; પતિ રીઝ્યો જોઈ પરિવાર, સમજ ૯
- બાવીશ નાર દાસી થઈ, વણ; કરે પ્રવૃત્તિ રાણિની સેવ, સમજ; ૧૦
- નાયક અભિમાને ભર્યો, વણ; એના મનમાં ધણો અહમેવ, સમજ. ૧૦
- નિવૃત્તિ કહે મારા નાથજી, વણ; તમે મૂકો ભોગ વિલાસ, સમજ; ૧૧
- કાયા નગરછે કારમું, વણ; તે જૂઠાની શી આશ, સમજ. ૧૧
- બંધ બાંધ્યા છે જળતણા, વણ; માંહે હાડ ને માંસ રુધીર, સમજ; ૧૨
- શરીર એવું જાણવું, વણ; માટે સમરિયે શ્રીરધુવીર, સમજ. ૧૨
- માત પિતા સુત સુંદરી, વણ; વણિ મિત્ર સહોદર બંધ, સમજ; ૧૩
- તે અંતે કો તારું નથી, વણ; છે જીવતાનો સંબંધ, સમજ. ૧૩
- ગોખ જરૂખાં માળિયાં, વણ; સાત ભૂમિના સરસ નિવાસ, સમજ; ૧૪
- એક દિવસ મેલી ચાલવું, વણ; સમશાને કરવો વાસ, સમજ. ૧૪
- માલ મતા વાસણ ધણાં, વણ; મણી માણક મોતી અનેક, સમજ; ૧૫
- જમ-કિંકર ગ્રહી ચાલશે, વણ; સાથે કોડી ન આવે એક, સમજ. ૧૫
- કર્મ કમાય જે આપણું, વણ; તે જાયછે જીવને સાથ, સમજ; ૧૬
- વૈતરણીમાં ખૂડતાં, વણ; નકી મૂકાવે શ્રીરધુનાથ, સમજ. ૧૬
- એવું જાણીને જાળવો, વણ; તમે પ્રવૃત્તિ રાણિના ભોગ, સમજ; ૧૭
- નહિતો પસ્તાસો નાથજી, વણ; તેતો જાણજો કેવળરોગ, સમજ. ૧૭
- એવું જાણી મારા નાથજી, વણ; રજે સોફ્યનો કરતા સંગ, સમજ; ૧૮
- શીખ મારી અવણે ધરો, વણ; તમે સમરોને શ્રીરંગ, સમજ. ૧૮
- પ્રવૃત્તિ રહેશે વેગળી, વણ; જ્યારે આવશે જમના દૂત, સમજ; ૧૯
- પંડ મુકી પ્રાણી ચાલશે, વણ; ભૂતમાં મળશે પંચમૂત, સમજ. ૧૯
- જમરાય લેખું પૂછશે, વણ; તે તો શો કીધો વેપાર, સમજ; ૨૦
- તે વળા છે ધણી દોહલી, વણ; તમે ચેતજો કહ બરથાર, સમજ. ૨૦
- હીણું કોઈનું નવ કીજિયે, વણ; સદા ચાલિયે સીધી ચાલ, સમજ; ૨૦

- ભજન દાન હમણાં કરો, વણ; પછી કોણે દોડીછે કાલ, સમજ. ૨૧
- નિવૃત્તીનાં વાક્ય સાંભળી, વણ; કંઈક આવ્યો ઉર વૈરાગ, સમજ; ૨૨
- પ્રવૃત્તિ-રાણિયે જાણિયું, વણ; એણે ભોગ કીધાછે ત્યાગ, સમજ. ૨૩
- શણગાર સોજે અંગે ધર્યાં, વણ; તેડવા મોકલ્યા પંચ-દાસ, સમજ; ૨૪
- કંઈ લટપટ કરી લાવ્યા, વણ; પિયુ આવ્યો રાણીની પાસ, સમજ. ૨૫
- પેરી પટોળી પ્રેમદા, વણ; છે ઓળીમાં ત્રણ રંગ, સમજ; ૨૬
- શણગાર શુભ સુંદરી તણા, વણ; જોઈ વૈરાય પામ્યો ભંગ, સમજ. ૨૭
- પ્રવૃત્તિ-રાણી બોલ્યાં, વણ; હેતે નાખી ગળામાં હાથ, સમજ; ૨૮
- ત્યાગી વૈરાગી ક્યમ થયા, વણ; કંઈક ઉદ્ધમ કીજે નાથ, સમજ. ૨૯
- બાળક સૌ પરણાવવાં, વણ; જેમ લોકમાં વાધે લાજ, સમજ; ૩૦
- ધર ઊંચાં ઊંચાં કરાવિયે, વણ; પૂરનાયકમાં કિજે રાજ, સમજ. ૩૧
- હસ્તી ઘોડા સંપડાવિયે, વણ; ત્યારે જીવ્યું તે સફળજ થાય, સમજ; ૩૨
- દધિ દુધનાં સુખ લીજિયે, વણ; ઘણી લાભો મહિષી ગાય, સમજ. ૩૩
- શબ્દા સિંહાસન પાલખી, વણ; આગળ બહુ દાસી દાસ, સમજ; ૩૪
- બળે દીપક પ્રગટાવિયે, વણ; ભલા કીજે ભોગ વિલાસ, સમજ. ૩૫
- ધંધો કરી ધન લાવિયે, વણ; એતો અંતે આવે કામ, સમજ; ૩૬
- ઠગ-બ્રાહ્મણતો વસે ઘણા, વણ; નવ ખરચિયે કોડી દામ, સમજ. ૩૭
- એન બનેવો ભાણેજાં, વણ; દીકરી દૌહિત્ર જમાઈ, સમજ; ૩૮
- દ્વાર કેને નવ દેખાડિયે, વણ; એતો વસ્તુ સારી જાયે ખાઈ, સમજ. ૩૯
- સંવત્સરિ આદ્ય ન સારિયે, વણ; એતો સર્વે છે આજપંપાજ, સમજ; ૪૦
- દીકરાને જીજ્ઞાસા કરો, વણ; મને ગમતી નથી જંજાળ, સમજ. ૪૧
- આપણે સુખે ખાઈ પીજિયે, વણ; રૂડા રમતાં દહાડા જાય, સમજ; ૪૨
- વેપાર કરી ધન લાવિયે, વણ; તો લજ્જેશરિ નામ કહેવાય, સમજ. ૪૩
- પીતાંબર શુભ પેરિયે, વણ; ખાઈયે નાના વિધ પકવાન, સમજ; ૪૪
- ખાધું પીધું તે આપણું, વણ; નવ કીજીયે કોડીનું દાન, સમજ. ૪૫
- લાણાં લાહિયે નાતમાં, વણ; થાય દેશ વિદેશે નામ, સમજ; ૪૬
- દહાડા ભોગ કમાઈના, વણ; પછી અંતે જપશું રામ, સમજ. ૪૭
- પ્રવૃત્તિની શિખામણ શુણી, વણ; પછે રીઝ્યો મુઠ અજાણ, સમજ; ૪૮
- નિવૃત્તિ થઈ અજાણામણી, વણ; પ્રવૃત્તિ વહાલી પ્રાણ, સમજ. ૪૯
- એકાંત ખેસિ નર નારિયે, વણ; ભલી માંડી કીધી ગોઠ, સમજ; ૫૦

- સંકલ્પ વિકલ્પ જે પોડિયા, વણ; પછી ચત્રાવે કર્મની પોઠ, સમજ. ૩૬
- લોભ પુત્ર સાથે થવા, વણ; ગર્વ મત્સર કામને ક્રોધ, સમજ; ૩૭
- દાસી દેશ સાથે થઈ, વણ; કુરી ધર્મતણો વીરોધ, સમજ. ૩૭
- મન ઘોડે નાયક ચડ્યો, વણ; ગ્રહી આશા હાથ લગામ, સમજ; ૩૮
- મમતા ચાલ્યો વહોરવા, વણ; અહંકાર નગારું નામ, સમજ. ૩૮
- છળ ભિદનાં જે ત્રાજવાં, વણ; તોળે પ્રપંચ વાણોતર, સમજ; ૩૯
- કૂડ કપટનાં જે કાટલાં, વણ; મોટી માયા દાંડી બરાબર, સમજ. ૩૯
- હામ હામ ટાંકુ પડે, વણ; પુરનાયક મોટું નામ, સમજ; ૪૦
- લાભ લેવાને દોડ્યો, વણ; જ્યાં લક્ષ્ય ચોરાશી ગામ, સમજ. ૪૦
- સંસાર દેશ ચોહામણો, વણ; તેનો જોતા ન આવે પાર, સમજ; ૪૧
- શ્રીકૃષ્ણ સોપારિ એજચી, વણ; તેમાં નવ દીકું કાંઈ સાર, સમજ. ૪૧
- ગોળ ખાંડ સાકર નહીં, વણ; નવ લીધાં ધૃતને ધર્મ, સમજ; ૪૨
- શાળ દાળ વહોરી નહીં, વણ; એની અવગણના કરિ બહુ, સમજ. ૪૨
- માણુક મોતી સોતું નહીં, વણ; નવ વહોર્યો પટોળાં ચીર, સમજ; ૪૩
- લાલચ લોટું વહોરિયું, વણ; કોડે લીધું કપટ કથિર, સમજ. ૪૩
- હોંસા હોંગ વહોરી ધણી, વણ; સંગ શીસું લીધું અપાર, સમજ; ૪૪
- પ્રપંચ પીતળ વહોરિયું, વણ; સંસારમાં દોડું સાર, સમજ. ૪૪
- મમતા મીઠું વહોરિયું, વણ; અતે વહોરિયું માયા મીણ, સમજ; ૪૫
- કુસંપ સોમળ વહોરિયો, વણ; અતિ વહોરું વિષય અકીણ, સમજ. ૪૫
- અનાચાર વહોર્યો એજિયો, વણ; વહોર્યો આજ્ઞસ્વ ટંકણ ખાર, સમજ; ૪૬
- બાંતો ભાંગ લિધો ધણી, વણ; વજનાગ વહોર્યો બળિયાર, સમજ. ૪૬
- વહોરી અરીક્ષ્યા આંમતી, વણ; ફૂલક્ષણી વહોરી લાખ, સમજ; ૪૭
- કપટ કાપડ તે વહોરિયું, વણ; જેનો રંગ ધણો અભિલાખ, સમજ. ૪૭
- લજ્જતા વહોરી લોખડો, વણ; વહોરી કાંબળી કાળે રંગ, સમજ; ૪૮
- છળ છાયલ વહોર્યો ધણાં, વણ; લોભ પુત્રને રાખી સંગ, સમજ. ૪૮
- નિંદા ગળી વહોરી ધણી, વણ; અતિ વહોરું મદ્ય અસાન, સમજ; ૪૯
- આડિ તાડી વહોરી ધણી, વણ; ભય પાત્ર તે કંઠ સમાન, સમજ. ૪૯
- ખુનસ ખાદી વહોરી ધણી, વણ; વળી વહોર્યો અવગુણ ટાટ, સમજ; ૫૦
- શીવી ગુણ અવગુણે ભરી, વણ; હાંકિ પોઠ તે વસમો વાટ, સમજ. ૫૦
- મન ચિતવન જે વેડિયા, વણ; સંકલ્પ વિકલ્પ વેપાર, સમજ; ૫૧
- અભિમાન જીટે નાયક ચડ્યો, વણ; તેને દેખેસૌ સંસાર, સમજ. ૫૧
- પ્રવૃત્તિને માન દીધું ધણું, વણ; ખારી તું મારા પ્રાણ સમાન, સમજ; ૫૧

- નિવૃત્તિ આપિ પુંડે પડી, વણ; એને દીવું ઘણું અપમાન, સમજ. ૫૨
- પ્રવૃત્તિ આભૂષણે ભરી, વણ; ખોઈ નાયકે સુધ જુધ સાન, સમજ; ૫૩
- જશ શણગાર નિવૃત્તિનો, વણ; વળિ વસ્ત્ર ખિરાળે સાન, સમજ. ૫૩
- સાથે લઈ જાળક જાળકી, વણ; ચાલે પ્રવૃત્તિ પિયુને સાથ, સમજ; ૫૪
- નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં, વણ; એતો ચાલે જેમ અનાથ, સમજ. ૫૪
- જ્યાં જ્યાં ઠાંકું ઊતરે, વણ; પિયુ પોઢે પ્રવૃત્તિની પાસ, સમજ; ૫૫
- નિવૃત્તિ આવી ના શકે, વણ; દ્વારે ઊભાછે પંચ-દાસ, સમજ. ૫૫
- પ્રવૃત્તિ કહે પિયુ સાંભળો, વણ; રખે સોડ્યનો કરતા સંગ, સમજ; ૫૬
- પણ એક પાસે જો બેસશો, વણ; કરશે ધર વેપારનો ભંગ, સમજ. ૫૬
- ભેખ એના ભિખારોતણા, વણ; જોગિ કીધાનો અભિલાખ, સમજ; ૫૭
- એની શિ ખામણ માનશો, વણ; તો તે તમને એજાવશે રાખ, સમજ. ૫૭
- દેખીતી મંદભાગણી, વણ; સાન વૈરાગ જેનું મન, સમજ; ૫૮
- વેષ સર્વે વિવચાતણા, વણ; કરે તમને માનશુકન, સમજ. ૫૮
- નાયક કહે શુણ સુંદરી, વણઝારી રે; ૫૯
- તારાં વચન તે સૂઝા સમાન, સતી સુખદારી રે; ૫૯
- તારી શીખામણ શુભ ગણું, વણ; મેંતો તને કિધા ભગવાન, સતી. ૫૯
- નિવૃત્તિ દીઠી નવ ગમે, વણ; તુજ સાથે બાંધ્યો પ્રેમ, સતી; ૬૦
- નિવૃત્તિ સાથે બોલું નહીં, વણ; મેં આજથિ લીધો નેમ, સતી. ૬૦
- કોલબંધ એવો ક્યો વણઝારા રે; ૬૦
- પ્રવૃત્તિનો વાંધ્યો ગર્વ, સમજ મન મારા રે; ૬૦
- નિવૃત્તિ દાસી થઈ રહી, વણ; એની સોડ્યે કિધું વશ સર્વ, સમજ. ૬૧
- ઠાંકું અલાવી એદિશે, વણ; જોયો દેશ સરવ સંસાર, સમજ; ૬૧
- આગળ લાભ દિઠો ઘણો, વણ; આપિ અંતે ખોટ અપાર, સમજ. ૬૨
- કાળ દાણી આપિ લાગિયો, વણ; એણે રોકિછે સગળી પોક, સમજ; ૬૨
- વસ્તુનું મૂલ આબું નહીં, વણ; થઈ લાખકરોડની ખોટ, સમજ. ૬૩
- જમ-કિંકરે આપિ બાંધિયો, વણ; ત્યારે નાશિ ગયો પરિવાર, સમજ; ૬૪
- પ્રવૃત્તિ પણ વેગળી રહિ, વણ; નહિ કોય પાણી-પાનાર, સમજ. ૬૪
- જમરાય કને બાંધી આણિયો, વણ; વેપારિયે કીધી રાવ, સમજ; ૬૫
- કેક ખાતાં ખોટાં નિકળ્યાં, વણ; જ્યારે જોયા મેળ હિસાબ, સમજ. ૬૫
- બાંધ્યો માર્યો બહુ ભાતથી, વણ; વળિ નાંખ્યો નરકકુંડમાંય, સમજ; ૬૬
- ઘણિવાર દેવાળું કાઢિયું, વણ; નહિ લાજ્યો કરતાં અન્યાય, સમજ. ૬૬
- કારાગ્રહનું કુઃખ ઘણું, વણ; કોણ કોઢે ત્યાંથી બહાર, સમજ; ૬૬

- પેરી સાડી સુધ બુધની, વણ; પાસે આવી નિવૃત્તિનાર, સમજ. ૬૭
- નાયક જોધને રોયો ધણો, વણ; દેખિ સતિનું તે સમે મૂખ, સમજ; ૬૮
- નીચું જોધને કહે સાધવી, વણ; તે પાપે ભોગવ્યું દૂખ, સમજ. ૬૯
- આંશુ લોહ્યાં નાથનાં, વણ; વળિઓલી નિવૃત્તિનાર, સમજ; ૭૦
- પ્રવૃત્તિનારી ક્યાં ગઈ, વણ; સાત પુત્રિ ક્યાં પંચ કુમાર, સમજ. ૭૧
- નાયક કહે શુણ સુંદરી, વણઝારી રે;
- મેં નહિ માનિ તારી શીખ, સતી સુખઝારી રે;
- વાલિ યહ પ્રવૃત્તિ પાપણી, વણ; ભુંડી રાંડે મળાવી ભીખ, સતી સુખ. ૭૨
- કુખવેળા નાશી ગઈ, વણ; મને પાણી કોઈ નવ પાપ, સતી સુખ;
- મૂઝાવ મુજને સુંદરી, વણ; હું રહિશ તારી આસાય, સતી સુખ. ૭૩
- નિવૃત્તિ કહે પિયુ સાંભળો, વણઝારા રે;
- ધણા ડાહ્યાજો ભરથાર, સ્વામીજી મારા રે;
- ધણે ઠામથી મૂઝાવિયા, વણ; લેખે લાખ ચોરાશી વાર, સ્વામીજી. ૭૪
- ધર્મ કને તેડી ગઈ, વણ; ત્યાં કીધો કોલ કરાર, સમજ;
- ધર્મ લેણું કરી લાવજો, વણ; જઈ રૂડો કરજો વેપાર, સમજ. ૭૫
- કરી સંસારમાં અવતર્યો, વણ; મળ્યા સદગુરુ એક દલાલ, સમજ;
- રામનામ વસાણું વહોરિયું, વણ; લાભ આળ્યો વસ્તુ રસાળ, સમજ. ૭૬
- વીવેક વાણોતર થયો, વણ; તત્ત્વ વિચાર ત્રાજવાં સાથ, સમજ;
- ધર્મ કર્મ ખેડે કાટકાં, વણ; ક્ષમા દાંડી ઝાલી હાથ, સમજ. ૭૭
- નાયક વહોરે વસ્તુને, વણ; જે જે નિવૃત્તિ કહેતી જાય, સમજ;
- નિર્ગુણ ગોળ લિધો ધણો, વણ; ગુણ્ય સત્ય મરમ કહેવાય, સમજ. ૭૮
- સદવિદ્યા ચાકર વહોરી ધણી, વણ; વહોર્યો જયફળ જોગાબ્યાસ, સમજ;
- શ્રીફળ નામ શ્રીરામનું, વણ; મળ્યા ગાંધી હરિના દાસ, સમજ. ૭૯
- ખલ્લવિદ્યા ખાંડ વહોરી ધણી, વણ; શુભ લક્ષણ વહોર્યો લવિંગ, સમજ;
- ચતુરાઈ ચંદન વહોરિયું, વણ; વહોર્યો કચણા કેસરરંગ, સમજ. ૮૦
- જ્ઞાન ધૃત કુંપે ભધું, વણ; સિદ્ધતા તે દધી નિર્દોષ, સમજ;
- પ્રીત પટોળી વહોરી ધણી, વણ; લીધા સાણ શિખ સંતોષ, સમજ. ૮૧
- વિશ્રામ પિતાંબર વહોરિયાં, વણ; વહોરી દયા ધણી દરિયાઈ, સમજ;
- લખતો જાય ચિત્ત ચોપડે, વણ; લેખણ શુધિ, બુધિ રશનાઈ, સમજ. ૮૨
- નવધા ભક્તિ મણી વહોરિયાં, વણ; વળિ મુક્તો મુક્તામાળ, સમજ;
- શ્રીહરિ હીરો હાથે ચડ્યો, વણ; થયું ધરમાં ઝાક ઝમાળ, સમજ. ૮૩
- સદગુણે ગુણ્ય શિવી ભરી, વણ; કરે વસ્તુનું દેવ વખાણ, સમજ;

- મોહ મેહેવાસી મારિયો, વણ; હવે કોય ન માગે દાણ, સમજ. ૮૨
- નાદ બિંદુ બેગ બળદિયા, વણ; વાળે નગાઈ ઓંકાર, સમજ; ૮૩
- જાન ધોડે નાયક ચડ્યો, વણ; જીતિ આલ્યો સર્વ સંસાર, સમજ.
- જમરાયને લેખું આપિયું, વણ; ચિત્ર વિચિત્રે જોડ્યા હાથ, સમજ; ૮૪
- સનમાન આસન આપિયું, વણ; જમરાય થયા રણિયાત, સમજ.
- ન્યાલ થયો શુભ માલમાં, વણ; ગયો મૂળ પોતાને ગામ, સમજ; ૮૫
- ફરિ ભવમાં ભટક્યો નહીં, વણ; થયો શુદ્ધ તે આત્મારામ, સમજ.
- પ્રવૃત્તિને જે કોઈ પરહરે, વણ; કરે નિવૃત્તિ અંગિકાર, સમજ; ૮૬
- તે મુક્તિ ફળ પામે સહી, વણ; નવ દેખે દુઃખ લગાર, સમજ.
- ગુજરાત દેશ સોહામણો, વણ; વીરક્ષેત્ર વડોદર ગામ, સમજ; ૮૭
- વિપ્રચતુરવંશી નાતમાં, વણ; કૃષ્ણ-પુત્ર પ્રેમાનંદ નામ, સમજ.
- વિવેક વણજારો તે આતમા, વણ; આજે અધ્યાત્મનો ઊપદેશ, સમજ; ૮૮
- વણજારો ગાયને સાંભળે, વણ; ટળે જન્મ મરણનો કળેસ, સમજ.
- જે કોઈ પ્રભુને અનુભવે, વણ; થાય મનવાંછિત ફળ કામ, સમજ; ૮૯
- ઓતા સજ્જન સાંભળી, વણ; તમે સમરો સર્વ શ્રીરામ, સમજ. ૯૦

વિનયવિજય.

ગારજી.

સંવત ૧૭૩૮, સન ૧૬૮૨ માં,

સુરતજીલ્લાના રાંદેર ગામમાં હતો.

બીજા હિંદુઓ કરતાં જૈનના જતિયોના રચેલા ગુજરાતી ભાષાના ગ્રંથો ઘણાં છે. પણ તેમાં માગધી ભાષાના તથા બીજા તરેહવાર શબ્દો આવેછે માટે અમે ઝાઝી કવિતા તેઓની લીધી નથી. જેમકે નગરીને ડેકાણે નયરી સર્વને બદલે સવિ ઇત્યાદિ.

શ્રીપાળના રાસમાંથી.

લલનાંની દેશી.

દેશ મનોહર માળવો, અતિ બિન્નત અધિકાર લલનાં;

દેશ અવર માનુ ચીહુદીશે, પરવરિયા પરિવાર લલનાં;

તસ શિર મુગટ મનોહરે, નિરુપમ નયરી ઉજ્જેણ લલનાં;

લખમી લીલા જેહની, પાર કલીજે કેણ લલનાં;

દેશ. ૧

દેશ. ૨

- સ્વર્ગ-પુરી સ્વર્ગે ગઈ, આણી જશ આશંક લલનાં; દેશ. ૩
- અલકાપુરી અજગી રહી, જળધિ ઝંપાવે લંક લલનાં; દેશ. ૪
- પ્રજાપાળ પ્રતપે તિહાં, ભૂપતિ સવિ સરદાર લલનાં; દેશ. ૫
- રાણી સૌભાગ્યસુંદરી, રૂપસુંદરિ ભરતાર લલનાં; દેશ. ૬
- સહજે સૌભાગ્યસુંદરી, મન માને મિથ્યાત લલનાં; દેશ. ૭
- રૂપસુંદરિ ચિતમાં રમે, સૂધી સમક્રિત વાત લલનાં; દેશ. ૮
- સુરપરિ સુખ સંસારનાં, ભોગવતાં ભૂપાળ લલનાં; દેશ. ૯
- પુત્રી એકેકી પામી એ, રાણી દાય રસાળ લલનાં; દેશ. ૧૦
- સોહગદેવી સુતાતણું, નામ હવે નરનાહ લલનાં; દેશ. ૧૧
- સુરસુંદરી સોહામણી, આણી અધિક ઉછાહ લલનાં; દેશ. ૧૨
- રૂપસુંદરિ રાણીતણી, પુત્રી પાવન અંગ લલનાં; દેશ. ૧૩
- તાસ નામ નરપતિ હવે, મયણા સુંદરિ મન-રંગ લલનાં; દેશ. ૧૪
- એક અનોપમ સુરલતા, વાઘે વધતે રૂપ લલનાં; દેશ. ૧૫
- બીજી બીજતણી પરે, ઇંદુ-કળા અભિરૂપ લલનાં; દેશ. ૧૬
- વેદ વિચક્ષણ વિપ્રને, સૌપે સોહગદેવ લલનાં; દેશ. ૧૭
- સકળ કળા ગુણ શીખવા, સુરસુંદરીને હેવ લલનાં; દેશ. ૧૮
- અતુર કળા ઓસઠ ભણી, ખેળે શુદ્ધિ નિધાન લલનાં; દેશ. ૧૯
- શબ્દ-શાસ્ત્ર સહુ આવડ્યાં, નામ નિઘંટ નિદાન લલનાં; દેશ. ૨૦
- મયણાની માતા હવે, જિનમત-પંડિત પાસ લલનાં; દેશ. ૨૧
- સાર વિચાર સિદ્ધાંતના, આદરવા અભ્યાસ લલનાં; દેશ. ૨૨
- કવિત કળા ગુણ શીખવા, વાજિત્ર ગીત સંગીત લલનાં; દેશ. ૨૩
- જ્યોતિષ વૈદક વિધિ જાણે, રાગ રંગ રસ રીત લલનાં; દેશ. ૨૪
- સોળ કળા પૂરણ શશિ, કરવા કળા અભ્યાસ લલનાં; દેશ. ૨૫
- જગતી ભમે જશ મુખ દેખી, ઓસઠકળા વિલાસ લલનાં; દેશ. ૨૬
- મયણાસુંદરિ મતિ અતિ ભલી, જાણે જૈન-સિદ્ધાંત લલનાં; દેશ. ૨૭
- સ્પાદવાદ તસ મન વશ્યો, અવર અસત્ય એકંત લલનાં; દેશ. ૨૮
- નવ જાણે નવ તત્વના, પુદ્ગળ ગુણ પરિચાય લલનાં; દેશ. ૨૯
- કરમ ગ્રંથ કંઠે હવે, સમક્રિત શુદ્ધ સુહાય લલનાં; દેશ. ૩૦
- સૂત્ર અર્થ સંઘેણના, પ્રવચન સારોદાર લલનાં; દેશ. ૩૧
- એત્ર વિચાર ખરા ધરે, એમ અનેક વિચાર લલનાં; દેશ. ૩૨
- રાસ ભજો શ્રીપાળનો, તેની પહેલી ઢાળ લલનાં; દેશ. ૩૩
- વિનય કહે શ્રોતા ધરે, હોળે મંગળ માળ લલનાં; દેશ. ૩૪

દોહરા.

- એક દિન અવતી પતિ ઇચ્છો, આણી મન બિલાસ;
પુત્રીનું જોઈ પારખું, વિદ્યા વિનય વિલાસ. ૧
- કરિ સણગાર સભા મહી, બોલાવી બેઠ બાળ;
આવી અધ્યાપક સહિત, મોહન ગુણ મણિમાળ. ૨
- અર્થ અગોચર શાસ્ત્રના, પૂછે ભૂપતિ જોહ;
બુદ્ધિ બળે બેઠ બાળિકા, આપે ઊત્તર તેહ. ૩
- અધ્યાપક આનંદિયા, સજ્જન મળે સુખ પાય;
ચતુર લોક ચિત્ત ચમકિયા, કૃપ્યા મનોરથ માય. ૪
- વિનય વલ્લભ નિજ બાળની, શાસ્ત્ર સુકોમળ ભાખ;
સરસ જોવિ સહકારની, સાકર સરખી સાખ. ૫

દાળ. ૨.

રાગ ધોરણી.

- પ્રમોતર પુછે પિતા રે, આણી અધિક પ્રમોદ;
મન લાગે અતિ મોડડા રે, બાળક વચન વિનોદ રે;
વજ્ર વિચારજો, દેઈ ઊત્તમ એહ રે, સાંસો વારજો. આંકણી. ૧
- કુણ લક્ષણ જીવતતાયું રે, કુણ મનમથ ધર નારિ;
કુસમ કોણ ઊત્તમ કહિયે રે, પરણી શું કરે કુમારી રે; વજ્ર. ૨
- એકે વયણે એહનો રે, ઊત્તર એણિપરે થાય;
સુરસુંદરી કહે તાતજી રે, શુણજો સાસ રઈ જાય રે;
નૃપ અવધારજો, અર્થ કહો અમે એહ રે, મોટ વધારજો. ૩
- મયણાને મહિપતિ કહે રે, અરથ કહો અમે એક;
જો તમ શાસ્ત્ર સંભાળતાં રે, બાંધ્યો રૂઢ્ય વિવેક રે; નૃપ. ૪
- આદિ અક્ષર વિણ જોહજો રે, જગ જીવાડણ હાર;
તેજ મધ્ય અક્ષર વિના રે, જગ સંહારણ હાર રે; નૃપ. ૫
- અંત અક્ષર વિણ આપણો રે, લાગે સહુને મીઠ;
મયણા કહે શુણજો પિતા રે, તે મેં નયણે દીઠ રે; (કાજળ) નૃપ. ૬
- સુગુણ સમસ્યા પૂરજો રે, ભૂપતિ કહે ધરિ નેહ;
અર્થ બપાવી અબિનવો રે, પુણ્યે પામીજો એહ રે; નૃપ. ૭
- સુરસુંદરી કહે ચિત્ત ચાતુરી રે, ધન જોવન વર દેહ;

મન વલ્લભ મેળાવડો રે, પુણ્યે પામીજે એહ રે;	નૃપ. ૮
મયણા કહે મતિ ન્યાયની રે, શીળ મુનિર્મળ દેહ;	
સંગતિ ગુરુ ગુણવંતની રે, પુણ્યે પામીજે એહ રે;	નૃપ. ૯
એ અવસર ભૂપતિ ભણે રે, આણી મન અભિમાન;	
હું તુઠ્યો તમ ઊપરે રે, દેજ વાંછીત દાન રે;	વછ. ૧૦
હું નિર્ધનને ધન દેજ રે, કરું રંકને રાવ;	
લોક સકળ સુખ ભોગવે રે, પામી મૂળ પસાય રે;	વછ. ૧૧
સકળ પદારથ પામિયાં રે, મેં તુડે જગમાંહિ;	
મેં રૂડે જગ રોજિયાં, ઊભો ન રહે કોઈ છાંહિ રે;	વછ. ૧૨
સુરસુંદરી કહે સાચું પિતા રે, એમાં કશો સંદેહ;	
જગ જીવાડણ દોષછે રે, એક મહિપતિ દુન્ને મેહ રે;	વછ. ૧૩
સાચો સાચો સહુ કહે રે, સકળ સભા તીણ વાર;	
એ સુરસુંદરી જોહવી રે, અતુર ન કો સંસાર રે;	વછ. ૧૪
રાજા મયણા મન રંજિયો રે, કહે સુંદરી વર માગ;	
વંછિત વર તુજ મેળવી રે, દઉ સકળ સોભાગ રે;	વછ. ૧૫
તિહાં કુર-જંગલ દેશથી રે, આવ્યો અવનીપાળ;	
સભામાંહે સોહે ધણું રે, જોખન રૂપ રસાળ રે;	વછ. ૧૬
શંખપુરો-નયરી ધણી રે, અરીદમણ તસ નામ;	
તે દેખી સુરસુંદરી રે, અંગે ઊપનો કામ રે;	વછ. ૧૭
પૃથ્વીપતિ તસ ઊપરે રે, પરખો તાસ સનેહ;	
તિલક કરી અરિદમણને રે, આપી અંગળ તેહ રે;	વછ. ૧૮
રાસ રચ્યો શ્રીપાળનો રે, તેહની બીજી ઢાળ;	
વિનય કહે શ્રોતા ધરે રે, હોજો મંગળ માળ રે;	વછ. ૧૯

દોહરા.

મયણા મસ્તક ધૂણતી, જવ નિરખી નરરાય;	
પૂછે પુત્રી વાત એ, તમને કિમ ન સુહાય.	૧
સકળ સભાથી સોગુણી, અતુરાઈ ચિત્તમાંહિ;	
દીશે છે તે દાખ્યો, આણી અંગ ઉછાંહિ.	૨
ઉચિત નહીં ધહાં બોલવું, મયણા કહે મહારાય;	
મોહે મન માણસતણાં, વિરુઆ વિષય કષાય.	૩
નિર્વિવેક નરપતિ જિહાં, અંસ નહીં ઉપયોગ;	

સભા લોક સહુ હાજિયા, સરખો મળ્યો સંગેગ.

૪

અખોભકત.

આ કવિ વેદાંત મતનો હતો, તે મુર્તિને માનતો નહીં.

શિખામણુવિષે. રાગમેવાડો.

સમજણ વિના રે સુખનહીં તૂજને રે,
વસ્તુ-ગતિ કેમ કરી ઓળખાય;
આપમાં દિશેછે રે આપણો આતમા રે,
તેણે કાંઈ જીવપણું નવ જાય; સમજણ. ૧

રવિ રવિ કરતાં રે રજની નહિ મટે રે,
અંધાર તો ઊગ્યા પુંડે જાય;
રૂદે રવિ ઉગે રે નિજ ગુરુ સાનનો રે,
થનાર જે હોય તે સહેજે થાય; સમજણ. ૨

જળ જળ કરતાં રે તૂણા નવ ટળે રે,
બોજન કહેતાં ન ભાગે ભૂખ;
પ્રેમ રસ પીતાં રે તૂણા તુરત ટળે રે,
એમ મહા સાનિયો બોલે છે મૂખ; સમજણ. ૩

પારસ-મણિ વિના રે જે પથરા મળે રે,
તેણે કાંઈ કાંચન તે નવ થાય;
સમજણ વિના રે જે સાધન કરે રે,
તેણે કાંઈ જીવપણું નવ જાય; સમજણ. ૪

દથ મણુ અગ્નિ રે લખિયે કાગળે રે,
એ લેઈ રૂમાં જો અલપાય;
એની ઉજણતાયે રે રૂ નથી દાઝતું રે,
રતિ એક સાચે પ્રજયજ થાય; સમજણ. ૫

જીવપણું મટે રે અનહદ ચિંતવ્યે રે,
એતો વાણી રહિત છે રે વિચાર;
જેજે નર સમજ્યા રે તે તેતો ત્યાં સમ્યા રે,
કહે અખો ઊતર્યા પેલે પાર; સમજણ. ૬

રત્નો.

ખેડાનો ભાવસાર.

સંવત ૧૭૯૫. સન ૧૭૩૯ માં હતો.

મહિના.

સાખી.

કારતક રસની કુંપળી, નયણાંમાં ઝળકાય;
અંગ સમારે રાધિકા, મનરથ રહ્યો શોભાય. ૧

કારતકે કુંથ મેલી ગયા, સાંભળ સૈયર વાત;
ગોકુળની રે ગોવાલણી, ઘસવા લાગી રે હાથ. ૧
વાયદા ઉપર વધતા ગયા, દિવસ ગણતાં રે માસ;
અમો રે વિશ્વાસે વળગી રહ્યાં, મોહન મળવાની આશ. ૨
સગાં રે સહોદર છે ઘણાં, નાથ વિના રે શી નાર;
બળ રે કરી નવ બોલિયે, મસ્તક નહિ રે મોરાર. ૩
અમો રે મળતાં શું મળી ગયાં, બાકી રાખ્યું ન કાંચ;
કહેવા સરખું રહ્યું નહીં, જાણે જલદવરાય. ૪
પૂર્વનિ પ્રીત સંભારિયે, જાણિ પોતાની દાસ;
રત્નાના સ્વામી રે શામળા, પૂરો અબળાની આશ. ૫
આધવજી રે સંદેશડો, કહેજો મથુરા-મોઝાર;
જે રે દહાડાના ગયા નાથજી, જૂરે વ્રજની નાર. ૬

સાખી.

માગશર મન મેગળ થયો, ઉપર નહીં બરથાર;
મધુપુરમાં બાસો વસ્યો, અંકુશનો દેનાર. ૨

માગશર મહિનો આવિયો, નાવ્યા નંદ-કુમાર;
સંભારતાં સાંસો પડે, આંખે આંશુની ધાર. ૧
આશા ઉમેદે અવતર્યા, અબળાનો અવતાર;
કહેને અમે કેમ કીજિયે, મેલી ગયા રે મોરાર. ૨
પ્રથમ તો મધુકર મોકલ્યો, વાલે કાવ્યોછે જોગ;
આપણ અબળાને એ ઘટે, જો જો કરમના જોગ. ૩

ધરમાં તે હળવી હું પડી, બાહાર નવ રે બોલાય;

કૂવા તે કેરી છાંયડી, કુવામાં રે સમાય. ૪

મળતાં મોટમ નવ રાખિયે, આવો શ્રીભગવાન;

રત્નાના સ્વામી રે શામળા, દોને દરશન દાન; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

પોષે તો પરવશ પડી, વ્રહ વ્યાખ્યો અતિ અંગ;

ઓષડ ગુણ લાગ્યો નહીં, ડશિયો શ્યામ ભુવંગ. ૩

પોષે તે પહેલા પૂરમાં, જોખન બાળે રે વેષ;

પૂરણ પાપ તેનાં મળ્યાં, જોનો પિયુ પરદેશ. ૧

આછી પટોળી રે ઓઢવા, શિયાળાની રે ટાઢ;

પાંચ પહોરની રાતડી, વાલે કીધીછે રાઢ. ૨

સાંજ સંજેગે સૌ મળ્યાં, જીવે વાલાની વાટ;

વીસાર્યા કેમ વિસરે, બિભા જમુનાને ઘાટ. ૩

ઘણું રે ગાહું કરી રાખિયે, હૈહું નવ રહે હાથ;

પ્રીત કરી કેમ પરહ્યાં, નાવ્યા નગણા રે નાથ. ૪

બળતો બોલુંછું હું હવે, રજે રાખતા રીશ;

રત્નાના સ્વામી રે શામળા, પાયે નામુંછું શીશ; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

મહા મહિને મન માહર, આકુળ વ્યાકુળ થાય;

રુવે વિભોગણ રાધિકા, એક ન સુઝે ઉપાય. ૪

હજિ હરિ શે નવ આવિયા, આવ્યો મક્કર માસ;

ભાગ્ય વિના કેમ પામિયે, વાલાજીનો વિલાસ. ૧

કુબળ સરખી કામની, આવિ હરિને રે હાથ;

આપે કાળાને એ કૂબડી, ભલી ભજિછે રે ભાત. ૨

સરખા-સરખી સાહેલડી, જમુના નહાવા રે જાય;

પૂજીને માગે રે પ્રેમદા, મળજો જાદવરાય. ૩

એક કુખે અમો દાઝિયે, બોલું કુબળનું શૂળ;

નિર્ગુણ જોગ વળો લખે, દાઝ્યા બપર લૂણ. ૪

દયારે દામોદર દિલ ધરો, ભિટો શ્રીભગવાન;

રત્નાના સ્વામી રે શામળા, ક્યારે મળશે રે કાન; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

ફાગણ આળ્યો હે સખી, કેશુ કૂલ્યાં રસાળ;
રુદે ન કૂલી રાધિકા, ભમર કનૈયો લાલ.

૫

સગળો શિયાળો વહિ ગયો, આળ્યો ફાગણમાસ;
અંતરમાં અતિ ઊપજે, હોળિ રમવાનિ આશ.

૧

વસંત વધાવાને હું જતી, કુમકુમ ભરીને ક્યોળ;
કેસરી સાળુ રે પહેરવા, મુખ ભરીને તંબોળ.

૨

અખિલ ગુલાલ ઊડે ઘણા, વાગે તાલ મૃદંગ;
કોકિલ શબ્દ સોહામણા, કંપે અખળાનું અંગ.

૩

તરુવર આંખો મહોરિયો, કૂલ્યાં કેશુડાં વન;
અમો અખળાને એ ઘટ્યું, મરતું મુંઝાઈ મન.

૪

વેરી વિધાતાયે લખ્યો, વાલાતણો રે વિલેગ;
રત્નાના સ્વામી રે શામળા, આવી કરોરે સંલેગ; ઓધવજીર. ૫

સાખી.

ચૈત્રે ચતુરા સંચરી, ઊભી જમુના તીર;

પંથ ન્યાળતી પ્રેમદા, રડતાં ભીંજે ચીર.

૬

ચૈત્રમાસનો આંદલો, રૂડી નિર્મળ રાત;

સ્વપનામાં સ્વામી રમીગયા, રુદે થઈ રળિયાત.

૧

જગીને જોતાં દીશે નહીં, ફાળ પડીછે પેટ;

બોલાવ્યા બોલે નહીં, નાશી પેઠા રે નેટ.

૨

કોમળ ફર ધરિ દીવડો, ચતુરા ન્યાળે ચોપાસ;

ખોળતાં ખુટી રે રાતડી, ન મળ્યા શ્રીઅવિનાશ.

૩

પાછલી રાત પરોઢિયું, ઊઠી પ્રાતસ-કાળ;

જેશોડા જેથ સંભાળજે, આ શું આળપંપાળ.

૪

સૂખ સ્વપનાનું સાંભરે, ભીતર ભડકા રે થાય;

રત્નાના સ્વામી રે શામળા, આવી મળો તો બોલાય; ઓધવજીર. ૫

સાખી.

વૈશાખ આળ્યો રે સખી, વહી ગયા ખટમાસ;

હજી સંદેશો નાવિયો, ફાગળની શી આશ.

૬

વૈશાખે વાયા રે વાયલા, પાક્યાં દાડમ દ્રાખા;
 પાકી તે રાયણુ આંબલી, ગળી આંબાની સાખ. ૧
 લુકનાં લેહેરાં લાગે ઘણાં, બહાર નવનીસરાય;
 ધરતી ધખે ને રવી તપે, ક્રોમળ મુખ કુરમાય. ૨
 કુલડાંની શેજ સમારિયે, મેહેકે ચંપો ને જાય;
 વાલાજી કેરે વીંઝણે, કેને ઢોળુ રે વાય. ૩
 માંગ સમારે રે મોતિયે, સેથે બરુ રે સિંદૂર;
 નાથજી લાવો લીજિયે, જોળન જાય બરપૂર. ૪
 ગ્રીષ્મ રતુ અતિ દોહલી, વાલા વીચારો મન;
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, સૌંધું તન મન ધન; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

જેઠે જેડી સોગડી, પાસા લીધા હાથ;
 જાણું પડશે પાંધરા, અવળા પડિયા નાથ. ૬
 જેઠ લગી જેઠ વાટડી, કોઈ આવે ને જાય;
 કાગળ કટેકા મળ્યો નહીં, લખતાં જાદવરાય. ૧
 મરવું તે મુખથી કેમ કહુ, મરણ હરિને રે હાથ;
 પ્રીતમગત મૃત્યુ થઈ રહી, જાણે વૈકુંઠનાથ. ૨
 સગપણ સાચું સૌ કહે, પ્રીત પીતળ ફેંક;
 એ રે ઉખાણો સાચો મળ્યો, બલા હસાવ્યા લોક. ૩
 દોષ અમારા અદૃષ્ટનો, વાલાજીનો શો વાંક;
 મુખ કુખ સરજ્યું દેહને, મારી વિધાતાયે ટાંક. ૪
 અતુર થઈ નવ ચૂકિયે, જાણો અજાણનો ધર્મ;
 રતના સ્વામીરે શામળા, વળતી બેસશે કર્મ; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

અશાડ આવ્યો હે સખી, કેમ કરિ કાઢું દન;
 નાથ નમેહેરા થઈ રહ્યા, હૃદે પડ્યાં રે રતન. ૬
 અસાડો રે ધન ઊલટ્યો, માતા વરસે રે મેહ;
 વીજલડી ચમકા કરે, વાલે દીધો રે છેહ. ૧
 મોરના સોર સોહામણા, દાકુર બોલે રે જોર;
 કોયલડી ટકકા કરે, નાવ્યા નંદકીશોર. ૨

રાત અંધારિ ઊડે આગિયા, દેખી ઝળકે રે મન;
 દીવડો દોશે બિહામણો, નાળ્યા જગના જીવન. ૩
 લીલા ચરણા અવનિયે ધર્યાં, તરવર ગેરગંભીર;
 પંખીડે માળા રે ધાલિયા, જ્યાં ત્યાં ભરિયાં રે નીર. ૪
 જોગીડા પણ પંથ પરહરી, ખેડા એક આસન;
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, આવો જગના જીવન; ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

આવણ માસે સજ થઈ, દરપણ ન્યાજે અંગ;
 તતક્ષણ તે ધરણી ઢળી, જાણે ડશ્યો બુલંગ. ૧૦

આવણ માસ સોહમણો, હીંદોળાના રે દીન;
 હીંચે તે ગોરી રાધિકા, ઘણું પીડે અનંગ. ૧
 સખિ રે સાહેલી સૌ મળી, જમુના નાવા રે જાય;
 કેસરી તિલક સોહામણાં, કોમળ રંગ્યા રે પાય; ૨
 ગૌરિ પુજે સાહેલડી, કરમાં પુષ્પની માળ;
 ખીજ રે કરમાં કંકાવટી, મુખે શ્રીગોપાળ. ૩
 ચાર પહોર જગરણ કરે, ગોરી ગરબા રે ગાય;
 રાત થોડીને રમત ઘણી, રખે વહાણું રે વાય. ૪
 આવણે પાક્યો આંખલો, કોને કરિયે બેઠ;
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, આડો જમૂનાનો બેઠ; ઓધવજી. ૫

સાખી.

ભાદરવે ભવન પાંચમે, ખલકે હીંદોળા ખાટ;
 પુષ્પને પંખે પદ્મણી, જીવે વાલાની વાટ. ૧૧

ભાદરવો ભરપૂરમાં, ભલું જણાય જોર;
 ગગન વિષે કરે કાટકા, નાળ્યા નંદકીશોર. ૧
 ઉત્તર દેશથી ઊલટ્યો, થયો ધોર અંધાર;
 વીજલડી ચમકા કરે, નાળ્યા નંદકુમાર. ૨
 પંચરંગના આભમાં, મોટા તાણ્યા રે મચ્છ;
 ચંપક વરણી રે રાધિકા, ચીર ભીંજાય સ્વચ્છ. ૩
 નદિયે નીર ભર્યાં ધણાં, નવ દીશે ઊતાર;

વેરણુ જમુના પુરે ચઢો, પીયુડો પેલે રૂ પાર. ૪
 બાળ્ય બધું સુખ દેહનું, જેનો નાથ નઠાર;
 રત્નાના સ્વામીરે શામળા, બળતી બોલુછું જોર. ઓધવજીરે. ૫

સાખી.

આસોયે આશા હતી, મળવાની મનમાંય;
 ઓધવજી ભલે આવિયા, વીરા થાઓ વિદાય. ૧૨

કુખના રે દહાડા વહિ ગયા, આવ્યો આસો રે માસ;
 સૌકો સપરવે દહાડલે, વસે પોતાને વાસ. ૧
 નવરે દહાડા ગયાં નોરતાં, નાળ્યા દશરા રે માંય;
 મોટો ઓછવ દીપવાળિનો, આવી કરજો ધહાંય. ૨
 સખી સાહેલી સૌ મળી, હરિને લેવાને જાય;
 આણે મારગ હરિ આવશે, ઊલટ અંગ ન માય. ૩
 ધનતેરશે ધન ધોધને, સજ્યા સોળ શણગાર;
 નવણે તે કાજળ સારિયાં, મળવા નંદકુમાર. ૪
 કોમળ કરમાં રે દીવડો, હધડે હરખ અપાર;
 હરિને નિહાળવા નીસરી, ઊભી આંગણા બહાર. ૫
 મનના મતોરથ વહિ ગયા, એકે સિદ્ધું નહિ કાજ;
 રત્નાના સ્વામીરે શામળા, વાલું કીધુંછે રાજ; ઓધવજીરે. ૬

સાખી.

અધિક માસ વળિ આવિયો, તેથી ઉપજ્યો ત્રાસ;
 વળિ એ કેવો વીતશે, વીત્યા બારે માસ. ૧૩

બારે માસ તો વહિ ગયા, તેરમાની શી પેર;
 પુરુષોત્તમ પહેલો નથી, કોણે કીધોછે કેર. ૧
 બાર રવિ બાર પર્વણી, અધિકું ઓછું ન થાય;
 અધિક માસ કર્મ ક્યાં લખ્યો, ધણો થયો દુઃખદાય. ૨
 વર્ષ પછવાડે વાછરૂ, મુક્યો છે મળમાસ;
 રખે વળી ચૌદમો કરે, એનો શો વિશ્વાસ. ૩
 રાધાને લલિતા ચંદ્રાવળી, ભામા આણે જે વામ;
 સૌકોનાં મન મનાવિયાં, આવ્યા સુંદરશ્યામ. ૪

તેરે માસ પુરણ થયા, જોકો પ્રેમે રે ગાય;
 સાંભળતાં સુખ ઊપજે, બેહુ વૈકુંઠ જાય. ૫
 પદ અગનોતર રાગ સોરઠી, અતરીશો રે બંધ;
 ગુણીજન મન વીચારજો, એ છે રસનો રે કંદ. ૬
 સંવત સત્તર પંચાશ્રુઓ, માસ માગશર સાર;
 પ્રથમ પક્ષ એકાદશી, અત્તમ ચંદ્રવાર. ૭
 મન કર્મ વચન બુદ્ધે કરી, રચ્યા ત્રયોદશ માસ;
 રતનાના સ્વામીરે શામળા, પ્રીતે પૂરજો આશ. ઓંધવજીરે. ૮

દ્વારકો ભક્ત.

રાગ વેરાડી. પદ. ૧.

જીવતારી શી ગતી થાશે રે, માયામાં ગોથાં આશે રે;
 અતુરાઈ ચુલે પડી રે, હરિને ભજ્યા નહિ ધડીરે. ૧
 આવીને તેં શો લાભ લીધો રે, જોડનો વેપાર કીધો રે;
 હરીની તો સેવા ન જાણી રે, પાપની પીલી ધાણી રે. ૨
 માયામાં મૂવો રજીને રે, જોડો કુંકોડી દળીને રે;
 વિષયમાં ધણોજ મહાલ્યો રે, અવજો મારગ ચાલ્યો રે. ૩
 પરનારિ દેખીને મોહ્યો રે, તપાશી તેં ભિદ નજોયો રે;
 જ્યાં મંદિર નેં મેડી રે, વેપારની ચાલે છે પેઢી રે. ૪
 લાખેતો લેખાં કરતો રે, રુદે રામ નામ ન ધરતો રે;
 સાધૂનો તેં સંગ ન કીધો રે, આઘ્યાને ન આદર દીધો રે. ૫
 લાંબી સોડ ધાત્રીને પોઢ્યો રે, આઘ્યો એવો ગયોજ દોડ્યો રે;
 દ્વારકો કહેછે તમને રે, જીતો તમે આવતા જનમને રે. ૬

જીવન.

સંવત ૧૮૦૦, સન ૧૭૪૪ માં હતો.

પદ. ૧.

તૃણા કોની નવ ભાગી ત્રિલોકમાં, તૃણા કોની નવ ભાગી;

રાજાને રંકને ભેગીને ભોગી, આશા ભમેદ સૌને લાગી; ત્રિલોકમાં; ૮૬.
 કોઈ તન-દુખિયા કોઈ ધન-દુખિયા, અન્ન દુખિયા રહે અભાગી;
 પુત્ર પરિવારની આશા સંસારમાં, વિશ્વ રહ્યુંછે સૌ માગી; ત્રિલોકમાં. ૧
 આશા પુરણ કોની નથી જગતમાં, તૂળણા બાંધીછે આધિ આધી;
 ભરનિદ્રામાં ભૂલા ભમેછે, કોઈયે ન ભેયું જાગી; ત્રિલોકમાં. ૨
 અપરમ વેપારનો પાર ન આવ્યો, કાળની તો નોખત વાગી;
 લેવું દેવું ધન માલ મુંઝીને, તત્ક્ષણ આલ્યા ત્યાગી; ત્રિલોકમાં. ૩
 સંતશીરોમણ મોઢા કહે છે, સમજે સવારા સોહાગી;
 દાસ જીવન પ્રભુ મહા પદ પામ્યો, ભક્તીભૂતજ લીધી માગી; ત્રિલોકમાં. ૪

પદ. ૨.

પરસ્ત્રીનો સંગ નકરવા વિષે.

પારકી સ્ત્રીનો સંગ નવ કીજીયે નામ લેતાં નર નરકે જાય;
 ભેગ જસ જપ તપ બહુ આચરે, તોયે તેયિ મુક્તી નવ થાય; પારકી. ૧
 સુંદરીના મુખથી શૂળી ચડવું ભલું, શૂળીતો એકજ પ્રાણ હરતી;
 કહ જીગકેરાં સુકૃત ભે હોય, તેરે તરિયા તરત દૂર કરતી; પારકી. ૨
 સ્નાનને દાનને માનને સાનને, ધ્યાન સહિત એ પાંચે કહિયે;
 કુળવંત હોય તેનું કુળ જાતુ રહે, કામનીકેરે ભે સંગ રહિયે; પારકી. ૩
 દાસ જીવન કહે આશ છે તાહરી, મારી કહુછું એ કર્મ કાણી;
 વનિતાના સંગથી રાખજો વેગજો, દીનબંધુ મને દીન જાણી; પારકી. ૪

પ્રીતમદાસ.

આં કવિ વેદાંત મતનો હતો.

સાખિયો.

સદગુરુને ચરણે નમું, માગુ પ્રેમ પ્રસાદ
 દયા કરીને દીજિયે, હરિરસ અમૃત સ્વાદ. ૧
 વાણી શકે ન વરણવી, સદગુરુતણું સ્વરૂપ;
 બુદ્ધી બળ પહોંચે નહીં, ઉપમા રહિત અનૂપ. ૨
 પરથમ પૂરણ પ્રેમશુ, વંદુ સદગુરુ ચણું;

તાપ ટળે સંસારના, મટે જન્મને મર્ણ. ૩

રત્નાના મહિનાનો રાગ.

સાંભળ સુદ્ધ ચિતે કરી, હરીના ગુણ ગાન;

પ્રીત સહિત નિત નાચનું, રૂદ્ધે ધર ધ્યાન; સાંભળ. ૧

ગુરુપદ પંકજ પૂજતાં, ચૌદ લોક પૂજાય;

શીવ વિરંચિને શારદા, ગુરુના જશ ગાય; સાંભળ. ૨

અંતઃકરણ હોય ઊજળાં, જડ તિમર ટળિજાય;

સરવે લાગે સૂજવા, પદ-રજ મહિમાય; સાંભળ. ૩

જપ તપ તીરથ જોગનું, ફળ જે કહેવાય;

પ્રીતમ સદગુરુ સેવતાં, તેતો સરવે થાય; સાંભળ. ૪

સાખી.

સદગુરુની કરુણા થકી, ઉપજે નિરમળ જ્ઞાન;

શુદ્ધ ચૈતન તુરિયા પદે, રહે નિરંતર ધ્યાન. ૧

કારતકે ચીત ચેત્યો નહીં, ઘડી લાજેણી જાય;

વળતી વિચારીશ જીવડા, પછેથી પસ્તાય; સાંભળ. ૧

જો જાણે તો બાંધજે, પાણી પહેલી પાળ;

નીર ગયે નહિ નીપજે, શીર તાકેછે કાળ; સાંભળ. ૨

કાયા કુસુમછે કારમુ, વેગે વણુશી રે જાય;

અમર થાય જેમ આતમા, એવો કરજે ઊપાય; સાંભળ. ૩

કહે પ્રીતમ તું પ્રીછજે, ઇચ્છજે કલ્યાણ;

સંત સમાગમ કીજિયે, મુકી મનની રે તાણ; સાંભળ. ૪

સાખી.

મનના પ્રપંચ મુકજે, કરજે તત્ત્વ વીચાર;

રત્ન પદારથ જન્મ છે, નાવે વારંવાર. ૨

માગશર માયા ઊપરે, મોટું મરણનું સાલ;

મારગ વહેછે ઉતાવળો, ક્રોધ આજ ને કાલ; સાંભળ. ૧

અંતે ક્રોધ ક્રોધનું નહીં, રામનું લેને નામ;

એક ઘડી ન વિસારિયે, સૂખ સાગર સ્વામ; સાંભળ. ૨

ભૂડી બાજી જોઈને, મનમાં આવી ભૂલ;

રૂડાં રંગે રણિયામણાં, સિમળાનાં ફૂલ; સાંભળ. ૩
સુત વિત્ત મંદિર સુંદરી, સૂખ સુપન વિચાર;
કહે પ્રીતમ સહુ કારમું, દીસેછે દીન ચાર; સાંભળ. ૪

સાખી.

મોતી સૌ બિદકતણાં, તેના હાર ન થાય;
મિથ્યા મન મોદક કરે, તેણે ભૂખ ન જાય. ૩
પોસે તે પ્રાણી પ્રીછજે, જેને ગુરુગમ હોય;
પરમારથ પાકુ રત્ન છે જલ કરશે જે કોય; સાંભળ. ૧
અણછતું આપું માનીને, દુઃખ પામે અપાર;
શ્વાન સમાન આ જીવછે, વહે શક્યનો ભાર; સાંભળ. ૨
સામગ્રી સર્વે હરિતણી, ભોગવે સંસાર;
મારું મારું તે કરી રહ્યા, તેણે ખાયછે માર; સાંભળ. ૩
તન મન જેણે સોંપિયું, શ્રીહરીને રે હાથ;
કહે પ્રીતમ તે પામિયા, વૈકુંઠનો સાથ; સાંભળ. ૪

સાખી.

તજશે આપે આપદા, ભજશે પૂરણ-પ્રહ્લ;
પલકમાંહિ પ્રલયજ થશે, કોટી જનમનાં કર્મ. ૪
માહ મહિને માયાતણો, મર્મ જાણે જેહ;
ભૂલવણીમાં ભુલે નહીં, તરે ભવજળ તેહ; સાંભળ. ૧
ખાજીગરનો ખાળકો, ગ્રહે હાથ ભુજંગ;
ઔષધ બુદ્ધીને ઓળખે, વીષ બ્યાપે ન અંગ; સાંભળ. ૨
નામ અમૃત જન જે પિયે, તેતો અંમર થાય;
જનમ મરણની આપદા, તેનો તતક્ષણ જાય; સાંભળ. ૩
અજ ઉમયાપતિ અહિપતી, જપે નિશદિન જેહ;
અનંત કોટી ગૃહી ઓધર્યા, પ્રીછે પ્રીતમ તેહ; સાંભળ. ૪

સાખી.

સદગુરુ સંત કૃપા કરે, પ્રગટે નિરમળ સ્નાન;
રવિ ઉદયે રજની ટળે, રહે નિરંતર ધ્યાન. ૫
કાગણ ફૂલો સોહામણો, ફૂલો જીજ્ઞવી જાત;

- જેયાની રચના ઘણી, રંગ જૂજવી ભાત; સાંભળ. ૧
 વિધ વિધ પેરની વાસના, ઊડે અનંત અપાર;
 મન ભમરો ભોગી થયો, રહ્યો વનમોઝાર; સાંભળ. ૨
 ઠારે ઠારે દ્રુમ ઢાંકિયાં, આશા અંમરવેલ;
 નવપદ્મ નૌતમ સદા, કોકિલા કરે કેળ; સાંભળ. ૩
 લીલા લલિત સોહામણી, શોભાનો નહીં પાર.
 જન પ્રીતમ એવું જોઈને, રીઝા રુદયમોઝાર; સાંભળ. ૪

સાખી.

- નિરમળ નયણે નિરખતાં, દરથે નિજ દેદાર;
 સાગરમાં સૌ ઊપજે, લહરી લોઢ અપાર. ૬
 ચૈતરે ચિત્ત ચિદરૂપમાં, થઈ રહ્યું તદલીન;
 નીમિષ માત્ર ન્યારુ નહીં, જેવું જળનું રે મીન; સાંભળ. ૧
 ચૈતન સિંધુ ઝીલતાં, થયું શુદ્ધ શરીર;
 સહિ ધૈર્ય મહને વિષે, જેમ મણીકામાં હીર; સાંભળ. ૨
 એને આધારે સૌ રહ્યું, પિંડ ને બ્રહ્માંડ;
 સચરાચર શોભી રહ્યો, અવિનાશી અખંડ; સાંભળ. ૩
 બ્રહ્મ જથારથ ભાળતાં, ભાગે મનની રે ભ્રાંત;
 પ્રીતમ પ્રીછે પાધરૂં, થાય સમજે તે શાંત; સાંભળ. ૪

સાખી.

- સદચિદ-આનંદ સરવમાં, ભરી રહ્યો ભરપૂર;
 દિન રજની રહે રંગમાં, નિરમળ વર્ષે નૂર. ૭

- ચૈશાએ જોતાં વેદમાં, મહા વાયક જ્ઞાન;
 તત્ત્વમસી તે તુંજહું, અજગો નહિ આન; સાંભળ. ૧
 વાયુને ખોળે વંટોળિયો, એમ ધૈર્ય જીવ;
 વસ્તુ વિચારતાં એકછે, શ્યામ સુત્ર સદીવ; સાંભળ. ૨
 અરસપરસછે એકમાં, જેમ તરણીમાં તેજ;
 ભિન્ન નહોં એમ બ્રહ્મથી, ઓળખે પદ એજ; સાંભળ. ૩
 સલિતા સાગરમાં રહે, સાકર માંહે મિઠાઈ;
 પ્રીતમ પુષ્પમાં વાસના, એવી શુરુગમ પાઈ; સાંભળ. ૪

સાખી.

પટ તંતુ ન્યારો નહીં, જ્યમ હાટકને હાર;
જડ ચૈતન જગદીશમાં, તેજ પુંજ એક તાર. ૮

જેઠે જનમ સુકૃણ થયો, જો જાણ્યા જગદીશ;
અખિલ જીવનનો આતમા, ગુણ માયાનો ઈશ; સાંભળ. ૧
વિશ્વ વિચિત્રછે જોડે, કરે રંગ કલોલ;
થંભ વિના થંભાવિયું, અહ્માંડનું ગોળ; સાંભળ. ૨
રમવાને ખાજી રચી, ધરી નવનવાં રૂપ;
સંશય શોક સ્વભાવથી, થયો જીવ સ્વરૂપ; સાંભળ. ૩
વિષય વૃત્તિને આંતરે, અવરાયો અનોત;
પ્રીતમ પોતાને વીસર્યો, કરે પરશું પ્રીત; સાંભળ. ૪

સાખી.

અંતરજામી આતમા, માનો મિથ્યા ગર્વ;
માયાને પડદે રહી, મોહ પમાડ્યું સર્વ. ૯

અશાડે અરિતતણા, વરસ્યા વરષાદ;
હરિ હરિ સગળે થૈ રહ્યું, થાવર જંગમ જાત; સાંભળ. ૧
ચિત આતક રંગે રટે, જોલે મત મોર;
જ્યાં ત્યાં ચૈતન-અહ્મના, ઊગતા અંકુર; સાંભળ. ૨
સુખ-સાગર સેજે ઉછળ્યો, સલિતા શુભસાર;
અહા નિરંતર જળ ભર્યાં, કોઈ પાને ન પાર; સાંભળ. ૩
માણે મત્સ મગન થઈ, મરજીવા સંત;
પ્રીતમ પલક ન્યારા નહીં, રસિયા રસવંત; સાંભળ. ૪

સાખી.

મહા મુગત જાણે જગત, જે આપે અદ્વીત;
અણલિંગી આકાશવત, સ્વયંપદ શબ્દાતીત. ૧૦

થાવણ સાધન શું કરું, સમરણ નેં ધ્યાન;
અહંકર્તા ઊઠી ગયો, થયું સરવ સમાન; સાંભળ. ૧
પંચ-કોશપદ હું નહીં, નહીં અંતઃકરણ;
ઈંદ્રી અવસ્તા ઉરમી નહીં, તહિ વેપને વર્ણ; સાંભળ. ૨

જીવ નહીં ઇશ્વર નહીં, નહિ માયાને માન;
 ત્રીધા વૃત્તી ત્રિગુણ નહીં, નહિ સાતાને સાન; સાંભળ. ૩
 સહુ પ્રકાશિત સરવનો, સાક્ષી શુદ્ધ સ્વરૂપ;
 પ્રીતમ તે પરમાતમા, એતો અકળ અનૂપ; સાંભળ. ૫

સાખી.

એન ચરિત્ર જેને નહીં, સહિમાં વ્યાપક સોય;
 પ્રીતમ તેને પ્રીછતાં, આવાગમન ન હોય. ૧૧

બાદરવે એક રસ ભર્યો, સચરાચર માંય;
 પ્રલય સમે પાણી વિના, દીસે નહિ કાંય; સાંભળ. ૧
 કોર કિનારો પાળી નહીં, નહિ આવરણ ને આડ;
 એક ચિદાનંદ ભેદને, છળ-વિદ્યા છાંડ; સાંભળ. ૨
 સ્વતંતર અંતર નહીં, બાહ્યાભ્યંતર અહ્મ;
 એમ જાણે તે ઉપાસના, એ વિના મોટો ભ્રમ; સાંભળ. ૩
 અહ્મનિષ્ઠા પણ નવ ચળે, અનન્યતા એહ;
 પ્રીતમ પૂરણઅહ્મ શું, જેને સાચો સ્નેહ; સાંભળ. ૪

સાખી.

દૃષ્ટ પદારથ જેટલું, તેનો થયો અભાવ;
 તનમય તન તુરિયાતણો, તે શું બન્યો બનાવ. ૧૨

આસો લિલા અખંડ છે, નીરખી નીરધાર;
 ઓઘ વળ્યા આનંદના, સૂચ્ય સિંધુ અપાર; સાંભળ. ૧
 ઇચ્છા ટળી ઇંદ્રલોકની, અજપદ કૈલાશ;
 નહિ વૈકુંઠની વાસના, બાળ્યો અહ્મવિલાસ; સાંભળ. ૨
 અધિકારીને આવશે, સમજણ ને સાન;
 મુક્ત થઈ તે માણશે, મુકી દેહાભિમાન; સાંભળ. ૩
 સદગુરૂની કીરપાયકી, ઊપતો આનંદ;
 પ્રીતમ તે પદ પામીઆ, નહીં શૂર ને ચંદ; સાંભળ. ૪

સાખી.

જાણ્યું તું તે જાણિયું, નથી જાણ્યું કાંય;
 પોતે પોતામાં જાણ્યો, જ્યમ પ્યાલો પાણીમાંય. ૧૩

ઊત્તરસંડે આદર કર્યો, રચ્યા દ્વાદશ માસ;
 અટલે પ્રેમે પૂરા કર્યો, આણી અંગે ઊલાસ; સાંભળ. ૧
 સૌરઠ રાગ સોહામણો, સુંદર શુભ સાર;
 અક્ષરે અક્ષરે અતિથણો, અનુભવ ભંડાર; સાંભળ. ૨
 સંવત અઢાર આડત્રિથે, કીધો એહ વિચાર;
 ચૈત્રવદી તીથી સમમી, ઊત્તમ ગુરુવાર; સાંભળ. ૩
 ગાથે સાંભળથે શીખથે, કરથે રૂદયે વિચાર;
 કહે પ્રીતમ પદ પામથે, નહીં સંશય લગાર; સાંભળ. ૪

ઉપદેશ વિષે. પદ. ૧.

દેહ મનુષ્ય ધરી, હરિ ના જાણ્યા તેણે સરવથ ખોયું;
 મારા વાલાજી, મહામણી મુકીને પથ્થર ચિત્ત પ્રોયું; ટેક.
 તેં અમૃત ઢોળી વિષ પીયું, તેં હાથે કામ કુકું કીધું;
 તેં મિથ્યા માતને દુઃખ દીધું, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૧
 તને જાળવિયો જઠરા માંહી, તારું રક્ષણ કું પ્રભુયે ત્યાંહી;
 તેને સંભાર્યાં સુપને નાંહી, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૨
 તેં જગપતીને નવ જોયો, કલ્પવૃક્ષ તજી આવળ જોયો;
 તેં ઉત્તમ જન્મ એજે જોયો, દેહ મનુષ્ય ધરી.
 એની દેહ અશુદ્ધ અશુદ્ધ વાણી, જેણે પ્રીત પ્રભૂશું નવ આણી;
 એ અધમ જાત પામર પ્રાણી, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૪
 એને કૃતધ્વી સરખા કહિયે, તેના સંગે તે સરખા થાયે;
 કહે પ્રીતમ એથિ અજગા રહિયે, દેહ મનુષ્ય ધરી. ૫

પદ. ૨.

હરિ ભજન વિના, દુઃખ દરિયા સંસારનો પાર ન આવે;
 જડબુદ્ધી જીવ, સંતવિના શુદ્ધ મારગ કોણુ જતાવે; ટેક.
 તેં અનેકવાર અવતાર ધર્યાં, કૈ કર્મતણા કોઠાર ભર્યાં;
 અધ અધતણા અંખાર કર્યાં, હરિ ભજન વિના. ૧
 કર્યો ચાર ખાણુ લખચોરાશી, થયો જાળચર સ્થળચર ગર્ભવાસી;
 માયા બંધન થકી ન શક્યો નાશી, હરિ ભજન વિના. ૨
 પામ્યો મનુષ્યા દેહમાં નહીં રે મણા, ધન ધામ પુત્ર પરિવાર ધણા;
 હવે ગાઢ લે ગુણુ ગોવિંદતણા, હરિ ભજન વિના. ૩
 તું ઝાડ પહાડનું રૂપ થયો, તેં શીત વૃષા સુર-તાપ સહ્યો;

તારાં કષ્ટનો પાર નવ ભય કહ્યો, હરિ ભજન વિના. ૪
 દુખ જન્મ મરણ એવું જાણી, શું બેઠો છે આજસ આણી;
 કહે પ્રીતમ ચેતી લે પ્રાણી, હરિ ભજન વિના. ૫

પદ. ૩.

હરિ ભજન કરો, ભય ભારે જન્મ-કૃતનો ભક્તિ-ભાવે;
 અંતકાળ સમે, હરિનું જાનું હોય ત્યાં જન્મ શીદ આવે; ટેક.
 જેને તિલક છાપ તુલસી-માળા, જેને મુખડે ગોવિંદ ગોપાળા;
 તેને શું રે કરે જમડા કાળા, હરિ ભજન કરો. ૧
 એવો ભજન તણોજ પ્રતાપછે, જેને ભક્ત નામની છાપછે;
 તેની લખ ચોરાશી માફ છે. હરિ ભજન કરો. ૨
 એવું નિર્ભે નારાયણનું જાનું, જેનું ત્રિલોકમાંહી નથી છાનું;
 તેનું ખોળે-ન રવિનંદન પાનું, હરિ ભજન કરો. ૩
 પ્રાણી માંહે માંહે ન મિથ્યા કરવું, એક ધ્યાન હરિનું નિત્યે ધરવું;
 કહે પ્રીતમ ભવસાગર તરવું, હરિ ભજન કરો. ૪

પદ. ૪.

હરિ ભજનથકી, છોટા હોય તે સહથી મોટા થાય;
 તેના તાપ ટળે, જન્મ મરણનાં સંકટ સરવે જાય; ટેક.
 શુક્રજનું મૂળ જીવો શોધી, સજનો-ધાતી તે પશુ-રોધી;
 થયા આપે ઇશ્વર અકોધી, હરિ ભજનથકી. ૧
 જીવો વાહિમકજીતી વાત ખરી, જેણે દરબ-શાળામાં દેહ ધરી;
 તેણે સો કોટિ રામાયણ કરી, હરિ ભજનથકી. ૨
 જીવો એકલશૃંગી હરણીના, જીવો વ્યાસ-મુની વણ-પરણીના;
 જીવો સુતપુરાણી કોણ કરણીના, હરિ ભજનથકી. ૩
 જીવો દાસો-સુતથી શું હીણપણું, વળી પુન્ય પવિત્ર ચરિત્ર ધણું;
 થયા નારદ મન ગોવિંદતણું, હરિ ભજનથકી. ૪
 જીવો માંડવની મોંઢકી માતા, જીવો વશિષ્ઠ વિશ્વે વિખ્યાતા;
 જીવો ચતુરાવન પંકજ-જાતા, હરિ ભજનથકી. ૫
 જેમ મહ્યમ-જળ ગંગામાં ભળે, તે ગંગા સરખું થઈને ફળે;
 જેમ પારસ પરસે લોહ ટળે, હરિ ભજનથકી. ૬
 એમ જાત જાત સહતી જાણી, હરિ ભજે તે હરિ દુહ્ય પ્રાણી;

કહે પ્રીતમ ઓળખો એંધાણી,

હરી ભજનથડી. ૭

હીમો.

પોતાની મરણ તિથિ વિષે.

રાગ મેવાડો. પદ. ૧.

પરિયાણાંને જોયાં રે, તેડાં તતપર થયાં રે;

હવે અમે વળથું અમારે દેશ,

પ્રણામને કહેજો રે, જે કોઈ અમને ઓળખે રે;

જેને હોય ભક્તિતણો ઉપદેશ,

પરિયાણાંને. ૧

રમવા આઘ્યાંતાં રે, સૈયર સાસરે રે;

રમિયાંને જમિયાં ગમિયાં સંસાર,

વેર નથી વાસ્યાં રે, સહ સાથે વાલ છે રે;

દેરાણી જેઠાણી નર ને નાર,

પરિયાણાંને. ૨

મહા સૂખ પામી રે, સદયર હું તો સાસરે રે;

પામી માર સદ્યુરુનો પરતાપ,

ભવ ભય ભાગ્યો રે, નામ નિર્ભે થયું રે;

ટળી ગયો ત્રિવિધિ તનતો તાપ,

પરિયાણાંને. ૩

સખો કેને કહિયે રે, સંવત અઢારમાં રે;

વરષ તો ચોસઠો નિરધાર,

આસોને ઉતરતાં રે, કારતક ખેસતાં રે;

તિથો કહિયે પડવે ને શનિવાર,

પરિયાણાંને. ૪

છઘડી દહાડો ચડતાં રે, વૈમાન આવશે રે;

હજમજ કરીને ખેશીશું માંય,

અમારે તો જાણું રે, પેલડા પહોરમાં રે;

જે વેળાએ અનકુટ ઓછવ થાય,

પરિયાણાંને. ૫

સગાંને સંમંધી રે, સહુ મળી ચાલશે રે;

તો તે પછી પામશે વૈકુંઠ વાસ,

પ્રીત કરીને રે, એણી પેર પ્રીછવું રે;

હરખથી ગાયછે હીમદાસ,

પરિયાણાંને. ૬

નિષ્કુળાનંદ.

વૈરાગ વિષે. પદ. ૧.

જનની જીવો રે ગોપીચંદની, પુત્રને પ્રેર્યો વૈરાગજી;	
હપદેશ આપ્યો એણીપેરે, લાગ્યો સંસારોડો આગજી;	જનની. ૧
ધન્ય ધન્ય માતારે ધ્રુવતણી, કહ્યાં કહણ વચનજી;	
રાજ સાજ સૂખ પરહરી, વેગે ચાલિયા વનજી;	જનની. ૨
ઊઠી નયકે રે જિંદિયો, બહુ બોલાવ્યો બાજંદજી;	
તેને રે દેખી ત્રાસ ઊપનો, લીધિ ફકિરિ છોડ્યો ફંદજી;	જનની. ૩
બલોરે ત્યાગ ભરથરોતણો, તજી સોજસે નારજી;	
મંદિર ઝરખાં મેલી કરી, આસન કીધલાં બહારજી;	જનની. ૪
એ વૈરાગવંતને જાહે વારણે, બીજા ગયારે અનેકજી;	
બલારે ભુંડા અવની ઊપરે, ગણતાં નાવે છેકજી;	જનની. ૫
ક્યાં ગયું કૂળ રાવણતણું, સગરસુત સાઠ હજારજી;	
ન રહ્યું તે નાણું રાજાનંદનું, સર્વ સુપન વેવારજી;	જનની. ૬
છત્રપતી ચાલીગયા, રાજ મૂકી રાજનજી;	
દેવ દાનવ મૂતી માનવી, સર્વે જાણો સૂપનજી;	જનની. ૭
સમજી મુકોતો સાહે ઘણું, જરુર મુકાવશે જમજી;	
નિષ્કુળાનંદ કહે નહિમટે, સાચુંકહું ખાઈ સમજી;	જનની. ૮

પદ. ૨.

જંગલ વસાવ્યુ રે જોગિયે, તજી તનડાની આશજી;	
વાત ન ગમે આ વિશ્વની, આઠે પહોર ઉદાસજી;	જંગલ. ૧
શેજ પલંગે રે પોઢતા, મંદિર ઝરખામાંયજી;	
તેને નહીં તૃણ સાથરો, રહેતા તરતજી છાંયજી;	જંગલ. ૨
શાલ ફુશાલા ઓઢતા, ઝીણા જરકશી જમાજી;	
તેણે રે રાખી કંથા ગોદડી, સહે ચિર શીત ધામજી;	જંગલ. ૩
ભાવતાં ભોજન જમતા, અનેક વીધિનાં અન્નજી;	
તે રે માગણ લાગ્યા ટૂકડા, ભીક્ષા ભવન ભવનજી;	જંગલ. ૪
હાંજી કહેતાં હજારો ઊડતા, ચાલતાં લશકર લાવજી;	
તે નર ચાલ્યા રે એકલા, નહીં પેજર પાવજી;	જંગલ. ૫
રહોનો રાજ રસોઈ ફરે, જમતા જોઓ જોગીરાજજી;	

ખીર નિપાવું ક્ષણું એકમાં, તે તો બીજાને કાળજી;	જંગલ. ૬
આહાર કારણ બીજો રહે, એકની કરી આશજી;	
તે ભોગી નહીં ભોગી જાણવો, અંતે થાયછે વિનાશજી;	જંગલ. ૭
રાજ સાજ સૂખ પરહરી, જે જન લેશે રે ભોગજી;	
તે ધન દારામાં નહિ ધશે, રોગ સમ જાણે ભોગજી;	જંગલ. ૮
ધન્ય તે ત્યાગ વૈરાગને, તજી તનડાની અશાજી;	
કુળ રે તજીને નિષ્કુળ થયા, તેનું કુળ અવિનાશજી.	જંગલ. ૯

પદ. ૩.

હું બલિહારી એ વૈરાગને, બિપનો જેને અંગજી;	
મૌદ લોકને અતૂરધા, ન ગમે સૂખનો સંગજી;	હું બલિ. ૧
સુખ ન ઇછે સંસારનાં, સમજે સુખન સમાનજી;	
વાત ગમે એક વૈરાગની, તન સુખ ત્યાગવા તાનજી;	હું બલિ. ૨
કુખીરે દેખે આ દેહને, રહે રાજી તે મનજી;	
અનરથનું આગારછે, જાણી ન કરે જતનજી;	હું બલિ. ૩
રાત દિવસ રૂદિયા વિષે, વરતે એમ વિચારજી;	
આ હુંરે કોણને જઈશ ક્યાં, કરું તેનો નિર્ધારજી;	હું બલિ. ૪
કરે બિપાય હવે એહનો, ડોળી દીશ વિદીશજી;	
કોયરે બિગારે મને કાળથી, સૌપું તેને લે શિશજી;	હું બલિ. ૫
રહે આતુરતા અંતરે, દેખી દેહ અનિત્યજી;	
સુખ ન માને આ સંસારમાં, ન કરે કોઈશું પ્રીતજી;	હું બલિ. ૬
એવી દશા આવ્યા વિના, ન હોય તન સુખ ત્યાગજી;	
ઉપરનો લાગે રે લજમણો, વગોણા સરખો વૈરાગજી;	હું બલિ. ૭
હરિગુરુ દેવ દયા કરે, આપે એહ વિચારજી;	
નિષ્કુળાનંદ નિશંક થઈ, સેજે તારે સંસારજી;	હું બલિ. ૮

પદ. ૪.

ત્યાગ ન ટકેરે વૈરાગ વિના, કરિયે કોટિ ઉપાયજી;	
અંતર બીડી ધજા રહે, તે કેમ કરિને તજાયજી;	ત્યાગ. ૧
વેષ લીધો વૈરાગનો, દેશ રહિગયો દૂરજી;	
બિપર વેષ આજો બન્યો, માંહિ મોહ ભરપૂરજી;	ત્યાગ. ૨
કામ ક્રોધ લોભ મોહનું, જ્યાં લગિ મૂળ ન જાયજી;	
સંગ પ્રસંગે પાંગરે, ભોગ ભોગનો થાયજી;	ત્યાગ. ૩

ઊણુ-રતે અવની વિષે, બીજ નવ દિશે બહારજ;
 ઘન વરસે વન પાંગરે, ઇંદ્રી વિષય આકારજ; ત્યાગ. ૪
 ચમક દેખીને લોહ ચગે, ઇંદ્રી વિષય સંજોગજ;
 અણભેટેરે અભાવછે, ભેટે ભોગવશે ભોગજ; ત્યાગ. ૫
 ઉપર તળેને અંતર જાળે, એમ નસરે અરથજ;
 વણુશ્યો રે વર્ણુઅમથકી, અંતે દુરશે અનરથજ; ત્યાગ. ૬
 ભ્રષ્ટયો ભોગ ભોગથી, જેમ બગણું ફુલજ;
 ગણું ધૂત માંહિ માંજણથકી, આપે થયું રે અશુદ્ધજ; ત્યાગ. ૭
 પળમાં ભોગીરે ભોગી પળમાં, પળમાં ગૃહિ ને ત્યાગજ;
 તિબ્દુજાનંદ એ નરનો, વણુ સમજે વૈરાગજ; ત્યાગ. ૮

મુક્તાનંદ.

શુરવીરપણા વિષે. રાગ સિંધુડો. પદ. ૧.

ધીર ધુરંધરા શૂર સાચા ખરા, મરણનો ભય તે મનમાંજ નાણે;
 અર્પ નિર્પર્પ દળ એક સામાં ફરે, તરણને તુલ્ય તેનેજ નાણે; ધીર. ૧
 મોહનું સેન મહા વિદ્રટ લડવાસમે, મરે પણ મોરચો નવ ત્યાગે;
 કવિ ગુણી પંડિત બુદ્ધે બહુ આગળા, એ દળ દેખતાં સર્વ ભાગે; ધીર. ૨
 કામને ક્રોધ મદ લોભ દળમાં મુખી, લડવાતણો નવ લાગ લાગે;
 ભોગિયા ભંગમ તપી ત્યાગી ઘણા, મોરચે ગયે ધર્મદ્વાર માગે; ધીર. ૩
 એવા એ સેન શું અડીખમ આપડે, ગુરુમુખી ભોગિયા જીકિત નાણે;
 મુક્તાનંદ મોહ ફોજ માર્યા પછી, અખંડમુખ અટળપદ રાજ માણે; ધીર. ૪

પદ. ૨.

મતવાલાતણી રીત મહા વિદ્રટછે, પ્રેમરસ પીએ તે જન નાણે;
 મુંડા શું નાણે મજીકના પાડને, બીખતાં જન્મનો અંત આણે; મત. ૧
 વરણુ આશ્રમતણો આડ સહને વિદ્રટ, તે કેમ પાધરી વાત પ્રીછે;
 શીશ અરખા વિના શ્યામ રીઝે નહીં, શીશ અરપે જે કોઈ ચરણ ધ્રુછે; મત. ૨
 પ્રેમ નવ બાગ બગિચા વિષે નીપજે, દામ ખરચે નવ પ્રેમ પામે;
 મસ્તક ધડામાં જે જન મૂઢ્યે, તે ઘટ પ્રેમ પ્રવાહ સામે; મત. ૩
 સુર નર મુનિતણી આંચ ખુંચે નહીં, ઔદ લોકમાં એ અગમ્ય સૈને;

મુક્તાનંદ એ અગમ-રસ અતિથણો, સદગુર મોજથી સુગમ બહુને; મત. ૪

પદ. ૩.

જ્યાં લગી જાત ને પાંત જંજળ છે, ત્યાં લગી આતમા જાણ અંગો;
જેહને હરિ વિના અન્ય અંગજામાંયું, સત્ય સ્વરૂપ નર તેજ વળગ્યો; જ્યાં. ૧
ઊલટયા અનતો સેજ ઇચ્છા ટળી, દેખતાં હૂંપકો સૈને આવે;
તેહને જે ભ્રમે મનુષ્યમાં નવ ખપે, શ્વાન શુક્રતણી જાત કહાવે; જ્યાં. ૨
જ્યાં લગી દેહને હું ફરી જાણ્યે, ત્યાં લગી ભોગ વીલાસ ભાવે;
શ્વાન શુક્ર તે મનુષ્યમાંથી ટળ્યો, હરિતણો જન તે કેમ કહાવે; જ્યાં. ૩
હરિના જન હરિને ગુણે જુક્ત છે, મુક્ત તનનું નહીં માન જોને;
મુક્તાનંદ તે સંત જન શૂરમા, પ્રગટ પરિશ્રદ્ધ રહે પાસ તેને; જ્યાં. ૪

પદ. ૪.

વેષ ને ટેક વર્ણાશ્રમ પામતાં, ઊલટો એજ જંજળ થાયે;
ગાડર આણિયે ઊનને કારણે, કાંતેજાં કોકડાં તેજ ખાયે; વેષ. ૧
જે જોવો થૈ રહે સાર તેને કહે, એજ આવ્રણતણું રૂપ જાણે;
પથરમાં રાખી વીશ્વાસ પારશ ગણ્યો, તેમાં તે શું તું નવલું કમાણો; વેષ. ૨
તજે ત્રય ઇષિણા તેજ વિચક્ષણા, જહદાજહદનો મર્મ જાણે;
ભાગને ત્યાગનો ભેદ ગુરુ મુખ ગ્રહે, પિંડ શ્રદ્ધાંડ ઊરમાં ન આણે; વેષ. ૩
એજ સન્યાસ શ્રીપાત તેણે ફરી, શ્રીતણું કૃત્ય નવ સત્ય દેખે;
ભિક્ષુક તે ખરા ભર્મ મનનો તજે, સત્ય મુક્તાનંદ પ્રભુજ પેખે; વેષ. ૪

પદ. ૫.

મેલ્ય મન તાણ ગ્રહી વચન ગુરુ-દેવનું, સેવ તું રૂપ એ શુદ્ધ સાચું;
મનમત થઇને તું કોટિ સાધન કરે, સદગુર શબ્દવિણ સર્વ કાચું; મેલ્ય. ૧
જસ જાગે ફરી સ્વર્ગ મુખ ભોગવે, પુન્ય ખૂટે પડે નરક પાછો;
તીરથ વ્રતનું જોર પણ ત્યાં લગી, ગુરુગમ વિના ઊપાય કાચો; મેલ્ય. ૨
અડસઠ તીરથ સદગુર ચરણમાં, જાણશે જન જે હશે પૂરા;
મન ક્રમ વચને મોહ મનનો તજી, બજે પરિશ્રદ્ધ તે સંત શૂરા; મેલ્ય. ૩
મનનાં કૃત્ય તે મિથ્યા જાણી તજ્યાં, મન પણ અમન થૈ મળ્યું ત્યારે;
મુક્તાનંદ ગુરુ મર્મજે વચનમાં, વચન વિચારિને જોયું જ્યારે; મેલ્ય. ૪

પદ. ૬.

કર્મનું કૂટણું સદાજ સંસારમાં, લખ્યું લલાટમાં તેજ થાયે;

- શુભાશુભ ભોગ તે લખ્યા લલાટમાં, અલખ લખાઈ શું નામ જાણે; કર્મ. ૧
 ભાગ્યમાં લખ્યા ભગવંત જોહોયતો, સાધન લેશ નવ ઘટે કરવું;
 ભાગ્યમાં લખ્યું આણવાંછે આવી મળે, તેહને કાજશું પચી મરવું; કર્મ. ૨
 સજનાતણો સંસ્કાર શો શુભ હતો, ગીધ ગુણકા અજામેલ એવા;
 અધમ બીકારણ પ્રભુજીને પરહરી, કર્મ કર્તા કહે મૂઠ જોવા; કર્મ. ૩
 કર્મનો રેખ તો કર્મ-જડને શિરે, મર્મના જાણતલ ધર્મ પાળે;
 સુકતાનંદ ગુરુ-ચરણને સેવતાં, બ્રહ્મ-અગ્ની સર્વ કર્મ બાળે; કર્મ. ૪

મનોહરદાસ.

ભાવનગરનો વડનગરો નાગર સન્યાસી.

સંવત ૧૮૮૦. સન ૧૮૨૪ માં હતો.

મનોહર કાવ્યમાંથી. પદ. ૧.

- „ જીવનું શાને સોચના ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે; એ રાગ છે. „
 જે જન આવે શંકર પાસ, તે જન પામે ચિદ-આકાશ; ટેક.
 વૈરાગ્યાદિક સાધન સગળાં, કરે રૂદયમાં વાસ;
 પ્રત્યક્ષ બ્રહ્મ સ્વરૂપ પમાડે, ટાળે ભવના પાસ; જે જન. ૧
 બ્રહ્માનંદ મગન થૈય એલે, ન કરે બીજી આશ;
 અધિદૈવાદિક તાપ ત્રિવિધિના, નિશ્ચય થાયે નાશ; જે જન. ૨
 દેહાદિક મિથ્યા કરિ માને, એક સત્ય અવિનાશ;
 શુષ્કપર્ણ સમ જગમાં વર્તે, ખળથી રહે ઉદાસ; જે જન. ૩
 જિન્મનિ-ગંગા જળમાં ઝીલે, સદા તૃપ્ત સુખરાશ;
 ભેદ રહિત વ્યાપકમાં વિલસે, સ્વય સ્વામી સ્વય દાસ; જે જન. ૪
 જે સુખપામો પાર બીર્યા, સુક સતકાદિક વ્યાસ;
 મનોહર સેજે તે સુખ પામે, મટે કાળનો ત્રાસ; જે જન. ૫

પદ. ૨.

- જે કોઈ સદગુરુ શરણે જાય, તેના સંશય દૂર પળાય; ટેક.
 કામ ક્રોધ મદ મોહ મત્સર, આશા તૃષ્ણા લય થાય;
 અતિશયિતાદિક દોષ વિષયના, બિરમાં નવ દેખાય; જે કોઈ. ૧

તેથી દૃઢ વૈરાગ ઊપજે, સત્યાનૃત્ય જાણાય;
 શમ દમ ઉપરતિ સહન-શક્તિથી, દૃઢ વિશ્વાસ ખંધાય; જે કોઈ. ૨
 સમાધાન સ્વરૂપમાં જાણી, ઇચ્છા અતિશય થાય;
 વાક્ય વિચાર નિરંતર કરતાં, અહ્મરૂપ દરશાય; જે કોઈ. ૩
 અસપણું તત્કાળ આજસે, નિત્યાનંદ જમાય;
 માયિક ભેદ-બુદ્ધિ મેલિને, નિજ-પદમાંહે સમાય; જે કોઈ. ૪
 સમરસ વ્યાપક સમિચ્છદ આનંદ, રૂપ થઈ વિલસાય;
 મનોહર મરણતણો ભય ભાગે, જીવનમુક્ત કહેવાય; જે કોઈ. ૫

પદ ૩.

જેને કૃષ્ણ વચન વિશ્વાસ, તેને ન રહે યમનો ત્રાસ; ટેક.
 વિશ્વેશ્વરનાં વચન વિચારે, વર્તે ખારે માસ;
 વાક્ય વિરૂદ્ધ ન જોલે મુખથી, કરે સંતમાં વાસ; જેને. ૧
 કામ ક્રોધ તૃષ્ણાદિકકેરો, કરે રૂદયથી નાશ;
 શીળ દયા સંતોષાદિકની, ખરી જમાવે રાશ; જેને. ૨
 નિરાધાર આધાર સર્વનો, તે હરિનો વિશ્વાસ;
 તેને બજે યજે દ્યાયે નિત્ય, અન્ય ન રાજે આશ; જેને. ૩
 સાધનચંત-થકો નિત્ય સાધે, એક રૂપ અવિનાશ;
 ભેદ રહિત નિજ રૂપ જણાયે, ચિદાકાશ સુખરાશ; જેને. ૪
 કૃષ્ણ કૃપાથી નિશ્ચિન તેને, અહ્માનંદ વિલાસ;
 મનોહર મુક્ત જગતમાં વિચરે, છુટે માયા-પાસ; જેને. ૫

પદ ૪.

મન તું મેલ્ય જૂઠું જંજળ, માથે બમે અચાનક કાળ; ટેક.
 માત પિતા દારા સુત બંદુ, મિત્ર શિષ્ય રખવાળ;
 પ્રાણ સતે સહુ સગું જણાયે, વૃદ્ધ યુવાને ખાળ; મન તું. ૧
 પ્રાણ ગયા પર પળ ન રખાયે, ફાગટ કરે કતાળ;
 ખાળી જાળી ખાખ કરીને, વાંસે નાંખે વાળ; મન તું. ૨
 કાળતણા મુખથી નવ છૂટે, જો પેસે પાતાળ;
 જ્યમ આવે ત્યમ ચાલ્યો જાયે, શું બૂઠો શું ખાળ; મન તું. ૩
 ભવસાગરમાં ચાર ખાણના, તંતૂ લઘૂ વિશાળ;
 અગણિત પ્રગટે અગણિત મારે, કાળ પાયરી જાળ; મન તું. ૪
 કાળતણો જે કાળ નરહરી, તે સાચો રખવાળ;

વગે શરણુ ઋહે તે હરીનું, લેશે શીઘ્ર સંભાળ; મન તું. ૫
 ચેત ચેત રે ચેત શીઘ્રથી, મૂકી આળપંપાળ;
 મનોહર મૃત્યુથકો મૂકાવે, ચિદધન દીનદયાળ; મન તું. ૬

રાગ જંગલો પદ. ૫.

કપટી પાપ આપતો હીંડે ઠારો ઠાર; ટેક.
 ચપટી ચોખા લે ફરે, સર્વ દેવનાં દ્વાર;
 કરજોડોને વિનવે, મારાં પાપ નિવાર; કપટી. ૧
 એકાંતે પૂજા કરે, ગંધ પુષ્પ બહુપેર;
 કાલો થઈને કરગરે, જાણે આણે મહેર; કપટી. ૨
 નીચો થઈ પાચે નમે, બહુ નાચે બહુ ગાય;
 આંખો વીંચે પ્રેમથી, મન માગે ન ધરાય; કપટી. ૩
 કામ ક્રોધ ઊરમાં અમિત, ધન માટે બહુ ધાય;
 ચોરી ચાડી કપટ છળ, જ્યમ ત્યમ કરિને કમાય; કપટી. ૪
 મન જાણે કહેવાયકી, પાપ થાયછે નાશ;
 પાપ મૂળ પસરી પડ્યાં, રૂંદ્યું રૂંદ્યાકાશ; કપટી. ૫
 પાપતણાંતો મૂળછે, કામાદિક મનમેલ;
 ત્યાં સુધી નહિ સાંભળે, દેવ ગણેછે ફેલ; કપટી. ૬
 પાપ ટાળવા આહિતે, કામાદિકને ટાળ;
 સત્ય દયા સંતોષની, આડી કરને પાળ; કપટી. ૭
 નિર્મળ થૈ હરિ ભજન કર, રાખી દૃઢ વિશ્વાસ;
 મનોહર સદ્ય મુકાવશે, કાપી પાતક પાસ; કપટી. ૮

પદ. ૬.

મૂરખ પાપ ટાળવા, વીણે વગદાં કોડ; ટેક.
 કાશીમાં ખટમાસ લે, રહેવા રાખે કોડ;
 નિત્ય જૈ નાહે ગોમતી, સેવે શ્રીરણહોડ; મૂરખ. ૧
 ભવ બાધો ભટક્યાં કરે, અડસઠ તીરથ નહાય;
 પગલે પગલે પાપનો, અધિક ઉમેરો થાય; મૂરખ. ૨
 ગોમય માટી લેપશું, માધવદા બહુ નહાય;
 અડઅડ બોલે આંખડી, કડકડ જાડાં થાય; મૂરખ. ૩
 પંચાગ્ની સાધન કરે, જીલટી તપસા દઝાય;
 ધૂમપાન તપ આદરે, મુખમાં ધૂમ ભરાય; મૂરખ. ૪

કૃષ્ણાદિક બહુ વ્રત કરે, તેથી તન શૂંઘાય;	
લાલચ ધારા ચાલતી, તે પણ નવ મૂકાય;	મૂરખ. ૫
દેવ વિવિધ વિધિ વીનવે, પૂજા કરે અખંડ;	
દશે આંગળાં દાંતદે, પાપ પડે જ્યમ દંડ;	મૂરખ. ૬
એણીપેરે ધાયે અતિથણો, ન લહે પાતક મૂળ;	
ખીલો ડાંભે ક્યમ મટે, અશ્વ ઉદરનું શૂળ;	મૂરખ. ૭
શત સંવત્સર તૂંબડી, જળમાં ડબકાં ખાય;	
અંતર ઘોવાવણુ કદી, કટુતાઈ નવ જાય;	મૂરખ. ૮
ત્યમ અંતરથી પાપનું, મૂળ કર્યાં વણ દૂર;	
કાય કળેશ વૃથાકરે, મમતાતણા મળૂર;	મૂરખ. ૯
કામાદિક મનથી તણે, સત્યાદિકને સાહે;	
અંતરયામી ઇશનું, ધ્યાન ધરે મન માંહે;	મૂરખ. ૧૦
ભેદ રહિત હરિને ભળે, સગળે હરિ દરશાય;	
તો સાધન સરવે ફળે, પાતક દૂર પળાય;	મૂરખ. ૧૧
દેહોહં મતિ વીસરે, શુદ્ધ સ્વરૂપ પમાય;	
મનોહર માયા ઝાંઝવાં, દેખત મિથ્યા થાય;	મૂરખ. ૧૨

પદ. ૭.

પ્રભુ તને પ્રસંન તે કેમ થાય,	
તારિ ઊલટી ચાલ ન જાય, પ્રભુ; ટેક.	
કૃષ્ણ સ્વરૂપ કહે પ્રભુ કેર, તે શુણ્ણતો નથી કાને;	
જગધૂતાનાં વેણુ શુણ્ણીને, ભટકછ રાને રાને;	પ્રભુ. ૧
માલ રોગ સંતાનાદિકની, માનતમાં ધન નાખે;	
શીકોતર હનુમાનાદિકને, ઇશ કહી મુખ ભાખે;	પ્રભુ. ૨
કામ વિવશ પામર વિષયીને, દેવ ગુરુ કહિ માને;	
સોમણ સાબુયે ખર ઘોયે, અશ્વ ન થાય નિદાને;	પ્રભુ. ૩
વૈરાગ્યાદિક સાધન જે ગુરુ, પ્રભુ પામ્યાનાં જોલે;	
તે ગુરુ તો તારા મનમાંહે, નહિ પામરને તોલે;	પ્રભુ. ૪
જેવર અશ્વાદિક જોધને, પ્રભુ કહિ પાયે લાગે;	
ત્યાગી સંત મળે સામા તો, અવળુ મુખ કરિ ભાગે;	પ્રભુ. ૫
ક્રોધ શુણે વેદાંત કથા તો, મન માંયેથી ખીજે;	
શોભા અન્ન વિષય ચરચાને, ગાન તાનથી રીઝે;	પ્રભુ. ૬
જગકરતા પાળક સંહરતા, સાક્ષી સગળે પોલે;	

- બાહર બીતર ઘટ ઘટ વ્યાપક, તેને તું નહિ ગોતે; પ્રભુ. ૭
- આકાશાદિક ચૌદ લોકમાં, અગણિત તન ઉપજાવે; પ્રભુ. ૮
- કલ્પ લગી તે હોય કેવો એ, કાંઈ ન મનમાં લાવે; પ્રભુ. ૯
- કલ્પ લગી બ્રહ્માંડતણાં તન, અગણિત પાળી જાણે; પ્રભુ. ૧૦
- એક પલકમાં સૃષ્ટિ ઢાળે, તું તેને ન વખાણે; પ્રભુ. ૧૧
- સર્વે મન બુદ્ધીનો પ્રેરક, અલગ રહ્યો ન જાણાયે; પ્રભુ. ૧૨
- વણ જીહેનત એ સગળાં કામ, કરે નવ આવે જાયે; પ્રભુ. ૧૩
- નીદ્રામાં આનંદ ભોગ, આપી સહુને સંતોકે; પ્રભુ. ૧૪
- કહેવાથી એ કામ બને તે, વાત ન મનમાં ટોકે; પ્રભુ. ૧૫
- સર્વ કાળ તે સરખો જાગે, કામ ન એવણ કાલો; પ્રભુ. ૧૬
- તે ઉપર તને નહિ પ્રીતી, નિત્ય મૃતકછે વાલો; પ્રભુ. ૧૭
- કરતાદિક જે કારજ સગળાં, ઇશતણાં કહેવાય; પ્રભુ. ૧૮
- અલ્પ એક દેશી શું કરશે, ભૂલે કાં ભરમાય; પ્રભુ. ૧૯
- માયાના ચક્રોળ વિષે જે, બહુ બ્રહ્માંડ રમાડે; પ્રભુ. ૨૦
- તે મેલી તું અલ્પ સિદ્ધ, પાશે જો પાગ પછાડે; પ્રભુ. ૨૧
- બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવાદિક સરવે, જેથી થરથર ધૂળે; પ્રભુ. ૨૨
- તે પ્રભુ મૂકી ધાસ કસને, ઇશ કહી તું પૂજે; પ્રભુ. ૨૩
- એથી બિન્ન નહીં તું તોપણ, દેહોહં કરિ નાસે; પ્રભુ. ૨૪
- કર્તા ભોકતા થઈ કૂલ્યો તેધિ, પડિયો યમને પાસે; પ્રભુ. ૨૫
- જે દિન રેણુ જીવેછે સહુને, તેને તું નયિ જોતો; પ્રભુ. ૨૬
- ક્ષુદ્ર દેવ મંત્રોની માળા, તાણછ રોતો રોતો; પ્રભુ. ૨૭
- પેદા કરતા જો કદિ કાયા, પશુની કરતો તારી; પ્રભુ. ૨૮
- તો દેવાદિક આડા આવત, શું તું જોને વિચારી; પ્રભુ. ૨૯
- તન જોખન પામી કૂલ્યો મન, ગમતો મારગ ધાર્યો; પ્રભુ. ૩૦
- આયુષ્ય ખૂટે પાછો પશુમાં, રક્ષિત થાયો માર્યો; પ્રભુ. ૩૧
- જો પ્રભુ પૂરણ પ્રકાશક સગળે, ગુરૂ થરણે જો ટાણે; પ્રભુ. ૩૨
- નરતન ચટપટ આલ્યુ જાયે, પાછું નાવે નાણે; પ્રભુ. ૩૩
- જે કર તે કર અરપણ તેને, જે સચરાચર સ્વામી; પ્રભુ. ૩૪
- રાત દિવસ રહે મમતા મૂકી, તું તેને શિર નામી; પ્રભુ. ૩૫
- વૈરાગ્યાદિક સાધનથી, સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ તપાશી; પ્રભુ. ૩૬
- જો પામિશ તો છૂટીશ તે વણ, રહેશે કામ ખવાશી; પ્રભુ. ૩૭

ધીરોભક્ત.

વડોદરાજીલ્લાના સાવલોગોઢડા ગામનો ભાટ.

સંવત ૧૮૮૪ સન ૧૮૨૮ માં હતો.

રાગ કાફી પદ. ૧.

તરણા ઓથે ડુંગર રે, ડુંગર કોઈ દેખે નહીં;
 અન્ન જીવ માંહે રે, સમરથ ગાળે સહીં; ટેક.
 સિંહ અન્નમાં કરે ગરજના, કસ્તુરિ મૃગ રાજન;
 તલને ઓથે જેમ તેલ રહ્યુંછે, કાષ્ટમાં હતાશન;
 દધી ઓથે ધૃતજ રે, વસ્તુ એમ છુપી રહી; તરણા ઓથે. ૧
 કોને કહુંને કોણ સંભાળથે, અગમ ખેલ અપાર;
 અગમકેરી ગમ નહીં રે, વાણિ ન પહોંચે વિરતાર;
 એક દેશ એવો રે, બુદ્ધિ થાકી રહે તહીં; તરણા ઓથે. ૨
 મન પવનની ગતી ન પહોંચે, અવિનાશી રે અખંડ;
 રહ્યો સચરાચર બર્ષો બ્રહ્મપૂરણ, જોણેરચ્યાં બ્રહ્માંડ;
 ધામ નહીં ઢાલો રે, એક અણું માત્ર કહીં; તરણા ઓથે. ૩
 સદગુરુજીએ કૃપા કરી ત્યારે, આપે થયા રે પ્રકાશ;
 શાં શાં દોડી સાધન સાધે, પોતે પોતાની પાસ;
 દાસ ધીરો કહેછે રે, જ્યાં જોઈ ત્યાં તુંહીં તુંહીં; તરણા ઓથે. ૪

પદ. ૨.

મન તુંહીં તુંહીં જોલે રે, આ સુપના જેવું તન તારું;
 અચાનક ઊડી જાયે રે, જેમ દેવતામાં દારૂ; ટેક.
 ઝાકળ જળ પળમાં વળિ જાયે, જેમ કાગળને પાણિ;
 કાયાવાડી તારી એમ કરમાયે, થઈ જાયે ધૂળધાણિ;
 પાછળથી પસ્તાયે રે, મિથ્યા કરી મારું મારું; મન તુંહીં તુંહીં. ૧
 કાચનો કૂંપો કાયા તમારી, વણસતાં નહિ વાર;
 જીવ કાયાને સગાઈ કેટલી, મુંકી ચાલે વનમોઝાર;
 ફાગટ પુલ્યાં ફરવું રે, ઓચિંતુ થાયે અંધારું; મન તુંહીં તુંહીં. ૨
 જાણું તે તો સર્વે જાણાનું, ઊગરવાનો ઉધારો;
 દેવ ગાંધર્વ રાક્ષસને માણસ, સહને મરણનો મારો;

આથાનો મેહલ ઊંચોરે, નિચું આ કાચું કારભારું; મન તુંહોં તુંહોં. ૩
 ચંચળ ચિત્તમાં ચેતીને ચાલો, ઝાલો હરીનું નામ;
 પરમારથ જે હાથે તે સાથે, કરો રહેવાનો વિશ્રામ;
 ધીરા ધરાધરથી રે, નથી કોઈ રહેનારું; મન તુંહોં તુંહોં. ૪

પદ. ૩.

અંતે સંતને તેડાવે રે, હરિનું ભજન કરવા;
 કરમાં માળા ઝાલી રે, મુરખ જ્યારે સુતો મરવા; ટેક.
 નાનપણે ધર ધંધામાં ધાયો, વૃદ્ધપણે હરિચુણ ગાય;
 ધરલાગ્યું ત્યારે કવો ખોદાવે, એ અગ્નિ કેમ ઓલવાય;
 જીતી બાજી હાર્યો રે, પથ્થરને નાવે ખેડો તરવા; અંતે સંતને. ૧
 અંત સમે છાપ તિલક બનાવે, ભુલી ગયો જ્યારે બાન;
 એરણીની ચોરી સોયનું દાન એમ, કેમ આવે વૈમાન;
 ગુરૂ જ્ઞાન નાવ્યું રે, બુદ્ધિ તારી ગઈ ચરવા; અંતે સંતને. ૨
 જીવતિ નારિને જેવી પુત્રની આશા, એમ હરિ ભજે કૃણ થાય;
 વૃદ્ધ નારીને નહોં પુત્રની આશા, એનો એજે જનમ વહી જાય;
 હરિને ખેડો ઠગવા રે, એશી વર્ષે વર વરવા; અંતે સંતને. ૩
 વિશ વર્ષે વિશંભર મળે, ભક્તિ કરે ભય જાય;
 હરિશું ધાયા તે બહુ કમાયા તેને, મળિયા નિરંજન રાય;
 દાસ ધીરો કહેછે રે, મટયા ચોરાશો કરવા; અંતે સંતને. ૪

પદ. ૪.

ખખરદાર મનસુબાજી, ખાંડાનો ધારે ચડવું છે;
 હિમત હથિયાર ખાંધી રે, સત્ય લડાઈયે લડવું છે; ટેક.
 એક ઊમરાવને ખાર પટાવત, એક એક નિચે ત્રીસ ત્રીસ;
 એક ધણિને એક એક ધણિયાણી એમ, વિગતે સાતસેને વીસ;
 સો સરદારે ગઢ ઘેર્યો રે, તેને જીતી પાર પડવું છે; ખખરદાર. ૧
 પાંચ પ્યાદલ તારી પુંડે ફરે છે, નં વળી કામને કોધ;
 લોભ મોહ ને માયા મમતા એવા, જીલમો જોરાવર જોધ;
 અતી બળોજી સ્વારી રે. એ સાથે આખડવું છે; ખખરદાર. ૨

પ્રેમ-પલાણ ધરી જ્ઞાન-ઘોડે ચઢી, સદગુરુ શબ્દ લગામ;
 શીલ સંતોષને ક્ષમા અડગ ધરી, ભજન ભડકે રામ;
 ધર્મ ઢાલ ઝાલી રે, નિર્ભે નિશાને ચઢવું છે;
 સુરત નુરતને ઈડા પિંગળા, સુષુમણા ગંગસ્નાન કીજે;
 મન પવનથી ગગનમંડળ ચઢી, ધીરા સુધારસ પીજે;
 રાજ ધણું રીઝે રે, ભજનવડે ભડવું છે; અખરદાર. ૪

અહ્મીનંદ.

કાઠીઆવાડ મુળીનો. સાધુ.

સંવત ૧૮૮૧. સન ૧૮૩૦ માં હતો.

રાગ ધનાશ્રી. પદ. ૧.

છેલા ચાલંતા ગજ ચાલ, આવો મારે આંગણે;
 હું તો મોહિછું મોહનલાલ, તોરે ફુલડાંતણે; ટેક.
 પ્રીતમ પેયો પ્રેમથી, તમે સોનેરી સુરવાળ;
 જરકસિયા જામાતણી, મારા ચિતડામાં ખુંતી ચાળ; આવો. ૧
 રૂપાળો રતને જડ્યો, કાળુ શેભે કમર કટાર;
 ગુણિયલ ગજ-મોતિતણો, રાજે હૈડા ઊપર હાર; આવો. ૨
 સુંદર મુખ સોહામણું, જોઈ લાજે શશિવર કોડ;
 અહ્મીનંદના વાલમાં, તારા મોજિડાનો અજબ મરોડ; આવો. ૩

પદ. ૨.

ઓરા આવોને પ્રાણ આધાર, વાલા મારે ઓરડે;
 હું તો મોહિછું નંદકુમાર, બાળુકેરે ઓરડે; ટેક.
 સોનાકેરાં સાંકળાં પેયાં, રસિયા જાદવરાય;
 હરિવર લટકાં હાથનાં, મારે અટક્યાં અંતરમાંય; વાલા. ૧
 અજબ અલોકિક આંગુળી, રાજે નખ મણી-લાલ સમાન;
 શોભા વિંટી વેઢની, કાળુ રાજે છે રસિયા કાન; વાલા. ૨
 અંગ અંગ પ્રતી ઓપતા, શેભે સુંદરવર શણગાર;
 અહ્મીનંદના વાલમાં, તારી બાનકની બલહાર; વાલા. ૩

પદ. ૩.

વાલી લાગેછે વ્રજચંદ, પ્યારા તારી પાગડી;
 મરમાળા બાળમુકુંદ, જીવડલામાં જડી; ટેક.
 ફૂલદોઝી બિજાળતા, જ્યારે સામા આવેછો સેણ;
 જલદવ સાંમું જોધને, મારાં નાથ હરેછે નેણ;
 અતિ મરમાળી આંખડી, કાંચક સુંદર રાતી કોર;
 આડી નજરે હેરતા, કાજુ લાગોછો નંદકિશોર; પ્યારા. ૨
 આંટો બિપરણીતણો, ભાળી વાધેછે મનમાં ભાવ;
 અહ્માનંદ જાણ વારણે, તારા મુખડા બિપર માવ; પ્યારા. ૩

પદ. ૪.

રૂડી લાગેછે વ્રજરાજ, છબી તારી શામળા;
 કાના મનડું લેવાકાજ, આલોછો ઉતાવળા; ટેક.
 આવીશ હું અલખેલડા, વારિ ગિરીધર તારી ગેલ;
 કબુદ્ધિડાં નિંદા કરી, છોને મૂરખ ધોતાં મેલ; છબી. ૧
 રસિયા તારા રંગની, લાગી ચંટકી ચિતડમાંય;
 શંકા તજી સંગ ડોલશું, હવે જગથી ડરે રે બલાય; છબી. ૨
 અચળ તમારો આશરો, મારે નહીં બિજાની આશ;
 અહ્માનંદ કહે રાજનાં, અમે દામ વિનાનાં દાસ; છબી. ૩

કૃષ્ણારામમહારાજ.

અમદાવાદનો. ભટ્ટચંદાડો આહ્વાણ.

સંવત ૧૮૯૫. સન ૧૮૩૯ માં હતો.

રાગ પ્રભાતી પદ. ૧.

માનેતો શાસ્ત્રની શીક્ષાને માનજે, લોક લવને રખે મનમાને;
 સાંભળેતો ગિતા ભાગવત સાંભળે, કુટિલોની કથનિ નવ ધરિશ કાને; માને. ૧
 રાચેતો શ્રીરમાનાથના રંગથી, રાગ રોષે રખે રંચ રાચે;
 નાચેતો સદગુરુ નચવે તેમ નાચજે, નારિ નહે રખે નચવ્યો નાચે; માને. ૨
 ગાયતો ગાજે ગુણ ગિરિવરધારીના, ગ્રામ્યનાં ગીત રખે ગીર્થિ ગાતે;

- જાયતો જાજે નિત્ય સંતના સંગમાં, જડધિયોની રજે જકમાં જાતો; માને. ૩
- જાગેતો રાત્રિ એકાદશી જાગજે, બાંડ જોવા રજે રાત્રિ જાગે;
- માગેતો ભક્તિ ભગવંતની માગજે, મળનાં બધાં રજે મનુષ્ય માગે; માને. ૪
- જો જમેતો જમ નાથ નેવેદને, સૂતકીનું રજે અન્ન જમતો;
- જો દમેતો દમે હંદ્રિયો ધર્મથી, દામલોભે રજે દીન દમતો; માને. ૫
- ભોગ મૂકે તો પૈરાગથી મૂકજે, મુરદા માટે રજે શોક પાજે;
- જો કરે વ્રતો કરજે એકાદશી, વૈરે લાંબી રજે પેટ બાજે; માને. ૬
- નાયતો નાજે ભાગીરથી નર્મદા, નારિ નરકે રજે નિત્ય નાતો;
- ખાયતો ખાજે ખવરાવિ સત્પાત્રને, પિંડ પોષી રજે મિષ્ટ ખાતો; માને. ૭
- પૂજેતો પ્રેમિજન વિપ્રને પૂજજે, પાખંડીને રજે પ્રીતે પૂજે;
- ધૂજેતો પારકા ઋણથી ધૂજજે, લોકને અપજશે શાને ધૂજે; માને. ૮
- મારેતો શાંતિથી ક્રોધને મારજે, ક્રોધથી તું રજે ક્રોધને મારે;
- હારેતો હરિમાટે સરવથ હારજે, દૂત એવી રજે વસ્તુ હારે; માને. ૯
- સેવેતો મા-બા-નાથને સેવજે, તું રજે શિવ હરિ ભિન્ન જાણે;
- અવગુણ સમજે તો આપના સમજજે, અન્યનોદોષ રજે ઊરઆણે; માને. ૧૦
- દેખેતો સરવમાં કૃષ્ણને દેખજે, દુઃખને સૂખ રજે સત્ય દેખે;
- લેખેતો લક્ષ્મિના પતિનું સહુ લેખજે, માફે કીધું રજે લક્ષ્મી લેખે; માને. ૧૧
- લાજ રાખેતો અધર્મિની રાખજે, દાસ થાતાં રજે લેશ લાજે;
- ગાજેતો કૃષ્ણ ગોપાળ કહિ ગાજજે, આપ વરણવ કરી શાને ગાજે; માને. ૧૨
- નિત્ય થરકે તો નિજ પાપથી થરકજે, દામ તનુ હાનિ જાણી શું થરકે;
- જો પડે તો પડે પ્રેમના પાસમાં, આશ-પાસે પડ્યો જઇશ નરકે; માને. ૧૩
- ધોવે તો ધોજે તું માંહિલા મનને, ઝાઝા જળથી રજે અંગ ધોવે;
- સાધે તો સમિધદાનંદને સાધજે, વિષય સાધી રજે વપુ વગેવે; માને. ૧૪
- ઝીલે તો ઝીલજે સાન-ગંગા વિષે, વિષય પૈતરણિમાં શીદ ઝીલે;
- ખીલેતો ખીલજે કરણે ધારી કથા, ખગનિ વાતે રજે ખાંતે ખીલે; માને. ૧૫
- આપે તો દાન ભાગવતતણું આપજે, વિપ્ર સત્પાત્રને ગુપ્ત હાથે;
- જો તજે તો તજે કુળબળ કર્મની, નાથ માધવજિને રાખિ માથે; માને. ૧૬
- ભોગે તો ભોગ આશક્તિ વણ ભોગજે, હોમે તો હોમજે વિપ્ર મુખમાં;
- જો ધરે દિક્ષા તો શૈવિકે વૈષ્ણવી, અરે તજિને હરે કહેજે દુખમાં; માને. ૧૭
- શેકે તો વિષયથી વિમુખને શોકજે, હરજે તો હરિજન જોઇ હરજે;
- ચૂકે તો ચૂકજે વ્યસન વિષ ભક્ષ્યું, પરજે તો પાત્ર સત્પાત્ર પરજે; માને. ૧૮
- ઝૂરે તો જો ગયું આધુને ઝૂરજે, જો ઠરે તો ગુરૂ વચને ઠરજે;

કાશ્વરામે કહ્યું સર્વનું સારતે, સાચે ભાવે રમાવરને વરલે. માને. ૧૯

અલખખુલાખી.

અમદાવાદનો. સોઠોદરો નાગર.

સંવત ૧૮૯૫. સન ૧૮૩૯ માં હતો.

આ કવિની પાવડીઓ પૂજાયછે.

રાગ વેળાવર. પદ. ૧.

પરપંચ પડ્યો પરહરો. નેહ નાથથી જોડો;
સદગુરુ સાન બતાવશે, ભવસાગર છોડો; પરપંચ. ૧
તમે રે તમારું વશ કરો, તનનાં તાળાં તોડો;
ધજો ભલું જો આપનું, માઠી સંગત છોડો; પરપંચ. ૨
આસા ગુરુની ઓળંધિને, આગળ નવ દોડો;
કોલકરાર ક્યો ધણો, માની લેજો થોડો; પરપંચ. ૩
સદગુરુને કરો વીનતિ, કુંદ ભવનો ફોડો;
અલખખુલાખી કરી ખરો, જોડો સદગુરુ મોડો; પરપંચ. ૪

પદ. ૨.

હરો ભજનથકી, છોટા હોય તે સૌથી મોટા થાય.

એ રાગનુંછે.

ગુરુ સંગ વિના, મોહ માયાને મનનો પાર ન આવે.
શી શોધ કરે, અભણ નરને અંધારે કેમ ફાવે; ટેક.
મન મોહમાયા એક થઈ ચાલે, મહિપતિ થઈને મંદિર મહાલે;
એને સદગુરુ વશ કરીને જાલે, ગુરુ સંગ વિના. ૧
ધન તન સામું જોઈ મન લાવે, એને ધણી ઊંઘ ભોજન ભાવે;
કહો પૂરણપદ એ કેમ પાવે, ગુરુ સંગ વિના. ૨
મન ગુરુને ધંધે નવ ધાવે, તે ધણો ફેર ફેરે દરદાવે;
મન ગમતું પોતાનું ગાવે, ગુરુ સંગ વિના. ૩
મન ગુરુ સંગે ધરમાં આવે, પછિ ખરું ધન પોતે આવે;
મન અલખખુલાખી ગુરુ તાવે, ગુરુ સંગ વિના. ૪

મરણુતિથિનું. રાગ પ્રભાતી. પદ. ૩.

જગોને મારા અંતરજામો, બોલો અમૃત-વાણી રે; જગોને. ૧
મન પવનને પ્રેમે કરીને, નાસિકા અગ્ર એધાણી રે;
શાણી રે સંતો સાને સમજો, તત્વ પાંચ પ્રમાણી રે; જગોને. ૧
સંવત અઢાર પંચાણુ નામે, ઉત્તમ અષાઢ માસ રે;
શુક્લ પક્ષની પંચમીને, વાસર સોમ પ્રકાશ રે; જગોને. ૨
ગંગા જમુનામાં સ્નાન કરીને, પ્રયાગ પુરણ પદ નાહ્યા રે;
અલખબુલાખી ગુલાબ ભારતી, ધાસો ધાસ સમાયા રે; જગોને. ૩

ડુંગર ખારોટ.

વિજયપુરનો. ભાટ.

સંવત ૧૮૯૫. સન ૧૮૩૯ માં હતો.

ઉપદેશ વિષે. રાગ સામેરી પદ. ૧.

રામ રામ રટિયે રે સાચા સ્નેહયું રે, કરિયે સદા સંત સંગત જગસાર; રામ. ૧
હરિવર વરિયે રે હેલો હેતયું રે, ધરિયે ધરિયે ધ્યાન ધણીનું એક ધાર; રામ. ૧
સાગર મોટો રે છે સંસારનો રે, તેનો પ્રાણી કહિયે નાવે પાર;
માયાના મજુર રે જાણો સર્વ જંતને રે, માથે સૌને માયા મોટો માર; રામ. ૨
મિથ્યા છે બાજુ રે જગતની જૂઠડી રે, તેમાં વાહ્યા દાનવ દેવ સુજાણ;
આશાને મનોરથ રે લાગી લોભની રે, પાપી તારો પળમાં જશે પ્રાણ; રામ. ૩
કહી દિન વીત્યા રે કામના નવ ટળી રે, હવે થયો વૃદ્ધ અવસ્થા વેપ;
મારૂંને મારૂં રે કરતાં મરિગયો રે, લાગ્યો નથી ગુરૂ જ્ઞાનનો લેશ; રામ. ૪
ડુંગર દેખે રે દિલમાં છે હરી રે, ધારિને જો ધારણ મન એક ધાર;
પતિત હિંદુધારણ રે નામ નારાયણનું રે, પ્રેમે રચ્યા તે નર પૂજ્યા પાર; રામ. ૫

પદ. ૨.

સુત નિત દારા રે સ્વપન સરીખડું રે, કાયા તારો કાયા કુંભ સમાન;
સગું નિસંમંધી રે સૌ કહિયે કારમું રે, સદા તારો વાસો છે સમશાન; સુત. ૧
માયામાં વલુધ્યો રે મોહિરહ્યો મૂરખા રે, નારીતણા નેહમાં નાચ્યો નાચ;
જ્ઞાનસ્વરૂપી રે સાચી લાગી સુંદરી રે, તેણે આપો ત્રિવિધિતાપની આંચ; સુત. ૨

જોખન જાણો રે રંગ પતંગનો રે, જીવાની છે શીમળાકેરું ફૂલ;
 ચારને દહાડા રે ચરકું આ ચામનું રે, ધારી જેલો પછે થાશે ધૂળ; સુત. ૩
 કુંગર દેખો રે દીન-દયાળને રે, પ્રેમે મારો પ્રભૂજી છે પાસ;
 રામ રંગ લાગ્યો રે ભાગ્યો ભવ ભવતણોરે, આવી સાચી અલખજીની આશ; સુત. ૪

રાગ પ્રભાત. પદ. ૩.

જીડા જગમાં ધણિ ઝખમારી, પાજી મન નવ લાગ્યો રે;
 દેશ દેશાંતર ભટકી ભૂલિને, બહુ ઢેકાણે જઈ બાઝ્યો રે; જીડા. ૧
 કરી પરપંચ હરિ કથા શુણાવે, તૃણાનો શિરપર પાણો રે;
 જ્ઞાનકથા કથો લોક રિઝાવે, રજે ન મનની તાણો રે; જીડા. ૨
 મન જાણે હવે ચડું કિનારે, રહ્યો ભવજન વચમાં રે;
 કહે કુંગર શક અધમ અન્યાયી મન, રામ રાખે અનાજસમાં રે; જીડા. ૩

પદ. ૪.

સાધૂ સાહેબથી છે અધિકા, કરજો મન વિચાર રે;
 રામસિંધુજન સંતછે વાદળ, રામ કૃપા શુભ ધાર રે; સાધૂ. ૧
 રામ કૃપ-જન જીવછે વાસણ, સંત દોરી જ્યારે થાય રે;
 રામ ભજન પર પ્રીતી પામે જ્યારે, સંત સંગતમાં જાય રે; સાધૂ. ૨
 રામ પવન જન પ્રગટ જગતમાં, સંત પંખો જન-પાત્ર રે;
 પંખાથી તો પવન પ્રકાસે, પાત્રમાં જન માત્ર રે; સાધૂ. ૩
 રામ ચંદન-તર સંત પાવનછે, પરિમળ પવનની લારે રે;
 કહે કુંગર ત્યારે રામ મળે કરે, સંત સંગત ઘણે ખારે રે; સાધૂ. ૪

પદ. ૫.

ચોરાશીછે રાત અંધારી તેમાં, મનુષ્ય દેહ વાણું વહાણું રે;
 વહાણું વાણું તે હરિ ભજવાનું ટાણું પછે, આપશે જમનું આણું રે; ચોરાશી. ૧
 જમ જીવમયી જડે જંજીરા નાવે, સાથે તે નારીને નાણું રે;
 ધંદ્રીદાર જ્યારે અચેત થાય ત્યારે, કાળનું ખેસશે થાણું રે; ચોરાશી. ૨
 નરદેહ પામીને નહીં ચેલ્યો, મમતાની લીધી શીર મટકી રે;
 કોડી મૂલ ન આવ્યું કુજીધિ, ખોયો જનમ ભવ ભટકી રે; ચોરાશી. ૩
 ડહાપણ ડોળીને દુરમતે ડૂલ્યો, કૂલ્યો તે ફોગટ નાતે રે;
 કહે કુંગર નર હજી ન ધરાયો, કોટિ જનમ ગોયાં ખાતે રે; ચોરાશી. ૪

પદ. ૬.

તનછે રંગ પતંગના જેવું, મિથ્યા કહે નર માંહે રે;
 સુત વિત દારા સચું સનેહી, તેમાં કોઈ નહિ તાંહે રે; તનછે. ૧
 તનની ગતી નર ત્રણ તરેહની, પાળો પોખો વિધિ લાખ રે;
 વિષ્ટા થાય જનાવર ખાય જ્યારે, કીડા પડે કે બળિ રાખ રે; તનછે. ૨
 કેસર ચંદન કુસુમ અંતર, ચરચે તે અંગે આખે રે;
 મૂવા પછી તેને બાળીનાખે, શ્વાન ગધેડાં લોટે રાખે રે; તનછે. ૩
 રતન અમુલ્યક મનુષ્યા દેહી, આવ્યું છે વહાણ કિનાર રે;
 કહે ડુંગર તેમાં રામ રટેતો, આવે પલકમાં પાર રે; તનછે. ૪

પદ. ૭.

આશા નદી તૃણાનું પૂર, મોહતણી મહા ધારે રે;
 કામ ભમર નર ક્રોધ છે છોળ્યો, મનવો મગર થઈ મારે રે; આશા. ૧
 આશા નદીનો અંત ન આવે, તૃણા ન પડે પૂરી રે;
 કોટિ જનમ કૂટાણો કુબુદ્ધી, આશાતો રહિછે અધૂરી રે; આશા. ૨
 આશા ડાકણ દિલ અંતરમાં, સૂખ વિચારે થાય દુઃખ રે;
 રામ ભજન વિનાકોટિ જતન કરો, કદિયે ન ભાગે ભૂખ રે; આશા. ૩
 આશા કદિયે ન હોય આપણી, અસંખ્ય કોટિ મળે દામ રે;
 કહે ડુંગર મન થાય નિરાશિ જ્યારે, પ્રગટે અંતર રામ રે; આશા. ૪

બાપુ.

સંવત ૧૮૯૯. સન ૧૮૪૩ માં હતો.

તેનાં પદ ગરબીઓ પ્રસિદ્ધ છે.

રંગ કાફી. પદ. ૧.

પાણીનો ખેલ બનાવ્યો રે, એનીતો કહિયે અકલ ઘણી;
 સહુથી રમનારો રે, શોભાતો એના નામ તણી; ટેક.
 ખરેખે પાણીને ખોટું પાણી, પાણી અફીણને ખાંડ
 એ પાણિયિ થયાં નર નારી નેં, એ પાણીથી ખાંડાંડ
 પાણીનું બન્યું મોતી રે, પાણીની બની હીરાકણી; પાણીનો ખેલ. ૧

પાણીનો અમુલ્ય કાયા બનાવી, હાડ ચામ લોહી માંસ;
 પાણીનાં રે પશુ પંખી બનાવ્યાં, પહાડ પથરને ધાસ;
 પાણીના હાથીઘોડા રે, પાણીની શાવ પામશે બણી; પાણીનો જલ. ૨
 પાણીનારે પંચરંગ બનાવ્યા, અઢાર ભાતનાં રે અન્ન;
 સહુથી ન્યારો મારો સાંઘ બીરાજે તેને, દેખીને થયોછું દંગ;
 સંગ કોધો તેનો રે, સત્તા તો આત્માની ગણી; પાણીનો જલ. ૩
 અક્ષરતીતે અક્ષરબ્રહ્મ નિપાવ્યા, ને અક્ષરથી નર નાર;
 ઓંકારથી ત્રણ ગુણ નિપાવ્યા, એ અઢાવીશ નિર્ધાર;
 ઓગણત્રિશમા મહા વિષ્ણુરે, ત્રિશમા બાપુ ગાય બણી; પાણીનો જલ. ૪

પદ. ૨.

નામ જોણે જાણું રે, તેતો વેદ ચારે બણ્યો;
 ભેદ જોણે જાણ્યો રે, તેતો ખરો તરત બણ્યો; ટેક.
 બતરીશ આલણ અંગે ધરે નારિ, નાક વિના શો શણગાર;
 કવિયે જો આપનું આપ ન જાણું તે, કેમ કરી ઊતરે પાર;
 સાર ક્યાંથી મળશે રે, બણ્યો ખરો પણ ન ગણ્યો; નામ જોણે. ૧
 વાંઝણી નારીને સુપનું આંબુછે, પુત્ર નથી રે એની પાસ;
 એમ ભજન દેખાદેખી કરેછે તેની, કેમ પુરી થશે આશ;
 કેને બાપ કહેશે રે, વેશ્યાયે જો પુત્ર જાણ્યો; નામ જોણે. ૨
 નામ ગુણ નેં રૂપ નેં નાથ વળી, ઓયું પદ અવિનાશ;
 એ ઓથા પદનો જો ભેદ જાણે તેને, કહિયે હરિતણો દાસ;
 નાથ કરી કર્મનો રે, સંશે એક પળમાં હણ્યો; નામ જોણે. ૩
 ગરીબી રાખી તમે ગુરુજીને સાહો, કરો શબ્દનો તોલ;
 આપણથકી જો અદકો મળેતો તેનો, ધારણ કરજો બોલ;
 ગુરુને સંગ બાપુ રે, અનામી નામ પોતે બણ્યો; નામ જોણે. ૪

પદ ૩.

પુનમિયા તેને કહિયે રે, પ્રણ નીમ જોણે રાખ્યો;
 હરિ સાથે પ્રીતી રે, અદૈત પ્યાલો તેણે આપ્યો;
 રણ મુકાવે તેને રણઝોડજી કહિયે, સદગુરુ તેનું નામ;
 મરણ જનમનો સંશય મટાડે તો, વાશ વસા થયું કામ;
 આત્મારામ જાણે રે, દૈત-ભાવ કાઠી નાખ્યો; પુનમિયા તેને. ૧

ગુરુમતિ જળમાં સ્નાન કીધું, સાકર માખણ પ્રેમ;
 સુરતા તુલસી વાલાને ચઢાવી, એમ રાખ્યોને નેમ;
 ધન મળ્યું જીતું રે, ગુણગાગર દ્રવ્ય દાખ્યો; પુનમિયા તેને. ૨
 દેહ દ્વારકામાં દીનોનાથ બિરાજે, હરિ નામની છે છાપ;
 સદગુરુદેવે કૃપા કીધી ત્યારે, ટળ્યા ત્રિવિધિના તાપ;
 પાપ ગયું નાશી રે, ગુરુએ આપી જ્ઞાન આંખ્યો; પુનમિયા તેને. ૩
 સચરાચરમાં હરી દેખાડ્યા, જેમ જળમાં સૂર;
 વાલા વિના કોઈ ઠામ ન ઠાલો, જ્યાં જોઈ ત્યાં ભરપૂર;
 બાપુ નામ સાચું રે, ગુરુ કૃપાથી હરિ જાંખ્યો; પુનમિયા તેને. ૪

પદ. ૪.

કૈવલ્યપદ સાચું રે, પંડિત ઊરમાં આણો;
 જેનેવડે બોલે રે, તેને તો તમે નવ જાણો; ટેક.
 ખત વાંચેતો પાર ન આવે ને, વસુન્ન કરે વસુલ થાય;
 કુરાન પુરાણ સૌ વાંચીને થાક્યો પણ, આત્મા સમજેતો કુખ જાય;
 સુખ થાય જાઝું રે, મત તમે શીદ તાણો; કૈવલ્યપદ. ૧
 પીઠ પરદેશે ગયાને મુકી ગયા, પોતાના ઘાટનો રંગ;
 મન મનોરથ ત્યારે રે થાય જ્યારે, સ્વામી મળે અભંગ;
 આપ નવ શોધ્યું રે, તો જ્ઞાનદિવો કીધો રાણો; કૈવલ્યપદ. ૨
 લાજ મુકીને માથે છેડોરે નાખ્યો, તેને સ્વામીનો નહીં પાર;
 પતિવ્રતા સ્વામીની વાતો કરેછે ત્યાં, વચલીને આવે ખાર;
 એક આંખવાળો રે, કુખી થાય કહેતાં કાણો; કૈવલ્યપદ. ૩
 તાંબાનો રૂપો કહિયે ન ચાલે, ગમે તેવી પાડો છાપ;
 જડને જાચે કર જોડીને તોય, નમટે ત્રિવિધી તાપ;
 બાપુ નામ સાચું રે, સંત તમે સત્ય માણો; કૈવલ્યપદ. ૪

બાપુ સંવામ પધાર્યા તે વિષે. રાગ પરજ. પદ. ૫.

જગતને મરણની બીક છે, આનંદ મારે મંન રે;
 સાંધે સાંધો મળી ગયો, માટે ગુરુજીને ધન્ય રે; જગતને. ૧
 સમા તે જોગ આવી મળ્યો રે, બિંદુ પડ્યાનો આ જોગ રે;
 તાશીર આવી મળી દેહની, ઊદે થયો છે આ રોગ રે; જગતને. ૨
 બિંદુ પડેને બીજ સૂધરે રે, દેહી રહે ઘણા દંન રે;

મુળમાંથી પાંખો ખરી પડ્યો, ક્ષણ ભંગુર આ તંત્ર રે; જગતને. ૩
 એકવિંશ હજાર છસે કાળ છે રે, દિન રાત કહિયે કાળ રે;
 અમને રૂંધીને જો રાખશે, માથે મરણતણી કાળ રે; જગતને. ૪
 અંતઃકરણતો ગુણમાં રે, ઇંદ્રી ખલ્લમાં કહેવાય રે;
 પંચે તત્ત્વ નેં તનમાત્રા, તમોગુણમાં સમાય રે; જગતને. ૫
 ત્રણે ગુણ ઓંકારમાં રે, ઓંકાર માયા લીન રે;
 પુરુષ પ્રકૃતિ મળી આતમા, ભેદ કહ્યો બીન બીન રે; જગતને. ૬
 મન હતું તે મટી ગયું રે, આત્મા પરમાત્મા એક રે;
 બાપુ સમાયા સતધામમાં, કોઈ સમજે વિવેક રે; જગતને. ૭

પદ. ૬.

બાપુ પધાર્યા સતધામમાં, સૌને કહ્યા જો શ્રીરામ રે;
 નામ નિરાંત નીસાનમાં, અમો જૈશું ગોવિંદ-ગામ રે; બાપુ. ૧
 કુલ ખીલીને ખરી પડે રે, એવું કાયાનું છે કામ રે;
 માટે ચેતી ચોપે ચાલવું, મુકી મમતા તમામ રે; બાપુ. ૨
 આજ આનંદ મારા અંગમાં રે, પરિશ્રદ્ધ વેળા થઈ રે;
 જ્ઞાન રાખીને ગર્વ ટાળજો, સત માનો સાચી કહી રે; બાપુ. ૩
 સ્વપ્ન હતું તે સમાઈ ગયું રે, સુરતા થઈ એક તાર રે;
 સલિતા સિંધુમાં બળી ગઈ, પળમાં પામી ભરથાર રે; બાપુ. ૪
 સંવત અઢાર નવાણ્યુવો રે, ઉત્તમકારી આસોમાસ રે;
 શુદ્ધિ એકાદશી બુધ રાત્રિયે, ગયા ધામ બાપુ-દાસરે; બાપુ. ૫

દયારામ.

પદ. ૧.

પ્રભુ તને પ્રસંન તે કેમ થાય, તારા દિલનું કપટ નવ જાય; પ્રભુ.
 પ્રભુ કીરતન પ્રભુ નામ સ્મરણમાં, અતિથે આજસ તારે;
 ડાચાકુટ લવ પર નિંદામાં, આખો દિવસ ન-હારે; પ્રભુ. ૧
 પ્રભુનું પૂજન કરતી વેળા, કાયા તારી કંપે;
 ગંજીશ સોગરાં કૂટતાં, આડ પહોર નવ જંપે; પ્રભુ. ૨
 હરિનું ચંદન ઘસતાં તારે, અમથી શરીર બગડે;
 કુંડી કદકું લઈ મરી મચાલો, ભાવે ભાંગ્યજી રંગડે; પ્રભુ. ૩

૧. આસોઆસ.

એકાદશી આછવનાં જાગરણ, અતી કહણ તને લાગે;
 ભાંડ ભવૈયા લેવા સાંઠ, સારી રાતજ જાગે; પ્રભુ. ૪
 હરિના ભગતને લુપ્ત સૂકું, વેડજ વળગી જાણે;
 સગા સંબંધી પરણા આવે તેને, પિરસે મિષ્ટ પરાણે; પ્રભુ. ૫
 જે પૈસાનિ ગુરુ સેવા અતાવે, ત્યાં ગણગણતું જાણે;
 ધરતી સ્ત્રી જ્યારે માગે ધરેણું ત્યાં, હસી મગન થઈ ડાળે; પ્રભુ. ૬
 ખોટાં મોતી કાચ કીડિયાં, ભગવત ભુષણ ધાણે;
 સોનું રૂપું મણી મુક્તા વિન, સુત સ્ત્રીને નવ આણે; પ્રભુ. ૭
 જગ દેખતાં જપવા જ્યે, બાકી નાહ્ય ન આવા;
 ગણાં કાપે ત્યાં થાય ગળગળો, એ વૈશ્નવના ભાવા; પ્રભુ. ૮
 આ કરવું આ ના કરવું એમ, અન્યને શિક્ષા દેછે;
 તે પરમાણે તું નથી કરતો, અનુચિત કરમ કરેછે; પ્રભુ. ૯
 અંતરના છળ અન્ય ન લે પણ, જાણે અંતરજામી;
 એતો સાચાનો સંગીછે, દાસ દયાનો સ્વામી; પ્રભુ. ૧૦

પદ. ૨.

તારો અમુલ્ય અવસર જાય રે ગોવિંદ ગા રે;
 ગોવિંદ ગા ગોપાળ ગા ગોપીજન વલ્લભ ગા રે;
 જોને ક્ષણે ક્ષણે હાની થાય ગિરવરધારી ગાને; ટેક
 મૂરખ તું સમજે નહીં, આયુષ આછુ થાય;
 જ્યમ સરોવરની માંછલી, સમજે નહિ સલિલ સુકાય રે; ગોવિંદ. ૧
 તેનું તે ભાસે તુને, ભોર બપોર શરીર;
 વહી જાતું જાણે નહીં, જ્યમ નદિયોનું નીર રે; ગોવિંદ. ૨
 અમુલ્ય લટકું લાભતું, ચેત્યા તે પામ્યા પાર;
 ચારદિવસની ચાંદની, જાતાં નહિ લાગે વાર રે; ગોવિંદ. ૩
 માયાનો મધ-લાળથી, કોણ ધરાયું તું ધરાશે;
 દુઘ્ધામાં બને જશે, પાછળથી પસ્તાશે રે; ગોવિંદ. ૪
 હાલાં થોથાં કુટતાં, ખુટ્યું દીપક તેલ;
 મનતા મનોરથ રહિ જશે, આચીતો તુટી જશે ખેલ રે; ગોવિંદ. ૫
 માયા મેવો મીઠો, જ્યમ જવરમાં ધીજા
 હરી રસાયણ ગુણ ધણો, ઔષધ જાણીને પીજ રે; ગોવિંદ. ૬
 પ્રભુ પાજે હે પ્રાણિયા, કોઈમાં પ્રીત કરીશ;

તારે ઢાંકું અંતર ધોકથે, ટટીને તલસિ મરીશરે;
 અંતે આવી પળ નહિ મળે, જો કરે કોટો બપાય;
 વિચાર વીકલ વણ ભલે, વૃથા વહું સૌ જાય રે;
 તને અનેક વાતની એક કહું, સમજાઈ મા આપ;
 દયા નામ શ્રીકૃષ્ણચક્રી, સમથે સૌ પરિતાપ રે;

ગોવિંદ. ૭

ગોવિંદ. ૮

ગોવિંદ. ૯

પદ. ૩.

હરિ હું શું કરું રે, મારો માયા ન મૂકે કેડો; ટેક.
 કોટી કલ્પ સુધી એણે ભમાવ્યો, ભમું હજૂ નહિ છોડો;
 મુજથી ન છુટે ન આપ છોડાવો, મારો કિયે કાળ નવેડો;
 સેવા સમરણ કામ કરું, મારો ક્ષણએ ન છાંડે હેડો;
 શુ ગળું મારું એ અવિદ્યા જીતી, કરું ચરણ કમળે નેડો;
 આપ વિના એના સહુ ચેલા, કોને કહું કુખ કેડો;
 દાસી તમારી જાય પ્રેરો ત્યાં, પાછી ફરે જ્યારે તેડો;
 કરગરી કહુંકું કૃષ્ણ કૃપા-નિધિ, ચરણ પડ્યો ન ખસેડો;
 માયા કાળ અગ્નીથી બચે દયો, કૃષ્ણ કૃપા-જળ રેડો;

હરિ. ૧

હરિ. ૨

હરિ. ૩

હરિ. ૪

પદ. ૪.

વૈશ્નવ નથી થયો તું રે, હરિજન નથી થયો તું રે;
 શીદ ગુમાનમાં ધૂમે, વૈશ્નવ નથી થયો તું રે; ટેક.
 હરિજન જોઈ હૈકું નવ હરજે, હરજે ન હરિમુણ ગાતાં;
 કામા દામ ચટકી નથિ છટકી, કોષે લોચન રાતાં;
 તું સંગે કોઈ વૈશ્નવ થાયે, તો તું વૈશ્નવ સાચો;
 તારા સંગનો રંગ ન લાગે, ત્યાં લગો તું કાચો;
 ભજનારૂઢ નથી મન નિશ્ચે, નથી હરિનો વિશ્વાસ;
 જગતતણી આશાએ જ્યાં લગિ, જગત ગુર તું દાસ;
 પર-ઉપકારે પ્રીત ન તુજને, સ્વારથ છુટ્યો છે નહિ;
 કહેણી તેવી રહેણી ન મળે, ક્યાં લખ્યું એમ કહે નહિ;
 પર કુઃખ દેખી રૂદે ન દાઝે, પરિનિંદા નથી ડરતો;
 વહાલ નથી વીકલવર સાથે, હોં ન હું હું કરતો;
 મનનો ગુરુ મનતેજ કરિશ તો, સાચો વસ્તુ જડશે;
 દયા કુઃખ કે સૂખ માન્ય પણ, સાચું કહેવું પડશે;

વૈશ્નવ. ૧

વૈશ્નવ. ૨

વૈશ્નવ. ૩

વૈશ્નવ. ૪

વૈશ્નવ. ૫

વૈશ્નવ. ૬

રાગ ખમાચ. પદ. ૫.

જો વિચારિ જીવ તારિ શી ગતી થશે,	
જન અમુલ્ય જનમ વૃથા ગયો કાંઈ હશે;	જો વિચારિ જીવ. ૦
ચેતના હજૂ ન કાળ અચેત આવશે,	
ન ભજ્યા શ્રીકૃષ્ણ ત્યાં કોણ છોડાવશે;	જો વિચારિ જીવ. ૧
છળ કરી અધર્મ દ્રવ્ય મેળવું ફુજે,	
પોખું નિજ કુટુંબ કણ પડ્યો ન પરમુજે;	જો વિચારિ જીવ. ૨
નિત્ય હાય દૈવ પલક નવ ઠર્યો સુજે,	
રાધિકા-રમણ ન રટયા રહ્યો સ્ત્રી-રૂપે;	જો વિચારિ જીવ. ૩
રૂઢ પંચમે પોકારિ નરક ફુજ્ય કહ્યું,	
ત્રાસ ઊપજે શુદ્ધેથી ક્યમ જશે સહ્યું;	જો વિચારિ જીવ. ૪
માટે હજુ ચેત સેવ કૃષ્ણ કર કહ્યું,	
ત્યાંતો પછે વાહાડ્યું તેને જોઈશે વહ્યું;	જો વિચારિ જીવ. ૫
તું જાણે જંજળીધું ને ક્યમ ભજન કરે,	
પણ વિચારિ વેઠ સર્વ મનથી કર પરે;	જો વિચારિ જીવ. ૬
કૃષ્ણ નામ રટણ ચિત રાખ્ય અધરે,	
બળતે ઝૂંપડેથી ખેંચિ કાઢ તે ખરે;	જો વિચારિ જીવ. ૭
ભજન વિના જાત સર્વ માનને વૃથા,	
મૂકિ કૂચલીને સાંભળ કેસવ-કથા;	જો વિચારિ જીવ. ૮
આતમ-ધાતિ તુંજ તારો ન થા અન્યથા;	
દયા શ્રીજી વિના ગતી નથી સર્વથા;	જો વિચારિ જીવ. ૯

પદ. ૬.

હરિ જોવો તેવો હું દાસ તમારો, કરણા સિંધુ ગ્રહો કર મારો;	
હરિ જોવો તેવો હું દાસ તમારો; ટેક.	
સાંકડાના સાર્થી સામળિયા, છો બગડયાના ખેલી;	
શરણ પડ્યો બળ અમિત કુકરમી, તદપિ ન મૂકો ઠેલી;	હરિ. ૧
નિજ જન જીકાનો જાતિ લજ્યા, રાખોછો શ્રીરણગોડ;	
શૂન્ય ભાગ્યને સફળ કરોછો, પૂરો વરદ બળ કોડ;	હરિ. ૨
અવળનું સવળ કરો સુંદરવર, જ્યારે જાય જન હારી;	
અયોગ્ય યોગ્ય પતિત કરો પાવન, પ્રભુ ફુજ્ય ફુકૃત-હારી;	હરિ. ૩
વિનતિ વિના રક્ષક નિજ જનના, દોષતણા ગુણ માનો;	

સ્મરણ કરતાં સંકટ ટાળો, ગણો ન મોટો ન્હાનો; હરિ. ૪
 વિકળ પરાધિન પીડા પ્રબળો, અંતરનું દુઃખ જાણો;
 આરત-બંધુ સહિશ્નુ અભયકર, અવશ્ય ભર નવ આણો; હરિ. ૫
 સરવેશ્વર સર્વાત્મા સ્વતંત્ર, દયાપ્રીતમ ગિરિધારી;
 શરણાગત-વત્સલ શ્રીજી મારે, મોટી છે આથ તમારી; હરિ. ૬

રાગ ખમાચ. પદ. ૭.

ભજને શ્રીહરીને કરી કલ્પના પરી,
 તારી કલ્પનાયે વાત કહે કશી સરી; ભજને શ્રીહરીને. ૦
 નાણી જોયું નિત્ય તોયે શિદ મથે મરી,
 આ અમુલ્ય જન્મ ગયો નહિ આવે ફરી; ભજને શ્રીહરીને. ૧
 દુઃખ મૃત્યુ કોણ માગવાને જાયછે,
 જો સમે આવી તે સહેજ પ્રાપ્ત થાયછે; ભજને શ્રીહરીને. ૨
 એજ રીતે સૂખ સર્વ શાસ્ત્ર ગાયછે,
 માની હું પણ તું શીદ દુઃખમાં દણાયછે; ભજને શ્રીહરીને. ૩
 જેનું નિમિત્ત નીરમ્યું જ્યાં તેહ ત્યાં જશે,
 પૂર્વ ભવે સંસ્થુ તે પ્રમાણે પામશે; ભજને શ્રીહરીને. ૪
 ધાર્યું ધણિયે તેજ થયું થાયછે થશે,
 વૃથા વિરંચના કરીશ તેજ ઉગરશે; ભજને શ્રીહરીને. ૫
 કરવો ઉદ્ધમ કહોછે પણ રૂડિ રીતિનો,
 તુંતો છેક ભજન ભૂલી કરે અનીતિનો; ભજને શ્રીહરીને. ૬
 એકો અંશ પ્રભૂ વિષે તુંને ન પ્રીતનો,
 લાજનો વિચાર ચિત્ત રાખ્ય જીતનો; ભજને શ્રીહરીને. ૭
 રાખ્ય દૃઢ ભરંસો એક નાથજીતણો,
 અવળું સવળું કરશે જન જાણી આપણો; ભજને શ્રીહરીને. ૮
 દીનવત્સલ દેવ તે દયાળુ છે ધણો,
 ટેક-ધર દયા બહુ શ્રીકૃષ્ણથી બણો; ભજને શ્રીહરીને. ૯

દેવાનંદ.

કાઠિયાવાડ મુળીનો. સાધુ.

સંવત ૧૯૦૪. સન ૧૮૪૮ માં હતો.

પદ. ૧.

હૈયાના કુટા હરિ સંગે હેત ન કીધું;
 લખ-ચેરાશીકરં લગડું, માથે માગી લીધું રે; હૈયાના. ૦
 પેટને અરથે પાપ કરતાં, પાછું ફરી નવ ભેધું;
 ચાર દિવસના જીવતર સાંઠ, મન માયામાં મોહ્યું રે; હૈયાના. ૧
 જન્મ મરણ દુખ ગર્ભવાસનું, તે નવ સક્રિયો ટાળી;
 માત પિતા જીવતો સુત સંગે, વીસાર્યા વનમાળી રે; હૈયાના. ૨
 આજસ ને અસ્તાન અતીથે, કામ બગાડ્યું તારું;
 દેવાનંદ કહે દેખ વિચારી, માન કહ્યું તું મારું રે; હૈયાના. ૩

પદ. ૨,

દુનિયામાં ડાહ્યો ડાપણમાં દુઃખ પામે;
 ભવતારણ ભગવાન વિસારી, અડિયો ઠાલે ભામે રે; દુનિયામાં. ૦
 મનુષ્ય દેહ મજ્યો અતિ મોટો, ઓટો જાણી ઓયો;
 ચોરે ચોટે જૂઠું જોલ્યો, નાહક નીર વઝોયો રે; દુનિયામાં. ૧
 હરિ હરિજન સંગ હેત ન કીધું, પીધું વિખનું પાણી;
 મુખ સંસારી પામ્યા સાંઠ, મુવા લગી ધર તાણી રે; દુનિયામાં. ૨
 હરખ શોકની નદિયો મોટી, તેમાં જાય તણાણો;
 દેવાનંદ કહે હરીભજ્યો નહિ, ઘણે દુખે ઘેરાણો રે; દુનિયામાં. ૩

પદ. ૩.

અસ્તાની તારા અંતરમાં દેખ વિચારી;
 અંત-સમે કોઈ કામ ન આવે, સગાં કુટુંબ સુત નારી રે; અસ્તાની. ૦
 જોખન ધનનું જોર જણાવે, ફાટી આંખે ફરતો;
 કાળ કરાળ કઠિણ શિરવેરી, દિલમાં ક્યમ નથિ ડરતો રે; અસ્તાની. ૧
 મંદિર માલ ખજાના મેલી, મુવા ભૂપ મદમાતા;
 શ્વાન શુકરના દેહ ધરીને, ધરધર ગોથાં ખાતા રે; અસ્તાની. ૨

આજ અમૂલક અવસર આવ્યો, હરિભજવાનું ટાલ્યું;
દેવાનંદ કહે દેહ મનુષ્યનો, ન મળે ખરચે નાણું રે;

અસાની. ૩

પદ. ૪.

પામર તેં પ્રાણી વીસાર્યા વનમાલી;
મિથ્યા સુખ માયામાં મોહ્યો, મૃગ-તૃણા જળ ભાળી રે; પામર. ૦
આઠ પહોર અંતરમાં બગિયો, ઘણા ઘણાને ધાયો;
રણિ અપિ પૈસો ભેજો કીધો, ના ખરચ્યો ના ખાયો રે; પામર. ૧
નારી આગળ નિર્લજ થઈને, બીતો બોતો બોલે;
હડકલાવે હથી બોલાવે, કરિ તરણાને તોલે રે; પામર. ૨
સાસુ સસરો સગાં સંબંધી, તેની સેવા કીધી;
દેવાનંદ કહે સાધૂજ-નની, તે સેવા તજિ દીધી રે; પામર. ૩

નરભિરામ.

રાગ કાફી. પદ. ૧.

સરસ્વતિ વસો જીભે રે, વેહવાર વાતે વઢવું છે;
ખાંતીલે નહાવું ખાણ્યું રે, તાતની હડિયે ચઢવું છે; ટેક.
ગોમતી નાહ્યાનું નાણું જો આપું ત્યારે, શાની તમારે મારે પ્રીત;
પીતા થઈ પુત્ર પાસે નાણું માગોછો કહો, કીયા તે દેશની રીત;
માફા કે ઉત્તર આપો રે, ત્યાં સુધી અડવું છે; સરસ્વતિ. ૧
કેટલું નાણું આપું દુરવાસાજી, બળ-દ્વારથિ આવ્યા જડુવીર;
તેમના પ્રેમ તમે જાણ્યા સુવર્ણના, બીજના જાણ્યા કથીર;
વિચારો જીવો વહાલારે, પછી પાપે પડવું છે; સરસ્વતિ. ૨
કંચન દ્વારિકા પિપાને દેખાડી, છાપ મોકલી નાથ;
શું જોઈ મોકલી શું જોઈ ખાળી, તે વહાલા કહો મને વાત;
ગુરૂથી કહેછે નરભો રે, એ આપડ કડવું છે; સરસ્વતિ. ૩

પદ. ૨.

નાણું આપે નરભો રે, વાવરજો છોગાળા;
ગાંડ બાંધજો તાણી રે, ઘોળી ધનવાળા; ટેક.

કપટી કેશવ જાણત તો શાને, આવત પચાસ ભેળંન;
સાંભળ્યું અવણે સાધુને છાપેછે, માટે મલવા ધસ્યું મન;
દરશન દોને રે, દૂર કરી પાળા; નાણું. ૧

ભેખ દેખીને અજર નથી કરતા, છાપ આપોછો હરી;
પાગડિ બાળી છાપ ખાળી છબીલા, પરીક્ષાતો એવિ કરી;
સમશ્યા લેજો સમજી રે, ને કહિ કાનડ કાળા; નાણું. ૨

હારોછો જનથી નથી હરવતા, માટે હરી હઠ મેલ;
કહે નરભો છોટાલાલ પ્રતાપે, નથી એ તલમાં તેલ;
લેવાનું મુજ પાસે રે, હરી હરી જપ માળા; નાણું. ૩

ચાખખો.

નિશ્ચે કરો રામનું નામ, નથી ભેગી થઇને જાડું;
નથી કરવાં ભગુવાં કાંવ, નથી ભેગું કરિને ખાડું; ટેકા
જો પુરવે તો ભગુવાં કરજો, પુરવે ઊજવજ રાખો;

રખે દુઃખો સામા જિવને, સુખ સામાનું તાકો; નિશ્ચે. ૧
એક વાળુવે સજી સંસારી, બીજે ભેગો લાવો;

ક્રિયા ભેગીને રામજિ મળિયા, એવો એક બતાવો; નિશ્ચે. ૨
કંઈ નાકા રાંડેને રોષે, કંઈને ન મળી નારી;

કોઈ સ્વાદે કોઈ કરજો નાકો, કેમ રીઝે ગિરિધારી; નિશ્ચે. ૩
મેહતો મીરાંને પ્રહ્લાદ, સેતો નાપિક નાતો;

ધતો પિપો રોહીદાસ કૂમો, ગોરો કુંભારની જાતી; નિશ્ચે. ૪
બોડાણો સાતી રજપુતની, ગંગાબાઈ છે નારી;

દાસ થઇને જો રહ્યાંતો, ઘેર આવ્યા ગિરિધારી; નિશ્ચે. ૫
રંકા વંકા સજન કસાઈ, ભજ્યા રાતને દહાડો;

ક્રિયા ભેગીને રામ મળ્યા તે, એવો એક દેખાડો; નિશ્ચે. ૬
નથિ રામ વિભૂતી ચોખે, નહિ જીવે શિર ઝોલ્યે;

નથી નારિ તજી વન જાતાં, જ્યાં લગિ આપ ન ખોલે; નિશ્ચે. ૭
જંગલમાં મંગળ કરિ જાણે, મંગળ જંગલ જેને;

કડવું મીઠું મીઠું કડવું, રામજિ વચ્ચે તેને; નિશ્ચે. ૮
પયને ઓઠે ધૂત રહ્યુંછે, તલ ઓઠે જેમ તેલ;

કહે નરભો રઘુવરછે સગજો, એવો એનો ખેલ; નિશ્ચે. ૯

રણછોડભક્ત.

તોરણાનો વાણીઓ.

રાગ વેળાવર. પદ. ૧.

વનચર વીરા વધામણી, કહેને ક્યાંયકી આવ્યો;
 આરે મુદ્રિકા શ્રીરામની, કહેને ક્યાંયકી લાવ્યો; વનચર વીરા. ૧
 આરે મુદ્રિકા શ્રીરામની, કોઈને જોવા ન જડતી;
 તે તારે હાથ આવી ચઢી, મુને કળ નથી પડતી; વનચર વીરા. ૨
 જોલજ જોલ્યને જંધવા, સાચી સંભળાવે વાત;
 ઝાળ જોલવજો જનકી, કુશળછે રધુનાથ; વનચર વીરા. ૩
 કોપ કરી મારે કંથજી, કેમ હાથે ન મારી;
 કપુર લેઈ આવ્યું કાગને, મારે વહાજે વિસારી; વનચર વીરા. ૪
 નાથ નમેરા ક્યમ થયા, હૈડાં કહણજ કીધાં;
 સતિને મેલીને સાધૂ થયા, મુખ મુનિવ્રત લીધાં; વનચર વીરા. ૫
 જોગ લીધો જે જંધવે, જોડા આસન વાળી;
 શ્રીપાત થયા સઉ દેખતાં, પીધાં ઊપવિત બાળી; વનચર વીરા. ૬
 આજ કાલ રામજી આવશે, તો તો અબજા ઉગરશે;
 નાથ વિજોગે ટળવળી, નારી નિશ્ચય મરશે; વનચર વીરા. ૭
 પંથ ન્યાળતાં નેત્ર ગળ્યાં, કર્મનો પાર નાવ્યો;
 રણછોડના સ્વામિને જો કહેજો, સતિયે સંવેશો કહાવ્યો; વનચર વીરા. ૮

પદ. ૨.

હસિને જોલ્યા હનુમાનજી, માતા આગતા પાજું;
 કહોતો રાવણને રોજિદો, કહોતો લંકા પ્રજાજું; હસિને. ૧
 કહોતો રાક્ષસના કૂળને, ખરી ખાંતેથી ખાજી;
 કહોતો ખાંતે જેસારિને, પેલી પાર લઈ જાજી; હસિને. ૨
 વિપત પડે નવ ખૂઠિયે, રામજી છે રૂડા;
 નથિ સતિ પતિ સાધૂ થયા, નથિ દિલના રે કૂડા; હસિને. ૩
 રામ લક્ષ્મણ આરોગ્યછે, સમાચારછે સારા;
 મારિ માતાનું કુખ જોઈને, આવે આંસુનિ ધારા; હસિને. ૪
 તમે કહ્યું માનો મારી માતાજી, કશી ચિંતા ન કરિયે;

સાથે મને કરી સાધવી, દયાન ધણિનું ધરિયે; હસિને. ૫
 ઓ આવે રૂડા રામજી, ટાળવા દુઃખ તારું;
 શુદ્ધ લેવા મને મોકલ્યો, કહ્યું માનજો મારું; હસિને. ૬
 ઓ આવે રઘુનાથજી, જાણિયે જોગમાયા;
 રાજા રાવણને મારશે, ગૂણ રણજોડે ગાયા; હસિને. ૭

પદ. ૩.

હવે મંદોદરી રાવણ પ્રત્યે બોલી.

કહ્યું રે માનો મારા કંથજી, રૂડા રામજી આવે; કહ્યું રે. ૧
 પથ્થર તારી પાણિમાં, પ્રભુ પાગ બંધાવે;
 નારી આપો જઈ નરપતી, કરો પ્રભુને પ્રણામ; કહ્યું રે. ૨
 દયા કરશે દયાળજી, સરશે આપણું કામ;
 માનોજી કહેરે મંદોદરી, શૂણિયે મારા સ્વામી; કહ્યું રે. ૩
 એને લજો તમે ઓળખી, એછે અંતરજામી;
 આ જુઓ ગરદ બેઠે ધણી, મહેલ થઈ ગયા મેલા;
 સીતાને લેઈને જઈ મળો, સ્વામી કાં થયા ઘેલા; કહ્યું રે. ૪
 આજ સ્વપ્નામાં આવિયું, લંકામાં આગ્ય લાગી;
 રામબાણે દશ શિશ હણ્યાં, એટલે હું જાગી; કહ્યું રે. ૫
 પેટ ઓળીને પીડા કરી, માન મણિધરનું લીધું;
 આજ સાથે જઈ આથડ્યા, વેર મોટા શું કીધું; કહ્યું રે. ૬
 દુરમતિયે દૂરમત કરી, વેર હાથે શું વાસ્કું;
 પાપીતણા પ્રાણ લેઈને, આપણે ઘેર જાશું; કહ્યું રે. ૭
 તમારે માથે મરણ આવિયું, ઉગરવાની શી આશ;
 જઈને મળોતો જીવશો, કહેછે રણજોડદાસ; કહ્યું રે. ૮

પદ. ૪.

હવે રાવણ મંદોદરી પ્રત્યે કહેછે.

રાવણ કહેરે મંદોદરી, હારશો નહિ હૈયે; રાવણ. ૧
 લંકાગઢ કેમ લેવાશે, દશરથને હૈયે;
 સેના એની જુઓ શોભતી, માંહિ વનચર વાર; રાવણ. ૨
 રાજા રાવણને જીતશે, એ તે શા બળ સાર;
 થાળી વગાડે હું નવ બીહું, રહ્યો ત્રંગાણુ ગાજ;

અમ આગળે શો આશરો, જક માં કરો ઝાજી; રાવણ. ૩
 અબાણ્યો મારો એ નથી, માનની મતિ પાઈ;
 ભેર કરીને આવિયો, ભે જનકનો જમાઈ; રાવણ. ૪
 ત્રણ ભુવનમાં તારણી, નથી નરપતિ એવા;
 રાજા રાવણ શું આપડે, યુદ્ધનો લાવ લેવા; રાવણ. ૫
 નવગ્રહને મેં વશ કર્યા, લોપિ મુનિવરનિ માજ;
 ઇંદ્ર રહ્યો મારી આસામાં, તેત્રિશ કોડનો રાજા; રાવણ. ૬
 માનની માઈ મરણ હશે, હરી હાથથિ હણશે;
 લંકા લઈ વૈકુંઠ આપશે, તેમાં શો લાભ ગણશે; રાવણ. ૭
 નારી નહીં આણું નરપતે, ખરદ માહર જાય;
 થનાર હશે તે થઈ રહેશે, ગૂણ રણછોડ ગાય; રાવણ. ૮

અન્નદેવનું પદ. ૫.

તમને આરાધું અન્ન-દેવ પ્રથમ કરું તમારો સેવ; ટેક.
 સવાપહોરે સૂતાં ઊઠે, બકાર કરતાં બાજ;
 માતા પાસે આવા માગે, પેહેલે પ્રાતઃકાજ; તમને. ૧
 પહોર દહાડામાં આપિ મળેતો, કાયા કરે કલોલ;
 માણસ થાયછે મરવા જેવું, ઘડી થાય ભે સોજ; તમને. ૨
 વાત કરતાં વઢી પડેછે, બણતાં જાયછે ભૂલી;
 આંખડિયે અંધારાં આવે, કાયા થૈ જાય લૂલી; તમને. ૩
 પંદરે દિન એકાદશિ આવે, વ્રતતણો મહિમાય;
 રાત પડે ને સપનું લાગે, વાણું ક્યારે વાય; તમને. ૪
 બળિયામાં જે બળિયો કહાવે, જેછે સહથી બળિયો;
 તે ભે પામે ત્રીજે પહોરે, ધૂળ થઈને ઢળિયો; તમને. ૫
 તેત્રિશકોટી દેવ મળીને, સહકો તમને પૂજે;
 કહે રણછોડ અન્નદેવ મળેતો, સરવે વાતો સૂજે; તમને. ૬

મીરાંબાઈ.

ઉદ્દેપુરની રાણી.

ધણીથી રીસાઈને દ્વારિકા તરફ જતાં ગુજરાતમાં રહી હતી,
 એની કવિતા વ્રજભાષામાં તથા ગુજરાતીમાં પ્રસિદ્ધ છે.

રાગ પ્રભાતી. પદ. ૧.

મુજ અખળાને મોટી મિરાંત બાઈ, શામળો ધરેણું મારે સાચું રે; ટેક.
 વાળી ઘડાવું વિઠલવરકેરી, હાર હરિનો મારે હૃદયે રે;
 ચીનમાળા ચતૂર્ભુજ ચૂડો, શીદ સોની ઘેર જાહે રે; મુજ. ૧
 જાંઝરિયાં જગજીવનકેરાં, કળણુ કલ્પાને કાંખી રે;
 વિષ્ણુવા ધુધરા રામ નારાઅણના, અણવટ અંતરજામી રે; મુજ. ૨
 પેટી ઘડાવું પુરષોત્તમકેરી, ત્રીકમ નામનું તાણું રે;
 કુંચી કરાવું કરણાનંદકેરી, તેમાં ધરેણું માંહે રે; મુજ. ૩
 સાસરવાસો સજ્જિને બેડી, હવે નથી કાંઈ કાચું રે;
 મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગીરધરનાર, હરિને ચરણે જાયું રે; મુજ. ૪

પદ. ૨.

ક્યાં ગયો રે પેલો મોરલી વાળો, અમરા ઘૂંઘટ ખોલી રે;
 ક્યાં ગયો રે પેલો વાંસળી વાળો, અમને રંગમાં રોળી રે; ટેક.
 હમણાં વેણો યુંધી હતી, પેરી કસુંબલ ચોળી રે;
 માત જશોદા સાખ પુરેછે, કેસર છાંટયાં ઘોળી રે; ક્યાં. ૧
 જળજમુનાનાં ભરવા ગયાંતાં, બેડું નાંખ્યું ઢોળી રે;
 પાતળિયો પરપંચે ભરિયો, અમે તે અખળા ભોળી રે; ક્યાં. ૨
 પ્રેમતણી પ્રેમદાને અંતર, ગેયનિ મારી ગોળી રે;
 મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરધરનાગર, ચરણ કમળ ચીત્ત ચોળી રે; ક્યાં. ૩

પદ ૩.

બોલમાં બોલમાં બોલમાં રે, રાધા કૃષ્ણ વિના બીજું બોલમાં;
 એ રાગ.

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમની રે, મને લાગી કટારી પ્રેમની; ટેક.
 જળ જમૂનામાં ભરવા ગયાંતાં, હતી ગાગર માથે હેમની રે; મને. ૧
 કાચે તે તાંતણે હરિજીયે બાંધી, જેમ બેચે તેમ તેમની રે; મને. ૨
 મોરાં કહે પ્રભુ ગીરધરનાગર, શામળી સુરત શુભ એમની રે; મને. ૩

પદ. ૪.

લેહ લાગી મને તારી અલ્યાજી, લેહ લાગી મને તારી; ટેક.
 કામકાજ મૂક્યું ને ધામજ મૂક્યું, મનમાં ચાહુંધું મોરારી; અલ્યાજી. ૧

ખમિએ કાંબળીને હાથમાં છે વાંસળી, ગોકુળમાં ગાયો ચારી; અલ્યાજી. ૨
 સોળ સહસ્ર ગોપિયોને તમે વરિયા, તોય તમે બાળ-બ્રહ્મચારી; અલ્યાજી. ૩
 મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરનાગર, ચરણ કમળ બલિહારી; અલ્યાજી. ૪

પદ. ૫.

કાલે પરણાવશું ગોપી કુંવરને, કાલે પરણાવશું ગોપી;
 લાજ મરજદ સર્વે લોપી, કુંવરને કાલે પરણાવશું ગોપી; ટેક.
 કાનવર મારો ઘોડે ચડશે, માથે મુગટ આરોપી; કુંવરને. ૧
 રાધકા જ્યારે મંદિર પધારશે, મંદિર રહેશે ઓપી; કુંવરને. ૨
 મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરનાગર, લીલા વાધાને પીળી ટોપી; કુંવરને. ૩

પદ. ૬.

મીરાં ગોરસલ્યો ગોરસલ્યો.

એ રાગ.

હાં રે કોઈ માધવ લ્યો માધવ લ્યો, વેચંતી વ્રજનારી રે; હાંરે. ૦
 માધવને મટુકિમાં ધાત્રી, ગોપિ લટકે લટકે ચાલી રે; હાંરે. ૧
 હાં રે ગોપિ ઘેલું શું બોલતી જાય, કાન મટુકિમાં નવ સમાય રે; હાંરે. ૨
 નવ માનો તો જીવો ઉતારો, માંહો જીવે તો કુંજબિહારી રે; હાંરે. ૩
 વ્રંદાવનમાં જતા ધારી, વાલો ગૌ ચારેછે ગિરધારી રે; હાંરે. ૪
 ગોપિ ચાત્રી વ્રંદાવન વાટે, સૌ વ્રજની ગોપિયો સાથે રે; હાંરે. ૫
 મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરનાગર, જેનાં ચરણ કમળ સુખસાગર; હાંરે. ૬

રાગ પરજ. પદ. ૭.

ગોવિંદો પ્રાણ અમારો રે, મને જગ લાગ્યો આરો રે;
 મને મારો રામજી ભાવે રે, બીજો મારિ નજરે ન આવે રે; ટેક.
 મીરાંબાઈનાં મહેલમાં રે, હરિ સંતનનો વાસ; ગોવિંદો. ૧
 કપડીથી હરિ દૂર વસે, મારા સંતનકેરી પાસ; ગોવિંદો. ૨
 રાણોજી કાગળ મોકલે રે, દેજો મીરાંને હાથ; ગોવિંદો. ૩
 સાધુની સંગત છોડી દ્યો, તમે વસોને અમારે સાથ; ગોવિંદો. ૪
 મીરાંબાઈ કાગળ મોકલે રે, દેજો રાણાજીને હાથ; ગોવિંદો. ૫
 રાજ પાટ તમે છોડિ રાણાજી, વસો સાધૂને સાથ; ગોવિંદો. ૬
 વિષનો પ્યાલો રાણે મોકલ્યો રે, દેજો મીરાંને હાથ; ગોવિંદો. ૭

- અમૃત જાણી મિરાં પીગયાં જેને, રહાય વિશ્વનો નાથ; ગોવિંદો. ૪
 સાંઢવાળા સાંઢ શણગારજે રે, જાણું સો સો રે કોથ; ગોવિંદો. ૫
 રાણાજીના દેશમાં મારે, જાણરે પિવાનો દોષ; ગોવિંદો. ૫
 ડાખો મેલ્યો મેવાડ રે, મિરાં ગઢ પશ્ચિમમાંય; ગોવિંદો. ૬
 સરવ છોડી મિરાં નીસર્યાં જેનું, માયામાં મનકું ન કાંય; ગોવિંદો. ૬
 સાસુ અમારી સપૂમણારે, સસરો પ્રેમ સંતોષ; ગોવિંદો. ૭
 જેઠ જગજીવન જગતમાં મારો, નાવલિયો નિર્દોષ; ગોવિંદો. ૭
 ચુંદડી ઓઢું ત્યારે રંગ ચુવે રે, રંગ બે-રંગી હોય; ગોવિંદો. ૮
 ઓઢું હું કાળો કાંખળો, ફુલે ડાગ ન લાગે કોય; ગોવિંદો. ૮
 મીરાં હરીની લાડણી રે, રહેતી સંત હનૂર; ગોવિંદો. ૯
 સાધુ સંઘાતે સ્નેહ ઘણો પેલા, દિલ કપટીથી દૂર; ગોવિંદો. ૯

મૂળદાસ.

પદ. ૧.

- હરીને હાથ સૌ રહેછે, વરધ હાણ હરીને હાથ સૌ રહેછે; ટેક.
 કર્મ પ્રધાન કહાવેને સજીને સમજાવે, પાપ પુન્યનાં ફળ લખેછે;
 જેવિ હોય કરણિ એવી પાર ઊતરણી, જેને ઘટે તેવાં સુખ દેછે; વરધ. ૧
 દયા ધર્મ હોય તેનું લેધ ન શકે કોઈ, રણ્યું આપ આપણું જમીએ;
 ઓદશે તે પડશે પરવશ થૈ રડખડશે, કર્યાં કર્મ પોતાનાં દમીએ; વરધ. ૨
 પરમારથ ન પ્રીછે નેં દિલમાં સુખ ધીએ, ગજની અંખાડિયે ચઢેછે;
 રૂડે રથે જોડ્યા કુટડિયાએ ઘોડા, પુંઠ નગારાં નિશાન ગડગડેછે; વરધ. ૩
 લોભે લાય લાગે પુન્યની પાળ ભાગે, વગર ન્યાયે અન્યાયે લડેછે;
 કહે મુળદાસ લાંચડિયા પર નિંદક, એ નિશ્ચે નરકમાં પડેછે; વરધ. ૪

પદ. ૨.

- હરિ ન ભજ્યો શામાટે, આ અવસર હરિ ન ભજ્યો શામાટે; ટેક.
 ધંધામાં ધાયોને લોભે લપટાયો, નેં જતન કરીને માલ ડાટે;
 અગ્નિજળ ભે છે ચોર કપટે લુટિ લેછે, હરિ હીરો ખોયો તે કોડિ સોટે; આ. ૧
 રાવણનો જોડો તેનો અન્ન થયો થોડો, બેઠા વિભીષણ પાટે;
 પાપે એ જણાશે નેં ધર્મનો જે થાશે, તમે હીડો વિચારીને વાટે; આ. ૨

દેશપતિ કહાવે માલ ખખને ભરાવે, ને હોયે હોયોળાખાટે;
 ને ગયા ભઠિ તેની રાખ થઇ મુંડી, કાં કૂટિ મરો બચાટે; આ. ૩
 શાહુકાર ભારેને હુંડિયો શકારે, ને ખેડા વાણોતર હાટે;
 કહે મુળદાસ કર હાથે તે સાથે, કોઇ કોડી ન બાંધે તારિ દોકે; આ. ૪

પદ. ૩.

મનુષ્યા જનમ શીદ ખૂવે, આવો રડો મનુષ્યા જનમ શીદ ખૂવે; ટેક.
 સંસારોજન કહે અમેજ સુખિયાં, દારા ધન પુત્રને ભૂવે;
 હેતે હુલાવે નં પ્રીતે પરણાવે પછિ, મરતાંને ધૂસકે રવે; આવો. ૧
 હરિને વિસારેને જીતિ બાજિ હારે તે, ભાગી દોણીમાં દૂધ દૂવે;
 લખ ચોરાસી ક્યોં તોયે દિલ ન ડ્યોં, અંતે સોડયો તાણીને વળી સૂવે; આવો. ૨
 કીર્તીદાન કીધાં જીતીને જશ લીધા, ને કાદવમાં કર ધૂવે;
 કારણ કહાવે ને પારાયણ પઢાવે, એનું ધૂતીને લીધું ભૂવે; આવો. ૩
 કુડ કપટ કીધાં ધૂતીને ધન લીધાં, વિચારી ન જોયું મૂવે;
 કહે મૂળદાસ એવા જાંધા અસાની, એતો દેખી પેખીને પડે ધૂવે; આવો. ૪

માંડણ.

રાગ વેળાવર.

શેઠ કીધો હવે શામળો, જોણે મહાધન આલ્યુ;
 નાણું ખરું હરી નામનું, તણુ લોકમાં આલ્યું; શેઠ કીધો. ૧
 અવર વેપાર બપાડિયો, કાઢી કરમની કોઠી;
 લખરે ચોરાશીમાં જોઇ વળ્યો, ખાલી ખડખડ ખોટી; શેઠ કીધો. ૨
 મોહ મછર જે કીલવા, મન ગમતાં રે માલે;
 કહ્યું તે કોઇનુ નવ કરે, ખેડા ધર ધાલે; શેઠ કીધો. ૩
 કામ ને કોધ મંત્રી મળ્યા, તેને મુકિયા વાહી;
 તે મમતાને લાવિયા, કોને રાખે સાહી; શેઠ કીધો. ૪
 છળભેદ તે છે જે છોકરા, થઇ ખેડાછે મોલી;
 દગાને ધાલ્યો દોકાનમાં, કોણુ રાખે રે થોભો; શેઠ કીધો. ૫
 હરણ શોકની હુંડી કરી, માંહી મનવો રે મોટો;
 વાણોતર વધી ગયા, પછે આવ્યો રે ટોટો; શેઠ કીધો. ૬

બાજ કુટ્ટુ વછીઆતનું, ખાતું નવ બેયું;
 મેળ ન કાઢ્યો મૃત્યુનો, પછી આપ વગોયું; શેઠ કીધો. ૭
 વીમો લુટાણો વાટમાં, વણ-પ્રીછે વાણી;
 આંગડિયા અહંકારના, બૂડ્યા વણ-પાણી; શેઠ કીધો. ૮
 આથીને પોથી જે હતી, સરવે ખોઈ ખેડા;
 જમ રે આબ્યા જ્યારે લૂટવા, નાસી ધરમાં પેડા; શેઠ કીધો. ૯
 અંતે ન જોયો આવરો, ભ્રમ ભગળ ચલાવ્યું;
 નવરે દ્વારે નાહો ફરે, સાથે કોય ન આવ્યું; શેઠ કીધો. ૧૦
 નોકર સરવ નાશી ગયા, શેઠ એકલા સાહ્યા;
 લલોપતા તેણે કરી, સરવે મળિને વાહ્યા; શેઠ કીધો. ૧૧
 લાજે લેખાંતો લોભનાં, જર ન મળે જરોકે;
 પુન્ય પાપનો કોથળી, ઠાલી રહિ રે આશીકે; શેઠ કીધો. ૧૨
 ચિત્તતણા જે ચોપડા, તેને મૂક્યા રે જોઈ;
 પાનાંછે પરપંચનાં, તેને નાંખ્યાં રે ઘોઈ; શેઠ કીધો. ૧૩
 ચતુર હોય તો ચેતજે, ચિત્ત ચકલે ખેશી;
 નર કોઈ છૂતી નથી ગયા, આ વણજમાં પેશી; શેઠ કીધો. ૧૪
 શોધી કાઢી સાચા શેઠને, વેપાર વધાર્યો;
 લેખું રે ચોખું લાભનું, આલિને પરવાર્યો; શેઠ કીધો. ૧૫
 નિર્ભે થઈ નાણું કડું, ઢાંકું દેવાળું;
 કહે માંડણ હવે નહિ કહું, ઘોળા ઉપર કાળું; શેઠ કીધો. ૧૬

શાંતિદાસ.

પદ. ૧.

કાનુડે કામણ કીધલાં, ઓ ખેતી પેલે કાનુડે કામણ કીધલાં; ટેક.
 કામનિયોનાં કાળજં ખેડવા, બાણજ માયી સીધલાં; ઓ ખેતી. ૧
 લવિંગ સોપારો ને પાનનાં બીડલાં. અમને કાંઈ એક દીધલાં; ઓ ખેતી. ૨
 શુંય કડુંને વાલો શું વલિ કરશે, એવું જાણીને અમે બીધલાં; ઓ ખેતી. ૩
 શાંતિદાસનો સ્વામી રસિક શિરોમણી, આંખે અમીરસ પીધલાં; ઓ ખેતી. ૪

પદ. ૨.

વારો જશોદા માવડી, કુંવરને વારો જશોદા માવડી; ટેક.

વાછડાં છોડીને વાલો વનમાં પધારે, હાથે ગેડીને પગે પાવડી; કુંવરને. ૧
 નિત્યનિત્ય ઉઠી વાલો વનમાં સધારે, ગોવિંદ ચરાવે ગાવડી; કુંવરને. ૨
 મોજિયું મરડીને બાંધે મારો વાલો, બાંધણી એ કેઇ પેરે આવડી; કુંવરને. ૩
 કોણુ જાણે શું બાધને જનમિયો, કાંધેછે ભાતની કાવડી; કુંવરને. ૪
 શાંતિદાસનો સ્વામી રસિક શિરોમણી, શીખ શી દેઢ મુકિ આવડી; કુંવરને. ૫

પદ. ૩.

દોઢડો કાન કોડામણો રે, કોઇયે દોઢડો કાન કોડામણો; ટેક.
 છેલ છબીલો ને છોગાવાળો, રડોને ખુબ રજિયામણો રે; કોઇયે. ૧
 મહિ છલવાનિ વાલો બુદ્ધિ નિપાવે, શામળિયો સોહામણો રે; કોઇયે. ૨
 શાંતિદાસનો પ્રભુ રસિક શિરોમણી, પોતે થઇ બયો વામણો રે; કોઇયે. ૩

પદ. ૪.

જાને ગોવાલણી જુડી, અહીંથી જાને ગોવાલણી જુડી; ટેક.
 મહિ વેચવાને તું કાલે આવીતી, આંગળિયે પેરિને અંગુડી; અહીં. ૧
 જૂઠા બોલ તું શાને બોલેછે, મહિનિ મટુકિ ક્યારે કુટી; અહીં. ૨
 હસતાં આળ ચઢાવે રે બેડો, માંડે ગેડી ને કંઈ હુંડી; અહીં. ૩
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, માલ તારામાં નથી મુંડી; અહીં. ૪

પદ. ૫.

જુઠડાને ક્યાં ઝાલું, જુવોને સખિ જુઠડાને ક્યાં ઝાલું; ટેક.
 વચન મોહનતાં લાગેછે મીઠાં. કેવુ બોલેછે કાલું કાલું; જુવો. ૧
 એકવાર વાલોજી ઓરો આવતો, ઘેરીને ઘરમાં ઘાલું; જુવો. ૨
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, એથકી બીતી હું ચાલું; જુવો. ૩

પદ. ૬.

કોઇ કન્યા નહિ આપે, કુંવરને કોઇ કન્યા નહિ આપે; ટેક.
 સારાં ન લક્ષણ કુંવરજીકેરાં, નિત્ય ઉઠીને સતાપે; કુંવરને. ૧
 રડો તે વર શોધીને કાઢ્યો, રાધિકાજીને બાપે; કુંવરને. ૨
 શાંતિદાસનો પ્રભુ રસિક શિરોમણી, કુંવારો રહેશે એને પાપે; કુંવરને. ૩

પદ. ૭.

જગ ભરવાને કેમ જાણી, જશોદામા જગ ભરવાને કેમ જાણી; ટેક.

વાટે જતાં વાલો પાણી માગેછે, માણસમાં કેમ પાઈ; જશોદા. ૧
 નાયજી નિર્લજ થઈને બેઠા, હુંય નિર્લજ કેમ થાઈ; જશોદા. ૨
 સોના રૂપાનો મારો ધાટ-ધડૂલો, બિઠાણિ રત્ન જડાઈ; જશોદા. ૩
 આણિ તિરે ગંગાને પેલિ તિરે જમુના, વચ્ચે સરસ્વતિ નાઈ; જશોદા. ૪
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, હરખે હરી ગુણ ગાઈ; જશોદા. ૫

પદ. ૯.

મનડાં વ્યાકુળ હરિ આવતાં, જોને બેનિ મનડાં વ્યાકુળ હરિ આવતાં; ટેક.
 પારણિયાં પરશાળે મુક્યાંછે, બાળક મુક્યાંછે ધાવતાં; જોને બેનિ. ૧
 સાદ કરંતા સામા મળિયા; સ્વામિ પેલાં જોજન પાવતાં; જોને બેનિ. ૨
 વજોણુ તાણુતાં બાઝતા મોહન, માંખણુ ખાતા ધી તાવતાં; જોને બેનિ. ૩
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, હરખે હરી ગુણ ગાવતાં; જોને બેનિ. ૪

પદ. ૯

મન માને ત્યાં જાઓછો જી, તમારે મન માને ત્યાં જાઓછો; ટેક.
 આવાં રૂડાં જોજન મેલીને, કોદરાને શીદ જાઓછો જી; તમારે. ૧
 આવાં રૂડાં તીરથ મેલીને, જાઓચિયામાં શું નહાઓછો જી; તમારે. ૨
 નાના હતા ત્યારે દોરાં ચરાવતા, હમણાં મોટેરા યાઓછો જી; તમારે. ૩
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, અમને વાયદા વાઓછો જી; તમારે. ૪

પદ. ૧૦.

કાનુડો કાળજનિ કોરછે, બેની મારે કાનુડો કાળજનિ કોરછે; ટેક.
 અટપટી પાગને કેસરિયો વાગ્યો, માંથે કળાયલ મોરછે; બેની. ૧
 વ્રંદાવનમાં વાલે વાંસળી વજાડી, મરહોનો સ્વર જોરછે; બેની. ૨
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, ગોપિ સંગ પાત્રો દોરછે; બેની. ૩

પદ. ૧૧.

આવો મારે ઘેર માણવા, કાનજી આવો મારે ઘેર માણવા; ટેક.
 સરવેયિ સાંઠે ગોરસ મારે, હીરને તાંતણે તાણવા; કાનજી. ૧
 સૌ સોને ઘર ધંધે લાગ્યાં, પુરૂષનાં વચન પ્રમાણવા; કાનજી. ૨
 કહેશે તેને ઉત્તર દેહયું, ઉત્તર જિજ્ઞેષિ નથિ આણવા; કાનજી. ૩
 પાતળિયાજી મારે ઘેર પધારો, નથી બેઠું કોઈ જાણવા; કાનજી. ૪
 શાંતિદાસના પ્રભુ રસિક શિરોમણી, મારે તારા ગુણ વખાણવા; કાનજી. ૫

થોભણ.

રામના વનવાસ વિષે.

દેહ મનુષ્ય ધરી, હરિના જાણ્યા તેણે સરવથ ખોડું;

એ રાગ.

આજ અવિનાશી, મૈયા કહેછે રહો રહો કાલે વન જાજો;

મારા પ્રાણ-પ્યારા, બવસાગરમાં જુડતાં ખાંદ્ર મારી સાજો; ટેક.

તારી સૈજવડી મૂનો થાયે, પુરી અયોધ્યા ખાવા ધાયે;

પ્રભુ તમ વિના કેમ રહેવાયે;

આજ અવિનાશી. ૧

હો લખુ વેગે કુંવર લાલા, તમે વન ફરિ નહિ જાણો વાલા;

ધયાં ધનુષ બાણ હાયે બાલા;

આજ અવિનાશી. ૨

તમે અવધ-પતીના હો પ્યારા, ક્ષણ એકે નવ મુકું ન્યારા;

પ્રભુ પ્રાણ જીવન હો અમારા;

આજ અવિનાશી. ૩

એકું બીજું કોઈ નહિ તમ સરખું, તેને નયણાં ભરિ ભરિને નરખું;

હુંતો તમને જોઈ હૃદયે હરખું;

આજ અવિનાશી. ૪

માતા કૌશલા સગી કોઈ રૂવે, હિમાં રહિને શ્રીપ્રભુને જૂવે;

આંખે જળ-ધારા ચોપાસ ચુવે;

આજ અવિનાશી. ૫

પ્રભુ સકો માતાને મળિયા, ભાવ ભક્તિથી ભેટી ભળિયા;

સ્વામી થોભણનો પંથે પળિયા;

આજ અવિનાશી. ૬

પદ. ૨.

પ્રભુ પ્રીત કરી, પાવન કરવા આપ પધાર્યા વન;

તજ્યા દશરથજી, જીવનજીને જાતા જાણી તન; ટેક.

સુતા સુમિત્ર નામનોછે સાથે, ધયાં ધનુષ બાણ હરિયે હાયે;

જેને મુગટ ઝળકેછે માથે;

પ્રભુ. ૧

સોઈયે જનક-સુતા કોમળ અંગે, જેનો કર સાહ્યોછે શ્રીરંગે;

તે વન ચાલ્યાં સ્વામી સંગે;

પ્રભુ. ૨

માતા કૌશલા સગી કોઈ રૂવે, હિમાં રહિને હરિની પુંડ જૂવે;

આંખે આંશુ પડે રોઈ રોઈ લૂવે;

પ્રભુ. ૩

પ્રભુ ચિત્રકોટ આવ્યા પ્રીતે, મુની-આત્મ જુવે રસની રીતે;

કયા કીર્તન થાય ત્યાં નિત્ય નિત્યે;

પ્રભુ. ૪

પ્રભુ પંચવટીમાં પધાર્યા, ખરદૂપણ ત્રિશિરા સંહાર્યા;

બણે થોભણ અધરમી બિધાર્યા;

પ્રભુ. ૫

ગોપાળદાસ.

રાગ યેનાવળ. પદ. ૧.

રુદયે વર્યા મારા નાથજી, જેનું અવિચળ નામ;
આર પદારથ પામિયો, આપે અવિચળ ધામ; રુદયે. ૧
ઘટઘટમાં વ્યાપિ રહ્યા, પરિપૂરણ બ્રહ્મ;
જનમ મરણ જરા નહીં, નહિ ત્રિવિધી કર્મ; રુદયે. ૨
કાળતણો મહા કાળજે, તેતો દેવનો દેવ;
ખટ-દરશન જેને ભજે, કરે સુરનર સેવ; રુદયે. ૩
તે હરિને કેમ વિસરું, જેછે જગદાત્રાર;
સનકાદિકને સાંસા પડ્યા, વેદ પામે ન પાર; રુદયે. ૪
લક્ષ્મ્યોરાશીમાં રડ્યડ્યો, મળ્યો માનવ-દેહ;
દેવ અનેક જીપાસિયા, નવ આવ્યો છેહ; રુદયે. ૫
શાસ્ત્રતણો સાગર મથી, જોયાં વેદ પુરાણ;
હરિથી ખિન્ને કોઈ નથી, અંતે નિરવાણ;
મન માન્યું અવિનાશિ શું, થયું નિર્મળ મન;
કહે ગોપાળ પાવન થયો, તેનું જીવતર ધન્ય; રુદયે. ૭

પદ. ૨.

વણ પ્રીછા તમે કાં કરો, ભાઈ કલ્પિત ધર્મ;
ધર્મે ભર્મજી જીપજે, ન મળે પરિબ્રહ્મ; વણ. ૧
સાધન એ સંસારમાં, કરેછે સર્વ કોય;
કહે ભાઈ હરિ કોને મળ્યા, તું વિચારીને જોય; વણ. ૨
એજે તું કાં નિર્ગમે, મનુષ્યા અવતાર;
વિધિનિષેધે વાહિયો, સગળો સંસાર; વણ. ૩
સતયુગમાં મુનીજન વઢ્યા, આણીને અભિમાન;
દૂષે ખટ-દરશન હવાં, યૈ તાણાતાણ; વણ. ૪
શાસ્ત્ર ક્યાં સર્વે જીજ્ઞાસા, લખ્યાં વનચરવિરોધ;
જોને ગુરુ જોવા મળ્યા, તેને તેવો રે જોધ; વણ. ૫

આપ આપણા મને આચરે, અવળા આચાર;
 આચારે ઊન્મત હવા, ઊપનો અહંકાર; વણ. ૬
 કીરતીકેરે કારણે, ખરચે બહુ ધન;
 જેમ જેમ જશને સાંભળે, તેમ તેમ હરજે મન; વણ. ૭
 હું માંહે મન નવ ટાળું, ન ગળું અનિમાન;
 દોષ રહ્યા સર્વ દૃષ્ટિમાં, કીધું ગજસ્તાન; વણ. ૮
 અવિગત શ્રીઅવિનાશની, રહી અજગો રે વાત;
 પરમતત્વનું પારખું, ક્રોધ સંતને હાથ; વણ. ૯
 એવા તે સાધુને સેવિયે, આજખાવે રામ;
 જીવ મળે જગદીશને, પામે વિશ્રામ; વણ. ૧૦
 મહાંત મોટા મહારાજના, ભાઈછે પરધાન;
 માન મુકીને કીજિયે, સેવા સાવધાન; વણ. ૧૧
 એ ઊફરું જે સાધન કરે, તે તો આજપંપાળ;
 શીખામણ સારી શુભો, કહે દાસ ગોપાળ; વણ. ૧૨

આશારામ.

પદ. ૧.

હરિભજનથકી છોટા હોયતે સજીથી મોટા થાય; એ રાગ.
 ઓ રધુવરજી, રાત દિવસ મને રહેજો રટણ તમારું;
 હું તો એ માગું, જગતપણું મુખ સરવે લાગે ખારું; ટેક.
 તમે પતિત-પાવન છો સ્વામી, હુંતો ભાજો લંપટ ને કામી;
 તેતો જાણો છો અંતરજામી; ઓ રધુવરજી. ૧
 નથી જપતપ સાધન કાંય કરું. નથી ચરણ-કમળમાં ચિત્ત ધરું;
 મન રેંઠ માળનિ પડે જાણ કરું; ઓ રધુવરજી. ૨
 મને માયા કઠક લાગ્યું પુંડે, નિત્ય ઘેરિને તે મુજને લૂટે;
 તમે છોડાવો તો તે છૂટે; ઓ રધુવરજી. ૩
 તમે રવિકુળકેરા મુગટ-મણી, રજે અવગુણ ઊરમાં રાખો ગણી;
 ક્ષણ દૃષ્ટિ કરોને મુજ રેંક ભણી; ઓ રધુવરજી. ૪
 જે આ અવસરમાં કર સાહ્યો, કરો મૂરખ પોતાનો ડાહ્યો;
 આશારામ ગુલામછે ધરજાયો; ઓ રધુવરજી. ૫

કલ્યાણદાસ.

ડાકોરનો. સાધુ.

સંવત ૧૮૮૩. સન ૧૮૨૭ માં હતો.

રાગ પ્રભાતી. પદ. ૧.

સગપણ સાચું શાનું ભાઈ, શું માયાને વળગું રે; સગપણ. ૧
 ગરબ ગરબે સહુ મળ્યું છે, અંતે રહેશે અળગું રે; સગપણ. ૨
 ધનને કાળે તન પીલીને, ભૂમિ ભિજું ભળવું રે; સગપણ. ૩
 ઘડી એકતો પ્યારો બચાવે, તારેતો છે મરવું રે; સગપણ. ૪
 જિંયા જિંયા મેહેલ બનાવી, કૂલ્યાં કૂલ્યાં ફરવું રે; સગપણ. ૫
 એ મંદિરમાં કોણ માલશે, તારેતો છે મરવું રે; સગપણ. ૬
 બચકે બાંધ્યા વચ્ચેને વાધા, ઘણું ઘરેણું ગરવું રે; સગપણ. ૭
 પટોળાં તારાં કોણ પેરશે, તારે તો છે મરવું રે; સગપણ. ૮
 ઘોડા હાથી માલ અળના, સૂખપાલમાં ફરવું રે; સગપણ. ૯
 એમાં જોને કોણ માલશે, તારે તો છે મરવું રે; સગપણ. ૧૦
 ભજન કરીલે મન વૈરાગી, કટ હાયાના કૂટા રે; સગપણ. ૧૧
 કહે કલ્યાણ કહું નવ માને, એમ દિવસ તને રહ્યા રે; સગપણ. ૧૨

પદ. ૨.

કઈક કરમનો કરનારો તે, શરણ તમારે આવ્યો રે; કઈક. ૧
 મહા ભજમાં બાંધી નાખ્યો. હવે હરિ છોડાયો રે; કઈક. ૨
 પાપ કરતાં પાછું ન જોવું, હરિનું નામ હું ભૂલ્યો રે; કઈક. ૩
 દુરિજનનો સંગત મેં કીધી, દેવાળામાં ડૂલ્યો રે; કઈક. ૪
 અનાથ જંતૂ રાંક બાપડા, તેમાં મેં કીધા વાસા રે; કઈક. ૫
 લખ્યોરાશી ફેરા ફરતાં, કરિ મુકિતની આશા રે; કઈક. ૬
 સોનું રૂપ જંતર મંતર, તંતર મારે તું છું રે; કઈક. ૭
 આ દુનિઆમાં નથિજ ગમતું, મળવા આતુર હું છું રે; કઈક. ૮
 નામતણો મહિમા મોટો છે, કઈ પાપી નર તાર્યા રે; કઈક. ૯
 એવું જાણીને દાસ કલ્યાણે, પ્રભુ પ્રેમે પોકાર્યા રે; કઈક. ૧૦

મીઠો.

લીંબડીનો. ઢાઢી.

પદ. ૧.

જાણ જાણ તું જીવ અભાગી જાણ, આ અવસર નહિ આવે ફરી ફરી;
વાસી વાસી લખ્યોરાશી ખાણ, મોઢો મનખો પામ્યો મરી મરી. ૧

પશૂ હતો ત્યારે મૂંઝે ચરતો ચાર, તડકા ટાઢ સહેતો તું ઘણી;
ખાતો ખાતો બહુ બહુ વિચના માર, પીડા પામ્યો ભૂખ તૃષાતણી. ૨

ધંખિ હતો ત્યારે જેમ તેમ બરતો પેટ, ઝાઝા માળા કરતો ઝાડમાં;
ઊંડા ઓળંગતો બહુ જળકેરા ખેટ, હવે તું લટકાં શિખ્યો લાડમાં. ૩

વન-વગડે તું ઊગતો કષ્ટ ઝાડ, ઊંધે મસ્તક રહેતો ઝૂલતો;
કાયા ઉપર કે પડતા કહોવાડ, ફટ અસાની એ શું ભૂલતો. ૪

મછ કછ ને કિડીતણા કુળમાંહિ, નૌતમ લીલા કરતો નારકી;
પામ્યો પામ્યો રાજ સિંહાસન આંહિ, હેદળ ગેદળ પેદળ પાલખી. ૫

બાધ તું તારા તે દિનતો સંભાર, ગુણ ઓશિંગળ યાને ઘેલડા;
કહે મીઠો તું જીતીને શું હાર, પ્રીતે હરિગુણ ગાને પેલડા. ૬

એ કવિની તારીફ કરતાં એક કવિયે કહેલો સોરઠો.

કાંધ રવાજ કરીજ, ગઢપતિને ગાયો નહીં;

ઢાઢી ધ્યાન ધરીજ, મોહન ગાયો મીઠીયે. ૧

રાવોભક્ત.

અંખાજીની શ્લોકી.

રાગ પરજ. પદ. ૧.

શેઠ સગાળસા સાધુને સેવે વાણિયો પાળે વ્રત.

એ રાગ.

ખેડો બાધ ખૂડતો તારો રે, અંખે આધ પાર ઊતારો રે; ટેક.

આ ખેપે હતો ધણું કમાયો, ભયો અનંગળ માલ;

મધ્ય દરિયા વયે તોફાન લાગ્યું, શારે યાશે હેવાલ;

ખલાશિયા તો ખડખડ કરેછે, મહા જીલમ મનમાં;

ખેડો. ૧

- માલવણી વીમાથી રહોછે, ડોહ્યું દરિયામાંય; ખેડો. ૨
- મધ્ય દરિયા વચે ડોહ્યું માતાજી, વહાણને નથિ વિમામ; ખેડો. ૩
- એક નામનો આશરો તારો, કરો સેવકનાં કામ; ખેડો. ૪
- ઊંચું જોઈ તો આભ માતાજી, નીચું જોઈ તો નીર; ખેડો. ૫
- બાળાશક્તિ મારી બૂમ સાંભળજો, સાળું રાખોને શરીર; ખેડો. ૬
- કુવાયરાનો લેહરો લાગીને, મોજતણી થી વાત; ખેડો. ૭
- અપશુકનો આ વેળા આવીછે, ધામ્મો ધામ્મો અંખેમાત; ખેડો. ૮
- હાથેથી હવે નેજા છુટયા, શઠ પણ ડંડાતોડ; ખેડો. ૯
- અંત-સમાની આ વેળા થઈ હવે, મોટે બાલેછે મોડ; ખેડો. ૧૦
- કુંગરિયે તો દવ લગાડેલો, પૂર્ણ કિલેકાં પાપ; ખેડો. ૧૧
- એક પહોરથી સ્તુતી કરુંછું. આવોને આપો આપ; ખેડો. ૧૨
- અરધું વહાણ મેં અર્પણ કીધું, સાક્ષી ઊંચો આભ; ખેડો. ૧૩
- આ અવસર આરાસુરી આવો, નથી આવો મારે લાભ; ખેડો. ૧૪
- જગતજનેતા સ્તુતી શુણી થયાં, વાઘ ઉપર અસવાર; ખેડો. ૧૫
- ઝાઝ ઉપર જઈ ત્રિશૂળ ઝાપડ્યું, તારું તે જળમોઝાર; ખેડો. ૧૬
- વહેવારિયો તે અચરત પામ્યો, આવ્યું મનમાં વહાલ; ખેડો. ૧૭
- કરજોડી રાવોભક્ત બણેછે, અરપી દીધો બધો માલ; ખેડો. ૧૮

કેવળપુરી.

અમદાવાદનો. ગોસાંઈ બ્રહ્મજ્ઞાની હતો.

સતસંગ વિષે.

રાગ ખમાચી.

- ભ્રમણા ભાગેછે, ભજાજી ભ્રમણા ભાગેછે; સત્ય. ૧
- સત્ય કરે સતસંગ તેની, ભ્રમણા ભાગેછે; ટેક.
- કોઈ કયા કે કીર્તન કરે, લક્ષ ત્યાં લાગે છે;
- તત્ત્વ શબ્દ સમજે ત્યારે, ત્રિગુણ ત્યાગે છે;
- એક ધણી રામ ચિત્તમાં ધારી, મુક્તિ માગે છે;
- અરસદરશ આત્મામાંહી, જીવન જાગે છે;
- નામરૂપ ને ગુણજ નહીં, ધીરજ ધાગે છે;

આવ્રણ નહીં ઉરમાં એકે, રુપને રાગે છે;
 નર નારિ એવું ભાસતું નથી, વાગતું વાગે છે;
 કાંય ન કહેવાય એવું કેવળ, આનંદ આગે છે;

સત્ય. ૩

સત્ય. ૪

લાલદાસ.

પદ. ૧.

થેઠ સગાળસા સાધુને સેવે, વાણિયો પાળે વ્રત.

એ રાગ.

વાલે મારે મહા-રસ પાયો રે, પોતાનાં જાણીને પોતે રે; ટેક.
 મહા-રસ પાયોને આનંદ ગાયો, બ્રાંતી ભાગી જોહ;
 શિવ બ્રહ્મા જેનું ભજન કરંતા, અમોયે દીઠા એહ; વાલે. ૧
 રૂપિ મુનો જેને નિત્યે આરાધે, સુર નર કરતા સેવ;
 ચંદ્ર સૂરજ જેનું ભજન કરંતા, અમે દીઠા તતમેવ; વાલે. ૨
 શુક સનકાદિક ગૂણજ ગાવે, પુરાણ વખાણે જોહ;
 વેદ સરીખા જેને વખાણે, અમે દીઠા એહ; વાલે. ૩
 હરિજી ક્રોધને હાથ ન આવે, કીધે કોટિ ઊપાય;
 કહે લાલદાસ મારે લક્ષ્મિ-વરનાં, નિત્યે દર્શન થાય; વાલે. ૪

પદ. ૨.

પ્રભુ મેંતો એલંતા દીઠા રે, સખી સુર-જનને સાથે રે; ટેક.
 મોર મુગટ પીતાંબર પેચાં, શિરપર શોભા છાજે;
 આંખલડીતો છે અણિયાળી, મુખે મોરલી વાજે; પ્રભુ. ૧
 ઊરે ગુંજકણ હાર ખિરાજે, પાયે પાવલાં સોધયે;
 લાલછડી હરિયે હાથ ગ્રહીછે, નિરખી હરખીને જોધયે; પ્રભુ. ૨
 પ્રીત કરે તેની પુંઠ ન મેલે, નિત્યે આવે ઘેર;
 કહે લાલદાસ મને ગોવિંદજીયે, પૂરણ કીધીછે મહેર; પ્રભુ. ૩

રાગ પ્રભાતી. પદ. ૩.

શામળિયાનું સમરણ કરતાં, શું એસેછે તારે રે;
 અવધ આવોને ઊભી રહેશે, વળા થોડો વારે રે; ટેક.

શા જીવ્યાને મારું તું તો, ગોવિંદને વિસારે રે;
 અવસર ગયો તે ફરી નહીં આવે, જીતી બાજી હારે રે; શામ. ૧
 હરિ સમરણની વળા બળવે, પછિ સંભારીશ ક્યારે રે;
 જોખન જાળને જરા આવશે, મન પરતાઈશ ત્યારે રે; શામ. ૨
 જમ કાયા ગઢ ઘેરણ કરશે, કોણછે તારી વહારે રે;
 ચેતી સમજી બજિ લે પ્રભુને, સંકટથી બિગારે રે; શામ. ૩
 ભરમે ભૂલ્યા સહુકો ફરેછે, જોયો અવસર આરે રે;
 લાલદાસ કહે પ્રભુને ભજતાં, બવસાગરમાં તારે રે; શામ. ૪

રાજે.

રાધિકાજી સ્વપ્નામાં પરણ્યાં તે વિષે.

રાગ પરજ. પદ. ૧.

ભિગતે વાણે રાધાની માડી જાગી,
 એના ચિતમાં ચટકી લાગી રે, આ શું રે કીધું; ટેક.
 કુંવરી મારે દુખના દરિયા આવ્ય રેલ્યા, તે કુળના મારગ મેલ્યા રે; આ શું રે. ૧
 કુંવરી તારા કીયા વેરોએ વેર સાંધ્યાં, તે મીઠળ કોનાં બાંધ્યાં રે; આ શું રે. ૨
 કુંવરી તારે કેહ તગરીમાં દાંત વહેયો, તે ચૂડો કેનો પહેયો રે; આ શું રે. ૩
 કુંવરી તેતો જીવડો લીધો મારો જાલી, વરમાળા કેની ધાલી રે; આ શું રે. ૪
 કુંવરી તેતો બિપરણી કેની ઓઢી, તારે કીયા વરની જોડી રે; આ શું રે. ૫
 કુંવરી તારો માંડવડો ક્યાં રોપ્યો, તારા વરને કોણે પોંખ્યો રે; આ શું રે. ૬
 કુંવરી ત્યાં તો કીયા ગુરુ-દેવ આવ્યા, તને કોણે વેદ બણાવ્યા રે; આ શું રે. ૭
 કુંવરી તમને કોણે રંગ રમાડ્યાં, તને કંસાર કોણે જમાડ્યાં રે; આ શું રે. ૮
 કુંવરી તેતો કુળમાં લગાડીછે ખામી, તને મળ્યો રાજેનો સ્વામી રે; આ શું રે. ૯

પદ. ૨

એટલે ત્યાંતો બોલ્યાંછે રાધા વાત,
 તું સાંભળ મોરી માત રે, મેં બહુ સારું કીધું; ટેક.
 માતા રે મારી દુખના દરિયા નથી રેલ્યા, નથી કુળના મારગ મેલ્યા રે; મેં બહુ. ૧
 માતા મારી શીશ તમારાં નથી વહેયાં, પાનેતર પ્રભુનાં પેયાં રે; મેં બહુ. ૨
 માતા રે નથી વેરોએ વેર સાંધ્યાં, મીઠળ મોહનનાં બાંધ્યાં રે; મેં બહુ. ૩

માતા મારે મથુરાં નગરીમાં દાંત વહેયો, મેં ચૂડા અવિચળ પેયો રે;	મેં બહુ. ૪
માતા તારો જીવડો લીધો નથી ઝાલી, વરમાળ વિકૃતની ધાલી રે;	મેં બહુ. ૫
માતા મેંતો હરખે ઉપરણી ઝોઢી, મારે અખંડ-વરની જોડી રે;	મેં બહુ. ૬
માતા મારો માંડવડો વનમાં રોપ્યો, ઉમાયે વરને પોંચ્યો રે;	મેં બહુ. ૭
માતા ત્યાં તો તેત્રિશ કોડ દેવ આઘ્યા, શ્રદ્ધાએ વેદ બણાઘ્યા રે;	મેં બહુ. ૮
માતા મારી કૃષ્ણ-ચરણામૃત મેં પીધાં, ત્યાં શિવે કન્યાદાન દીધાં રે;	મેં બહુ. ૯
માતા મારી શ્રદ્ધાએ રંગ રમાડ્યાં, કંસાર ઉમાયે જમાડ્યાં રે;	મેં બહુ. ૧૦
માતા મતો શિવને ચડાઘ્યા કુલ ગજરા, વસુદેવ સરખા સસરા રે;	મેં બહુ. ૧૧
માતા મેં તો શિવને ચડાઘ્યાં કૂલ જસુ, દેવકીજી સરખાં સાસુ રે;	મેં બહુ. ૧૨
માતા મેંતો શિવને ચડાવીછે હજદી, સુભદ્રા સરખી નણદી રે;	મેં બહુ. ૧૩
માતા મેંતો શિવને ધરાવેજા હાર, મને મળ્યા કૃષ્ણ ભરથાર રે;	મેં બહુ. ૧૪
માતા મારી કુળમાં લગાડી નથી ખામો, મને મળ્યો રાજેનો સ્વામી રે;	મેં બહુ. ૧૫

પદ. ૩.

એટલે વળતો માતા બોલ્યાંછે વાણી,

તું સાંભળ પુત્રી શાણી રે, આ શું રે કીધું; ટેક.

કુંવરી એતો કૃષ્ણ કહેવાયો કાળો. તે ક્યાં શોધ્યો ગોવાળો રે;	આ શું રે કીધું. ૧
કુંવરી એતો કાનુંડો કામણગારો, એ ધોંગડમલ ધૂતારો રે;	આ શું રે કીધું. ૨
કુંવરી એમાં આંદા સૂરજની સાખ્યો, એને જશોદાજીયે રાખ્યો રે;	આ શું રે કીધું. ૩
કુંવરી એતો ગાયો આરીને પેટ ભરતો, પરનારી પાછળ ફરતો રે;	આ શું રે કીધું. ૪
કુંવરી તારો તાત આ વાત જો જાણે, તો કેં પ્રાણજ આણે રે;	આ શું રે કીધું. ૫
કુંવરી તેતો નવ કરવાનાં કામ કીધાં, અમને કુખમાં બહુ દીધાં રે;	આ શું રે કીધું. ૬

પદ. ૪.

માતા મારી કૃષ્ણને એમ નવ કહિયે,

એને ચરણે જોને રહિયે રે, તું સાંભળ માડી; ટેક.

માતા એ તો યોદ્ધા બુવનોછે વારા, એને ચરણે કેટિક કાશી રે;	તું સાંભળ માડી. ૧
માતા હવે પરણ્યાં તે દેશ કેમ થાયે. જો સૂરજ પશ્ચિમ જાયે રે;	તું સાંભળ માડી. ૨
માતા તારે કરવું હોય તે કરજે, તારે મરવું હોય તો મરજે રે;	તું સાંભળ માડી. ૩
માતા હું તો પૂરણ-પદને પામી, મને મળ્યો રાજેનો સ્વામી રે;	તું સાંભળ માડી. ૪

ભોળેભક્ત.

કાઠીઆવાડ અમરેલીનો. ભાટ.

સંવત ૧૯૦૦. સન ૧૮૪૪ માં હતો.

ચાપખો. ૧.

મૂરખો રળી રળી કમાણો રે, માથે મેલશે મોઠો પાણો; ટેક.
 ધાધ ધુતીને ધન્ય ભેળું કીધું. કોટિધવજ કહેવાણો;
 પુન્યને નામે પા જો ન વાવર્યો, અધવચથી લૂટાણો રે; મૂરખો. ૧
 ભર્યા કોડાર તારા ધર્યા રહેશે, નહિ આવે સાથે એક દાણો;
 મસાણુનિ રાખમાં રોળાઈ ગયા કમક, કોણું રંકને કોણું રાણો રે; મૂરખો. ૨
 મંદિર માળિયાં મેલો કરોને, નીચે જઈ ઠેરાણો;
 ભોળેભગત કહે મૂવા પુંડેજીવ, ધણો ધણો પાસ્તાણો રે; મૂરખો. ૩

ચાપખો. ૨.

મૂરખા માની રહ્યો માંડે રે, તેમાં કાંઈયે નથી તારું; ટેક.
 સાત સાયર જેની ચોકી કરતા, કરતું નીર ખાંડે;
 ચોદ ચોકડીનું રાજ્ય આણું ગડું, રાવણાદિક વાળું રે; મૂરખો. ૧
 કુખને તો કોઈ દેખે નહીં ને, સુખ લાગે સાંડે;
 વેળા વેળાની છાંયડી તારો, વળિ જાયે વાંડે રે; મૂરખો. ૨
 હરી ભજનમાં હેતજ રાખો, સ્મરણ કરો સાંડે;
 ભોળેભગત કહે રાખો રૂદેમાં, પ્રભુનું ભજન ખાંડે; મૂરખો. ૩

ચાપખો. ૩

ભગતી થીશતણું શાકું રે, આગળ વસમીછે વાકું;
 એક દિવસ તો આવી બની રાજા, મૂરખજને માથે;
 કાશિયે જોને કરવત મુકાવું, હરિજનને હાથે રે; ભગતી. ૧
 સત્યને કાળે તણે વેચાયાં, રોહિદાસને રાણી;
 રૂપિને વારતે રાજા વેચાણો, ભરવાને પાણી રે; ભગતી. ૨
 પેરો પટોળાં પ્રેમનાં રે તમે, શૂરવીર થઈ ચાલો;
 ભોળેભગત કહે ગુરુ પરતાપે, અમરાપર માલો રે; ભગતી. ૩

ચાપખો. ૪.

દૂનિયાં દીવાની કહેવાશે રે, ભુંડી ભિતોમાં ભટકાશે; ટેક.

પાપ જ્યારે એનું પ્રગટ થશે ત્યારે, ભૂવા જતી ઘેર જશે;
 ધુણી ધુણી એની ડોકળ ફાળશે ને, લેનારો લેઈ જાશે રે; દૂનિયાં. ૧
 સ્વરગમાં નથી સૂપડું ને, નથા જાંડણિયોને ઘંટી;
 કુધ એખાના જમનારા તમે, કેમ કરો જમશે બંટી રે; દૂનિયાં. ૨
 હુંગ કરીને ધુતવાને આથ ત્યારે, હાથ બતાવા સૌ જશે;
 ક્યારે આના કર્મનું પાનું રે ફરશે, અને ક્યારે પુતજ થાશે રે; દૂનિયાં. ૩
 કીમિયાગર કોઈ આવી મળે ત્યારે, ધનને વાસ્તે ધાશે;
 બોલેભગત કહે ભ્રમણામાં ભમતાં, ગાંઠની મૂડિ ગમાશે રે; દૂનિયાં. ૪

ભવાનભક્ત.

રાગ કાફી. પદ. ૧.

પંચરંગી બંગલો રે, શોભા તેની સરસ બણી;
 તેમાં તો બીરાજે રે, આપે એક અલખ ધણી; ટેક.
 એ બંગલાને દથ દરવાજા, દથે દરવાજે નિશાન;
 બ્રહ્મા માહેશ્વર એની ઓળગ કરેછે, ગુરુથિ શિષ્યને મળ્યું જ્ઞાન;
 ભગત કહેવાણો રે, મોટા મોટા ગ્રંથ બણી; પંચરંગી. ૧
 માળા તિલક પાખંડ કરે તે, આત્મ એત્યા વિના ફેક;
 તેને ત્રિવિધી તાપ શમ્યા નહિ, ભૂલમાં ભમે ભોળા લોક;
 ભૂલ જ્યારે ભાગે રે, સિદ્ધિ થાય આપતણી; પંચરંગી. ૨
 સામા રે દેવ દેવળમાં દિશે, જો મળે સંત સુજાણ;
 જીવ મટીને શિવ થૈ પામે, નિર્ભય પદ નિરવાણ;
 જીવોને તમાસો રે, ઘટમાંતો રચના ધણી; પંચરંગી. ૩
 તન મુડાવ્યું પણ મન ન મુડાવ્યું, તો શાને ધર્યો તેં ભિખ;
 ભક્ત-ભવાને નજરે દોઢા, અલખ નિરંજન એક;
 કોણ કરે પાખંડ રે, મને મળો અમુલ્ય મણી; પંચરંગી. ૪

રાવણ મંદોદરીના સંવાદ વિશે.

પદ. ૨.

ઓ રાણાજી, રામજી સંધાતે રાડ નવ કીજિયે;
 કહે મંદોદરી, રઘુવરકેરા ચરણ ઘોઘ ઘોઘ પીજિયે; ટેક.

- જેના ચરણવડે અહલ્યા તારી, તે અહલ્યા વૈકુંઠ સધારી;
એવા રામજી ઊપર જાગે વારી રે; ઓ રાણાજી. ૧
- એ બળિયાથી બળિયા એવા, એના ચરણ ચાંપેછે તમ જેવા;
સીતા રામજીની કીજે સેવા રે; ઓ રાણાજી. ૨
- એને શિવ બ્રહ્માદિક આય છે, એના ચરણ ભેગેશ્વર ધાય છે;
જેથી પાપી પાવન થાયછે રે; ઓ રાણાજી. ૩
- મને પાછલિ રાતે સ્વપનું થયું, જાણે રાવણકેરું રાજ્ય ગયું;
લંકાનું રાજ્ય વિભિષણને રહ્યું રે; ઓ રાણાજી. ૪
- સ્વામી સીતા આપી લાગો પાય, ત્યારે આપણાં કારજ સિદ્ધ થાય;
પછી લંકાનું રાજ્ય તો નવ જાય રે; ઓ રાણાજી. ૫
- કેનું કહ્યું ન માનો તમે પાપી, સતિ સીતાને પાછી શે નાપી;
રામ દશ મસ્તક નાંખશે કાપી રે; ઓ રાણાજી. ૬
- છે છેલો શિખામણુ નારતણી, કહિ થોડી પણ માનજેજ ધણી;
કહે ભવાન જગતનો રામ ધણી રે; ઓ રાણાજી. ૭

૫૬. ૩.

- ઓ મનોહરી, રામને નમવાનો મારે નેમ છે;
શું સોર કરે, આદેનં અંતે રે મારે એમ છે; ટેક.
- હું જાગે ત્યાં તો એ આવે, એ અનેક રૂપ ધરે બુદ્ધિ-ભાવે;
એ આજ આવ્યોછે મારે દાવે રે; ઓ મનોહરી. ૧
- મને દેખીને દેવતા થરથરે, મારાં શિવ બ્રહ્માદિક કામ કરે;
મારા મસ્તક ઊપર છત્ર ધરે રે; ઓ મનોહરી. ૨
- મારે રસોડે અગ્નિ રસોઈ કરે, મારે મેઘ આવીને જળ ભરે;
મારે ચંદ્ર સૂરજ બે મશાલ ધરે રે; ઓ મનોહરી. ૩
- મારે ડુંભકરણુ જેવો ભાષ છે, મારે જોતેર લાખ જમાષ છે;
મારે સમુદ્ર સરખી ખાષ છે; ઓ મનોહરી. ૪
- મારે સો દીકરાનો વિસ્તાર, એમાં ઇંદ્રજીત સૌથી સાર;
મારા બજતણો ન લાવે પાર રે; ઓ મનોહરી. ૫
- આવી ફોજ વાનરની વનચારી, હું એથી નહીં જાગે હારી;
હું રાક્ષસને એછે મોરારી રે; ઓ મનોહરી. ૬
- એ વાંદરનો હું રિપુ કાવ્યો. મને સનકાદિકનો શાપ આવ્યો;
તે જાણીને સીતાને લાવ્યો રે; ઓ મનોહરી. ૭

અમો જન્મ જન્મના અરિ હૈયે, સીતાને આપવા કેમ જૈયે;
 એ રઘુવર અરણે કેમ રહિયે રે; ઓ મનોહરી. ૮
 વિધાતાની ગતિ તો મેં જાણી, તે માટે લાવ્યો રાઘવરાણી;
 પાછી આપે થાય ફજેતીનિ વાણી રે; ઓ મનોહરી. ૯
 માટે રામ સંઘાતે જીદ્ધ કરિયે, તો વૈકુંઠ મધ્યે પરવરિયે;
 હવે દિગ્ગજી તો કેમ ડરિયે રે; ઓ મનોહરી. ૧૦
 મારે ઐરાવણ આક્રાશરહે, મારે મહેરાવણ પાતાળ અહે;
 મને તે રાક્ષસ આવિ અખર કહે રે; ઓ મનોહરી. ૧૧
 એટલે હક્ષકારા અખર લવ્યા, પાગ્ય બાંધી રામ લક્ષ્મણ આવ્યા;
 વાંદર કને ડંકા વગડાવ્યા રે; ઓ મનોહરી. ૧૨
 એવું શુણી રાવણ હોકાર કરે, અતુરંગી સેન તૈયાર કરે;
 કહે ભવાન જીદ્ધ તે વાર કરે; ઓ મનોહરી. ૧૩

રામકૃષ્ણ.

રાગ મેવાડો. પદ. ૧.

દીવેલતો ખુટ્યું રે કુશકા ખાંડતાં રે, પ્રાણિયા તેં કીધું એવું રે કામ;
 આદર કરતાં રે આયુષ્ય વહી ગયું રે, સુખમાં તો સમર્થા નહિ શ્રીરામ; દીવેલ. ૧
 મનુષ્યા જનમ રે મહા-મણી જડ્યો રે, ભજવાને સત્ય શ્રીસારંગ-પાણ;
 વહોરતને વહોરી રે કાચ કથીરનીરે, કહાવે વળી સહુમાં અતુરસુન્દણ; દીવેલ. ૨
 જ્યાંલગી વહેતો રે ગાતર ગાંઠડી રે, ત્યાં લગી સહુકો કરતું હેત;
 દોહલી વેળાનો રે સંગી એક રામછે રે, ચિતડામાં ચેતી શકાયતો ચેત; દીવેલ. ૩
 બંધીને કોટે રે ભાઈ શું દોડતો રે, આગળતો આવેછે મહા-અર્ણ;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રે સાચા સેવજે રે, તે પ્રભુ રાખશે તુજને શર્ણ; દીવેલ. ૪

પદ. ૨.

સામાન સંભાળ રે સંગી તારા ચાલિયા રે, જે વળી આવતા તારે સાથ;
 હંદ્રિયો સગળિ રે શીથળ વીથળ થઈ રે, લાકડી તો ઝાલીછે વળિહાય; સામાન. ૧
 ઉદરને કાળે રે પરને આંગણે રે, બિભો વળો સાંજે ને પરભાત;
 બંધોને કરતાં રે ધોળાં આવિયાં રે, નવ લહી કાળકેરી જે ધાત; સામાન. ૨
 આ ભવમાં આત્રી રે ભલપણ શું કર્યું રે, ભારે મારી જનેતા નવ માસ;
 રામ નામ લેતાં રે રસના આળસી રે, કીધી તેં તો વિપયાકેરી આશ; સામાન. ૩

શુદ્ધિ બળ સાથે રે અંધનમાં પડ્યો રે, જઈ ભિડી આવળિયાશું બાથ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રે સાચા સેવજો રે, વાલો મારો નરક નિવારણ નાથ; સામાન. ૪

રાગ વેળાવર. ૫૬ ૩.

- આજસ તજ રે અભાગિયા, ગોવિંદ-ગુણ ગાતાં;
રામે આપ્યા છે રોટલા, રૂડા લાગે છે ખાતાં; આજસ. ૧
- સારું સારું કહી શાકને, ભલા સખડકા ભરિયા;
હઠિલા હૈડે ડામ દેડે, તને હરિ કેમ વિસરિયા; આજસ. ૨
- અન વસ્તરની આશયી, ધાયો ફરેછે અંત્યા;
લખ રે ચોરાશીમાં ભટકવું, તેની છે કાંઈ અંત્યા; આજસ. ૩
- કૃષ્ણ ભજન વિના કૂતરા, થઈ લખ લખ કરશે;
કકડો કોઈ નાંખે નહીં, માર ખાઈને મરશે; આજસ. ૪
- માઠો દેહ મંજરનો, કેઈ પેરે રે ધરશે;
છેડ છેડ કહિ સૌ હાકશે, મિયાંઉ મિયાંઉ કરી મરશે; આજસ. ૫
- છૂટ્યો ઘેર ગોલાતણે, ગરધવ ગુણ નાંખી;
જે જેમ તે તેમ તાણ્યો, ધણિની બીક રાખી; આજસ. ૬
- આજ સેવા કર સંતની, હરિ હૈડામાં આણી;
નહિ તો પાડા યૈ પંથમાં, ભરશે કેમ પાણી; આજસ. ૭
- માટે નાચો હરિ શીઝ્યો, કર્મ કૂડાં રે છૂટ્યો;
ઘોડા રે યૈને ધાસમાં, પગ શાને રે કૂટ્યો; આજસ. ૮
- કીર્તન કરો શ્રીકૃષ્ણનું, મુકી બીજી રે વાણી;
બક બક થઈને બોકડા, ખારો ખરસાણી; આજસ. ૯
- ગરજીને ગામ્મો ગોવિંદને, ઘણા દ્રાહિને ધાંટા;
તો ઊંટ યૈ નહીં અવતરો, ખાવાને રે કાંટા; આજસ. ૧૦
- માનિતિ માનવ દેહ વિષે, હરિ મારગ ચાલો;
હસ્તી થઈને મરિતયો, નાથે નહિ ધુળ ધાલો; આજસ. ૧૧
- કૃષ્ણ વિસાર્યા તે કોડ્યું, બહુ અવતાર ધરશે;
વાંદર થઈ વરણાગિયા, કાળે મૂખે રે ફરશે; આજસ. ૧૨
- હરિ-ગુણ ગાતાં તૂજને, ટાઢ વાય શરીરે;
બગલા થઈ કેમ બેસશે, તમે જળની તીરે; આજસ. ૧૩
- ગુણલા ગાયો ગોવિંદના, શું લાગોએ લાભે;
ધૂડ થઈને ધૂધશે, તમે ધરને રે મોભે; આજસ. ૧૪

કૃષ્ણ કથા રસ અનુભવો, કાને છો તમે શરવા;
 ક્રોળ નોળ વણીઅરતણા, દેહ છૂટેને વરવા; આળસ. ૧૫
 પામી બિતમ દેહને, હરિ ચિતથી ન મૂકો;
 નિત્યે ધર ધર માગશો, તમો લૂપ્તો નૈં સૂકો; આળસ. ૧૬
 રોંછ રોજ નૈં વાધની, છે નરતી રૈં કાયા;
 તે છુટવા છખીલો ભલે, તમે મૂકીને માયા; આળસ. ૧૭
 ચેતિ શકો તો ચેતલે, શું કહિયે રૈં ઝાઝું;
 હરિ વિના જીવનું દુઃખડું, કહેતાં હું તો લાજું; આળસ. ૧૮
 માનવ-દેહ મૈંધો જડ્યો, કાંઈ સાધન સજિયે;
 રામકૃષ્ણ સરવે તજી, ભગવાનને ભજિયે; આળસ. ૧૯

મુકુંદ.

રાગ કાફી. પદ. ૧.

ટીટોડી કહે તજિયે રૈં, ભૂમી ઉપર ભારથ થયે;
 અઠાર અક્ષોણી રૈં, દળ અટવાઇ જયે; ટેક.
 ભૂમિ તજી જૈં વ્યોમે વસિયે, પણ ભવિષ્ય ન ભૂલે;
 કૃષ્ણે કયું તે કોઇથી ન મટે, શું ડહાપણમાં ડૂલે;
 હજૂર હુકમથી રૈં, હોનારું તે સેજે હયે; ટીટોડી. ૧
 રામ પ્રગટીને રાવણ રોજ્યો નૈં, પાણીમાં બાંધી પાળ;
 સોનાની લંકા ક્ષણમાં લુટાવિને, વિભિષણ ક્યો રૈં ભૂપાળ;
 વીથે ભૂજ વાઘ્યા રૈં, છેલ્યાં મસ્તક દયે; ટીટોડી. ૨
 પ્રહલાદજીની પ્રતિષ્ઠા પાળી, હિરણ્યાકશ્યપુ હણ્યો;
 નરસિંહ રૂપ ધયું મારે નાથે, બ્રહ્માના વરને ગણ્યો;
 હરિથી સરવે હેકું રૈં, ઉગરે નહિ ઉપાય કયે; ટીટોડી. ૩
 ગજધંટ નાંખીને ઈંડાં બિગાયાં, પક્ષીની કીધી પ્રતિપાળ;
 મુકુંદ કહે મધુસુદન મોટા, સમરો દીન-દયાળ;
 ભાળ મને લાધી રૈં, હરિ હરીજનમાં વસે; ટીટોડી. ૪

પદ. ૨.

ભવિષ્ય નભૂલે રૈં, કુલે કોઈ ડાહ્યા થઈ;

કાઠ્યા મનના ફૂલે રે, કર્તા કૃષ્ણ વિના નહીં; ટેક.
 રાજપાટ સુખપાલ સાહેબી, હય ગજ રથ ભંડાર;
 અખિલ લોકમાં આણુ ફરે એવો, પરિક્ષત પુન્યનો ન પાર;
 ભવિષ્ય ન ભૂયું રે, અંતે આવી ડશ્યો અહિ; ભવિષ્ય. ૧
 શુક્ર સદગુર મળાને તેને, શ્રીમદ શુભાવ્યું કાન;
 સાત દિવસમાં સદગતિ આપી, વેગે આવ્યું વૈમાન;
 કૃષ્ણની કથાની રે, કીર્તિ જૂગ જૂગ રહી; ભવિષ્ય. ૨
 પોપટ બણાવતી પુક્ષણી તારી, રસનાયે કહેતી રામ;
 અજમેલનાં અધ નિવત્યાં, પુત્ર પટંતર નામ;
 નરહરિ એવા રે, ગૂણ એના રહેલો ગ્રહી; ભવિષ્ય. ૩
 જપ તપ જગન કે જનનથિ જે જે જપે, નામ મહાત્મ્યનું નેમ;
 અખિલ ઉપાસન એ વિના લૂપું, મુકુંદ મનસું પ્રેમ;
 કૃષ્ણ કહ્યે કાયર રે, તને કર્મ-દીણ કહી; ભવિષ્ય. ૪

પદ. ૩,

કપોતની કહેછે રે, કંથ માં કહ્યું કરો;
 સીંચાણાનો ભે છે રે, પારધીએ બાણુ ભર્યો; ટેક.
 અહીંથી ઉડી જો અજગાં રહિયે, આદેશ તજ પરદેશ;
 મરમ વચન પીયુ મારાં રે માનો, લાજ નહીં લવણેશ;
 પ્રમાદને મેજો રે, રાંક વેણુ રહે ધરો; કપોતની. ૧
 કપોત કંથ કહે કાયર કામની, હોનાર છે તે હથે;
 શત્રુનું સાલ તે સેજમાં ટળશે, કડું કર્તાનું થશે;
 હરદે હરિ રાખો રે, મુખે કૃષ્ણ કૃષ્ણ ઉચરો; કપોતની. ૨
 અહિ ડશ્યો પારધિને પાયે, ડગ્યો બાણુ તે વાર;
 સીંચાણાનું છેદાયું ચિર, કૃષ્ણ કરણી કરતાર;
 ભાવે ગૂણ બાખો રે, ભવજન તરો તરો; કપોતની. ૩
 તન તરવર પ્રાણ પંખીડો, પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ એ નાર;
 અહંકાર અહિને જરા પારધી, ક્રોધ સીંચાણો નિર્ધાર;
 મુકુંદ મનમાંથી રે, પ્રભુ નવ રાખો પરો; કપોતની. ૪

સાંકળેશ્વર.

કડીનો. જોશી.

સંવત ૧૮૮૬. સન ૧૮૩૦ માં હતો.

રાગ ખમાચી. પદ. ૧.

પ્રેમશું ભરી રે ભિથ્યાં પ્રેમશું ભરી,
 બહુચરાજી આજ ભિથ્યાં પ્રેમશું ભરી; ટેક.
 જાણી તેવી જોઈ મોહો કહુ શું વિસ્તરી,
 રાત દિવસ રાખું રૂદે શૈલ-કુંવરી; બહુચરાજી. ૧
 ક્રોમળ અંગે કામ લાજે મુરત માધુરી,
 પ્રસન્ન વદન જોતાં મારી આંખડી ફરી; બહુચરાજી. ૨
 નીલ-કમળ નયન અમૃત રહ્યું છે જરી,
 ટુરુણા કટાક્ષ કરી મન લિધું હરી; બહુચરાજી. ૩
 એજો ખોયો જન્મ દુષ્ટ-સંગતો કરી,
 લગન લાગિ માશું તેની કુમતિ નીસરી; બહુચરાજી. ૪
 અવર સાથે કામ શું મારે માત એ ખરી,
 સાંકળેશ્વર ચરણ ચરણ રાખો બહુચરી; બહુચરાજી. ૫

પદ. ૨.

ચીતકું હૃદ્ય રે મારું ચીતકું હૃદ્ય;
 જોયાં બરદાળી મારું ચીતકું હૃદ્ય; ટેક.
 કોટિ રવી તેજ અધિક રૂપમાં ખરું,
 વદન છબી જોઈ રતિનું માન ઊતર્યું; જોયાં બરદાળી. ૧
 ભમો જોયું ભૂતજો મન ક્યાંહી ન હ્યું.
 ચિત્ત અડ્યું ચરણ તેથા કામ સૌ સહ્યું; જોયાં બરદાળી. ૨
 મોટા મુની વાદ વદી નિશ્ચે એ કહ્યું,
 ભક્ત કારણ બાળ રૂપ માનિયે ધ્યું; જોયાં બરદાળી. ૩
 તારું ધારું નીપનું ન અહ્યથી કહ્યું,
 વિશ્વ-વ્યાપી વિશ્વમાંહી તેજ તાહરું; જોયાં બરદાળી. ૪
 માંકડ મુખ મહાત્મ્ય વાણી ઊચ્યું,
 સાંકળેશ્વર માત જી જમથી ન ડરું; જોયાં બરદાળી. ૫

ઈછા રામ.

લાવણી.

આલો જૈયે દરશન કરવા, ડાકોરમાં ડાકોર ખિરાજેછે;
 દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાજેછે; ટેક.
 પહેલું દુખ બ્રહ્માનું ભાગ્યું, શંખાસુરને મારીને;
 શંખ-નારાયણ ખેટમાં ખેડા, વેદ લાવ્યા ચાર વાળીને;
 ડુચ્છપ રૂપે સાગર મથિયો, ચૌદ રત્ન ખાર કાઢીને;

અમૃત તો અમરોને પાડું, વિખ પાડું વિખધારીને;
 વરાહ રૂપે પૃથ્વી લાવ્યા, આદ્ય નિરંજન આજેછે;
 દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાજેછે.

પ્રહ્લાદની પ્રતિપાળ પાળવા, નરહર નરસિંહ રૂપ ધ્યું;
 હિરણ્યકશ્યપુ નખે વધેયો, વિધિનું વાયક સફળ ક્યું;
 વામન રૂપે બળિને ચાંપ્યો, ઈંદ્રરાયનું કાળ ક્યું;

છબિલોછ છડિદાર થૈ ઊભા, બળરાજનું ભાગ્ય ભળું;
 ફરશી ગ્રહી નક્ષત્રી કીધી, જૈ કુંકણ ખીરાજેછે;
 દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાજેછે.

અનેક દુખ દેવતાનાં ભાગ્યાં, રાજ રાવણ મારીને;
 વીભીષણને લંકા આપી, પથરા પાળજ તારીને;

કૃષ્ણ સ્વરૂપે કુંસને માર્યો, ગોકુળમાં ગૌ ચારીને;
 મોરલીમાં મહા મોહ પમાડ્યાં, ત્રણલોક નર નારીને;
 બુદ્ધા રૂપે જગન્નાથજી, જગમગ જોત ખિરાજેછે;

દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાજેછે.
 અકુળ કુળા નવ ખંડમાં વ્યાપી, ઘટઘટમાં તમો રમી રહ્યા;
 ડાકોરમાં ડાકોર ખિરાજ્યા, બોડાણાપર કરી દયા;

ગંગાબાધના ગૂણ વધાર્યાં, સવાવાલથી ઓઝા થયા;
 ભકતી બાણી સારંગપાણી, ગુગળી પાછા ઘેર ગયા;
 માંખણિયો આરોછે સારો, લીંબડો મીઠો લાગેછે;

દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાજેછે.
 ઊચુ દેવળ ઊચું શીખર, ઘોળ ધન્ય ફરફરે;
 જે દરવાજે નોખત વાગે, રત્નાગર ત્યાં ગડગડે;
 ગોમતી નીરે સંગમ તીરે, સંઘ આવી ત્યાં પડાવ પડે;

આડે દહાડે શુકરવારે, વાલમનો વરઘોડો ચડે;
 રણજોડ રસિયો સૌમાં વસિયો, સૌને માથે ગાળેછે;
 દીનોનાથ દયાળ દામોદર, દરશનથી દુખ ભાળેછે. ૫
 ઊત્તર દક્ષિણ પુરવ પશ્ચિમના, લોક દર્શને આવેછે;
 મોટા મોટા સંઘવી ચૈને, સંઘ ડાકોરમાં લાવેછે;
 નવણે નરખું હૈડે હરખું, રૂપ ઉપર જાઉં બલહારી;
 શંખ ચક્ર ને પદ્મ ખિરાળે, ગદા ધરીછે ગિરધારી;
 શાકર માંખણ તુલસિની માળા, રાય રણજોડને ચડાવેછે;
 ધંધારામના સ્વામિ અંતરજામી, બકુતને બાડ લડાવેછે. ૬

માવદાસ.

રાગ આશાવરી.

સનખનપુર સાચી મા અશુચરા, માજી આપે જોખન ટાળે જરા;
 મા તે જોટા પુરુષને કીધા ખરા, સનખનપુર. ૧
 નખખંડમાં તારું ખર્દ રે, માનનોના તે કીધા મર્દ રે;
 દુખિયાંનાં ટાળ્યાંછે તે દર્દ રે, સનખનપુર. ૨
 એક અસુર આવીને ઊતર્યો, તેતો હતો કપટ કોધે ભર્યો;
 તેણે માજીનો કુકડો ભક્ષ કર્યો, સનખનપુર. ૩
 ત્યાંતો માજીનો પરતોછે ઢૂકડો, પરપંખિયે કીધો ટહૂકડો;
 પેટમાંથી બોલ્યોછે કૂકડો, સનખનપુર. ૪
 તેતો મુગો રે મરઘો જીવતો થયો, તેતો બહાર આવીને ઊભો રહ્યો;
 ત્યારે પાપે લાગીને અસુર ગયો, સનખનપુર. ૫
 માને ચાચર ચોક ખિરાળે રે, શરણાધને નોખત વાળે રે;
 માનું માંનસરોવર ગાળે રે, સનખનપુર. ૬
 ગુણ ગાતાં તે સંભાળ લોધી રે, અષ્ટ-સિદ્ધિ નવ-નિદ્ધિ દીધીરે;
 માવદાસને કૃપા તે કીધી રે, સનખનપુર. ૭

અમૃત.

અંબાજીનું. પ્રભાતિયું.

ધ્યાન ધર ધ્યાન ધર અંબિકામાતનું, જેને સુરવર મુનિ શીશ નામ;
ધ્યાન શિવજી ધરે વિષ્ણુ સેવા કરે. માતનો પાર શ્રદ્ધા ન પામે; ટેક.
આદ્ય શ્રદ્ધાણિ રૂદ્રાણિ મહાલક્ષ્મી, વેદ વિખ્યાત નવખંડ જાણી;
રિદ્ધ સિદ્ધ દાયણી કાપે પાતક-કણી, માત ત્રિભુવન-ધણી અંબે રાણી; ધ્યાન. ૧
આદ્ય જોગેશ્વરી માત ત્રિપુરેશ્વરી, આદ્ય માહેશ્વરી સૂખ-દાઈ;
દાતાછે શક્તિ મા બકતને મુક્તિની, જાણી પોતાતણો લે નિભાઈ; ધ્યાન. ૨
કુષ્ઠસંહારણી દૈત્યદળ મારણી, બકત જન તારણી અંબેમાતા;
દાસ અમૃતતણી રાખ્ય સાદ્યત ધણી, જાળ જાણી કરો સૂખ શાતા; ધ્યાન. ૩

સમયસુંદર.

જાતી.

શ્રીજીન-પ્રતિમા હો જીન સરખી કહી, જે દીઠ આનંદ;
સમક્તિ વગેરે હો સંખ્યા કીજતાં, જેમ અમૃત વિખખંધ; શ્રીજીન. ૧
આજ કોઈ તિરયંકર અહીંયાં, નહિ કોઈ અતિ જથવંત;
શ્રીજીન-પ્રતિમાનો એક આધારછે, આપે મુક્તિ એકુંત; શ્રીજીન. ૨
સૂત્ર સિદ્ધાંત રૂપી વ્યાકરણ બણે, પંડિતપણે કહે લોક;
શ્રીજીન-પ્રતિમા હો જે માને નહીં, તેનું સગળુયે કાક; શ્રીજીન. ૩
શ્રીજીન-પ્રતિમા હો નમોયુક્ત કહે, પૂજા સત પ્રકાર;
કૃપણ બહોળું હો હેતુ સુખ મોક્ષનું, ગુરુ પદને અધિકાર; શ્રીજીન. ૪
રાય પથેણી હો સાતા ભગવતી, જીવાભીગમ માંય;
સૂત્ર માને હો પ્રતિમા માને નહીં, મારી જીવને ખાવ; શ્રીજીન. ૫
સોયુને બોલા હો બાવેસ્તવન બણે, આવકને ગર્વ ભાવ;
એ બેહુ કરણીહો કરતાં નિસ્ત રે, શ્રીજીન પ્રતિમા પ્રભાવ; શ્રીજીન. ૬
પારસનાથ હો તુજ પરસાદથી, સંદયણ મુજ એહ;
ભવભવ હોજો હો સમયસુંદર કહે, જીનપ્રતિમા-પર નેહ; શ્રીજીન. ૭

જ્ઞાનવીમળ.

જતી.

રાગ પ્રભાતી. પદ. ૧.

આવી રૂડી ભક્તિ મેં તો, પેલાં ન જાણી;
 પેલાં ન જાણી રે પ્રભુજી, પેલાં ન જાણી;
 સંસારની માયામાં મેં તો, વલોવ્યું પાણી; ટેર.
 શત્રુજે ગિરિવર જઈયે. નવાણું વધયે;
 આતમ શુદ્ધ કરીમે એતો, પાવન થઈયે; આવી. ૧
 રીખભ જિણેશ્વર સ્વામી મારા, ભેટ્યા ભલે જ્યારે;
 નાભી-નરૈશ્વર-નંદન દીઠા, હરખ્યો તે વારે; આવી. ૨
 ચોરાશી લાખ જીવાળેની, ત્યાં બહુ ભવ ભમિયો;
 કાળ અનંતા અનંતા ત્યાં, ભાવે નાંવ નમિયો; આવી. ૩
 કામ ક્રોધ માન માયા લોભ, અતિથે રડવડિયો;
 એકંદ્રી બેંદ્રી ત્રેંદ્રી ચોકંદ્રીમાં, તું મને નવ જડિયો; આવી. ૪
 જ્ઞાનવિમળ-સૂરી એમ જપે, મને એવા એવા;
 મોક્ષ મારગ તો સ્વામી આપો, મૂળને મેવા; આવી. ૫

મુનીલાવણ.

જતી.

ધર્મમાં-મૂકિશ વિનયમાં ચૂકિશ, લોભ માં-આણિશ લાહિ; જીવડા. ૧
 ફુલહો માનવ ભવ લાઘ્યો, આપ સવારથ સાધ્યો રે; જીવડા. આંકણી.
 કરમ માં-આંધિશ મરમ માં-બોલિશ, રીસ માં-રાખિશ ભાધ રે; જીવડા. ૨
 ધનને કાળે ધસમસ્તો હીડે, સો જોજન તે જાવે;
 ઘર પાસે એક દેરે જતાં, વીશ વિમાસણ આવે રે; જીવડા. ૩
 લોભ પેડો ને લખે બેડો, નિશિ ચાર પહોર જાગે;
 બે ગડિયું પડિકમણું કરતાં, ચોખું ન ચિત્ત લાગે રે; જીવડા. ૪
 ભૂખ્યોને તરશ્યો રાજ્યે રોક્યો, ઊપર સહેતો મારે;
 નોકારશીનું પચકણ કરતાં, એક એકને વારે રે; જીવડા. ૫
 પુન્ય કાળે પોશાળે જાવે, શુણવા સદગુરુ વાણી;

એક જીવે એક ઊડી જાવે, માંહોમાંહીં વાત મંડાણી રે; જીવડા. ૬
કીર્તિ કાળે પગરણ માંડ્યું, લાખ લોક ધન લૂટે;
પુન્યને કાળે એક દમડી, હાથથકી નવ છૂટે રે; જીવડા. ૭
ધર ધરણીના ઘાટ ઘડાવ્યા, પેરણ આછા જામા;
દશ આગળિયે વેડ વળાવ્યા, નિરવાણ જાશે તેમાં રે; જીવડા ૮
વાંકો અક્ષર મસ્તક મીંડું, નિલવટ આવો અંદ;
મુનિલાવણ સમે એમ જોલે, તે તીહુ કાળવંદ રે; જીવડા. ૯

આદિતરામ.

રાગ કાફી પદ. ૧.

એતો નથી અજગો રે, ધનશ્યામ છે ઘટમાં;
શ્રીમગવત ભાષે રે, વળી શાસ્ત્રો ખટમાં; ટેક.
સ્થૂળ સુક્ષ્મ કારણ મહાકારણ, ત્યાં લગી ગુણનો થાપ;
અંતરજામો માલે એકલડો, કરી ક્ષણમાં વ્યાપ;
જાગશે તો જડશે રે, માધવ છે મહમાં; એતો નથી. ૧
જાગ્રત સ્વપન સુષુપતી તુરિયા, અનુભવનું ધર જોય;
સગળે સૂત્રમાં પરમાત્મા રે, જીવપણાને જોય;
રહ્યો બ્રહ્મ વ્યાપી રે, જેમ તંતૂ પટમાં; એતો નથી. ૨
અંધારું અસ્તાનતણું જે, અર્ક ઊદે તે જાય;
પ્રતિબિંબ બિંબમાં જો ભજે તેમજ, શિવમાં જીવ સમાય;
સંત શૂરાની રે, જે આવે ઓઝટમાં; એતો નથી. ૩
તત્ત્વ વિચારજ કહેતાં દરસે, ત્રોકમજી તનમાંય;
કહે આદિતરામ વસ્તુ વિચારો, કલ્પિત જાણો કાય;
મથે જેમ પ્રગટે રે, અગ્ની લાકડમાં; એતો નથી. ૪

રઘુનંદન.

ભાવનગરનો. પ્રશ્નોરો બ્રાહ્મણ. પદ. ૧.

જો જાગીને, માયાનું અંધારું મૂરખ મોડું. એ રાગ.

ઓ અણભાગી, માયા-ધેન તજીને જોને જાગો;
 મમતા ત્યાગી, સહજનંદ લગનમાં રહેને લાગી; ટેક.
 ધન ધામ પ્રજા ધરણી નારી, એ અસત્ય પણે ઊરમાં ધારી;
 રવિકિરણે જેમ કહ્યું વારી, ઓ અણભાગી. ૧
 કરે પ્રીત કરી પાલણુ તેનું, નવ દોડું અંગ અમર કેનું.
 તેં તો અતુલ્ય ગુમાન કહું એનું, ઓ અણભાગી. ૨
 સંસાર તણા સુખમાં મોહ્યો, નિજ ધર્મ વિચારી નવ જોયો;
 નર દેહ ધરીને એજે ખોયો, ઓ અણભાગી. ૩
 સતસંગ મહા નિધિમાં નાથે, વિષ-રૂપ વિષયમાં નવ ધાયે;
 રધુનંદન ગુરુ શરણે જાયે, ઓ અણભાગી. ૪

પદ. ૨.

ગુરુ શરણુ ધરો, સાધન ચાર વિચાર કરો મન ધારો;
 અભિમાન કરી, મનુષ્ય જનમ હીરો શામાટે હારો; ટેક.
 દેહાદિક સકળ અસત્ય કહિયે, સત્ત્વિદાનંદ સત્યપણે ગ્રહિયે;
 તેમ વસ્તુ વિવેક કરી લહિયે, ગુરુ શરણુ. ૧
 ખોટુંછે સુખ વિષયતણું જેવું, બ્રહ્માદિકને પણ છે તેવું;
 તેમાટે આતમ સૂખ લેવું, ગુરુ શરણુ. ૨
 મન તો મોરલી-ધરમાં ધરિયે, રસનાએ રામરટણુ કરિયે;
 શુભકર્મ કરી ફળ પરહરિયે, ગુરુ શરણુ. ૩
 ગુરુસ્તાનથી સંશય નાથે, સાધનથી અપજપણું જાથે;
 રધુનંદન રૂપ પ્રગટ થાથે, ગુરુ શરણુ. ૪

પદ. ૩.

હુંપદ ગળતાં, કારજને કારણુ દેખ્યું નહિ કોઈ;
 તપ્પદ ટળતાં, તતપદને ભુલ્યો રે અસિપદ જોઈ; ટેક.
 નહિ નામ ને રૂપ ને રંગપણું, નહિ લાભ ને ખોટ ને અલ્પ ધણું;
 નહિ સ્થાનક તેજ ને તિમર ગણું, હુંપદ. ૧
 નહિ સાનાસાન વિશુદ્ધ મંદા, નહિ આશ્રમ જાતિ વરણુ કંદા;
 નહિ ઉડગણુ દિનકર ને ચંદા, હુંપદ. ૨
 નહિ પુણ્ય ને પાપની વિષમ-મતિ, નહિ સ્વર્ગ નિવાસ ને નરક-ગતિ;
 નહિ નિર્ગુણ સગુણ વિવાદ રતિ, હુંપદ. ૩

બિપતિપદ લક્ષ અવાચ્ય કહે, સદગુર કરણાથી શિષ્ય લહે;
સમજી રધુનંદન મૌન રહે,

હુંપદ. ૪

મંજુકેશાનંદ.

વરતાલનો. સાધુ.

સંવત ૧૯૦૨. સન ૧૮૪૬ માં હતો.

પદ. ૧.

હરીભજનયત્રી છોટા હોય તે સૌથી મોટા થાય. એ રાગ.

નર અસ્તાની, સાંભળને શિષ્યામણ મૂરખ મારી;
કહુ હેત કરી, સત્ય માની અંતરમાં લેજો ધારી; ટેક.
પ્રભુ નવ ભજિયા નર દેહ ધરી, આણી ખોટામાં પરતીત ખરી;
તું મહા-દુખ પામિય મૂઢમરી, નર અસ્તાની. ૧
સુત નારી કુટુંબી ને કહાવે, તે તારા ભિજાં નહિ આવે;
તોય મૂરખ તારે મન ભાવે, નર અસ્તાની. ૨
તું ધર દોલત સાચાં જાણી, તેમાં બંધાણો અતિથે પ્રાણી;
માટે નવ ઓળખ્યા સારંગપાણી, નર અસ્તાની. ૩
તારું ધન જોખન સર્વે કાચું, જમ લેઈ જશે કરડી ડાચું;
કહે મંજુકેશાનંદ સાચું, નર અસ્તાની. ૪

પદ. ૨.

શું સમજીને, મુખથી વેણાં બોલે આવી આવી;
વળિ સ્નાન કરે, બોજાજનને ખોટી સાખ્ય બતાવી; ટેક.
તું ખોટા ગુરને સાચા જાણે, તેના દોષ હૈયામાં નવ આણે;
તને પડશે ખખર મરવા ટાણે, શું સમજીને. ૧
બાવળમાં આંખા બુદ્ધિ લાવે, તેને કેરી કદિયે નવ આવે;
તેની શૂળ વાગી પીડા પાવે, શું સમજીને. ૨
વળી નપુંથકની નારી કહાવે, તેને પુત્રતણું સુખ નવ આવે;
તેને રાત દિવસ દુખમાં જાવે, શું સમજીને. ૩

તેમ જોડા ગુરુને સરણે જાય, તેનું કલ્યાણ ક્યારે નવ થાય;
મંજુકેશાનંદ એ સત્ય ગાય, શું સમજીને. ૪

પદ. ૩.

જેને જાગીને, અંતરમાં અંધારું મૂરખ તારે;
સાચા સંત હરી, ઓળખીને તું હૈડામાં નવ ધારે; ટેક.
તું દેહમાંય પ્રભુને શોધે, તે કપટી ગુરુકેરે બોધે;
તેમાં તારું મનડું નવ રોધે, જેને જાગીને. ૧
વળિ નાગ પાંચમ આવે જ્યારે, કરી સર્પ લિટો પૂજે ત્યારે;
સાચા નાગને લાકડિયે મારે, જેને જાગીને. ૨
જેમ ઘૂડ રવીને નવ દેખે, તેમ અસાની પ્રભુ નવ પેખે;
તેનો મનુષ્યા-દેહ જાય અલેખે, જેને જાગીને. ૩
તને જમડા લેઈ જાયે તાણી, તારે મુખથી નાહ બોલાય વાણી;
મંજુકેશાનંદ કહે સત્યવાણી, જેને જાગીને. ૪

પદ. ૪.

નર તન પામી, હાર્યો જીતી બાજી મૂઠ અસાની;
જોડા સંતતણી, શિખામણ તે અંતરમાં સત્ય માની; ટેક.
કામી ક્રોધી ગુરુ તુને એમ કહેછે, તારા દેહમાંહીજ પ્રભૂ રહેછે;
તું બહાર તે શું શોધેછે, નર તન પામી. ૧
એમ કહિ પરનારી સંગ કરે, કરિ ચેલા તેનું દ્રવ્ય હરે;
તેનું પાપ હૈયામાં નવ ધરે, નર તન પામી. ૨
ક્રોધ કહેછે મન મારો બાઈ, કોણુછે ભગ્ની પુત્રી માઈ;
તેનો સંગ કરે મહાતમ ગાઈ, નર તન પામી. ૩
એમ દૈત્યગુરુ શિક્ષા દેછે, તેને મૂરખ સત્ય મની લેછે;
મંજુકેશાનંદ સાચું કહેછે, નર તન પામી. ૪

ગોવિંદદાસ.

તેનો રચેજો હાર.

ઓ સુજની ચાલોને રે નાઈયે, આપણ ગુણ શ્રીગોવિંદના ગાઈયે;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઈયે; ટેક.

- સૌ ગોકુળની વ્રજનારી રે, ભ્રમુભાણુતણી દૂલારી રે;
પેયાં ચરણા ચોળીને ચીર, આવી ઊભાંછે જમુનાની તીર;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૧
- એનાં આભ્રગુનો નહિ પાર રે, માંહિ મળિયો એકાવળ હાર રે;
સહુ જળ જમુનામાં નહાય, એમને હૈડે તે હર્ષ ન માય;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૨
- હરિ ઊભા જમુનાની તીર રે, નારી નાતાં દીઠી જકુવીર રે;
પ્રભુએ પોપટનો વેષ કીધો, પછી હાર રાધાજીનો લીધો;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૩
- હાર ભરવ્યો આંખજિયાનો ડાળ રે, પાળે ઊભા પછી શ્રીગોપાળ રે;
જળકીડા કરીને નિસરિયાં, પછી આભ્રણુ અંગે ધરિયાં;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૪
- રાધા આંખ્યાં તે કરતાં હાસી રે, સહુ આભ્રણુ જોયાં તપાશી રે;
ત્યાં તપાશ્યા તે સોળ શણગાર, નવ દીઠો એકાવળ હાર;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૫
- સહુ સખિયો અન્યોઅન્ય પૂછે રે, હાર ગયો એ કારણ શું છે રે;
સહુ સખિયો મળી સમ ખાય, પછી રાધાને ચિંતા થાય;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૬
- સખી આવી કહે રાધા પ્રત્યે રે, હાર હરિયે લીધો એક સર્તે રે;
નારી જાય હરીની પાસે, હરી સખી ગોવિંદ ગુણ ગાશે;
ઓ સુજની ચાલોને રે નાઘયે. ૭

૫૬. ૨.

સખિયો હરિની સ્તુતિ કરે છે.

- છબીલાજી આપોને હાર અમારો, અમને આવે ભરંસો તમારો;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો; ટેક.
ત્યારે જોલ્યા દીનદયાળ રે, તારો કોણે લીધો હાર રે;
એમ કહિને ભૂધરજી ખીજ્યા, ચોરી કરે તેનો નર ખીજા;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો. ૧
- રાધા કહેછે તે આપ વિચારો રે, ચોરી કરતાં ગયો જનમારો રે;
તું તો મઠ માંખણનો ચોર, ચાર્યા વ્રંદાવનમાં ઢોર;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો. ૨

ગોકુળમાં તે ચોરી કરોછો રે, વ્રજ-નારીની પૂઠે કરોછો રે;
તું તો જન્મારાનો જૂઠો, હાર આપ્યા વિના નહોં છૂટો;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો. ૩

ગોકુળમાં તે ચોરી ગાય રે, તારું ગ્વાલ-પણું નવ જાય રે;
તને કપટીને કોણજ ધીરે, ના રહેવાય જમુનાની તીરે;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો. ૪

રાધાકેરાં તે મર્મ વચન રે, શુણી બોલ્યા જગજીવન રે;
એમ કહેછે તે અંતરજામી, નથી બીતો ગોવિંદનો સ્વામી;
છબીલાજી આપોને હાર અમારો. ૫

પદ. ૩.

હરિ કહેછે.

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી, ધુતવાને આવીછું ધુતારી;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી; ૧

અમને જૂઠી તે ચોરી ચઢાવે રે, તેનું ધોજ-પતીજ કરાવે રે;

સર્વે દેખતાં જો હરં સાચો, તારા મુખપર મારું તમાચો;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી. ૨

નારિ નદિયોના નીર મગાવો રે, સહુ દેખતાં મુજને પાવો રે;

જો પૂછે તિરથનું પાણી, હાર તતક્ષણ આપું આણી;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી. ૩

નારી કારો તે કુંભ મગાવો રે, મોટો મણિધર માંય મુંકાવો રે;

સર્વે જિભો સાહેલીનો સાથ, હું ઝાલું તે જમણે હાથ;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી. ૪

ચાર ગજની તે કુચારી ખોદાવો રે, તેની મધે અગ્નિ ધિકાવો રે;

પગ પરસિને નિસરું બહાર, ત્યાંયિ ચૂકુ તો આપું હાર;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી. ૫

ધીજપતીજ કરતે ચૂકું રે, હાર હેલામાં આણીને મૂકું રે;

નથી બિહિતો ગોવિંદનો સ્વામી, પછી રાધા બોલી શીયનામી;

ઓ રાધા જૂઠી નારી ડગારી. ૫

પદ. ૩.

રાધા બોલી.

બુધરજી ભૂલાં શાંને જમાવો, હાર મેલ્યો હોય ત્યાંયિ લાવો;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો. ટેક.

તિર્થ સગળાં તમારી કાયા રે, કોણ દૂભે જશોદાના જાયા રે;
તારાં પ્રાક્રમ વેદ વખાણે, તને ચૌદ લોકમાં જાણે;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો.

૧

કાળિનાગ તે નાથ્યો કાળા રે, ત્યાં તો વિખની ન લાગી જાણા રે;
હુંતો જાણું તમારી ધાતો, વિહલ મેલો વાહ્યાની વાતો;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો.

૨

પ્રભુ દાવાનળ તમે પીધો રે, સહુ દેખનાં પસલિમાં લીધો રે;
પ્રભુ પાવક નહિ પરજાળે, હાર આપ્યા વિના નહિ ચાલે;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો.

૩

મંદ્રાચળનો રવૈયો કીધો રે, રતનાગરને મથિ દીધો રે;
વાસુનાગને નેતરે તાણ્યો, ત્યાં વિખનો ભય નવ આણ્યો;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો.

૪

શાંતે કાળે તે રાઠ વધારો રે, હાર ધજજતે આલો અમારો રે;
હઠ મેલો હરિજી હઠીલા, ગોવિંદના સ્વામી રસીલા;

ભુધરજી ભૂલાં શાંતે ભમાવો.

૫

પદ. ૮.

રસીલા રસમાં રહ્યાછો ખૂડી, રંગ રેલતણી છોળ ભીડી;

રસીલા રસમાં રહ્યાછો ખૂડી. ટેક.

રસે રીઝ્યા શ્રીવૈકુંઠનાથ રે, હરિયે ઝાલ્યો રાધાજીનો હાથ રે;
રિઝ્યા રીઝ્યા તે શ્રીવનમાળી, રાધા હાથો હાથ લે તાળી;

રસીલા રસમાં રહ્યાછો ખૂડી.

૧

માંડ્યો રસ કિશોર કિશોરી રે, શ્યામ શ્યામને રાધા ગોરી રે;
હરિયે રમવાનો રસ થાપ્યો, પછે હાર રાધાજીનો આપ્યો;

રસીલા રસમાં રહ્યાછો ખૂડી.

૨

રાધા દીસે રંગોલી રૂડીરે, અળકે કુંકણને વળિ ચૂડી રે;
ધણું રીઝ્યાં રાજને રાણી, દરશન દીધાં તે સારંગપાણી;

રસીલા રસમાં રહ્યાછો ખૂડી.

૩

હાર ગાયજી નરને નારી રે, તેને કૃપા કરે મોરાશી રે;
હરિયે પ્રેમીને રસ પાવો, હારગોવિંદાસે ગાયો;

રસીલા રસમાં રહ્યા છો ખૂડી.

૪

દેવિદાસ.

સોજંવાનો ગાંધર્વ.

સંવત ૧૯૧૮. સન ૧૫૯૨ માં હતો.

તેનો પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ રૂકમણિહરણ છે.

રાગ પરજ.

તાર ગોકુળ જોવાને આવે રે, મથુરાના વાસી;
 તારો વાટ જીવે વ્રજ નાર રે, મથુરાના વાસી; ટેક
 સરસ્વતિ શામાને વિનવું રે, ગણપતિ લાગુ પાય;
 અવિચળ વાણિ આપજો રે, મારો જીભડિયે જશ થાય રે; મથુ. ૧
 ગોકુળ ગામ છે શોભતુ રે, રૂડી જમૂનાની તીર;
 રૂડી વાલાજીની વાંસળી રે, રૂડા હજધર વીર રે; મથુ. ૨
 મનગમતુ તેને આપિયે રે, જે કોઇ મથુરામાં જાય;
 કાગળ લખિયે કૃષ્ણને રે, મારે હૃદયે તે ધારણ થાય રે; મથુ. ૩
 અકૂરે આવ્યા તેડવા રે, રાખી રૂદયમાં કુડ;
 પાલવ સાહીને રાખશુ રે, હું તો થઇ રહી દીગમુઠ રે; મથુ ૪
 કાન વળાવીને હું વળી રે, ઊભી જમૂનાં તીર;
 આંસુડે ભીજાય મારો કંચુવો રે, મારાં ભિજાય નવરંગચીર રે; મથુ. ૫
 માધવ માયા ન મુકિયે રે, જળ વિના ટળવળે નીન;
 આ વ્રજનારિની વિનતિ રે, ગાય દેવીદાસ નિશદિન રે; મથુ. ૬

ભાગ. ૨ નો સમાપ્ત.

કાવ્યદોહન.

ભાગ ૩ નો. ગીત ગરબી સંગ્રહ.

નરસિંહમેહેતા.

ઘડપણુ વિષે ધોળ.

- ઘડપણુ કેણે મોકલ્યું, જાણ્યું જોખન રહે સૌકાળ; ઘડપણુ કેણે. ૧
- જીખરતો ડુંગર થયારે, પાદર થયાં પરદેશ; ઘડપણુ કેણે. ૨
- ગોળીતો ગંગા થયારે, અંગે ઉજળા થયાછે કેશ; ઘડપણુ કેણે. ૨
- નોતું જોઇતું તે શોદ આવીયુંરે, નોતી જોઇ તારી વાટ; ઘડપણુ કેણે. ૩
- ધરમાંથી હજવાં થયારે, કહેશે ખૂણે ઢાળો એની ખાટ; ઘડપણુ કેણે. ૩
- નાનપણે ભાવે લાડવારે, ઘડપણે ભાવે શેવ; ઘડપણુ કેણે. ૪
- રોજને રોજ જોઇએ રાખડીરે, એવી બળીરે ઘડપણની એટેવ; ઘડપણુ કેણે. ૪
- આંખેતો સૂતે નહીંરે, થરથર ધૂતે કાળ; ઘડપણુ કેણે. ૫
- આધુંતો અન્ન પચે નહીંરે, વળિ ખેડાંતો નવ રહેવાય; ઘડપણુ કેણે. ૫
- પ્રાતઃકાળે પ્રાણ માહારે, અન્ન વિના અકળાય; ઘડપણુ કેણે. ૬
- ધરનાં કહેછે મરતો નથીરે, તને બેશી રહેતાં શું થાય; ઘડપણુ કેણે. ૬
- દીકરા તો જીજવા થયારે, વહુઅર દેછે ગાળ; ઘડપણુ કેણે. ૭
- દીકરિયોને જમડા લેઇ ગયારે, હવે ઘડપણના શારે હવાલ; ઘડપણુ કેણે. ૭
- નવ નાડિયો જીજવી પડીરે, આવી પોંચ્યો કાળ; ઘડપણુ કેણે. ૮
- બધરાં છોકરાં ફટ ફટ કરેરે, નાનાં મોટાં મળી દેછે ગાળ; ઘડપણુ કેણે. ૮
- આવી વેળા અંતકાળની ત્યારે, દીકરા પધાર્યા દ્વાર; ઘડપણુ કેણે. ૯
- પાંસજિયેથી છોડી વાંસળીરે, તેણે લેઇ લીધી તેણીવાર; ઘડપણુ કેણે. ૯
- એવું જાણી સજી હરિ ભભેરે, સાંભળજો સહુ સાથ; ઘડપણુ કેણે. ૧૦
- પર ઉપકાર કરી પામશેરે, જે કાંઈ કીધું હશે જમણે હાથ; ઘડપણુ કેણે. ૧૦
- એવું નકરે આ વૃદ્ધ પાણ્યરે, મૂકિ દો સૌ અહંકાર; ઘડપણુ કેણે. ૧૧
- ધર્મના સત્ય વચનથીરે, મહેતા નરસિંહ ઉતરો ભવપાર; ઘડપણુ કેણે. ૧૧

વલ્લભભટ.

આ કવિયે નારીજનતિના નામોથોજ પરમેશ્વરની સ્તુતિ કરેલી છે.

શણુગારનો ગરબો. ૧.

- પ્રથમ પાર્વતીના પુત્રને, પાયે નમું રે લોલ;
દીન જાણિ વાણિ દીજીએ, કહું સમું રે લોલ. ૧
- સરસ્વતિતણા ચરણ, પ્રતાપથી રે લોલ;
નવે નીધ રીધ સીધ, આપો આપથી રે લોલ. ૨
- કરું ગાન ધરું ધ્યાન, બહુચરાતણું રે લોલ;
કરો સાર બારવાર શું, કહું ઘણું રે લોલ. ૩
- આજ બહુચરાજિમાત, ગરબે રમે રે લોલ;
સૂર નર સુનીવર, સહુને ગમે રે લોલ. ૪
- માજી રૂપ રાધકાથકી, ઘણું બણી રે લોલ;
કોટિ કામ શશિ સૂર્યની, છબી હણી રે લોલ. ૫
- રતિ રોહિણી રનાદે, આદિ સુંદરી રે લોલ;
પલક પલવટે ઉમા રમા, પુરંદરી રે લોલ. ૬
- વેણુ વાસુકી સરીખી, શીશ રાજતી રે લોલ;
ક્ષુદ્રધંટ ગોફણાને, મધ્ય ગાજતી રે લોલ. ૭
- ભરી માંગ મૂગતા તે, મહા મૂલ્યની રે લોલ;
રાજે રાખડી રૂડી તે, રત્ન તુલ્યની રે લોલ. ૮
- કુલી ખેટલી સેંથો ભર્યો, સમો પડ્યો રે લોલ;
ચાક ચંમરીયું ચોટલો, કઠી અડ્યો રે લોલ. ૯
- સ્વરણ સિંદુર આકાર, સર્વ સીપના રે લોલ;
સોળ શોભિતા શણુગાર, સર્વ નીપના રે લોલ. ૧૦
- કાને વાણિયો જડાવ, ઝાલ ઝૂમખાં રે લોલ;
જોતિ મોતિયે પરોવ્યાં, હુંખ હુંખખાં રે લોલ. ૧૧
- સોના સાંકળો સરી, શિકા-જડામણી રે લોલ;
કોર તોરણ મોતીનિ, દિથે ડામણી રે લોલ. ૧૨
- તેજ શું કહું તાટંકતણે, લોલકે રે લોલ;
કળાકૂલ જડ્યાં નંગ, તે અમૂલકે રે લોલ. ૧૩
- અર્ધ-અંદ્રમા કપોળ, શું કહું કથી રે લોલ;
ચૌદ ભુવનમાંહિ બહુચરા, સમું નથી રે લોલ. ૧૪

- ભાલ લાલ આડ કુમકુમની, રાતડી રે લોલ;
તપે ટીલડી કહી ન જાયે, વાતડી રે લોલ. ૧૫
- ત્રિકૂટી મધ્યે સિંદૂરની, ખીંદી કરી રે લોલ;
ચોડ્યા ચોખલા કપોળ, લોલશું ભરો રે લોલ. ૧૬
- ભ્રૂકૂટી કમાન કાન, કોરશું અડી રે લોલ;
કીર નાસિકા વિદેહિ, કરે તે ઘડી રે લોલ. ૧૭
- આંખ ઊપમાને નાવે, ટોચ પલવટે રે લોલ;
વરણ વરણું જે અન્ય, ઊપમા ઘટે રે લોલ. ૧૮
- પદ્મ દીપક તારાનાં, તેજ ત્યાં ગળ્યાં રે લોલ;
મીન ખંજન મૃગ માન, મૂકિને પળ્યાં રે લોલ. ૧૯
- લક્ષ લક્ષ કાંતિ તિલકની, લિલા જીવે રે લોલ;
ગોરા ગાલમાં ત્રિલોક મોહ્યાં, તાજીવે રે લોલ. ૨૦
- મોહ રૂપ ધર્મ બહુચરાજિ, બાળિયે રે લોલ;
ગ્રહ ચાર રહ્યા વરસની, વાળિયે રે લોલ. ૨૧
- ગુર હેમ લાલ ભોમ, ભૃગૂ મુક્તમાં રે લોલ;
શની કીકિયે જોતાં, જણાય જીવતમાં રે લોલ. ૨૨
- અધર ખિંચ કે પ્રવાળ, લાલમાં મળી રે લોલ;
દંત પંક્તિ જીવિત દાડમ, કેરી કળી રે લોલ. ૨૩
- ચળકે ચૂનિયો જડાવ, ભાવ રેખમાં રે લોલ;
વદન નિરખતાં ન આવે, મીન મેખમાં રે લોલ. ૨૪
- હાવ ભાવશું કટાક્ષ, નેન સેનનું રે લોલ;
ચિષ્ટક ચાર વીચ ઇંદુ, ખિંડ મેનનું રે લોલ. ૨૫
- કંઠ કોકિલા કપોત, જોત પોતની રે લોલ;
ભાનુ જીવિતને પ્રમાણ, તે ઉદ્યોતની રે લોલ. ૨૬
- કોટે ચીનમાળા ચંપકળી, ચમકતી રે લોલ;
ઘણી ધૂધરી અરીસે, દિસે ધમકતો રે લોલ. ૨૭
- ગળે ઘરેણાં થયાં ઘણાં, ઘચુંબલે રે લોલ;
કનક સાંકળી તુશી દોરે, નેં જૂંમણે રે લોલ. ૨૮
- હિરા સાંકળી પાશીની, સેર ચારની રે લોલ;
મુક્તા માળા તે એકાવળના, હારની રે લોલ. ૨૯
- જે હમેલમાં હિરાના, ઝખકારડા રે લોલ;
પારિ જાતક મંદારકેરા, હારડા રે લોલ. ૩૦

- બાહુ-દંડ જુગમ શુભ, સરખા સહી રે લોલ; ૩૧
 હાથ હાથની હાથેજિયે, મથ્યાં મહી રે લોલ.
 અતી અદભુત અંગૂઠા, સંગે આંગળી રે લોલ; ૩૨
 અનૂમાનમાં આવે તે, મગની ફળી રે લોલ.
 નખ વીચ રાત દીવસે, તારા તપે રે લોલ; ૩૩
 અન્ય ઊપમાનો અર્થ, વ્યર્થમાં ખપે રે લોલ.
 બાહે બાજુઅંધ ખેરખાને, કૂમતાં રે લોલ; ૩૪
 બાંધ્યા બાંધલા બન્યા રહ્યા, ઝઝૂમતાં રે લોલ.
 પાણુ ચૂડણો પ્રમાણુ, ચતુર રંગનો રે લોલ; ૩૫
 અતી અરુણ તરુણ દંત, તે મતંગનો રે લોલ.
 બહુ કોરમાં જડાવ, લાલ લાંકણી રે લોલ; ૩૬
 મધ્ય માણેક હિરાનિ, હાથ કાંકણી રે લોલ.
 હાથે પોંચિયો જવાણિ, ભાણિ કુંગણી રે લોલ; ૩૭
 છલા છાપ આરશી, અતી સુઅંગની રે લોલ.
 ઊર ઓપતું રસાળ, તે વિશાળશું રે લોલ; ૩૮
 કમળ કોશકૂચ અગ્રમાં, મરાળશું રે લોલ.
 કુંચુકી કનક તાર, હારશું બની રે લોલ; ૩૯
 ચુવા ચંદન ચરચીત, શોભે શોભતી રે લોલ.
 લેલો લાલનો પેયો તે, રંગ જૂજવે રે લોલ; ૪૦
 કસબ કોર જોર સાણુ, કશુંબે ચુવે રે લોલ.
 પેટ પોયણી પ્રમાણુ, ક્ષીણ લંકણી રે લોલ; ૪૧
 સજી મેખળા રસાળ, કશી કિંકણી રે લોલ.
 ઉદર ઊપરતે ત્રીવળી, વળી રહી રે લોલ; ૪૨
 ગિરિચેત દેહ મધ્ય, ત્રિવેણી વહી રે લોલ.
 નાભિ કોમળ કૂચો, ક્યો સુ મારનો રે લોલ; ૪૩
 ભયો વારિ તે અખૂટ, ઇંદુસારનો રે લોલ.
 કંક હેક હેક વાંસોતે, એકત્ર છે રે લોલ; ૪૪
 અધો મૂખનું અખંડ, ફેળ-પત્ર છે રે લોલ.
 કટિ કેસરી હરી, નિતંબ સદળી રે લોલ; ૪૫
 જંઘા જુગમ તે અધો મુખે, છે કદળી રે લોલ.
 આર ચરણામાં ચિત્ર લખ્યાં, ચોદશા રે લોલ; ૪૬
 પગ આંગળાં વળ્યાં, અંપા-કળી જસાં રે લોલ.

- ભરી ભવક કટોરિ હેમ, નાનિયો રે લોલ;
 હંકુ ખિંચને આકારે, એડિ પાનિયો રે લોલ. ૪૭
- જેહર લંધર તોડાને, ધૂધરી તજે રે લોલ;
 પાગે નેપુર ને વીછુવે, મુની ચજે રે લોલ. ૪૮
- નયણે કાજળ સાચાં તે, કુમકુમ રોજશું રે લોલ;
 મંદ હાસ્ય કરે મુખ ભર્યાં, તંબોજશું રે લોલ. ૪૯
- હાહી હાહ આહ આહ, સખી સંગમાં રે લોલ;
 બાળિ બહુચરા કલોલ, કરે રંગમાં રે લોલ. ૫૦
- કરે ગાન તાન પાન-પાત્ર, હાથમાં રે લોલ;
 રમે રમક ઝમક હમક, સખી સાથમાં રે લોલ. ૫૧
- દંતે ધૂધટ ગ્રહી રહી, રસાળિયો રે લોલ;
 એક એકથી લે હાથોહાથ, તાળિયો રે લોલ. ૫૨
- કેશ-પાસ કથી વાળિયા, અંબોડલા રે લોલ;
 ફેર ફૂંડી ફેર ને લે, હંબોડલા રે લોલ. ૫૩
- એ અંબંડ ખેલ ખેલે, બાળિ બહુચરી રે લોલ;
 ત્રણે દેવ લેછે વારણાં, ફરી ફરી રે લોલ. ૫૪
- વિષ્ણુ વાંસળી વગાડે, શબ્દ નાદશું રે લોલ;
 ડાક વાયે મહાદેવ, મરબદશું રે લોલ. ૫૫
- ધરી પાણિ પોથિયો, તે મહા મૂનમાં રે લોલ;
 બ્રહ્મા વેદ બણે મૂખ, ચારે ધૂનમાં રે લોલ. ૫૬
- પુષ્પ અંદન વરસાવે, વળી દેવતા રે લોલ;
 અઢાશી-સહસ્ત્ર રૂપિ, સદા સેવતા રે લોલ. ૫૭
- ગિરીશ્વેત તજી સેવક, કાજે ધરી રે લોલ;
 કળી-કાળમાં ચુંવાળમાં, આવી વસી રે લોલ. ૫૮
- ભૂર શું લહે ભવાનિકેરા, ભેદને રે લોલ;
 આદ્ય અંત એ અગમ્ય, વાદ વેદને રે લોલ. ૫૯
- આ અંબંડ ગરબો ગાય, જે કોઈ માનવો રે લોલ;
 ચરણ ચરણને ઊચારે, સ્નાન જા.હવા રે લોલ. ૬૦
- નવે નીલ રિલ્લ લીજીએ, ઓવારણાં રે લોલ;
 દેવી વાંઝિયાં બંધાવે, દ્વાર પારણાં રે લોલ. ૬૧
- મન મોહ્યાં ગોખ ચાચર, સોહામણે રે લોલ;
 ભટ વલ્લભ મેવાડો, માને ભામણે રેલોલ. ૬૨

કળિકાળનો ગરબો. ૨.

- પરમેશ્વરીને પાયે પડી હો બહુચરી, કહું કળીજીગતાં કર્મઃ
 અકલ નથી કાંઈ એવડી હો બહુચરી, સક્તિ રાખજો શર્મ. ૧
 જીવનું જીવન તું જડી હો બહુચરી, મૂરખ નવ લે મર્મઃ
 અવતરીને આશડી હો બહુચરી, આશજિયે રાખ્યો ધર્મ. ૨
 આ દિન દુઃખ દેખડાવિયાં હો બહુચરી, જનમી કીધા જોખઃ
 સમે સરવ સંપડાવિયાં હો બહુચરી, ગુણવંત કીધા ગોખ. ૩
 હવે હઠવું નથિ ચાલતું હો બહુચરી, કઠણજ આવ્યો કાળઃ
 તું વિના કો નથિ આલતું હો બહુચરી, પ્રભ થઈ પિંડપાળ. ૪
 કળિજીગ આવ્યો કોપતો હો બહુચરી, કરવા શુભ સંહારઃ
 લાજ મર્યાદા લોપતો હો બહુચરી, ભ્રષ્ટ કર્યા આચાર. ૫
 દુર્મતો દીધી દેશને હો બહુચરી, સુમતિ કરાવી તાજઃ
 વિપરિત ધારો વેષને હો બહુચરી, કળી કરેછે રાજ. ૬
 પ્રથમ પહાણુ વરસાવિયા હો બહુચરી, પછે પૃથ્વી કુઆઈઃ
 કાળે કુકાળે આવિયા હો બહુચરી, પ્રભ ન-પ્રીછે કાંઈ. ૭
 ઊમારગ સૌ ઊઝડે હો બહુચરી, તજી સુ-મારગ પંથઃ
 કરે કુકર્મ કુળે ઘટે હો બહુચરી, અરે ન આવે અંત. ૮
 મહાજન મોટાં મહેશ્વરો હો બહુચરી, માને બધા માનંતઃ
 ત્રૂઠ્યાં દેખીને તપેશ્વરો હો બહુચરી, જાત ન જાણી અંત. ૯
 ગૌઆહ્મણ સેવા તજી હો બહુચરી, જોગી જતીને ધાયઃ
 હાણ હોય નવ લે હજી હો બહુચરી, લક્ષ્મી લેહેરે જાય. ૧૦
 કથા કહે કૂપાતરે હો બહુચરી, ગમે ગરોના જોસઃ
 જોડું તજી જાય જાતરે હો બહુચરી, દિલમાં ન ગણે દોષ. ૧૧
 જીય નીચ એકા મળિ હો બહુચરી, એસે સહુ એકાંતઃ
 માને મનમાની રજિ હો બહુચરી, જાણી ન આણે ભ્રાંત. ૧૨
 હિંદુ તરકમાં એહવી હો બહુચરી, સમજ્યા સારોધારઃ
 જાત ન જાણી જૂજવી હો બહુચરી, વરત્યો એકાકાર. ૧૩
 ધર્મ ગયો ધરણી ધરી હો બહુચરી, પુન્ય ગયું પાતાળઃ
 પાપ રહ્યું સગળે વસી હો બહુચરી, નર નારી વૃદ્ધ બાળ. ૧૪
 દયા દેવ લોકે ગઈ હો બહુચરી, દિશે નહીં લવલેશઃ
 દૂડાં કર્મ કરે કઈ હો બહુચરી, અવર ન દે ઉપદેશ. ૧૫
 સત્ય રહ્યું સંતાઈને હો બહુચરી, સુઝે નહીં સ્વરૂપ માત્રઃ

- ઘટમાં રહ્યું ધુંગ્રાઘને હો બહુચરી, કળિયે કિધાં કુપાત્ર. ૧૬
- શત્રુ સગાં સંસારમાં હો બહુચરી, વધ્યું વાલામાં વેર;
- અવિલોકો આ વારમાં હો બહુચરી, કળી કરાવે કેર. ૧૭
- પ્રીતની રીત બધી ઘટી હો બહુચરી, સ્વારથિ થયો સનેહ;
- માયા મનમાંથી મટી હો બહુચરી, તુરત દગો દે તેહ. ૧૮
- વ્યભિચારી વાધ્યા ઘણા હો બહુચરી, કુળમાં ન ગણે કોય;
- માઠામાં ન મુકો મણા હો બહુચરી, હદ હળાહળ હોય. ૧૯
- કુળવધુ કહ કુટિલા થઈ હો બહુચરી, ગણે ન ગુરુજન લાજ;
- પૈથે પર-પુરુષે ગઈ હો બહુચરી, પ્રગટ પ્રેમતાં આજ. ૨૦
- અણુઘટતુ અવલોકિયે હો બહુચરી, ઘટે તે ઘટતું સર્વ;
- કેમ કરિ કોઈને ટોકિયે હો બહુચરી, પ્રેમ પૂર્વતુ પર્વ. ૨૧
- વય વિના વનિતા વેદમાં હો બહુચરી, ગર્ભજ ધરે અનેક;
- દશ દિશ દાખ્યું દેશમાં હો બહુચરી, વાધ્યો વિપ્રય વશેક. ૨૨
- લક્ષણ લઘુતાનાં વાધ્યાં હો બહુચરી, તુચ્છ તરફ જ થાય;
- નદિયે નીર બધે ઘટ્યાં હો બહુચરી, આયુષ્ય અહ્ય ઉપાય. ૨૩
- સંવત સત્તર સત્યાશિયે હો બહુચરી, સૃષ્ટિ તજવું સત્ય;
- અકળાવ્યાં અઠાશિયે હો બહુચરી, વિધ વિધ પડી વીપત્ત. ૨૪
- અકરાકેર અતી થયું હો બહુચરી, માઠા વુઠ્યા મેહ;
- દૈવત દુનિયાનું ગયું હો બહુચરી, દુર્બળ દીશે દેહ. ૨૫
- વિત્ત વિના વસુધા કરી હો બહુચરી, રસ કસ ન રહ્યો રૈષ;
- અમૃતતા અગગી ધરી હો બહુચરી, સ્વાદ ન પામે શેષ. ૨૬
- અન્ન અતી મોઢાં હુવે હો બહુચરી, અન્ન વાધ્યો અસાધ્ય;
- કો કોની કરણી જીવે હો બહુચરી, એકથકિ એક અગાધ. ૨૭
- ઉદરથકી ઉપજવિયાં હો બહુચરી, ઉભયતણો ને અંશ;
- તે તન પેટ તજવિયાં હો બહુચરી, વિક્રય કીધો વંશ. ૨૮
- નિર્મળ જન મન નિસ્તર્ક હો બહુચરી, એજ અધિક ઉતપાત;
- વિશ્વ બાધામાં વિસ્તર્ક હો બહુચરી, વિશ્વાસીશું ધાત. ૨૯
- આપો થાપણ ઓળવે હો બહુચરી, જૂઠા આયે સમ;
- ભરમે ભુરને ભોળવે હો બહુચરી, કુડાં થાયે કર્મ. ૩૦
- આપો સુકૃત આપનું હો બહુચરી, લક્ષ્મીને લલચાય;
- ને ધન જોડ્યું પાપનું હો બહુચરી, તે ધન તેમ વવરાય. ૩૧
- ને હકિમ રક્ષા કરે હો બહુચરી, ગયા તે હકિમ હાડ;

- અવગું આ જીગ આચરે હો બહુચરી, ખેતર ખાચે વાડ. ૩૨
- ચોર ચાડિયા તે વડે હો બહુચરી, નગર થયું નિર્ધન;
- ત્રાહિ ત્રાહિ તણિ તાળી પડે હો બહુચરી, રાતદિવસ અનુદીન. ૩૩
- માણસ જણાં ઘણાં મુત્રાં હો બહુચરી, પરાં શેહેર નદિપાર;
- કહિ મંદિર ખાલી હુવાં હો બહુચરી, ભૂ ભાસે બચકાર. ૩૪
- દેહ ધારી દુખિયાથકી હો બહુચરી, દયા ન આણે મન;
- દિન દિન દુકૃતતાથકી હો બહુચરી, કાષ્ટ થયાં વન વન. ૩૫
- છળ છળભેદ ન છુટિયે હો બહુચરી, પ્રસર્યો બહુજ પ્રપંચ;
- ખૂટ્યામાં નવ ખૂટિયે હો બહુચરી, ખરું ન રાખ્યું રંચ. ૩૬
- વાંક વિધાતાનો નથી હો બહુચરી, વાળ્યું તેજ લણાય;
- આપ ન જાણ્યું આપથી હો બહુચરી, ભુંડે ભલું કેમ થાય. ૩૭
- નવ દીકું નવ સાંભળ્યું હો બહુચરી, આ દુઃખ દુનિયામાંય;
- પાપ પ્રજા જનનું મળ્યું હો બહુચરી, કહો જૈ કહિયે ક્યાંય. ૩૮
- ભૂતજ ભુર-દેવે નહીં હો બહુચરી, સુર-પુર કર્યાં પ્રયાણ;
- હાજરાહાજુર તમે જો અહીં હો બહુચરી, પુરૂષ નમ્યા પરમાણ. ૩૯
- અપલક્ષણ સંસારમાં હો બહુચરી, લોકે વાળી લીક;
- અરજ શુણી આ વારમાં હો બહુચરી, બહુચર ભાગો બોક. ૪૦
- ઈંદ્ર આદી અંધા દેવતાં હો બહુચરી, કંઈ કંઈ કાખ્યાં કષ્ટ;
- તીર મોભે ગયાં નેવતાં હો બહુચરી, શક્તિ રાખજો સૃષ્ટ. ૪૧
- મહાકાળી મહાકાળમાં હો બહુચરી, શુણી કરોછો સાર;
- તે બળ બહુચર-બાળમાં હો બહુચરી, ઊગારો આ વાર. ૪૨
- હદ વળી હંવે શું જીવો હો બહુચરી, પાપે પૃથિવ અવાય;
- સર્વનું સોમપણું ખુવો હો બહુચરી, પુન્યે પાપ પળાય. ૪૩
- કોઈક સાંધૂને સતે હો બહુચરી, શંખજપુરથી જાગ;
- છેક વળેછે તું છતે હો બહુચરી, ઓલવ બળતો આગ. ૪૪
- ત્રાણ કરો ત્રિપુરેશ્વરી હો બહુચરી, તમો તમ સામું જોઈ;
- પ્રીત કરો પરમેશ્વરી હો બહુચરી, ખરી આજસ્યને ખોઈ. ૪૫
- સરજ્યાં સર્વે શક્તતાં હો બહુચરી, સુરનર જાયા જેહ;
- જોજિ જનેતા જગતતાં હો બહુચરી, જોરને નવ દો છેહ. ૪૬
- હથેરિને ન હથેરિયે હો બહુચરી, કોઈ પ્રજા હોય પેટ;
- વિષમ વેળામાં વેઠિયે હો બહુચરી, મા નહિ છૂટો નેટ. ૪૭
- પાળ્યાં ત્યાં લગિ પોખિયે હો બહુચરી, પછેતણી ન જણાય;

સમર્થ લગિ સંતોખિયે હો બહુચરી, મેહેરમાં ન કરો મણાય. ૪૮
 ઘણી ગઈ થોડી રહી હો બહુચરી, તેમાં નિત્ય ઘટાય;
 ખોળિયે નહિ બાંહેચાહિ હો બહુચરી, પાર કરો પ્રભુતાય. ૪૯
 નજર કરો નવ્યાશિયે હો બહુચરી, નગર કરો સરદાર;
 વિશ્વ અવાસે વાસિયે હો બહુચરી, પરાં સેહેર નદિપાર. ૫૦
 મ્હો માગ્યા મેહ મોકલો હો બહુચરી, ખટ રસ નાવે ખોટ;
 સર્વતણા હરિ શોક લ્યો હો બહુચરી, કરુણા કીજે કોટ. ૫૧
 કામકુધા થઈ દૂજિયે હો બહુચરી, સુખ પામિ સંસાર;
 સમ ખાતામાં સૂજિયે હો બહુચરી, નોધારાં આધાર. ૫૨
 ભૂતળ ભુરને દીજિયે હો બહુચરી, ભાત ભાતરસ ભોગ;
 લાડ લડાવી લીજિયે હો બહુચરી, વાલાં ટળે વિન્નેગ. ૫૩
 આઠ અમિ છાંટો નાખિયે હો બહુચરી, છોરે દોરે ને ગ્રામ;
 ભગવતિ ભવમાં ભાખિયે હો બહુચરી, સમયાં પૂરો કામ. ૫૪
 નેહવેયકી નારાયણી હો બહુચરી, દેશમાં દો નવનિહ;
 દેવી સદા સુખદાયણી હો બહુચરી, પરમેશ્વરી પ્રસિદ્ધ. ૫૫
 ગરબો શુણી કળીકાળનો હો બહુચરી, જ્યાં શક્તિ દે દાન;
 પરતો બહુચર-ગાળનો હો બહુચરી, પામે ધન સંતાન. ૫૬
 વરણ અધીકાર વેદમાં હો બહુચરી, ભગવતિ ગ્રાહણ એક;
 ઉચાર્યો અધિક ઉમેદમાં હો બહુચરી, ત્રિપુરા ન તળે ટેક. ૫૭
 તમેજો ત્રિભુવનનાં પતિ હો બહુચરી, સૂર સુરેશ સમાન;
 વલ્લભ ગુલામની વીનતિ હો બહુચરી, શુણને સગળી કાન. ૫૮

અખોભકત,

ગરના મેળાપ વિષે ઘોળ.

વનમાં ભુલી પડી રે, પેલો ક્યાં ગયો કાનુડો. એ રાગ.
 ગરુવા ગર મળ્યા રે, એવા સત્ય નિરંજન દેવ;
 મીઠ વચન ગુરુ દેવનાં, તેનો વિરલા જાણે ભવ; ગરુવા. ૧
 ગુરુને જાત વરણ આશ્રમ નહિ, સેજપણે અખંધૂત;
 ગુણસાથે નહિ જોજના, અને પરશે નહિ પંચભૂત; ગરુવા. ૨
 અખિલ જગત ગુરુમાં રહે ને, ગુરુ રહે નિરાધાર;

અન્ય આરિત નહિ ગુરૂતણી રે, રહે પરાને પાર; ગરુવા. ૩
 એ આશ્ચર્ય ગુરૂનું ધણું જો, અરૂપિ ને અણલિંગ;
 સ્વભાવે સાક્ષી સ્વયં સદાને, પ્રતિબિંબે પંચ રંગ; ગરુવા. ૪
 સામર્થ્યે સગળે રહેને, સ્વયં રહે સંત પાસ;
 ત્યાં મેળાવો અખા માહરો, આપ મળ્યા અવિનાશ; ગરુવા. ૫

દલપત.

અમદાવાદનો. નાગર.

સંવત ૧૮૮૭. સન ૧૮૩૧ માં હતો.

અમદાવાદના કાકરિયા તળાવની,

કાકરેજી માતાનો ગરબો.

પરથમ ગણપતિ લાગી પાય કે, ગરબો આદ્યો રે લોલ; ૧
 કાકરેશ્વરીતણો મહિમાય કે, સહુ ચિત્તે ધરો રે લોલ.
 વાણી આપો શારદ માય કે, મુખથી આચરું રે લોલ;
 સૌકો ભાવ ધરીને ગાય, તેવો ગરબો ફરું રે લોલ. ૨
 કાકરિયા સરવર શોભાય કે, શ્રવણે સાંભળો રે લોલ;
 મેઝાં હોય તે ઉજવળ થાય કે, જાણે આંખળો રે લોલ. ૩
 આરે પાસે સંધોસંધ કે, સુંદર ઘાટછે રે લોલ;
 બંગલા બેઠક પથ્થર બંધ કે, વચમાં વાટછે રે લોલ. ૪
 વેહેળો ખારીનો જો માંય કે, આવેછે સહી રે લોલ;
 નાહ્યે કાપા નિર્મળ થાય કે, તે નિરખો તહીં રે લોલ. ૫
 કાકરેજી મા વસિયાં વાસ કે, ગરનાળા વિષે રે લોલ;
 પ્રતક્ષ પૂરણ જોત પ્રકાશ કે, પુસ્તકમાં દિશે રે લોલ. ૬
 સરોવર સમુદ્ર સરખું દીશે, ચરણોદક ભરું રે લોલ;
 કવિતા કહે મન માઈ હીસે, જઈ તેમાં તરું રે લોલ. ૭
 તેમાં નૌતમ નગિના-બાગ કે, શોભા તેતણી રે લોલ;
 ગુણિજન ગાયે ત્યાં બહુ રાગ કે, રુડિ રચના ધણી રે લોલ. ૮
 દક્ષિણ દિશથી બાંધી પૂલ, તેમાં થઈને ગયાં રે લોલ;
 તેમાં ઝાડ ધણાં ફૂળ ફૂલ કે, નવ-પક્ષવ થયાં રે લોલ. ૯

- માત ગ્રંથે બેશો જૂવે, દૃષ્ટી અમી ભરી રે લોલ; ૧૦
સંકટ સહુ સેવકનાં ખૂવે, બહુ પ્રેમે કરી રે લોલ.
ચારે સ્થંભે તોરણ લગકે, નાળિયેરાં ચડે રે લોલ;
હીપક જોતાં ગ્રાહણ ગ્રણકે, મુજ મન ત્યાં અડે રે લોલ. ૧૧
કુમકુમ ચરચિત ચંદન સ્થંભા, આહના અવાસમાં રે લોલ;
ચોસઠ બેનો આવી રંખા, હાસ વિલાસમાં રે લોલ. ૧૨
દેવી શોળ ધરી શણગાર કે, ગરબો ગાયછે રે લોલ;
રુમરુમ ઝાંઝરનો ઝમકાર કે, થેઇ થેઇ થાયછે રે લોલ. ૧૩
ઓપે આભણ નવરંગ સાર કે, કસબી કોરનાં રે લોલ;
ચરણા ચોળી ચળકે અપાર કે, રેશમ દોરનાં રે લોલ. ૧૪
વાજાં વાજે પોડશ વીથ કે, ધુન ગગને ગાઇ રે લોલ;
મોહ્યા હરિ અહ્યાને ધથ કે, તે આવ્યા વહી રે લોલ. ૧૫
દેવનો અધિપતિ જોછે ઇંદ્ર કે, આવ્યો તે ધડી રે લોલ;
ઐરાવત જે હસ્તિ ગર્જેદ્ર કે, તે ઊપર ચડી રે લોલ. ૧૬
મુનિવર જપ તપ મૂકી તેહ કે, આવ્યા પાંચરા રે લોલ;
દેશપતી પણ ધારી સ્નેહ કે, ત્યાંહી પરવર્ચા રે લોલ. ૧૭
કાકરેજી દે આદરમાન, ભલે સહુ આવિયા રે લોલ;
આખ્યાં લવિંગ સોપારી પાન કે, પુષ્પે વધાવિયા રે લોલ. ૧૮
એવા સ્થાનકની રચનાય કે, મનમાં પેખિયે રે લોલ;
ચક્ષુ દેવતણાં જો થાય કે, પ્રત્યક્ષ દેખિયે રે લોલ. ૧૯
કહિયે દેવો તેત્રિકોડ કે, ત્યાં આવ્યા વળી રે લોલ;
કાકરેજીને મસ્તક મોડ કે, મેલ્યો સહુ મળી રે લોલ. ૨૦
શિવજી વેંચેછે પરસાદ કે, જે કૈલાશપતી રે લોલ;
અહ્યા દેછે આશિરવાદ કે, મુનિવર મહામતી રે લોલ. ૨૧
શ્રીકૃષ્ણ આખ્યાં વૈકુંઠનાથ કે, મહિમા વધારિયા રે લોલ;
હરખ્યો સુરનર મુનિવર સાથ કે, સ્થાન સધારિયા રે લોલ. ૨૨
રંગ ભિર રાસ રમ્યાં નવ રાત કે, ગરબા ગાઇ ઘણા રે લોલ;
ક્રીધા ભોગ નાના-વિધ ભાત કે, તેમાં નહીં મણા રે લોલ. ૨૩
અરસ પરસ થયાંવિદાય કે, આનંદ ઘણો કરી રે લોલ;
શ્રીકૃષ્ણ વસ્ત્ર સહને અપાય કે, કહે કાકરેશ્વરી રે લોલ. ૨૪
અમે આજ થયાં પરસન કે, એવું ઓચર્યા રે લોલ;
ચૈતર ચતુરદશીને દત કે, દેઉછું નોતરાં રે લોલ. ૨૫

- ત્યારે દેવી સઉકો સાથ કે, ત્યાં રજિયાત થયાં રે લોલ; ૨૬
 વચન દેહને જમણે હાથ કે, સૌ ત્યાંયકી ગયાં રે લોલ.
 ભાદરવા શુદ્ધિને વિજયાય કે, ચૈતર અતુર્દશી રે લોલ;
 તે ત્રણ તિથી વસી કવિતાય કે, જે મનમાં વશી રે લોલ. ૨૭
 તે ત્રણ દિવસે બહુ મહિમાય કે, દર્શન કરે સહુ રે લોલ;
 મનના મનોરથ પૂરણ થાય કે, પામે સુખ બહુ રે લોલ. ૨૮
 આઠમ ચૌદશને રવિવાર કે, પૂજા કીજિયે રે લોલ;
 દોલત ખરચિ દેવી દરબાર કે, રિંચ સિદ્ધ લિજિયે રે લોલ. ૨૯
 એવું જાણી વરણ અઢાર કે, સહુ સેવા કરો રે લોલ;
 કવિજન કહેછે વારંવાર કે, ભવ-શાગર તરો રે લોલ. ૩૦
 નાગર દલપતની જીભાય કે, આઠ વાસો વશ્યાં રે લોલ;
 તેથી ગુણ એના ગણિ ગાય કે, દુખડાં દૂર ખસાં રે લોલ. ૩૧
 સંવત સત્તરસે સત્યાશી કે, ચૈત્રી પૂનમે રે લોલ;
 કવિજન અમદાવાદનો વાસી કે, નમ્ર થઈને નમે રે લોલ; ૩૨
 જે કોઈ ચિંતે શુણે ને ગાય કે, દુખ તેનાં ટળે રે લોલ;
 સગળાં પાતક પ્રલયજ થાય કે, કાકરેજી મળે રે લોલ. ૩૩

હારકોભક્ત.

ગરબી. ૧.

- આજ મારે આંગણિયે પેલો, નંદનો કુંવર ખેડોળે;
 હું ગઈતી જમુનાં જળ ભરવા, છાંનો ધરમાં પેડોળે. ૧
 ધરમાં પેશી એવું કીધું, માંકડલાં બોલાવ્યાંજો;
 મહિ કાઢી મ્હો આગળ મેલ્યાં, ખાવા સાર આપ્યાંજો. ૨
 ઓસિંતો મહિયારો આવી, હરિની ખાંવડિ ઝાલીજો;
 મોઢા ઉપર ગોરસ લોયું, ઓળંભા લેધ ચાલીજો. ૩
 સાંભળજે તું જશોદા રાણી, તારો કુંવર લાવીજો;
 બાળક તારો બહુ મસ્તાનો, ટેવશિ પાડી આવીજો. ૪
 કહે જશોદા જૂઠા બોલી, જીભ કરો કાંઈ થોડીજો;
 મારો કુંવર કાંઈ ન જાણે, ખેડો ખેડ કર જોડીજો. ૫
 બાળ જીવેતો પોતાકેરં, જોઈને લજ્જા પામીજો;

સહ ગોપીનાં માન ઉતાર્યાં, એવો અંતર જામીને. ૬
એનિ અક્ષતે કોઈ ન પહોંચે, એની ગતિએ ન્યારીને;
દવારકાના સ્વામી સંગે, અખળા રહિએ હારીને. ૭

પ્રાર્થનાની. ગરબી. ૨.

આણ અંતની પ્રીત છે મારે, કહિયે મોલે ન આવોજી;
અખળાનો અપરાધ ન જોઈયે, પ્રેમ કરિને જોલાવો; પાલવ વળગ્યાંજી. ૧
પ્રથમ પેહેલુ અમૃત પાઈને, ઝેર હવે શીદ પાવોજી;
જળ વીના જેવું મીન વછોડ્યું, એમ શિદ તલસાવો; પાલવ. ૨
ભાત ભાતનાં ફળ અમુલ્યક, હંસ હશે તે ચરશેજી;
મીઠા જળનું માંછલડું તે, ખારે જળ કેમ ઠરશે; પાલવ. ૩
સમસ્યામાં સૌ સમજી લેજો, જાણું તે સું કહિયેજી;
દાસ દ્વારકાના સામું નિહાજો, આવા કહણુ ન થઈયે; પાલવ. ૪

મુક્તાનંદ.

સંત સમાગમ વિષે ઘોળ.

સોનાની સળિયે માંડવો. એ રાગનું.

સૂખ દાયક રે સૂખ દાયક રે, સાચા સંતનો સંગ;
સંત સમાગમ કીજીયે, ટેક.
જીરે સંત સમાગમથી ટળે,
આશા તૃષ્ણા રે આશા તૃષ્ણા રે, ઇર્ષા અભિમાન;
મોહ મત્સર મમતા બળે,
પ્રગટે ઉરમાં રે પ્રગટે ઉરમાં રે, પ્રભુનું દૃઢ સાન; સંત. ૧
જીરે સંત સમાગમથી થયા,
મુની નારદ રે મુની નારદ રે, હરિનું મન આપ;
અનેક પતિત આધારિયા,
જેના જશનો રે જેના જશનો રે, મોટો પરતાપ; સંત. ૨
જીરે સિદ્ધ થયા સત-સંગથી,
શુક આદિક રે શુક આદિક રે, મુનીવર સૂખરૂપ;
ચિત્ત ચોટ્યું હરિ રૂપમાં,

જાણે સંતયિ રે જાણે સંતયિ રે, મોઢો મર્મ અનૂપ; સંત. ૩
 જરે મહિમા મોઢો છે મહાંતનો,
 જને સેવ્યે રે જને સેવ્યે રે, છુટે માયાનું જાળ;
 પ્રીત વધે પરિશ્રદ્ધમાં,
 મુક્તાનંદ કહે રે મુક્તાનંદ કહે રે, તજી આગપંપાળ; સંત. ૪

ધોળ. ૨.

જડભાગી રે જડભાગી રે, પામે સંતનો સંગ;
 સંતયિ મહાસુખ પામોયે, ટેક.
 જરે સંત જડા પરમારથી,
 ટાળે ઊરથી રે ટાળે ઊરથી રે, અવિદ્યા અભિમાન;
 જનમ સુકળ કરે જંતનો,
 આપે અનુભવિ રે આપે અનુભવિ રે, પ્રભુ-પ્રગટનું સ્થાન; સંતયિ. ૧
 જરે પ્રભુ સંગ પ્રીત વધારવા,
 કરે જગમાં રે કરે જગમાં રે, સાચા સંત સુખણ;
 પરમાત્મા પ્રીછાડવા,
 પરમારથિ રે પરમારથિ રે, આપે પદ નિરવાણ; સંતયિ. ૨
 જરે સંતના જથ ઓમુખે કહ્યા,
 ગીતા મધ્યે રે ગીતા મધ્યે રે, ગોવિંદ સુખ-ધામ;
 અનુભવિ મારો આતમા,
 જેના મનથી રે જેના મનથી રે, ટળ્યા ક્રોધને કામ; સંતયિ. ૩
 જરે સંત વચન જે ભાવે શૂણે,
 તેનાં પાતક રે તેનાં પાતક રે, પામે સર્વ નાશ;
 પ્રીત વધે પરિશ્રદ્ધમાં,
 મુક્તાનંદ કહે રે મુક્તાનંદ કહે રે, પામે પદ અવિનાશ; સંતયિ. ૪

ધોળ. ૩.

સાચા સાધૂ રે સાચા સાધૂ રે, સુંદર ગુણ-ધામ;
 સમજિને સતસંગ કીજીયે, ટેક.
 જરે સંત સુલક્ષણના ભર્યા,
 અવગુણનો રે અવગુણનો રે, ઊરમાં નહિ લેશ;
 માનુભાવ મુનિ તે ખરા,

આપે સૌને રે આપે સૌને રે, સાચો ઊપદેશ; સમજિને. ૧

જીરે સંત સદા શીતળ રહે.

ક્યારે નતપે રે ક્યારે નતપે રે, કામ ક્રોધનિ ઝાળ;

લોભ તજી હરિને ભજે,

ધારે ઊરમાં રે ધારે ઊરમાં રે, દૃઢ કરિ શ્રીગોપાળ; સમજિને. ૨

જીરે ત્રિભુવનની સંપત્તિ મળે,

તોય નતજે રે તોય નતજે રે, અધ-પણ હરિ દયાન;

અહરપ થઈ હરી ભજે,

એવા સંતને રે એવા સંતને રે, કિય કનક સમાન; સમજિને. ૩

જીરે એમ શુભ લક્ષણ ઓળખી,

શુદ્ધ ભાવે રે શુદ્ધ ભાવે રે, કરવિ સંતનિ સેવ;

હરિ સમ હરિજન બાણવા,

મુક્તાનંદ કહે રે મુક્તાનંદ કહે રે, તે તરે તતએવ; સમજિને. ૪

ધોળ ૪.

સદા કરવો રે સદા કરવો રે, હરિજનનો રે સંગ;

દુર્લભ દરશન સંતનાં, ટેક.

જીરે સંત સભામાં શ્રીહરી,

સદા વાસ કરિ રે સદા વાસ કરિ રે, રહે પૈકુંકનાથ;

સર્વે તીરથ તેના ચરણમાં,

એવા સંગથિ રે એવા સંગથિ રે, વેગે થાય સનાથ; દુર્લભ. ૧

જીરે સંત મળ્યા તેને હરિ મળ્યા,

એનો મહિમા રે એનો મહિમા રે, વદે વેદ પુરાણ;

સાખ્ય પ્રગટ સંસારમાં,

શુક નારદ રે શુક નારદ રે, પામ્યા પદ નિરવાણ; દુર્લભ. ૨

જીરે સંત વચન સાચાં ગણી,

ગયો વનમાં રે ગયો વનમાં રે, ધ્રુવ નાનડો બાળ;

પ્રગટ પ્રભૂને તે પામિયો,

થયો અવિચળ રે થયો અવિચળ રે, જશ વાદ્યો વિશાળ; દુર્લભ. ૩

જીરે એવું બાણી અહંતા તજી.

શુદ્ધ ભાવે રે શુદ્ધ ભાવે રે, કરવિ સંતનિ સેવ;

મનુષ્ય ભાવ મનથી તજી,

મુક્તાનંદ કહે રે મુક્તાનંદ કહે રે, સાચા સંતછે દેવ; કુલેભ. ૪

કાળીદાસ.

સીતાસ્વયંવરમાંથી.

કડવું. ૧ રાગ ધોળ. ચાલ ઈશ્વર વિવાની.

અક્ષર વાણીને એકઠા ગણિયે રે; તે તાંતણાના તંતુ વણિયે રે.	૧
કીજે ગ્રંથ રૂપી પટફૂળ રે; રાગ રંગ ચડાવિયે યોળ રે.	૨
માંહિ ઊથલા આંતરિ કેરા રે; તેને પૂર્વજાયાના છેડા રે.	૩
જેમ વસ્ત્રતણું અનુમાન રે; તેમ અધ્યાય રૂપિયાં થાન રે.	૪
માંહિ ચોપાઈનાં ભણાં ચિત્ર રે; થાય વસ્ત્ર તે પરમ પવિત્ર રે.	૫
તેને પહેરે તે પાવન પ્રાણી રે; તેના મુખમાં મધૂરી વાણી રે.	૬
એવું અંખર પહેરે જે અંગે રે, રમે સચ્ચિદાનંદને સંગે રે.	૭
એવો માંડ્યો કથાનો આરંભ રે; જેમાં પ્રગટ થયા પરિશ્રમ રે.	૮
ભાગિ ધનુષને જનક કુમારી રે; પરણ્યા પ્રભુજિ તે નીર્મળ નારી રે.	૯
તેનિ ખ્યાત જગતમાં મોટી રે; કહાવે ચરિત્ર જેતાં શત કોટી રે.	૧૦
મારિ રાવણ લંકા લીધો રે, તેતો ભક્ત વિભીષણને દીધી રે.	૧૧
તેમાં ઇચ્છા થઈ વળિ મારી રે; કહું સંક્ષેપે કીર્તિ મોરારી રે.	૧૨
જેને નશકે તે વેદ વખાણી રે; તેને વરણવું પ્રાકૃત વાણી રે.	૧૩
મોટા દેવ આગળ જેમ જાંતૂ રે; વળિ વસ્ત્ર આગળ જેમ તંતૂ રે.	૧૪
તેમ બોલું કથા કરજોડી રે; મારિ મનિ તો ઘણીછે થોડી રે.	૧૫
કવિ જાણિ ન દેશો દોષ રે; મોટા પુરુષ ન દરશો રોષ રે.	૧૬
પ્રભુજીને તો સર્વે સરખા રે; જેમ વાલોછે વિશ્વમાં વરધા રે.	૧૭
સ્થુળ સુક્ષ્મ સર્વે જેમ પામે રે; તેથી તૃણા પોતાનો વામે રે.	૧૮
તેમ સૌને હરિ ગૂણ ગાવા રે; સીતાનાથના સેવક થાવા રે.	૧૯
હુંતો તે માટે હરિ ગુણ ગાજી રે; નામ લેતામાં પાવન થાજી રે.	૨૦
જેના નામે તરે મહા પાપી રે; મહા કર્મ બંધન નાંખે કાપી રે.	૨૧
અર્ધ નામે તે પદવિ આપી રે; જેમ ગજ પશુ જાત તથાપી રે.	૨૨
રવિ કુળમાં ધર્યો જન્મ રામે રે; સૂર અસુર તરે જેને નામે રે.	૨૩
જેણે દશ દીગ પાળ નમાવ્યા રે; કરજોડને શરણે આવ્યા રે.	૨૪
આપિ વિપ્રને દાન અલેખે રે; બ્રહ્મા રુદ્ર વરુણથી વિશેષે રે.	૨૫
તેના પ્રાકૃતિ પુત્ર દિલીપ રે; જેમ દીપકમાંથી દીપ રે.	૨૬

- ક્રીડું બ્રહ્માજિયે બ્રહ્માંડ રે; વેદ ધર્મ થયા ત્રણ કાંડ રે. ૨૭
- સૂર્ય સોમ વંશી થયા ભૂપ રે; જેનિ અવનિમાં ખ્યાત અનૂપ રે. ૨૮
- રવિ વંશતણા જે રાજા રે; તેણે રાખિછે ધર્મનિમાઝા રે. ૨૯
- ભૂપ આદિત વંશના આદી રે; પરમ ધર્મ પાળક સત્યવાદી રે. ૩૦
- વિપ્ર ધેનુતણા રાખવાળ રે; જેને વશ રહે દશ દીગપાળ રે. ૩૧
- જેમાં સગર જેવા નર ખ્યાત રે; થયા રથને ચિલે સિંધુ સાત રે. ૩૨
- જેમાં અમરિષ કાજ મુરાર રે; ધર્મા અવનિમાં દશ અવતાર રે. ૩૩
- જેમાં ભાગીરથી જેવા રાય રે; લાવ્યા ગંગાને અવનીમાંય રે. ૩૪
- જેમાં રુકમાંગદ રાજન રે; આણિ એકાદશી પાવન રે. ૩૫
- જેમાં હરિચંદ્ર થયા સત્યવાદી રે; જેથિ હાર્યા મિના સૂત ગાધિ રે. ૩૬
- જેમાં રઘુરાજ મહાભાગ્ય રે; એણે ક્રીધા જગન બહુ જાગ્ય રે. ૩૭
- જેણે વિપ્રને આપ્યાં દાન રે; ક્રીધા ધનદ જેવા ધનવાન રે. ૩૮
- તેમાં દશરથ સમરથ સખજા રે; શેષતાગે આપી જેને અખજા રે. ૩૯
- જેને સુરપતી તેડે સંઘાતે રે; જીવ કરવાને દાનવ સાથે રે. ૪૦
- જન્મ જાગમાં તેડેછે પેલા રે; લખે પત્ર પધારજો પેલા રે. ૪૧
- જાતાં વળતાં સ્વર્ગે કોઈ કાળે રે; એક તિલ આખો ગોવાળે રે. ૪૨
- દેખિ તિલ દશરથ એ વાર રે; ક્રીધો દિલ સાથે શુદ્ધ વિચાર રે. ૪૩
- એક તિલ અવનીમાં આવ્યો રે; લેઈ તુળસીને થડ વવરાવ્યો રે. ૪૪
- તેથિ ઊગ્યું સારું એક વૃક્ષ રે; તેથિ વાઘ્યાંછે લક્ષ્મી લક્ષ રે. ૪૫
- ક્રીધો જન્મ ગયો ધૂમ વ્યોમે રે; ઇંદ્ર બોલ્યા ક્યાંથી તિલ ભોમે રે. ૪૬
- કહે અનુચરને કરો કામ રે; જાઓ જો જો તે ધામો ધામ રે. ૪૭
- તિજ લેઈ ગયા અવધ નરેશ રે; જો જો દશરથ કેરો દેશ રે. ૪૮
- આવિ અનુચરે જોયુંછે જ્યાંહે રે; દીઠો તિલ દશરથ ધરમાંહે રે. ૪૯
- જઈ ઇંદ્રને શૂંધ શુણાવી રે; બોલ્યા સુરપતિ ભૂકુટી ચડાવી રે. ૫૦
- તેડ્યા દશરથને મન કોપે રે; કોણ અમરની આત્મા લોપે રે. ૫૧
- ગયા દશરથ સુરપતિ પાસે રે; કરજોડિને વચન પ્રકાશે રે. ૫૨
- સ્વામિ અણજાણે તીલ ભરાણો રે; જાળ વાળમાં આવ્યો તણાણો રે. ૫૩
- તેને વાવિ વધારોમે ક્રીધો રે; અપરાધ વડો શીર લીધો રે. ૫૪
- તેનો શાપ ઘટે શીર મારે રે; સ્વામિ દીજે જે ઇચ્છા તમારે રે. ૫૫
- એવું સાંભળિ સુરપતિ બોલે રે; ઉભય દંડ કહું એક તોલે રે. ૫૬
- કાંતો દ્વાદશ વર્ષ દુકાળ રે; તારે દેશ પડે મહિપાળ રે. ૫૭
- કાં જો રહેવું શ્વસુરને ઘેર રે; એક વર્ષ સેવકની પેર રે. ૫૮

જેમાં રૂંડું ગમેતે રાખો રે; તેનો ઉત્તર મુજને દાખો રે.	૫૯
બોલ્યા બૂપ કહિશ મન ધારી રે; પુછું કે ને ગમે ઘેર નારી રે.	૬૦
પછે આપિ પુછ્યું ઘેર રાણી રે; બોલ્યાં કૌશલા મુખથી વાણી રે.	૬૧
બાર વર્ષ દુકાળજ સહિયે રે; સ્વામિ શ્વસુર બવન નવ રહિયે રે.	૬૨
માનિ વાત રાજ બડ ભાગી રે; લાવ્યા દેશ દુકાળજ માગી રે.	૬૩
કોપ્યો ઇંદ્ર ન વરસે નીર રે; સુક્યાં સરિતા સરોવર તીર રે.	૬૪
પુછ્યું વશિષ્ઠ ચરણ શિર નામો રે; અમે શાપ લેજ આવ્યા સ્વામી રે.	૬૫
ત્યારે વશિષ્ઠ કહે શુણો વાત રે; સુખ પામે પ્રજા એક ભાત રે.	૬૬
લાવો શૃંગિરુષિને તેડી રે; મેલો વારાંગના રથ ખેડી રે.	૬૭
આપિ બક્ષ બોજન લલચાવો રે; ભૂમિદેવને બોળવિ લાવો રે.	૬૮
પહોંચે રૂષિનિ બ્યાં લગી દૃષ્ટી રે; થાય દેશમાં મેઘનિ વૃષ્ટી રે.	૬૯
પછે રાયે ઉદ્ધમ કિધો એહ રે; લાવ્યા મુનિવરને થયો મેહ રે.	૭૦
દુઃખ ગયું દુકાળનું નાશી રે; ધણાં મુખિયાં થયાં દેશ વાસી રે.	૭૧
રાય કહાવે ધુરંધર ધર્મ રે; વળિ બોળ્યું તે કર્યું કર્મ રે.	૭૨
સતિ રોહિણિનો બ્યારે ભેદ રે; ત્યારે મેઘ ન વર્ષે વેદ રે.	૭૩
વર્ષ દ્વાદશ થાય દુકાળ રે; પીડા પામે પ્રજા ભૂપાળ રે.	૭૪
ત્યારે ગુરુતણે ચરણે લાગી રે; દુઃખ ટાળવા આત્તા માગી રે.	૭૫
ગયા નભ મંડળ રથે બેશી રે; જીત્યા શનિશ્વર કંઠણ કળેશી રે.	૭૬
રાયે રોહિણિ ભેદ મુકાવ્યો રે; ચંદ્રપત્નિનો પંથ ચુકાવ્યો રે.	૭૭
વર્ષ બાર ને પડતિ દુકાળી રે; તેતો દશરથ રાજયે ટાળી રે.	૭૮
આજ કળિજીગમાં ને પડતી રે; બાધિ મેદનો ચાકે ચડતી રે.	૭૯
હાહાકાર થાતો નવખંડે રે; કોય પ્રાણિ ઉગરતા ન પંડે રે.	૮૦
એવો દશરથ પર-ઉપકારી રે; જેણે પૃથ્વિનિ પીડા નિવારો રે.	૮૧
રાજ દશરથકેરે નામે રે; પ્રાણિ કોટિ જગત ફળ પામે રે.	૮૨

પૂર્વછાયો.

કોટિજગત ફળ પ્રાણી પામે, દશરથ કેરે નામ;
જેને ઘેર જગદીશ જનમ્યા, રાજિવ લોચન રામ.

કડકું ૨૪ મું વલણ.

જન સાથે તે કરીને તૈયારીજી, ઘેર પધાર્યા જનક તે કુમારીજી;
સાથે તણે બેનડી સારીજી, જનની નયણે તે વરસે વારીજી;

ઉથજો.

જનની નયણે વારી વરસે, થયા ગદગદ કંઠ;
તેડી ચાલ્યાં સાસરે, ફરિ મળ્યાનિ ઉતકંઠ. ૧
સર્વ કુટુંબ ભિજું થયું, બહુ સ્નેહ સીતા સાથ;
દશરથ કૌશલ પ્રતિ વદે, બલામણ ગ્રહી હાથ. ૨

રાગ ધનાસરી.

સર્વ કુટુંબ થયું ત્યાં ભિજું, સીતાને સાસરે વળાવેજી;
કૌશલ આગળ કરજોડીને, બાવે કરીને બળાવેજી. ૧
જન જોડી દદામા દેને, વરવધુ તેડીને વળિયાજી;
રાજ દશરથને જનક પરસ્પર, ઊરેઊર મળવી મળિયાજી. ૨
મુનિવરને જેમ મુનિવર ભેટે, સાધૂને જેમ સાધૂજી;
તેમ વેવાઈને વેવાઈ મળ્યાછે, મોહિ રહ્યું વિશ્વ બાધૂજી. ૩
ચાલી જન સજ્જન થઈ સાથે, જન વળાવા માટેજી;
જોજન એક રહ્યા ત્યાં ભિજા, વેવાઈ સાથે વાટેજી. ૪
શીખામણ સીતાને દીધી, માતાજિયે બહુ બાતજી;
ડાહી સખી અણિમાદિક સરખી, સહસ્ર આપી સાથજી. ૫
સાસૂનું મુખ રાખજો રૂડી, કરજો ધસુરનિ સેવાજી;
ધ્રુવટ-પટ પટથાજો ન તજિયે, તજિયે હઠના હેવાજી. ૬
જેઠ જોડાણીને દિયર દેરાણી, નણદીને નમતાં રહિયેજી;
મુખ અવગુણ સાસરિયાંકેરો, કંથ આગળ નવ કહિયેજી. ૭
પ્રોહિત કુળ-ગુરુ સ્વામિ શ્વસુરનું, ચરણોદક નિત્ય લોજોજી;
સર્વ કુટુંબમાં બળતાં રહિયે, મનમાં તો ગર્વ ન કીજોજી. ૮
એણી રિતે સીતાજીને જનનિયે, દિધી શિખામણ સારીજી;
માતા પિતાને સુજશ આપજો, હોય સકુળની કુમારીજી. ૯
પછે અવધપતિ પ્રીતે કરીને, રાય જનકને વાળ્યાજી;
જાણિયે દ્વાદશ રાશિ ભુવનથી, જ્યોતિષિમાં ગ્રહ ચાલ્યાજી. ૧૦
વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્રને જનકે, કનકને ધુપે વધાવ્યાજી;
માગી શિખ ચરણે શિશ નામી, મૈથિલાપુરમાં આવ્યાજી. ૧૧
ત્યાંયકિ હજિ મજિ સૌકોય વળિયા, પુરવાસી વૃદ્ધ બાળજી;
જન વૈમાનતણી પેર ચાલી, ધમ ધમતી ધુધરમાળજી. ૧૨
લટકંતા ચટકંતા ચાલે, હાથિ તે હારોહારજી;

- ઢળકે ધરણિ પડ ઉત્તર દક્ષિણ, નાવે ભર્યો જેમ ભારણ. ૧૩
- હણહણતા અવની પગ અણતા, ઊછળતાં કેકાણણ; ૧૪
- બળભર ફાળ ભરંતા ચાલે, રેવંત રાણોરાણણ. ૧૪
- સાજ સુવર્ણ નાના-વિધ વરણે, શોભે તે અંગ તુરંગણ; ૧૫
- સ્વછ રંગ ભર ઊદકતા અને, કુદતા જાણે કુરંગણ. ૧૫
- એણિ પેર જાન અયોધ્યા પહોંચી, વાજિત્ર વાજે અપારણ; ૧૬
- મંગળ ગીત રથેરથ ગાયે, ચંદ્રમુખી બહુ નારણ. ૧૬
- અંતરિક્ષથી ઈંદ્રાદિક દેવે, વંદે સ્વર્ગના દેવણ; ૧૭
- પુષ્પ વધાવિને એમ કહે, નહિ સ્વર્ગ અવધપુર જેવણ. ૧૭
- જાન લેઈ પરવરિયા પુરમાં, દશરથ બહુબલ-ભાગીણ; ૧૮
- નગરના વાસિતણી જગમાંડી, જીનો તપસા જાગીણ. ૧૮
- હાડે અયોધ યુલાલ સુગંધી, નભ લગિ ધ્રુમળ ધાઈણ; ૧૯
- વાદળ રાત્રે થયું તેને રંગે, અરણ રહ્યો છે લજાઈણ. ૧૯
- સંધ્યા સમે પ્રભુ ઘોડિયે ચડિયા, દશો દીશ પ્રગટી દીવીણ; ૨૦
- જન્મો જન્મ તેના જથ જોલે, તેણે તે જાણ્યું જીવીણ. ૨૦
- પાવક પુષ્પતણી બહુ રમત, જવાળા-માળનું જાણુંણ; ૨૧
- ગંધક-પાત્ર પ્રકાશ કરે જેમ, અર્કતણું અજવાળુંણ. ૨૧
- ત્રણે ભ્રાત્ર ચડ્યા પ્રભુ સાથે, વાંસે વધૂ મૃગાનેણીણ; ૨૨
- ચંદ્રમા શીર સુધા ધણુ સીંચે, રસ વરસાવે રેણીણ. ૨૨
- પુષ્પ કનક સુકતાફળ લેઈને, નગર નિવાસી વધાવેણ; ૨૩
- ચારે વરણ જે ચરણે ચાલે તે, આવિને શીશ નમાવેણ. ૨૩
- ત્રણે માતા તતક્ષણ હરખી, ઝારિ ભરી જળ લાવ્યાંણ; ૨૪
- અંતરમાં અતિ ઉલટ આણીને, વર કન્યાને વધાવ્યાંણ. ૨૪
- દંપતિ શીશ લઈ જળ ઝારી, વારંવાર ઉતારેણ; ૨૫
- મંદિરમાં પધરાવ્યાં પ્રીતે, જન્મ સફળ કરિ સારેણ. ૨૫
- અવધપુરીમાં આવી હર-વરણે, રાજા દશરથ આગેણ; ૨૬
- એની આગળ સ્વર્ગની સંપતિ, સુરપતિને લધુ લાગેણ. ૨૬
- વળતું રાયે નગર નોંતરિયું, વેદિયા વિપ્ર જમાડ્યાણ; ૨૭
- ચારે વરણને પ્રસન્ન કરીને, પરમાનંદ પમાડ્યાણ. ૨૭
- વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર રુષીને, પ્રેમે કરીને પોષ્યાણ; ૨૮
- ધણા દિવસ લગે મુનિવર રાખ્યા, સેવા કરી સંતોષ્યાણ. ૨૮
- કૌષિક રુષિને ચરણે લાગી, પાડ ચડાવેછે રાણીણ;

પરણ્યા પુત્ર તમારે પ્રસાદે, જનકનંદનો આણીજી. ૨૯

ગુણ ઓશિંગણ ગુરુજી તમારી, જનમો જનમ શું કહિયેજી;

જાણજો હેત ધરીને મનમાં, અમે તમારાં હૈયેજી. ૩૦

જોડો કર દશરથ રાજ્યે, સ્તુતિ રુષિની કીધીજી;

પછે પ્રસન્ન થઇને સર્વે, આલવાનિ આત્મા લીધીજી. ૩૧

સર્વ સર્વને ધામ પધાર્યાં, દિગ્ગજર આનંદ પામ્યાજી;

પૂર્ણ થયો પ્રભુજીનો વિવા, ઓધ આનંદના જામ્યાજી. ૩૨

જે કોઇ ગાય શુણે શ્રવણેથી, જનકિ રઘુવર વીવાજી;

જાણિયે તે જન મેદનિમાંહે, આળા હરીરસ પીવાજી. ૩૩

કાળીદાસ કહે કરજોડી, સીતાસ્વયંવર લોલાજી;

જનક-સુતા રઘુવરનો વરણુવ, સાંભળશે જન શીજાજી. ૩૪

તેને કૃષ્ણ થાયે મન વાંછિત, બુદ્ધિતાશું બળ વાઘેજી;

તેને અમંગળ પાસે ન આવે, લૌકિક સ્વપ્ન ન-લાઘેજી. ૩૫

કરુણા સાગરના રસમાંહે, મગન થઇને ઝીલેજી;

કુમારગ ન-પડે પગ તેનો, જોણિપર રથ વણુચીલેજી. ૩૬

પૂર્વછાયો.

ચીલાવણુ ચાલે નહીં, ભૂતળમાં રથ ચક્ર;

તેમ વસમે કોઇ વાળી ન-શકે, કળિયુગમાં કાંઇ વક્ર. ૧

કહી કથા રઘુનાથની, શુણજો સજ્જન સાથ;

અહમતી શું ઓચર્યો, કરજો ક્ષમા અપરાધ. ૨

વેપારી કોડીતણો, લિયે કોટીધવજ આલ;

કાંબળિ વણિ જાણે નહીં, પીતાંબર ચડાયે શાળ. ૩

તેમ સીતાનો સ્વયંવર, કહેવા કર્યો આભાસ;

ઉદ્યોતમાં અદ્યોત જેમ, કવિમાં કાળીદાસ. ૪

સંવત શાખા વર્ણુ ઉપર, લક્ષણનો મહિમાય;

આશ્વિન માસ મહોછવે, કહ્યો જનકો વિવાય. ૫

ગ્રામ વસાવડને વિષે, વડનગરા નાગર સાત;

ગુજરવાણીમાં વખાણો, રામ સિતાની ખ્યાત. ૬

ઉત્તરો.

ખ્યાત સિતા રઘુનાથની, યથા બુદ્ધિયે વિસ્તરી;

કહે કાળીદાસ શ્રોતા સર્વ, એકવાર બોલો હરી.

૧

પ્રહ્લાદઆખ્યાનમાંથી.

કડવું ૨૨મું. રાગ ધોળ.

વિના આબ્યો દૂકડો. એ રાગ.

યુરુજીને શીથ નમાવિ કરી, કરજોડિને બોલિયો બાળ;	કૃતાર્થ મને કર્યો;	
સ્વામિ સકળ પિદ્યા મને શીખવી, મને કરણા કરી તતકાળ;	કૃતાર્થ. ૧	
હુંતો સિદ્ધો વરણ સિદ્ધ શીખિયો, તેમાં ક્ષણ નવ લાગી વાર;	કૃતાર્થ;	
તેનો અર્થ વિચારતાં એ થયો, માંહિ કીડા કરે કરતાર;	કૃતાર્થ. ૨	
મેંતો અક્ષર સગળા ઓળખ્યા, મને લાઘ્યો ભણ્યાનો ભેદ;	કૃતાર્થ;	
એથિ સાસ્ત્ર સકળ મંત્ર જંત્ર કળા, ચૌદ-વિદ્યાને આરે વેદ;	કૃતાર્થ. ૩	
એના બાવન અક્ષર બીજ સદા, માંહિ પૂરી રહ્યો પરિશ્રદ્ધ;	કૃતાર્થ;	
તેને સમજે તે સુખ પામે ધણું, આણસમજીને પહોંચે શ્રમ;	કૃતાર્થ. ૪	
મેંતો ક્રક્રો તે કેશવ જાણિયો, ખખખો ખગવાહન નિરધાર;	કૃતાર્થ;	
મેંતો ગગ્ગો તે ગોવિંદ જાણિયો, ઘઘો ધનશ્યામ મોરાર;	કૃતાર્થ. ૫	
મેંતો નનો નારાયણ જાણિયો, વળી ચરચો લખ્યો ચક્રપાણ;	કૃતાર્થ;	
મેંતો છરછે છમીજો જાણિયો, લખ્યો જજળે તે જીવન પ્રાણ;	કૃતાર્થ. ૬	
મેંતો ઝઝો ઝખકારો લખ્યો, નનો નિર્ગુણ નીરાકાર;	કૃતાર્થ;	
મેંતો ટટો તે ટેક-ધારી લખ્યો, લખ્યો ઠઠો તે ઠારણહાર;	કૃતાર્થ. ૭	
મેંતો ડડો તે ડંખર-ધારી લખ્યો, મેંતો ઢઢો લખ્યો જગદાલ;	કૃતાર્થ;	
મેંતો જાણો નિરંજન જાણિયો, તત્તો ત્રિભુવનનો પ્રતિપાળ;	કૃતાર્થ. ૮	
મેંતો યય્યો તે સ્થિર-સ્થાવર લખ્યો, મેંતો દદો લખ્યોછે દેવેશ;	કૃતાર્થ;	
મેંતો ધદ્ધો તે ધરણીધર લખ્યો, મેંતો નનો લખ્યોછે નરેશ;	કૃતાર્થ. ૯	
મેંતો પપ્પો તે પુરુષોત્તમ લખ્યો, લખ્યો ફફે તે ફળદાતાર;	કૃતાર્થ;	
મેંતો બબ્બો તે બહુનામી લખ્યો, મેંતો ભભ્મો લખ્યો ભવતાર;	કૃતાર્થ. ૧૦	
મેંતો મમ્મો તે મધુસુદન લખ્યો, મેંતો યયો લખ્યો યમુનેશ;	કૃતાર્થ;	
મેંતો રેરો તે રામ કરી લખ્યો, લખ્યો લલ્લો લિલાધર-વેષ;	કૃતાર્થ. ૧૧	
મેંતો વવ્વો વિષ્ણુ કરી જાણિયો, લખ્યો ચશ્ચો ચંક્રર્ષણ ભૂપ;	કૃતાર્થ.	
મેંતો પપ્પો તે પટદરશન લખ્યો, લખ્યો સસ્સો તે સત્ય-સ્વરૂપ;	કૃતાર્થ. ૧૨	
મેંતો હહો હરીકરી જાણિયો, મેંતો શ્રી લખ્યો શ્રીપતિ નામ;	કૃતાર્થ;	

મેંતો ક્ષ લખ્યો રૂપ ક્ષમાકારી, જ લખ્યો લક્ષ્મી-પતી ધામ;	કૃતાર્થ. ૧૩
મેંતો અક્ષરે અક્ષરે ઓળખ્યો, એવો આદ્ય-પુરુષ અવિનાશ;	કૃતાર્થ;
મને કાંઈ બીજું કહ્યું નવ ગમે, ગુરુ સાચું કહું તમ પાસ;	કૃતાર્થ. ૧૪
હુંતો હરિ હરિ મુખમાંહી જપુ, દિન રેણુ રહું રણિયાત;	કૃતાર્થ;
મારા મનમાં ગોવિંદ મુકુંદ વસે, નહિ ઉચરું અવર કાંઈ વાત;	કૃતાર્થ. ૧૫
મારે રામ નારાયણ નામ રહે, કમળાવર વૈકુંઠરાય;	કૃતાર્થ;
સચ્ચિદાનંદ માધવ પ્રાણ પ્રભુ, તેનો ગાઉ મુખે મહિમાય;	કૃતાર્થ. ૧૬
હુંતો વંદુ સુંદર નારાયણને, દામોદર દીનદયાળ;	કૃતાર્થ;
અવિનાશિ અનંત અમોઘ અતિ, વણિ પૂરણપ્રહ્મ ગોપાળ;	કૃતાર્થ. ૧૭
એનું નામ ન-મેલું એકે ઘડી, પિંડ માંહેછે જ્યાં લગે પ્રાણ;	કૃતાર્થ;
મારે તન મન ધનછે તેહ સદા, જગજીવન શ્યામ સુજાણ;	કૃતાર્થ. ૧૮
એના ભજનનો રસ જોણે અનુભવ્યો, તેને બીજી રુચે નહિ વાત;	કૃતાર્થ;
તેતો ગીત કથી ગદ્ય પદ્ય કથે, દિન રેણુ રહે રણિયાત;	કૃતાર્થ. ૧૯
જગદિશ પરમેશ્વર જગતપતી, વણિ હૃદયર સત્ય-સ્વરૂપ;	કૃતાર્થ;
કહાવે ભક્તવત્સળ ભવ-સિંધુ વિષે, ભગવાન સુરાસુર ભૂપ;	કૃતાર્થ. ૨૦
હવે એક અધક્ષણ નહિરે તણું, ભણું ભાવ ધરી મનમાંય;	કૃતાર્થ;
મારે પ્રીતડિ જે પેલા ભવતણી, તેણે શ્રીવર થાશે સહાય;	કૃતાર્થ. ૨૧

પૂર્વછાયો.

શ્રીવર થાશે સહાયરે, મને મોટો વિશ્વાસ;	
કરુણા સાગર શ્રીહરી, તે પૂરે મનની આશ.	૧
જોણે ભજ્યા નહિ શ્રીહરી, ભક્તવત્સળ ભગવાન;	
અમૃતને અળગું કરી, વિષમ કંઈ વિષપાન.	૨

કડવું. ૩૩ મું. વલણ. ધોળ.૨.

વળતા બોલ્યા તે મુનીવર સારજી, સાંભળ રાજ તે ધર્મ કુમારજી;	
ગુરુ વાણી તે રાજ કુમારજી, ફરિ ન કરોશ એવો ઉચ્ચારજી.	૧

ઉથલો.

ગુરુ વાણી અસુર સુતને, શુણિ વિષ્ણુનાં વખાણ;	
તુજ તાત વેરિને શું બજે, શુણ કુંવર અતુરસુજાણ.	૧

રાગ. વણુઝારાનો.

અપ્યાર વળતું બોલિયો તને વાંરે રે.	
એવું વળીમાં બોલિય વેણ, કુંવર નહિ સાંરે રે;	
એશું તાત તારાને વેર છે, તને; શુણિ રીસે રાતાં થાય નેણ;	કુંવર. ૧
એ તને કોણે શીખવ્યું, તને; રાજા શુણશે તો થાશે વિનાશ;	કુંવર;
દૈત્યને દેવશું વેર છે, તને; નામ લેતાંમાં લાગે હુતાશ;	કુંવર. ૨
જાણ્યું અજાણ્યું કહીશમાં. તને; ક્રોધ કરશે તારો તાત;	કુંવર;
આગળથી એટલું કહી, તને; ફરિ મુખથી મ કાઢીશ વાત;	કુંવર. ૩
અસુરતણે કુળ ઊપતો, તને; કહેને ક્યાંથી શિખ્યો પરપક્ષ;	કુંવર;
તાતનો શત્રુ શ્રીરામ છે, તને; તેના નામનો લીધો લક્ષ;	કુંવર. ૪
વેરિનું નામ ન લિજિયે, તને; શત્રુને નહિ નામવું શીશ;	કુંવર;
તારો પિતા જો જાણશે, તને; તો તે રૌરવ કરશે રીસ;	કુંવર. ૫
અજાણ્યું કામ ન કીજિયે, તને; એથી કારમો થાશે કુજેશ;	કુંવર;
બાપથી મનમાં બીજિયે, તને; જેથી સાંભળશે સર્વ દેશ;	કુંવર. ૬
આગળથી આદર કરી, તને; હવે એનું ન લેશો નામ;	કુંવર;
તાતને કોણે કહેવાય નહિ, તને; જો સાંભળે તો મારે ઠામ;	કુંવર. ૭
તુંતો બાળક જાણે નહીં, તને; ક્યો દૈત્યતણો કુળ-ધર્મ;	કુંવર;
બુદ્ધિ વિના સુધિ શી પડે, તને; વણુ જાણે ન કીજિયે કર્મ;	કુંવર. ૮
એકા તે શત્રુને શું બજે, તને; તુંતો ઊપતો કુળ અંગાર;	કુંવર;
કોઈ કપટિયે તને શીખવ્યું, તને; રહ્યો એજ કરછ ઊંચાર;	કુંવર. ૯
કોઈક પાખંડિયે પ્રીછવ્યો, તને; કોણ મળિયો તે લોભી લાંડ;	કુંવર;
દૂરથી ડુંગર દાખવ્યા, તને; તેની ઝરડીને બાંધી ગાંડ;	કુંવર. ૧૦
તાતથી કો અદકુ નથી, તને; બીજું બજન કરે શાનેમાટ;	કુંવર;
એનો રીધ સિધ ત્રેલોકની, તને; એથી અદકેરી બોળછ ખાટ;	કુંવર. ૧૧
એ મુંકિ વિજયુને વળગમાં, તને; જેણે માર્યો બાંધવ તુજ તાત;	કુંવર;
તે સાથે સ્નેહ તારે કેમ ઘટે, તને; તને હસશે દાનવ નાત;	કુંવર. ૧૨
એવું જાણી એને આગળે, તને; બાધો વંશ લજ્જવણુ વીર;	કુંવર;
તુજ તાત તુજપર કોપશે, તને; તારિ માતા નૈણે ભરે નીર;	કુંવર. ૧૩
વેરી શું વાલ ન કીજિયે, તને; તેથી ગુરજિને શિરપડે દાષ;	કુંવર;
બાળક જાણી વાલ કરે, તને; ફરિ રામ કહેતો કરે રોષ;	કુંવર. ૧૪
પેરે પેરે કરી પ્રીછવું, તને; એનો ફરી કરીશમાં કોડ;	કુંવર;
અમે કુળ-ગુરુ તારા તાતના, તને; હવે ફરી વદીશમાં હોડ;	કુંવર. ૧૫

પૂર્વછાયો.

વિપ્રે વાયો કુંવરને, ભજતાં શ્રીભગવાન;
વળતી વચન બાળક કહે, સુધાં સુધારસ પાન. ૧

રધુનાથદાસ.

અમદાવાદ પાસે ગોમતીપરનો લેઉવો કણુખી.

સંવત ૧૮૩૬. સન ૧૭૮૦ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધગ્રંથ.

શ્રીમદભાગવત, રામાયણ, ધ્રુવાખ્યાન, તથા છપા, સવૈયા, પદ, ગરબિયો વગેરે.

ઓધવજીના સંદેસા. ગરખી. ૧.

ઓધજી આળ્યારે વેગે વ્રજમાં, મથૂરાંયો મોકલિયા છે એમજી;
વાલાને વાલાંરે વ્રજ આહિરડાં, ગોપિજનનો જોવાકારણ પ્રેમજી; ઓધવજી. ૧
ગોકુળની શોભારે સુંદર થી કહું, નેહ આળ્યા નંદજીને ભવનજી;
પુરૂષોત્તમ જાણીને મળિયા પ્રેમસૂં, પ્રીતકરોને કરાવિયાં ભોજનજી; ઓધવજી. ૨
કૂચળતા પુછીરે વાસુદેવની, કુંવરનાં સંભારી સગળાં ડામજી;
જ્યોદ્ધારવેને સુખડાં સાંભરે, સજીકો કહે કેમ નાળ્યા સુંદર શ્યામજી; ઓધવજી. ૩
વાંસળિયોને વલોણાં વાગે ઘણાં, ઘેર ઘેર ગાય ગોકુળિયામાં ગીતજી;
આમંગળ કીધારે દશ દીશાતણાં, ત્રણ લોકમાં કરેછે પુન્ય નિત્યજી; ઓધવજી. ૪
આંગણિયે આવીરે સરવે ગોપિયો, રથ કાંઈ છુટ્યો દીઠો નંદને દવારજી;
અધર્મી અકૂર ફરી આળ્યો હથે, એજ ઘોડાને એજદિસે અધારજી; ઓધવજી. ૫
આપણા સ્વામીને એ તેડી ગયો, ત્યાં જઈ એણે મરાળ્યો છે કુંસજી;
પ્રાણ લેઈને પાછો કેમ આળ્યો હથે, માસીસો કરવાને લેથે માંસજી; ઓધવજી. ૬
જમુનાજીમાં નાહિને એટલે આવિયા, જીવતિયેતો જાણ્યા શ્રીભગવાનજી;
રધુનાથના સ્વામીના સેવક ઓળખ્યા, અરસપરસ ત્યાં દીધાં ગ્રાહાં માનજી; ઓધવ. ૭

ગરખી. ૨.

ઓધવજી અમ સાથે રસિયો રસણે, રીસાયા કેમ કહોને દિલની વાતજી;
આંટીને ઘૂંટીતો અમે નવ જાણીએ, મોહનજીના મનમાં મોટી ધાતજી; ઓધવજી. ૧

લક્ષણ સૌ જાણ્યારે લોભી લાલનાં, ગુણવંત છે પણ ગાયોનો ગોવાળને;
 આહિરડો શું જાણે રસની રીતમાં, કાનુડો કાંઈ કુડાં ચઢાવે આળને; ઓધવજી. ૨
 જીવન સંગે રમવા જોખન જાળવ્યાં, બાળાપણમાં ખાંતે કરતાં ખેલને;
 મનડાની વાતોરે સૌ મનમાં રહી, મેલિ ગયા કાંઈ દુખડાંકેરી હેલને; ઓધવજી. ૩
 વચને અમને વાહ્યારે એ વીડલે, જાતાં જાતાં જૂડો દીધો કોલને;
 છોકરડા સરખેરે અમને છેતર્યાં, તજી ગયા એ તસ્કરનો શો તોલને; ઓધવજી. ૪
 મહિયરિયે જાગીતો મુજને ખીજવે, સાસરિયામાં સાસૂનો સંતાપને;
 નહાનીને નણદલરે બાળે બોલડે, પૂરણ લાગ્યાં પાડોશણનાં પાપને; ઓધવજી. ૫
 દુખડાંની વેળાયે સુખડાં સાંભરે, અંત સમેતો કોય ન આવે કામને;
 સગપણતો સોનૂરે પીતળ પ્રીતડી, વાલપણમાં વેર કરિ ગયા શ્યામને; ઓધવજી. ૬
 દયા નવ આવીરે દિલથી ઊતર્યાં, દાસીનોતો દોષ ન જાણ્યો કાંયને;
 પરમેશ્વર જાણીને પ્રીતે પૂજતાં, હરિજીને અમે હાથે કરતાં છાંયને; ઓધવજી. ૭
 ભણકારા વાગે છે ભોજન પિરસતાં, જમણ કરીને જોઈયે હરિની વારને;
 સાસૂજી પુછેરે વહુ અર સાંભળો, આનંદ કરતાં આવડો શો ઊચાટને; ઓધવજી. ૮
 અવગુણને ગુણ શારે અખળા રાંકતા, વાંક ધણો પણ વિનતા સંગશું વેરને;
 રધુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલું, ઘણી થઈ હવે પ્રભૂ પધારો ઘેરને; ઓધવજી. ૧૦

ગરબી. ૩.

ઓધવજી માધવરે મેઝી કેમ ગયા, કહેને વીરા શો છે અમારો વાંકને;
 નમેરા થયારે નંદના લાલજી, રણવગડામાં શેતાં મુક્યાં રાંકને; ઓધવજી. ૧
 ધીરજની વાતો રે ધરથો સાંભળો, પહેલી પ્રીતે હર્યાં અમારા પ્રાણને;
 કાળજડાં છેદ્યાં રે ભોતર ભેદિયાં, મરમ કરીને માર્યાં મોહનાં બાણને; ઓધવજી. ૨
 આધાંને પીધાં રે અરવ્યાં વાવર્યાં, એને અમારે અણુ વૈચી મીરાતને;
 લજ્જતો લોપી રે ફરિજન લોકની, મોહન માટે તજ્યાં કુટુંબને જાતને; ઓધવજી. ૩
 વજ્રોણું વજ્રવતિ હુંતો ત્યાં જઈ. કહેતી હુંતો જગો જયોદા માતને;
 મહિડાંને મથે મળતી મહારાજને, તેને મસે કરતો વળિ હું વાતને; ઓધવજી. ૪
 પરભાતે પાણીરે જમુનાં હું જતી, શેરડિયોમાં સામા મળતા શ્યામને;
 અલખેલો કરતોરે અમશું અતિથણા, જૂડા ઝગડા જેતુ બાધું ગામને; ઓધવજી. ૫
 ઊઘાડો રમતો રે મારે આંગણે, છોકરડામાં માગી પોતો છાશને;
 માંખણને મથેરે મચકે નાચતો, અલખેલાની મોટી અમને આશને; ઓધવજી. ૬
 મેળાનો કરતો રે ઝાઝાં માંકડાં, સૂના ઘરમાં જઈને કરતો સાનને;
 બાળકડાં ખીજાંએ અવસર આવતાં, હઠીં ગોરસડાં પાતો સડોને કાતને; ઓધવજી. ૭

મોભારે ચડતો રે માંખણુ ચોરવા, રાડ લેઈને કરતો રસની રેલને;
લાખેણી લીલારે એવો લાલની, ખાંત કરીને કરતો નવજા ખેલને; આધવજી. ૮
વિસ્તારી વાતો રે કીજે કેટલી, સાંભરતામાં થાય ઘણો સંતાપને;
રધુનાથના સ્વામીને સરવે સાંભરે, તમે તામારું શુભો વિચારી આપને; આધવજી. ૯

ગરબી ૪.

આધવજી સંદેશો કહેજો શ્યામને, મારા સમજે મૂકી મનનો મેલને;
કાનૂડો કપટી રે આવડો કેમ થયો, છળ કરીને છેતરિયે નહિ છેલને; આ. ૧
આટલા દીવસ રે આવું ન જાણતી, ધરથિ ન જાણ્યા ધૂતારાના ઢંગને;
પાણીડાં પીને રે ઘર શું પૂછિયે, જાળપણમાં કીધો એશું સંગને; આ. ૨
અણુતેજ્યાં જતાં રે નંદને આંગણે, વણ કરાવ્યાં કરતાં ધરતાં કામને;
એવરે મિથે જઈ મળતાં માવને, પલકે પલકે કરતી હું પરણામને; આ. ૩
દીવડિયા મિથે રે દુરથકિ આવતિ, વડો કરીને વળતી વારંવારને;
મોહનનાં મુખનાં રે લેતી મોહડાં, જશોદા મુજને કહેતી નિર્લજ્જ નારને; આ. ૪
માડીથી છાનાં રે મેવા લાવતાં, વાટકડીમાં દોતાં ગૌરી ગાયને;
કુધેને દહિયે રે હરિને સિંચતાં, મેં જાણ્યું જો જીવન મોટા થાયને; આ. ૫
વેરીડાં કીધાં રે વ્રજનાં લોકને, વાલા કીધા ગોપી ગિરધર લાલને;
કૂલડિયાં પાંખડિયે હું નહિ દૂભતી, કેમ વિસાધું વિવૃલજીયે વાલને; આ. ૬
જમાડી જમતાં રે જીવન પ્રાણને, પવન કરીને પોઢાડતી પલંગને;
એવાંરે સુખડાં તો સુપને વહી ગયાં, વેરિ વિધાતાયે અવળા લખિયા અંકને; આ. ૭
આબૂષણ ધરતાં રે હરિને અતીઘણાં, મોર મુગટને ડુંડળ ઝળકે કાનને;
રાજની રીતીએ મોહન માલતા, નિત્ય નિત્ય નિરખી જોતી નવલે વાનને; આ. ૮
વાસીદુ વાળંતાં ધરતી માતનું, રમે રજ ઊડે રસિયાને અંગને;
આંખડી આગળથી હરિ નવ મૂકતો, શામાટે હરિ તજ્યો અમારો સંગને; આ. ૯
કુખડાંની વાતોરે ક્યાં જઈ દાખવું, કહિયે છિયે પણ કહ્યું ન માને કોયને;
કૂવાની છાંયડી તે કૂવામાં સમે, તસ્કરનીમા કોઠિમાં પેશી રોયને; આ. ૧૦
અમારા અવગુણરે હરિના ગુણ ઘણા, જોઈ નવ કરિયે વડા સંઘાતે વેરને;
રધુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલું, મળવા આવો મનમાં રાખી મહેરને; આ. ૧૧

ગરબી. ૫.

આધવજી અજાણતે સાધન શું કરે, વાલા વિનાતો વ્રહ્મની વ્રગટી આગને;
સંદેશો લાવ્યા રે ભુંડા જોગનો, નથી ખમાતો દાઝ્યા ઊપર દાઢને; આ. ૧

ભોગીડાં થઇયે તો જગમાં લાજિયે, ભોગીડાં ક્યમ ધરિયે ભગુવો ભેખજો;
 વિશ્વાસે વસુંધું વાલમ આવશે, અંગ માંહિથી ઉપની રંગની રેખજો; આ. ૨
 જંગમની જીગતી તો સર્વે જાણિયે, સમિપ રહે પણ શરીરનો નહીં સંગજો;
 એકાંતે વસવુંરે એકજ આસને, ભેદ પડેતો પડે ભજનમાં ભંગજો; આ. ૩
 ફકીરી સાધ્યાનું તો ફળ પામિયે, દમન તજીને દિલ કરિયે દરવેશજો;
 દેવને દેખેરે દીલ દેદારમાં, પોકારિયે શું પ્રભૂ નથી પરદેશજો; આ. ૪
 સન્યાસી થઇએતો સુખ દુખ સાંભરે; વસ્ત્ર તજીને વનમાં કરિયે વાસજો;
 પૂરણ પ્રીત વિનાતો પ્રભુજી નહીં મળે, દેહ દમનનાં દુખડાં ખારે માસજો; આ. ૫
 જૈનીતો જાણેરે જ્યાં ત્યાં જીવે, જતી ખરાજે જાણે જિવની જાતજો;
 અલખેલો મેઝીને નહિ થાઉં આરજ, બુલું નહીં કાંઈ દેખીને વળિ ભાતજો; આ. ૬
 બ્રાહ્મણ તે જાણેરે સાચા બ્રહ્મને, વિપ્ર વિવેકી વેદતણો લે સારજો;
 રૂપિપતની રીઝી રે હરિના રંગમાં, પ્રેમ કરીને પૂજ્યા નંદકુમારજો; આ. ૭
 ખટ દર્શન વાળાને તો દુખડાં ખરાં, ખાંધું માં મોહન સાથે મનજો;
 સાન ગુઢારથ તો મનમાં ગમતું નથી, સુંદરવરને સૌખ્યાં તન મન ધનજો; આ. ૮
 આ સાચ જાણો તો શે નથિ રાખતા, જપ તપ સાધન જગતમાંહિનું કામજો;
 વહોરતિયા વીનાતો વસ્તૂ નહીં મળે, મધુકર એનો તો ન્યારોછે ઠામજો; આ. ૯
 હરિ પાશે હતું તે અમને આપિયું, અમ પાશેથી ભરી પ્રેમની પોઠજો;
 રધુનાથના સ્વામીને કહેજો એટલું, હેત હતું તે આખું હૈયાનું હોઠજો; આ. ૧૦

પ્રીતમદાસ.

કક્કો. રાગ ધોળ. ૧.

કરિયે કૃષ્ણ ઊપાસના, ધરિયે રૂદયામાં દયાન;
 કરિયે નહિ ગર્ભવાસમાં, કરિયે કીક નોદાન; કરિયે. ૧
 ઓટો એક સંસારનો, આતસખાજીનો રંગ;
 કરતાં વર્ષદૃવિત્યાં ઘણાં, ક્ષણમાં થાશે તે ભંગ; કરિયે. ૨
 ગુરુગમ ગાઇયે ગોવિંદને, જિવનું જોગમ જાય;
 દયા દાનને દીનતા, તે તરવાનો ઊપાય; કરિયે. ૩
 ઘટ ઘટ પ્રત્યે રચના ઘણી, ભરિયા રત્ન ભંડાર;
 હીરા મોતીની હાટડી, સદગુરુ ખોલણહાર; કરિયે. ૪
 નિર્મળ નામ નારાયણનું, જીકતે જપશે જે કોય;

- અવિચળ પદવી તે પામશે, આવાગમન ન હોય; કરિયે. ૫
- ચિતવન કરિયે ચિદરૂપનું, ઇશ્વર બોલેછે આપ; કરિયે. ૬
- એને સમયે સુખ ઊપજે, ટળશે ત્રિવિધીના તાપ; કરિયે. ૭
- છે છતિ વસ્તુ દેખે નહીં, જિવનું જોને અસાન; કરિયે. ૮
- માયા પડદા મધ્યે પડ્યો, ભૂલવણીનું એ ભાન; કરિયે. ૯
- જન્મ મરણતણી આપદા, નયિ કાંઈ સંકટ સેલ; કરિયે. ૧૦
- ધંબો કરતાં ઢળી પડ્યો, જેમ કાંઈ ઘાણીનો ખેલ; કરિયે. ૧૧
- ઝાઝે લોભે લાગી રહ્યો, માયાની મધનાળ; કરિયે. ૧૨
- તેમ તેમ તૃણા વધે ઘણી, કૂટાયો કંઈક કાળ; કરિયે. ૧૩
- નૌતમ દેહ ફૂલ્લભ દેવને, પ્રાણી પામ્યોછું તેહ; કરિયે. ૧૪
- હીરો નોછારે નાંખિયો, એમાં ન રહ્યો સંદેહ; કરિયે. ૧૫
- ટેક ધરીએ નિજ નામની, સેવા સમરણ ધ્યાન; કરિયે. ૧૬
- હેતે હરિરસ પીજીએ, મૂઢી માન ગુમાન; કરિયે. ૧૭
- હીક હરીને રે બેશીએ, રાખીને રે વિશ્વાસ; કરિયે. ૧૮
- જહરામાં જોણે જાળવ્યો, પરહર પારકી આશ; કરિયે. ૧૯
- ડગમગ ઠાલી શાને કરે, તારું ધાયું નહિ થાય; કરિયે. ૨૦
- ગમતું થાશે ગોવિંદનું, કોઈનું જાણ્યું નહિ જાય; કરિયે. ૨૧
- ઢાંક્યો પાવક ધુમરે, ઢાંક્યો વાદળે મૂર; કરિયે. ૨૨
- માયાયે ઢાંક્યો આતમા, સમજણ રહિ ગઈ છે દૂર; કરિયે. ૨૩
- રણ સંબંધે આવી મળ્યાં, સુત વિત્ત દારાને દેહ; કરિયે. ૨૪
- લેવાં દેવાં જ્યારે મટે, મારગ લાગશે તેહ; કરિયે. ૨૫
- તોણ્યું તત્ત્વ ત્રીલોકમાં, નહિ હરિ નામ સમાન; કરિયે. ૨૬
- બીજું સરવે એ બાદલું, અંતે આવે નહિ કામ; કરિયે. ૨૭
- ચિરતા કરિને તું ન્યાળજે, રૂદે કમળમાં રૂપ; કરિયે. ૨૮
- બાહ્યાભ્યંતર ભાળજે, હરિનું અકળ સ્વરૂપ; કરિયે. ૨૯
- દેહતણું ફળ એહછે, ભાવે ભજિયે ભગવાન; કરિયે. ૩૦
- બીજું સાધન સંસારનાં, નહીં હરિ નામ સમાન; કરિયે. ૩૧
- ધ્યાન ધરજે પરિશ્રદ્ધાનું, જેમ કાંઈ લોભીને ધન; કરિયે. ૩૨
- કામીને જેમ કામની, એવું કરિયે ચિતવન; કરિયે. ૩૩
- નિશ્ચે જાણો રહેવું નથી, જૂઠું જગત વીલાસ; કરિયે. ૩૪
- એથી રહેજે તું અગગો, આઠે પહોર ઊદાસ; કરિયે. ૩૫
- પ્રીત નિરંતર કિજીયે, સદગુરુ સંતની સાથ;

- ૨૫ દોળો તું નાંખતો, અમૃત આપું છે હાથ; કરિયે. ૨૧
- કેગટ કુંદ સંસારનો, સ્વારથનો છે સનેહ; કરિયે. ૨૨
- અંતે ક્રોધ ક્રોધનું નથી, તુંતો તેનો રે તેહ; કરિયે. ૨૩
- બાવન ઉપનીષદ વેદનાં, તેનું તત્ત્વ વીચાર; કરિયે. ૨૪
- તતપદ તંપદ ત્યાગીને, અસિપદમાં ચિત્ત ધાર; કરિયે. ૨૫
- ભારે ભેદ ગુરુ દેવનો, ક્રોધ ન પામે રે પાર; કરિયે. ૨૬
- શીવ વિરંચીને શારદા, સેવે પદરજ સાર; કરિયે. ૨૭
- માયા મુળ વની વરખડી, મોંરી ત્રિભુવન માંય; કરિયે. ૨૮
- નીત્ય નઊતમ કૂલે કૂળે, તાતી શીતળ છાંય; કરિયે. ૨૯
- જીવ અનેક નિપજવની, સેવે સુરનર વૃંદ; કરિયે. ૩૦
- આણુની આદ્યે અજ્ઞ ધણ, સઘીને સરખો આનંદ; કરિયે. ૩૧
- રહિયે ધન્યરને આશરે, ધારણુ ધારીને ધીર; કરિયે. ૩૨
- સુખ દુખ એણી પેરે આવશે, જેમ કાંઈ નાળિયેરમાં નીર; કરિયે. ૩૩
- લીલા ક્રોધયે લેતું નથી, એની ભૂલવણિ સોય; કરિયે. ૩૪
- નટ જેમ નજર-અંધી કરે, કળી શકે નહિ ક્રોધ; કરિયે. ૩૫
- વિશ્વ રહ્યું સહ મોહીને, જૂઠી બાજીને જોય; કરિયે. ૩૬
- તેનો કરતા કોરે રહ્યો, જાણે તે જન ક્રોધ; કરિયે. ૩૭
- શશા શોધ સ્વરૂપને, તેને સમજે સુખ થાય; કરિયે. ૩૮
- નિદ્રા માંહી દુખ ભોગવે, તેતો જાગ્યેથી જાય; કરિયે. ૩૯
- ઓળે ઓટું સરવે પડે, નજડે નામને રૂપ; કરિયે. ૪૦
- બાંધી રૂંધો ઉભું કંઈ, જેવું કાષ્ટ સ્વરૂપ; કરિયે. ૪૧
- સંશય તેને શાનો રહ્યો, જેને બ્રહ્મ-વિચાર; કરિયે. ૪૨
- અગ્નિને ઊધેઠ અડે નહીં, રવિને નહિ અંધકાર; કરિયે. ૪૩
- હરિનો મહિમા અપારછે, નિગમ નિરંતર ગાય; કરિયે. ૪૪
- અજ્ઞ ઉમયાપતી અહિપતી, નિશદિન દયાનમાં ધાય; કરિયે. ૪૫
- પ્રેમ પયોધરે ઝીલીએ, સદગુરુ સંતોનિસંગ; કરિયે. ૪૬
- પ્રીતમ તનમને તેયકી, પ્રગટે પૂરણ રંગ; કરિયે. ૪૭

ધોળ. ૨

રાતો ઘોડો રણપાખરિયો, શ્વેત ધર્મો શણગાર જોને.

એ રાગ છે.

હરિનો મારગ છે શૂનનો, નહિ કાયરનું કામ જોને;

- પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, વળતી લેવું નામ જોને. ૧
 સુત વિત દારા શીશ સમરપે, તે પામે રસ પીવા જોને;
 સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહિ પડ્યા મરજીવા જોને. ૨
 મરણ આગમે તે ભરે મૂકી, દિલની દુગ્ધા વામે જોને;
 તીરે ઊભો જીવે તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને. ૩
 પ્રેમ પંથ પાવકનો જવાબા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;
 માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે, દેખનારા દાઝે જોને. ૪
 માયા સાટે મોંઘી વસ્તૂ, સાંપડવી નહીં સેલ જોને;
 મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને. ૫
 રામ અમલમાં રાતા માતા, પુરા પ્રેમી જન જોને;
 પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, નિરખે રજનો દન જોને. ૬

ધોળ. ૩.

- સંત સમાગમ જે જન કરશે, તેને પ્રગટે પ્રેમ જોને;
 જે ધાતૂને પારસ પરશે, તેતો હોયે હેમ જોને. ૧
 કથીર કાંસુ હેમ ન હોયે, કોટી પારસ પરસે જોને;
 શુન્ય છીપ તે ઊપર નાવે, સોમણ સ્વાતી વરસે જોને. ૨
 અચેતને ઉપદેશ ન લાગે, શિવ અહ્મા સમજાવે જોને;
 જેનાં અવળાં અંતઃકરણો, તેને સમજણ નાવે જોને. ૩
 કુબુદ્ધિ કાળપ જોને હરદે, તેને ન લાગે રંગ જોને;
 અડદ ઉજળા ક્યમે ન થાયે, જ્યોત્સ્ને ગંગ જોને. ૪
 કુશકા કુટેથી શું થાય, કણ ન જડે તેમાંથી જોને;
 મંદ અભાગી મુરખ નરને, સમજણ આવે ક્યાંથી જોને. ૫
 પાપીને પરબોધ ન કરિયે, મુન્ય ગ્રહીને રહિયે જોને;
 કહે પ્રીતમ તુલસી-દલ તોડી, પ્રેત ન પુજવા જઈયે જોને. ૬

ધોળ. ૪.

- હરિ મહિમા મોટા જન જાણે, સનકાદિક શૂકદેવ જોને;
 અજ-તનવા ઊમયાપતિ વંદે, કરે કમળા પદ સેવ જોને. ૧
 વેદ વિરંચી વ્યાસ વખાણે, અપાર લીલા એની જોને;
 નાથ વિના બીજો નહિ બાળયો, જોયું ચિતમાં એની જોને. ૨
 માટે માંહે મનકું મોહું, રસીક વરને રંગે જોને;

- સદા સરથદા સુખમાં ઝીલું, સુંદરવરને સંગે જોને. ૩
 અમૃતકેરા સાગરમાંહે, મગન થયું મન મીન જોને;
 એક નિમિષ ન્યાહં નવ થાયે, રહ્યું તે રસમાં લીન જોને. ૪
 અગરચંદનના વનમાં જોને, જોગી ભમરો ખેડો જોને;
 જીડીને અજગો નવ થાયે, સ્વાદ સૂખમાં પેડો જોને. ૫
 કમળનેનની સુંદર શોભા, નિરખું નિત્યે નીત્ય જોને;
 પ્રીતમના સ્વામીની સાથે, બાંધી પૂરણ પ્રીત જોને. ૬

ધોળ. ૫.

- સંત કૃપાથી છૂટે માયા, કાયા નિર્મળ થાય જોને;
 શ્વાસોશ્વાસે સમરણ કરતાં, પાંચે પાતક જાય જોને. ૧
 કેસરીકેરે નાદે નાસે, કોટી કુંજર જૂથ જોને;
 હિંમત હોયતો પોતે પામે, સગળી વાતે સૂથ જોને. ૨
 અગનીને બિધેઈ ન લાગે, મહામણીને મેલ જોને;
 અપાર સિંધૂ મહાજળ બિંડાં, મરમીને મન સેલ જોને. ૩
 બાજીગરની બાજી તેતો, જંજુરો સઉ જાણે જોને;
 હરિની માયા બહુ બળવંતી, સંત નજરમાં નાણે જોને. ૪
 સંત સેવતાં સુકૃત વાધે, સહજે સીજે કાજ જોને;
 પ્રીતમના સ્વામીને ભજતાં, આપે અખંડ રાજ જોને. ૫

ધોળ. ૬.

ચુંદડી વના શું આવ્યો રે, જગતરના છેવા.

એ રાગ.

- ભજન કરીલે બાવે રે, ભવ ભટકણ ભાગે;
 સંસાર સાગર તરતાં રે, ક્ષણું વાર ન લાગે. ૧
 માયા મોહ નિદ્રામાં રે, ગાફલ શું ઘોરે;
 પાંચ ચોર વસે પાસે રે, આતમ ધન ચોરે. ૨
 અચેત શું બિધે છે રે, જોને આંખ ઉઘાડી;
 વગે વણશી જાણે રે, કાયાની વાડી. ૩
 ચેત ચિદાનંદ મળશે રે, ટળશે અંધારું;
 આ અવસર છે રૂડો રે, હોય કારજ તારું. ૪
 મહા-પુરુષનો મારગ રે, તે પગલું સહાજે;

પ્રીતમ પ્રેમ ધરીને રે, હરિના ગુણ ગાળે. ૫

ધોળ. ૭.

જા સદગુરુને શરણે રે, સહ સંશય હરશે; ૧
જીવ દશાને યાગી રે, હરિ સરખો કરશે. ૨
ઘેર દશા અનુભવતી રે, છે સમજણ મોટી; ૩
મન કંચનને કસવા રે, ગુરુ જ્ઞાન કસોટી. ૪
હોય હેમ લોહકેરં રે, જોને પારસ પરશે; ૫
થાય મહા-મુગતાકુળ રે, જળ સ્વાતી વરશે. ૬
છીપ રહે સાગરમાં રે, માંય મોતી નિપજે; ૭
જ્ઞાન મીનકા પરશે રે, તેને શીતુ ઉપજે. ૮
સતસંગે નર સમજે રે, સૌ દુઃખા જાશે; ૯
પ્રીતમ તે પ્રાણીનું રે, સૌ કારણ થાશે. ૧૦

ધોળ. ૮.

કર હરિ સમરણ માચું રે, કાચું તન તારું; ૧
મનથી મૂઢી દેજે રે, માયાનું લારું. ૨
માયાએ મહા ડગણી રે, ડગ વિદ્યા કરશે; ૩
જ્ઞાન ધ્યાન ધન ધીરજ રે, હેલામાં હરશે. ૪
માયા બંધન બહુછે રે, તેને તું તજને; ૫
મોહ ઉપજાવે સૌને રે, સુર નર મુનિ અજને. ૬
અતિ અપાર બળ માયા રે, ડાહ્યા જન જાણે; ૭
જોણે ગોવિંદ ગુણ ગાયા રે, તે ભય નવ આણે. ૮
ભજન પ્રતાપે ભવજળ રે, ગહ પદની પેરે; ૯
અખંડ અભય-પદ માણે રે, આનંદની જોહેરે. ૧૦
સદા સરવદા સૂખમાં રે, દુઃખમાં નવ દેજે; ૧૧
પ્રીતમ સરવે પ્રભુનું રે, પરમારથ લેજે. ૧૨

ધોળ. ૯.

જો પરમારથ પ્રીછે રે, તેને પાપ ન પરશે; ૧
રૂપ અનૂપમ હરિનું રે, સચરાચર દર્શે. ૨
સૌ સામગ્રી હરિની રે, હરિનો થઈ રહેજે; ૩

હરિને અરપણુ કરિને રે, હુગરે તે લેજે. ૨
 સાચે રાચે રસિયો રે, પરપંચ પરહરજે;
 હેતારથ હરિજન શું રે, ફરજનથી ડરજે. ૩
 હું માફ હરદેથી રે, ટાળીને રમજે;
 વિધ આતમા વિજયુ રે, નિરખીને નમજે. ૪
 અસત્ય આજ્ઞાપ ન કોજે રે, સત વચન ઉચરજે;
 પ્રીતમ પ્રેમ નિરંતર રે, પ્રબુજી શું કરજે. ૫

ધોળ. ૧૦.

મામેરૂં મોંઘા મૂલનું.

એ રાગ.

સખી આજ આનંદ રંગ અંગમાં;
 નેહ નિરખ્યા શ્રીનંદશિરે, આનંદ રંગ અંગમાં.
 હરિને મસ્તક મુગટ સેહ્યામણો;
 તે પર અમકે છે ચંદ્રિકા મોર, આનંદ રંગ અંગમાં. ૧
 હરિને લિલવટ તિલક કેશરતણું;
 બેહુ કુંડળ ઝળકે છે કાન, આનંદ રંગ અંગમાં.
 નાકે નિરમળ મોતી મકરાતણું;
 સુંદર લોચન કમળ સમાન, આનંદ રંગ અંગમાં. ૨
 ઓપે અધર અરણુ પરવાળાશા;
 મૂખ સુંદર રૂપ રસાળ, આનંદ રંગ અંગમાં.
 કંઠે હીરા મોતીના રે હારડા;
 કળી કુસુમ ગુંજ મણીમાળ, આનંદ રંગ અંગમાં. ૩
 ભજ ભૂષણ રતન જડાવનાં;
 પોચા મુદ્રિકા વેઠ વિશાળ, આનંદ રંગ અંગમાં.
 નાભી અગમ ઉદર રેખા ત્રીવળો;
 કેડે કુંદારો મણિકતમાળ, આનંદ રંગ અંગમાં. ૪
 પગ પદ્મવ પંકજ પાંખડી;
 નખ ચંદ્ર છટા છળી જોર, આનંદ રંગ અંગમાં.
 ઝમકે ઝાંઝર ધમકેરે ધૂધરી;
 શબ્દ સંગીત નાદના ડોર, આનંદ રંગ અંગમાં. ૫

પેયું પીતાંબર ધૂતી દામની;

તન નવ-ધન તરણ-તમાલ,

સ્વામી પ્રીતમનાની શોભા ધણી;

સદા સેવકનો પ્રતિપાળ,

આનંદ રંગ અંગમાં.

આનંદ રંગ અંગમાં. ૧

ગરબી.

હારછા હારછો હારછો રે, તમે હરિ દેવાના હારછો.

એ રાગછે.

શું ક્યું ગીતા ગાઇને રે, તે શું ક્યું ગીતા ગાઇને; ટેક.

ભણ્યો ગણ્યો પણ ભેદ ન ભણ્યો, ધિક પડ્યો પંડિતાઇને રે; તે શું. ૧

પોથી વાંચિને પરમારથ ન કીધો, કુટુંબ પોણ્યુ કમાઇને રે; તે શું. ૨

ભાગવત ભાણ્યું હેત રહે ન રાણ્યું, રહ્યો આપ રવારથસાઇને રે; તે શું. ૩

શેષને માથે મણી છે તોય પણ, જીવેછે જીવ આઇને રે; તે શું. ૪

કહે પ્રીતમ પોતાના ડહાપણથી, ગયો ચોરાશિમાં બહેવાઇને રે; તે શું. ૫

સજ્જનરામ.

અમદાવાદનો. ઔદિચ સહસ્ત્ર શ્રાદ્ધાણુ.

સંવત ૧૮૪૩. સન ૧૭૮૭ માં હતો.

કોઠાયુકમાંથી.

અભિમન્યુ પરણેછે તે સમાનું ગીત.

ભાગે રૂપણી.

એ રાગ.

સમ વરતે સગ સાવધાન, શોભા ધણેરી રે;

ત્યાંતો વૈરાટ દે કન્યાદાન, શોભા ધણેરી રે.

દાન લેછે આર્જુનકેરો તન, શોભા ધણેરી રે;

પાસે બેઠાછે જગજીવન, શોભા ધણેરી રે.

ત્યાંતો પેહેલું મંગળ વરતાય, શોભા ધણેરી રે;

ત્યાંતો હસ્તીનાં દાન અપાય, શોભા ધણેરી રે.

- પછી બીજું મંગળ વરતાય, શોભા ધણેરી રે; ૪
 ત્યાંતો શાં શાં દાન અપાય, શોભા ધણેરી રે.
 આપ્યાં આપ્યાં અશ્વનાં દાન, શોભા ધણેરી રે;
 દાન લે અભિમન્યુ રાજન, શોભા ધણેરી રે. ૫
 ત્યાંતો ત્રીજું મંગળ વરતાય, શોભા ધણેરી રે;
 ત્યાંતો રથનાં દાન અપાય, શોભા ધણેરી રે.
 ત્યાંતો ચોથું મંગળ વરતાય, શોભા ધણેરી રે;
 વર કન્યાને હરખ ન માય, શોભા ધણેરી રે. ૭
 ચોથે તાતે આપ્યાં કન્યા-દાન, શોભા ધણેરી રે;
 આપી હરખ્યો વૈરાટ રાજન, શોભા ધણેરી રે.
 ત્યાંતો સુદર્શના બોલાવે, શોભા ધણેરી રે;
 રાણી કુંસાર પીરસવા આવે, શોભા ધણેરી રે.
 કુંસાર પિરશ્વોછે ચાર વાર, શોભા ધણેરી રે;
 પિરસિ શાકરને ધૂત ધાર, શોભા ધણેરી રે. ૧૦
 અભિમન્યુ ઉત્તરાને આરોગાવે, શોભા ધણેરી રે;
 વર કન્યાને ખવરાવે, શોભા ધણેરી રે. ૧૧
 સુદર્શના લેવરાવે શુદ્ધાચમન, શોભા ધણેરી રે;
 પટ ગ્રહો અભિમન્યુ રાજન, શોભા ધણેરી રે. ૧૨
 સુદર્શના પટ મૂકાવે, શોભા ધણેરી રે;
 હેમ કડાં આપીને માનાવે, શોભા ધણેરી રે. ૧૩
 વર કન્યા પરણિને ઊઠ્યાં, શોભા ધણેરી રે;
 ત્યાંતો સોનેયે મેડલા વૂઢ્યા, શોભા ધણેરી રે. ૧૪

અભિમન્યુ લડાઈમાં જાયછે ત્યાં ઉત્તરા કહેછે.

કડકું ૪૪મું રાગ પરજ.

- મને મારીને રથડા ખેડ રે, બાળા રાજન રે;
 મને જીવે સાથે તેડ રે, બાળા રાજન રે.
 મને જીવે જોવાના કોડ રે, બાળા રાજન રે;
 આપણ સરખા સરખી જોડ રે, બાળા રાજન રે.
 લાયો હું ધારું હથિયાર રે, બાળા રાજન રે;
 કહું કૌરવનો સંહાર રે, બાળા રાજન રે.

- છોડિ ધુલ વળો ચેર આજ રે, બાળા રાજ રે;
મારા બાપનું આપું રાજ રે, બાળા રાજ રે. ૪
- નારી કેથ સમૂળા કોઢે રે, બાળા રાજ રે;
રથ બિપર દેહ પછાડે રે, બાળા રાજ રે. ૫
- મારું જોખનિયું બરપૂર રે, બાળા રાજ રે;
મને મેલીને આલ્યા દૂર રે, બાળા રાજ રે. ૬
- મેંતો શો રે ક્યો અધર્મ રે, બાળા રાજ રે;
નડ્યાં કીયા જનમતાં કર્મ રે, બાળા રાજ રે. ૭
- મેંતો વેલ્યો વાધતી તોડી રે, બાળા રાજ રે;
મેંતો ધાવતી ઘેન વછોડી રે, બાળા રાજ રે. ૮
- મેંતો વેહેતી નીકે દીધો પાગ રે, બાળા રાજ રે;
લિલા વનમાં મેં મેલી આગ રે, બાળા રાજ રે. ૯
- મેં ગામ સૂતાં સળગાવ્યાં રે, બાળા રાજ રે;
મેં કૂડાં કલંક ચડાવ્યાં રે, બાળા રાજ રે. ૧૦
- મને આપોને રુતુ-દાન રે, બાળા રાજ રે;
તેથિ પ્રગટ થશે સંતાન રે, બાળા રાજ રે. ૧૧
- તેથી રહેશે તમારું નામ રે, બાળા રાજ રે;
એથિ સરશે મારું કામ રે, બાળા રાજ રે. ૧૨
- વળતી બોલ્યો અભિવન રે, ઘેલી રાણી રે;
તમો વાત વિચારોને મન રે, ઘેલી રાણી રે. ૧૩
- દિવસે દેખે દિગપાળ રે, ઘેલી રાણી રે;
તેથિ બેસે બમણુ આળ રે, ઘેલી રાણી રે. ૧૪

કોડાધુલની સંપૂર્ણતા વિષે.

સાખિયો.

- બેશંપાયન એણિ પેરે બોલ્યા, શુણુ જનમેજય રાય;
વિશ્તારી તુજને સંભળાવ્યો, બારથનો મહિમાય. ૧
- પુણ્યતણો મહિમા મોઢોછે, શુણુ જનમેજય રાય;
તેત્રિશ કોડ તે પુણ્યતણે વથ, કહે ન પાર પમાય. ૨
- પુત્ર વિતાની પુત્રજ પામે, નિર્ધન પામે ધન;
ક્ષત્રી હોય તે શુરને પામે, પ્રહતેજ પ્રાણ. ૩
- શુણુતાં નરને નારતણી સહુ, પહોંચે મનન આશ;

એક મને જે સાંભળે તેનો, હોય વેકુંઠ વાસ. ૪
 આદ્ય કવી મોટા રુષો, તેને નમુ કરજોડ;
 અક્ષર પદ્યંધ નવ લહું, કોય ન દેશો ખોડ. ૫
 સરસ્વતીની કૃપાયકી, ધાણી મોટી હામ;
 કોઠા-યુદ્ધ મેં પ્રેમે ગાયું, કીધું નૌતમ કામ. ૬
 ઔદીચ આહાણુ સહસ્ત્ર સાતો. અમદાવાદમાં વાસ;
 સુખરામ સુત લજ્જારામ, કહાવે હરીનો દાસ. ૭
 શ્રીરણજીડજીની કૃપાયો, યહ કાવ્ય શક્તિ તે ઠાર;
 કોઠા-યુદ્ધ મેં પ્રેમે ગાયું. હરખ ધરીને અપાર. ૮
 જે કો ગાય સિખેને સાંભળે, તેની પહોંચે આશ;
 આ લોકે જશ પામશે, પરલોકે સ્વર્ગ નિવાસ. ૯
 શ્રોતા વક્તા સાંભળજે તમે, કહે કવી કરજોડ;
 કોઠા-યુદ્ધ પૂરણ થયું, કહો જે જે શ્રીરણજીડ. ૧૦

પદ્મવિજય.

અમદાવાદનો. જતી.

સંવત ૧૮૮૦.

સન ૧૮૨૪ માં હતો.

તેની પ્રસિદ્ધ કવિતા.

ઓવોશી, પૂજ્યઓ વગેરે; તે રૂપવિજયનો ગુરુ હતો.

વાલાજીના મહિનાની દેશી.

તોરણથી રથ ફેરવી આધ્યા કુંચરે, પ્રીતમજી; ૧
 આઠ ભવોની પ્રીતડી તોડી તંત, મારા પ્રીતમજી.
 નવમે ભવપણ નેહ ન આણ્યો મૂજરે, પ્રીતમજી;
 તો શે કારણ એટલે આવયું તૂજ. મારા પ્રીતમજી. ૨
 એક પોકાર શુણી તિરજંચનો એમરે, પ્રીતમજી;
 મૂકો અખજા રોતી પ્રભુજી કેમ, મારા પ્રીતમજી. ૩
 ખટજિવના રખવાળામાં સરદાર રે, પ્રીતમજી;
 નો કેમ વિલપતિ સ્વામી મૂકો નાર, મારા પ્રીતમજી. ૪
 શિવવધુ કેહં એવું કેવું રૂપરે, પ્રીતમજી;

મુજ મૂકીને ચિતમાં ધરિ જિન-ભૂપ, મારા પ્રીતમજી. ૫

જિનજિ લિયે સેમા-વનમાં વ્રત ભાર રે, પ્રીતમજી;

ધાતી કરમ અપાવીને નિર્ધાર, મારા પ્રીતમજી. ૬

કેવળરિદ્ધ અનંતી પરગટ કીધ રે, પ્રીતમજી;

જાણી રાજગુલ એ પ્રતિષ્ઠા લીધ, મારા પ્રીતમજી. ૭

જે પ્રભુજીયે કરવું કીધું તેહરે, પ્રીતમજી;

એમ કહિ વ્રતધર થૈ પ્રભુ પાસે જોહ, મારા પ્રીતમજી. ૮

પ્રભુ પહેલાં નિજ સોકનું જોવા રૂપ રે, પ્રીતમજી;

કેવળ જ્ઞાન લઈ થઈ સિદ્ધ સ્વરૂપ, મારા પ્રીતમજી. ૯

શિવવધુ વરિયા જિનજી ઉત્તમ નેમરે, પ્રીતમજી;

પદ્મ કહે પ્રભુ રાખો અવિચળ પ્રેમ, મારા પ્રીતમજી. ૧૦

મનોહરદાસ.

સંન્યાસી થયાપછી આ કવિનું નામ સચ્ચિદાનંદસ્વામી હતું.

રાગ ધોળ.

મામેરું મોંઘા મૂલનું,

એ રાગ.

પરથમ પરણાથમ ધર્મ પાળતાં, કીધાં જપ તપ દાન અનેક;

જિન્હું ધન્ય તેહનું.

તથી હરિ ભક્તી ઊર ઊપતી, જાણ્યો સાચો સ્વામી એક;

જિન્હું. ૧

તણે તીવ્ર પૈરાગ પ્રગટ થયો, ગઈ ભોગતી વાસના દૂર;

જિન્હું.

જડ ચૈતન શુદ્ધ વિવેકથી, જાણ્યા જૂજવા જેમ તમ સૂર;

જિન્હું. ૨

દશ ઇન્દ્રિયોને જોણે વશકરી, જીત્યાં મન જીદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર;

જિન્હું.

ઊપરતી પામ્યું મન સર્વદા, નકરે કાંઈ વિષય વિચાર;

જિન્હું. ૩

સૂખથી ઊછરંગ ન મન ધરે, ભય કુપ્તથી ન પામે હગાર;

જિન્હું.

વિશ્વાસ ગુરુ વેદાંતનો, દૃઢ કરિ ચિત્ત રાખે ઠાર;

જિન્હું. ૪

નિજ રૂપ જાણ્યા ચિત્ત રહે, એકાગ્રપણે દીન રાત;

જિન્હું.

એક મોક્ષની ઇચ્છા મન વિષે, બિજી કાંઈ ગમે નહીં વાત;

જિન્હું. ૫

સેવ શ્રીગુરુ દેવને હેતથી, કરે નિકટ એકાંતે વાસ;

જિન્હું.

કરે મવણ મનન વેદાંતનું, નિશીવાસર એજ અભ્યાસ;

જિન્હું. ૬

- મહાવાક્ય વિચારતાં મૂડિયે, રહ્યું ઐતન્ય સર્વાવાસ; નિબંધ. ૭
- જીવ ધૃષ્ટ ઊપાધિને પરહરી, નિજરૂપ લહ્યું ટળ્યો દાસ; નિબંધ. ૭
- પાંચ કોશના પડદા ટાળિયા, પામ્યો જળહળ જ્યોતિ પ્રકાશ; નિબંધ. ૮
- પાંચ ભૂતનાં પુતળાં પરહર્યાં, જાણ્યો સૂત્રાત્મા સુખ રાશ; નિબંધ. ૮
- દ્યાતા દ્યાન વેપ વૃત્તિ પરહરી, રહ્યો દેવેય નિરંતર આપ; નિબંધ. ૯
- ગુણ ત્રણના દેવોની એકતા, જાણ્યો બ્રહ્મ પ્રણવનો જાપ; નિબંધ. ૯
- પુણ્ય પાપનાં ત્રાજવાં ત્રોડિયાં, મેલ્યો વધધટનો વેપાર; નિબંધ. ૧૦
- કર્મકાંડનાં કાટલાં પરહર્યાં, પામ્યો જ્ઞાન અખુટ ભંડાર; નિબંધ. ૧૦
- અટથાચ્છના ખોટા રાજવી, કાઢ્યા કરતા કુડા ધૂડા પાદ; નિબંધ. ૧૧
- થાણું ખેડું વેદાંત ભુપાણનું, ઊઠ્યો અનહદ નોખત નાદ; નિબંધ. ૧૧
- હીંડે જ્ઞાન ગગનમાં મલપતો, છુટ્યો મોહ માયાનો પાસ; નિબંધ. ૧૨
- તુર્યાપદમાંહિ તે વરતે સદા, અજ્ઞાન થઈ ગયું નાશ; નિબંધ. ૧૨
- સંસાર સમુદ્રને શોષિયો, સૂખ સાગર લેહર અપાર; નિબંધ. ૧૩
- યસે અડસઠ તોરથ અંગમાં, દેવ ઓચરે જ્ય જ્ય કાર; નિબંધ. ૧૩
- પરાપાર તે વરતે પ્રેમમાં, મૂળે ખોલે તે ખોલ અમૂલ; નિબંધ. ૧૪
- અણુસમજીનાં આળ ગણે નહીં, જેમ કુરિવર ઊપર ધૂળ; નિબંધ. ૧૪
- જેનો કાળ તે કિંકર થૈ રહ્યો, મૃગતૃણા જળ ત્રૈલોક; નિબંધ. ૧૫
- તેને ચરણે તે શીશ નમાવતાં, ટળે ત્રિવિધિ તાપ ઊરશોક; નિબંધ. ૧૫
- દાસિ આશા પિશાચી થઈ રહી, કામ ક્રોધ તે કેદી લોક; નિબંધ. ૧૬
- ભાસે બ્રહ્મ કલોલ તે સર્વદા, ચાર ખાણને ચૌદે લોક; નિબંધ. ૧૬
- કુઃખ રૂપ તે સુખ સાગર થયું, થયો દ્વૈત વૃત્તિનો નાશ; નિબંધ. ૧૭
- રવિમાં જ્યમ તમ ભાસે નહીં, ભાસે સગળે તે પૂર્ણ પ્રકાશ; નિબંધ. ૧૭
- દીશે દેહવંત જડ બુદ્ધિને, પોતે તો ત્રણ દેહને પાર; નિબંધ. ૧૮
- દીશે ખાતાં પીતાં ખોલતાં, નિત્યે નિરંજન નિરાકાર; નિબંધ. ૧૮
- જાણે સંત સજોણા તેહને, જેને હોય છેલો અવતાર; નિબંધ. ૧૯
- જગ પ્રાવન કરવા તે અવતર્યા, અન્ય માત ઉદરનો ભાર; નિબંધ. ૧૯
- તેહને ચૌદ લોકમાં વિચરતાં, અંતરાય ક્રોધે નવ થાય; નિબંધ. ૨૦
- રિદ્ધિ સિદ્ધિ તે દાસિયો થૈ રહી, બ્રહ્માનંદ રુદે ન સમાય; નિબંધ. ૨૦
- જાણે એક અખંડિત બ્રહ્મને, નવ દેખે તે માયા ગોળ; નિબંધ. ૨૧
- સરિચ્છાનંદ બ્રહ્મ રુપે સદા, કરૈ આનંદ મોજ કલોલ; નિબંધ. ૨૧

ધોળ. ૨.

શ્રીકૃષ્ણ. કૃપા કરો ઓચરે, તમે શુણો સહુ અતુર મુજાણ;

અવસર રૂડો આજનો.

- નરદેહ તે તરવાનું નાવછે, રખે ફરતા વળી ચારે આણ; અવસર. ૧
 ગુરૂ વચને તે સાધન સિદ્ધ કરો, અરપો તેને રે તન મન પ્રાણ; અવસર.
 જાણો આતમા શુદ્ધ વિચારથી, જગતમાં જે છે સર્વનો જાણ; અવસર. ૨
 સ્વપનામાં પણ તે જગતો, સુષુપ્તોનો સાક્ષી પ્રમાણ; અવસર.
 નહીં ત્રણ અવસ્થા તેને વિષે, તુર્યાપદ પોતે પુરુષ પુરાણ; અવસર. ૩
 ચૌદ લોકમાં એણે તે એકલો, બીજો એવણ જગમાં ન જાણ; અવસર.
 નહીં લોક તે જેના સ્વરૂપમાં, જે છે સિદ્ધન જગ અધિષ્ઠાન; અવસર. ૪
 સચ્ચિદાનંદ જ્યોતી સ્વરૂપ છે, જેનાં બોલે તે વેદ વખાણ; અવસર.
 એવા આતમરામને ઓળખો, એક અનુભવ સત્ય પ્રમાણ; અવસર. ૫
 એક મુક્તિનો મારગ એજ છે, એવું વદે શ્રુતિ શાસ્ત્ર પુરાણ; અવસર.
 જીવન મુક્ત થઈ જગમાં રમો, મેલી જૂઠી તમે તાણાતાણ; અવસર. ૬
 ઉત્તમ દેહ ધરી બૂલે આતમા, એવા નર મહા પાપની આણ; અવસર.
 સચ્ચિદાનંદ શ્રદ્ધાને ભિટિયા, તેણે કીધી અખૂટ કમાણ; અવસર. ૭

ગરબો. ૩.

જે કોઈ અંબિકાજી માતને આરાધશે રે લોલ;

એ રાગ.

- ગરબો ગાઈયે તે નિર્ગુણ નામનો રે લોલ;
 જે કોઈ શ્યામ છે અકામ ને સકામનો રે લોલ. ૧
 આપે ચૈતન ધન વ્યાપક અપાર છે રે લોલ;
 ચૌદ લોકનો આધાર નિરધાર છે રે લોલ. ૨
 જેની શક્તિયો અનંતને અનૂપ છે રે લોલ;
 એક ધરણી શક્તિ તે ત્રિગુણ રૂપ છે રે લોલ. ૩
 તેથી શિવ વિષ્ણુ વિરંચી પેદા થયા રે લોલ;
 રચી વિશ્વ સકળ માંહે તે વ્યાપી રહ્યા રે લોલ. ૪
 ગૂણ કામ ભેદથી નામ ત્રણ છે રે લોલ;
 એક ચૌદ લોક વ્યાપક ચૈતન્ય છે રે લોલ. ૫
 તેણે ધરણીયે અનંત સૃષ્ટિ આદરી રે લોલ;
 બહુ નાટક રમવાને રચના કરી રે લોલ. ૬
 દેવ દનુજ મનુજ પશુઆદિ પૂતળાં રે લોલ;
 પુણ્ય પાપતણા સૂત્ર વિષે સૂતળ્યાં રે લોલ. ૭

- પામિ દેહ અભિમાન વડે કૂલિયાં રે લોલ; ૮
- સૂત્રધાર નાથ રુદયથકી ભૂલિયાં રે લોલ. ૯
- કામ ક્રોધ લોભ મોહ જનમાં પડ્યાં રે લોલ; ૧૦
- સહુ નાટક રમવાને આજે અડ્યાં રે લોલ. ૧૧
- કંઈક અજ પહોર ધરતણા કામમાં રે લોલ; ૧૨
- કંઈક રાત દિવસ એથને આરામમાં રે લોલ. ૧૩
- કંઈક ધરે બહુ વેષ મન ભાવતા રે લોલ; ૧૪
- હિંડે મૂરખો ને બહુ બીહિશવાતા રે લોલ. ૧૫
- ધરે ધ્યાન થઈ સિદ્ધ રચે કુંદને રે લોલ; ૧૬
- જીડા ઈશ બને જોઈ મતિ મંદને રે લોલ. ૧૭
- કરે નિત્ય નવા વેષ પંથ જૂજવા રે લોલ; ૧૮
- બહુ મંદિરો બનાવે જડ પૂજવા રે લોલ. ૧૯
- વરણ ભેદ તણ ભ્રષ્ટ કરે સૃષ્ટિને રે લોલ; ૨૦
- દેવ ભૂલવી વધારે વિષય દૃષ્ટિને રે લોલ. ૨૧
- પિતળ પાનાં અહોડીને રચના ધરે રે લોલ; ૨૨
- ધામ ધ્રુમ કરી પંથિને રાણ કરે રે લોલ. ૨૩
- કંઈક રચના જોવાને ફરતા ફરે રે લોલ; ૨૪
- તેને ઇશ માનિ શિશ નામિ કરગરે રે લોલ. ૨૫
- કંઈક ચોર જીર શૂર સાહુકાર છે લોલ; ૨૬
- વેષ નાટકના અનંત અપાર છે લોલ. ૨૭
- ભૂલિ નાથને પાષાણ હિંડે પૂજતા રે લોલ; ૨૮
- મુતિ સ્મૃતિતણી વાત વણ બૂજતા રે લોલ. ૨૯
- બાંધિ પાપતણી પોઠ ગતિ નીચમાં રે લોલ; ૩૦
- ચાપ કીટને પતંગ વિષ્ટા કીચમાં રે લોલ. ૩૧
- કંઈક કરો શુભ કર્મ દેવલોકમાં રે લોલ; ૩૨
- જઈ ભોગવે અનંત સુખ અશોકમાં રે લોલ. ૩૩
- કંઈક જાણેછે શાસ્ત્ર મરજદને રે લોલ; ૩૪
- સાચા નાથને ભજેછે મુકી વાદને રે લોલ. ૩૫
- એક વ્યાપક સૈતન્ય સાર વેદનું રે લોલ; ૩૬
- જાણિ ધ્યાન ધરે સૈતન્ય અભેદનું રે લોલ. ૩૭
- નોજ રૂપ બહી ઈશ સૃષ્ટિમાં ફરે રે લોલ; ૩૮
- જિવનમુક્તા મનોહર નવ ભયધરે રે લોલ. ૩૯

ગરબી. ૪.

હરી હયાના હાર છો રે, તમે હરી હયાના હાર છો;
એ રાગ.

આવિયો આવિયો આવિયો રે, નરદેહ તારે તરવાનો આવિયો; ટેક.

જ્યાં ગયો ત્યાંલગે જડની રે ગડખડ,

બાકોનો સૂઝને ગમાવિયો રે;

નરદેહ. ૧

મૂઠશે આયુષ્ય ક્ષણ ક્ષણ જતાં,

કોડ ગાયું હૈય કદી લાવિયો રે;

નરદેહ. ૨

લખ ચોરાશીમાં રઝળીશ જો કદી,

કાળે અચાનક આવિયો રે;

નરદેહ. ૩

તેમાટે તું ચરણ જા તેને,

જે ચુરુ વેદે કરમાવિયો રે;

નરદેહ. ૪

સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ અખંડ ભજીને,

છુટિશ માયાથિ તો તું કાવિયો રે;

નરદેહ. ૫

ગરબી. ૫.

નાથને નાથને નાથને રે, અમે ભજિયે નિરંજન નાથને; ટેક.

જે બંધાણેલ તે ક્યમ છોડે,

ખીજના બાંધેલ હાથને રે;

અમે ભજિયે. ૧

મમતા મોહમાં જે ભૂલ્યા ભટકે,

શોધે તે કામનાના સાથને રે;

અમે ભજિયે. ૨

રોગ અવિદ્યાનો અમને ન આવે,

પીધો છે સાનના ક્વાથને રે;

અમે ભજિયે. ૩

ચૈતન્ય કલ્પતરુ તજિ ક્યમ ભરિયે,

જીડ જડ બાવળે બાથને રે;

અમે ભજિયે. ૪

સચ્ચિદાનંદ કહે બ્રહ્મ વણુ બોજી,

અન્ય ન ગાધયે ગાથને રે;

અમે ભજિયે. ૫

ધોળ. ૬.

સોનાની સજિયે માંડવો. એ રાગ.

શ્રીકૃષ્ણ રસમાં પ્રગટિયા, બોલે એવણુ રે નહિ બોલણુ હાર;

આનંદ આશ્રય આજનો.

આપે આપરવરપને ઓળખ્યું, શ્રુતિ કહેછે રે ને પરાને પાર; આનંદ. ૧
 નેથિ શ્રવણ શુણે સ્પર્શે ત્વચા, દેખે અસુ રે રસના લે સ્વાદ; આનંદ.
 ઘ્રાણ ગંધ જાણે કર્મ હંદ્રોયો, કરે કારજ રે ઊંડે પ્રાણથિનાદ; આનંદ. ૨
 કરે મન સંકલ્પ બુદ્ધી લહે, ચિત્ત ધારે રે સ્મૃતિનું દાતાર; આનંદ.
 અહંતા અહંકાર કરે બળો, મમતાનો રે ઊપાડે ભાર; આનંદ. ૩
 જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિમાં જાગતો, તેનો સાક્ષી રે કૃષ્ણનો દાતાર; આનંદ.
 દીશે ને વડિયે સહુ જીવતું, પોતે વ્યાપક રે બહાર મોઝાર; આનંદ. ૪
 રવિ શશિ આદિક ગ્રહ ગણ સહુ, ને વડિયે રે કરે દિવસને રાત; આનંદ.
 નેથિ આકાશાદિક ચોખતાં, પાંચે ભૂતો રે કરે કાજ વિખ્યાત; આનંદ. ૫
 નેથિ રાત્રે વિરાટાદિક સદા, ચારે વેદો રે શિક્ષા શુભ સાર; આનંદ.
 હવે તેવણ કાંઈ દિશે નહોં, મૃગજળછે રે જડ-ઘાટ અપાર; આનંદ. ૬
 હું મારું ને તું તારું ગયું, એક વિલસે રે પોતે આતમારામ; આનંદ.
 ઊંડે શુષ્ક પરણ સમ પૂતળાં, નાનાં મોટાં રે સહુ ઠામો ઠામ; આનંદ. ૭
 એનિ ઇચ્છાયે વસ્તું ખરો, બિજ સત્તારે મારી નહિ નામ; આનંદ.
 સદ્વિચારાનંદ બ્રહ્મ કલોલમાં, ડુબ્યાં ડુબ્યાં રે હવે ચારે ધામ; આનંદ. ૮

ગરબી. ૭.

વિહજ વારે ચડેને વાણિયાતણી ને. એ રાગ.
 તમે જય નૃસિંહ જય નૃસિંહ મન ધરો ને, તમે જય નૃસિંહ. ૧
 ભવ સાગરથિ તારક છે તે ખરો ને; તમે જય નૃસિંહ. ૨
 નીજ સેવકની સાયતા કરે ધણી ને, તમે જય નૃસિંહ. ૩
 બિજો એવો નહિ જગમાં ધીંગો ધણી ને; તમે જય નૃસિંહ. ૪
 એતો સગળે દેખે શુણે જાણે સદા ને, તમે જય નૃસિંહ. ૫
 નહીં એથી જાનું જગમાં કદા ને; તમે જય નૃસિંહ. ૬
 ચૌદજોડ વિષે રાત્રિ દિવસ જાગતો ને, તમે જય નૃસિંહ. ૭
 એકે કાજ વિશ્વમાં ન એથિ અણુજતો ને; તમે જય નૃસિંહ. ૮
 જગ કરતા ભરતા હરતા ખરે ને, તમે જય નૃસિંહ. ૯
 નિલ મુક્ત અમિત ચક્રિત ચાહેતે કરે ને; તમે જય નૃસિંહ. ૧૦
 સદ્વિચારાનંદ બ્રહ્મ સદા રાજતો ને, તમે જય નૃસિંહ. ૧૧
 જેછે સાનીના ઘટમાં પ્રગટ જાગતો ને; તમે જય નૃસિંહ. ૧૨

ગરબી. ૮.

બોલો ને ને ને ને નિરંજન નાથની ને,

તજ્જે સંગત સહુ કામનાના સાથની જો;	બોલો. ૧
જે કોઈ કામનાનિ જાળમાં બાંધ્યા બંધે જો,	
તેતો અન્યને છોડાવવાને ક્યમ શકે જો;	બોલો. ૨
પ્રભૂ વ્યાપકજે ધરણિ આકાશમાં જો,	
એતો તાવે કદિ કામનાના પાસમાં જો;	બોલો. ૩
રવિચંદ્રાદિ અહ વિષે રાજતો જો,	
તને ફરવે ને રહે પોતે અણુછતો જો;	બોલો. ૪
ફરે જીવેને જીદી જીદી વાટમાં જો,	
કોઈ સમજી ન શકે એના ઘાટમાં જો;	બોલો. ૫
માયા માત્રથી રમાડે ચૌદ ધામને જો,	
તને જાણિ ન શકે જે સેવે કામને જો;	બોલો. ૬
એતો નરને છોડાવે માયા પાસથી જો,	
જાણે નાથને જે વ્યાપક વિશ્વાસથી જો;	બોલો. ૭
સાચે મને સદગુરુની સેવા કરે જો,	
સચ્ચિદાનંદ પ્રહ્લ જાણે તે અરે જો;	બોલો. ૮

પ્રહ્લાનંદ.

આ કવિ આજુ પાસે આણગામનો ચારણ,
એનું અશક્ત નામ લોકુ બારોડ હતું.

ગરબી. ૧.

નિત્ય ભજિયે રે નિત્ય ભજિયે: સૂખદાયક રામ,	
અંતર કામ વીસારિયે;	નિત્ય. ૧
અંતે એછે રે અંતે એછે; ઠરવાનું કામ,	
આસ ઊંચાસે સંભારિયે;	નિત્ય. ૨
મેલી જાવું રે મેલી જાવું; ધરતી ધન ધામ,	
જન્મ વ્રથા નવ હારિયે;	નિત્ય. ૩
નવ ફૂલે રે નવ ફૂલે; તન ગોરે ચામ,	
લેઈ જાસે જમ દૂરિયે;	નિત્ય. ૪
પ્રહ્લાનંદનો રે પ્રહ્લાનંદનો; વાલો મુંદર શ્યામ,	
એ છબિ અંતર ધારિયે;	નિત્ય. ૫

ગરબી. ૨.

સર્વે જૂઠું રે સર્વે જૂઠું; સગું કુટુંબ શરીર,	સર્વે. ૧
જગપતિ સાચા જાણુને;	
અંતે ન કરે રે અંતે ન કરે; તારી કોઈ બીર,	સર્વે. ૨
બાર વ્રયા નવ તાણુને;	
જમ જડથે રે જમ જડથે; પગે લોહ-જંજીર,	સર્વે. ૩
માર જોઈ સુખ માણુને;	
તારે આગે રે તારે આગે; ઊઠિ ગયા રે અમીર,	સર્વે. ૪
રહ્યા ન રાજા રાણુને;	
અહ્વાનંદ કહે રે અહ્વાનંદ કહે; ધારિ અંતર ધીર,	સર્વે. ૫
ભજને બહસો આણુને;	

ગરબી. ૩.

મરી જાવું રે મરી જાવું; મેલી ધન માલ,	મરી. ૧
કોઈ સગું નહીં કોઈને;	
શાને કાળે રે શાને કાળે; તું થાયછે ખેલાલ,	મરી. ૨
ચિત્ત માયામાં પ્રોધને;	
નથી છેટે રે નથી છેટે; જાવું આજકે કાલ,	મરી. ૩
પગલાં તું બરજે જોધને;	
કામ નાચે રે કામ નાચે, હીરા મોતીને લાલ,	મરી. ૪
મૂઠ રહ્યો શું મોધને;	
અહ્વાનંદ કહે રે અહ્વાનંદ કહે; જમ પાડથે ખાલ,	મરી. ૫
રહેથે સગાં સર્વ રોધને;	

ગરબી. ૪.

સ્વારથિયાં રે સ્વારથિયાં; સગાં માતને તાત,	સ્વા. ૧
ભજજે તું ભગવંતને;	
મેલી દેજે રે મેલી દેજે; અંતરથી ધાત,	સ્વા. ૨
કુખવિશમાં કોઈ જંતને;	
કેદિ મકરે રે કેદિ મકરે; અનરથ ઊતપાત,	સ્વા. ૩
જો હરજે કુખ અંતને;	
રૂડિરીતે રે રૂડિરીતે; નિત્ય દિવસને રાત,	

સમરે તું કમળા કંતને; સ્વા. ૪
 શ્રદ્ધાનંદ કહે રે શ્રદ્ધાનંદ કહે; તારા હેતનિ વાત,
 સેવ્ય તું સાચા સંતને; સ્વા. ૫

ધોળ. ૫.

દાઢ્યો રહેને ચોર દૈવના, શું મુખ લેધને બોલે જી;
 સ્વારથ કારણુ શ્વાનનીપેરે, ધર ધર ફરતો ડોલે જી. ૧
 આતમ સાધન કાંઈ ન કીધું, માયામાં ભરમાણો જી;
 લોક કુટુંબની લાજે લાગ્યો, સગળેથી લુટાણો જી. ૨
 પિંડને અરથે પાપ કરતાં, પાછું ફરી ન જોયું જી;
 કોડી બદલે ગાફળ કુબુદ્ધિ, રામ રતન ધન ખોયું જી. ૩
 વિષય વિકાર હૈયામાં ધાર્યા, વિસાર્યા મોરારી જી;
 મૂરખ તે આમે દશ મહિના, જનની ભારે મારી જી. ૪
 સંત પુરુષની સોબત ન ગમે, બાંડ બવાઈમાં રાજી જી;
 શ્રદ્ધાનંદ કહે નરતન પામી, હાર્યો જીતો બાજી જી. ૫

ધોળ. ૬.

પ્રભૂ બળ્યા વિના ગાફળ પ્રાણી, આમે ઊમર ખોઈ જી;
 મેડી મંદિર માલ ખજાના, કામ ન-આવે કોઈ જી. ૧
 માયા માયા ફરતો મૂરખ, તૂણામાંહિ તણાણો જી;
 લોકતણી લજ્યાનો લેધને, કોટે બાંધ્યો પાણો જી. ૨
 જીએ કુળ અવતાર લેધને, કહે શું સારું કીધું જી;
 લખ ચોરાશીકેઈં લગડું, તાણી માથે લીધું જી. ૩
 જીવતણુ કાંઈ જતન ન કીધું, મન માયામાં મોયું જી;
 રાત દિવસ તત્પર થઈ રજિયો, ઠાલું નીર વલોયું જી. ૪
 લોક કુટુંબમાં મોટો થાવા, કામ બગાડ્યું તારું જી;
 શ્રદ્ધાનંદ કહેરે પ્રાણી, હજી સમજ તો સારું જી. ૫

ધોળ. ૭.

આ તન રંગ પતંગ સરીખો, જતાં વાર ન લાગે જી;
 અસંખ્ય ગયા ધન સંપતિ મેલી, તારી નજરો આગે જી. ૧
 અંગે તેલ ધુલેજ લગાવે, માથે ઊંઘાં ઘાલે જી;
 જોળન ધનનું જોર જણાવે, છાતી કાઢી ચાલે જી. ૨

જેમ ઊંદરડે દારૂ પીધો, મસ્તાનો થઈ ડોલે જી; ૩
 મગરૂરીમાં અંગ મરોડે, જેમ તેમ મુખથી બોલે જી.
 મનમાં જાણે મૂજ સરીખો, રસિયો કોઈ નહિ રાગો જી;
 બહારે તાકી રહી બિનાડી, લેતાં વાર ન લાગો જી. ૪
 આજ કાલમાં હું તું કરતાં, જમડા પકડી જાશે જી;
 અહ્માનંદ કહે ચેત અસાની, અંત કહેતી થાશે જી. ૫

ધોળ. ૮.

મનુષ્ય દેહ ધરીને મૂખ. કહે શી કરી કમાણી જી;
 જ્ઞાનતણી પેર કરતો ડોલ્યો, બોલ્યો મિથ્યા વાણી જી. ૧
 પેટ ભર્યાનો ઉદ્ધમ કીધો, રાત દિવસ ધન રણિયો જી;
 નરતનનું મહાતમ નવ જાણ્યું, પશુ જાતીમાં ભળિયો જી. ૨
 માત પિતા સુતઅંધવ મેરી, અંતે નહિ કોઈ તારાં જી;
 આવરદા હરવાને કાળે, સર્વે મળ્યાં ધૂતાગાં જી. ૩
 સગાં કુટુંબી સર્વ મળીને, લૂચી ચૂચી લીધો જી;
 છેલ્લી વારે સ્વાસ્થ સાધી, જમને આગે દીધો જી. ૪
 કાગળ ઘડી ઘડીના કાઢી, લેખાં જમડા લેશે જી;
 અહ્માનંદ કહે સૌ વાંસેથી, કાંઈ ન માણ્યો કહેશે જી. ૫

ધોળ. ૯

દશ મહિના માના ઊંદરમાં, જીવે માથે ઝૂલ્યો જી;
 જરૂરાગ્નીની ઝાળે દાઝ્યો, તે દહાડા કેમ ભૂલ્યો જી. ૧
 આજા ચરમતણા પેટમાંથી, આઠ પહોર અકળાતો જી;
 રાત દિવસ મળ ભિતર રહેવું, મળનો રસ તું ખાતો જી. ૨
 ખાટું ખાઈ માતા ખાતી, તેની થાતી પીડા જી;
 કોમળ જાણી બહુ કરડતાં, કિમિયાં નં વળિ કીડા જી. ૩
 ગર્ભતણા દુખમાં ઘેરાણો, ત્રાહિ ત્રાહિ તું કરતો જી;
 કોલ દેખને બહાર આવ્યો, ત્રાસ હૈયે નથિ ધરતો જી. ૪
 છેલ થઈ મરડાતો ચાલે, જેમ કીધું તેમ કાવ્યું જી;
 અહ્માનંદ કહે હરી ભજ્યા વિના, એ દુખ આટું આવ્યું જી. ૫

ધોળ. ૧૦

જે તન દેખી છાક્યો ડોલે, તે તું દેખ વિચારી જી;

- તપ્પ ચિપ્પ સૂધી નિંદ્યા જેવું, શી માંહિ વરતૂ સારી જી. ૧
 માંસ રૂધિર તે માંહિ ભરીને, ઊપર મઢિયું આપું જી;
 મોહતણે વશ થઈને મૂરખ, દેખેછે રૂપાળું જી. ૨
 હાડતણા પગ હાથ બનાવ્યા, કટકા કટકા સાંધી જી;
 તેમાંઈ દૃઢ મમતા તુજને, એ શી આવી આંધી જી. ૩
 ઊદર માંઈ આંતરડાં ભરિયાં, આવે ગંધ નહારી જી;
 રગ રગમાં રોગે વીટાણું, મળ મૂતરની ક્યારી જી. ૪
 ટળતાં એને વાર ન લાગે, આદ્ય અંતનું ખોડું જી;
 અહ્વાનંદ કહે એ સાર તે, કામ બગાડ્યું મોડું જી. ૫

ધોળ. ૧૧.

- બાળાપણુ તે જીવ અસાની, બળર વિનાનું ખોડું જી;
 સારું મુંડું કાંઈ ન સુજ્યું, રમતમાંહિ મન મોડું જી. ૧
 જીવાનપણુ જીવતીમાં ખોડું, ધનને અરથે ધાયો જી;
 મનમાં સમજે મૂજ સરીખો, નથી જગતમાં ડાહ્યો જી. ૨
 વૃદ્ધપણામાં ચિંતા વાધી, હાથ પાવ નવ ચાલે જી;
 ધરનાં માણસ કહ્યું ન માને, તે દુખ અંતર સાલે જી. ૩
 ભાગે નહિ રોગે ભિજાણો, પડિયો લાંબો થઈને જી;
 જમના કીંકર ગરદન ઝાલી, ચાલ્યા જોરે લઈને જી. ૪
 દાહો આવ્યો ભૂલો પુઢ્યો, કાંય ન લે ગયો સાથે જી;
 અહ્વાનંદ કહે જમપુરિ કેરું, મહા દુખ લોડું માથે જી. ૫

ધોળ. ૧૨.

- પશૂતણી પંકિત મેલાવી, દેહ મનુષ્યની દીધી જી;
 અનંત કાળ રખડો જોઈને, ઇરુણા અતિથે કીધો જી. ૧
 જાણ્યો નહીં જકરા અગ્નીમાં, રાખ્યો તાપ નિવારી જી;
 તે હરિને તું ભૂલ્યો પામર, ધિક ધિક સમજણુ તારી જી. ૨
 જીવાડ્યો તેનો તું જીવે, અબજળ તેણે દીધું જી;
 જ્યાં ત્યાં તારી રક્ષા દીધો, તેનું ભજન ન કીધું જી. ૩
 કૂડ કપટ અતિવૃણા કરિ કરિ, માયા કષ્ટ મેળી જી;
 પામર હૈયે વિચારી જોને, કોડી નાવે ભેળી જી. ૪
 સમજીને અર્થે શીખામણુ, કહિછે હેત કરીને જી;

અહ્માનંદ કહે નિશ્ચિન સમરો, આસો આસ હરિને ૭. ૫

ગરબી. ૧૩.

હરિજનની હિમત વિશે.

હરિજન સાચા રે, જે ઊરમાં હીમત રાખે;
 વિપતે વરચી રે, કદિ દીન વચન નવ બાખે. ૧
 જગનું સુખ દુખ રે, માઇક મિથ્યા કરિ જાણે;
 તન ધન જાતાં રે, અંતરમાં શોક ન આણે. ૨
 પર ઉપકારી રે, જન પ્રેમ નિયમમાં પૂરા;
 દેહિક દુખમાં રે, દાઝે નહિ સાધૂ શૂરા. ૩
 હરિને સમરે રે, નિત્ય અહોનિશ ભીમંગ ભરિયા;
 સર્વ તજીને રે, નટ નાગર વાલા કરિયા. ૪
 અહ્માનંદ કહે રે, એવા હરિજનનો ખલિહારી;
 મસ્તક જાતાં રે, નવ મેલે ટેક વિચારી. ૫

ગરબી. ૧૪.

ટેક ન મેલે રે, તે મરદ ખરા જગમાંહી;
 ત્રિવિધિ તાપે રે, કદિ અંતર ડોલે નાંહી. ૧
 નિઘડક વરતે રે, દૃઢ ધીરજ મનમાં ધારી;
 કાળ કરમની રે, શંકા દેવે વિસારી. ૨
 મોડું વેહેલું રે, નિશ્ચે કરિ એક દિન મરકું;
 જગસુખ સાહે રે, કદિ કાપર મન નવ કરકું. ૩
 અંતર પાડી રે, સમજીને સવળી આંટી;
 માયું જાતાં રે, મેલે નહિ તે નર માંટી. ૪
 ક્રોધની શંકા રે, કેદી મનમાં નવ ધારે;
 અહ્માનંદના રે, વાલાને પણ ન વિસારે. ૫

ગરબી. ૧૫.

જો હોય હીમત રે, નરને ઊરમાંહે ભારી;
 દૃઢતા જોધને રે, તેનિ મદદ કરે મોરારી. ૧
 ખીક તજીને રે, નિત્ય હીમત સોતો જોલે;
 મસ્તક માયા રે, સર્વ તરણા જેવું તોલે. ૨

કેસરી સિંહને રે, જેમ શંક મળે નહિ મનમાં;
એકાએકી રે, નિર્ભય થઈ વિચરે વનમાં. ૩
પંડે છોટો રે, મોટા મેગળને મારે;
હિમત વિનાનો રે, હાથી તે જોઈને હારે. ૪
બ્રહ્માનંદ કહે રે, એમ સમજે તે જન શૂરા;
તન કરિ નાંખે રે, ગુરુ વચને ચૂરાચૂરા. ૫

ગરબી. ૧૬.

પેટ કટારી રે, પેહેરીને સનમુખ આલ્યા;
પાછા ન વળે રે, કોઈના તે ન રહે ગ્રાલ્યા. ૧
આમા સામા રે, ઊડે ભલા અણિયાળા;
તે અવસરમાં રે, રહે રાજી તે મતવાલા. ૨
સાચા શૂરા રે, જેના વેરી ધાવ વખાણે;
જીવત જૂઠું રે, મરવું તે મેગળ જાણે. ૩
તેની પેરે રે, હરિજન પણ જોઈએ તીખા;
અંતર શત્રૂને રે, લાગે અતિવજૂ સરીખા. ૪
માયું જાતાં રે, મુખનું પાણી નવ જાવે;
બ્રહ્માનંદ કહે રે, તે સંત હરિને મન બાવે. ૫

અલખખુલાખી.

વેળ.

શુંરે સુતો મન આજસ આણી, હરિને બજ્યાની વેળા ન જાણી;
આજસ ક્રયા કેમ ભરાણી, વાદ વિવાદને પૂરે તણાણી; શુંરે. ૧
હરિ ન બજ્યા તે બજમાં ઝૂંપ્યા, કાંચ ન જાણે જે હોય અધૂરા;
પ્રભુને ભજે તે શૂરા પૂરા, સાર શબ્દ તમે જીવો છાણી. શુંરે. ૨
માન લજ્જાથી કાંઈન સૂઝે, સતનો મારમ કોઈ વિરલા ખૂઝે;
બાકી આશા શોષથી ઝૂઝે, માયા મદીરા શું પિયે પાણી; શુંરે. ૩
આ અવસર જે ગયો મન હારી, પછિ નથિ તારી એકે ખારી;
તને ગમે તેમ જોને વિચારી, થઈજા કાયા નગરનો દાણી. શુંરે. ૪
ચુલાખ ભારતિ પ્રતાપ પ્રમાણી, આપી આત્માની અમૃત વાણી;
અલખખુલાખીએ પિંડમાં નાણી, કહિ કર્મનો એ પૂરી કહાણી; શુંરે. ૫

હરીભટ.

વડોદરાના. ઔદીચ દોળકિયો.

સંવત ૧૮૯૫. સન ૧/૩૯ માં હતો.

તેણે શતાહરિનો પંથ અનાવેલોછે.

હાલરકું.

માતા જશોદા બોલાવે જમવા લાવને,
આલો લાડકવાવા લાગું તમને પાય;
તેમ તેમ રોસાઈને રંગ રસિયોજી આવે નહીં,
પાછળ દોડે તેમ તેમ નટવર નાચી જાય માતાજશોદા બોલાવે. ૧
કાળા કેમ સંતાપે મુજને ધરમાં કામછે,
વાટ જીવેછે કાના બેસી રહ્યા બળવીર;
તમને શીખામણુ દેઉંછું તે કેમ નથિ લાગતી,
શામાટે શામળિયા ભરો નેત્રમાં નીર; માતાજશોદા બોલાવે. ૨
આવા ઢંગ ધુતારા જે કોઈ તુજમાં જાણશે,
ત્યારે પરણ્યાની શી થાશે હરિજી પેર;
કોઈ કન્યા નહિ આપે કાના કહુંછું તૂજને,
રાખો ડહાપણુ અલો રાડ તજીને ઘેર; માતાજશોદા બોલાવે. ૩
હવે નહિ માઈં માવા સમ મુજનેછે આપના,
હુંતો હારી તુજથી તું જીત્યો જગદીશ;
ચું કહું લાડકવાયો એનો એકછે નંદને,
ચું કહું શાંખિ રહુંછું બાકિ એદેછે રીશ; માતાજશોદા બોલાવે. ૪
જેમ તેમ સમજવી લે આલ્યાં સુંદર શ્યામને,
કરિયે બેસારીને ચુંબન કીવું ગાલ;
મુખડાં નરખી હરખી રંગમાં રીઝ્યાં ઘણું,
લાપો મુખડા આગળ મુકિ કનકનો થાળ; માતાજશોદા બોલાવે. ૫
માંહે પકવાનો પિરશાંછે ભલિ ભલિ ભાતનાં,
માંહે ખાખં જલેમી બરફી બૂરાખાંડ;
પેંડા પૂરી કચોરી પડસૂલીની પાતળી,
લો લો મારા સમ એમ મુખથી કતાં માંડ; માતાજશોદા બોલાવે. ૬
બેબર સૂતરફેણી આણી અતિશે ઊજળી,

૧૧ આજીવના નાના વિધવા પવિત્ર કીધા પાક;
 ૧૨ અતી આનંદે જમાડે માતા લાલને,
 ૧૩ તળ્યાં તાતાં લાતી તરત મુક્યાં શાક; માતાજીશોદા બોલાવે. ૭
 ૧૪ મેસુર મગદળ તે લાળ્યાં માતા જ્યોમતી,
 ૧૫ સકરપારો શીરો તેમાં શાકર બહુ;
 ૧૬ મારા અલખેલા હો લાલજી શે નથિ બોલતા,
 ૧૭ મારા સમ જો હવે કશું તને નહિ કહું; માતાજીશોદા બોલાવે. ૮
 ૧૮ મારા સમ જો તુજથી વાલુ મુજને કોઈ નથી,
 ૧૯ મારો આંખડિયેથી રખે વેગળા થાઓ;
 ૨૦ મારાં આંગણિયાં રૂડાં દીથેછે તમવડે,
 ૨૧ સમ ખાધા શામળિયા હવે ન આધા જાઓ; માતાજીશોદા બોલાવે. ૯
 ૨૨ પ્રેમ આરોગો લીધ્યા તે હરિ બળદેવજી,
 ૨૩ માતા જીશોદાને આનંદ અંગ ન માય;
 ૨૪ આપે રમકડાં રઢિયાળાં રોઝી રંગનાં,
 ૨૫ લીબો દાસ હરીજન ડોળે પ્રભુને વાય; માતાજીશોદા બોલાવે. ૧૦

દયારામ.

રાધિકાના સ્વપ્નનું ગીત. ૧.

માતાજીરે આજ આનંદ મારે અંગેરે, શ્રીકૃષ્ણ પરણ્યા મારે સંગેરે; આજ. ૧
 માતાજીરે આજ સપન એકું દીકુંરે, અમૃતથી લાગે મુજને મીઠુંરે; આજ. ૨
 માતાજીરે જાણે વૃષભાન મૂજ તાતેરે, બ્રાહ્મણ મોકલ્યો પરભાતેરે; આજ. ૩
 માતાજીરે તમે જાણે નંદયેર વીવા કીધોરે, મેં જાણે હરિવર માગી લીધોરે; આજ. ૪
 માતાજીરે રૂપવંતો ગુણવંતો હું નરખુંરે, હૈડામાં એને જોઈ હરખુંરે; આજ. ૫
 માતાજીરે તમે જાણે જમાઈ તેડ્યો જમવારે, હું દેખી લજવાણી ગઈ રમવારે; આજ. ૬
 માતાજીરે તમે જાણે લગન મારાં લીધારે, સગાં સંબંધી ભેળાં કીધારે; આજ. ૭
 માતાજીરે આરણીએ તોરણ બંધાયરે, માનની મંગળ ગાયરે; આજ. ૮
 માતાજીરે સગાં સંબંધી મળી આવ્યાંરે, લાડકા-લાડુ સરવે લાળ્યાંરે; આજ. ૯
 માતાજીરે જાણે નરવર ચઢિયા વરઘોડેરે, આવીને લીબા તારે ટોડેરે; આજ. ૧૦
 માતાજીરે તમે પોખી પધરાળા પ્રીતેરે, માંડતો શોભ્યો રૂડી રીતેરે; આજ. ૧૧
 માતાજીરે મને જાણે હરિ સંગે પધરાવોરે, મેં જાણ્યું માંયરામાં હું આવીરે; આજ. ૧૨

માતાજીરે કુંથે કુંસાર જમાડયો રીતેરે, મેં પણ પ્રભુજિને જમાડયા પ્રીતેરે; આજ. ૧૨
 માતાજીરે વૃષભાનજી મૂળ તાતેરે, પેરામણી આવી ભલી ભાતેરે; આજ. ૧૩
 માતાજીરે તમે જાણે કુલનીરીત કરાવોરે, મુજને સાસરિયે વળાવીરે; આજ. ૧૪
 માતાજીરે જયોદા સામુને પાયે લાગીરે, એટલે હું અગ્રીને જાગીરે; આજ. ૧૫
 લાડકડીરે તારું સપન જે કોઈ ગાથેરે, દયાનો સ્વામી પરસન થાથેરે; આજ. ૧૬

રાધિકાના વખાણવિષે. ઘોળ. ૨.

મામેરા વેળા વહી જશે રે.

એ રાગ.

રાણી કીર્તિજી પૂછે રે કુંવરી ક્યાં ગઈ રે;
 મારી લાડકડી ક્યાં લાગી આવડી વાર; મારી લાડસઘેલી લાડણી રે.
 હુંતો તુજ પાએ ઘર આંગણહું કરતી હતી રે;
 મારી રાધા મારા લોચનનો ચણગાર; મારી લાડસ. ૧
 તારી વેણ જોતાં વાસુકી પાતાળે પેહો રે;
 તારું ભાજ જોતાં ભાગે દુખ પરચંડ; મારી લાડસ.
 કીર ચંચુને લજવે તારી નાસિકા રે;
 તારી ભૂગૂંથી લજવેછે કોદંડ; મારી લાડસ. ૨
 તારા મુખડા ઉપર વારી કોટીચંદ્રમા રે;
 તારાં નેત્ર ઉપર વારું મૃગ ને મીન; મારી લાડસ.
 તારા અંધર પ્રવાળ ખિંચ-ફળ જેવા રે;
 તારો કંઠ શુણી કોકિલા થઈ દીન; મારી લાડસ. ૩
 તારું હસતું જાણે વરસે મિઠડાં ફૂલડાં રે;
 દીપે કુંદ-કળી સરખા તારા દંત; મારી લાડસ.
 તારું ગંગશ્યમ સહ શોભાનું સદનછે રે;
 તારું ચીખૂકું ટપકું ચોરે ચંત; મારી લાડસ. ૪
 તારી ગ્રીવાયે કપોત કુંખૂ રેખા રાજે રે;
 તારું ઊદર જાણે પોયણીનું પાન; મારી લાડસ.
 હસ્ત અનાળને ચંપકકળો આંગળી રે;
 તારો કટી જાણે કેસરી સમાન; મારી લાડસ. ૫
 જંઘા કદળી યંજ સરખી જાણે શોભતી રે;
 પરમાનંદ-કુંદ પાવન પંકજ પાય; મારી લાડસ.

તારી નખથીજ શોભા તે શી વરણું રે;
 તારી સમોવડ કોઈએ નવ કહેવાય; મારી લાડસ. ૬
 ત્રવીલોક સુંદર વપુ ચંપક વરણું રે;
 કોની ઉપમા આપું સૌમાં દીશે ખોડ; મારી લાડસ.
 ગૂણ રૂપનો સમુદ્ર મારી રાધિકા રે;
 નથી વિશ્વ મધ્યે વર કોઈ તારી જોડ; મારી લાડસ. ૭
 મુજને એ ચિંતાછે મોટી મારા મન મહીં રે;
 તારી તુલ્યનો દેખું વરતો હરજે મન; મારી લાડસ.
 એવું શૂણી ખોલ્યાં દાસ દયાનાં શામની રે;
 હલેતાં સરખાં થઈ ગર્ભિત વચન; મારી લાડસ. ૮

રાધિકા પોતાની માતાને કહેછે.

ધોળ. ૩.

હુંતો આજ સખિયો સંગે રમતી ગોકુળ ગઢ રે;
 ત્યાં મેં રૂડો દીઠો નંદનો કુમાર, માતા પ્રત્યે રાધા એમ ખોલ્યાં રે.
 માડી સ્વરૂપ તેનું તે તુજને ચુંપ કહું રે;
 ઘણો ચતૂર-શિરોમણિ ગુણ જંડાર; માતા પ્રત્યે. ૧
 માડી મુખકું જાણે શરદનો ચંદ્રમા રે;
 ભાગ્યશાળી મોટું દોસનું કપોળ; માતા પ્રત્યે.
 માડી રતનાળી રઢિયાળી મોટી આંખડી રે;
 એના અધર અરણુ રંગયોળ; માતા પ્રત્યે. ૨
 દીપક શીખા સરખો દીપે નિર્મળ નાસિકા રે;
 દંત પંક્તી જાણે દાડમનાંછે ખીજ; માતા પ્રત્યે.
 ચાર ચીજુક ઊરચળ અનૂપમ અતી રે;
 ફૂકટ પદ જોતાં ઉપજે રોજ; માતા પ્રત્યે. ૩
 ધનશ્યામ કાંતી રવિ શશી કરતાં ઘણી રે;
 કોટી કંદ્રપ લજ્જવે નટવર વેષ; માતા પ્રત્યે.
 મીઠાં અમૃત કરતાં વચન સોહામણાં રે;
 ધૂધરવાળા મૂખ ઉપર હુંજે કેશ; માતા પ્રત્યે. ૪
 મન મોહન છખીલી છખી છેલડી રે;
 એની સામું જોતાં સેજે ઉપજે વહાલ; માતા પ્રત્યે.
 એવો જગોડાના આગણિયામાં દીઠો રે;

મુજને દેખી સંગે રમવા આવ્યો લાલ; માતા પ્રત્યે. ૫
 રમતાં રમતાંમાં પરસ્પર પ્રેમ ઊપતો રે;
 મુજને ઘણો વાલો લાગ્યો એ ગોપાળ; માતા પ્રત્યે.
 એની કંઠે મેં પેરાવી સુવરણ સાંકળી રે;
 એણે મૂજને આરોપી મોતી માળ; માતા પ્રત્યે. ૬
 એવું જોતાં જશોદાએ અમને ધરમાં તેડ્યાં રે;
 જ્યોતેસાયાએ પોતાને ઉઠંગ; માતા પ્રત્યે.
 નંદજીને કહ્યું જૂઓ જોડી કેવી શોભે રે;
 નંદે નીખ્યાં અમને રાખી ખેડેને સંગ; માતા પ્રત્યે. ૭
 રોહીણીજી આદે આડોથી પાડોથી આવ્યાં રે;
 સકે કહે એ કાનને કન્યા જીતી જોડ; માતા પ્રત્યે.
 ઉપનંદે કહ્યું કહાવો વૃષભાનને રે;
 ઘટોતકે એ વાત રખે કરતાં મોડ; માતા પ્રત્યે. ૮
 નંદ રાણિયે રૂઝિયા શું અમને આંખિયાં રે;
 એવા મીઠાઈ આપી જોયા મારા હાથ; માતા પ્રત્યે.
 રોહીણીજીએ મા મુજને હેતે ચુંખન કીધું રે;
 વળી હું અહિ આવી સખિયો મારી સાથ; માતા પ્રત્યે. ૯
 એવું સાંભળી કીર્તિયે વૃષભાન તેડ્યા રે;
 સાંભળો આ સહૂ માંડી કીધી વાત; માતા પ્રત્યે.
 વૃષભાને કહ્યું મૂજને પણ એતો ગમ્યું રે;
 નંદજીને હું એ સમોવડ વિખ્યાત; માતા પ્રત્યે. ૧૦
 વર્ષ એએકે મોટીએ રાધા એટલું રે;
 બોહીતોએ સગળી હજતી મળતી રીત; માતા પ્રત્યે.
 કિર્તીજી કહે તેની નહીં ચિંતા આવી મળશે રે;
 પણે પુત્રીનો દયા પ્રીતમ શું પ્રીત; માતા પ્રત્યે. ૧૧

પારણ. ૪.

માતા જશોદા જૂલાયે પુત્ર પારણે,
 જૂલે લાડકડા પુરૂષોત્તમ આનંદ ભર;
 હરખી નરખીને ગોપીજન જાએ વાગણે,
 અતીઆનંદ આનંદાજીને ઘેર; માતા જશોદા જૂલાયે પુત્ર પારણે. ૧
 હરિના મુખડા ઊરપ વાઈ કોટિક ચંદ્રમા,

પંકજ-લોચન સુંદર વીશાળ કપોળ;
 દીપક સરખી તો શોભે છે નિર્મળ નાસિકા,
 કોમળ અધુર અરુણ છે રૂડા રાતા ચોળ; માતા જશોદા. ૨
 મેઘશ્યામ કાંતી ભૂકૂટી છે વાંકડી,
 ખીટલિયાળા ભાળ ઊપર ઝૂમે કેશ;
 હસતાં દંતુડો દીસે બેઝ હીરાકણી,
 જોતાં લાજે કોટિક મદન મોહન વેષ; માતા જશોદા. ૩
 સિંહ નખ જડેલું સુવણ શોભે સાંગલું,
 નાજીક આભરણ સગળાં કંચન મોતી હાર;
 ચરણ અંગૂઠો ધાવે હરિજી બે હાથે ગ્રહી,
 કોઈ બોલાવે તો કરે કિલકિલાકાર; માતા જશોદા. ૪
 લાલ લલાટે કીધો કુમકુમકેરો આંદલો,
 શોભે જડિત જાણે મરકતમણિની માળ;
 જનની જીકતે આંજે અણિયાળી બેઝ આંખડી,
 સુંદર કાજળકેરું ટપકું કીધું ગાલ; માતા જશોદા. ૫
 સરવે સોનાનું જડિત મણીમય પારણું,
 ઝૂલાવે રમઝમ વાળે ધુધરીનો ધમકાર;
 માજી વિધવિધ વચને હરિગુણ ગાંઝે હાલડાં,
 બેંચે કૂમતિયાળી રેશમ દોરી સાર; માતા જશોદા. ૬
 હંસ કારંડ ને કોકિલ પોપટ પારણે,
 બપૈયા સારસને કાંઈ ચક્રાર મેનાં મોર;
 રમકડાં મૂક્યાં રમવાને મોહન લાલને,
 ધમ ધમ ધૂધરા વજાડે નંદકિશોર; માતા જશોદા. ૭
 મારા કાનાની સમાણી કન્યા લાવશું,
 પ્યારા લાલને પરણાવું મોટે ઘેર;
 મારો જયો વરરાજા થૈ ઘોડે બેસશે,
 મારો કાનો કરશે સદાય લિલાલેર; માતા જશોદા. ૮
 મારો લાડકવાયો સખામાં રમવા જશે,
 સારી સૂખડલી હું આપિશ હરિને હાથ;
 જમવા વેળા રુમ ઝુમ કરતો ઘેર આવશે,
 હુંતો ધાધને તેને ભેટિશ રુદયા સાથ; માતા જશોદા. ૯
 જેનો શેષ શંકર સરખા પાર પામે નહીં,

નતી નતિ કહેછે નિગમ વારોવાર;
 તેને નંદરાણી હુન્નરાવી ગાએ હાલરાં,
 નથી નથી એના ભાગ્યતણો ઇંછ પાર; માતા જયોદા. ૧૦
 વ્રજવાસી સૌ સરવેથી સૂભાગી ધણાં,
 તેથી નંદ જયોદાકેરં ભાગ્ય વિશેષ;
 તે સરવેથી ગોપીજનનું ભાગ્ય અતી ધણું,
 જેનો કરે પરિક્ષા શ્રદ્ધા શિવ ને શેષ; માતા જયોદા. ૧૧
 ધન્ય ધન્ય વ્રજવાસી ગોપીજન નંદ જયોમતિ,
 ધન્ય ધન્ય વ્રંદાવન હરિકેરો જ્યાંછે વાસ;
 સદા જુગજન-કિશોરે ત્યાં લીલા કરી,
 સદા અલિહારી જાયછે દયારામ દાસ; માતા જયોદા. ૧૨

કલ્યાણદાસ.

હં ભારકર પિંગળ વગેરે વ્રજભાષામાં ઘણી કવિતા કરીછે.

ધોળ.

હરિ ભજવાનું ચોધડિયું તે, કરો કરી ક્યાં મળયો રે;
 ચોપ કરીને ચેતી લેજે, ભવતાં તારણ તરણો રે. ૧
 મનુષ્યા દેહ મટી જાયેને, પશુ પંખી અવતરણો રે;
 વરણાગીમાં વાટ ઊડશે, કેઈ ખાણે રડવડયો રે. ૨
 દુઃખ લાગે તો વેલું લાગો, ઊંધે ઊંધું ચાલ્યું રે;
 માને ઊદર શું ખોલ્યો તો, શું ખોલ્યો શું પાણ્યું રે. ૩
 જોખન જાયે જરા આવશે, નેન નાસિકા ગળશે રે;
 સગાં સનેહી સુખનાં ખેલી, અંતે અળગાં રહેશે રે. ૪
 હરીનામ તો હારો ખેડો, વિખિયામાં વિંટાયો રે;
 ઘોળે દહાડે ધન્ય બંધાવી, અગિયારમાંય લુટાયો રે. ૫
 આ અવસરતો રડો કહાવે, પાપ ન કર્યો પ્રાણી રે;
 કલ્યાણ કહે તે કહ્યું ન માને, પથરા ઊપર પાણી રે. ૬

દીપવિજય.

વડોદરાનો. જતો.

સંવત ૧૯૦૭. સત ૧૮૪૭ માં હતો.

ચંદના રાસમાંથી.

રાગ. ધોળ.

- સ્થિતિથી રે વિમળાપુરી, વીરસેન કુળચંદ રે;
રાજ રાજેશી વાલહા, સાહેબ ચંદ નરિંદ રે;
વાંચજો લેખ મુજ વાલહા; આંકણી. ૧
- શ્રીઆભાપુરી નવરીથી, હુકમ દાસી રૂપે કામ રે;
લખીતં રાણી ગુણાવળી, પહોંચે મારી સલામ રે; વાંચજો. ૨
- સાહેબ પુન્ય પસાયથી, અહિ છે કુશળ કલ્યાણ રે;
વાલાના એમ કુશળતણા, કાગળ લખજો સુખણ રે; વાંચજો. ૩
- સમાચાર એક પ્રીછજો, ખત્રીવંશ વજ્ર રે;
મૂજ દાસીને ઊપરે, કરી કૃપા વડા વીર રે; વાંચજો. ૪
- વાજાએ લેખ ને મોકલ્યો, સેવક ગિરધર સાથ રે;
એમ કુશળ અહિ આવિયો, પહોંચ્યો છે હાથોહાથ રે; વાંચજો. ૫
- વાલાનો કાગળ દેખિને, ટળિયાં દુઃખનાં વંદ રે;
વાલાને મળવા નેટલો, ઊપનો છે આનંદ રે; વાંચજો. ૬
- સૂરજ કુંડની મેહેરથી, સફળ થયો અવતાર રે;
તે સહુ કુશળ કલ્યાણના, જાણ્યાછે સમાચાર રે; વાંચજો. ૭
- સોજ વધના વિજેગનું, પ્રગટ્યુ દુઃખ અપાર રે;
કાગળ વાંચતાં વાંચતાં, ચાલી આંસુની ધાર રે; વાંચજો. ૮
- વળિ વાલાએ આ લેખમાં, લખિયો આજંબો નેહ રે;
મૂજ અવગૂણ જોતાં યકાં, થોડો લખિયો છે એહ રે; વાંચજો. ૯
- સાહેબ લખવાને જોગછો, હું સાંભળવા જોગ તેમ રે;
જેવા દેવ તેવી પાતરી, સાચી કહી વાત એમ રે; વાંચજો. ૧૦
- સમશ્યા ચાર લખી તમે, તે હું સમજું સ્વામિ રે;
મનમાં અર્થ વિચારતાં, હરખ્યોછે આતમરામિ રે; વાંચજો. ૧૧
- હું તો અવગૂણની ભરી, અવગૂણછે ગાડાં લાખ રે;
જેમ કોઈ વાયૂના જોગથી, બગડી આંખાનો સાખ રે; વાંચજો. ૧૨

- મુજ અવગૂણુ જોતાં થકાં, ન આવે તમને મેહર રે; વાંચજો. ૧૩
 પણ વાલા ગંભીર છો, જેવી સાયર લેહર રે;
 ગરવા સેજ ખમણા કરે, કંથમાં કારણ જાણુ રે;
 જળ સિંચે સરોવર ભરે, મેઘ ન માગે દાણુ રે; વાંચજો. ૧૪
 પથરા મારેછે તેહને, કૃષ્ણ આપેછે અંખ રે;
 તેમ તમ સરીખા વાલહા, ગરુવા ગૂણુની હુંખ રે; વાંચજો. ૧૫
 કાપે ચંદન તેહને, આપે વાસ બિદાર રે;
 મૂજ અવગૂણુ છે ઘણા, ધન્ય ધન્ય તમ અવતાર રે; વાંચજો. ૧૬
 મુજ સરખો ક્રોધ પાપણી, દીશે નહિ આ સંસાર રે;
 માન્યું સાસૂકેરું કહ્યું, છેતરિયો ભરથાર રે; વાંચજો. ૧૭
 મેં જાણ્યું નહીં એહવું, હુંતો ભોળીધું નાર રે;
 સાસુનિ વાતો કાને ચડી, સમજી નહીં લગાર રે; વાંચજો. ૧૮
 મેં આગળથી લહી નહીં, સાસૂ એવીછે નાથ રે;
 ખાવો ગાંડતી ખીચડી, જાવું ઘેલાતી સાથ રે; વાંચજો. ૧૯
 ક્રોધક કાચારે પુન્યથી, સુખકી પલટાય રે;
 જેમ રાણીને જોળનું, ખાધાનું મન થાય રે; વાંચજો. ૨૦
 કરિ પરપંચ એ સાસુએ, ઘણો દેખાડ્યો રાગ રે;
 પછિ તો વાત વધી ગઈ, થયો પીંછનો કાગ રે; વાંચજો. ૨૧
 ક્યાં આભા વિમળાપુરી, જોયા તેવા તમાસ રે;
 હાંસીથી રે ખાંસી થઈ, કરવી પડી વિમાંસ રે; વાંચજો. ૨૨
 તમે મેહણની વાતડી, મુજને કહી પરભાત રે;
 જો તે ડેકાણે ડાટતી, તો આવડી ન થાત રે; વાંચજો. ૨૩
 પરણ્યાની સહુ વાતડી, મેં કહિ સાસુને કાન રે;
 પછી તો જાણ્યું નવિ રહ્યું, પ્રગટ્યું ત્રીજ્યું તાન રે; વાંચજો. ૨૪
 માંરું કંઈ મુજને કહ્યું, ના આવડું આડું કોય રે;
 ચોરની માતા કોઠિમાં, મોહો ધાલી જેમ રોય રે; વાંચજો. ૨૫
 પસ્તાવો શો કરવો હવે, કહ્યું ક્રોધને નવ જાય રે;
 પાણી પીને ઘર પૂછતાં, લોકમાં હાંસી થાય રે; વાંચજો. ૨૬
 જે કાંઈ ભાવી ભાવના, જે વિધે લખિયા લેખ રે;
 તે સહુ ભોગવવા પડે, તેમાં મોતને મેખ રે; વાંચજો. ૨૭

પણ કુરકટથી જે નર થયા, તે વિસ્તરે છે વાત રે;	
સાસુ સાંભળશે જો કદા, વળી કરશે ઉત્પાત રે;	વાંચજો. ૨૮
તે માટે સાવધાનથી, રહેજો ધારી હુલાસ રે;	
જેવા તેવારે લોકનો, કરશે નહીં વિશ્વાસ રે;	વાંચજો. ૨૯
સાસૂને કહેવરાવજો; અહિયાં આગ્યાના ભાવ રે;	
પછે જેવા પાસા પડે, તેવા દેજોજી દાવ રે;	વાંચજો. ૩૦
મુજ અવગૂણનો ગાંઠડી, નાંખજો ખારે નીર રે;	
નિજદાસી કરી જાણજો, મૂજ નણુદીના વીર રે;	વાંચજો. ૩૧
કાગળ લખજો ફરી ફરી, કિરપા કરી મુજ મન રે;	
પેલા દરશન આપજો, શરિરનાં કરજો જાતન રે;	વાંચજો. ૩૨
મૂજ ખેહેની વાલી ઘણી, પ્રેમળા લખી જેહ રે;	
તેને બહૂ હેતે કરી, બોલાવજો ધરી નેહ રે;	વાંચજો. ૩૩
રાધાપતિને જે કરવસે, પંચમ અક્ષર લેજો રે;	
પ્રથમ અક્ષર દૂરે કરી, વધે તે મુજને દેજો રે;	વાંચજો. ૩૪
જ્યાં આવે સૂરજ કુંડથી, વિધન થયું વિકરાળ રે;	
તે સહુ પુન્ય પસાયથી, ફળશે મંગળ માળ રે;	વાંચજો. ૩૫
એમ લખિ લેખ ગુણાવળી, મોકલ્યો પેઝની પાસ રે;	
દોષવિજય કહે ચંદની, હવે ફળશે આશ રે;	વાંચજો. ૩૬

દેવાનંદ.

ઉપદેશ વિષે ગરખી. ૧.

કર પ્રભૂ સંઘાતે દૃઢ પ્રીતડી રે, મરી જાવું મેલીને ધન માલ;	
અંત કાળે સગું નહિ કોઇનું રે;	
સંસ્કારે સંબંધો સર્વે મળ્યાં રે, એછે જુડી માયાકેરિ જાળ;	અંત. ૧
મારું મારું કરીને ધન મેળવું રે, તેમાં તારું નથી તલભાર;	અંત.
સૂખ સ્વપના જેવું સંસારનું રે, તેને જાતાં ન લાગે વાર;	અંત. ૨
માટે સેવજે તું સાચા સંતને રે, તારા ટળશે ત્રિવિધિના તાપ;	અંત.
અતિ મોટા પુરૂષને આશરે રે, બળે પૂરવ જનમનાં પાપ;	અંત. ૩

એવું સમજીને ભજ ભગવાનને રે, સુખકારી સદા ધનશ્યામ; અંત. ૪
દેવાનંદનો વાલો દુઃખ કાપશે રે, મન વાંછિત પૂરણ કામ; અંત. ૫

ગરબી. ૨.

મજ્યો માણસનો દેહ ચિંતામણી રે, તારા અંગમાં છે રોગ અસાધ્ય;
નથિ લેતો નારાયણ નામને રે.
માથે મરણ જનમ મોટું દુઃખ છે રે, તારા અંતરમાં હરિને આરાધ્ય; નથિ. ૧
બધું સૂજે છે કામ સંસારનું રે, કરે મગાનું બહુ સનમાન; નથિ.
હેત કરતો નથી હરિદાસમાં રે, હઠયા કૂટા તું લૂણ હરામ; નથિ. ૨
પરનારી સંઘાતે કરિ પ્રીતડી રે, તારો એજે ગયો અવતાર; નથિ.
બહુ નામીની બીક નથિ રાખતો રે, ખરે ખાતે મળીશ તું ખોવાર; નથિ. ૩
અતિ કઠણ વેળા છે અંતકાળની રે, પછી થાશે તને પરતાવ; નથિ.
દેવાનંદની શિખામણ માનજે રે, તારા અંતરમાં કરિને ઉચ્છાવ; નથિ. ૪

ગરબી. ૩.

તારા મનમાં જાણે છે મરવું નથી રે, એવો નિશ્ચે કયો નિર્ધાર;
તેમાં ભુલી ગયો ભગવાનને રે.
ધન દોલત નારીને ઘણા દીકરા રે, એતિ વાડી ઘોડાને ધરખાર; તેમાં. ૧
મેડી મંદીર ઝરખાને માળિયાં રે, સુખ દાયક સોનેરી શેજ; તેમાં.
ગાદિ તકિયા ને ગાલ મશૂરિયાં રે, અતિ આડ કરે છે એજ; તેમાં. ૨
નિચું કાંધ કરીને નમતો નથી રે, એવું સાધૂ સંઘાતે અભિમાન; તેમાં.
મરમાળી મોહનની મૂર્તિ રે, તેનિ સાથે ન લાગેલ તાન; તેમાં. ૩
પાપ અનેક જનમનાં આવી મજ્યાં રે, તારિ મતી મલીન થઈ મંદ; તેમાં.
દેવાનંદના વાલાને વિસરી ગયો રે, તારે પડ્યો ગળે જમ ફંદ; તેમાં. ૪

ગરબી. ૪.

તારે માથે નગારાં વાગે મોતનાં રે, નથી એકે ધડીનો નિર્ધાર;
તોય જાણ્યા નહીં જગદીશને રે.
મોટા મેલીને રાજ મરી ગયા રે, જોને જાતાં ન લાગી વાર; તોય. ૧
તારું જોખન ગયું જખમારતું રે, માથે કાળા મટો ગયા કેશ; તોય.
અંતકાળે લેવાને જમ આવિયા રે, તેનો ભાળી ભયંકર વેષ; તોય. ૨
રોમ કોટી વિંછીતણી વેદના રે, દુઃખ પામ્યો તું દૈવના ચોર; તોય.

સગાં સ્વાયં મળ્યાં સર્વ લૂટવારે, તેનું જરિયે ન ચાલે જોર; તોય. ૩
જીભ ટુંકી પડી નેં તુડી નાડિયો રે, થયું દેહ તજ્યાનું તતકાળ; તોય.
દેવાનંદ કહે ન જાણ્યા મારાનાથનેરે, મળ્યો માણસનો દેહ વિશાળ; તોય. ૪

રૂપવિજય.

અમદાવાદનો. જતી.

સંવત ૧૯૦૫. સન ૧૮૪૬ માં હતો.

રહનેમી સજ્જય.

આછા ઘુંધટ વહુને વાણેરા લાગે.

એ દેશી.

કાઢિસગ ધ્યાને મૂની રહનેમી નામ; રહ્યા છે ગુફામાં શુભ પરિણામે રે, દેવરિયા મુનિવર ધ્યાનમાં રહેજો;
ધ્યાનથકો હોય ભવનો પાર રે, દેવરિયા મુનિવર; આંકણી.
વરસાતે બીનાં ચીવર મોકળાં કરવા,
રાજૂજ આળ્યા તેણે કામ રે; દેવરિયા મુનિવર. ૧
રૂપે રતી રે વસ્ત્રે વરજીત બાળા,
દેખી ખોભાણો તેણે કામ રે; દેવરિયા મુનિવર.
દિવ ખોભાણું જાણી રાજૂજ ભાખે,
રાખો ચિર મન ગુણના ધામ રે; દેવરિયા મુનિવર. ૨
જાદવ કુળમાં જિનજી નેમ નગીનો,
વમન કરોછે મુજને તેણ રે; દેવરિયા મુનિવર.
ખંધવ તેના તમે શિવાદેવી જાયા,
એવડો પટંતર કારણ કેણ રે; દેવરિયા મુનિવર. ૩
પરદારા સેવિ પ્રાણી નરકમાં જાય,
કુર્લમ બોધી હોએ પ્રાય રે; દેવરિયા મુનિવર.
સાધવી સાથે ચૂકી પાપ જો બાંધે,
તેનો છુટકો કહિયે ન થાય રે; દેવરિયા મુનિવર. ૪
અશુચી કાચારે મળ મુત્રની ક્યારી,
તમને કેમ લાગિ એવડી પ્યારી રે; દેવરિયા મુનિવર.
હુંરે સંજમિ તમે મહાવ્રત ધારો,

કામ મહાવ્રત જાણે હારી રે;	દેવરિયા મુનિવર. ૫
ભોગ વખ્યારે મૂની મનથી ન ઇચ્છે,	
નાગ અગંધન કુળની જેમ રે;	દેવરિયા મુનિવર.
ધીક કુળ નીચા થઈ નેહથી ચાલે,	
ન રહે સંજમ શોભા એમ રે;	દેવરિયા મુનિવર. ૬
એવાં રસિલાં રાજૂલ વયણ શુણીને,	
બૂઝ્યા રહેનેમી પ્રભુજી પાસ રે;	દેવરિયા મુનિવર.
પ્રાય આલોઈ ફરી સંજમ લીધું,	
અનુક્રમે પામ્યા શિવ આવાસ રે;	દેવરિયા મુનિવર. ૭
ધન્ય ધન્ય જે નર નારી શિયળને પાળે,	
સમુદ્ર ત્યાં સમ વ્રત છે એહ રે;	દેવરિયા મુનિવર.
રૂપવિજય કહે તેના નામથી હોળે,	
અમ મન નિર્મળ સુંદર દેહ રે;	દેવરિયા મુનિવર. ૮

વિરવિજય.

અમદાવાદનો. જતી.

સંવત ૧૯૦૫. સન ૧૮૪૯ માં હતો.

તેના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ.

ધમિલનો રાસ, શિયળવેલ.

હિતશિક્ષા છત્રીશી.

સાંભળજે તું સુજની મોરી.

એ દેશી.

સાંભળજે સજ્જન નર નારી, હિત શીખામણ સારીજીરે;
 રીસ કરે દેતાં શીખામણ, ભાગ્યા દશા પરવારી; શુણજે સાજનો રે.
 લોક વિરૂધનો વાર; શુણજે. જગત પડ્યો વ્યવહાર; શુણજે. ૧
 મરખ બાળક જાચક વ્યસની, કાઠને વળિ નારૂ જીરે;
 જે સંસારે સદા સુખ વંછે, ચોરની સંગત વારૂ; શુણજે. ૨
 વેશ્યા સાથે વણજ ન કરિયે, નીચશુ નેહ ન કરિયે જીરે;
 આપણ આવે ધર ધન જાવે, જીવિતને પરહરિયે; શુણજે. ૩

- કામ વિના પર ધર નવ જૈએ, આળે ગાળ ન દીજે છરે;
બળિયા સાથે બાથ ન ભરિયે, કુટંબ કસેય ન કીજે; શુણ્ણ. ૪
- કુપમન શું પરનારી સાથે, તજીએ વાત એકાંતે છરે;
માત મેન શું મારગ જતાં, વાત ન કરિયે રાતે; શુણ્ણ. ૫
- રાજ રમણી ધરતો સોની, વિશ્વાસે નવ રહિયે છરે;
માતપિતા ગુરુ વિણ બોજનને, ગુજની વાત ન કહિયે; શુણ્ણ. ૬
- અબ્જણ શું ગામ ન જૈએ, કાડ તળે નવ વસિયે છરે;
હાથી ઘોડા ગાડી જતાં, કુર્જતથી દુર ખસિયે; શુણ્ણ. ૭
- રમત રમતાં રીસ ન કરિયે, ભય મારગ નવ જઈએ છરે;
એજણ વાત કરે જ્યાં જાતી, ત્યાં બીભા નવ રહિયે; શુણ્ણ. ૮
- હુંકારા વિણ વાત ન કરિયે, ઇચ્છા વિણ નવિ જમિયે છરે;
ધન વિદ્યાનો મદ નવ ધરિયે, તમતા સાથે નમિયે; શુણ્ણ. ૯
- ગુરુ જોગી રાજા પંડિતને, હાંસી કરી નવ હસિયે છરે;
હાથી વાઘ સરપ તર વહતા, દેખીને દુર ખસિયે; શુણ્ણ. ૧૦
- કૂવા કાંડે હાંસિ ન કરિયે, કેક કરી નવ ભમિયે છરે;
વેરો ન કરિયે ધર વેચીને, જૂગડો તર રમિયે; શુણ્ણ. ૧૧
- ભણતાં ગણતાં આજસ તજિયે, લખતાં વાત ન કરિયે છરે;
પરહસ્તે પરદેશ ફુકાને, આપણું નામ ન ધરિયે; શુણ્ણ. ૧૨
- નામું માંડો આજસ છાંડી, દેવાદાર ન થઈએ છરે;
કષ્ટ ભયાદિક સ્થાનક વરજી, દેશાવર જઈ રહિયે; શુણ્ણ. ૧૩
- ધનવંતોને વેપ મલિનતા, પગ શું પગ ધસી ધોયે છરે;
નાપિક ધર જૈ શિર મુંડાયે, પાણીમાં મુખ જોયે; શુણ્ણ. ૧૪
- નાવણ દાતણ સુંદર ન કરે, ખેડો તરણ તોડે છરે;
બોઈ ચિત્રામણ નગન સુવેતો, તેને લક્ષ્મી જોડે; શુણ્ણ. ૧૫
- માતા ચરણે શીશ નમાવી, બાપને કરો સલામો છરે;
દેવ ગુરનાં હરશન કરિને, કરો સંસારતાં કામો; શુણ્ણ. ૧૬
- એ હાથે માથું નવ ખણિયે, કાત નહીં ખોતરિયે છરે;
બીભા કેડે હાથ ન દેઈએ, સામે પૂર ન તરિયે; શુણ્ણ. ૧૭
- લેલ તમાકુ દૂરે તજિયે, આણગળ જળ નવ પીજે છરે;
કુળવંતી સતિને શીખામણ, આના જોગી દીજે; શુણ્ણ. ૧૮
- સસરો સાસુ જેઠ જેઠાણી, નણદી વિતાવ ન મૂકો છરે;
ચાણપણે ચેરી સંસરતાં, ચતુરા ચાલ ન ચૂકો; શુણ્ણ. ૧૯

- નિચ સાહેલી સંગ ન કીજે, પર મંદિર નવ ભમિયે જીરે;
 રાત પડે ઘર ગહાર ન જૈએ, સૌને જમાડી જમિયે; શુણ્ણે. ૨૦
- ધોળણ માળણ ને કુંબારણ, જોગણ સંગ ન કરિયે જીરે;
 સેજે જોઈક આળ ચડાવે, એવું શિદ આદરિયે; શુણ્ણે. ૨૧
- નિજ ભરતાર ગયો દેશાવર, તવ શણગાર ન ધરિયે જીરે;
 જમવા નાત વચે નવ જૈએ, દુરિજન દેખી ડરિયે; શુણ્ણે. ૨૨
- પરથેરી ગરબો ગાવાને, મેજે એજે નવ જૈએ જીરે;
 તાવણ ધોવણ નદી કિનારે, જતાં નિર્લજ જૈએ; શુણ્ણે. ૨૩
- જીપડે મગફળાલ આલિયે, હુતર સહૂ શીખીજે જીરે;
 રનાન સુવચે રસોઈ કરીને, દાન સુપાત્રે દીજે; શુણ્ણે. ૨૪
- મોકતાણાં લઘુ બાળક દેખી, એદ ન ધરયો હૈએ જીરે;
 તેનો સુખ શીતળ આશિયે, પુત્રતાણાં ફળ લહિયે; શુણ્ણે. ૨૫
- બાર વરસ બાળક સુરપડિમા, એ એ સરિખાં કહિયે જીરે;
 ભક્તિ કરે સુખ લીલા પામે, એદ કરે દુખિ લહિયે; શુણ્ણે. ૨૬
- નર નારી એકને ચિખામણ, સુખ લવરી નવ હસિયે જીરે;
 નાત સગાંનાં ધર જોડીને, એકજડાં નવ વસિયે; શુણ્ણે. ૨૭
- વશન કરીને ચિંતા ઝાળે, નખજે આસન એથી જીરે;
 વિદિશ દક્ષિણ દિશ અંધારે, બોટયું મશુએ મેથી; શુણ્ણે. ૨૮
- અનજાણે રુતુવંતી માત્રે, પેટ અજીરણ ચેળા જીરે;
 અગાસે ભોજન નવ કરિયે, એજાણ એથી ભીળાં; શુણ્ણે. ૨૯
- અતિથે જીનું ખાટું ખાઈ, શાક ઘણું નવ ખાવું જીરે;
 મૌનપણે ઓડીચણ વરજી, જમવા પેલાં નાવું; શુણ્ણે. ૩૦
- અન વખાણિ વખોડિ ન ખાવું, તજે એશિ ન જમવું જીરે;
 માંદા પાસે રાત તજીને, નરણાં પાણિ ન પીવું; શુણ્ણે. ૩૧
- કુંદ મૂળ અભક્ષને બોળો, વાસી વિદળ તે વરજે જીરે;
 જીવ જીવે પરનિંદા હિંસા, જો વળિ નર ભવ સરજે; શુણ્ણે. ૩૨
- વરત નિયમ ધરિયે ગુરુ હથિ, લીરય જીવતા કરિયે જીરે;
 પુન્ય હૃદય જો મોટો પ્રગટે, તો સંધવી પ્રદ ધરિયે; શુણ્ણે. ૩૩
- મારગમાં મન મોકળું રાખી, બહુ વિધિ સંધ જમાડો જીરે;
 સુરલોકે સુખ સગળાં પામે, પ્રણ નહિ એવો દહાડો; શુણ્ણે. ૩૪
- તાગ્ય તારણ શિવ સુખદારણ, સિદ્ધાચળ ગિરિનારે જીરે;
 પ્રભુ ભક્તે ગુરુ સરજે ભવજળ, તરિયે એક આવનારે; શુણ્ણે. ૩૫

લોકિક લોકોત્તર હિત શિક્ષા, છત્રીથી એ બોલી શરે;
પંડિત શ્રી શુભ વીરવિજય મુખ, વાણી મોહન વેલી; શુણ્ણે. ૩૧

પ્રેમાનંદસ્વામી.

થાળ.

રાગ ગરબી.

અવિનાશી આત્મા રે, જમવા કૃષ્ણ હરો;
શ્રી ભક્તિ ધર્મ સુખ રે, જમાડું પ્રીત કરો. ૧
શ્રેરડિયો વાળી રે, ટુલસી વેપાંછે;
મગિયાગરે મંદિર રે, લિંખાં લેવાંછે. ૨
આખડિયો પેરી રે, પધારો ચટકંતા;
મંદિરિયે મારે રે, પ્રભુજી લટકંતા. ૩
બાન્નેઠે બેસારો રે, ચરણ કમળ ઘેઊંઘે;
પામરિયે પ્રભુજી રે, પાવલિયા લોઊં. ૪
ફુલેજ સુગંધી રે, ચોળું શરીરે;
હેતે નવરાત્રું રે, હરી બને નીરે. ૫
પેરાત્રું પ્રીતે રે, પીતાંબર ઘેતી;
બપરણિ આઠાડું રે, અતી ત્રીણાપોતી. ૬
કેસર ચંદનનું રે, ભાળે તિલક કંઠે;
વંદન કરિ વિષ્ણુ રે, ચરણે શીશ ધરે. ૭
ઉરહાર ગુલાબી રે, ગજરા બાંધીને;
નિરખું નારાયણ રે, દૃષ્ટી સાંધીને. ૮
શીતળ સુગંધી રે, કળશ ભર્યા જળના;
બિલેચ બાંધ્યાછે રે, બપર મખમલના. ૯
કંચન બાન્નેઠે રે, બિરાજે બહુ નામી;
પકવાનને પીરશી રે, થાળ લાડું સ્વામી. ૧૦
મોતૈયા લાડૂ રે, સેવૈયા સારા;
તમડાજ કર્યાંછે રે, લાખણગાઠ પ્યારા. ૧૧
મગદળ ને સેવદળ રે, લાડૂ દળનાંછે;
બાન્ને ને ખુરમાં રે, ચુરમાં ગોળનાંછે. ૧૨
જલેબી ગેબર રે, બરફી બહુ સાસી;

- પેડા પતાસાં રે, સાટા સુખકારી. ૧૩
 મરકો ને મેસુર રે, જમો જગવંદનજી; ૧૪
 સૂતરફેણીછે રે, ભડિત નંદનજી.
 ગંગા ને ગાંધિયા રે, ગુંદવડાં વાલા; ૧૫
 ગુલામ પાક જમજો રે, ધર્મતણા લાલા.
 એનામચીદાણા રે, ચણાછે સાકરિયા; ૧૬
 ગુંદરપાક સુંદર રે, જમજો ઠાકરિયા.
 ટોપરાપાક ટોલો રે, સકરપારા સાસ; ૧૭
 સેવો ધી શાકર રે, તમેછો જમનારા.
 કેસરિયો ખિરંજ રે, ગળ્યો ને મોળોછે; ૧૮
 શાકરનો શીરો રે, હરિ શો ધોળોછે.
 લાપશી કુંસારમાં રે, ધી બહુ રસબસછે; ૧૯
 ખિર ખાંડ ધી રોટની રે, જમો બહુ સરસછે.
 બદામ ચારોળી રે, દ્રાખ તે નાંખીને; ૨૦
 કુધપાક કર્યોછે રે, જીવો હરિ આખીને.
 પૂરીકચોરી રે, પૂરણપોળીછે; ૨૧
 રોટલિયો ઝીણી રે, ધીમાં બોળીછે.
 પાપડ ને પુડલા રે, મીઠા માલપુડા; ૨૨
 માંખણ ને મિસરી રે, માવો દહિયૂડા.
 ઘઉંનીછે બાટી રે, બાજરાની પોળી; ૨૩
 ઝાઝીવાર ધીમાં રે, હરિ મેં ઝમકોળી.
 તંતસાંકળિ સુંદર રે, બીજી ગળપાપડી; ૨૪
 ગાંઠીઆ કળી રે, ત્રીજી ફલવડી.
 ભજિયાં ને વડાં રે, સુંદર દેયરિયાં; ૨૫
 વધાર્યા ચણા રે, માંઘ મીઠું મરિયાં.
 ગુજાં ને મઠિયાં રે, ફાફડા ફરસાછે; ૨૬
 આળવી આદાનાં રે, ભજિયાં સરસાંછે.
 કુંચન કટોરે રે, પાણી પીજોજી; ૨૭
 જેજે કાંઠ જોષએ રે, માગી લેજોજી.
 રોટની રસ શાકર રે, જમજો આલમેલા; ૨૮
 રાંધણો ને રોટની રે, ખાંડ કેમાં છેલા.
 મોરખા કર્યાંછે રે, કેરી દ્રાખતણા;

- સુંદરવર જમલે રે, રાખ્યો માં મણા. ૨૯
- કયોરા પૂર્યા રે, સુંદર શાકાના;
- કેટલાંક ગણાવું રે, છે ઝાઝાં વાનાં. ૩૦
- સૂરણ તળ્યાંછે રે, સુંદર ધી ઝાઝે;
- અળવિ ને રતાણુ રે, તળ્યાંછે તમકાળે. ૩૧
- મેં પ્રીત કરીને રે, પરચળ તળિયાંછે;
- વંત્યાક ને વાલોળ રે, ભિળાં બળિયાંછે. ૩૨
- કંકોડાં કોળાં રે, કેળાં કારેલાં;
- ગજકાં ને તુરિયાં રે, રુડાં વધારેલાં. ૩૩
- ચોળા વાલોળો રે, પ્રીતકરી તળિયો;
- કુધિયાં ને ડોડાં રે, ગુવારની કુળિયો. ૩૪
- લિલવા વધાર્યા રે, થયાછે બહુ સારા;
- ભીંડાની કુળિયો રે, તળિયો હરિ મારા. ૩૫
- ટાંકો તાંદળજે રે, મેથીની ભાણ;
- મૂળા મોઘરિયો રે, સૂવાની તાણ. ૩૬
- અણેચી ડોડી રે, ભાણ સારીછે;
- કઠી ને વડી રે, સુંદર વધારીછે. ૩૭
- નૈયાંનાં રાઈતાં રે, અતિ અનોપમછે;
- મીઠું ને રાઈ રે, માંધ બે સમછે. ૩૮
- કેટલાંક ગણાવું રે, પારતો નહિ આવે;
- સાઈં સાઈં જમલે રે, જે તમને ભાવે. ૩૯
- ખાઈં ને મોણું રે, હરિવર કહેજેજી;
- મોઠું મરિ અટણિ રે, માગી લેજેજી. ૪૦
- અથાણાં જમલે રે, સુંદર સ્વાદૂછે;
- લખૂ ને મરચાં રે, આંબળાં આદૂછે. ૪૧
- રાઈતો ચીરી રે, કેરી બોળ કરી;
- ખારેક ને દ્રાખમાં રે, નાંખ્યાં લવિંગ મરી. ૪૨
- કેરાં ને કમદાં રે, તળીછે કાચરિયો;
- બીલાં બહુ સારાં રે, વાંસ ને ગરમરિયો. ૪૩
- પંખાજિના ભાતમાં રે, સુંદર સુગંધ ઘણો;
- એલાઈચિનો પિરશ્યો રે, આંબા મહોરતણો. ૪૪
- મેં કકણ કરીછે રે, દાળ હરી તુરની;

- પાતળી પિરશીછે રે, દાળ મસૂરની. ૪૫
- મગ નેં અડદની રે, કરોછે ઘોષને;
- ચોળા નેં ચણાની રે, ધીમાં કરમોષને. ૪૬
- દાળ નેં ભાત જમને રે, તમને ભાવેછે;
- ચતુરાષ્ટ્રએ જમતાં રે, પ્રિતી ઉપજવેછે. ૪૭
- દહિ નેં ભાત જમને રે, શાકર નાંખીછે;
- દુધ નેં ભાત સાં રે, શાકર રાખીછે. ૪૮
- દુધની તર શાકર રે, ભાત જમો પહેલા;
- શાકર નાંખીને રે, દૂધ પિયો છેલા. ૪૯
- જેજે કાંઈ જોઈએ રે, તે કહેજો અમને;
- કાંઈ કસર કરોતો રે, મારા સમ તમને. ૫૦
- જીવન જમીને રે, ચણુ કરો નાથ;
- ચંદન ગારેશું રે, ઘોવરાવું હાથ. ૫૧
- તજ એળચી જાવજી રે, જાવંત્રી સારી;
- કાયા નેં ચુનો રે, સારી સોપારી. ૫૨
- નાગરવેલીનાં રે, પાન લાવી પાકાં;
- ઘોષને મુક્યાંછે રે, અનોપમછે આખાં. ૫૩
- માંઘ ચૂરણ મેલી રે, બીડી વાળી છે;
- લલિત લવિંગની રે, બીલિ રસાળીછે. ૫૪
- મુખમાં હું મેલું રે, બીડી પ્રીત કરી;
- આરતી ઊતાઈ રે, પ્રભુજી ભાવભરી. ૫૫
- કુન્દયેજા જિજ્ઞાસું રે, પોઠો પ્રાણ-પતિ;
- પાવલિયા ચાંપું રે, હૈડે હરખ અતિ. ૫૬
- ધાળ ગાયો પ્રોતે રે, ધર્મકુળ મુગટ-મણી;
- આપો પ્રેમાનંદને રે, પ્રસાદી ધાળતણી. ૫૭

નરભિરામ.

લુટાયા વિષે. ઘોળ. ૧.

રાતો ઘોડો રણપાખરિયો, ચેત ધર્યો શણગાર જોને;

એ રાગ.

ધરમે ઘોળાં નિત્યે માઈએ, ઝંકારવાળો ઝાલ્યો વાલા;

- આંખા તળેથી મે જાણ લીધા, આજણ દેખી ધાયો વાલા. ૧
- ઊભો રે આજ્યા આજણ તુંતો, ત્યારે લાગી બીક વાલા;
- જીગત કરિને જોડો લીધો, કાકોરને છે ડીક વાલા. ૨
- ભાંજ આપ્યને ભાંજ આપ્યને, એવું આવી કહેછે વાલા;
- અચરજ સરખું મુઠને બાશું, લૂગડાં તો લેછે વાલા. ૩
- પાગડીને પહેલો લીધી, માયું કરિયું બોડું વાલા;
- હીંડી હાલી કાકોર આજ્યા, પાસે નેતું ઘોડું વાલા. ૪
- દાઢીમાં શું એવું કહિને, મહેડી પણ લીધી વાલા;
- જૂનાં લેખને નવાં આપ્યે, કૃપા હરીએ કીધી વાલા. ૫
- જે જોઈએ તે આગી લ્યોને, ના કહ્યાનો નેમ વાલા;
- હાથ પગને દારિ તુંબડી, રહિછે કૂશળ એમ જાલા. ૬
- ચોખ્ખાનીનો કડકો પેર્યો, સર્વે દાન કરીને વાલા;
- ઊમળકો આણીને સોપું, નરભિ તો હરીને વાલા. ૭
- જૂનાં પૂનાં વસ્તર મારાં, લાજ રહિ તે માટે વાલા;
- રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ કરતા, આજ્યા ઊભી વાટે વાલા. ૮
- લોક મળે તે એવું પૂછે, કહે આજણ ક્યાં લૂચો વાલા;
- જીહ્વા મુખમાં સાજીછે તો, છેઆજીજી તૂંચો વાલા. ૯
- નહાને બડકે દીવાળી ને, મોટે બડકે હોળી વાલા;
- જન નરભાનાં વસ્તર લીધાં, લોક કહેછે કોળી વાલા. ૧૦
- ‘પણસોરા’ ને ચોરે આજ્યા, અચર કરીછે આંતે વાલા;
- આજણ પટેલ દેશાઈ કહે, ભગત રહો નીરાંતે વાલા. ૧૧
- દવારકા-દેશાઈને જોરે, ભાઈએ કરિયું તોર વાલા;
- દ્યો રણશિંયું વહાર કરોને, ઝાલી લાવો ચોર વાલા. ૧૨
- નરભો કહે એવું નવ કરવું, સમજાવ્યા નીરજાણ વાલા;
- નિત્યે પુન્યમે મારે જવું, ખોશ્યો મારા આણ વાલા. ૧૩
- મહેડીતો ગુર્ત મળાવી, હાથ ભરીને લીધી વાલા;
- જૂનાં લેખને નવાં આપ્યાં, કૃપા હરીએ કીધી વાલા. ૧૪
- જે ચાર દીવસ બે રહોતો, બાજરી લખાય વાલા;
- જન નરભાને હેતે રાખ્યો, ગૂણ હરીના શાય વાલા. ૧૫
- પાંચે દીવસ કિરતન કરિયાં, બાજર થૈ મણુ બાર વાલા;
- વેડિયાનાં મન દૂખાયાં, નરભિ મેલ્યો પાર વાલા. ૧૬

નરભેરામની મરણતિથિની. ગરબી. ૨.

સખી પડવે તે પંથ સીધાવ્યા રે. એ રાગ.

ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે, અમદાવાદ શેહેરતી પાસ;	ગો
સગ રેવતી નજરે સારી રે, બાવે બળે છે શ્રીશ્રીરધારી રે;	
મને કિરપા કરી રે મોરારી, ગોમતીપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૧
સહુ હરિજન વૈષ્ણવ આળ્યા રે, તેતો મારા રૂદયમાં બાળ્યા રે;	
સાથે લક્ષ્મીજીને લાળ્યા, ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૨
તુંતો બોડાણાનો અવતાર રે, ગૂણ ગાયા નોતા નીરધાર રે;	
તને મોકલિયો સંસાર, ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૩
જે કો શીખે શુણે ને ગાથે રે, સંસારમાં મુખિયો થાયે રે;	
અંતે વૈકુંઠ ધામમાં જાયે, ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૪
જે કોઈ હોય હરીના ભંત રે, નિશ્ચય કરે રામ બલંત રે;	
સહુ સોપોને તનમન ધંત, ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૫
સંવત આશ્વિનિસે આઠ સાર રે, પૈષ શુદ્ધિ આઠમ બોમવાર રે;	
ત્યારે નરસિં કપોંછે જીહાર, ગોમતીપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૬
રૂડા રામના રંગમાં ખેલો રે, બીજી બિપાધિ સર્વે ખેલો રે;	
જે શ્રીકૃષ્ણ નરભાનો છેલો, ગોમતિપૂર વડપોળમાં છે વાસ રે.	૭

મૂળદાસ.

રાગ ધોળ.

આજ અનોમમ દહડો આળ્યો, વીવાનો વીચાર જોને;
 તે દીવસતો મુજને બાળ્યો, ધણો રૂડો સાર જોને.
 માયા પ્રહ્લનો લીલા જોડ્યો, અધતન જોડ્યાં જૂથ જોને;
 માસી જૂડી જીવિત ખાંધી. શોભા થઈ અદભૂત જોને.
 વૈરાટે માંડવડો રસિયો, અંભ પગને હાથ જોને;
 ચાર જીગતી ચોરી રસી, કહેતાં નાથે વાત જોને.
 પંચતત્વનો કર્યો પસારો, તનમાત્રા સહુ દોસી જોને;
 દશ ઇંદ્રિયો સખિયો મળી, સતિ ગાયકે ગોરી જોને.
 રોમ રોમ બહુ લાલં વાળ્યાં, વર વરઘોડે અણિયો જોને;
 સીવેણને તોરણ આળ્યો, તિવૃત્તા સંગ પ્રડિયો જોને.

સુવક્ષણી સાસુ આલી, પોંખવા વેગે ફરી જોને;
 પંધાર્યાં ત્યાં પોતે મલપતા, મંડપ મધ્યે હરી જોને. ૧
 જિવ કન્યા પ્રેમે સ્નેહી પાસે, આવી ફેરા ફરી જોને;
 પોતે વરને પોતે કન્યા, પોતે પોતાને વરી જોને. ૨
 પોતે વેઃ પોતે વાણી, પોતે પોથી લાવ્યા જોને;
 પોતે ગુરુ પોતે શીશ, પોતાને સમજાવ્યા જોને. ૩
 એવો વીવા જોને રહે, જનમ મરણને ટાળે જોને;
 કળણજનો સૂત મૂળજી, પ્રજ્ઞાનંદમાં ભાળે જોને. ૪

ધોળ ૨.

કારણ મોટું મનનું રે ભાઈ, વિવેક વિચાર કરી હ્યો સગાઈ;
 તૂળણા રૂપી જળવળે આઈ, તો ગાઈહ્યો ને ગુણ ગોવિંદના રે. ૧
 આ સંસાર રચ્યોછે રે કૂડો, મોહ માયા મધકેસો રે પૂડો;
 મનુષ્યા-દેહ મુઠીમાંછે મૂડો, તો ખૂડો કાં અહંકારમાં રે. ૨
 આ અવસરછે ભિત્તમ ટાણું, સમજીને કરજો સાચું ઢેકાણું;
 આજ કાળ કરતાં આવશે આણું, તો નાણું નાખ્યે અર્થ નહિ સરે રે. ૩
 સગાં કુટુંબી બેસી રહેશે, જોતાં જોતાં જીવને કાઢિ લેશે;
 મુળદાસ કહે ત્યાં મહા કુળ દેશે, તો કહેશે જે પેલું કહ્યું નહિ રે. ૪

ગોપાળદાસ.

બુદ્ધિ વહુને શિખામણ વિષે.

રાગ ધોળ.

આછો ધુંધર વહુને વહાવિરો લાગે.

એ રાગ.

સાચી સમજણ બુદ્ધિને ખોટી રે લાગે,
 સંત મનાવે તો મનાવું; હો લોહણી
 સાચી સમજણ બુદ્ધિને ખોટી રે લાગે. ટેક.
 શીલ સંતોષ કહોતો કહ્યાં ઘડાવું.
 કરુણાની કાંબિયો પેરાવું; હો લોહણી સાચી સમજણ,
 વિવેક વિચાર કહોતો વિધુવા ઘડાવું,

હર્ષના ધૂધરા અંધાવું; હોલોલણી	સાચી સમજણ. ૧
સાધન સંપતિ કહોતો ચુડલો પેરાવું,	
ક્ષમાની ચીપો મઢાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
સાન વૈરાગ્ય બાજુઅંધ સોવરાવું,	
શાંતીનું રતન જડાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૨
પ્રેમનાં પુષ્પો ગળામાં નંખાવું,	
લક્ષ્મીનો દારડો પ્રોવરાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
ટેક રૂપી કહો તો તુશિયો ઘડાવું,	
દયાની દામણી અંધાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૩
સત-સંગત રૂપી ધુલર ઘડાવું,	
લગ્નનું લોજિયું પેરાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
ભક્તિ રૂપી કહો તો વાળી ઘડાવું,	
મુક્તિની ચૂનિયો મેલાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૪
નેહનું નયણે કહો તો કાળજી સરાવું,	
હેતની આડો કરાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
સીધી સમજણ કહો તો સૈયો પુરાવું,	
જોગનો આંદલો ચોઢાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૫
ધીરજ રૂપી કહો તો વેણો ગુંથાવું,	
ગુરુગમ ગોકણો લટકાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
ચોખી ચાલની તમને ચોળી શિવડાવું,	
ચૈતનની ચુંદડી પેરાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૬
સાચી કરણીનો કહો તો કંચુવો શિવડાવું,	
ભાવનું ભરત ભરાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ.
દાસ ગોપાળ કહે એ સમજણ સાચી,	
દક્ષનો લક્ષ જતાવું; હો લોલણી	સાચી સમજણ. ૭

રણછોડભક્ત.

દિલમાં દીવો કરવા વિષે.

ગરબી. ૧.

દીલમાં દિવો કરો દિવો કરો, કુડાં ક્રોધ કામને પરહરો રે; દિલમાં. ૨૬

દયા દિવેલ પ્રણાહિયું પ્રેમ લાવો, મહી સુરતિ દિવેટ ખનાવો;
 મહિ બ્રહ્મ અગ્ની ચેતાવો રે, દિલમાં દિવો કરો દિવો કરો. ૧
 સાચ દિલનો દિવો જ્યારે થાયે, ત્યારે અંધારું મટિ જાયે;
 પછી બ્રહ્મલોક તો ઓળખાયે રે, દિલમાં દિવો કરો દિવો કરો. ૨
 દિવો અણુભે પરગટે એવો, ટાળે તનનાં તીમર તેવો;
 તેને નયણે નરખી લેવો રે, દિલમાં દિવો કરો દિવો કરો. ૩
 દાસ રણજોડે ધર સંભાળ્યું, જડિ કુંચી બિધડ્યું તાળું;
 થયું ભુમંડળમાં અજવાળું રે, દિલમાં દિવો કરો દિવો કરો. ૪

ગરખી. ૨.

હારજો હારજો હારજો રે, તમે હરિ હૈયાના હારજો.

એ રાગ.

રામજિ ભજ્યાની તક જાયછે રે, રૂડા રામજિ ભજ્યાની તક જાયછે.
 માટે અસાની તું કરને બિતાવળ, ઓછી આવરદા થાયછે રે; રૂડા. ૧
 જાનો તે કાળ ભમે શીર બપર, ખડની પેઠે તને ખાયછે રે; રૂડા. ૨
 હૃદયે તે પગ દેહ પીડે છે પ્રેમદા, વિષના પ્યાલા તને પાયછે રે; રૂડા. ૩
 રણજોડ રંક કંગાળ સરીખડો, ગુણના ગોવિંદના ગાયછે રે; રૂડા. ૪

રાધા વિવાહ.

ધોળ. ૩.

શ્રી ગુરુ શારદા વરણવું, પ્રેમે લાગું પાય;
 વીવા ગાંઠી રાધે કૃષ્ણનો, હૃદયે હરખ ન માય;
 વર રે વિઠલ કન્યા રાધિકા. ૧
 વ્રજનાં મંદિર અતિ શોભિતાં, રૂડું બરશાણું ગામ;
 આહિર સબિહો રે ત્યાં વસે, અધિપતિ વૃષભાન; વર રે. ૨
 તેને રે એક પુત્રો થઈ, પાડ્યું રાધાજિ નામ;
 કાલુંને ઘેલું બોલતી, વાલી લાગે તે ઠામ; વર રે. ૩
 સાત વરસ થવા આવિયાં, આવ્યો રે કન્યાકાળ;
 માત પિતા સહુ હરખિયાં, ધાલિયે વરમાળ; વર રે. ૪
 એમ કરતાં ટોળે સૌ મજ્યાં, રમવા સૈયરનો સાથ;
 વીંટાઈ વનિતા સહ મળી, ઝાલી એક એકનો હાથ; વર રે. ૫

સર્વ માળને વિચારિયું, ન જાણે રાધાનિ માત;
 ઉપવત રમવા આપણ જઈ, રમિયે રાધાનિ સાથ; વર રે. ૬
 ઢોંઢાં પાંચડલી કરે ગ્રહી, રમવા આહ્યા જિવન;
 વનને વિષે રે શોભા ધણી, સડોડો ઢોંઢાં ધન્ય; વર રે. ૭
 ઉપવત અતિ રણિયામાયું, જાડો ઓળા રે ઓળા;
 લવિંગ લતાને કેતકી, પક્ષિ કરે રે કલોલ; વર રે. ૮
 મોર અપેવાને કોકિલા, કરે શબ્દ ઉચ્ચાર;
 પંખિડાં રાવે રાવે કરે, કહેતાં આવે ત પાર. વર રે. ૯
 રમત રુડી રમવાતણી, કરે અન્યોઅન્ય ખ્યાલ;
 શોભા તે સમે શી વરણવું, રમે વ્રજની રે બાળ; વર રે. ૧૦
 ગોવાળની મંડળી લેઈ, નિસર્યા દીન દયાળ;
 પુષ્પતણા હાર પેરિયા, રમે નંદનો લાલ; વર રે. ૧૧
 હરખ ધરોને ખોળે લિધાં, વૃષભાન-કુમાર;
 પેરિયાં વસ્ત્ર વિવેકથી, શોભિતા શણગાર; વર રે. ૧૨
 પુલના ચરણા કુલનિ ઓઢણી, પુલના સૌ શણગાર;
 પુષ્પનિ ચાંજિયો શોભતી, શોભા બનિ રે અપાર; વર રે. ૧૩

ભુજંગી.

રમે રાધિકા રંગથી રૂપ રાતી, કરે કામની કેલ જોખન માતી;
 સહુ સુંદરી એકઠી ઠામ પામી, મળ્યો મોહનો સુંદરીનોજ સ્વામી. ૧

રાગ પ્રથમનો.

ગેડો દડે રમે કાનજી રમતા આહ્યા જિવન;
 દડો લીધોછે દામોદરે, રમવા જગ જિવન; વર રે. ૧
 દડો દાનોદરે નાંખિયો, પોચો રાધાનિ પાસ;
 મોહને વળતો માગિયો, આણિ મનમાં ઉજાસ; વર રે. ૨
 હરખે રાધા લેઈ આવિયાં, દડો પોતાને હાથ;
 રૂનેહ કરી પછી સોંપિયો, બોહ્યા દીનો રે નાથ; વર રે. ૩
 કૃષ્ણ સંગે બેઠાં રાધિકા, શોભિ બનેનિ જોડ;
 તે સમે શોભા ચિ વરણવું, નહીં આંપણ કે ઓડ; વર રે. ૪
 બોલ મેળાપજ ત્યાં થયો, લીધાં શીકળ હાથ;
 પીઠિ તે પ્રભુજીને ચડે, બેઠા રે દીનોનાથ; વર રે. ૫

વનને વિષે રે ઓછવ થયો, યોરડી મળી ગાય;
 વર તમે થયા રે વીકઝા, કન્યા રાધિકા થાય; વર રે. ૬
 આંખ આંજી અખળા મળી, રીઝ્યા શ્રીનંદલાલ;
 ગાળે તે રે સગ ગોપિકા, એતો ગાયોતો ગોવાળ; વર રે. ૭
 એક કદમને રે જાયડે, ઠરીને તેજ ઠાર;
 પેરકરી પરણાવવા, હર્ષ વાંઘ્યો અપાર; વર રે. ૮
 હસ્ત મેળાપ કીધો હરી, ગેત ગોપિકા ગાય;
 જાય પિનારો એ છોકરો, રૂડી રાધા લે જાય;

ભુજંગી.

સહુ સુંદરી ગાયછે ચર્મ નોડી, શું જાણે ગોવાળો વળી જન જોડી;
 કહે ગોપિયો કાનમાં જુદી યોડી, જીવો ઓઢણી લેધને માથે ઓઢી.

રાગચાલતો.

અતુરાએ યોરી રચી, કીધી સગળો રે રીત;
 મંગળ ફેરા ત્યાં ફ્યાં, કરી પૂરણ પ્રીત; વર રે. ૧
 ગોવાળિયા સહુ આવિયા, પાસે બેઠાજી તર્ત;
 હાશ્ય વિનોદજ સહુ કરે, અગ્નિમાં હોમ્યાં ધૃત; વર રે. ૨
 સતિ રે શીરોમણી રાધિકા, બીડી લીધી રે હાથ;
 લેધને મન્નો મૂખમાંહી, તે ઠગિયા દીનોનાથ; વર રે. ૩
 આત્મા માગે ધ્રુજ દેવતી, બાંધ્યાં કંઠણ હાથ;
 છોડ્યાને છોડો દોરડા, તેડાવો નંદ તાત; વર રે. ૪
 પરણિને બિઠ્યાં રાધિકા, ગયાં પોતાને ઘેર;
 માતાએ આવી જાણિને, પુછી પુત્રીની પેર; વર રે. ૫
 ઘેર આબ્યાં છે રાધિકા, કોઈ જાણે ન વાત;
 ધૂંધટ રાધાએ કરગ્રહો, પુછે કીર્તિજી માત; વર રે. ૬
 સાસુ તે મારિ જશોમતી, સસરો નંદરાજ;
 કૃષ્ણજિ કંથ કોડામણો, પરણા તેને આજ; વર રે. ૭
 આડોશિ પાડોશિ સક્રિ મળ્યાં, તાજિ લેછે રે હાથ;
 કોઈયે ન અડ્યો રાધાને, પરણિ કાળાને સાથ; વર રે. ૮
 કાળો કાળો કરશો નહીં, એછે ત્રિભુવન તાથ;
 જબોજવ મારે એ હજો, આજ્યો હરિજીએ હાથ; વર રે. ૯

ધન્ય ધન્ય ગોકુળ ગામને, ધન્ય બુંદારેવન;
 ધન્ય રે આહીરની ગોપિકા, નીરખ્યા જગજીવન; વર રે. ૧૦
 જે રે ગાયને જે સાંભળે, તેનો વૈકુંઠ વાસ;
 વિવાહ ગાયો રાધિકૃષ્ણનો, કહે રણછોડદાસ; વર રે. ૧૧

શણુગાર.

ધોળ. ૪.

હરિનો મારગ છે શુરાનો, નહીં કાયરનું કામ જોને;

એ રાગ.

શામળિયાજી સ્નેહી તારી, પ્રીતલડી અંધાણી વાલા; ૧
 વણાં જીપર હું જાણી વારી, મીઠી મુખની વાણી વાલા. ૧
 નેણકિરો ચાળો કાંઈ, કામણ કરે છે વાલા;
 ભૂગૂટી કમાને બાણે, પ્રાણને હરે છે વાલા. ૨
 દિનઅંધૂ દેવકીના જાયા, રૂપતણી છે આણ વાલા;
 જન મન ધન માઈ, તેતો તાઈ જાણ વાલા. ૩
 અલકની ઝવઝમાં, પલક નવ ઠરે વાલા;
 મનડું અધોર માઈ, ધીરજ નવ ધરે વાલા. ૪
 આંગડું તો અંગ શોભે, રંગનું રસીલું વાલા;
 અંધૂર મંધૂર મોહન, મુખડું હસીલું વાલા. ૫
 નાસિકામાં નિર્મળ મોતી, જોતી મોતી જોત વાલા;
 કેસરની તો આડો કીધી, શોભે ટપકી સોત વાલા. ૬
 આંખજડીમાં અમી ઝરે છે, પ્રેમનો નહીં પાર વાલા;
 શશી સૂરજ ઝાંખા પડિયા, તેજતા અંજાર વાલા. ૭
 કાને કુંડળ જાળજે, શોભામાં શોભાળ વાલા;
 હારના શણુગાર મધ્યે, મોતિયોનો માળ વાલા. ૮
 જરકશીનો પાગ માથે, કલંગી ને તોરો વાલા;
 કોટમાં કૌસ્તુભ મણીછે, સોઝા સોના-દોરો વાલા. ૯
 કટી મેખળા કર કંકણી, રૂડી રોતે રાજે વાલા;
 નેપૂર છે નજીતમ પાએ, ધૂધરી માંહો ગાજે વાલા. ૧૦
 અણવટ વીછૂવાનો, છેલ બનિયો છંદ વાલા;
 મુકા પોંચી કલ્પેને, બાંધે બાજુઅંધ વાલા. ૧૧

- ઝીણીને પછેડી ખભે, જરકશીનો જામો વાલા;
સૂયણીની શેખા જોઈ, રહે મોહન મૂજ સામો વાલા. ૧૨
- નખ શીખ સૂધી રૂપ, નોરખીને તારું વાલા;
અંગમાં ઊમંગ ચડ્યો, મોહ્યું મનડું મારું વાલા. ૧૩
- બેઠી હતાં તે એક થયાં, અંતર નવ રહ્યો વાલા;
મહા રસ રણછોડે, કેમ જાય કહ્યો વાલા. ૧૪

આત્મારામ.

રામચંદ્રજી વનમાં સિંધાવ્યા તે વિષે.

તિથિયો.

- સખિ પડવે તે પંથે ચાલ્યા રે, મહાવનના તે મારગ ઝાલ્યા રે;
સાથે સીતાને લક્ષ્મણ બાળા, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૧
- સખિ બીજે મઠીમાં બિરાજે રે, જેવાં નદિયોતણાં નીર ગાળે રે;
રામ મેલી ગથા રૂંડું રાજે, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૨
- સખિ ત્રીજે તે વનની ઝાડી રે, દશ ફળતો મગાવે છે દહાડી રે;
સારી શેખે સીતાજિનિ વાડી, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૩
- સખિ ચોથે કેવડિયો ખેંકે રે, ફાલ્યો ફૂલ્યોને મોઢરો મેકે રે;
એવિ લીલી લતાઓ લેકે, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૪
- સખિ પાંચમે પોપટ પાળ્યો રે, પાંખ લીલીને કાંડલો કાળો રે;
રામનામ બાણંતો બાળ્યો, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૫
- સખિ છઠે છેતરવાને આવ્યો રે, કૂડો કપટિ રાવણ સાથે લાવ્યો રે;
બે મુખનો મરગ બનાવ્યો, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૬
- સખિ સાતમે શ્રીહરિ સમર્પા રે, વાડિ ભેળી હડાડ્યા ભમરા રે;
રુખ સહિને ઊપાડ્યા ડમરા, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૭
- સખિ આઠમે એને નિહાર્યો રે, ધનુષ્ય ધારિને મરગલો માર્યો રે;
મૃગ મરતી વખતે પોકાર્યો, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૮
- સખિ નોમે તે નાંખ્યો તીર રે, જાલ વાગ્યો મરગને શીર રે;
ધાળે ધાળે લક્ષ્મણ વીર, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૯
- સખિ દશમે કહે લક્ષ્મણને રે, બેલી વીરો બોલાછે તમને રે;
આડી આણ દીધીછે અમને, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેલો રે. ૧૦

- સપ્તિ એકાદશી અપવાસી રે, લંપટ લેવાનો લાગ તપાસી રે; 11
 રાવણ સીતાને લઇ ગયો નાશી, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.
 સપ્તિ બારશે હનુમાન ખળિયો રે, ડેકી સમુદ્ર પાર નિકળિયો રે; 12
 જઇ જોગમાયાને મળિયો, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.
 સપ્તિ તેરશે ત્રણાણુ ભાગે રે, હાક હનુમાનકેરી વાગે રે; 13
 લાય લંકાગઢમાં લાગે, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.
 સપ્તિ ચૌદશે ચિત વિચારી રે, ફોજ વાંદરાની રચી સારી રે; 14
 રામે રાવણને નાંખ્યો મારી, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.
 સપ્તિ પૂનમે પ્રભુજી આવ્યા રે, થાળ ભરી મોતીડે વધાવ્યા રે; 15
 માતા કૌશલને મન ભાવ્યા, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.
 સપ્તિ પંદરે તથો થઇ પૂરી રે, એમાં એકે નથી અધૂરી રે; 16
 આત્મારામની વાણી મધૂરી, રઘૂપતિ રામ રુદેમાં રહેજો રે.

નાનોભક્ત.

અમદાવાદનો લેઉવો કણબી.

ગરબી. ૧.

- ગોરસવાળી ગોપિકા, ઓ ઊભી રે; આપી જાને દાણ, અખળા ઊભી રે; 1
 દાણ અમારું લાગેછે, ઓ ઊભી રે; વાલ્યમ બોલ્યા વાણ્ય, અખળા ઊભી રે.
 સંગ સખા ગોવાળિયા રે, ઓ ઊભી રે; રોકી રહિયું ધાટ, અખળા ઊભી રે; 2
 ગિરધારી કહે ગેડિયે રે, ઓ ઊભી રે; ફાડું મહિનું માટ, અખળા ઊભી રે.
 લાલાજી કહે લેઇયું રે, ઓ ઊભી રે; નહિ રહે તારી લાજ, અખળા ઊભી રે; 3
 હરજી કહે હાથે કરિ રે, ઓ ઊભી રે; ઊતાઈ તે આજ, અખળા ઊભી રે.
 માટે આપો આપશું રે, ઓ ઊભી રે; મૂઢી માન ગુમાન, અખળા ઊભી રે; 4
 નાનાના સ્વામી મળ્યા રે, ઓ ઊભી રે; નથી તુજને સ્નાન, અખળા ઊભી રે.

ગરબી. ૨.

- ડાહ્યોછે તે જાણિયે રે, ઓ શામળિયા; ડાપણુ નાવ્યાં કામ, સુંદર શામળિયા; 1
 મથુરાંથી તમે આવિયા રે, ઓ શામળિયા; નાશી ગોકુળ ગામ, સુંદર શામળિયા.
 તે દહાડા સંભારિયે રે, ઓ શામળિયા; જોર જણાવો આજ, સુંદર શામળિયા; 2
 અરધી રાતે શું નાદા, ઓ શામળિયા; ત્યારે નાવી લાજ, સુંદર શામળિયા.

કુંવર કોના યૈ રહ્યા રે, ઓ શામળિયા; પરધર ભરતા પેટ, સુંદર શામળિયા;
 નવલખ ગાયો નંદને રે, ઓ શામળિયા; પણ વૃષભાનથિ હેઠ, સુંદર શામળિયા. ૩
 ભેરાવર યૈ નહિ જીતો, ઓ શામળિયા; પ્રીતે થાશે કામ, સુંદર શામળિયા;
 કહે નાનો કહે કામની, ઓ શામળિયા; મૂકો માન તમામ, સુંદર શામળિયા. ૪

અંબાજીના સ્થાનકનું વરણન.

દોળ.

એક કેવડો જગ જેવડો.

એ રાગ

સેવો અંબે આરાસુરી, માની ચાકરી ચોખી કરી;
 માના દરશનથી ચિંતા ટળી રે; આહ આશા પૂરેને અંબિકા. ૧
 ગણપતિનું દરશન કીજિયે. રિદ્ધિ સિદ્ધિ માગીને લીજિયે;
 માને મંદિરે હાથા દીજિયે રે; આહ આશા. ૨
 માનું ચાચર અતિ રળિયામણું, ચોભા તેનો શી વરણું;
 માને દૂરથકી દેખી નમું રે; આહ આશા. ૩
 વાવનાં નિર્મળ નીર છે, ચાચરે ખેચર વીર છે;
 ત્યાં ભેરવો રણધીરછે રે; આહ આશા. ૪
 અંબા આરાસુર વાસો વસે, માજી સિંહાસન ખેઠાં હસે;
 માજી સેવકની વારે ધસે રે; આહ આશા. ૫
 માજી વાધ ઉપર ખેશિ સંચરે. એક દિનમાં તો ત્રણ રૂપ ધરે;
 કુખિયાનાં કુઃખ સેજે હરે રે; આહ આશા. ૬
 બ્રહ્મા તે તારી સ્તુતિ કરે, વિષ્ણુ તો તારું ધ્યાન ધરે;
 શિવજી પણ ગુણ ગાઈ હરે રે; આહ આશા. ૭
 માનું માનસરોવર ન્યાં છે, ખેતી અન્નધનું દરશન સાં છે;
 સર્વ સેવકને મન પ્યાં છે રે; આહ આશા. ૮
 સરસ્વતિયે જાળને નાઈશું, તેથી રહે નિર્મળ થાઈશું;
 ખાવા કોટેશ્વરના ગુણ ગાઈશું રે; આહ આશા. ૯
 માજી વિશંભરો વિષને હરો, માજી જાગતી જોતે ખરી;
 માએ વિમળને કીરપા કરી રે; આહ આશા. ૧૦
 કહું સ્તુતિ જે કરણા કીજિયે, માજી જે આપો તે લીજિયે;
 અંબા આઈ દરશન દીજિયે રે; આહ આશા. ૧૧

જે ગાય ને જે સાંભળે, તેનાં પાપ સગળાં પરજળે;
 મહામાઠ તો નિશ્ચે મળે રે; આઠ આશા. ૧૨
 પુજા કરીને ચાચર જે રમે, ચાચર રમીને માને નમે;
 એવો નાનો અંબાને ગમે રે; આઠ આશા. ૧૩

થોભણદાસ.

વાલાજીના મહિના.

માસ ૧ લો.

કારતક માસે મેલી ચાલ્યા કુંત રે, વાલાજી;
 પ્રીતલડી તોડીને આણ્યો અંત; મારા વાલાજી. ૧
 પેઉજી મારા શું ચાલ્યા પરદેશ રે, વાલાજી;
 મંદરિયામાં મેલ્ય બાળે વેષ; મારા વાલાજી. ૨
 ભર દરિયામાં મેલી મુજને વહેતી રે, વાલાજી;
 આવડલી ધાતો તે હું નવ લેતી; મારા વાલાજી. ૩
 હુંતો જાણતો ઉજળું એટલું દુધ રે, વાલાજી;
 જાવાને દીવસડે માંડયું જુદું; મારા વાલાજી. ૪
 સાગરિયા તમે શીદ થયાછો ખારા રે, વાલાજી;
 કો આગળ જો કરિયે કષ્ટ વિસારા; મારા વાલાજી. ૫
 તમે અમારાં દુખડાના છો જાણુ રે, વાલાજી;
 પ્રીતલડી ઊપર બંધાણા પ્રાણુ; મારા વાલાજી. ૬
 થોડેને દીવસડે અમને મળજો રે, વાલાજી;
 થોભણના સ્વામીજી વહેલા વળજો; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૨ જો.

માગસર મહિને મંદીર ખાવા ધાય રે, વાલાજી;
 એકલડી દાસીના દિન કેમ જાય; મારા વાલાજી. ૧
 શરોર માંડે શર્પતણો છે ભારો રે, વાલાજી;
 ઊગરવાનો નથી એકે આરો; મારા વાલાજી. ૨
 જાય માંડે જોખનિયું ભરપૂર રે, વાલાજી;
 આવે દિવસે કંથ ગયા કેમ દૂર; મારા વાલાજી. ૩

નાગરવેલ તો નીર વિના સૂકાય રે, વાલાજી;
 મુળમાંથી ઊપજી વ્રહની લાય; મારા વાલાજી. ૪
 વાલા તમારી વાડિયો વણશી જાય રે, વાલાજી;
 ટોચા વગર તો પંખી બેઠાં ખાય; મારા વાલાજી. ૫
 ધણી વિના તો નીધણિયાં લૂટાય રે, વાલાજી;
 ગોકુળમાં કેની ઓથે રહેવાય; મારા વાલાજી. ૬
 પેહજી મારા પૂરણ કિરપા કરજો રે, વાલાજી;
 યોમણના સ્વામીજી વહેલા વળજો; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૩ જો.

પોસ માસે પડિયા અમને શોષ રે, વાલાજી;
 તેડાવો જોશીડા જૂવે જોષ; મારા વાલાજી. ૧
 શા કારણથી નાવ્યા સુંદરશ્યામ રે, વાલાજી;
 તરછોડોને ચાલ્યા ગોકુળ ગામ; મારા વાલાજી. ૨
 બેઉ બંધવના લખજો કૂસળ જોમ રે, વાલાજી;
 વધામણી વાંચંતાં વાધે પ્રેમ; મારા વાલાજી. ૩
 હૃદયામાંથી નયિ ઓલાતો ખટકો રે, વાલાજી;
 કાગળિયો લખી મોકલજો કટકો; મારા વાલાજી. ૪
 સાહી વિના તે હરતાજો દેવાઈ રે, વાલાજી;
 ભૂધરજી તમે કેમ ભૂલ્યા ચતુરાઈ; મારા વાલાજી. ૫
 ચતૂર હોય તેને ચારે દશે કૂમ રે, વાલાજી;
 શામળિયા સાંભળજો મારી બમ; મારા વાલાજી. ૬
 ઘડી ગણંતાં માસ ગયા છે ત્રણે રે, વાલાજી;
 યોમણના સ્વામીજી રાખો શરણે; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૪ થો.

માહ મહિનાની શેજલડી છે સૂની રે, વાલાજી;
 ગાતરની ઘાટડિયો ભોડું કેની; મારા વાલાજી. ૧
 બાંહલડી તે કેની ફેડે નાંખું રે, વાલાજી;
 હૃદયાના હીંડોળા મનમાં રાખું; મારા વાલાજી. ૨
 વાવલિયા તે ઠંડા શીતળ વાય રે, વાલાજી;
 હોમાજો હાલ્યો તે કેમ રહેવાય; મારા વાલાજી. ૩

અમ ઊપર તે ફુખનો ફુંગર બાળ્યો રે, વાલાજી;
 શા માટે શીઆળો ઘેર ન ગાળ્યો; મારા વાલાજી. ૪
 તેજ અમારો આંખતણાં તો ઊલ્યાં રે, વાલાજી;
 હમણાંનું હસવુંને રમવું ભૂલ્યાં; મારા વાલાજી. ૫
 દેહતણાં તે ફુખડાં કોને કહિયે રે, વાલાજી;
 આંસૂડાં ગાળોને થાક્યાં રહિયે; મારા વાલાજી. ૬
 ઓચિંતાં આવાંને પડ્યાં ફુખડાં રે, વાલાજી;
 યોબણના સ્વામીજી આપો સુખડાં; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૫ મો.

ફાગણ મહિને કુલ્યાં સુંદર ફૂલ રે, વાલાજી;
 એ દેખી અંતરમાં ઉપજે શૂળ; મારા વાલાજી. ૧
 વસંત રતુમાં વિરહ ઉઠેછે ભારી રે, વાલાજી;
 ભાતાં ઝેર દહને કેમ ન મારી; મારા વાલાજી. ૨
 ઓ પેલાં આહિરડાં ખેલે હોળી રે, વાલાજી;
 સરખી સૈયરની મળીછે ટોળી; મારા વાલાજી. ૩
 ચૂપાચંદન ઊડે અખિલ ગુલાલ રે, વાલાજી;
 ભિર ભુંગળને વાગે મૃદંગ તાલ; મારા વાલાજી. ૪
 જોરે ખનાછે ઘેરઘવાની ટોળી રે, વાલાજી;
 ઓ પેલી પાડોશણુ રંગમાં રોળી; મારા વાલાજી. ૫
 હરો અમારે હૃદયે હરખ ન માય રે, વાલાજી;
 ગોકુળની ગોપીઓ તમને ગાય; મારા વાલાજી. ૬
 આ વેળા તમે આકાશથી ઊતરજો રે, વાલાજી;
 યોબણના સ્વામીજી વારે ચઢજો; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૬ ઠો.

ચૈતર માસે મહોરી તારી વાડી રે, વાલાજી;
 કરમાણાંતાં તેણે ફુંપજ કાઢી; મારા વાલાજી. ૧
 વૃંદાવનમાં ભારે દાડમ ફાલ્યાં રે, વાલાજી;
 ભોતરિયામાં ભારે ફુખડાં સાલ્યાં; મારા વાલાજી. ૨
 ભાત ભાતનાં કુલડાં કુલ્યાં ખોળાં રે, વાલાજી;
 બીલાં ને પીળાં ને રાતાં ઘોળાં; મારા વાલાજી. ૩

કાળી કોવલ બેલે મધુરા મોર રે, વાલાજી;
 ભમરા ગુંબરવના ઊડે સોર; મારા વાલાજી. ૪
 ડમરો મરવો ગુલાવને ગુલતોરા રે, વાલાજી;
 છોગલડાં મુંકાવાને આવો આરા; મારા વાલાજી. ૫
 અગર ચંદનની શોભા નથી અધૂરી રે; વાલાજી;
 તેને તળેતો ખેતો સભા પૂરી; મારા વાલાજી. ૬
 જળજમુનાનાં છાંટણિયાં છંટાવું રે, વાલાજી;
 યોભણના સ્વામીજી તમને ભાવું; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૭ મો.

વૈશાખ માસે વાટ તમારી ન્યાળું રે, વાલાજી;
 આંખલડો ઊઘાડી ચોદશ ભાળું; મારા વાલાજી. ૧
 જંખતામાં તો જાયજે આઠે પહોર રે, વાલાજી;
 મંદિયામાં નથી વેતું સોર; મારા વાલાજી. ૨
 જીવ અમારો આકુળ બ્યાકુળ થાય રે, વાલાજી;
 ઘડિ એકમાં તો જનમારો વહિજાય; મારા વાલાજી. ૩
 દુખડાંમાંથી સુખનો લેતાં લાભ રે, વાલાજી;
 ઓચિંતો અમ ઊપર પાડ્યો આભ; મારા વાલાજી. ૪
 જળતાં જીવડાં દળવાદળ કેમ સહેશે રે, વાલાજી;
 તરણા ઊપર કેમ મેરૂ રહેશે; મારા વાલાજી. ૫
 ફીડી ઊપર કટક ચઢાવી લાગ્યા રે, વાલાજી;
 વાલપણમાં વિખતા છોડ વાગ્યા; મારા વાલાજી. ૬
 શું નાંખોછો તાણીને તરજોડી રે, વાલાજી;
 યોભણના સ્વામીને કહું કરજોડી; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૮ મો.

જેઠ માસે જોષ રહીછું ઠેઠ રે, વાલાજી;
 જીનાજો બીલ્યો પણ નવ થૈ ભેટ; મારા વાલાજી. ૧
 ઘડી ગણતાં માસ ગયાછે આઠ રે, વાલાજી;
 આગળ આવ્યા અપાડાના ઘાટ; મારા વાલાજી. ૨
 જીવનજી તમને બહુ ઘણું લૂ વાશે રે, વાલાજી;
 જીનાજાનો આંચે દેહ કરમાશે; મારા વાલાજી. ૩

પેડાતારી કુમકુમ વરણી મોળ રે, વાલાજી;
 મંદરિયે આવીને ચંદન ચોળ; મારા વાલાજી. ૪
 વીંઝણિયે તે વાવલિયા ઢોળાવું રે, વાલાજી;
 શીતળ જળ ઝારીઓ આગળ લાવું; મારા વાલાજી. ૫
 તારે અર્થે આંગણું સ્વચ્છ કરાવું રે, વાલાજી;
 શીતળ વા સંઘાતે રાસ રમાવું; મારા વાલાજી. ૬
 જનદવ તમને ઝીણાં વસ્ત્ર પેરાવું રે, વાલાજી;
 યોભણના સ્વામીજી લાડ લડાવું; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૯ મો.

અપ્રાડ માસે આવી મેઘ ધડૂકે રે, વાલાજી;
 વીજળિયો ચમકે ને જોર ઝબુકે; મારા વાલાજી. ૧
 અવધ ઉપર સર્વે આવી ઊભું રે, વાલાજી;
 સામળિયાજી કોની જોડે શોભું; મારા વાલાજી. ૨
 ઘેર વળ્યા જે ગયા હતા પરદેશ રે, વાલાજી;
 પેહજી મારા કોનાં ઓઠાં લેશ; મારા વાલાજી. ૩
 આ ચોઘડિયે એવો ઉપનો નેહ રે, વાલાજી;
 પ્રાણ તળું કે પાડું મારો દેહ; મારા વાલાજી. ૪
 કાં જાણું જે ભિરવજળ ઝપલાવું રે, વાલાજી;
 કાશીએ જૈને કરવત મૂકાવું; મારા વાલાજી. ૫
 કાં જાણું જે જોગ ધરાને જાળી રે; વાલાજી;
 તારેને વિજેગે ચૌદશ ધાળી, મારા વાલાજી. ૬
 જોયા વિના તે જંપજ નથો વળતા રે, વાલાજી;
 યોભણના સ્વામીજી શે નથિ મળતા; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૧૦ મો.

આવણ માસે સરવડિયાંની ઝડિયો રે, વાલાજી;
 એલીની નથી ઊઘડતી ઘડિયો; મારા વાલાજી. ૧
 વા વાદળ ને વાયછે બહુ સોર રે, વાલાજી;
 નાની મોટી નદિયે આળ્યાં પૂર; મારા વાલાજી. ૨
 કંથ વિના કામનિયે કેમ અમાશે રે, વાલાજી;
 પરદેશી પેહની પ્રીત જણાશે; મારા વાલાજી. ૩

જે કાનૂડે કંસનું કંઈ નિર્ધન રે, વાલાજી;
 તે કાનૂડો કોનું ઠારે મન; મારા વાલાજી. ૪
 આ વાલાનો અંધૂરો ઘરવાસ રે, વાલાજી;
 માસી મારી તેનો શો વિશ્વાસ; મારા વાલાજી. ૫
 દોરાં આયાં તેનો તે શો તોલ રે, વાલાજી;
 વાટેને ઘાટે દો જૂઠા જોલ; મારા વાલાજી. ૬
 બૂધરજી તમે ભરવાડા વટ રાખી રે, વાલાજી;
 થોભણના સ્વામીજી જૂવો ઝાંખી; મારા વાલાજી. ૭

માસ. ૧૧ મો.

ભાદરવે ભરનિદ્રા લાગી મીઠી રે, વાલાજી;
 સ્વપનામાં તો તારી મર્તિ દોઢી; મારા વાલાજી. ૧
 માથે મૂગટ પીતાંબર છે પેઢાં રે, વાલાજી;
 તિલક છાપને ટપકાં કેસરકેરાં; મારા વાલાજી. ૨
 પાતળિયાનો પટકો જોઈને અટકી રે, વાલાજી;
 તે વેળાએ ફુખડાં આલ્યાં છટકી; મારા વાલાજી. ૩
 કાને કુંડળ કોટે મોતી હાર રે, વાલાજી;
 જરકશીને જામે ઝળકે તાર; મારા વાલાજી. ૪
 વાંસજડીત્રી વરણાગી શી કહિયે રે, વાલાજી;
 ધૂધરિયો દેખીને ઘેલાં થઈયે; મારા વાલાજી. ૫
 વધામણી તો આવે વારોવાર રે, વાલાજી;
 થોભણના સ્વામી મળિયા મોરાર; મારા વાલાજી. ૬

માસ. ૧૨ મો.

આસો માસે આવી વાયસ જોલે રે, વાલાજી;
 ચોકમાં આવીને આસ ડોલે; મારા વાલાજી. ૧
 વધામણી કોઈ લાવે આણી વાર રે, વાલાજી;
 કુંડેથી આલું એકાવળ હાર; મારા વાલાજી. ૨
 તરિયા તોરણ બાંધું મારે દ્વાર રે, વાલાજી;
 ઘરમાં ઘાલું કુમકુમ વરણી ગાર; મારા વાલાજી. ૩
 સોનાને શ્રીફળે પૂરું યાજ રે, વાલાજી;
 ભિર ભુંગળ વજડાવું મંગ તાલ; મારા વાલાજી. ૪

ચાલો સજની વૈકુંઠનાથ વધાવા રે, વાલાજી;
 થોભણના સ્વામીજી મંદિર આવ્યા; મારા વાલાજી. ૫
 ખારે માસે આવી ઝાલ્યો હાથ રે, વાલાજી;
 મોતીડે વધાવ્યા વૈકુંઠનાથ; મારા વાલાજી. ૬

માસ. ૧૩ મો.

પુરુષોત્તમજી પુરુષોત્તમ મસવાડો રે, વાલાજી;
 દયા કરી તે દીવાળીનો દહાડો; મારા વાલાજી. ૧
 હરિ અમારે આનંદ ઓછવ થાય રે, વાલાજી;
 માનનિયો મળીને મંગળ ગાય; મારા વાલાજી. ૨
 સેવક સરવે આરતિયો ઊતારે રે, વાલાજી;
 અલખેજાજી ઊપર તનમન વારે; મારા વાલાજી. ૩
 ખાન પાન પકવાન મોઢા મેવા રે, વાલાજી;
 જમુના જળ ઝારીઓ આચમન લેવા; મારા વાલાજી. ૪
 લવિંગ સોપારી એજચિ આદરમાન રે, વાલાજી;
 વાળિ આપું બિડલે બાસક પાન; મારા વાલાજી. ૫
 મુખ-શબ્દામાં પોઠાડું નંદલાલ રે, વાલાજી;
 થોભણના પ્રભુ નિર્મિતે થાઉ ન્યાલ; મારા વાલાજી. ૬

પુરીબાઈ.

ઉમરેઠની.

સીતામંગળ કડવું. ૧ લું.

રાગ ધોળ.

સતી સીતાને ચરણે લાગુંજી, નિર્મળવાણી ને શુધ જુદ મ ગુંજી

ઢાળ.

માગુંજું રે શુધ જુદ મનોહર, સ્વામી સારંગપાણ;
 ગુણ વરણું રે હું તાહરા, મને આપ અવિચળ વાણ.
 સિવરા-મંડપ રચ્યો જ્યારે ને, તેડાવ્યા બહુ ભૂપ;

રૂપી સાથે રાધવ આવ્યા એનું, મહા મનોહર રૂપ. ૨
 પાતાળના રે પંતગ તેડ્યા ને, આવ્યા ગગન મુનીદેવ;
 રાવણ કહે હું ધનુષ બાણું ને, કન્યા વરં તતએવ. ૩
 સતિ જનકિયે સામું જોયું ને, દીકા શ્રીમહારાજ;
 સ્વામિ ભવોભવ હું પદ-સેવક, કેમ વિસારી આજ. ૪
 સતિ તે કેરાં વચન શુભી ને, હસ્યા શ્રીરઘુવીર;
 ક્ષણમાં વરં રે હું જનકી, તું રાખ મનમાં ધીર. ૫
 કરજોડી પૂરી બણે જોતો, બિમરાપુરિમાં વાસ;
 સ્વામિ સૌ સંતનિ દાસધ્રુ, રઘુનાથ રાખો પાસ. ૬

કડવું. ૨ જુ. ઢાળ.

રતનાળિ સિતાજીએ વણ વજોડી, શેષ નાગ સજકી રહ્યા કરજોડી. ૧
 મુખનિ છબી અતિ બુદ્ધી શોધેજિ માંહી, રોહણી પતિ દરશને આવ્યોજી ધાઈ. ૨
 નાસિકા શુકચંચૂ અધરરસ શોહે, દંત દેખિને માનવિતાં મન મોહે. ૩
 શણગાર સજે રાજ જનક-કુંવારી, તેની શોભા બની ત્રણ લોકથી ન્યારી. ૪
 કર કોમળ ને રાતા કુમકુમ જેવા, ચૂડલો રતનાળો બાજુઅંધ તેવા. ૫
 કોદંડને બાગતાં હાથ ચંપાણા, મોટા ભૂપતિ માંચ પડ્યા અશિયાણા. ૬
 સ્વામિ આજ તમે મને કેમરે વિસારી, જૂગ જુગ માંહિ હુંતો હતીરે તમારી. ૭
 ત્યાંતો ધનુષ બાગિને સાત અંડ કર્યારે, પછી જનકનિ કુંવરીને રામ વર્યારે. ૮
 ત્યારે ચઢે લોક માંહિ ચાલી વધાઈ, કરજોડિને એમ કહે પૂરીબાઈ. ૯

કડવું. ૩ જુ. ઢાળ.

જનક બધ આલ્યારે દશરથ રાય, હસ્તી ઘોડા બહુ કહ્યા નવજાય. ૧
 કાળા કાખરા ને રાતા રે ઘણા, સુંદર તે મહારાજારે તણા. ૨
 લીલા પીળા ને ઘોળા જેહ, ઘોડા પાખરિયા પલાણ્યા તેહ. ૩
 રથ મુખપાલોનિ રચના રે બણી, જનક વખાણું રે રાધવતણી. ૪
 ભારે શેષ પાતાળે ગયો, રજે સૂરજ ઝાંખોરે થયો. ૫
 ભેર ભૂંગળ બહુ નાદજ થાય, જનનિ શોભા કહિ નવજાય. ૬
 ક્ષણમાં પોર્યારે દશરથ રાય, સામઘ્યે રાજ જનકજી જાય. ૭
 ભેટ્યા વેવાઈને મળિયાં મન, રાજ જનક કહે દિવસ ધન્યધન્ય. ૮
 એજચિયે વાશ્યાં રે જળ આણિ, ખાંડ ઘોળીને પાયાં રે પાણિ. ૯
 જન જોઈને રાજ જનકજિ હસ્યા, એ આગળ આપણ રાજ રે કશા. ૧૦

ચંદનના ઝોરડા ઊઘડ્યા, દશરથ રાજા ત્યાં રે ઊતર્યા.	૧૧
પાલખડી મેલો રે પરશાળ, જોતાં સામી દિસે રે રસાળ.	૧૨
જનરડિઓની રે જીવિતજ બણી, પાથરણાં રે આપ્યાં પાથરી.	૧૩
ઘોડાની રે ઘોડારો ઘણી, વળિ વિધ કરી રૂડી માફાતણી.	૧૪
આવી જનકજિ બોલ્યા વાયકા, કલુઓ લેધ ચાલો નાયકા.	૧૫
નાગરી સૌ મળી નારી જોહ, કલુયો લેધને ચાલી તેહ.	૧૬
ગાતી તે વાતી જાનિવાસે જાય, ઘણું સંતોક્યા રે રાઘવરાય.	૧૭
કૌશલ્યા બાઈયે રે દીધાં માન, સહિકોને આપ્યાં કૌશલ પાન.	૧૮
જનક રાજાનિ જે વહુ દીકરી, તેને તે કૌશલ આપ્યાં ફરી.	૧૯
માતા તે નયણે અંજન કરે, કંકુ ચંદન રઘુપતીને ધરે.	૨૦
માતા તે મનમાં એવું ભણે, રખે કુંવર કોની દૃષ્ટે પડે.	૨૧
ભરત શત્રૂઘન લક્ષ્મણ ધીર, વર પાસે જોડા ત્રણ વીર.	૨૨
માતાજિ ચિંતા ન કરશે તમો, રક્ષા કરીશું રે રાઘવ અમો.	૨૩
એતો કહિયે રે કારણ રૂપ, સૂરજ વંશમાં મોટો ભૂપ.	૨૪
ધનુષ તો એણે ભાગિયું, ઘણા અસુરનું કુળ લાજિયું.	૨૫
તોરણે તે છજે નાચે મોર, મંડપમાં દીસે ધનધોર.	૨૬
મંડપમાં રે જામાં મહામતી, તેણે નવરાવ્યાં મહાસતી.	૨૭
ગોત્રજ આગળ જોડાં સીત, રાઘવજી શું પૂરણ પ્રીત.	૨૮
ગોત્રજ માંય રે વર આવિયો, રૂદે કમળમાં તે ભાવિયો.	૨૯
દશરથના જાંગી ગડગડ્યા, રઘુનંદન વરઘોડે ચડ્યા.	૩૦
કરજોડિને કહે પૂરી સહી, લગન સાધવાનિ વેળા થઈ.	૩૧

કડવું. ૪ થું. ઢાળ.

ચંચળ અશ્વે ચઢ્યા રઘુનંદન, હોલ દદાના ગાજેજી;	
સીતાનો વર ચોમે તોરણ, જોઈ કોટી કામ લાજેજી.	૧
કોટી કોમળ ત્યાં મેળલા સોઈયે, પાયે નેપુર વાજેજી;	
ખાંહે બામુખંધ ખાંધ્યાછે, કોટે કૌસ્તુભમણિ છાજેજી.	૨
જનરડિ વરની માડી સંઘાતે, ગીત મધૂરાં ગાયજી;	
સાસૂ પ્રેમે પતોતાં ધાઈ, વરને પોંખવા જાયજી.	૩

કડવું. ૫ થું. ઢાળ.

નાક સાહિતે નિખ્યાં અંતરજામી, મારી લાડકવાઈ રુડો વરપામી.	૧
એની ચોરિયે ચોતરફ હિરની દોરી, રાજા જનક કહે રામ કે સીતા ગોરી.	૨

ત્યારે મધુરી શી વાણી કૌશલા બોલે, ત્રીલોકમાં નહિ મારા રામને તોલે. ૩
 સીતા પેહેલું મંગળ વરતું રધુરાય, ત્યાંતો મધુપકુંડેરાં દાન અપાય. ૪
 સીતા બીજું મંગળ વરતું રધુરાય, ત્યાંતો મુદ્રિકા કેરાં દાન અપાય. ૫
 સીતા ત્રીજું મંગળ રામની સાથ કીધાં, ત્યારે શ્રીરધુનાથે મહાદાન દીધાં. ૬
 સીતા ચોથું મંગળ વરતું રધુરાય, ત્યાંતો કન્યાકેરાં દાન અપાય. ૭
 ત્યાં જુરાનપુરની બાબેડી મગાવો, ત્યાં વીસળનગરની થાળી અણાવો. ૮
 ત્યાં ડુંગરપુરની ઝારી રે આણી, ડુંસાર પિરસે રાજા જનકની રાણી. ૯
 ડુંસાર પોરશ્યો તે રૂડી રે રીતે, સીતા રામ જમ્યા તે પૂરણ પ્રીતે. ૧૦
 ત્યાં પાન સોપારીની છાવજ છોડી, સીતા રામ રહ્યાં છે બેઠકર ભેડી. ૧૧
 કરભેડી પૂરી કહે ભેભેરે કીજે, ત્યાં કન્યા સન્નેડાનાં ભામણાં લીજે. ૧૨

કડવું ૬ ડું. ઢાળ.

ઉત્તમજન બિણ્ણોદક મેલ્યાં તે, જનને નાવણ કીજેજી;
 પાટ પીરોજનને સોના આડણિયો તે, જનને આસન દીજેજી. ૧
 વીસળનગરની થાળિયો અણાવો ને, ડુંગરપુરની ઝારીજી;
 વાડકડા વીજનપુરી મેલે તો, સુવરણ લોટા શુભકારીજી. ૨
 કાઠા ઘઉંની લાપશિ પિરસો તો, માંહે માળવિયો ગોળજી;
 ઘીતો ગવરી ગાયનાં પિરસો ને, દહિ કુધકેરી છોળજી. ૩
 શાક તો સૂરણનાં પીરસો તો, રાધતાનો નહીં પારજી;
 દાળ અંપાના છોડશિ પિરસો ને, વિધ વિધ માંહી વધારજી. ૪
 શેવ સુંવાળી સુંદર પિરસો ને, પાપડ પૂનમ આંદજી;
 ભાત કમોદતાણો પીરસો તો, બોળલે પીરસો આંડજી. ૫
 ભોજન રૂડાં ભાવયિ કીધાં, સંતોકિ સર્વે જનજી;
 શુદ્ધાચમન લેઈ બાર પધાર્યાં ને, આખ્યાં ફેરૂળ પાનજી. ૬
 પેરામણીનો સમય થયોછે, માગી લ્યો જે ભેઠયેજી;
 દશરથરાયને સોનાનું ટીલું તો, રધુનંદનને જનોઈયેજી. ૭
 પાંચે વસ્ત્ર આખ્યાં રધુનંદને, રંગ કસંબે બોળીજી;
 ઘરશાડી ઘરચોળાં અણાવો ને, પાટણની પટોળીજી. ૮
 જનરડીને જૂલતી સાડી ને, માંડવે આવિને પેરેજી;
 ઝાલ જૂમણાં ને તાકે વેસર, સીતા બાઈ કેરેજી. ૯
 સીતાબાઈ સાસરે ચાલ્યાં ને, દાદાના દેશ મૂક્યાજી;
 સીતા વિના તો સૂનું લાગે ને, વુલસીના ક્યારા મૂક્યાજી. ૧૦

- પાછુંવાળી જીવે સીતા પનોતાને, દાદાને આશિષ દેયજી;
 ઘણું જીવળે દાદાજી મોરા ને, રાજ અવિચળ રહેયજી. ૧૧
- ઘણું જીવળે વીરજી મોરા ને, બાબીના નવરંગ ધારજી;
 સીતાબાઈને પાસે બોલાવિ ને, કહેછે પોતાની માતજી. ૧૨
- ગદગદ કુંઠે થયા જનકજી ને, આંસુડાં ઢોળે માયજી;
 મારી સીતાને તમો સુખ દેજો ને, અઉદ ભુવનના રાયજી. ૧૩
- મારી સીતા તું કહ્યું કરજો ને, લાજ વધારજો તારીજી;
 રમકડાં રજિયામણાં આપ્યાં ને, દીધી શિખામણ સારીજી. ૧૪
- સીતાબાઈ સખિયોને મળી ને, પછિ સાસરિયે જાયજી;
 પૂરીબાઈ કહે છ કડવાં તે, પ્રીતે પૂરણ થાયજી. ૧૫
- ગાય શિખે ને સાંભળે તેનો, વૈકુંઠમાં થાય વાસજી;
 અડસઠ તીરથનું ફળ મળશે, પાપ થશે સૌ નાશજી. ૧૬

મીરાંબાઈ.

સતભામાનું રસાણું.

- જાણ્યું જાણ્યું હેત તમારું જાદવારે લોલ,
 હેતજ હોયતો હઠડામાં વરતાય જો;
 અમે તમારી આંખડિયે અજખામણાં રે લોલ,
 વાલપ હોય તો નવણામાં ઝળકાય જો; જાણ્યું જાણ્યું. ૧
- પારિજાતકનું ફુલ રે નારદ લાવિયા રે લોલ,
 જો સોંપું રાણિ રુકમણિને દરબારજો;
 એકે પાંખડી મારે મંદિર નવ મોકલી રે લોલ,
 કીધી મુજથી એ અદકેરી નાર જો; જાણ્યું જાણ્યું. ૨
- અચરત પામ્યાં ને આનંદ બિતર્યો રે લોલ,
 જાઓ જાઓ જાઓ તહિ બોલું સુંદરશ્યામ જો;
 રુકમણિને મંદિર જોને રંગે રમો રે લોલ,
 હવે તમારે અમસાથે શું કામ જો; જાણ્યું જાણ્યું. ૩
- અજગા રહો અલખેલા મને અડચો તહીં રે લોલ,
 તમસાથે તહિ બોલું નંદકુમાર જો;
 મોલે ને પધારો માનેતી તણે રે લોલ,

- આજપછી આવશેમાં મારે દાર લે.
નારદે કહું સતનામા સાંભળો રે લોલ,
એ નિર્લજ્જને નથી તમારું કામ લે;
કાલા ને વાલા કરતો તે આવશે રે લોલ,
મોઢા કુળની મૂંઢશેમાં મામ લે;
ઊતાર્યાં આશ્રણ રે સર્વે અંગથકી રે લોલ,
લો શામળિયા તમારો શણગાર લે;
મારા રે મૈયરની એહું એહણી રે લોલ,
ખીજું આપો માનિતી દરબાર લે;
ચરણા ચીર હતારી ચોળી ચુંદડી રે લોલ,
ઊરથકી ઊતાર્યાં નવસર હાર લે;
કાંખોને કડકાં રે ત્રોટી ડામણી રે લોલ,
સર્વ સંભાળી લેજો નંદકુમાર લે;
આગળથી નવ જાણું મેંતો એવડું રે લોલ,
ધરથિ ન જાણ્યો ધૂતારાનો ઢંગ લે;
બાળાપણની પ્રીત અમારી પાલટી રે લોલ,
એ નિર્લજ્જને શાનો દોષે રંગ લે;
ધીરજની વાતો ધરથો જાણી નહીં રે લોલ,
પ્રીત કરીને પરવશ કીધા પ્રાણ લે;
કાળજડાં ફોરીને બીતર બિદિયાં રે લોલ,
મીઠડલીમાં માર્યાં મોહનાં બાણ લે;
પ્રીત કરી પરહરવું તોવું પાધરું રે લોલ,
થોડા દિવસમાં શું દીધાં મને સુખ લે;
સ્વપનાનાં સુખડાં રે સ્વપને વહો ગયાં રે લોલ,
દેહડલીમાં પ્રગટ્યાં દારુણ દુઃખ લે;
પુરણ પાપ મળ્યાં રે એ અખખાતણાં રે લોલ,
જેનો પરણ્યો પરધેર રમતા જાય લે;
અપોલડા લીધા રે બાળે વેપથી રે લોલ,
તે નારીનું જોખન ઝોલાં ખાય લે;
પાણીડાં પીને રે ધર શું પૂછિયે રે લોલ,
વરી પિતાએ પૂરણ શોધ્યાં વેર લે;
ઊઝરી આપી રે એના હાથમાં રે લોલ,
- જાણું જાણું. ૪
- જાણું જાણું. ૫
- જાણું જાણું. ૬
- જાણું જાણું. ૭
- જાણું જાણું. ૮
- જાણું જાણું. ૯
- જાણું જાણું. ૧૦
- જાણું જાણું. ૧૧

- ગગયૂથીમાં ઘોળિ ન પાં જર ને;
 શોકડલીનાં વેણુ મને બહુ સાંભરે રે લોલ,
 નયણાંમાંથી છટે જળની ધાર ને;
 હૈકું નવ કાટ્યું રે હજીવે અમતાયું રે લોલ,
 ઉર ઉપર કાંઈ ઊઠ્યા મેઘ મહાર ને;
 એવાંને મેણાં શું બોલો મુખ્યથી રે લોલ,
 ભોળા મનની શું આણોછો ભાંત ને;
 નારી મત શું રાખો નારદને કહે રે લોલ,
 કુળવંતી તમે કેમ કરો કલ્પાંત ને;
 પટરાણી તમથી બીજી પ્યારી નથી રે લોલ,
 શું સતભામા કુડો અડવ્યો કોંધ ને;
 કપટી નારદિયાનાં કેહેણુ ન માનિયે રે લોલ;
 ઘણો વધારે ઘેર ઘેર જઈ વિરોધ ને;
 સાચું ને કહુંતો તમે નવ સાંભળો રે લોલ,
 કહો સતભામા ખાઉં તમ આગળ સમ ને;
 કાણુડા નાગને આપું આંગળી રે લોલ,
 તોએ તમારું મન નવ માને ક્યમ ને;
 મોહનજી કહે રે સતી તમે સાંભળો રે લોલ,
 કહોતો મગાવું પારિજાતકનું ઝાડ ને;
 આણીને રોપાવું તમારે આંગણે રે લોલ,
 રાણી રોષ તજીને મૂકો રાડ ને;
 હરખીને બોલ્યાં રે હરિથી હેત શું રે લોલ,
 સતભામાને સૌકો લાગ્યાં પાય ને;
 વાળં ને વાગે રે વેણા વાંસળી રે લોલ,
 ગીત ગાન ને નૌતમ ઊછવ થાય ને;
 કુમકુમ ને કસ્તૂરી બેહેકે કેવડો રે લોલ,
 ચૂવાચંદન ઊડે અગ્નિલ ગુલાલ ને;
 આનંદ ઊછવ રે થાય અતી ઘણો રે લોલ,
 ભર ભુંગળ ને વાળે મૃદંગ તાળ ને;
 રશણું ગાયું રે રડી રીતશું રે લોલ,
 સતભામાનાં મનાવ્યાં છે મન ને;
 મીરાંનો સ્વામી રે માત્ર પધારિયા રે લોલ,

જાણું જાણું. ૧૨

જાણું જાણું. ૧૩

જાણું જાણું. ૧૪

જાણું જાણું. ૧૫

જાણું જાણું. ૧૬

જાણું જાણું. ૧૭

જાણું જાણું. ૧૮

જાણું જાણું. ૧૯

સતભામાનાં જીવન કીધાં ધન્ય ભે;

જાણ્યું જાણ્યું. ૨૦

લધુનાથ.

પાટણવાડાના. ગામ હાંસલપુરનો મોચી.

શિવજીનો ગરબો.

થવાછો શબ્દથકી સાકાર,	શિવજી શેરિયા રે;	
મોટા મહા ભેગી જટાધાર;	શિવજી શેરિયા રે.	૧
આપે ઇચ્છા કીધી એક,	શિવજી શેરિયા રે;	
નિર્મ્યા નામ રૂપ અનેક;	શિવજી શેરિયા રે.	૨
ઘટ ઘટ વિશ્વનાથનો વાસ,	શિવજી શેરિયા રે;	
એ વણુ ખાલિ ન એક અવાસ;	શિવજી શેરિયા રે.	૩
ખિરાજે જટા જૂટમાં ગંગ,	શિવજી શેરિયા રે;	
ગુણવતિ ગિરજા શોભે સંગ;	શિવજી શેરિયા રે.	૪
શીતળ ચંદ્ર ધર્યો છે શીશ,	શિવજી શેરિયા રે;	
સ્વામી સકળભુવનના ઇશ;	શિવજી શેરિયા રે.	૫
તિલક ધન શોભે ત્રીલોચન,	શિવજી શેરિયા રે;	
ઝળમળ ઝળકે પંચ વદન;	શિવજી શેરિયા રે.	૬
તમને વ્યાપે નહિ વિપ્રપાન,	શિવજી શેરિયા રે;	
નિરંજન નીલકંઠ ભગવાન;	શિવજી શેરિયા રે.	૭
અવણે શોભે કુંડળ સાર,	શિવજી શેરિયા રે;	
વિભૂતી રૂંઢમાળ ઉર હાર;	શિવજી શેરિયા રે.	૮
દશ ભુજ દીશે દક્ષિણ વામ,	શિવજી શેરિયા રે;	
કરોછો સેવકનાં શુભકામ;	શિવજી શેરિયા રે.	૯
પિનાક પાણી શૃંગી સંગ,	શિવજી શેરિયા રે;	
ત્રિશૂળ પાણી છે ત્રિપંખ;	શિવજી શેરિયા રે.	૧૦
કરમાં કુંકણ ડમર ડાક,	શિવજી શેરિયા રે;	
ભિક્ષા ભોજન શાક ને પાક;	શિવજી શેરિયા રે.	૧૧
અદ્ભુત આયુધ તિક્ષણ સાર,	શિવજી શેરિયા રે;	
કરવા કુટિલતણો સંહાર;	શિવજી શેરિયા રે.	૧૨
વિભૂતી વાઘાંખર પરિધાન,	શિવજી શેરિયા રે;	

વાલુ વસ્તિથકી સમશાન;
 ઉત્તમ ઉપવિત કાળાનાગ,
 ગમેછે ગાન તાન રંગ રાગ;
 નંદી ભંગી નાચે ગાય,
 ગાલ વળડે ઘેલા થાય;
 શોભે વૃષભતણું વાહન,
 ધમકે ધૂધરમાળ રતન;
 ભાવે ભાંગ ઘંતૂરો આવો,
 ઇંછાએ જાગ જગનમાં આવો;
 ઓળંગ કરે અષ્ટ મહા-સિદ્ધિ,
 દારે દાસી છે નવ નીલિ;
 ભારે સેના ભૈરવ ભૂત,
 ડાકણ શાકણ ને જલ દૂત;
 સોંપ્યા સેવકને ભંડાર,
 તમારો કુબેર કામાદાર;
 કરતા કોટિ કોટિ અભાંડ,
 તમારો અદ્ભુત એલ અખંડ;
 તમારો ખાલી ન પડે એલ,
 બળે વળિ દીપક તે વણ-તેલ;
 શોભે શિવ શક્તીનો રાસ,
 બહુ વિધ સરખા બારે માસ;
 વરણન કરી શકે નહિ વેદ;
 અહ્મા ઇંદ્ર ન જાણે ભેદ;
 ભતળ ભાવે પ્રગટો રાજ,
 કરોછો સેવકનાં શુભકાજ;
 હેતે હાંસલપૂરમાં આવ્યા,
 સાથે પરીવાર સહુ લાવ્યા;
 દરશન દાસલડાંને આપ્યાં,
 કુખડાં કોટિ જનમનાં કાપ્યાં;
 પૂજા અધિક પ્રકારે થાય,
 ભક્તો ભાવે કીર્તન ગાય;
 જમે રમે ત્યાં વિપ્રો વૃંદ,

શિવજી શરિયા રે. ૧૩
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૪
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૫
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૬
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૭
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૮
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૧૯
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૦
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૧
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૨
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૩
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૪
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૫
 શિવજી શરિયા રે.
 શિવજી શરિયા રે. ૨૬
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૭
 શિવજી શરિયા રે;
 શિવજી શરિયા રે. ૨૮
 શિવજી શરિયા રે;

કરેછે અષ્ટ પહોર આનંદ;	શિવજી શેરિયા રે. ૨૯
ગરબો ગુરૂ પ્રતાપે ગાયો,	શિવજી શેરિયા રે;
વાડવ વચને ઠીક કરાયો;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૦
હરિહર શક્તી સરખાં બાણો,	શિવજી શેરિયા રે;
તેમાં અંતર રેષ ન આણો;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૧
ગરબો શિખે શુણે ને ગાય,	શિવજી શેરિયા રે;
તેને મન વાંછિત ફળથાય;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૨
કીધાં બીડ-બજનનાં કામ,	શિવજી શેરિયા રે;
આરે જીગમાં ચાલ્યું નામ;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૩
આપો મુક્તીને ભંડાર,	શિવજી શેરિયા રે;
તમેછો વડા દેવ દાતાર;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૪
કહ્યાં પદ પ્રત્યે પાંત્રિય,	શિવજી શેરિયા રે;
ગાતાં રીઝયા ઉમયા ધય;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૫
રસીક કહ્યો રાજનો રાસ,	શિવજી શેરિયા રે;
બાણો લઘૂનાથ નિજ દાસ;	શિવજી શેરિયા રે. ૩૬

દેવીદાસ.

નાનો હંશિર વિવાહ

રાગ. ધોળ.

શંકર શારદાને શીશ નામું રે, ગરવા ગણપતિ જીવો મુજ સામું રે;
સમરૂં શારદા સમરથ બાણી રે, અંખા આપો અવીચળ વાણી રે. ૧
પરમોદીને પૂછે છે વાત રે, કેમ પરણ્યા તે શંભૂનાથ રે;
વિવા વૈકુંઠનાથે વખાણ્યો રે, એવો દેવીદાસે ન બાણ્યો રે. ૨
પ્રભુજીનું નામ પ્રિછાવું રે, વિવા વિગતે કરીને ગાજી રે;

ઢાળ.

વિવા તે વીગતે વરણ્યું, મારી માતાજી કરોને મયાય;
દીન વચન દેવીદાસનાં, દેવી કરો ને દયાય. ૧
એક સમે નારદ આવિયા, જ્યાં હતા શંભૂનાથ;

પ્રીતે શું પ્રભુજીને પ્રીછવી, કહે રૂપિ આગળ તે વાત. ૨
 નારદ કહે નયણે નીરખતાં, એવિ કન્યા ન જાણું કોય;
 સમોવડ શંભુનાથની, સરખા તે સરખી હોય. ૩

રાગ પ્રથમનો.

વળતી રૂપિયે માંડી છે વાત રે, તમે સાંભળો શંભૂનાથ રે;
 અહિથી દૂર ઘણી ભૂમિ થાય રે, તહીં રહેછે હિમાચળ રાય રે. ૧
 તેને ઘેર છે મેનાં નારી રે, તેને કૂળછે કન્યા કુંવારી રે;
 કોડે શોભા તેની ઘણિ કહાવી રે, મહા રૂપ અનૂપમ લાવી રે. ૨
 દિશે દેવીતણો અવતાર રે, શોભા કહેતાં ન આવે પાર રે;
 હોડે હંસતણી ગતિ ધરતી રે, ભૂમિ ઊપર ડગલાં ભરતી રે. ૩
 કટિ જાણિયે કેસરી લંક રે, અવનીસર આડો અંક રે;
 વણે વાસુકી નાગ લજ્યા રે, દિશે કંચન સરખી કાયા રે. ૪
 ચરણ કદલો સ્વંભ-શા જાણું રે, તપે રૂપિથી અધિક વખાણું રે;
 ખેડિછે તે જાળ કુંવારી રે, શ્યામા શોધેછે વરને વિચારી રે. ૫
 કહે નારદ નયણે મેં નરખી રે, દેવ કન્યા છે શંભૂ સરખી રે;
 શંભુ કહે તમે નારદ જાઓ રે, રૂપિ વાયુથી વેલા થાઓ રે. ૬
 શુભ કામ કરો અમ આણી રે, રૂપિ આલ્યા શુણી એવી વાણી રે;
 એમ કહિને ત્યાં નારદ આવ્યા રે, મહાદેવનાં માગાં લાવ્યા રે. ૭
 જોયી માત પિતા મન મોહે રે, એવો વર કન્યાને શોહે રે;
 વળતી રૂપિયે માંડી છે વાત રે, વર સારો છે શંભૂનાથ રે. ૮
 જોને સુર નર મુનિવર જાણે રે, વર રૂડો તે વેદ વખાણે રે;
 ત્યારે જોલિયાં મેનાં માય રે, કોણ ખંડનો છે વરરાય રે. ૯
 એનું કુળછે કેવી જાતે રે, એતો વર કેવી છે નાતે રે;
 કહે નારદ સાંભળો જાઇ રે, એને કુળ છે આદ્ય વડાઇ રે. ૧૦
 એનું સુંદર કુળ બહુ સારું રે, દેખી મન માનેછે મારું રે;
 જો કોઇ અણજીગતું કહે તમને રે, તેની ખોટ વરધ છે અમને રે. ૧૧
 ઇશ્વરજી છે વિવા સરખા રે, એવાં વચન શુણી રાય હરખ્યા રે;
 જોયા વિના અજોડું કીધું રે, શંભુનાથનું શ્રીકુળ દીધું રે. ૧૨

ઢાળ.

રાય કહે રૂપિ સાંભળો, જુકતે શું લાવો જાવ;

મોટા તે મહિપતિ આવશે, રુડી પેરે વધશે માન.

૧

રાગ. પ્રથમનો.

નારદ કહે તમે સાંભળો રાય રે, કહુ મહાદેવનો મહિમાય રે;
 બ્રહ્માદિક ને શ્રીભગવાન રે, સાથે આવશે સરવે સમાન રે. ૧
 એવાં વચન કહી રૂપિ પલિયા રે, પરબુજીને પંથે પળિયા રે;
 મહાદેવને મંદિર આવ્યા રે, રૂપિ રૂડા સમાચાર લાવ્યા રે. ૨
 હિમાચળે તે કન્યા દીધી રે, શંભુનાથની સગાઈ કીધી રે;
 એવી વાત કહી છે વાલી રે, શિવે હશીને લીધી છે તાળી રે. ૩
 ચાલો જગદીશ પાસે જઈયે રે, વિવા વૈકુંઠનાથને કહિયે રે;
 લક્ષ્મિ-વરને તેડી લીજે રે, પરિચાણ પ્રભૂજી શું કીજે રે. ૪
 હિમાચળને હરખ ન માય રે, મહા મંડપ રચિયો ત્યાંય રે;
 તેડ્યા શલાઠ સુતાર સોનાર રે, તેડ્યા કારીગરો તે ઢાર રે. ૫
 બ્રહ્માજીએ મુહૂર્ત સાર સાંધી રે, દિશા જોઈને દારડી બાંધી રે;
 ભુમિ ચાર જોજન ભરી લીધી રે, પરવાળાની પૂરણી કીધી રે. ૬
 મણી જડિત્ર મોડ ઘડાવ્યા રે, ત્યાં બ્રાહ્મણો સરવે આવ્યા રે;
 ભુમિયો જીયાં ભવન આકાશે રે, માંહિ જડિત્ર જ્યોતિ પ્રકાશે રે. ૭
 માંહિ જીકિતતણી ગતિ જાણી રે, નવરંગની રચના આણી રે;

ઢાળ.

રંગની રચના આદરો, જૂજવી જુજવી જાત;
 મેઘ માળા ને ચિત્રશાળા, ભરી ઓપે છે જાત. ૧
 મેરૂ પર્વત પંખી પ્રગટ્યાં, ફૂલ વેત્ર મુખકાર;
 નવજોથી તે નીરખતાં, કહેતાં ન આવે પાર. ૨

રાગ પ્રથમનો.

એવિ મંડપ રચના માંડી રે, ચતુરાધિ ચિત્રજ કાઢી રે;
 માંહિ ભેદ બુલવણી ભારી રે, માંહિ ગાજીગર રચના ન્યારી રે. ૧
 માંહિ વેદ ભણંતા જોશી રે, માંહિ વણજ કરંતા દોશી રે;
 માંહિ મનમોજી મન ગમતા રે, ભાટ ચારણ રમતા ને ભમતા રે. ૨
 માંહિ ગોપ વાંસળિયો વાળા રે, ત્યાં તો ચાલતા મારગ ટાળ્યા રે;
 કોઈ ઘોડે ચડ્યા અસવાર રે, જકતર પાપરનો નહિ પાર રે. ૩
 માંહિ મત્ત-મેગન મદજરતા રે, માંહોમાંહિ લડિ મસ્તાઈ કરતા રે;

- શુંઠ વાળાને સાંકળો છાન્ને રે, ગળે બાંધ્યા તે હયવર ગાન્ને રે. ૪
- માંહિ મલ્લ પ્રતિષ્ઠા કરતા રે, માંહિ ગાંધર્વ ગાન હચરતા રે;
- ત્યાંહાં આનંદ આછવ થાય રે, એવું લખિયુંછે મંડપ માંય રે. ૫
- બીજી નાટક વાત ન જાણું રે, વનસ્પતિ શું મુખથી વખાણું રે;
- માંહિ અનુપમ આંખાં કુળિયાં રે, જોવા જોવાં જાંબૂડાં ગળિયાં રે. ૬
- ગળ્યાં પારેક નેં ખજૂર રે, કુળ કોકુળ નેં નાળિયેર રે;
- લોલી કેળો નેં કર્મદી પાકી રે, માહિ સારિ સુખડ નહિ બાકી રે. ૭
- માંહિ તજ જાવંત્રી જાઝી રે, બોરડિયે રહ્યાં બોર બાઝી રે;
- વળી બદામો નેં બહુ બીલી રે, તેતો દીશે છે નવરંગ લીલી રે. ૮
- નવરંગિ તે નાગરવેલી રે, શોભા વૈકુંઠી લાવિ મેલી રે;
- વનસ્પતિ તે ભાર અઢાર રે, માંહિ પંખિતણો નહિ પાર રે. ૯
- જ્યારે મધ્ય મંડપમાં આવ્યા રે, ત્યારે હરખે શું હંસ લખાવ્યા રે;
- માંહિ મોર મધૂરા બોલે રે, જોતાં નાવે કોયલડી તોલે રે. ૧૦
- માંહિ નવરંગ સારસ રૂડા રે, માંહો કાખેર ચકલીને મૂડા રે;
- માંહિ પારેવાં પોપટ પઢતા રે, ત્યાંતો કુરંગી કૂકડા વઢતા રે. ૧૧
- મેના બોલેછે શબ્દો મીઠા રે, બગ ધ્યાન ધરીને જોડા રે;
- પર ભૂમિતણાં જો પંખી રે, તેનિ જાત લખી છે અસંખી રે. ૧૨
- એવિ મંડપ રચના કહાવે રે, કેવિ જાન શંભુનાથ લાવે રે;
- મઠી આગળ માંડવા ઘાલ્યા રે, શંભુનાથ પરણવા ચાલ્યા રે. ૧૩
- શિવ જીકતે શું જટા બાંધી રે, પહેરિ કાટેલિ કંથા સાંધી રે;
- ભાર ભાંગ ધંતૂરાનો આણ્યો રે, મહાદેવે પોઠીડો પલાણ્યો રે. ૧૪
- ગળે પેરિછે રૂઢનિ માળા રે, અંગે લપટયા છે ભોરિંગ કાળા રે;
- શંભુનાથ સમાચાર કહાવે રે, એવો વધ ધરી વર આવે રે. ૧૫
- નવજોતનિ નેણ સમારી રે, સામેએ આવી સુંદર નારી રે;
- જોવા ગયાં છે જાન જમાઈ રે, ત્યાંતો મેના રહ્યાં મૂરછાઈ રે. ૧૬
- બુંશો બ્રાહ્મણ બુંડો જાણ્યો રે, અણગમતો આંગણિયે આણ્યો રે;
- એવાં વચન કહી સહુ જાય રે, જાળને કહ્યું હિમાચળ રાય રે. ૧૭
- માતા કુંવરીને એમ કહાવે રે, તારો બળદે ચડી વર આવે રે;
- કુંવરી કહે કર્મની વાત રે, વર પામી હું શંભુનાથ રે. ૧૮

હાજ.

મેનાનું મન માને નહીં, તેના કંઈક અવગુણ ગાય;

પેરે પેરે કરી પ્રીછવે, આધીન થઈ ઉમયાય. ૧
જનમ આપે જનેતા પણ, કર્મ ન આપે કોય;
પાણી પીને ધર પૂછિયું, તેનિ જાત જાત શિ જોય. ૨
આંગણે આવ્યો વર આશા કરી તે, વર્યા વિના કેમ જાય;
કરમ બંધન કીજિયે તો, દોષ લાગે મોરિમાય. ૩

રાગ પ્રથમનો.

જે મને રૂપિયે વર આપ્યો રે, તે મેં સત્ય કરીને થાપ્યો રે;
ત્રણ લોકમાં તપ મેં કીધું રે, શંખનાથનું સગપણ લીધું રે. ૧
એવાં વચન કહી કરિ વાત રે, મૂખથી બોલ્યાં મેનાં માત રે;
આતો પુત્રી મેં ક્યાંથકિ જાઈ રે, વિષની ગળથૂથી ન પાઈ રે. ૨
વણદીઠે શું વરને વખાણો રે, હંસ કાગને કોટે બંધાણો રે;
પેહેલાં પોખવા જે કોઈ જાણે રે, તેને સર્પ તે સામા થાણે રે. ૩
એમ માનવિ મનમાં વિમાસે રે, કોણ જાય તે જોગી પાસે રે;
દેવ-કન્યા એને કેમ દીજે રે, માટે રૂઝું ગમે તેમ કીજે રે. ૪
સહુ હાંસી કરે એને દેખી રે, કન્યા કેમ દિજે દેખિ પેખી રે;
જો જો કુળવતો જમાઈ રે, દેખિ નારી રહી મુરજાઈ રે. ૫

ઢાળ.

મેનાનું મન માને નહીં, એને આંગણે ઊભા ધસ;
પારવતીનો પ્રેમ જોઈ રૂપ, પ્રગટ્યું ઊમયા-ધીસ. ૧
સૂર્ય સમોવડ વદન ઝળકે, કળા કોટિ પ્રકાશ;
જોતામાં ખામિ નહીં જરા, તેતો કહૂ શો તાસ. ૨
હવે હરખ્યા શ્રીહરી નેં, અંગે વધ્યો ઊછરંગ;
શણગાર સજી સહુ સુંદરી, બહુ નારિ બની નવરંગ. ૩
ધૂણ મૂશળ કર ધરી, મલપતિ મંગળ ગાય;
પોખી કરી પધરાવિયા, મહાદેવ મંડપમાંય. ૪

રાગ પ્રથમનો.

વર મંડપમાં પધરાવ્યા રે, ત્યાંતો મોટા મુનિવર આવ્યા રે;
હાથ સાથે શોહે બ્રહ્માણી રે, ઇંદ્ર સાથે શોહે ઇંદ્રાણી રે. ૧
રવિ સાથે તે રાંદલ જાણી રે, ચંદ્ર સાથે છે રોહણી રાણી રે;
હિમાચળની સાથે છે મેનાં રે, વળી કહું વખાણ હું કેનાં રે. ૨

- શિવ જોડા પલાંડી વાળી રે, મધુપર્કમાં કાંસાની થાળી રે;
 લક્ષ્મિ શિવને લૂણ ઉતારે રે, સત્યભામા તે સહુને વારે રે. ૩
- સહુ નાટક જોલે છે જોલ રે, નાવે જંબુવતીને તોલ રે;
 રૂપમણી એણી પેર ગાય રે, રાધિકાજી તે વારણે જાય રે. ૪
- સહુ જોલે રંભુજીની પક્ષ રે, જળ આળ્યાં મેનાંને ચક્ષે રે;
 અતિ આનંદે પરણ્યા હંશ રે, સાથે જનૈયા શ્રીજગદીશ રે. ૫
- કન્યા દાન દે હિમાચળ રાય રે, મળી માનની મંગળ ગાય રે;
 ધન્ય ધન્ય થયો અવતાર રે, વાળં વાગે દુંદભી અપાર રે. ૬
- ખલ્લા શાશ્વત મુહૂરત સાંધી રે, લીલાવાંસની ચોરી બાંધો રે;
 સુંદર મંગળ વરત્યાં છે ચાર રે, શિવજી આરોગ્યા કંસાર રે. ૭
- શિવને હાથગ્રહણ ત્યાં થાય રે, દાન આપે હિમાચળ રાય રે;
 રાયે હસ્તિઆખ્યા શણુગારી રે, ઉપર અંકુશની અંખાડી રે. ૮
- લાંબી ડોકના સાંઢિયા સાર રે, ગાયો ભેસોનાં ટોળાં અપાર રે;
 રાએ રથ આખ્યા છે ક્રેડ રે, સાથે ઘોળા ઘોરીની જોડ રે. ૯
- પ્રભુને પેરામણી ઘણી થાય રે, પીળાં પીતાંબર દેવરાય રે;
 ઘેડ બાંધ્યાં દિશે ધરઓળાં રે, ઘણાં લાંબા પનાદાર પોળાં રે. ૧૦
- ભરજરિયા જનમા મન ભાવે રે, મન-ગમતા મસર મગાવે રે;
 વળી લાવે બોજાં નવરંગી રે, જન માંડવે અતિ ઉજરંગી રે. ૧૧
- ઘણી જુકતે જમાડો છે જન રે, આખ્યાં જાંત્રી ને પાન રે;
 ગાય ગાંધર્વ અપ્સરા ગાન રે, છુટ્યા બંધથકી બંદીવાન રે. ૧૨
- શિવજી પરણિને આળ્યા કૈનાથ રે, મૃત્યુજોક મેલ્યો દેવીદાસ રે;
 વાસાવડમાં વાસો વસે છે રે, અતિ આનંદે વીવા કહેછે રે. ૧૩
- જે કોઈ હથર-વિવા ગાથે રે, તેનાં પાતક પ્રલય થાયે રે;
 જે કોઈ સાંભળથે નર નારો રે, તેની આશા પુરે ત્રિપુરારી રે; ૧૪
- વિવા સાંભળી ધરથે ધ્યાન રે, તેને શીઝે તેથી ભગવાન રે;
 તેને કૃપા કરે શંભુનાથ રે, જાલે સંકટ વેળાએ હાથ રે. ૧૫
- ધન ધાન્ય પુત્ર પરિવાર રે, આપે પારવતી ભરથાર રે;

ઢાળ.

પ્રીતે શું આપે શ્રીહરિ, તેના મનનિ તે પૂરે આશ;
 શ્રોતાજન સૌ સાંભળી ને, જોલો શ્રીઅવિનાશ. ૧

કવિના નામ વિનાની કવિતા.

સીતાજીની કાંચળી.

- પંચવટીમાં સરોવર પાસે, રમતાં સિતા શ્રીરામ રે;
કનકતણો કૂરંગ રાવણનો, આવો તેણે હામ;
હો રમતાં રઢ લાગી રાણીને. ૧
- સોનાનાં શીંગને ત્વચા કનકની, નાભી કસ્તુરી બેહેકે રે;
ડમરો ચરતાં દીઠો જનકિયે, નાચે નૌતમ લેહેકે; હો રમતાં. ૨
- સીતા.—તે દેખો સીતાને રઢ લાગી, રામ એ મૃગ મારિ લાવો રે;
આપણે જ્યારે અબોધ્યા જઈશું, કાંચલડી સીવડવો; હો રમતાં. ૩
- રામ.—સરોવર તીરે મૃગજો ઊભો, દીક્ષિતો ઘણો રૂડો રે;
ધેત્રી સીતા ઘેલું શું બોલો, મૃગ છે હૈયાનો કૂડો; હો રમતાં. ૪
- અહ્યાએ જ્યારે સૃષ્ટિ રચી ત્યારે, સોનાનો નથિ ઊપજાવ્યો રે;
નથિ દીઠો નથિ શ્રવણે સાંભળ્યો, કોઈક કારમો આવ્યો; હો રમતાં. ૫
- સીતા.—પ્રત્યક્ષ પારખું મારા પીયુજ, સાચો હશે તો સહાશે રે;
કૂડ કપટથી આવ્યો હશે તો, હમણાં ફોટી જશે; હો રમતાં. ૬
- રામ.—સાચો હોય તેને ક્યમ હણિયે, ક્યાં ગયું તમારૂં જ્ઞાન રે;
પોતાના સ્વારથને માટે, હો છો પશૂના પ્રાણ; હો રમતાં. ૭
- સીતા.—સીતા કહે સાંભળો રઘુનંદન, વિદ્યા તમારી કાચી રે;
ઊજતો મારિ લાવો મૃગજો, તો જાણું વિદ્યા સાચી; હો રમતાં. ૮
- રામ.—બીજાં વિદ્યાનાં કામ ઘણાં છે, શાખા પત્ર ફળ ફૂલ રે;
પોતાનો સ્વારથ સરતો હોય તો, પાપ ન કરિયે મૂળ; હો રમતાં. ૯
- સીતા.—સીતા કહે એક મૃગને હણતાં, શાનું બેસે કર્મ રે;
મહા રાજાને મૃગયા રમવું, ખરો ક્ષત્રીનો ધર્મ; હો રમતાં. ૧૦
- રામ.—મૃગયા માટે અમે નથિ આવ્યા, અમને શાની આશ રે;
જ્યાં જેવે આશ્રમે રહેવું, ત્યાં તેવો અભ્યાસ; હો રમતાં. ૧૧
- સીતા.—સાધુ-પણાં જ્યારે એવાં આદર્યાં, ધનુષ બાણ શાને ઝાલો રે;
સાધુ થઈને રહો એકાંતે, ધર્મ પોતાનો પાળો; હો રમતાં. ૧૨
- રામ.—રામ કહે એ રાજપુત્રને, લખિયાંછે અંધાણ રે;
કદાપિ કોઈ બળિયો ફળ દેતો, તેના લેવા પ્રાણ; હો રમતાં. ૧૩
- સીતા.—શૂર્પનખા ભગની રાવણની, તેનો શો હતો વાંક રે;
વણ અપરાધે તે અળખાનાં, છેદ્યાં કર્યું ને નાક; હો રમતાં. ૧૪

- રામ.—શૂર્પના કહે મુજને પરણો, તે મારે મન નવ ભાવે રે;
એકથકી અમે વાજ આવ્યા તો, બીજીને કોણ લાવે; હો રમતાં. ૧૫
- સીતા.—સંસારમાં જ્યારે રહેવું કંથજી, કાયર થયે કેમ આણે રે;
સંસારનો લાવો મારા કંથજી, નારિ માગે તે આણે; હો રમતાં. ૧૬
- રામ.—ઘેર બેડાં માગો તે આણું, કાયર ન થાઉ ક્યમ રે;
વનમાં આવીને લેવાં રૂપણાં, નહીં સતીનો ધર્મ; હો રમતાં. ૧૭
- સીતા.—એવો કમખો મેં નથિ પેહેયો, કોટિ ઉપાયે કંથ રે;
જાત ભણી ને ભાત અનોપમ, બિજવળ અંગ અનંત; હો રમતાં. ૧૮
- રામ.—એથી રુડો કમખો શીવડાવું, સોનાના તાર નખાવું રે;
વાર કૂલ ઉપર વેલ ફરતો, વચે મોતી ટંકાવું; હો રમતાં. ૧૯
- સીતા.—નિપજાવી જે વસ્તુ નીપજે, તેમાં તે શી વડાઈ રે;
અણુ નિપજીને અમુલ્યક જેતો, જગમાં દિશે જીગતાઈ; હો રમતાં. ૨૦
- રામ.—એવા સ્વાદ હતા જ્યારે તમને, શિદ આવ્યાં હતાં સાથે રે;
ઘેર બેઠી નવ રહી રે ઘેલો, ઓઢત પહેરત ખાંતે; હો રમતાં. ૨૧
- સીતા.—પતિવ્રતા મારું વ્રત પાળવું, પિયુ વિના કેમ રહેવાય રે;
એક ઘડી જે નવ દેખું તો, જહાંડ વહીને જાય; હો રમતાં. ૨૨
- રામ.—પતિવ્રતા જે હોય પ્રેમદા, પિયુનું માને વચન રે;
મૂખ ન માગે હૈયામાં દોઝે, ધીરજ રાખે મન; હો રમતાં. ૨૩
- સીતા.—સીતા કહે સાંભળો મારા પિયુજી, જાજી કહે શું થાય રે;
જે સ્ત્રીને માન નહીં પિયુનું, તે વાયે લીધી જાય; હો રમતાં. ૨૪
- દેખ્યા પાણે શાનું દોઝે, નજર પડે મોહ લાગ્યો રે;
થોડું કામ ને આજસ કરવું, હજી નથિ ગયો આગો; હો રમતાં. ૨૫
- રામ.—એ અણુ સરજ્યું કુખ કોણ ભોગવે, થોડા મુજને વાસ્તે રે;
બાજ વધારતાં જાય મૂળગા, ત્યારે રહિયે હાથ ધસતે; હો રમતાં. ૨૬
- સીતા.—વસ્તુ રાખીને દામ આપિયે, ત્યારે જાયે ક્યમ રે;
રજિયે તો મળિયે મોહનજી, નિષ્કુળ ન હોય ઉદ્ધમ; હો રમતાં. ૨૭
- રામ.—ઓછું હોય તે ઉદ્ધમ માંડે, આપણે સરવે સૂખ રે;
જળ કાંઠે રહિને જે કૂવો, ખોદે તે મૂરખ; હો રમતાં. ૨૮
- સીતા.—સલિતાનાં જળ હોય ભારે ને, કૂપનાં ઉત્તમ કારી રે;
મહા જોગિયે મૃગત્વચ્ચા ગ્રહી, જે દીઠી કાંઈ સારી; હો રમતાં. ૨૯
- રામ.—તેને તે વસ્તુ વાર વિનતા, જેને જે આવે ભોગ્ય રે;
ગૃહસ્થને રાજ રિધી રૂઝીને, જોગીને રુડો જોગ; હો રમતાં. ૩૦

સીતા.—બહી ભુંડી અમારે ભાગ્યે તે, જેવી શરીરે સોહિયે રે;

એવો કુંચુકિ આજ ન મળે, તે માટે મન મોહિયે; હો રમતાં. ૩૧

રામ.—એવડો મોહ ન ધરિયે માનનિ, મનમાં સંતોષ સાહિયે રે;

જ્યારે જેવું મળે તે અનુભવિયે, જાઝાને નવ ધાઇયે; હો રમતાં. ૩૨

સીતા.—સીતા કહે શા માટે ન કરિયે, સ્વાદ નવો નવો લેવો રે;

જોખનનો લાહો જગજીવન, દીવસ ચારનો છે મેવો; હો રમતાં. ૩૩

રામ.—અવસર કાંઈ ઓળખતી નથી, જેવો વેપ તેવું રમવું રે;

આપણે રાજ્યનિ રિદ્ધિ તજીને, આજ આ વનમાં ભમવું; હો રમતાં. ૩૪

સીતા.—કુખના દિવસ કાલે વહિ જાશે, વહાણે પામશો રાજ્ય રે;

સવેળાનું સંઘર્ષ હોય તો, અવસરે આવે કાજ; હો રમતાં. ૩૫

રામ.—રાજ્ય ખેસીશું ત્યારે મળશે, જેવિ જોઈયે તેવિ જાત રે;

ચૌદ વરસ વનમાં ભમવું તો, રાત આડીનિ શિ વાત; હો રમતાં. ૩૬

સીતા.—સીતા કહે શા માટે ન માગું, તમ સરખો પિયુ જ્યારે રે;

લક્ષ્મણ સરખો દીવર મારે, લાડ કરે પછે ક્યારે; હો રમતાં. ૩૭

રામ.—રામ કહે તને એ શી લલુપતા, અળખાનો અવતાર રે;

વનમાં રહિને જે લોભ કરવો, ન હોય એ ધર્મ લગાર; હો રમતાં. ૩૮

સીતા.—સીતા કહે સાંભળો મારા પિયુજી, જાઝું કહે શું થાય રે;

જે સ્ત્રીને નહિ માન પિયુનું, તે વાળે લીધી જાય; હો રમતાં. ૩૯

રામ.—રામ કહે તું વાલી ન હોય તો, શિવનું ધનુષ શાને ભાળું રે;

ફરશુરામ સાથે જીવ કરિને, અન્નેધ્યામાં ગાળું; હો રમતાં. ૪૦

સીતા.—મનસા વાચાએ વાલી હજી તો, કહ્યું કરો મુજ કંથ રે;

ધડિ અદ્ધડિને વિલંબ કરશો તો, પ્રાણનો આણિશ અંત; હો રમતાં. ૪૧

રામ.—રામ કહે હૈયે નવ હારો, આટલો દા રમિ જઈશ રે;

તમને જ્યારે તેડી લાવ્યો, જે કહેયો તે સહીશ; હો રમતાં. ૪૨

સીતા.—એ સોગડાં હવે કાલે રમાશે, હું નહિ ઢાળું પાસા રે;

ધડિ અદ્ધડિનો વિલંબ કરશો તો, કાંઈક જોશો તમાસા; હો રમતાં. ૪૩

પાસા પછાડિ ધરણીધર ઊઠ્યા, ભાઈને બળાવી નારી રે;

લક્ષ્મણ આપ તું મઢિયે રહેજે, મૃગને લાવું મારી; હો રમતાં. ૪૪

ધનુષ લેઇ ધાયા ધરણીધર, કુરંગ ઉપર દાઢ પીસે રે;

જેમ જેમ જઈ હુકે જગજીવન, તેમ તેમ વેગજો દીશે; હો રમતાં. ૪૫

આપ ચડાવી મૃગજો માર્યો, મેલું કસીને બાણ રે;

મરતે મૃગલે ચીસ નાંખી જે, લક્ષ્મણ જાએ પ્રાણ; હો રમતાં. ૪૬

- શબ્દ સિતાએ સાંભળ્યો લક્ષ્મણ, રામ તેડે છે તમારો રે;
 હરણને હણતાં કષ્ટ પડ્યું છે, શીઘ્ર થઈને સંધારો; હો રમતાં. ૪૭
 લક્ષ્મણ.—લક્ષ્મણ કહે એક હરણને હણતાં, કષ્ટ પડે તે શાનું રે;
 રઘુનાથ સરખા ચીસ નાંખે તે, વાત તો હું નવ માનું; હો રમતાં. ૪૮
 સીતા.—દક્ષિણ દિશે દિયરિયા મારા, ઝાઝાં રાક્ષસ દળછે રે;
 એકલડા બાણીને બાળ્યો, બેએ બાવિશનું બળછે; હો રમતાં. ૪૯
 લક્ષ્મણ.—એકજ બાણે ચોદ સહસ્રને, મારે એવો મારો ભાત રે;
 ચોદ-સહસ્ર ચડીને આવે તો, નવ હારે રઘુનાથ; હો રમતાં. ૫૦
 સીતા.—દીયરિયા વેળા વેળાનાં ફળછે, એવડો ગર્વ ન ધરિયે રે;
 ક્યારે હારિયે ને ક્યારે જીતિયે, તે માટે સાંચરિયે; હો રમતાં. ૫૧
 લક્ષ્મણ.—લક્ષ્મણ કહે બાળિ લખ્યું હશે તો, શ્રદ્ધાએ પાછું ન થાય રે;
 તમને વનમાં એકલાં મેઝીને, ડગલું નહીં ભરાય; હો રમતાં. ૫૨
 સીતા.—સીતા કહે તને શાનું દાઝે, જીજ્ઞવી માતા માટે રે;
 સગો ભાત શત્રૂધત હોય તો, હમણાં દોડે ઊંચાટે; હો રમતાં. ૫૩
 લક્ષ્મણ.—મુજને રામજી વાલા ન હોય તો, શીઘ્ર આતું હું સાથ રે;
 બોળે બાવે બકિત કરુંછું, બાણીને જેજીજી ભાત; હો રમતાં. ૫૪
 સીતા.—બકિત કરો તે મુજને ન બાવે, મીઠું બોલ્યે નહિ મીઠું રે;
 વુજ ફજનો વિશ્વાસ ન કરિયે, આજ પારખું દીઠું; હો રમતાં. ૫૫
 લક્ષ્મણ.—બલી સીતાજી જુદી તમારી, મુજને એવો પ્રમાણ્યો રે;
 રાત દિવસ મેં સેવા કીધી, એકે ગુણ નવ જાણ્યો; હો રમતાં. ૫૬
 સીતા.—સીતા કહે તારા ગુણનું લક્ષણ, પડી વેળા પરમાણ્યું રે;
 સાદ સાંભળિને સાંસો કીધો, ત્યારે હેત જણાણું; હો રમતાં. ૫૭
 સીતા કહે તને શાનું દાઝે, વાલા નહીં શ્રીરામ રે;
 બંધવ હોય તો રણમાં દોડે, કરવાને સંગ્રામ; હો રમતાં. ૫૮
 લક્ષ્મણ.—તમને અહિયાં કો સાર મેલું, સાંસો કરુંછું તેણે રે;
 તમને જો લાંછન લાગે તો, વળતા મરિયે મહેણે; હો રમતાં. ૫૯
 સીતા.—તેમાં બોળાં અમે નહીં દિયરિયા, મન વસિયા મહારાજ રે;
 અવર પુરુષ સાથે બોલું તો, લાગે કુળને લાજ; હો રમતાં. ૬૦
 લક્ષ્મણ.—કેટલું બળ તમ અબળાકેરું, તનક તાલ તે હેલાં રે;
 રાંધ્યું ધાનને પ્રેમદા સરખી, વણસતાં નહિ વેળા; હો રમતાં. ૬૧
 સીતા.—સીતા કહે તું ચું સમજાવે, સાસુતણા સુત કાલા રે;
 એકલો બેજડમાં શાને બાળ્યો, પ્રાણ તને તારા વાલા; હો રમતાં. ૬૨

- લક્ષ્મણ.—મુજને પ્રાણ જો વાલા હોયતો, શીદ જાઈ હું વન રે;
વન ફળ મેવા વિણી લાવું છું, ખેડાં કરોછો ભોજન; હો રમતાં. ૬૩
- સીતા.—સીતા કહે તું શું દિયરિયા, મુજને રાખે વારી રે;
તું જાણે છે રામ પડે તો, હું ભોગવું આ નારી; હો રમતાં. ૬૪
- લક્ષ્મણ.—ભલી સીતાજી જુદી તમારો, મુજને એવું ન કહિયે રે;
એકે દહાડે હર્યો હર્ષિતો, સરવે સાચું લહિયે; હો રમતાં. ૬૫
- સીતા.—કપટી હોય તે કોઈયું હથે નહિ, રાખે મનમાં જાણી રે;
જળ કાંડે બગ વ્યાન ધરે તે, મજને લેવા તાણી; હો રમતાં. ૬૬
- કવિ.—વચન ગાણ વાગ્યાં લક્ષ્મણને, તાપ બિપનો તનમાં રે;
બહુ એ પેર પડી લક્ષ્મણને, ઝૂરણ લાગી મનમાં; હો રમતાં. ૬૭
- શિલિમુખ રેખા કીધી લક્ષ્મણે, દીધી રામની આણ રે;
કૂડે કપટે જે કોઈ આવે, તેના જાળે પ્રાણ; હો રમતાં. ૬૮
- એમ કહી લક્ષ્મણજી ગયા, તારણિને લાગ્યો તાપ રે;
કઠણ વચન કહ્યાં દીયરને, તેનું લાગ્યું પાપ; હો રમતાં. ૬૯
- લાગ જોઈ લંકાપતિ આવ્યો, પાપિયે ચલાવ્યા ચરણ રે;
પરદારાને હરવા કારણ, માથે લાવ્યો મરણ; હો રમતાં. ૭૦
- ભગવાં વચ્ચેને ભેખ સન્યાસી, કરમાં કમંડળ ધરિયું રે;
ક્ષુધાર્તીને બીક્ષા આપો, આવી એમ ઉચ્ચરિયું; હો રમતાં. ૭૧
- આવો પ્રભૂજી એસો રુષીજી, અમૃત બોલ્યાં વાણી રે;
બીડીને આસન ત્યાં આપ્યું, ધર્મ ગૃહસ્થનો જાણી; હો રમતાં. ૭૨
- રાવણ.—કોણ પીતા કોને ઘેર પરણ્યાં, કોણ તમારો કંથ રે;
બિજડમાં એકલડાં મેલીને, ક્યાંહાં ગયા બળવંત; હો રમતાં. ૭૩
- સીતા.—જનક પિતા ને દશરથ સસરો, કૌશલાજી સાસૂ રે;
તાતતણાં વચન પાળવાને, અમે ત્રણે વન વાસ્યું; હો રમતાં. ૭૪
- સોનાના શિંગતો મૃગ આવ્યો તો, કંચુકિતો થઈ અભિજાણા રે;
મૃગજો મારવા પિયુજી ગાય છે, કરિને શિલિમુખ રેખા; હો રમતાં. ૭૫
- કવિ.—શિલિમુખ રેખા ઉપર મેલિ પાવડી, પાપી બોલે મર્મ રે;
એ પર પગ મેલી ભીખ આપો, રહેશે તમારો ધર્મ; હો રમતાં. ૭૬
- પાપીનો પરપંચ ન પ્રીછ્યો, ભામનિ થઈ હૃદયે ભોળી રે;
પોતાની વાત જે પરને કહેશે, તે રહેશે આંખો ચોળી; હો રમતાં. ૭૭
- સોતાએ સીતાફળ આપ્યાં, પગ પાવડિયે ધરિયો રે;
બિપાડી લીધી અગળાને, હરણ કરી સાંચરિયો; હો રમતાં. ૭૮

ત્યારે તારુણિને ત્રાસજ પડ્યો, ધાન્ને લક્ષ્મણ રામ રે;	
આ પાપો કોઈ હરી જાય છે, કરીને કુષ્ટનું કામ;	હો રમતાં. ૭૯
તે શબ્દ સાંભળી પંખી આવ્યો, દશરથનો તે મીત્ર રે;	
સીતાને મૂકાયા કારણ, માંડ્યું જીવિત વિચિત્ર;	હો રમતાં. ૮૦
રાવણે એક કપટજ કીધું, પર્વત પાછળ રહિને રે;	
રુધિરાળા પાષાણ ગીરાવ્યા, ભારે પડ્યો થઈને;	હો રમતાં. ૮૧
ત્યાંથી રાવણ લેઈને ગયો, લંકાના ગઢ માંય રે;	
મૃગ મારીને રામજી વણિયા, જોજો રાધવરાય;	હો રમતાં. ૮૨
નથિ રે સીતા નથી રે સીતા, નથિ રે મદૂલી માંય રે;	
કાગારોળ ત્યાં થઈ રહ્યો છે, ચક્રોળ વાતે ત્યાંય;	હો રમતાં. ૮૩
પગલે પગલે શોધતા તેને, ગયા તે બેહુએ ભાઈ રે;	
રુષિમુખ પર્વત માંહિ પહોંચ્યા, જ્યાં છે વાંદરનો રાય;	હો રમતાં. ૮૪
સુગ્રીવ સાથે કરી મૈત્રી, વાલિને નાંખ્યો મારી રે;	
વાલિનું રાજ્ય સુગ્રીવને આપ્યું, ઊપર આલો નારી;	હો રમતાં. ૮૫
નર વાંદર એકઠા કરીને, સાગર બાંધી પાજ્ય રે;	
રાવણને મારી કરીને, વિભિષણ આપ્યું રાજ્ય;	હો રમતાં. ૮૬
જીવ કરી સીતાને લાવ્યા, ઢોલ નિશાન વજડાવી રે;	
સીતાજીનાં લાડ પાળ્યાંને, કાંચલડી શીવડાવી.	હો રમતાં. ૮૭
જે કો ગાએ ભણે સાંભળે, તેહતણાં કુખ વામે રે;	
ધર્મ અર્થને કામ મુક્તિ ફળ, ચાર પદારથ પામે;	હો રમતાં. ૮૮

સુભદ્રાની કોકોતરી.

રાગ ધોળ.

કંકુ છાંટી કોકોતરી મોકલે, કોડે કલાવે સુભદ્રા બેહેન;	વીરા. ૧
શ્રીકૃષ્ણ બળદેવ બે બંધવા. તમ આવ્યે થશે મુખ્ય એન;	વીરા. ૨
ભાઈ ભત્રિજ સરવે શોભાવે છે, છે પવિત્ર પિતા વસુદેવ;	વીરા. ૩
જગત જનેતા દેવકીને રોહણી, આવળે સરવે મળી તતખેવ;	વીરા. ૪
પનોતો પીયર પરીવાર છે, બેતાં વાધે છે ઝાઝો રનેહ;	વીરા. ૫
કુખ જશે સૌ દેહનાં દેખતાં, દેશ દેશમાં વખણાશે તેહ;	વીરા. ૬
ભય ભંજન મારી ભાભીઓ, સોળ સહસ્રને એકસોને આઠ;	વીરા. ૭
રૂડી રૂકમણીને રે રેવતી, જીવો કાકોરજીકેરો ઠાઠ;	વીરા. ૮

વેદવંતા વિપ્ર સાથે લાવજ્ઞે, બીજી વરણુ જિતમ તે અપાર;	વીરા.
સંગે જાદવ સરવેને લાવજ્ઞે, ભવજ્ઞના તારણુ તરનાર;	વીરા. ૫
મેંતો પ્રેમે શું પગરણુ માંડિયાં, રૂડો જગન રચ્યો રાજસોય;	વીરા.
પાંચ પાંડવ છે વીરા તમ તણા, તેનું જેમ કલ્યાણજી હોય;	વીરા. ૬
તમ વગર મારે તો કોઈ નથો, ધર્મ વંતને ગુણના છો ધામ;	વીરા.
વીરા વેગે વેલેરા પધારજ્ઞે, તમ આવેથી સરથે કામ;	વીરા. ૭
એક જીહાએ કેમ કરી વરણુનું, શેષ સરણા ન પામે પાર;	વીરા.
થોડું કહાવું ઘણું કરી માનજ્ઞે, છોજનોધારાના આધાર;	વીરા. ૮
વાંચી પત્રિકા વેહેલા પધારજ્ઞે, કોડે કુટુંબ લેછને સાથ;	વીરા.
કુંકોતરી લખીને કાવિયું, આપ પવિત્રજો વિશ્વના નાથ;	વીરા. ૯
મારા સસરાને ડગલા ને ડોટીઓ મારી સાસુને દખણીનાં ચોર;	વીરા.
મારા જેઠને લાવે જેડ ઘોતીયાં, જેઠાણીને જાદરનાં ચીર;	વીરા. ૧૦
મારા દીયરને લાવે વીરા પામરી, દેરાણીને છાવલની જેડ;	વીરા.
મારી નણદીને લાવે વીરા ચુંદડી, નણદોષને પેહેરવા ઝુલ;	વીરા. ૧૧
મારી ઘેડીને લાવે વીરા ઢોંગલાં, કુંવરિયાને રાતડી મોજ;	વીરા.
મારા કુટુંબને લાવે વીરા કાંચળી, પાડોશીને નાજિયર જેડ;	વીરા. ૧૨
મારે અરથે લાવે ધરયોજડાં, માથે બતરીશ ભમરીનો મોડ;	વીરા.
વીરા ધરના ધણીને ઘોડો હંસલો, જેન મોતીડે જડીત પલાણુ;	વીરા. ૧૩
વીરા એટલી સંપત હોયતો આવજ્ઞે, નહિતો રહેજ્ઞે તમારે ઘેર;	વીરા.
મારો જેઠ આવ્યા રે જેઠાણી સોતા, એક નાવ્યો માડી જયો વીર;	વીરા. ૧૪
હુંતો ઊંચી ચડુંને હેડી ઊતર, હુંતો જેઠ મારા વીરાની વાટ;	વીરા.
વીરો ક્યાં રે ગાજ્યોને ક્યાં ગરવડ્યો, ક્યાં વરશ્યો અશાડો મેહ;	વીરા. ૧૫
મારી નણદી તે મસરકાં બોલિયાં, બાબી નાવ્યો તમારો વીર;	વીરા.
મારો દીયર વધામણી લાવિયા, બાબી આવ્યો તમારો વીર;	વીરા. ૧૬
વીરો દ્વારિકાં ગાજ્યો ને ગોકુળ ગરવડ્યો, હસ્તીનાપુર વરશ્યો મેહ;	વીરા.
હવે રણમાં તે બાલા ઝળકીયા, વળી ઝળક્યાં ઘોરીડનાં શીંગ;	વીરા. ૧૭
હવે ઝળક્યાં વીરા માથે મોળીયાં, હવે ઝળકી બાબી માથે છાખ;	વીરા.
વીરો આવ્યા ને વાડિયે રે ઊતર્યા, મારો બેહેનને તેડવા જાઓ;	વીરા. ૧૮

બીજીવાર વરણુવાના બહાનાનું ગીત.

ક્યાંનાં તે આવ્યાં બીડલાં. મોતીવાળા ભમરજી;

ક્યાંનાં આવ્યાં નાજીએર રે, મારા વારયા નહિ રહો ભમરજી.

ખોરસદનાં આંખ્યાં ખોડલાં, મોતી; નડીઆદનાં આંખ્યાં નાળીએર રે, મા. ભ. ૨
 કિયે રે લગને સાહેબા પરણુશે, મોતી; કિયે લગને જોડશે જન રે, મા. ભ. ૩
 પાંચમ દિન સાહેબો પરણુશે, મોતી; ચોથે ચલાવશે જન રે, મા. ભ. ૪
 શા રે અવગુણે સાહેબા પરણુશે, મોતી; શે વાકે લાવશે સોક્ય રે, મા. ભ. ૫
 તમારા પોંચા ગોરી શામળા, મોતી; ગોરા પોંચાની છે ખાંત રે, મા. ભ. ૬
 તમારી આંખો ગોરી ચુંચળી. મોતી; અણિયાળી આંખની છે ખાંત રે, મા. ભ. ૭
 નાક તમારે ગોરી ચીખડું, મોતી; અણિયાળા નાકની છે ખાંત રે, મા. ભ. ૮
 તમારાં છોરે ગોરી ગોખરાં, મોતી; ભેળાં બેસાર્યાંની ખાંત રે, મા. ભ. ૯
 તમારાં મૈયર ગોરી વેગળાં, મોતી; હુકડા સાસરીઆની ખાંત રે, મા. ભ. ૧૦
 તમારો વીરો ગોરી એકલો, મોતી; સાત સાળાની છે ખાંત રે, મા. ભ. ૧૧
 બાળાપણનાં પરણેતર વીસર્યાં, મોતી; મોટપણે પરણ્યાની ખાંત રે, મા. ભ. ૧૨

રંતાદેનું ધોળ.

શીરોડના રે સુલતાન, પાટણના રે પરધાન;
 ઓરશીઓ ધડી લાવ્ય રે, આરસ પાણનો રે. ૧
 એરે ઓરશીએ રે, સવામણ સુખડ, અધમણ કેસર;
 રાણી રે રંતાનાદે વરને છાંટણાં રે. ૨
 રાણી રે રંતાદે રે, હાર સોવરાયો રે;
 તમ પેહડો લાલછડે રમે રે. ૩
 લાલછડે રમતાં રે, પાસલા ઢાળ્યા રે;
 રતન કચોલે દીવડો ઝગમગે રે. ૪

વધાવાનું ધોળ.

ભમરા પેહેજો વધાવો મારે અવીયો, મેંતો મોકલ્યો મારા દાદાને દરબાર રે;
 વાડીના ભમરા દ્રાખ મિટી રે ચાંપાનેરની.
 મારી માતાએ હરખે વધાવીયો, મારા દાદાએ ઝાલ્યા પાલવ છેડા રે; વાડી. ૧
 ભમરા બોલે વધાવો મારે આવીયો, મેંતો મોકલ્યો મારા વીરાને દરબાર રે; વાડી.
 મારી ભાભીએ હરખે વધાવીયો, મારા વીરાએ ઝાલ્યા પાલવ છેડા રે; વાડી. ૨
 ભમરા વોલે વધાવો મારે આવીયો, મેંતો મોકલ્યો મારા મામાને દરબાર રે; વાડી.
 મારી મામાએ હરખે વધાવીયો, મારા મામાએ ઝાલ્યા પાલવ છેડા રે. વાડી. ૩

ભમરા ચોથો વધાવો મારે આવીયો, મેંતો મોકલ્યો મારા સસરાને દરબારરે; વાડો;
મારી સાસુએ હરજે વધાવીયો, મારા સસરાએ ઝાલ્યા પાલવ છેડારે; વાડી. ૪

ચોરીમાં ગાયછે તે ગીત.

આની તેડે ગંગા રે, પેત્રો તેડે જમુનાં રે, વચમાં સરસ્વતિ નદિ વહેછે;
સોનાનું બેડું રે, રૂપા હંદાણી રે, સોતાવેલ પાણી સાંચ્યાં. ૧
રાશડી ન પહોંચે રે, ઘડુજો ન બૂડે રે, કૂવાને કાંડે બિભાં રહ્યાં;
સોનાની ગેડો રે, રૂપા દડૂજો રે, રામચંદ્ર રમવાને નોસ્યાં. ૨
કોણુ રાયની બેટી રે, કોણુ તાંડે નામ રે, કેહરે નગરીની ગરાસણી;
જનકની બેટી રે, સોતાવેલ નામ રે, હજીએ છું બાળ કુંવારડી. ૩
કોણુ રાયનો બેટો રે, કોણુ તાંડે નામ રે, કેહ રે નગરીનો ગરાસીયો;
દશરથનો બેટો રે, રામચંદ્ર નામ રે, અયોધ્યા નગરીનો ગરાસીયો. ૪
પાનનાં બીડાં રે, સાત સોપારી રે, લગન નિરધારી વહેલા આવળે;

લાડકડી ચડી રે કમાડ, બાળાવરને નીરખવા રે;
દાદાજી એ વર જોળે, એણે મારાં મન વશ્યાં રે. ૧
કહો દિકરિ ક્યાંથકી દીઠો, શેણે તારાં મન વશ્યાં રે;
નોશાળે ભણતલો દીઠો, અક્ષરે મારાં મન વશ્યાં રે. ૨
લાડકડી ચડી રે કમાડ, બાળાવરને નીરખવા રે;
માતાજી એ વર જોળે, એણે મારાં મન વશ્યાં રે. ૩
કહો દિકરિ ક્યાંથકી દીઠો, શેણે તારાં મન વશ્યાં રે;
નાતમાં જમતલો દીઠો, ચોટલિયે મારાં મન વશ્યાં રે. ૪
લાડકડી ચડી રે કમાડ, બાળાવરને નીરખવા રે;
વીરાજી એ વર જોળે, એણે મારાં મન વશ્યાં રે. ૫
કહો બેહેની ક્યાંથકી દીઠો, શેણે તારાં દિલ વશ્યાં રે;
ઘોડલાં બેઝાવતો દીઠો, પેંગડે મારાં મન વશ્યાં રે. ૬
લાડકડી ચડી રે કમાડ, બાળાવરને નીરખવા રે;
કાકાજી એ વર જોળે, એણે મારાં મન વશ્યાં રે. ૭
કહો દિકરિ ક્યાંથકી દીઠો, શેણે તારાં મન વશ્યાં રે;
પાગડી બાંધ તો દીઠો, તોરે મારાં મન વશ્યાં રે. ૮

મલાવરાવનો રાસડો.

મેજર વાકર સાહેબે સંવત ૧૮૫૮ માં કડીમાંથી મલાવરાવને કાઢ્યો
તે બાબત.

પીતળ લોટા જળે બર્યા રે, દાતણ કરતા જાઓ રે;	
મલાવરાવ શેહેરનો સુખો, ક્યારે આવશે રે.	
દાતણ કરશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીની ફોજ રે;	મલાવ. ૧
લાંબા તે કુંડિયો જળે ભરી રે, નહાવણ કરતા જાઓ રે;	મલાવ.
નહાવણ કરશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીની ફોજ રે;	મલાવ. ૨
રાંધી રસોઈઓ એમ રહી રે, ભોજન કરતા જાઓ રે;	મલાવ.
ભોજન કરશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીની ફોજ રે;	મલાવ. ૩
પાન સોપારીને એળચી રે, મુખવાસ કરતા જાઓ રે;	મલાવ.
મુખવાસ કરશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીનો ફોજ રે;	મલાવ. ૪
સોના તે કેરાં સોગડાં રે, રમત રમતા જાઓ રે;	મલાવ.
રમત રમશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીની ફોજ રે;	મલાવ. ૫
ઢોંચણ સામો ઢાલિયો રે, પોઢણ કરતા જાઓ રે;	મલાવ.
પોઢણ કરશું વાડિયે રે, ફરતી ફરંગીની ફોજ રે;	મલાવ. ૬
કપાંથી આવ્યો પીટો જંગલો રે, માથે ટોપીને ભરો વેષ રે;	મલાવ.
રાણી રૂએ રંગમોલમાં રે, દાશિયો રૂવે દરબારે રે;	મલાવ. ૭
હાટે રૂવે હાટ વાણિયા રે, ચોરે રૂવે ચારણ ભાટ રે;	મલાવ.
શેહેર છોડી સુખો નીસર્યો રે, લોધી નડિયાદની વાટ રે.	મલાવ. ૮

દોહરો

ગુણીજન કવિ ગુજરાતમાં, આગળ થયા અપાર;	
જે કવિતા મુજને જડી, સંગ્રહ કીધો સાર.	૧
સંવત વિક્રમનો ક્રમે, સ્વર હરિ રસ આકાશ.	
પૂર્ણ થયો દિન પૂર્ણિમાં, માધ મનોહર માસ.	૨

કહણ શબ્દનો કોશ.

અ

અંક—ખાચ, આંકડો.

અંકુર—ઝીંગી નિકળેલો ફણગો, ઝવેરા.

અકૃત—પાપ. (અકૃત્ય.)

અકૂર—દયાળુ, શીકૃણનો પીતરાઈ કાકો.

અખંડાનંદ—સદા આનંદવાળો. (અ-

ખંડ—આનંદ.)

અખંડાવિનાશી—અખંડ અને અવિ-
નાશી.

અખિલ—સગળું.

અંગળ—દોકરી.

અગ્ર—અણી અથવા આગળ.

અગોચર—જેવામાં ન આવે તે.

અધ—પાપ, કુંસનો ચાકર એક દૈત્ય
અધાસુર નામે હતો.

અધાત—જેનો પાર ન આવે તે.

અધોર—ભયંકર.

અચેતના—ખેહોશ.

અચ્યુતાનંદ—અખંડાનંદ એ શબ્દશુભો.

અજ—અહ્મા, બકરો.

અજર—તાણખેંચ, ઘડપણ ન આવે તે.

અંજલી—હાથેળીમાં રાખેલું પાણી.

અજ્ઞ—અકુરી.

અજુર—પરશાળ.

અટળ—ટળે નહીં તે.

અટવાવડું—દખાઈજડું.

અઢળક ઢળડું—ઘણા મેહેરખાત થડું.

અણમિલ—અણમળડું.

અણરાગ—અદાવદ.

અણલિંગી—શરીરથી જુદો આત્મા.

અણીમાદિક—સિદ્ધાંત.

અંતર—મન, માંહી, છેડું, તફાવત.

અતળીઅળ—ઘણા અળવાળો. (અતુ
અ અળ.)

અતિકાય—મોટું શરીર.

અતિશયિત—હઠ.

અતીત—જુદું, વૈરાગી.

અદ્રિસુતા—પાર્વતી. (અદ્રિ—પર્વત
સુતા—દોકરી.)

અધર—હોઠ.

અધરામૃત—હોઠનો રસ.

અધીર—ઘણી.

અધિષ્ઠાન—ઠેકાણું.

અધોસ્થ—ઝીંઘા મોઢાનું.

અધ્યાત્મ—આત્માનું.

અધ્યાપક—ભણાવનાર.

અનંગ—કામદેવ.

અનંગળ—અગણિત.

અનચર—અન ખાનાર.

અનન્ય—જેના જેવો બીજો કોઈ નહીં.

અનહદ—અપાર, મગજમાં અવાજ
થાયછે તે.

અનાજસ—આજસ નહીં તે.

અનિત્ય—હમેશાં રહે નહીં તે.

અનુચર—ચાકર.

અનુચિત—અયોગ્ય.

અનુદિન—દરરોજ.

અનુપ— } જેના જેવું બીજું ન હોય તે.
અનુપમ— }

અનુપ્રાસ—કવિતામાં મળતા અક્ષર
લાવવાની રીત.

અનુરાગ—પ્રીતિ.

અનુસંધ—એક બીજા સાથે સાંધેલું.

અનેર—જુદી તરેહનું.

અપરમ—સાધારણ.

અખંડુત—જોગી.

અંબર—લુગડુ, આકાશ.

અંબાર—ઢગલો.

અંબુ—પાણી.

અંબુજ—કમળ.

અભ—મેઘ, વાદળ.

અભિચાર—મંત્ર સાધના.

અભિધાન—નામ.

અભિષ્ટ—મનવાંછિત.

અમર—દેવ.

અમિત—અપાર.

અમી—અમૃત.

અમોઘ—સફળ, નિષ્પાપી.

અયુત—દશહજાર.

અરણુ—વન. (અરણ્ય)

અરણુવ—સમુદ્ર (અર્ણવ.)

અરપવું—આપવું.

અરવિંદ—કમળ.

અર્ક—સૂર્ય, આકાશ.

અર્ધાંગના—પોતાની સ્ત્રી.

અર્ભક—બાળક.

અરિ—શત્રુ.

અરીશ્યા—અદેખાઈ.

અરણુ—રાત્રું, સૂરજ.

અલક—ચોટલો.

અલકાપુરી—મેરૂ ઊપર કુબેરભંડારી-
નું શહેર.

અલખ—જોયામાં ન આવે તે.

અલખત—અણુધાર્યો લાભ (અલક્ષિત.)

અલબ્ય—ન મળી શકે તેવું.

અલપાશન—થોડું ખાવું.

અવનીતળ—પૃથ્વી ઊપર.

અવનીશ—પૃથ્વીનો ધણી. (અવનો ધશ)

અવર—બીજું.

અવરાવવું—ઢાંકવું, રોકાવું.

અવલોકવું—જોવું.

અવશેષ—બાકી.

અવસાન—અંત

અવ્યકત—નિરાકાર.

અવશ્યમેવ—જરૂર.

અવાટ—ઊંડડ રસ્તો.

અવાસ — }
આવાસ — } ઘર.

અવિગતિ—નિરાકાર.

અવિચળ—ફરે નહીં તે.

અવિદ્યા—અજ્ઞાન.

અવેવ—શરીરના ભાગ (અવયવ.)

અશન—જમવું.

અશ્વ—ઘોડો.

અશુચી—અપવિત્ર.

અશ્રુત—ના સાંભળેલું.

અષ્ટમાસિદ્ધિ—ઝીણું, મોટું, ભારે, હળવું.

રૂપધરવા વગેરેની શક્તિઓ આઠ

તરેહની છે. (અષ્ટમહાસિદ્ધિ.)

અરિય—હાડકું.

અસિ—તરવાર.

અસિપદ—જીવહથ્થર એક જાણવા પાણું.
 અસું—એવું,
 અસુરાંત—દૈત્યોને મારનાર પ્રભુ.
 અહં—હું.
 અહમેવ—અહંકાર.
 અહલ્યા—ગૌતમ રૂષિની સ્ત્રી.
 અહિપતિ—શેષનાગ. (અહિ—સાપ
 પતિ—ધણી.)
 અહોનિશ—દહાડો રાત.
 અજવ—અટક્યાજી.
 અજી—ભમરો, ધરણું.
 અક્ષત—આખા ચોખા અથવા ડાંગર.
 અક્ષરબ્રહ્મ—આત્મા અથવા હથ્થર.
 અક્ષરાતીત—આત્માથી જુદો પરમે-
 શ્વર.
 અસ—અજાણ.

આ

આહ—માતા.
 આગાર—ધર.
 આંગુળ—તસુ.
 આગે—આગળ.
 આથીપોથી—મુડી.
 આદિક્ષાંત—અ થી તે ક્ષ સુધીના
 અક્ષરો.
 આધીન—તાબેદાર.
 આન—બીજી (અન્ય.)
 આપું—આત્માનું રૂપ.
 આપેક્ષા—ઇચ્છા.
 આભરણ—ધરણું.
 આભા—શોભા.
 આભાસ—પ્રકાશ.
 આયુ—આવરદા.

આયુધ—હથિયાર.
 આરકત—રાતું.
 આરત—પીડા.
 આરાધવું—સ્તુતિ કરવી.
 આરાસુર—અંબાજીનો કુંગર.
 આરાસુરી—અંબાજી.
 આરોપવું—મુકવું.
 આરોહ—આસન.
 આલીંગન—આથમાં લેવું.
 આવરણ—આડ.
 આવાગમન—આવવું જવું.
 આવેશ—પ્રવેશ.
 આહીર—ભરવાડની જાત.
 આજય—ધર.
 આજવાજ—ક્યારો.
 આજીગાજું—અટક્યાજું.
 આજે—સ્થાનક (આજય.)

ઇ

ઇચ્છાચારી—સ્વતંત્ર.
 ઇડા—સરીરમાંની મુખ્ય ત્રણ નાડીમાં-
 ની એક નાડી.
 ઇંદ્રજીત—જાદુ વિદ્યા.
 ઇંદિરા—લક્ષ્મી.
 ઇંદુ—અંદ્ર.
 ઇંદુસુત—બુધ.
 ઇલા—પૃથ્વી.
 ઇશ-અરી—શિવનો શત્રૂ કામદેવ.
 ઇષ્ટ—વાહું.
 ઇષણા—ઇચ્છા.

ઉ

ઉક્તિ—વાણી.
 ઉપજો—ખાંડણી.

કમળકોશ — કમળનો ડોડો.

કમળા — લક્ષ્મી.

કર — હાથ, વેરા વગેરેનો હક.

કરણી — કુવનું ઝાડ કરેણ, ક્રિયા.

કરાળ — ભયંકર.

કરિણી — હાથણી.

કરી — હાથી.

કર્ણ — કાન, કિરણ, કરનાર, પાંડવનો ભાઈ.

કંઠશ્રદિક — કેટલાંક ઊપનાસ વગેરેનાં વ્રત.

કરણાકર — દયાની ખાણ.

કલ્પ — જગતના આયુષનો કાળ.

કલ્પદ્રુમ —
કલ્પવૃક્ષ — } દેવનું ઝાડ.

કલરવ — હંસના અમ્યાનો સોર.

કલ્પંગ — કાળંગકું.

કવચ — અખતર.

કવ્ય — કવિ.

કાંચન — સોનું.

કાચ — કાચડી.

કાશ્વ — સુંદર.

કાંતા — પોતાની સ્ત્રી.

કાનન — વન.

કામ — કામ કાળ, હમ્મણ, આશક, કે-
શનનો દીકરો પ્રદ્યુમ્ન, કામદેવ.

કામકુધા — દેવનો ગાય.

કામ્યકર્મ — મુક્તિ સિવાયના સુખ સાર
જે કામ કરવું તે.

કાય —
કાયા — } શરીર.

કારંડ — અતકપક્ષી.

કારામહ — અંધીખાનું.

કાલેન્દ્રી — જમ્બુનાં નદી (કાલિંદી.)

કાવો — કવાય.

કાસ — એક જાતનું ઘાસ.

કાહલ — એક જાતનું વાળું.

કાળપ — કાળાશ.

કાળી — એક જાતનો નાગ, કાળીકાદેવી,
કાળા રંગવાળી વસ્તુ.

કિંકણી — ઘાઘરાની નાડી અથવા
કુંદારો.

કિંકર — ચાકર.

કિતવ — કમ.

કિન્નર — એક જાતનો દેવ.

કિલવો — કીલીદાર.

કિશોર — ખાળક.

કીન્ને — કરિયે.

કીર — પોપટ.

કુચ — સ્ત્રીનાં સ્તન.

કુંજ — નજરખાળ.

કુંજર — હાથી.

કુંડળ — કાનનું એક જાત વ રેણું.

કુતોહળ — કૌતક.

કુંદ — કુંદીનું ફલ.

કુંદી — એક જાતના ફલનો વેલો.

કુમા — પૃથ્વીની ઘાયા. (કુ — પૃથ્વી,
ભ — ઘાયા)

કુરંગ — હરણ.

કુકટ — કુકડો.

કુક્કજ — નહારી આખરવાળો (કુક્કજ.)

કુશ — દર્ભ અથવા ડાભ.

કુશકર — જેના હાથમાં દર્ભ હોય તે.

કુશીન — નહારા સ્વભાવવાળો.

કુસુમ—ફલ.
 કુળીન—કુળવંત.
 કૃતધ્વી—કરેલો ગુણ ન જાણે તે.
 કૃતાંત—યમ.
 કૃતાર્થ—ન્યાય.
 કૃશાનુ—અગ્નિ.
 કૃષ્ણા—કાળિકાદેવી.
 કૃષ્ણાશ્રમિ—આવણુવદ આશ્રમ.
 કેલકિ—કેવડો.
 કેશપાસ—ચોટલો.
 કેશિ—કંથનો ચાકર એક દૈત્ય હતો.
 કેળ—
 કેળી—
 કેવલ્ય—મોક્ષ.
 કો—કોઈ.
 કોકિલા—કોયલ.
 કોકિશાં—કામઠાના છેડા, ગોળી કે તીર
 નાંખવાનો માર્ગ કીલ્લામાં હોયછે તે.
 કોઠાર—કોહોવાડો ભંડાર.
 કોડ—હુંશ, એક જાતનો રોગ.
 કોદંડ—ધનુષ.
 કોપીત—ધુસ્સે થયેલ.
 કોપીન—કંગોટી (કૌપિન.)
 કોવિદ—પંડિત.
 કોશ—ભંડાર, ગાબી.
 કૌસ્તુભ—વિષ્ણુનો કોટે સજીથી સરસ
 એક મણીછે.

કીડા—ખેલ.
 ક્રિયમાણ—કરિયે તે કર્મ.

ખ

ખગ—પક્ષી.
 ખંગ—લુલો.

ખગવાહન—વિષ્ણુ.
 ખંજન—એક જાતનું પક્ષી.
 ખટદર્શન—છપંથ, ભેગી, ભંગમ, ફકીર,
 સન્યાસી, જૈન, બ્રાહ્મણ, એ રીતે
 રધુનાયદાસે ગરબીમાં ગણેલાછે.
 ખટરસ—ખાવાના ખાટો, ખારો, કડવો,
 ગળ્યો, મોળો, તીખો.
 ખદ્વોત—પતંગિયો.
 ખર—ગધેડો.
 ખર્વ—દશઅખજ.
 ખશિયાણો—જંખાએલો.
 ખજ—ડગ.
 ખાટ—લાભ.
 ખાંડું—તુટેલું, તરવાર.
 ખીટલિયાળા—આંકડિયાળા.
 ખૂંટજ—ચડોતરજીલાનું એક ગામછે.
 ખૂપવડું—ઠરાવડું.
 ખેચરી—સમજી, પક્ષણી.
 ખેટલી—ગુંથેલા ચોટલા વચ્ચે ખાલી
 લિટિયો પડેછે તે.

ખેડું—ગામડું.
 ખેતરપાળ—જગ્યાનોદેવ (ક્ષેત્રપાળ.)
 ખેહ—બુળ.
 ખોલું—ખેસતુ ન આવેલું તે.
 ખ્યાત—પ્રખ્યાત, કિર્તિ.

ગ

ગગન—આકાશ.
 ગજ—હાથી.
 ગજમાળા—હાથીની લાર.
 ગડે—ગડગડે.
 ગણ—ટોળી.
 ગદગદસ્વર—ગજગળો થઈ ખેલે તે.

ગંધ—વાસ ચંદન.
 ગરથ—નાણું.
 ગરવું— } મોટું.
 ગરવું— }
 ગર્ભાધાન—સ્ત્રી ગર્ભ ધરે તે.
 ગર્ભિત—જેમાં કાંઈ બીજી વસ્તુ રહી
 હોય એવી વસ્તુ.
 ગરડગામી—વિષય.
 ગરડારડ—વિષય (ગરડ-આરડ).
 ગવન—ગતિ.
 ગહવર—ગુફા, ગંહર.
 ગળસ્થળ—ડોક.
 ગાત્ર—અવયવ.
 ગાય— }
 ગાથા— } કવિતાનું વાક્ય અથવા ચરણ
 ગાંધર્વનગર—આકાશનું શહેર.
 ગિરિ—પર્વત.
 ગીર— }
 ગીરા— } વાણી.
 ગીર્વાણ—સંસ્કૃત વાણી.
 ગુંગ—ગુંગણો.
 ગુજરી—ગુજર જાતની સ્ત્રી.
 ગુંજ—ચણોડી.
 ગુંજર—ભમરાની પાંખોનો શબ્દ.
 ગુરમાન—મોટું.
 ગુણાતીત—તણ ગુણથી જુદો ધંધર.
 ગુહ—છાનું.
 ગૂઢ—ગુપ્ત.
 ગેદળ—હાથીનું ટોળું.
 ગેલ—ફેડે.
 ગોત—ગોત્ર, કુળ.

ગોતવું—ખોળવું.
 ગોધર—પૃથ્વીનો ધરનાર શેષનાગવિષય.
 ગોપદ—ગાયનું પગલું.
 ગોપાળ—કૃષ્ણ, ગોવાળ.
 ગોમય—ગાયનું છાણ.
 ગોમુખ—એકજાતનું વાળું.
 ગોવિંદ—વિષય.
 ગોષ—ભરવાડવાડો.
 ગૌરી—શિવની સ્ત્રી.
 ગૌરીપુત્ર—ગણપતિ.
 ગ્રહવું—ઝાલવું.
 ગ્રહી—ગ્રહસ્થ.
 ગ્રામ—ગામડું જથ્થો.
 ગ્રામ્ય—ગામસંબંધી.
 ગ્રાસ—કોળિયો.
 ગ્રાહ—મધર.
 ગ્રીવ— }
 ગ્રીવા— } ગળું.

ધ

ઘટ—શરીર, ઘડો.
 ઘંટરવાળ—શીકારીનું વાળું.
 ઘન—વરસાદ.
 ઘાતક—મારનાર.
 ધામ—તડકો.
 ધાયડમલ—બહાદુર.
 ધારણ—ઊંધમાં ઘેરાવું.
 ધોષ—અવાજ અથવા શબ્દ.
 ધ્રાણ—નાક.

ચ

ચક્રપાણ—વિષય, નર્મદાનદી કાંઠાની
 એક જગ્યાએ.

ચક્રપાણી—વિઘ્ન.

ચળ—આંળ.

ચંગ—કાગળનો ચતંગ, પવિત્ર, મોરચંગ.

ચંચળા—વીજળી.

ચંચુ—ચાંચ.

ચતુરધા—ચાર પ્રકારની મુક્તિ પ્રભુપા-
સે રહેવું, પ્રભુમાં ભળી જવું, પ્રભુ
જેવું થવું, પ્રભુના ધામમાં રહેવું.

ચંદ્રિકા—ચાંદની.

ચપળા—વીજળી.

ચરણ—પગ.

ચરણો—ધાધરો.

ચરણોદક—પગ ધોયેલું પાણી.

ચણકરવું—ખાઈને મો ધોવું.

ચાકટ—ચાકણ એટલે સર્પની એક ભૂતિ.

ચાડ—ચોવટ.

ચાણૂર—કંસનો ચાકર એક મંત્ર હતો.

ચાતક—અપૈયો.

ચાપ—ધનુષ.

ચામીકર—સોનું.

ચારખાણ—ઈંડાની ભૂતના પ્રાણી, વ-
નરૂપતી, પાણીના પ્રાણી, આર ભયાં
જન્મે છે તે.

ચારપદાર્થ—ધર્મ, દાહત, ઇચ્છા, મોક્ષ.

ચાર—સુંદર.

ચિદધન—
ચિદરૂપ—

બ્રહ્મ, આત્મા.

ચિબુક—હડપચી.

ચીનવું—જાણવું.

ચીવર—વસ્ત્ર.

ચૂડામણી—તરસેંથિયું (માથાનો મણી.)

ચુંવાળ — પાટણવાડામાં ચુંવાળીસ.

ગામનો જીલો છે.

ચૂવો—એક ભૂતનો ચૂક.

ચેત—ચિત્ત, ચેતન.

ચૈતન—જીવ.

ચૈલ—લુગડું.

ચોખ્ખાની—ખાદી.

ચોરાશી—ચોરાશીલાખ ભૂતના પ્રાણી
યો છે.

ચૌદ ચોકડી—ચાર જુગની એક ચોકડી
એવી ચૌદ ચોકડી.

છ

છાજવું—શોભવું.

છાર—રાખોડી.

છીલર—
છીલરું—

તુટેલું તળાવ.

છેક—હદ.

છેહ—અંત.

જ

જગતી—પૃથ્વી.

જંગમ—ફરી થકે તે વસ્તુ, એક પંથનો
ભેગી.

જંગોટો—જાડો કુડાંધ.

જંધા—જંઘ.

જડરા—પેડુનો માંદીલો ભાગ.

જડી—જુટી.

જથા—જેમ (યથા).

જદા—જ્યારે (યદા.)

જનની—મા.

જંજુરો—ખાજીગરનો છોકરો.

જય, વિજય—વિજયના પોળિયા.

જરા—ઘડપણ.

જવ—જ્યારે, એક ભૂતનું ધાન્ય.

જવાળી—જવમાળા.

જહદાજહદ—ચડચેતન્ય.

જંગી—મોટો ઢોલ.

જાતકર્મ—જન્મકાળની ધર્મની ક્રિયા.

જાતા—જણનારી.

જાંજુક—શિયાળ, એક જાતનું ભૂત.

જામ—પેહોર, રાજા. (યામ)

જામની—

જામિની— } રાત.

જાઓ—જણેલો.

જાવક—પોથીનો રંગ.

જાહવી—ગંગા.

જાળ—માંછલાં પકડવાની જાળ, જ્યો.

ૐ

જીવનમુક્ત—મોક્ષજનનાર.

જીવાભિગમ—જૈનમતનું એક પુસ્તક છે.

જેમાં જુદી જુદી જાતના જીવ
મર્યાદિ.

જીવિત—જીવવું.

જીમ્મ—

જીગલ— } ખ.

જીવતી—જીવાન સ્ત્રી.

જેજી—જેઠ, મોટો.

જોખ—શાખ અથવા મોજ.

જોજના—મેલવણી. (યોજના.)

જોષિતા—સ્ત્રી.

ૐ

ઝગર—ઝેજડ,

ઝડ—કવિતામાં મળતા શબ્દો લાવવાની રીત.

ઝખકારી—તેજસ્વી.

ઝમક—એક કવિતામાં એકનોએક શબ્દ
ફરી ફરી આવે તે. (યમક)

ઝાડવું—ઝાડ, અફળાવવું.

ઝામ—વર્ષની છાયા,

ઝામરઝોળ—ગડયોલાં ખાતું.

ઝાંપ—પ્રતિબિંબ.

ઝીલવું—ઝડપવું, નહાવું.

ઝુઝાર—લડવણ્યો.

૮

ટાંકું—પોક,

ટોકી—ટપકું.

ટેલી—વાંકી.

ટોળકું—ટોળકિયા ઓદીચ.

૯

ઠઠવું—ઠાઠ કરવો.

૭

ડંખર—મોટુંડાળ.

ડમર—ખાજીગરનું વાજું.

ડરપવું—ખીલીવું.

ડસકલાં—કેદીના હાથની કડિયો રડતાં
ડસકાં ખાવ તે.

૧૦

ટટ—કિનારો.

તંત—અત્યંત અથવા અતિશય.

તતખેવ—તુરત.

તતપદ—હથરપણું.

તતપર—તેવાર.

તત્તમસિ—તતપદ, તંપદ. અસિપદ,

એ ત્રણે શબ્દ જુદાજુદા જુઓ.

તતક્ષણ—તુરત.

તદલીન—તેમાં મગત.

તદા—ત્યારે.

તન—શરીર, દોકરો.

પતક—તાનું અથવા થોડું.

તનમાવા—શબ્દ, સ્પર્ષ, રૂપ, રસ, ગંધ.

તનયા—દીકરી.
 તનિયો—અંગરખી,
 તનુજ—દીકરો,
 તમ—અંધાર,
 તમો—રીસનો ગુણ.
 તરકસ—ભાથો,
 તરંગ—હીલોળો,
 તરજવું—કંપવું,
 તરણી—સૂર્ય.
 તરણી-તનયા } સૂરજની દીકરી યમુનાંતરી
 તરણીજી }
 તરપવું—તૃપ્ત કરવું,
 તરમેટ—ત્રણ ગામના શીમાડા એકઠા
 થાય તે જગ્યા,
 તરણ—જીવાન.
 તર— }
 તરવર } ઝાડ.
 તરણી } જીવાન સ્ત્રી.
 તારણી }
 તવ—ત્યારે, તારે.
 તારંક—અકોટી.
 તાંડવ—એક જાતનું નૃત્ય.
 તાંડુલા—યોગ્યા અથવા પુંવા.
 તાપણું—અગતી શગડી.
 તાંજુળ—પાનખીડું.
 તામસી—તમોગુણી.
 તામસીવિદ્યા—ઊંઘ લાવવાની વિદ્યા.
 તાળ—કાંશીજોડું, તળાવ.
 તિમર—અંધાર (તિમિર)
 તિરજંચ—પક્ષી.
 તિવ્ર—આકર.
 તીર—કિનારો.
 તુર્યા—મુર્છા જેવી અવસ્થા.

તૂર—તુરંધ,
 તુષ્ટ—પ્રસન્ન.
 તોપ્પાર—ઘોડો.
 તોતળામુળ—ખોખડા મોઢાવાળું.
 તેતો—રોટલો.
 તોરો—તોરો, પાધડીનો છેડો.
 ત્રંચક—શિવનું ધનુષ્ય.
 ત્રંચાણુ—તોખત.
 ત્રાણ—રક્ષણ.
 ત્રાતા—રક્ષાકરનાર.
 ત્રાસન—ભયંકર.
 ત્રિકુટી—ભમરનો વચ્ચો ભાગ.
 ત્રિગુણાત્મક—રત્ને તમો અને સત્ત્વ એ
 ત્રણે ગુણને જીવાડનાર.
 ત્રિગુણાતીત—પ્રજ્ઞા, સત્ત્વ, રજ, તમ,
 એ ત્રણ ગુણથી જુદો. (ત્રી-ગુણ-
 આતીત.)
 ત્રિધાવૃત્તિ—ત્રણ પ્રકારનો વિચાર.
 ત્રિગુણાર આવૃત્તિ.
 ત્રિપુરાર— }
 ત્રિપુરારિ— } શિવજી.
 ત્રિયા—સ્ત્રી.
 ત્રિવળી—પેટ ઊપરના ત્રણ વાંટા.
 ત્રિવણી—ત્રણ નદિયો ગંગા, યમુના,
 સરસ્વતી, ત્રણનાડિયો,
 ઇડા. પિંગળા, સુષમ્ણા.
 ત્રિવિધિતાપ—ત્રણ પ્રકારનાં દુઃખ.
 રોગ, ફીફર વગેરે શરીરથી થાય તે,
 બોજન કોષ પ્રાણિ દુઃખ દેતે, દૈવનું
 દુઃખ તે દુકાળ પડવા વગેરે.
 ત્રેલવું—ગાડીના ધુંસરા કરતાં આગળ
 જળદ (ઘોડા) જોડવા
 તૃણ—ધાસ.

તૃણચર—ધાસખાનાર.

તૃષા—તરસ.

તૃષ્યા—ચામડી.

તંપદ—જીવપણું.

૬

દત્ત—આપેલું.

દંતા—હાથી.

દદામા—નગારાં.

દધીજા—નક્ષત્રી.

દધીજાત—ચંદ્ર. વિષ, માંખણ.

દનુજ—દેવ.

દંપતી—સ્ત્રી પુરુષ.

દરસવું—દેખાવું.

દર્વેષ—ક્રૂરી.

દર્પ—અભિમાન.

દશગ્રીવ—

દશમુખ—

દશાનન—

દસુંદ—દશાંશ.

દળ—ફોજ, પડ, પાનડું.

દળ, હળ, ભળ—ફોજ, એતીનું હથિયાર, ભજપણ.

દક્ષ—ડાહ્યા.

દક્ષિણ—એક દિશાએ, જમણું અંગ.

દક્ષિણપાણી—જમણોહાથ.

દાખવું—જાહેર કરવું.

દાણીગણ—દાણદેનાર.

દાકુર—દેડકો.

દાનવ—દેવ.

દામની—વિઠળી.

દાર—

દારા—

દારણ—ભયંકર.

દાવાનળ—વગડાની લાલ.

દાહ—ખળવું.

દિગ્પાળ—દશ દિશાઓ પાળનાર. દ-
શ દેવ.

દિગંબર—નાગો.

દિતિ—દૈત્યની મા.

દિવ્ય—કાંતોવાળું.

દિવાકર—સૂરજ.

દીર્ઘયુ—જાંબી આયુષ્ય.

કુકુળ—લુગડું.

કુકુત—પાપ.

કુચા—કુઝતી અથવા આપનારી.

કુંદભા—મોટો નોખત.

કુરગ—કિલ્લો.

કુરવુ—કુર થવું.

કુલારી—દીકરી.

દૂત—આકર.

દૂતી—દાસી.

દુગ—આંખ.

દુઢ—મજબુત.

દુષ્ટ—દીડેલું.

દુષ્ટિ—નજર.

દેડાણું—અંવાળ જીજ્ઞાનું ગામછે.

દેદાર—દર્શન.

દેવાંગના—અપ્સરા.

દેહાભિમાન—શરીરનો ગર્વ.

દેહવટ—ઝેલડ.

દેહદર્શી—શરીરને પોતાપણું માનનાર.

દેહોહં—શરીર એજ હું.

દોટી—પછેડી.

દોહન—સાર અથવા તત્વ.

દોહિત્ર—દીકરીનો દીકરો. (દોહિત્ર)

દ્યુતિ—કાંતિ.

દ્યુત—જીગડું.

ફહ—પાણીનો ધરો.

ફોહી—અદાવતિયો.

ફિજ—)

ફિજત—) પાલણી.

ફોત—પરમેશ્વર અને જગત એમ જુદા માનવાનું મત.

ધ

ધંધ—પુદ્.

ધનદ—શિવનો ભંડારો કુબેર.

ધરણી—)

ધરા —) પૃથ્વી.

ધાંખડી—ઝંખતા,

ધાતકાર—ધાતુથી ખતાવેલું.

ધાતા—પ્રજ્ઞા.

ધામ—ધર.

ધાવું—દોડવું.

ધીજ—ગોળો ઉપાડવા વગરે સોગત.

ધુમ્પાન—ધુમાડો પીવો.

ધુંગળ—ધુંસરું.

ધુર્ત—ધુતારો.

ધેડો—દોકરી.

ધેન—ગાય.

ધેનુક—એક દૈત્ય કંસનો આકર હતો.

ધેય—દયાન કરવા યોગ્ય.

દ્યાતા—દયાન કરનાર.

દ્યાધૂપ—ધામધૂમ.

દ્યજ—ધન.

ન

નગધર—પર્વત ધરનાર.

નટપર—શ્રીકૃષ્ણ.

નંદન—દોકરી.

નંદની—દોકરી.

નફેરી—એકબતનું વાજુ.

નભ—આકાશ.

નમેથું—નમસ્કાર.

નયરી—નગરી.

નરહરી—નર સિંહ.

નવનીત—માંખણ.

નવસમ—શોભ.

નવનિધિ—શંખ, મગર, કાચખો, મહા

પદ્મ, મુકુંદ, કુંદ, નીલ, ખર્વ, પદ્મ.

નાગરિ—ચતુર સ્ત્રી નાગરની સ્ત્રી.

નાણવું—માપવું ન-જાવવું.

નાદ—અવાજ.

નાપિક—હજમ.

નાભી—કુંડી.

નાયક—ગિયરી.

નાઈ—હજમ (નાયી)

નારકી—નરકમાં રહેનાર.

નાર—કંદોઈ, કાછિયા, કુંભાર, માળી,

હજમ, સુતાર, ભેંસાયત, તંબોળો.

સોની એ રીતે નવ છે.

નિશિત—ધર.

નિકટ—નજદીક.

નિકર—જથો.

નિઝારો—ખાનનું પાણી જવાનું કેકાણું.

નિજ—પોતે.

નિતંય—કુત્ત.

નિદાન—કારણ.

નિધન—મોત.

નિધિ—દરિયો.

નિપટ—છેક.

નિપાત—પડવું.

નિપુણ—ચતુર.

નિમિષ—અલ્પકાળ.

નિમિષારણ્ય—એક જગ્યાનું નામ.

નિરંકુશ—સ્વતંત્ર.

નિરંજન—પરમેશ્વર.

નિર્ગમવું—કહાડવું.

નિર્દોષ—અત્યાજ્ય.

નિર્ધાર—નિશ્ચય.

નિર્મિત—નિયમ આધિન.

નિર્મયું—કંઈ.

નિર્વાણ—નિશ્ચય.

નિર્વિષ—ઝેર વિનાનું.

નિર્વેદ—નમ્રતા.

નિલય—ઘર.

નિવ્રત—કપાળ.

નિશ —

નિશા—

નિશી—

નિશાન—ચાવડાવાળી નોખત નિશાની.

નિષેધ—મનાઈ.

નિસ્તરવું—પારપડવું.

નીલ—કીલો રંગ.

નુન્ય—ઓછું. (ન્યૂન).

નુરત—પ્રકાશતા.

નૂત —

નૂતન—

નૃપ —

નૃપતિ—

નેટ—છેવટ.

નેડે—પાસે.

નેડો—સ્નેહ.

નેતી—અપાર.

નેત્રવતી—ધ્રુવતી માનું નામ.

નેપુર—ઝંઝર.

નેહ—સ્નેહ.

નૈષ્ઠિક—નિષ્કામી.

નોગિકર્મ—નાકે પાણી પીવા વગેરે

નેશીની ક્રિયા.

ન્યાળવું—જેવું.

પ

પંક—કાચ.

પંકજ—કમળ.

પંકિત—ઓળ.

પળાળવું—ધોવું.

પંગ—પાંગણું.

પગરણ—વિવા, વાસ્તુ સીમંત વગેરે

કારણ.

પંચકોશ—માણસના ગુણના પાંચ ભાગ

પંચમહાભૂત—પૃથ્વી, પાણી, આકાશ,

વાયુ, તેજ.

પંચાગ્નિ—પાંચ અગ્નિ.

પંચાળી—દૂપદી.

પટ—

પટકુળ—

પડોમા—મૂર્તિ (પ્રતિમા.)

પતિત—અધર્મી.

પતિવ્રતા—સતિ.

પદ—પગ, પદવી.

પદ્માપતિ—વિભલ્યુ. (પદ્મા —તદ્ધર્મી.

પતિ—ધણી.)

પદ્યતિ—પુસ્તક, આંધેજો રસ્તો.

પન્નગધર—શિવજી (પન્નગ —સર્પ

ધર—ધરનાર.)

પતોવું—વિસ્તારવાવું.

પય—ફધ.

પયોધર—સમુદ્ર, સ્તન, વર્ષાદ.

પરજન્ય—વરસાદ.

પરણ—પાનડું. (પર્ણ.)

પર્ભવવું—કાચર કરવું.

પરમેદી — આતંદવાળો. (પ્રમુદી.)
 પરહરવું — તજવું.
 પરા — ઊંચામાં ઊંચી ગતિ.
 પરાંગના — પારકી સ્ત્રી,
 પરાજ્ય — હરાવવું.
 પરાતપર — માયાથી જુદો હંધર.
 પરિવટ — ઘોળી,
 પરિધ — એક જાતનું હથિયાર.
 પરિધાન — પહેરવાનું વસ્ત્ર.
 પરિશ્રદ્ધા — પરમેશ્વર.
 પરિમળ — સુગંધ.
 પરિમાણ — માપ.
 પરિયાણ — જવું (પ્રયાણ.)
 પરિયાય — વિગત.
 પરિસ્વેદ — પરસેવો.
 પરીક્ષ — અર્થ.
 પક્ષવટ — કાછડોવાળો.
 પક્ષવટવું — પદલામાં જવું.
 પક્ષવ — પાંદડું.
 પક્ષક — પક્ષગ.
 પલાંડુ — ડુંગળી.
 પસાય — પ્રસાદ.
 પળવું — જવું.
 પળાવું — તાણીજવું, પળાઈ શકવું.
 પાળ — પક્ષ અથવા તરફ.
 પાળર — ઘોડાનું બાળતર.
 પાળે — પિતા.
 પાગ — પગ, ગાંધડી, પુત્ર.
 પાંગરવું — ખીલવું.
 પાકવું — મોકલવું.
 પાંકુર — ઘોળું.
 પાણ — હાથ. પથરો.
 પાણી — હાથ, જળ.

પાનપાત્ર — પ્યાલો.
 પાય — પગ.
 પારથ — અર્જુન.
 પારધી — શિકારી.
 પારિજાતક — એક જાતના ફુલનું ઝાડ.
 પારો — સ્થાનક, મણકો, એક જાતની ધાતુ છે તે.
 પાલટવું — ઉલટાવવું.
 પાવક — અગ્નિ,
 પાવન — પવિત્ર
 પાહિ — પાળજે,
 પિક — કોયલ.
 પિંગળા — ચરીરમાંની મુખ્ય ત્રણ નાડી
 માંની એક નાડી.
 પિતૃ — પૂર્વજ.
 પિતાક — શિવનું ધનુષ્ય.
 પીત — પોળો રંગ.
 પીન — કઠણ.
 પુંડી — પછીની.
 પુદગળ — ચરીર.
 પુનિત — પવિત્ર.
 પુર — શહેર.
 પુરંદર — હંદ્ર.
 પુરંદરી — હંદ્રની સ્ત્રી.
 પુરવવું — ગમવું અથવા પાલવવું.
 પુરી — શહેર, ખાવાની પુરી.
 પુષ્પણી — યુગુક્તા, છીનાળ. (પુંચલી.)
 પૈતર — ખાસકું.
 પોટ — પોટનો.
 પોત — વહાણ.
 પોહોપ — પુષ્પ.
 પ્રકમા — પ્રદક્ષણા.
 પ્રચંડ — ભયંકર અથવા મોટું.

પ્રચારવું—ટોકવું.
 પ્રભાપતિ—પ્રહ્મા, રાજા, કુંભાર.
 પ્રભાવવું—આજવું.
 પ્રણવ—ઓંકાર એટલે પરમેશ્વર.
 પ્રણય—નમ્રતા.
 પ્રતિબંધ—બંદોબસ્ત.
 પ્રતિહાર—દરવાન.
 પ્રથક—શુદ્ધ. (પૃથક્.)
 પ્રબંધ—બંદોબસ્ત, ગ્રંથ.
 પ્રબળ—બળવંત.
 પ્રભાવ—પ્રતાપ.
 પ્રમથવું—વલોવવું.
 પ્રમાદ—આગરય.
 પ્રમદા—
 પ્રેમદા—} સ્ત્રી.
 પ્રલંપ—કંસનો ચાકર એક દેત હતો.
 પ્રવૃત્તિ—શિલ્પોગ.
 પ્રશંસા—વખાણ.
 પ્રથસ્ત—મોટું.
 પ્રસવવું—અવતરવું.
 પ્રસુતા—માતા.
 પ્રસુતિકાળ—જન્મકાળ.
 પ્રસ્થાન—પસ્તાનું અથવા પહેલો મુકામ.
 પ્રાય—ધણુંકરીને.
 પ્રાચન—
 પ્રાચવું—} ખાવું.
 પ્રાસાદ—હવેલી.
 પ્રીછવું—ભાણવું.
 પ્રેરવું—મોકલવું.
 પ્રોહિત—ગોર.

૩

કાળ—કુદારો, ત્રાસ.

કાળી—સાલનો.
 કુટુમ્બ—ચોભીતા.

ખ

ખગ—ખગલો, કંસનો ચાકર એક ખકા
 સૂર નામે દેત હતો.

ખટાગ્રી—વટેમાર્ગ.

ખદી—નિંદા.

ખંદીજન—ભાટ. ચારણ.

ખંધુ—માઈ.

ખગ-ખંધુ—ખગદેવનો ભાઈ કણ.

ખાંદલા—હાથનું ધરણું.

ખાનક—ખાંપણી.

ખાવનાચંદન—એક જાતનું ચંદન.

ખાહ્યાભ્યંતર—ખાહાર તથા મહી. (ખા-
હ્યા-આભ્યંતર)

ખાહુ—હાથ.

ખિંકુ—ટપકું.

ખિંચકા—ગીલોડનું ઝાડ.

ખિરદ—પણ અથવા પ્રતિષ્ઠા.

ખિરાની—પારકી.

ખુંચારવ—ખુંમ.

ખુહારવું—ઝાડું કહાડવું.

ખેડો—વહાણ.

ખેખાકુળી—ગભરાએલી.

ખેરખ—પત્તણ.

ખેલડી—ખેલણ વગેરે.

ખલ્લ—અધિનાશી એટલે આત્મા અ-
થવા ઇશ્વર, પ્રહ્મા.

ખલ્લકન્યા—ખલ્લાની રીકરી સરસ્વતી.

ખલ્લયસ—વેદનો પાક.

ભ

ભગિન—ખેદન (ભગિની.).

ભડવું—લડવું.

બણે—મૂળાક્ષરનો કડકો છે.
 બરતા—પોષણ કરનાર.
 બરમ્યાં—બમાળ્યાં.
 બવ—સંસાર, જન્મ, જનમારો, શિવજી.
 ભવન—ઘર.
 બવાટવી—સંસારનો રસ્તો.
 બવાબિધ—સંસાર સાગર,
 બાપ્પવું—ખોજવું.
 બાંડ—માટીનું વાસણ,
 ભામ—
 ભામતી— } સ્ત્રી,
 ભામા—
 ભારતી—સરસ્વતી.
 ભાલ—કપાળ.
 ભાવન—ભાવવું.
 ભિન્ન—જુદું.
 ભીર—સહાયતા.
 ભુજ—હાથ,
 ભુજંગ—સર્પ.
 ભુવન—કુનિયા.
 ભુંશે—નહારો.
 ભૂત—પીશાચ, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ,
 વાયુ, આકાશ.
 ભૂતગણી—ધર્મની એક ક્રિયા છે.
 ભૂતજ—પૃથ્વીગ્રીવર,
 ભૂધર—પરમેશ્વર, શેષનાગ,
 ભૂવિનંદન—મંગળ. (ભૂવિ-નંદન) પૃથ્વી.
 નો દીકરો.
 ભૂપણ—ધરણું.
 ભ્રુ—શુક,
 ભ્રમવિલ—વેહેમથી ભણનાર.
 ભ્રજવું—શોભવું.
 ભૃકુટી—ભમર.

ભિક—ડેડકો.
 ભિર }
 ભિરી } બુંગણું.
 ભિવ—ભેદ, મર્મ.
 ભિગ—હુટ, ભિયુ.
 ભોકતા—ભોગવનાર.
 ભોમ—મંગળનો તારો.
 ભૌતિક—પૃથ્વી, વગેરે પાંચ ભુતમાંથી
 થયેલું.

મ

મકરાકાર—માંછલાને આકારે.
 મંગળ—કલ્યાણ, ગૃહ.
 મગન—કુખાકુખ.
 મધવા—ઈંદ્ર.
 મંજન—માંજવું અથવા નહાવું.
 મજ્જા—ચરબી.
 મંજુલ—સુંદર.
 મંડળિક—તાલુકદાર.
 મત્સર—અદેખાઈ.
 મંથન—વલોવવાનો વાંસ વલોવવું.
 મંદ—થોડું, મૂર્ખ, અનિશ્ચર.
 મંદાર—દેવનું ગ્રાહ.
 મંદ્રાચળ—એક મોટો પર્વત છે.
 મધુકર—
 મધુપ— } ભમરો.
 મધુ-કૈટભ—દેવોનાં નામ છે.
 મધુપક—પુલ્લની રીત.
 મધુપુષ્પ—મહુકું.
 મધુવન—વંદ્રાવન.
 મધુસૂદન—વિષ્ણુ.
 મનમથ—
 મદન— } કામદેવ.

મનસા — મનથી.
 મનુહારી — ખાતરદારી.
 મનન — વિચાર.
 મયા — મેહેરખાની.
 મરાળ — હંસ.
 મરજીવો — સમુદ્રમાંથી મોતી કહાડનાર.
 મકંટ — માંકડું.
 મદનો — મારનારી.
 મહતારી — માતા.
 મહાવાયક — વેદાંતનું એક વાક્યછે. (ત-
 ત્વમસી.
 મહિધર — પર્વત, વિષ્ણુ, શેષ.
 મહિષ — પાડો.
 મહિષી — ભેંસ.
 મહુઅર —
 મોહર — } વાદીની વાંસળી.
 મા — બક્ષી.
 માં — મને.
 માંગ — ચોટલો.
 માગધ — વહીવંચા.
 માધમાસ — માહા મહિનો.
 માણવું — ભોગવવું.
 મતંગ —
 માતંગ — } હાથી.
 માધવ — વિષ્ણુ.
 માનુભાવ —
 મહાનુભાવ — } મોટા અનુભવવાળો.
 માફું — માફ કરવું.
 માયા — જેમાંથી સગળાં બ્રહ્માંડ થયાં
 તે, પ્રીત, કપટ. ભાંગ.
 માઈક — માયામાંથી થયેલું. (માયિક)
 માર — કામદેવ.
 મારત — વાયુ.

મીટ — નજર.
 મીન — માંછલું.
 મીનકા — માંછલી.
 મીરાત — મોહકત.
 મીશ — શેળમિળ.
 મોસરી — ખાંડ.
 મુક્તા — મોતી.
 મુક્તાનંદ — ઇશ્વર.
 મુદિત — આનંદવાળું.
 મુદ્રિકા — વીંટી.
 મુન્ય — રૂપિ, ચુપકી.
 મુમુક્ષી — મોક્ષ ઇચ્છનાર.
 મુશળ — સાંબેલુ.
 મુખી — ઊંદરડી.
 મૃગ — હરણ.
 મૃગજળ — ઝાંઝવાં.
 મૃગાક્ષિ — હરણના જેવી આંખો વા-
 ની સ્ત્રી.
 મૃતકા — માટી (મૃત્તિકા.)
 મૃદુલ — કોમળ.
 મેખળ —
 મેખળા — } કુંદારો.
 મેગળ — હાથી.
 મેદ — માંહેલી આંમડી.
 મેત — કામદેવ.
 મેર — મેર પર્વત, માળાનો ઉપલોમણકો.
 મહિલા — પ્યારી સ્ત્રી.
 મેહેરામણ — સમુદ્ર.
 મૈયા — માતા.
 મોટ — ગાંસડી, મોટાઈ.
 મોડવું — મરડવું.
 મોરાર —
 મોરારી — } વિષ્ણુ. (મુરારી.)

મોહકમ—ધણું. (મહાકમ.)
 મનાળ—કમળ માંહીના તાંતણા.

ય

યજ્ઞવું—પૂજવું.

યથા—જેમ.

યુક્તો—
 યોધ—
 } લડવધ્યો.

યુવા—જુવાન.

યોગમાર્ગ—જોગીનો માર્ગ.

યોજના—ગોઠવણ.

ર

રક્ત—રાતુ. (રંગાએલું.)

રજની—રાત્રી.

રજે—રજેગુણ,

રટવું—મોલવું.

રણ—કરજ, યુદ્ધ, વન.

રણકાળ—રણકો નિકળે એવું વાજી.

રતિ—પ્રિતી, કામદેવની સ્ત્રી.

રતીરસ—આશક સ્વાદ.

રેનાદે—સૂરજની સ્ત્રી.

રેખા—અક્ષર.

રમણદ્વિપ—દ્વારીકાનો ખેટ.

રમણી—સ્ત્રી,

રમ્ય—સુંદર.

રમા—લક્ષ્મી.

રવિનંદન—જમ.

રવૈયો—ચલોવવાનો વાંસ.

રજી—ખુશી.

રસના—જીભ.

રણી—હોથ.

રાયવું—ખુશી થવું.

રાજવ—કમળ.

રાવણું }
 રાવણું } રાજમંડળી.

રાશી—જથો.

રાસભ—ગધાડો.

રિધિ—દોલત. (રિક્ત.)

રીડ—ખુમ.

રચિર—સુંદર.

રંઠમાળા—માણસના માથાની માળા.

રતી—ઢાલી.

રતુરાજ—વસંત.

રતુવંતી—અડકાવવાળી સ્ત્રી.

રવાપુરી—ભાવનગરની પાસે એક દેવી છે.

રષિકેશ—વિષ્ણુ.

રેણ —
 રેણી—
 } રાત્રી.

રેવંત—ઘોડો.

રેવંત—ઘોડો.

રેકવ—રાયકવાડ ખાદ્યણ.

રોધ—અટકાવ.

રોમહર્ષ—રૂંવાડે રૂંવાડે હર્ષ થયો.

રોમાંચિત—રૂંવાડાં બીભાં થવાં.

રોમાવળી—રૂંવાડાની હાર.

રોહીણી—ચંદ્રની સ્ત્રી, વસુદેવની સ્ત્રી.

રૌરવ—નરકનો એક કુંડ છે.

લ

લંગુર—પુંછડાવાળો.

લધુ—નાનું.

લતા—વેલો.

લભ્ય—લાભ.

લલિત—મનોહર અથવા સુંદર.

લલુતા—તૂણા.

લક્ષ—વિચાર, લાખની સંખ્યા.

લાધવું—જડવું.

લાવણ્ય—વાણીની મિઠાશ.

લિંગ—શરીર, ઊપર્ય.

લિંગદેહ—શરીરમાંથી નિકળ્યા પછી
જેમાં જીવ રહેછે તે.

લિલવટ—કપાળ.

લોહા—ખેલ.

લીક—લીટી.

લોકોત્તર—પરલોક.

લોચન—આંખ, માથાનાવાળ જેથી-
કાઢવા.

લોહ—હીલોળો.

સોલ—ચંચળ.

વ

વક્તા—કહેનાર.

વક્ર—વાંકુ.

વછ—વાછકુ.

વજર—ઇંદ્રનું હથિયાર.

વંઝા—વાંઝણી.

વણુ—વિના, કપાસ.

વણુસવું—નાશ પામવું.

વણુસાડ—ખીંગાડ.

વત્સળ—પાળનાર.

વદન—મુખ.

વંદવું—પગેલાગવું.

વદવું—ખોલવું.

વધુ—વહુ, જાસ્તી.

વનચર—વગડાનાં જનાવર.

વપુ—શરીર.

વમન—ઊલટી થવી.

વયણુ—વચન.

વરચવું—કંટાળવું.

વરજવું—તજવું.

વરડવું—ઊઝડવું.

વરત—કેશનું દોરકું.

વરતિ—આવકનો જતી.

વરાંસે—બરસે.

વરાહ—મુંડ.

વરિષ્ટ—મોટું.

વલંખાવું—રોકાવું.

વલ્લભ—વહાણુ.

વલુધવું—પેધવું.

વંશી—વાંસળી, કુળમાં જન્મેલો.

વસન—વસ્ત્ર.

વસુધા—પૃથ્વી.

વહન—અગ્નિ, વેહેન, (વ.હી.)

વહચરાવું—વહીજવું.

વાક—
વાચ—

વાણી.

વાકવિદગ્ધ—વાણીમાં ચતુરાઈ રેખાડ-
નાર.

વાંછવું—ઇચ્છવું.

વાટિકા—વાડી.

વાડવ—પ્રાદ્ધણ.

વાધવું—વધવું.

વાન—શરીરનો રંગ.

વાપી—વાવ.

વામ—શિવ, ડાબુંઅંગ.

વામણો—ઠીંગણો.

વામવું—કહાડીનાં ખવું.

વામા—સ્ત્રી.

વાયસ—કાગડો.

વાયુચર—પવનખાધને જીવનાર પ્રાણી.

વાર—મદદ, વેળા, દિવસ, આવૃત્તિ.

વારાંગના—વેસ્થા.

વારી—પાણી.

વાવડી—જડી.

વાવું—કુંકનું વાળું બળવવું, પતનચાલવો.

વાસર—દિવસ.

વાસુ—
વાસુડી—

{ નાગની એક જાત છે.

વિકટ—ભયંકર.

વિકૃત—વેચાણ.

વિકૃપ—સંસય.

વિકૃળ—આકૃળ.

વિખિયા—સ્ત્રી.

વિચરવું—જવું.

વિત્ત—નાણું.

વિદગ્ધ—ડાહ્યો.

વિદવત—વિદ્યાવાન.

વિદળ—આપુ અન્ન.

વિદારવું—કાપવું.

વિદિશ—દીશાથી ઉલટું વાંકીતરફ.

વિદ્રુમ—રાતો મણી.

વિદેહ—દેહથી જુદો આત્મા.

વિદેહી—શરીરનું ભાન ન હોય તે.

વિધાત્રા—બ્રહ્મા.

વિધાત્રી—બ્રહ્માની સ્ત્રી.

વિધિ—રીતિ, બ્રહ્મા.

વિધિનિષેધ—કરવું ને ન કરવું.

વિધુ—ચંદ્ર.

વિનય—તસ્મતા.

વિનોદ—આનંદ.

વિપર્જય—નાશ.

વિપરિત—અવગુ.

વિપિન—વન.

વિપુળ—મોટું.

વિમુખ—અવગુ.

વિરંચી—બ્રહ્મા.

વિરલા—કોઈ એક.

વિરહ—વિભેગ.

વિહણી—વિભેગણી.

વિલસવું—શોભવું.

વિલાસ—ખેલ.

વિવિધ—તરેહ તરેહનું.

વિષમ—બરાબર નહીં તે.

વિષાદ—ઝરવેર.

વિષ્ટિ—સલાહ કરવાની પંચાત.

વિસ્તરવું—વધવું.

વિરજોટક—જોડા.

વિહંગ—
વિહંગમ—

{ પક્ષી.

વિહાર—પ્રવેશ.

વિંહીણ—
વિહોન—

{ વિના.

વિસ્તાન—અનુભવ કરવો.

વીર—ભાઈ, બહાદુર, મહાવીર.

વીરક્ષેત્ર—બહાદુર જગા.

વુહું—જવું.

વૃંદ—ટોળું.

વૃક્ષા—ડોશી.

વૃષભ—બળદ અથવા વાછડો.

વૃષ્ટ—
વૃષ્ટિ—

{ વરસાદ.

વેણુ—વચન, વાંસળી, ગુંથેલો ચોટલો.

વેણા—
વીણા—

{ સતાર.

વેસર—
વેસરી—

{ નાકનું ધરેણું બુલાક.

વૈતરણી—તરકની નદી.

વૈદેહી—સીતા.

વૈરાટ—મોટું, બ્રહ્માંડ.

વૈશ્વદેવ—પાક-શુદ્ધિવાસ્તે હોમ.

વ્યક્ત—જેનો આકાર, ગુણ, અને રંગ
જાણી સકાય તે

વ્યંડળ—નપુંસક.

વ્યથા—પીડા.

વ્યર્થ—નકામું.

વ્યસ્ત—આયમવું.

વ્યોમ—આકાશ.

વ્રજવું—જવું.

શ

શકટ—ગાડું.

શંકરશણ—પરમેશ્વર.

શકે—રજે.

શક—ચંદ્ર.

શણગટ—સપડકા એટલે સાડીનો છેડો.

શબ્દાતીત—શબ્દથી જુદો આત્મા.

શમ—ઈંદ્રિયો નિયમમાં રહેવી.

શર—માણ.

શરણાગત—આશ્રે આવેલો.

શરદેકું—શરદ રતુનો ચંદ્ર.

શરવો—તુર્ત સાંભળનાર.

શશિ—ચંદ્ર.

શશિધર—ચંદ્રનો ધરનાર મહાદેવ.

શાખા—ડાળ.

શાપ—ગાળ દેવી.

શાંભવી—શિવનો સ્ત્રી.

શારદ } સરસ્વતી.
શારદા—

શ્યામ—કાળોરંગ. શ્રીકૃષ્ણ, સ્વામી.

શાશ્વતું—અનાદિ.

શિખ—શિખામણ, રત્ન.

શિખા—ચોટલી.

શિંગી— }
શિંગી— } શીંગડી.

શિલિમુખ—ખાણ.

શિલ્પ-શિલ્પ—કારીગર.

શિવ—મહાદેવ. કલ્યાણ.

શિવવધુ—મુક્તિ.

શિશુ—બાળક.

શિમોદર—ઊપરથી અને પેટ.

શીઘ્ર—ઝીલાવળ.

શીત—ઠાઠ.

શીર્ષા—માથા વાળું.

શીમળો—એક જાતનું ઝાડછે તેનાં ફ-
ળ ફળ કાંઈ કામમાં આવતાં નથી.

શુક—પોપટ.

શુકરી—મુંડણી.

શુદ્ધાયમન—જમીને મોં ધો તે.

શુન્ય—મીંકું, ઊજડ, આકાશ,

શુભટ—સૂરો.

શુષ્ક—સુકું.

શૃંગ—શિંગડું.

શેજ—પથારી અથવા પલંગ.

શેણ—નજર.

શેત્ર—પર્વત.

શેહવુ—શેભવું.

શ્રમજળ—પરસેવો.

શ્રવણ—કાન, સાંભળવું.

શ્રીધર—લક્ષ્મીનો ધરનાર વિષ્ણુ.

શ્રીમદ—સોભાવાળું અથવા લક્ષ્મિવાળું.

શ્રીમુખ—પ્રભુનું મોં.

શ્રીરંગ—પરમેશ્વર.

શ્રીવદ્—વિષ્ણુની છાતીમાં ચિન્હછે તે.

શ્રુતિ—વેદ.

શ્રોતા—સાંભળનાર.

શ્લેષ—બોલે અર્થ.

શ્લેષમ—થેડા.

શ્વસુર—સસરો.

શ્વાન—કુતરો.

સ

સંકલ્પ—ચિત્તાર.

સકુચાવું—શરમાવું.

સંકેત—ડરાવ કરેલો.

સખા—મિત્ર.

સંગીત—ગાયનનો ભેદ.

સંઘટ—બીડાબીડ.

સંચરવું—જવું.

સચરાચર—સ્થીર અને ચાલતું.

સંચિત—એકઠું કરેલું.

સંજમી—વૈરાગી.

સંજુક્ત—બીજી વસ્તુ સાથે મળેલું.

સંતતિ—પરીવાર.

સત્યાનૃત્ય—સાચ જીવ.

સત્ય—ગુણ.

સત્વર—

સઘ— } તુરત.

સદન—ઘર.

સદયણ—નદીભાવ.

સદળી—જડી.

સદીવ—હમેશાં. (શદૈવ)

સનાતન—અનાદિ.

સનાદિ—સખણુ એટલે સારા લક્ષણ
વાળું.

સપરાણું—સગળું.

સંપુટ—ભેડેલ.

સંસોધવું—શિખામણ દેવી.

સમકિત—ધર્મનો સાચો રસ્તો.

સમય—ગર્વ. (સ્મય.)

સમર—કામદેવ.

સમર્પણ—સોંપવું.

સમવિત—સરખા જાણનાર.

સમાજ—મંડળી.

સમીપ—પાસે.

સમીર—વાયુ.

સમૂહ—જથો.

સમૃદ્ધિ—દોલત.

સમોવડ—બરાબરિયું.

સરી—સેર.

સર્વાંગ—બધું શરીર.

સરિતા—

સલિતા— } નદી.

સલિલ—પાણી.

સલુણું—

સલોણું— } સરસ.

સવત્સિ—વાછડા સુધાં ગાય.

સબ્ધ—સવળું, ડાબે બમ્બે જનોઈ રા-
બેલી.

સવારું—વેહેલું.

સવી—સર્વ.

સહકાર—આંખો.

સહજનંદ—નિરંતર આનંદ.

સહસ્ત્રશીર્ષા—હજાર માથાવાળો ધનુર.

સહિત્તુ—સાંખી રહેનાર.

સહોદર—એક માળાપનાં છોકરાં.

સાંગલું—વાધનો નખ, વજરજુટા વ-
ગેરનો હાર.

સાત્તિક—સત્ય-ગુણવાળો.

સાદર—આદરભાવ.

સાધક—ભક્ત.

સાધ્ય—ખની શકેતે,
 સાધવી—સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી.
 સામદ—સરદાર.
 સાયર—સાગર.
 સાર—સારું, સારાંશ, સહાયતા.
 સારંગ—ધનુષ અથવા કામડું.
 સારંગપાણી—વિષયું.
 સારથી—ગાડીવાન.
 સારિકા—મેના.
 સાહાવું—પકડવું.
 સિદ્ધ—જેગી.
 સિંધુ—સમુદ્ર.
 સિદ્ધોવરણ—વાચનના અભ્યાસનો એ-
 ક પાઠ છે.
 સીમા—સીમાડો.
 સુખમા—સોભા.
 સુત—દીકરો, કૃષ્ણની વખતમાં એક
 પૂરાણી હતો, ગાડીવાન.
 સુતા—દીકરી.
 સુધા—અમૃત.
 સુમન—કુલ.
 સુર—દેવ.
 સુરત—મૈથુન, નજર, ચેહેરો.
 સુરતરૂ—દેવનું ઝાડ.
 સુરદૃમ—દેવનું ઝાડ કલ્પવૃક્ષ.
 સુરવેનું—દેવની ગાય કામકુધા.
 સુષુમ્ણા—શરીરમાંની મુખ્ય ત્રણ ના-
 ડીમાંની એક નાડી.
 સુષુપ્તિ—ઊંઘ.
 સુક્ષ્મ—ઝીણું.
 સુતિકા—સુત્રાવડી સ્ત્રી.
 સુર—સુરજ.
 સેણ—સજ્જન.

સેન—ફોજ, આંખનો ચાળો.
 સોધો—પડોપાનડી.
 સોય—તે.
 સૌભરી—રૂપિનું નામ.
 સ્તંભ—થાંભલો ગવ.
 સ્તંભતીર્થ—
 સ્તંભાવતી— } અંભાત અંદર.
 સ્તવવું—સ્તુતિ કરવી.
 સ્થૂળ—જડું.
 સ્ફારિક—એક જાતનો મણી.
 સ્માર્ત—સ્મૃતિ પ્રમાણે ચાલનાર.
 સ્મૃતિ—યાદી, રૂપિયોનાં રચેલાં ધર્મ-
 શાસ્ત્ર.
 સ્વછંદ—સ્વતંત્ર.
 સ્વયં—પોતે.
 સ્વયંવર—કન્યા પોતાની ઇચ્છાથી પર-
 જીતે.
 સ્વલ્પ—થોડું.
 સ્વસ્તિવાચન—આશીર્વાદનાં વાક્યો છે.
 સ્વસ્થ—સાવધાન.
 સ્વેદ—પરશ્વેયો.
 હણવું—મારવું.
 હમેલ—અપરાધ.
 હય—
 હેમર— } ઘોડો.
 હરિણાક્ષી—
 હરીનેણી— } હરણના જેવી આંખો
 હરીક—અતુર. }
 હલેતું—હણવું અથવા ધીમું, વંડેલ.
 હંસકેતું—હંસદેવજ રાજાનું નામ.
 હળધર—બળદેવ. (હળ—ખેડવાનું;
 ધર—ધરનાર)

હાટક—સોનું.

હારણુ—કાયર.

હારદ—સારાંશ.

હારો—હરનાર.

હાવભાવ—હથકીના શરીરના અને મ-
નના આળા.

હીમરૂ—હીરાગળ અથવા રેશમી.

હીંસક—કસાઈ.

હીસવું—હરખવું.

હીસારવ—હણહણાટ.

હુતાશ— } અગ્નિ.
હુતાશન— }

હેડો—હળી જવું.

હેદળ—ઘોડાનું ટોળું.

હેમ—સોનું.

હેરવું—ભેવું.

હેલ—એક, બાર.

હેલી—સખી.

હેલો—ઝપાટો.

હેર—સોર, અવાજ.

હદ—પાણીનો ધરો.

ક્ષ

ક્ષપ્ર—તુરત.

ક્ષિપ્રા—ખીચડી.

ક્ષીણ—ઓછું.

ક્ષીર—દુધ.

ક્ષુદ્ર—હલકી જાતનો.

ક્ષુદ્રધંટા— }
ક્ષુદ્રધંટિકા— } બુધરી.

ક્ષુદ્રધંટાળી—બુધરિયોવાળો હેરો.

ક્ષુધાર્તિ— } ભુખ્યો.

ક્ષુધિત— }

ક્ષોણી—પૃથ્વી, હાથી એકવીશ હજાર
આઠશેહેને શીતેર, રથ એકવીશ હજાર
આઠશેહેને શીતેર, ઘોડા પાંચઠ હજાર
છશેહેને દશ, પાળા એક લાખ નવ હ
જાર ત્રણશેહેને પચાસ એટલી ફોજનું
નામ, (અક્ષોહિણી.)

ક્ષાતા—જાણનાર.

શુદ્ધિ પત્રક.

ભાગ ૧ લાગું.

પૃષ્ઠ	ઓળ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬	૨૮	શંખ દેવ	શંખ વદે
૮	૫	શૃંગિ	શૃંગિ
૧૪	૨૩	વર્ષારુતૂના	વર્ષારુતૂના
૧૬	૨૭	સામો	સામોજ
૧૯	૧૮	પિંડ તે	પિંડ તેજ
૨૪	૧૭	અષોક	અશોક
૩૩	૨૭	બેઠ	બેઠા
૩૬	૨૬	કચ	કાચ
૩૭	૫	ધર્મો	ધર્મા
૪૭	૩	નિર્ગમે	નિર્ગમે
૪૭	૧૮	સહી	સાહિ
૪૯	૩૨	આગુવા	આગુવો
૫૫	૪	ભેડ	ભેડે
૬૪	૩૨	જગપતી	જગતપતી
૭૬	૭	ઉછરં	ઉછરંગ
૭૮	૧૭	નારિ	નારિ
૭૯	૧૧	અસ્થિર	અસ્થિ
૮૦	૬	મૃમિકા	મૃત્તિકા
૮૫	૨૭	પામ્યો	પામ્યા
૮૮	૯	કૃણાસાગર	કરુણાસાગર
૮૮	૧૫	જગંનનાથ	જગંનાથ
૯૦	૧	નરભા	નરભો
૯૧	૧૯	જેની ચાલ	જેહની ચાલ
૯૨	૨૯	અઢાડ	અઢાર
૯૬	૧૫	જડી	જળી
૯૯	૫	અવાતાર	અવતાર

શુદ્ધિપત્રક.

પૃષ્ઠ	ઓળ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૯૮	૨૯	કહેવાયો	કહેવાયો
૧૦૩	૧૮	પહારે	વારે
૧૦૭	૧૨	રાંડ	રાંડ
૧૦૯	૪	પૂછે	પૂછી
૧૦૯	૧૧	લક્ષ્મણનોને	લક્ષ્મણનોને
૧૧૧	૮	હીસંકને	હિંસકને
૧૧૨	૨૮	ગૃહસ્થ	ગૃહસ્થ
૧૧૭	૧૦	કતી	કરતી
૧૧૭	૧૯	કતી	કરતી
૧૨૩	૧૬	પત્રા	પત્રો
૧૨૭	૨	ધમ	ધર્મ
૧૨૭	૧૯	મૂએ	મૂખ

ભાગ બીજાનું.

૧૩૩	૨૧	પામવા	નથી પામવા
૧૪૩	૧૩	ભવસાગર	ભવસાગરને
૧૪૫	૧૮	કહેછે	કહેશે
૧૪૯	૧૯	નવ દેખાડિયે	ન દેખાડિયે
૧૫૩	૧૭	ગારજી	ગોરજી
૧૫૫	૧૬	ઉત્તમ	ઉત્તર
૧૬૯	૧૫	અરિતતણા	અમરિતતણા
૧૭૧	૧૬	જગપતીને	જગતપતીને
૧૭૩	૧૪	માર	મારા
૧૭૪	૨૯	ભેઓ	ભાઓ
૧૭૫	૬	અશાજી	આશજી
૧૭૬	૮	માંહિ	મહિ
૧૭૯	૨૩	ખંડુ	ખંડૂ
૧૮૦	૧૯	પાવનછે	પવનછે

શુદ્ધિપત્રક.

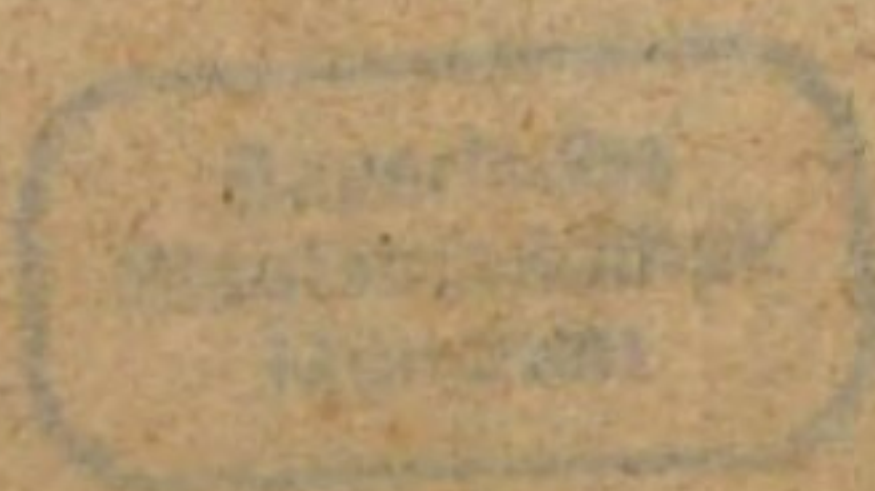
પૃષ્ઠ	ઓળ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૬૭	૧૦	રૂંદ	રૂંદ
૨૦૫	૧૨	અમરા	અમારા
૨૦૭	૧૬	સપૂમણારે	સપૂમણારે
૨૦૭	૨૦	પુંડ	પુંડે
૨૨૦	૨૮	મતો	મેતો
૨૨૬	૨૧	હિરણ્યાકશ્યપુ	હિરણ્યકશ્યપુ
૨૨૭	૧૩	તને	તેને
૨૨૯	૩	બાળેછે	બાળેછે
૨૨૯	૨૮	ધોળ	ધોળી.
૨૩૨	૨૫	ગડિનું	ધડીનું

ભાગ ત્રીજાનું.

૨૪૬	૫	અવતરીને	અવતારીને
૨૪૬	૩૨	વલ્લમાત્ર	સ્વલ્લમાત્ર
૨૪૯	૨૩	ગર	ગુર
૨૪૯	૨૫	ગર	ગુર
૨૫૧	૨૧	તેત્રિકોડ	તેત્રિશકોડ
૨૫૮	૨૯	જનકકુમારી	જનકકુમારી
૨૬૨	૧૭	છરછે	છરછે
૨૬૬	૩	બાળાપણામાં	બાળપણામાં
૨૬૭	૪	તામાર	તમાર
૨૭૬	૧૮	રાજન	રાજન
૨૭૬	૨૦	માનાવે	મનાવે
૨૮૮	૨૪	ક્રિમિયાં	ક્રિમિયાં
૩૦૨	૧૬	ધોડીને	ધોડીને
૩૦૩	૧૭	ખોબાણું	ખોબાણું
૩૦૪	૨૩	બાગ્યા	બાગ્યા
૩૦૪	૨૫	મરખ	મૂરખ
૩૦૬	૧૪	કુખિ	કુખ

શુદ્ધિપત્રક.

પૃષ્ઠ	અંક	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	ક્રમ
૩૧૦	૧૫	કાથાન	કાથોને	૨૦૬
"	"	સાપારી	સોપારી	૧૦૬
૩૧૨	૨૬	ત્રાવેણને	ત્રીવેણીને	૭૦૬
૩૧૩	૩	પ્રેમ	પ્રેમ	૭૦૭
૩૧૬	૧	ન, જાણે	, ન જાણે	૭૦૮
૩૧૭	૧૮	જય;	જય; વર ૨.	૬૦૯
૩૧૭	૧૮	હી, તે	હીતે,	૭૧૦
૩૧૯	૨૩	સહિને	સાહિને	૭૧૧
૩૧૯	૨૮	ખોલાએ	ખોલાવએ	૭૧૨
૩૨૨	૧૧	મેલ્ય	મેલ્યાં	૭૧૩
૩૪૭	૨૬	ગાયએ	ગયાએ	
૩૪૯	૧૮	જેન	જેનાં	
૩૫૦	૨૪	દાદાએ	દાદાએ	
૩૫૨	૨૦	નીસયા	નીસયા	

Dayábhái, Dalpatrá́m

Selections from the Gujaráti Poets Published for the Educational
Department

Ahmedabad 1863

4 A.or. 1866 b

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10219428-1